

Séréel Ndút: Unni Koope

Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

**Séréel Ndút: Unni Koope
Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)**

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ndut)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 16 May 2025 from source files dated 16 May 2025
a3a1238b-9393-5875-a4c5-1d3f38537bfe

Contents

Dalaana	1
Maccëe	55
Marka	96
Lúkkë	122
Sanj	164
Tilédí apootarra	195
Rom	234
1 Korente	253
2 Korente	271
Galasi	283
Efes	290
Filíp	297
Kolos	302
1 Tesalonik	307
2 Tesalonik	311
1 Timoote	314
2 Timoote	320
Tít	324
Filemoo	327
Ebrë	329
Saak	344
1 Peer	349
2 Peer	355
1 Sanj	358
2 Sanj	363
3 Sanj	364
Yúdf	365
Feeñiyoh	367

Téeríi dalaana Kúnsée

Téeríi bee daa téerëe débúu bíniyú Bíibélë rë, te ri wonuu « Téeríi dalaana ». Yee tah dì na wonuu daaha ra nék biti dì won sun fi dalaani éldúnë a iñá saku filib da béeëb (1.1-27).

Téerëe wonte sun fi dee kola' Koope panji yee húmú nufi ra te daa ri biti dì cégíd goomali bëewí dì ay waa barkel. Di ay ñee'ee sétti Abraham na, di barkel wa (22.18). Yii baa daa tah, kola' ri sagi sun-Koo a feey fa ra, di sak ow yaal a ow beleb, nda wa keñ tali wa baatoh, wa líifid feey fa teeba' ndami (1.28).

Wa fi bëewí ana ya débúu saku ra nék ñeyuy yee won wa Koope ra, tahte keeñ Koope haayte wa níi líkké wë hébísí. Filoon fi bee baatuu bëewí yaa ra, Koope otte biti bëewë pesuu pagad bos feey fa, wa na pagantuu iñi bosse, di yeñce wa mulii mbénë më muuyilte wa béeëb níi tas Nowe a bëy faami (7.1-24). Bee géte' iñyaa béeëb rë, i kíl caak filoon fe, bëewë baatuutee caak feey fa. Bi deef di húmú maañcee tíf nufi nay ri waa sëmlée, di wonte a Abraham, di fi Abraham tíkëy në un, ñeete woni (12.1-9). Di dala' cégíd goomali bëewée ké ri dì tansid wa afi ra daaha keñilte wa, wa coosaanuute Abraham na : Abraham límpé Isaak, Isaak límpé Yakop, Yakop límpé koy sabboo a koy ana, daa wa yee fí yúhté biti talli sabboo a ana ya Israyel dúhúu waa na ra (49.3-28). Daa wa bëy Israyel, yee yípú faammi wa feey fa húmú gap Koope Abraham ra.

Bëyí fí janji téeríi bee béeëb ay ot biti Koope na yedfëh bëyí gémpé dìi na ti Abraham nen. Di ñeya' dì fi Abraham na barkelte bëewë feey fa béeëb.

Sagi éldúnë

¹ Dalaana, Koope sakke sun a feey.

² Feey fa húmú holon, gëe', gëfëj, dëléey a mulub : ow yéeh dee man di ra ; ñúusë húunté yaaha béeëb ; ngilaaw

mi Koope ladte sun fi mulaa, na pay na ac.

³ Tígí daaha, Koope won tih : « Niiña hena ! » Niiña hente.

⁴ Koope otte biti niiña yii wunte, di bísëlsë'té niiña a ñúusë.

⁵ Koope dëekë'té niiña « na' », dëekë'té ñúusë « elek ». Fíniin lahte, baaba acce* : baa daa bisa déb dë.

⁶ Koope wonil tih : « Hannadal gaan lahan ndín, bísëlsë' mulaa ana. »

⁷ Koope sakke hanndal ka, bísëlsë'té mulaa paa' feey a yee paa' sun ra. Baa laha'te dah.

⁸ Koope dëekë'té hanndal ka « sun-Koo ». Fíniin lahte, baaba acce : baa daa bisi ana fa.

⁹ Koope wonil tih : « Mulaa paa' feey ra négiréen ílý yínë ndín, feey fa hen dandañ. » Yaa laha'te dah.

¹⁰ Koope dëekë'té tígí dandaña « feey », dëekë'té mulaa négiré' rë « kísí » ; te dì otte biti baa yii wunte.

¹¹ Koope wonil tih : « Feey fa henan hilil : lah gaaw fi na dúhíd tisoh ki a heetti kilikki na lím, bina-bina béeëb a tisoh ki. » Yaa laha'te dah.

¹² Feey fa hente hilil. Heetti gaawa ya, bina-bina béeëb a tisoh ki ; heetti kilikka na lím rë, bina-bina béeëb a tisoh ki. Koope otte biti baa yii wunte.

¹³ Fíniin lahte, baaba acce : baa daa bisi éeyë fë.

¹⁴ Koope wonil tih : « Sun lahan i yin niñlaa ndín, bísëlsë' na'a a elga ; na wa teeba' bissi feetta, bissi kayya a kíillë ;

¹⁵ wa homun sun ndín, hawaane feey fa ! » Baa laha'te dah.

¹⁶ Koope saka' iñi niiññi gaanni ana ya dah : bee lukki gaan ra, na'a, laha' bisa biti Koo yíil ; bee lukki yin ra, céyín fë, laha' elga. Di baatte sakke hulla bal.

¹⁷ Koope tíkké wë sun, niñlii feey fa,

¹⁸ wa laha' na'a a elga, bísëlsë' niiña a ñúusë. Koope otte biti baa yii wunte.

¹⁹ Fíniin lahte, baaba acce : baa daa bisi inil fa.

²⁰ Koope wonil tih : « Mulaa líifën a iñi na pes níi woye, te yakka púdë hanndal ki sun a feey. »

* ^{1:5 1.5} finiin lahte, baaba acce : Ébrë hom ola' bis múlgús daaha.

²¹ Koope sakke heetti rabbi gaanna kísí fë, yii na woy filib mulub béeb, a yakka sun béeb. Koope otte biti baa yii wunte.

²² Koope barkelte wa won tih : « Kéñí, dñon baatoh, dñon líifid mulaa kísí fë te yakka baatoh feey fa. »

²³ Fíníin lahte, baaba acce : baa daa bisi iip fa.

²⁴ Koope wonil tih : « Feey fa lahan heetti rabba béeb : yee faamma, yee luufa a rabbi yutuudda béeb. » Yaa laha'te dah.

²⁵ Koope saka' heetti rabba béeb daaha : yee luufa, yee faamma a rabbi yutuudda béeb. Te Koope otte biti yii baa wunte.

²⁶ Koope wonil tih : « Yen sak ow, dñi man ti dñi madu yen nen ! Di ílífén jénnë kísí fë, yakka sun, rabba faamma a rabbi yutuudda a feey fa béeb. »

²⁷ Koope sakke ow ti di man dñi fi Koope nen.

Di man dñi fi Koope, dñi saka' ow daaha.

Di sak ow yaal a ow feleb.

²⁸ Koope na an waa barkel, won wa tih : « Kéñí, dñon baatoh, dñon líifid feey fa ; ílífí jénnë kísí fë, yakka sun, a rabba na tilú feey fa ra béeb. »

²⁹ Koope baatte won tih : « Èlí ! Gaaw fi na dúhíd tisoh ki feey fa béeb, a kilki na lím koy ki na dúhíd tisoh ki béeb, mi onte ron wa béeb pesaa.

³⁰ Te rabba feey fa, yakka sun a yii na pes feey fa béeb, mi onte wa gaaw fi hilila pesaa bal. » Baa laha'te dñaha.

³¹ Koope otte biti iña pañ ri ra béeb wunte níi wun. Fíníin lahte, baaba acce : baa daa bisi pëenë fë.

2

¹ Sagi sun a feey, a yii hom na béeb lúsë'té dñah.

² Lúsdë' Koo légéyí rë, bisi paana fa, dñi hílséhté. Bisi paana fa, Koope hílsë' légéyée kë rí saka' ri béeb rë në.

³ Koope barkelte bisi paana fa, haba'te ri bisi, di biti dñi hílsë' légéyée kë rí saka' ri béeb rë në.

⁴ Baa daa naabii sagi sun a feey.

Naabii dalaani pesa

Húmu saka' Koo-Yahwee sun a feey bín fë rë,

⁵ dñeef tal kilik yínë sah húmu luufa, te gaawa paalay na, di biti Koo-Yahwee húmu dalay tob, te ow húmu lahay níi líné feey fa.

⁶ Ndaa lahte culi mulii dñofohte, na hilsid feey fa béeb.

⁷ Tígí daaha, Koo-Yahwee bëb na feey fa, yugusa'te ow, fúlilté nunjji níinë, bekke ri coonaa, dñi hente bëyí në pes.

⁸ Koo-Yahwee saampe meey Eden di púlén na', yíppé në kilik, tikké në bëe' di yugus ri ra.

⁹ Koo-Yahwee paalidte sun fi feey fa heetti kilikki wunte yeel, te koyya nebpe ñam. Di yíppé leelii meeya, kilka na ona' pes, a bee na teeba' yin wun a yin bos ra.

¹⁰ Eden lahte laahi gaani hútë' hütëe, daa ri na hilsid meeya. Daaha, laaha salte iniil.

¹¹ Sali yínëe hínú Pison. Daa ri wér gini Hawilaa béeb, bee feey fa laha' úrís rë.

¹² Gini baa laha' úrís kah-kah, lahte kilikki na yugusu yin heeñlaa bal a la'a kofeel ot, na wonuu éníksë rë.

¹³ Sali ana fa wér gini Kús rë, hínú Gihon.

¹⁴ Sali éeyë fë hínú Tíigër ; daa ri bee na hút, paa' Asuur púlén na' ra. Sali iniil fa hínú Efarat.

¹⁵ Koo-Yahwee húmu tík bëe' meeya Eden, nda ri míñ ríi líñ ndín, yugus ri.

¹⁶ Di antee won bëe' unni yeh : « Fu míñ née ñam koyyi kilikka meeya bëeb di neba' ro,

¹⁷ níi tasse koy kilka na teeba' yin wun a yin bos ra ; yiin ñaman fu na ra, lah yúhé biti fay húl. »

¹⁸ Koo-Yahwee won nufi tih : « Daay wuneh ow na, kon may sak bëyí mada' a ri ndín, habra' ri. »

¹⁹ Koo-Yahwee bëb feey, yugusa'te rabba feey fa a yakka sun, antee waa kúd fíi bëe', nda bëe' saamid wa tii ndín, bina-bina bëeb bëb tiya nay rii yere bëe' rë.

²⁰ Kon bëe' saamicte rabba faamma, yee luufa a yakka sun béeb tii ; ndaa ri olay bëyí mada' a ri ndín, habra' ri.

²¹ Tígí daaha, Koo-Yahwee bekke bëe' nee'i misikke ; filib nee'a, Koope níssé laf

yínë araal bëe', wëegísídté tígë nísë' rí lafa ra dee húmú man ri ra nen.

²² Koo-Yahwee antee bëeb lafi baaha yugusa'te beleb, kompe ri bëe'.

²³ Ola' bëe' belaa, dí won tih : « Waali yíníi beh, bee yuhi faan so' kan a ñif mi so' ! Di ay wonuu ow beleb, ndah biti dí beyuu bëe' në*. »

²⁴ Yii baa daa tah ow yaal ay bíséh a boffi a yaafi, pokoh belebi na, wa hen yínë.

²⁵ Bëe' a belebi húmú faan holonj, ndaa sopanta' húmú lahay hanndal ki wa.

3

Lígí bëe' a belebi meeya Eden

¹ Bín fë, deef gonj daa húmú lukki lah nuf di rabba luufa sak Koo-Yahwee ra bëeb ; dí acce won belaa tih : « Koope wonte ron kah-kah biti don banuy naa ñam koy kilikka meeya bëeb è ? »

² Belaa tahte won gonj fa tih : « Fun mínu née ñam koyyi kilikka meeya bëeb,

³ ndaa koyyi tal kilka hom leelii meeya ra, Koope won fun na tih : “Ngénë ñémí në te ngénë lébí në sah, toñeh húl ay ron naa dœefe.” »

⁴ Tígí daaha, gonj fa tahte won belaa tih : « Ëe-ëe', dsa neh, don ii húl !

⁵ Koope yúh yúhë biti kut don ñam na raa, don ay yeele ndín, don mada' a ri di yúhsë' yin wun a yin bos. »

⁶ Tígí daaha, belaa otte biti koy kilka nebpe yeel, te wadtee dok, te beka' ow biti fu ñam na raa, afu ay kúnsëh, fu yúh bëeb nen. Belaa sakke na koy kilka, ñampe. Bi bani yaala daa húmú, di yedte ri na, yaala ñampe bal.

⁷ Ñamuu wa na, affi wa yíppée kúnsëh, wa olute biti wa homu faan holonj. Tígí daaha, wa beyute i saaf fíigë*, tapalsuute ndíimú, haamuute.

⁸ Gílyë' Koo sos-na'in, wa keluu yodadi Yahwee na tiléesëh meeya, wa mukéyúté, dapanute filib kilikka.

* 2:23 2.23 ndah biti dí beyuu bëe' në : Di ébrë, di na wonuu ow yaal (í) a di na wonuu ow beleb (í), na samuu man. * 3:7 3.7 fíigë : tal killi mada' a tal een.

⁹ Ndaa Koo-Yahwee dëekísté bëyí yaala, meelte ri won tih : « Fu di deh ? »

¹⁰ Bëe' tahte won tih : « Mi keloh yodadu meeya, te biti mi hom faan holonj, mantee neeh, mi dapohte. »

¹¹ Koope won dí tih : « Fu yúhë' biti fu hom faan holonj díh ? Fu ñampe na koy kilka kadda' mi ro ra woo ? »

¹² Bëe' tahte won tih : « Belaa kom fu so' ra daa on so' na koy kilka, mi ñampe. »

¹³ Koo-Yahwee won belaa tih : « Haala' yi níi fu na pañ yii bah ? » Belaa tahte won tih : « Gonj fa daa nofa' so' níi mi ñampe na. »

¹⁴ Tígí daaha, Koo-Yahwee won gonj fa tih :

« Fu alkohte filib rabba luufa a yee faamma bëeb af yee pañ fu baa ra.

Fu yahti til rée, fay fasée fasoo, te pesu bëeb fay ñaare feey.

¹⁵ May yah hanndal ki doni belaa, a hanndal ki talu a tali.

Tali ay poo afu, te fay rii doñ púgúlúb. »

¹⁶ Koope antee yíssëh belaa na won dí tih :

« May pañ níi fu mok lool biti fu hen loo, te fu yahti lah koy raa, ay misik níi misik. Fay fahee lebohi yaalu, te ri nay roo ilifé. »

¹⁷ Di millë' bëyí yaala na, won dí tih : « Fu ñete woni belebu níi fu ñampe na koy kilka kadda' mi ro ra neh a ? Dala'te woteh, feey fa lecce af yee pañ fu ra.

Yee tas fíi rë, fay mok balaa fu dühid në yii nay fuu ñame.

¹⁸ Feey fa ay roo paalid tal yélup a ñobitaan, te fay pesee iñña na línú meeyya ra.

¹⁹ Fay pesee opa'u níi bín nimilaa fu feey fa yugusuu fu ra, ndée fu yugusuu a feey, te fay wëegis fu henaat feey. »

²⁰ Bëe' hínú Aadama. Di yedte belebi tii Aawa (daa ri : pes), biti daa ri ciffi bëyí në pes bëeb.

²¹ Koo-Yahwee yugusidte Aadama a belebi búub hun, bekke wa,

²² antee won nufi tih : « Ole ! Ow mada'te a yen leegi, di yúhsé' yin wun a yin bos. Kon dí banay yeril ya'i níi ri sake na koy kilka na ona' pes ra ; dí banay naa ñam, toñeh dí ay pese faraah. »

²³ Tígí daaha, Koo-Yahwee antee dúhíd bée' a belebi meeya Eden, wa saañ líné feey fa húmú yugusuwa ra.

²⁴ Filoon fi bee liké' rí wë meeya ra, Koo-Yahwee bëbpe i sérúbím[†], tíkké wë ílí meeya Eden, di púleen na'. Wa habu jépillí na ñah kíi, na fililoh hatinna béeb. Daa wa na wohu waala saañ kilka na ona' pes ra.

4

Naabii Kayen a Abeel

¹ Hompe níi, Aadama ñéerë'té a belebi Aawa, belaa pokke loo, lahte Kayen. Aawa won tígí daaha tih : « Koo-Yahwee onte so' níi mi lahte koy yaal*. »

² Aawa lahilté koy yaal kay, Abeel, ñéedí Kayen. Abeel hente níröh, Kayen hente línëh.

³ Lahte bis, Kayen bëbpe na iña lín rí rë, kompe wa Yahwee sarah.

⁴ Di fi Abeel bëb na harra d'ébúu límú yubi ra, kompe Yahwee yee lukuu wun faan ra sarah. Yee pañ Abeel ra neba'te Yahwee,

⁵ ndaa ri yeelay Kayen a iña kúd dí sarah ra sah. Yii baa tahte Kayen neebpe níi døffe bùkí.

⁶ Yahwee won dí tih : « Fu neeb yih ? Fu døf bùk yi deeha ?

⁷ Fu pañ yin wun raa, fay bëyíf afu. Henay bah, bakaada aa lakohte ílí faamu ra aa ti gúmu nen, nufa aa doo na, ndaa page níi fu ílíf rí. »

⁸ Hompe níi, Kayen wonte Abeel i un[‡]. Homuu wa meeyin ra, Kayen yejohte Abeel ñéedí në, bëempé rí.

⁹ Filoon fi baaha, Yahwee won Kayen tih : « Koy-yaafu Abeel di deh ? » Di tahte

won tih : « Mi yúhë' ? Daa mi níidí woo ? »

¹⁰ Koope tahte won dí tih : « Fu paga' yii baa díh ? Fonjí ñif mi koy-yaafu kola' feey níi lahte soo na, na dëekë' yíllid.

¹¹ Dala'te woteh, fu alkohte, te fu líkúté feey fa keena' ñif mi koy-yaafee ke ro bëem fú ré.

¹² Wuti fu lín rí níi lín rëe, fii naa dúhríl yin. Fu ac wëndëj, fu mbale feey fa. »

¹³ Kayen won Yahwee tih : « Daana tík fú së' rë bítte sun fi so' níi bít.

¹⁴ Ole ! Fu líkké së' feey fa loob ra níi may roo wuloh ndín, mi mbale feey fa níi bëyí funi teya' raa bëem së'. »

¹⁵ Ndaa Yahwee won dí tih : « Ngana néekíñë' ! Ow bëem dë rëe, fay yíllirú waal paana. »

Kola'te bah, Yahwee tíinndë'té Kayen a yii fí yúhté biti bëyí bani teya' béeb, nufa taseh hawi húl.

¹⁶ Kayen kolohte dah, saañce hompe gini Not[‡], paa' Eden púleen na' ra, wuloh te Yahwee.

Bëy tali Kayen

¹⁷ Kayen ñéerë'té a belebi, belaa pokke loo, lahte Henok. Kayen antee yíp git-taah, yedte gina tii koohi, Henok.

¹⁸ Henok daa boffi Irat, Irat límpé Mehuyayel, Mehuyayel límpé Metusayel, Metusayel límpé Lemek.

¹⁹ Lemek koodte beleb ana : bëewë na tipú koraa, na fiisu kiis ra bëeb.

²⁰ Aada límpé Yabal. Yabal daa ciffi bëewë dékú taanta[§] te kúrúu i yup ra.

²¹ Ñéedí yaal hínú Yabal ; daa ri ciffi bëewë na tipú koraa, na fiisu kiis ra bëeb.

²² Di fi Silla bal, límpé Tubal-Kayen ; daa ri bëe' në húmú tib pérém a tiij ra. Koy-yaafi Tubal-Kayen beleb hínú Naama.

²³ Lemek won belebbi tih : « Aada a Silla, síkiríi së' ; don fi belebbi so' kélíi woni so' mi Lemek :

af gaañoh tahte mi bëempé ow yaal, mi bëempé kúkëy yaal af ñaasoh.

[†] 3:24 3.24 sérúbím : Wa i yin ti malaaka mbée rabbi lahuu kanam ow a pañ, te homuu fíi Koo. Saame Esekiyel 10.1-22. * 4:1 4.1 mi lahte koy yaal : Kayen mellúu a « kana » di ébré ; « kana » daa ri : lah mbée lím. † 4:8 4.8 i un : Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bíñ fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíñiyú : Yen saañ meey.

[‡] 4:16 4.16 Not : Tii Not daa ri : mbañ. § 4:20 4.20 taanta : Di dûdí poonuu hun bíñ fë.

²⁴ Kayen yllíruú waal paana raa,
Lemek ay yllíruú waal sabay paana a
waal paana (77). »

Límí Set

²⁵ Aadama ñéeríilté a belefí, wa lahute
koy yaal kay, belaa yedte ri tii Set antee
won tih : « Koope onte so' koy yaal kay
tígi Abeel fa Kayen bëem dí rë. »

²⁶ Di fi Set lahte koy yaal bal, yedte ri
tii Enos.

Kola' baaha, bëewë daluu jaamiyoh
Koope na, na ñee'uu ri tiyi, na dëekúu rí
Yahwee.

5

Tii yi yikée yi faamma níi Nowe na

¹⁻² Saka' Koope ow ra, dí yugusa' ri ti
di man dí fi Koope nen. Di sak ow yaal
a ow belef, barkelte wa, yedte wa tii ow
yiin saku wa ra.

Yee daa tii yi bëy faam Aadama.

³ Laha' Aadama kíil tíméer a kíil sabay
éeyë (130) rë, dí lahte koy ki yaali
manna'te a ri, ti di man dí nen ; dí yedte
ri tii Set.

⁴ Filoon fi límí Set, Aadama pesse kíil
tíméer peeye (800) ; dí lahte na i koy kay.

⁵ Pesi Aadama bëeb hente kíil tíméer
payniil a kíil sabay éeyë (930), dí na anti
húl.

⁶ Laha' Set kíil tíméer a kíil iip (105) ra,
dí límpé Enos.

⁷ Filoon fi límí Enos, Set pesse kíil
tíméer peeye a kíil paana (807) ; dí lahte
na i koy kay.

⁸ Pesi Set bëeb hente kíil tíméer payniil
a kíil saboo a kíil ana (912), dí na anti
húl.

⁹ Laha' Enos kíil sabay payniil (90) ra,
dí límpé Kenan.

¹⁰ Filoon fi límí Kenan, Enos pesse kíil
tíméer peeye a kíil saboo a kíil iip (815) ;
dí lahte na i koy kay.

¹¹ Pesi Enos bëeb hente kíil tíméer
payniil a kíil iip (905), dí na anti húl.

¹² Laha' Kenan kíil sabay paana ra (70),
dí límpé Mahaleyel.

¹³ Filoon fi límí Mahaleyel, Kenan pesse
kíil tíméer peeye a kíil sabay iniil (840) ;
dí lahte na i koy kay.

¹⁴ Pesi Kenan bëeb hente kíil tíméer
payniil a kíil saboo (910), dí na anti húl.

¹⁵ Laha' Mahaleyel kíil sabay pëenë a
kíil iip (65) ra, dí límpé Yeret.

¹⁶ Filoon fi límí Yeret, Mahaleyel pesse
kíil tíméer peeye a kíil sabay éeyë (830) ;
dí lahte na i koy kay.

¹⁷ Pesi Mahaleyel bëeb hente kíil tíméer
peeye a kíil sabay payniil a kíil iip (895),
dí na anti húl.

¹⁸ Laha' Yeret kíil tíméer a kíil sabay
pëenë a kíil ana (162) ra, dí límpé Henok.

¹⁹ Filoon fi límí Henok, Yeret pesse kíil
tíméer peeye (800) ; dí lahte na i koy kay.

²⁰ Pesi Yeret bëeb hente kíil tíméer
payniil a kíil sabay pëenë a kíil ana (962),
dí na anti húl.

²¹ Laha' Henok kíil sabay pëenë a kíil
iip (65) ra, dí límpé Matusalem.

²² Filoon fi límí Matusalem, Henok
ñéeré'té a Koope kíil tíméer éeyë (300) ;
dí lahte na i koy kay.

²³ Pesi Henok bëeb hente kíil tíméer
éeyë a kíil sabay pëenë a kíil iip (365).

²⁴ Henok ñéeré' a Koope níi, dí olliluy,
bi beb ri Koo kúdté rí hébísí.

²⁵ Laha' Matusalem kíil tíméer a kíil
sabay peeye a kíil paana (187) ra, dí límpé
Lemek.

²⁶ Filoon fi límí Lemek, Matusalem
pesse kíil tíméer paana a kíil sabay peeye
a kíil ana (782) ; dí lahte na i koy kay.

²⁷ Pesi Matusalem bëeb hente kíil
tíméer payniil a kíil sabay pëenë a kíil
payniil (969), dí na anti húl.

²⁸ Laha' Lemek kíil tíméer a kíil sabay
peeye a kíil ana (182) ra, dí lahte koy yaal,

²⁹ yedte ri tii Nowe, na anti won tih :
« Kükéyí bee ay yen hilíp légéyí yen a
coono fa tikéh sun fi yen af feey fa lec
Koo-Yahwee bee ra. »

³⁰ Filoon fi límí Nowe, Lemek pesse kíil
tíméer iip a kíil sabay payniil a kíil iip
(595) ; dí lahte na i koy kay.

³¹ Pesi Lemek bëeb hente kíil tíméer
paana a kíil sabay paana a kíil paana
(777), dí na anti húl.

³² Laha' Nowe kíil tíméer iip (500) ra, dí
lahte koy yaal éeyë : Sem, Haam a Yafet.

6

Iña koma' mbënë më rë

¹ Daluu bëewë baatoh feey fa níi wa lahute i koy beleb ra,

² bëy sun olute biti tuŋki cafayya d'amute níi dam, wa yeeluutee naa bëb beleb.

³ Tígí daaha, Koo-Yahwee won nufi tih : « Bakaadsi ow tahte níi mii yeris coonaa fa yed mi ri ra, tas dii na faraah ; ndée di bo' faan kut, te yee tas fii rë, pesi ii luklil kíil tíméer a kíil sabay ana (120). »

⁴ Bín fë, deef i ow gaan, jímbëŋ sun, húmú feey fa, te wa húmú lísú në, na bëy sun tuŋki cafayya feey fa beleb níi wa lahute i koy ra. Daa wa yaal jammaarree kíilë lahute tii níi rë*.

⁵ Ola' Yahwee biti pagadsi bossa bëewë në baatohte feey fa, te faraah nuffi wa yeja' wa yin bos kut ra,

⁶ keeña díumpé níi rí réecciyéhté yee saka' ri ow ra.

⁷ Di antee won nufi tih : « May hap bëewë sak mi feey fa ra bëeb húl níi wa díum ces ; may waa hap, mi hap rabbi gaanna a yutuudfa, mi hap yakka. Mi réecciyéhté yee saka' mi wa ra. »

⁸ Ndaa keeñ Yahwee sosse Nowe na.

Gaali Nowe

⁹⁻¹⁰ Bee daa naabii Nowe. Di húmú laha' koy yaal éeyë : Sem, Haam a Yafet. Di filib bëewë wa húmú boku pes bín fë rë, Nowe kut daa húmú júb në, lante pagad te ñéerë'té a Koope.

¹¹ Ndaa Koope otte biti pagadsi bëewí kayya yahte feey fa : bëewë feey fa húmú caakute capa' a hawanta' filib fi wa.

¹² Kon olsa' Koope feey fa ra, dí otte biti ëldúnë yahte, af biti tilédí bëewë ñeyay waal.

¹³ Koope won Nowe tígí daaha tih : « Mi canke biti may díumlë' a bëewë bëeb. Pagadsi wa tahte níi feey fa líiffé capa' a hawanta' ; may waa hap bëeb húl, mi muuyil feey fa.

¹⁴ Yugusire doni bëy faamu gaal gaan ; lah yugusee ri a kilki maante, fu saam i las filib, fu leef filib fi gaala a fëel fë bëeb godoron.

* **6:4 6.4** Lahte bëewí habuu ri deh : *Jamanii baaha deef i ow gaan jímbëŋ húmú feey fa. Mani wa húmú tasute na níi filoon fe sah...* * **7:2 7.2** *wun hawid* : Saka' Koope ëldúnë níi a bee hawuu Yéesú rë, bëewë na hawru Koope yúulée díi na. Bín fë, laha' heetti rabbi wun hawid a yi wuneh hawid.

¹⁵ Lah téyirée rí deh : utaa ka lah hena jaak tíméer a jaak sabay iip (150), hagaa ka hen jaak sabay ana a jaak iip (25), cagaa ka hen jaak sabbo a jaak iip (15).

¹⁶ Lah saamde ri taal. Hanndal ki taala a búk gaala, lah hena genwal jaak. Lah saamde ri il fu pëe'ic dí hatin, fu lecsa' ri faam éeyë : yínë paa' feey, bee ñee na ra tikh sun fi, bee millë' rë paa' sun.

¹⁷ « So' mi bee nék, may yeñ mbënë mí gaante, hap yii na pes bëeb húl. Yii hom sun fi feey fa bëeb, ay húl.

¹⁸ Ndaa mi pokke hanndal ki yen biti fay mûc. Lah haale gaala, doni belebu a koyyu a belebbi wa.

¹⁹ Lah bekaalee bal heedi yii na pes bëeb ana-ana, yaal a beleb, doni wa bok dón mûc.

²⁰ Yaal yínë a beleb yínë di heetti rabba bëeb : yakka, rabbi gaanna a yutuudfa bëeb ay ac ñéerë' a ro, nda wa míin mûc.

²¹ Te do fi beh, saame di yii na ñamu bëeb fu gad, hen pesii doni wa. »

²² Nowe paga'te iñyaa dah. Di paga' wa dee túuyë' rí Koope ra.

7

Haali Nowe gaala

¹ Koo-Yahwee antee won Nowe tih : « Haale gaala doni bëy faamu, ndée mi otte biti filib bëewë doni wa na pesu wote ra bëeb, doni afu kut daa júbú në.

² Heetti rabba wun hawid* ra bëeb, lah kúrëelée në yaal paana a beleb paana. Ndaa heetti rabba wúnih hawid ra, lah kúrëelée bina-bina waa na bëeb ana kut, yaal a beleb.

³ Yii lenke heetti yakka bal, lah kúrëelée në yaal paana a beleb paana, nda tisoh ki wa míin tas faraah feey fa.

⁴ Ndée yiin nimila bisi bee ra, may yín mulub feey fa na' a elek, ii lécid níi hen waal sabay iniil ; yii mi sakke ri te na pes feey fa bëeb, may rii hap húl. »

⁵ Nowe panke iña túuy rí Yahwee ra bëeb.

⁶ Nowe húmú laha' kíil tíméer pëenë (600) na cép mbënë më feey fa ra.

⁷ Nowe a belebbi, koyyi a belebbi wa haalute gaala, nda wa míin múc mbënë më.

⁸ Raħħa wunu hawid a yee wúnih rë, yakka a rabbi yutuudda na pesu feey fa ra béeħ.

⁹ ayuute Nowe na ana-ana, yaal a beleb, wa haalute gaala ti dee húmú túuyë' rí Koope ra nen.

¹⁰ Nimila' bisa ra, mulii mbënë më tiilte, dalte húuní feey fa.

¹¹ Kíilí tíméer pëenë (600) fí pesi Nowe, bisi sabboo a paana fa di céyín fí ana fa, bisi baaha, culli mulaa keeñ feey béeħ dofohте, illí mulaa sun kúnséhté gëyéet.

¹² Mulaa na yídēh feey fa ; na' a elek, toba ii lécid níi hen waal sabay iniil (40).

¹³ Yiin fa, Nowe a belebbi a koyyi : Sem, Haam a Yafet, a belebbi wa haalute gaala,

¹⁴ wani heetti rabba luufa a yee faamma béeħ, rabbi yutuudda, yakka a yii na pún béeħ.

¹⁵ Heedi yii na pes béeħ aya' Nowe na ana-ana filib gaala.

¹⁶ Ti dee húmú túuyë' rí Koope Nowe ra, heetti iña haaluu gaala ana-ana, yaal a beleb. Haala' Nowe ra, Yahwee kúnté ilí gaala.

Mulii mbënë më

¹⁷ Mulii mbënë më yídēhté yii hente waal sabay iniil (40) feey fa. Lawa' mulaa ra, gaala béyréhté feey fa, teeyce sun.

¹⁸ Baata' mulaa lap ra, wa caak caako feey fa níi gaala na jéewéh sun na saañ.

¹⁹ Caaka' mulaa níi caak naanjalte feey fa ra, danja lukki ut fègérēh fí Koo ra béeħ honohte.

²⁰ Mulaa lap lawo níi millë'tée hel affi danja yii lukke kap paana sun.

²¹ Daaha, yii na pes feey fa béeħ húlté : yakka, rabba faamma a yee luufa, rabbi yutuudda na tilú feey fa ra a bëewë béeħ bal.

²² Yii kúdsté níin te na pes feey fa béeħ húlté.

²³ Daaha, Koo-Yahwee padte yii na pes feey fa béeħ, dala'te bëewë në, níi rabbi gaanna a yutuudda a yakka. Wa dúmúté

feey fa. Nowe kut daa tas a bëy faami, a iña ñéerúu a wa filib gaala ra béeħ.

²⁴ Laahi mulaa hompe waal tíméer a waal sabay iip (150) sun fi feey fa.

8

Dúmi mbënë më

¹ Ndaa Koope halay Nowe a rabba faamma a yee luufa ñéerúu a ri filib gaala ra. Tígí daaha dí yeñce mbëeyé, mulaa feey fa na éyléh.

² Culli mulaa keeñ feey a illí mulaa sun kúnéhté. Koo seekke,

³ mulaa na éyléh yin-yin. Waal tíméer a waal sabay iip (150) filoon fi dalaani mbënë më, deef mulaa éyléhté feey fa.

⁴ Laha' céyín fi paana fa waal sabboo a waal paana ra, gaala teerte dañji Ararat.

⁵ Mulaa na éyléh na cép níi céyín fí sabboo fa. Bisa dób céyín fí baaha ra, lahte affi dañji díħħi mulaa.

⁶ Tíkéhté waal sabay iniil (40), Nowe kúnissé falanteera húmú saamid dí gaala ra,

⁷ antee yeris ḥaak púnté. ḥaak fa na pay na ac níi bín nëy siiñée mulaa feey fa ra.

⁸ Hompe níi, Nowe yerisse bédú púnté, faha' yúh nda mulaa céppé.

⁹ Ndaa bédú fē olay tígí nay rii yabe, af biti mulaa líssí húun feey fa béeħ. Di yeeltee nimil gaala, Nowe yedte ya'i hampe ri, bekke ri filib gaala.

¹⁰ Nowe sehte waal paana kay, antee yedsaat bédú fē púnté.

¹¹ Sosad na'in, bédú fē nimilte Nowe na, ḥabpe liim-liim saaf kilka na wonuu ēlif rë. Tígí daaha, Nowe yúhté biti mulaa éyléhté feey fa. ¹² Di sehaatte waal paana kay, yedsaat bédú fē púnté, ndaa bédú fē nimlaatay díi na.

¹³ Yiin lah Nowe kíil tíméer pëenë a kíil yínë (601) rë, yiin fa, mulaa feey fa siiñ në. Nowe pëenissé taali gaala, yérrentéhté, otte biti mulaa siiñcé feey fa.

¹⁴ Laha' céyín fí ana fa waal sabay ana a waal paana ra, feey fa béeħ súhté koron.

¹⁵ Tígí daaha, Koope won Nowe tih :

¹⁶ « Dúhé gaala, doni belebu a koyyu a belebbi wa.

17 Dúhré bal yii na pes te döni wa homura béeb : heetti yakka, rabbi gaanna a yutuuđđa béeb ; wa keñun, wa baatoh níi wa hasla' feey fa béeb. »

18 Nowe dúhté gaala bani belebi a koyyi a belebbi wa,

19 heetti yii na pes béeb na anti dúh bal gaala : heetti yakka, rabbi gaanna a yutuuđđa na tilú feey fa ra béeb.

Yee gap Koope Nowe ra

20 Nowe antee tíkëlsë' i la', yípídsté Koope iliy hawraa. Di heetti rabba a yakka wun hawid* ra béeb, dí bëbpe na bina-bina béeb yínë, happe wa, tamidte wa Koo-Yahwee sun fi la' ya níi wa sooyte.

21 Ngedi iña tamu ra neba'te Yahwee. Di antee won nufi tih : « Yee tas fíi rë, pagadđi ow ii tah mi alaklil feey fa. Kaah biti nuf ow mëssí yeja' yíkii bos, kükëy ki níi baha ki. Ndaa dala'te woteh, mii hawil yii na pes ti dee paga' mi ri dee ra nen.

22 Hém feey fa ee na : soh a lec, sos a op, líy a yoh, na' a elek, ay lah faraah. »

9

1 Koope barkelte Nowe a koyyi, won wa tih : « Kéñí, döñ baatoh níi döñ líifíd feey fa.

2 Rabba feey fa béeb ay ron neeh níi tígí teem neeh : rabbi gaanna, yutuuđđa, yakka sun a jénnë kísí fë béeb ; wa béeb, mí tikké wë ya' yon.

3 Di húmú ona' mi ron gaaw fi hilila pesaa, mi onte ron woteh yii na til te na pes sun fi feey fa béeb, hen pesii ron.

4 Ndaa di filib fi baaha béeb, ngënë ñëmí bo' fi líssí lah ñif, ndée pes ee ñif.

5 Yúhí biti bal may pegoh ñif ma na tah döñ pes ra ; hawaa rab ow húl béeb, may rii pegoh ñif ma kéeníd dí rë, te ow bëem moroomi, may rii pegoh ñin bée'.

6 Bëyí kéeníd ñin ow, ay hawu húl, ndée mi sak ow ti di man mi nen.

7 Te döñ fi yah, kéñí döñ baatoh caak níi döñ líifíd feey fa béeb. »

8 Koope baatte won Nowe a koyyi tih :

* **8:20 8.20 wun hawid** : Saka' Koope éldúnë níi a bee hawuu Yéesú rë, bëewë na hawru Koope yúulée dii na. Bín fë, laha' heetti rabbi wun hawid a yi wuneh hawif.

9 « So' mi beh, mee pok yin hanndal ki döñ a so', a séttën, a bëewë nay aye filoon fi wa ra,

10 a yii na pes hëbissën béeb : yakka, rabbi faamma a yi luufa, yee dúhú gaala ra a yee nay pese feey fa fayu ra béeb ee.

11 Yee pok mi ra daa ri bitih : dee níi kiri fi kirih, mulii mbënë më ii boollil ñiinnë feey fa, hap wa béeb húl, te mulub mbënë ii yahlil feey fa. »

12 Koope baatte won tih : « Bee daa tíinndë'í yee pok mi hanndal ki döñ a so', a iña na pesu a döñ ra béeb, dee níi kiri fi kirih.

13 Mi tikké kud ki so' sun, daa ri tíinndë'ë nay nérsée yee pok mi a éldúnë rë.

14 Wahtii négirée mí nérrë sun te kud ki so' dúh rëe,

15 faraah may nérsëh yee pok mi hanndal ki yen ra, a yii na pes béeb ; te mbënë gaan ii lahlil níi hawe yii na pes béeb húl.

16 Mi ot kud ka dúh rëe, may nérsëh yee pok mi te míneh dúm hom hanndal ki funi yii na pes béeb rë. »

17 Koope antee ñeyaat unna, won Nowe tih : « Kud ki Koo daa tíinndë'í yee pok mi hanndal ki funi yii na pes feey fa béeb. »

Yee cuja' Nowe Kanaan ra

18 Sem, Haam a Yafet daa koyyee ke Nowe húmú dúhú gaala ra. Haam daa boffi Kanaan.

19 Bëewë feey fa béeb dúhú koyyi éeyeyée ké Nowe yaa na.

20 Nowe daa línëhë débpí yíp reseñ, kilka koyya na yugusu bëen rë.

21 Lahte bis Nowe hante na béeñë, faana nûgúté níi niséhté faan holon filib taantii.

22 Haam, boffi Kanaan, ola' ri faani holonça homa' boffi ra, dúhté éssín, bíldsté rí koy-yaayyi.

23 Sem a Yafet koluute, beyute úuf, bee hampe búgí beh, bee hampe búgí yínëe, wa tíkúté rí yúkkí wë, na tilúu paa' filoon níi haalute taantaa, húunúté boffi wa. Wa oluy boffi wa faan holon, bi yírúy wë hatna paa' dii na ra.

²⁴ Gíníké' Nowe manii ra, dí kelohte yee paŋ koy kee ke ri lukki paa' kúkéy rë.

²⁵ Di won daaha tih :
« Démíin Kanaan alkoh !
Na ri hena ñaami súrgë yí koy-baappi. »

²⁶ Nowe baatte, won tih :
« Koo-Yahwee daa mit sím !
Ahaŋkay, Koope fa na jaamiyoh Sem ra
daa mit sím !

Démíin Kanaan yaha ñaami Sem.

²⁷ Démíin Koo keñil Yafet, on dí feey gaan,
dí dék a Sem,
te Kanaan yaha ñaami Yafet bal. »

²⁸ Filoon fi mbënë më, Nowe pesse kíil
tímeer éeyë a kíil sabay iip (350).

²⁹ Pesi Nowe béeb hente kíil tímeer
payniil a kíil sabay iip (950), dí na anti
húl.

10

Coosaani béewë éldúné

¹ Filoon fi mbënë më, koyyi Nowe : Sem,
Haam a Yafet, lahute i koy. Yee daa tii yi
koyyi yaalla tala.

² Koyyi Yafet daa wa yeh : Gomeer,
Magok, Madaay, Yawan, Tubal, Mesek a
Tiras.

³ Yee daa koyyi Gomeer : Askenas, Rifat
a Togarma.

⁴ Yee daa koyyi Yawan : Elisa, Tarsis,
Kittim a Rodanim.

⁵ Béewë hasluu ginna hom búk kísí fë
rë béeb coosaanuu koyyi Yawan.

Yaa daa koyyi Yafet a sétti. Ow fi ow
waa na béeb lahte wonadi, te dí dék feey
fi a bëy tali.

⁶ Yee daa koyyi Haam : Kús, Misrayim,
Púut a Kanaan.

⁷ Yee daa koyyi Kús : Sebaa, Hawilaa,
Sapta, Rayma a Sapteka. Yee daa koyyi
Rayma : Saba a Dedan.

⁸ Nemrot bal non koyyi Kús. Daa ri
débpí hen jammbaar feey fa.

⁹ Nemrot daa húmú míñ boorsoh níi fíi
Koo. Yii baa daa koma' yee na wonuu : «
Mínté boorsoh níi fíi Koo, ti Nemrot nen.
»

¹⁰ Ginna débpí hen gin gaan nguur ki ra
daa wa yeh : Babel, Erek, Akkat a Kalne :
wa béeb gin-taah di Sineyar.

¹¹ Nemrot kola' gini bah saañce Asiri,
yíppé gini Níníif, Rehobot-Ir, Kalah

¹² (gin-taah gaan), a Resen fa hom
hanndal ki Kalah fi bah, a Níníif rë.

¹³ Misrayim daa ciffi Lúddë, Anamma,
Lehabba, Naftu ya,

¹⁴ bëy Patoros, Kaslu ya (bëy Fílistí
coosaanuu waa na), a bëy Kaftoor.

¹⁵ Kanaan daa boffi Sidon koy ki saawi,
a Het ;

¹⁶ daa ri ciffi bëy Yébús, Amoorra,
Girgassa,

¹⁷ Híwwë, bëy Arka, bëy Sín,

¹⁸ bëy Arwat, bëy Sumra, a bëy Hamat.
Talli bëy Kanaan hasluute filoon fe,

¹⁹ te feey fi wa dala' Sidon, ladte waal
Geraar níi Gaasaa, a waal Sodom, Go-
moor, Atma, a Seboylim níi Lesaa.

²⁰ Yaa daa koyyi Haam. Tal fi tal béeb
a wonadi, di gini a feey fi.

²¹ Sem bahii Yafet, lahte i koy bal. Daa
ri ciffi Ebeer a béewë coosaanuu díi na ra
béeb.

²² Yee daa koyyi Sem : Elam, Asuur,
Arpaksat, Lút a Aram.

²³ Yee daa koyyi Aram : Úus, Húul,
Geteer a Maas.

²⁴ Arpaksat daa boffi Selaa ; Selaa daa
boffi Ebeer.

²⁵ Ebeer lahte koy ana : saawa hínú
Pelek (daa ri : hasla'), af biti na pesa' ri
ra, béewë feey fa hasluu na ; ñeedí hínú
Yoktan.

²⁶ Yoktan daa boffi Almodat, Selef,
Hasarmawet, Yerah,

²⁷ Hadoram, Usal, Dikla,

²⁸ Obal, Abimayel, Saba,

²⁹ Ofir, Hawilaa a Yobap ; yaa béeb
koyyi Yoktan.

³⁰ Wa húmú dékú hanndal ki Mesa a
danji Sefaar fa paa' púléen na' ra.

³¹ Yaa daa koyyi Sem. Tal fi tal béeb a
wonadi, di gini a feey fi.

³² Yaa daa talla coosaanuu koyyi Nowe
na ra, gin fi gin béeb a coosaani. Ginna
hasla' feey fa filoon fi mbënë më rë béeb,
dúhúu waa na.

11

Taahi uda Babel

¹ Bee filoon, béewë feey fa béeb húmú
lahuu wonad yínë, te unna yínë.

² Wa koluute tígë húmú wë rë, na tílú níi lahute deyi feey fi yéeddë'té di Sineyar waal púlënna', wa yípúté faammi wa daaha.

³ Hompe níi, wa wonantu filib fi wa tih : « Kélíi yen yulid légéyë këewé ! Yen mahun i mëel, yen hút wë ! » Wa tabahuu a mëellí yaaha, bëyute godoron, cookiyute wa.

⁴ Wa na anti wonantu tih : « Yen yulid légéyë, yen yíp gin-taah, lah taahi gaani uta uto níi afa haal nérrín. Hen ñaaha raa, yen ay lah tii, te yen ii hasla' feey fa.

⁵ Hompe níi, Koo-Yahwee céppé olsohi gina a taahi uda na tabahu bëewë rë.

⁶ Nimila' ri sun ra, dí won nufi tih : « Bee homu wa bee ra, wa bëeb henute yínë, te wa wonuu wonada yínë. Wa daluun dee raa, daa ri biti yii peen wa fii bëeb, wa mín ríi cëgíd.

⁷ Kon yen cépëet ndín yen bekalsa' wonadi wa níi wa kélentíih. »

⁸ Daaha, Yahwee tasaara'te goomali bëewë daaha, wa hasluute feey fa bëeb, wa míllúuy lúsíd tabahi gina.

⁹ Yii baa daa koma' tii Babel fa na wonuu tígí daaha ra (Babel daa bekalsa'). Daaha, Yahwee bekalsa' wonadi bëewë në, hasla'te bëewë feey fa bëeb.

Tii yi yíkëe yí faamma dala'te Sem níi Abraam na

¹⁰ Yee daa tii yi bëy faam Sem : laha' Sem kíil tíméer (100) rë, dí límpé Arpaksat filoon fi bee gétë' mbënë më kíil ana ra.

¹¹ Filoon fi límí Arpaksat, Sem pesse kíil tíméer iip ; dí lahte na i koy kay.

¹² Arpaksat húmú laha' kíil sabay éeyë a kíil iip (35) na lím rí Selaa ra.

¹³ Filoon fi límí Selaa, Arpaksat pesse kíil tíméer iniil a kíil éeyë (403) ; dí lahte na i koy kay.

¹⁴ Laha' Selaa kíil sabay éeyë (30) rë, dí límpé Ebeer.

¹⁵ Filoon fi límí Ebeer, Selaa pesse kíil tíméer iniil a kíil éeyë (403) ; dí lahte na i koy kay.

¹⁶ Laha' Ebeer kíil sabay éeyë a kíil iniil (34) ra, dí límpé Pelek.

¹⁷ Filoon fi límí Pelek, Ebeer pesse kíil tíméer iniil a kíil sabay éeyë (430) ; dí lahte na i koy kay.

¹⁸ Laha' Pelek kíil sabay éeyë (30) rë, dí límpé Réwú.

¹⁹ Filoon fi límí Réwú, Pelek pesse kíil tíméer ana a kíil payniil (209) ; dí lahte na i koy kay.

²⁰ Laha' Réwú kíil sabay éeyë a kíil ana (32) ra, dí límpé Sérúk.

²¹ Filoon fi límí Sérúk, Réwú pesse kíil tíméer ana a kíil paana (207) ; dí lahte na i koy kay.

²² Laha' Sérúk kíil sabay éeyë (30) rë, dí límpé Nahoor.

²³ Filoon fi límí Nahoor, Sérúk pesse kíil tíméer ana (200) ; dí lahte na i koy kay.

²⁴ Laha' Nahoor kíil sabay ana a kíil payniil (29) ra, dí límpé Terah.

²⁵ Filoon fi límí Terah, Nahoor pesse kíil tíméer a kíil sabbo a kíil payniil (119) ; dí lahte na i koy kay.

²⁶ Laha' Terah kíil sabay paana (70) ra, dí límpé Abraam, Nahoor a Haran.

Bëewë yípú tali Israyel ra

Naabii faam Terah

²⁷ Yee daa tii yi bëy faam Terah : Terah daa boffi Abraam, Nahoor a Haran. Haran límpé Lot.

²⁸ Haran daa déb boffi húl. Di húlé' Úur di Kalde, gina límúu rí rë.

²⁹ Abraam koodste Saaray ; Nahoor koodste Milka koy Haran. Haran daa boffi Yiska bal.

³⁰ Koo húmú teebay Saaray koy.

³¹ Terah faha' saañ Kanaan koon, kúrëeléhté koohi Abraam a sédí. Sédí baaha, dí Lot koy Haran. Di kúrëeléhté Saaray bal, beleb Abraam. Bani wa koluute Úur di Kalde, ndaa lahuu wa gina na wonuu Haran ra, wa yípúté faam wa na.

³² Terah húlé' Haran daaha, déef dí lahte kíil tíméer ana a kíil iip (205).

12

Túují Koo Abraam kolohi gin wa

¹ Lahte bis, Koo-Yahwee won Abraam tih : « Kolee ginon, fu hel mboko yu a

bëy faamon ndín, fu saañ gina nay mi roo kúré rë.

² May pañ níi talu gaan, te may roo barkel. Fay lah tii te barkuu ay kad bëewí kayya.

³ May barkel bëyí dagid' ro yin wun, ndaa bëyí cuñ ro, may rii alak. May ñeyee doo na mi barkel talla feey fa bëeb.

» ⁴ Abraam kola' d'aaha Haran, saañce ti dee túuyë' rí Yahwee ra nen. Lot ñéerë'té a ri. Na koloh Abraam daaha ra, deef di húmú laha' kíil sabay paana a kíil iip (75).

⁵ Abraam kúrëelëhté belebi Saaray a Lot koy ñeedí. Wa kúrëelùté alal ma lahuu wa ra bëeb a ñaamma lomuu wa Haran ra, beyute waali Kanaan.

Lahuu Abraam a bëy faami Kanaan ra,

⁶ wa húusúté gina níi wa lahute tal kilki gaani Moore na yúulúu rë, di Sihem. Bín fë, deef bëy Kanaan dékú deyi baaha.

⁷ Yahwee feeñiyohte Abraam won dí tih : « Fu otte feey fi bee a ? May yere ri bëyí non talu ! » Abraam yípíté Yahwee fa feeñiyoh ri ra ílý hawraa daaha.

⁸ Di kola' dah, saañce deyi dañja paa' Betel púléen na' ra, yíppé taanta yi hanndal ki Betel a Aay. Betel paa'a' ri haalaan na', Aay paa'a' ri púléen na'. Di yíppé ílý hawraa kay daaha. Na yúuléh rí Koope na ra, dí ñeya' ri tiyi, dëekë'té rí Yahwee.

⁹ Filoon fi baaha, Abraam d'offe taanta yi, bëbpe waali Negep, na laay na saañ, na laay na saañ.

Homi Abraam a Saaray Ésíp

¹⁰ Hompe níi yaab haalte gina. Misigi yaaba tahte níi Abraam saañce maangaan Ésíp.

¹¹ Tílúu wë níi wa lebuute gina ra, Abraam won belebi Saaray tih : « Ole, mi yúhté biti fu belii d'ampe.

¹² Bëy Ésíp ot do raa, wa ay won nuffi wa biti fu beleb so', wa ay soo hap húl, yeris do fu pes.

¹³ Hém neba' ro, lah wone wa biti fu ñeedí së', nda wa míñ sëe ham hamí wunte af do, wa yeris so' mi pes. »

¹⁴ Daaha, laha' Abraam Ésíp rë, bëy Ésíp olute biti belaa d'ampe níi d'am.

¹⁵ I dak di dakki buuri Ésíp olute belaa, laasute d'ami fíi buur. Belaa beyute, komute buur faam.

¹⁶ Af Saaray tahte buur hampe Abraam hamí wunte, onte ri i har, i pe' a i fana, yedste ri i súrgë yaal a beleb, onte ri i mbaam yaal a beleb a i géléem.

¹⁷ Ndaa Koo-Yahwee bekke buur a bëy faami jérri misikke, af Saaray beleb Abraam.

¹⁸ Buur antee dëekröh Abraam won dí tih : « Fu paga' so' pagadi baa díh ? Yi tah fu wonay so' biti yaa belebu ?

¹⁹ Fu wona' biti dí ñeedú díh, níi ma na bëb di beleb ? Leegi belebu ábah ; beye ri te fu saañ ! »

²⁰ Tígí daaha, buur túuycé súrgë yí beni Abraam níi d'uhéení gina, bani belebi a alal ma laha' ri ra bëeb.

13

Daralsa'i Abraam a Lot waal

¹ Abraam kola' d'aaha Ésíp, nimilte Negep, bani belebi a alal ma laha' ri ra bëeb. Lot ñéerë'té a ri.

² Abraam húmú caakke yin : dí húmú lahte i yup gaan, caakke tiij hélis a úris.

³ Di kolohte Negep, na laay na saañ, na laay na saañ níi ri lahte Betel, tígë húmú yíp rí taanta yi hanndal ki Betel a Aay ra.

⁴ Tígë húmú yípë' rí ílý hawraa daaha ra, Abraam yúuléhté Koope na, ñeya'te tiyi, dëekë'té rí Yahwee.

⁵ Lot fa húmú ñéerë' a ri ra, húmú lahte i yup har bal a pe' a fana. Di húmú lahidte afi taanta yi dékún bani bëy faami a súrgë yí bal.

⁶ Caagi bëewë a yuppa tahte níi wa dëmlíh deya homu wa ra,

⁷ baatte biti bëy Kanaan a Périssé húmú dékú deyi baaha bal.

Lahte bis, níirëh yí Abraam a yi Lot poo'uute.

⁸ Tígí daaha, Abraam won Lot tih : « Powa' d'améh hanndal ki yen mbée hanndal ki níirëh yí yen, ndée daa mi bap mi yedste boffu.

⁹ Gina bëeb ee fíyú ee héréet. Yen ay d'aree d'aroo : fu saya ya' ñamaa raa, mi saañ ya' sugu, te fu saya ya' sugu raa, mi saañ ya' ñamaa. »

¹⁰ Lot béyídté afi, otte biti deyi húur mí Yurdenj béeb húmú hilisse níi hilis. Na muuyilay Koo-Yahwee Sodom a Gomoor doom ra, dfeef húur mí Yurdenj daa níi Sowaar húmú man a meeya húmú saamid Koope Aadama a Aawa ra, hilisse ti cfee hilsa' feey fa bük laahi Níl rë nen.

¹¹ Lot tanisse deyi húur mí Yurdenj waal púleén na', laayte dín fë, wa dñaruute daaha.

¹² Abraam tasse Kanaan, Lot saańce, dékké hëbís gin-taah yi Yurdenj, yíppé taanta yi níi waal Sodom.

¹³ Bëy Sodom húmú tooñuu Yahwee tooñní misikke, af pagadfi bossi wa.

¹⁴ Saya' Lot ra, Yahwee won Abraam tih : « Dalee olsoh kottu, fu béyíd afu, fu yeel hatinna béeb.

¹⁵ Deya ot fu baa ra béeb, mi onte ri dñoni bëy talu níi kiri fi kirih.

¹⁶ May keñil talu, séttú caak níi ow ii waa mín kín, ti cdee mínéh ow kín peppi feey fa ra nen.

¹⁷ Kolee fu tíléeséh deyi baa béeb, ndée mi on do ri. »

¹⁸ Abraam saańce yíppé taanta yi filib kilikki gaanni Mamre di hëbís gini Heboron. Di yípídté Yahwee ílý hawraa daaha.

14

Dee sëmlë' Abraam Lot ra

¹ Bín fë, Amrafel buuri Sineyar, Ariyok buuri Elasaar, Kedoore-Lawomeer buuri Elam a Tideyal buuri Géyim,

² yéjuute haa' a Beraa buuri Sodom, Bir-saa buuri Gomoor, Sineyap buuri Atma, Semebeer buuri Seboyim a buuri Belaa (Belaa daa Sowaar).

³ Buurri iippi yaa lígínúuté húur mí Sídím, bee kísí fí miraa ma naaf ri woteh ra.

⁴ Húmú hente kíil sabboo a kíil ana Kedoore-Lawomeer daa ílíf wë ; ndaa kíilé tíkëh në rë, wa kaa'uute.

⁵ Kíilé tíkíil në rë, Kedoore-Lawomeer a buurra ñéerúu a ri ra koluute haa'i buurri iippi kayya. Lahuu wa waala ra, wa hawute Refa ya di Asetarot-Karnayim,

hawute Sússë di Ham, a Émmë di deyi Kiriyatayim.

⁶ Ndaa wa hawuu Horra dañja gin wa di Séyíir, yejute wa níi luufi El Paran.

⁷ Wa anutee nimila' waal En-Misepat fa na wonuu Kades ra. Wa dñakayuute deyi Amalekka béeb, hawute Amoorra dékú Hasason-Tamaar ra bal.

⁸ Hawuu buurri iniilla bëewí yaa béeb rë, wa caguute haa' a buurri iippa lígínúu bëewí wë húur mí Sídím rë. Tígi daaha, buuri Sodom, bi Gomoor, bi Atma, bi Seboyim a bi Belaa fa na wonuu Sowaar ra, dñührúté bëewí wë, yejuute haa' di húur mí Sídím

⁹ a Kedoore-Lawomeer buuri Elam, Tideyal fi Géyim, Amrafel fi Sineyar, a Ariyok fi Elasaar : hente buur iippi haa'uu a buur iniil. Kedoore-Lawomeer a bëewí millúutée ban haa'a.

¹⁰ Deef húur mí Sídím húmú caakke yéemmi laha' godoroñ filib : buuri Sodom a bi Gomoor homu hegoh, keenute filib yéemmi ; bëewë mucú rë heguute, dñapuute filib dañjin.

¹¹ Bëewë bagu ra beyute alal ma Sodom a Gomoor, a pesaa ya béeb, anutee saań.

¹² Bi húmú dék Lot koy ñeedí Abraam Sodom, wa kúrëelúuté rí bal a alal ma laha' ri ra béeb.

¹³ Lahte bëyí hega' haa'in, acce teebi Abraam Ébrée yee lah ra. Abraam húmú yípë' faami talli kilikki gaanni Mamre fi Amoora. Mamre húmú mboko mi Esekol a Aneer ; bëewí yaa a Abraam húmú pokantuute biti haa' lah raa, wa ay habranta'.

¹⁴ Kela' Abraam biti mboko mi habute haa'in ra, dñi dñuhídté ow tíméer éeyé a ow sabboo a ow peeye (318) di bëewë faami ; wa koluute dabaadi bëewë kúrú Lot ra níi wa lahute Dan*.

¹⁵ Abraam darsa'te bëewí i goomalgoomal, antee yejoh haa' elgin. Di happe buurri iniilla antee ñee talli wa, líkké wë níi Hoba fa hom énfi Damaas ra.

¹⁶ Na nimil ri ra, Abraam kúrëeléhté alal ma beyu bëewí yaa haa' ra, dñi kúrëeléhté Lot mboko mi a alal mi, belebba a bëewë habuu haa' ra béeb.

* ^{14:14 14.14} Dan : Di gini húmú paa' Kanaan waal yuuñ, wulohte a tígë koluu wa ra lool.

Tee'a'i Melkisedek a Abraam

¹⁷ Na nimil Abraam faam bee baga' ri Kedoor-Lawomeer a buurra húmú habruu ri ra, buuri Sodom acce téebiléhí húur mí Sawe fa na wonuu húur mí buurra ra.

¹⁸ Melkisedek buuri Salem, seeyohi Koope fa sunaa-sun, kúdté mbúurú a béeñ,

¹⁹ na dagid Abraam won tih : « Koope fa sunaa-sun, dō fa sak sun a feey ra, barkele Abraam !

²⁰ Ma na sím rë Koope fa sunaa-sun tah níi Abraam þanke haa'oh yi ra ! » Tígí daaha, iña beya' Abraam haa'a ra béeñ woruun sabboo raa, wodi yínée dī yedste ri Melkisedek.

²¹ Wocuu Abraam a Melkisedek ra, buuri Sodom won Abraam tih : « Yed so' bëewë ndín, fu ham alal ma. »

²² Abraam won dī tih : « Mee býíd ya' so' ra ee, di tii Yahwee, Koope fa sunaa-sun, dī fa sak sun a feey ra.

²³ Mi aňohte biti mii bëb yii daa fu laha' ri, níi luka' bee lukki yin ra[†], toñeh fay wone biti daa fu tah mi caak yin.

²⁴ Mii ham yin soo na, henay yee liiluu ñam bëewí së' rë, a wodi bëewë habruu so' ra : Aneer, Esekol a Mamre. Wa lahute waal na. »

15*Yee gap Koope Abraam ra*

¹ Filoon fi baaha, di filib yodad, Koo-Yahwee won Abraam tih : « Ngana néekíñé' yin Abraam ! Daa mi níröhú te waafu ay gaan. »

²⁻³ Abraam tahte won tih : « A may pagee waaf yi kan Yahwee-Yíkée te fu otte biti mi lahay koy ? Íníh ee fu teebay so' koy níi lamohi so' ac Eliyesseer fi bëy Damaas, ow di súrgë yí së' é ? »

⁴ Tígí daaha Yahwee won Abraam tih : « Ëe-ëe' ! Súrgúu nay roo lame neh, koy ka nay fuu límé rë daa nay hene lamohu. »

⁵ Yahwee antee dúhíd Abraam ëssín, won dī tih : « Yeele sun fu olsoh hulla, hém fu míin wëe kín ! » Di baatte won tih : « Dee teyu wa ra, séttú ay caakee daaha.

⁶ Abraam gémpé Yahwee, te ngémí baa daa tah Yahwee haba'te ri bëyí júspé.

⁷ Kéy fín fë, Yahwee won dī tih : « Daa mi Yahwee fa kélíd dë Úur di Kalde ra, oni ro gina hom fu bee ra, fu laha' ri. »

⁸ Ndaa Abraam won dī tih : « May yúhée biti may rii laha' díh, Yahwee-Yíkée ? »

⁹ Yahwee won dī tih : « Saame téngë fana, pe' beleb a kuuy har, yi lahuu kíil éeyé, bëdú mbetle a hétè, fu kom so' wa. »

¹⁰ Abraam saamidste ri rabbi yaaha béeñ, happe wa ; henay yakka, dī lecce rabba tas ra béeñ leelaa, antee yef hatin fi hatin béeñ fíi moroomi, hanndala'te wa.

¹¹ I suul yedsuute sun fi bo' fa, ndaa Abraam líkké wë.

¹² Na haal na' ra, péní fí misikke haalte Abraam. Dee a dëh, gina ñúussé túf afi, dī tiitté níi tíit.

¹³ Yahwee won dī tih : « Yúhé biti séttú ay dék gini henay bi wa ; wa ay naa habu ñaam, wa moklu lool níi hen kíil tíméer iniil (400) ; daa mi won do ri ee. »

¹⁴ Ndaa tíl níi mi keen sun fi gina nay waa ñaamlee ra raa, wa ay naa koloh, sayá'a alal caak.

¹⁵ Te do fi beh, fay deefree caaccu a jaamma, deefa fu baha níi fu paangaaw.

¹⁶ Jamanu iniil fíi, séttú ay nimlaat deh ; ndée bosí Amoorra lahay tígë nay mi waa likée rë doom. »

¹⁷ Haala' na'a níi Koo ñúussé túf rë, dee a dëe rek anndii na díuk a kocom ki na ñah ñeyute hanndal ki hatinni rabba.

¹⁸ Yahwee poka' yee pok ri a Abraam ra daaha yiin fa, won dī tih : « Mi onte séttú gini beh, dala'te laahi Ésíp níi lahte laahi gaana na wonuu Efarat ra :

¹⁹ daa ri feey fi Kenna, Kénissé, Katmonna,

²⁰ Hetta, Périssé, Refa ya,

²¹ Amoorra, Girgassa, bëy Kanaan a bëy Yébús. »

16*Saaray a Agaar : Límí Ismayel*

¹⁻³ Abraam a Saaray homute Kanaan kíil sabboo yi belaa lahray ri koy. Ndaa

[†] 14:23 14.23 níi luka' bee lukki yin ra : Di ébrë, bíníyú dëh : karal lékit mbée waru ñafad.

Saaray húmú lahte ñaami coosaana' Ésíp hínú Agaar. Saaray antee won yaali tih : « Fu otte biti Koo-Yahwee teefbay so' koy. Kon beye ñaami so' beleb. Di lah koy raa, mi hen yaafa book ! » Abraam tahte yee won Saaray ra. Daaha, Saaray beþpe ñaami, yedste ri Abraam beleb.

⁴ Abraam ñéerë'té a Agaar, dí pokke loo. Yúhë' Agaar biti pokke loo ra, dí wonlilay yin Saaray na.

⁵ Tígí daaha, Saaray won Abraam tih : « Mi solute, te mi kelaay ro fu wonte yin doom. Daa mi yed so ñaami so' beleb fu boppe ri ; ndaa yúhë' rí biti dí pokke loo nínén, dí tíkliléy së' ow. Gété ! Yahwee ot yen na. »

⁶ Abraam won Saaray tih : « Daa fu laha' ñaamu. Page ri yee neba' ro ra. » Kola'te baaha, Saaray mokil Agaar moklo níi Agaar hegohte saañce luufin.

⁷ Malaakii Yahwee dseef ri luufa, hëbís culi mulaa hom waali Súur ré,

⁸ meelte ri won tih : « Agaar ñaami Saaray, fu kola' di a fu saañ dih ? » Di tahte won tih : « Mi hegoh hegoo faam Saaray yíkíi së'. »

⁹ Malaakii Yahwee won dí tih : « Nimile faam yíkúu te lah ñeye woni.

¹⁰ May roo keñil níi ow ii mín kín bëy talu.

¹¹ Fu pokke loo te fay lahee koy yaal ; lah dëekée rí Ismayel (daa ri : Koo keloh na), ndée homa' fu súfúñ fú ré, Yahwee kelohote ro.

¹² Koohu ay made mbaam luuf nen wooñja'. Di ay tíkë' af a bëewë bëeb, te bëewë bëeb ay rii haa'. Di ay pesee a afi, dúh mboko yi na bëeb. »

¹³ Agaar won nufi tih : « Kaah biti mi ot Koope tígí deh, dí na ot so' a ? » Di antee dëekë' Yahwee fa won díi na ra El Roy (daa ri : Koope fa na ot soo na ra).

¹⁴ Yii baa daa tah yéemë hom hanndal ki Kades a Beret ra na wonuu yéemí Lahaay Roy (daa ri : yéemë Koope fa na pes da ola' so' na ra).

¹⁵ Filoon fe, Agaar lahte koy yaal, Abraam boffa dëekë'té koy ka Ismayel.

¹⁶ Abraam húmú laha' kíil sabay peeye a kíil pëenë (86) na lahu bani Agaar koy ki baa ra.

17

*Lec júlít : túnndë'i yee pokantuu
Koope a Abraam ra*

¹ Laha' Abraam kíil sabay payniil a kíil payniil (99) ra, Koo-Yahwee feeñiyohte ri, won dí tih : « Daa mi Koope fa míñ bëeb ré. Néerée a so' te fu lan pagad.

² May pok yin hanndal ki yen, te may baat talu dí gaan níi gaan. »

³ Abraam yeddohte, daappe púkí feey. Koope baatte won dí tih :

⁴ « Yee nay mii poke hanndal ki yen ra daa ri beh : fay hen caac goomal i tal.

⁵ Fii dëeklúu tii Abraam (daa ri : boffi gaana), fay hínú Abraham (daa ri : baap goomal), ndah biti may pañ níi fu hen caac goomal i tal,

⁶ te may roo keñil, talu gaan níi gaan dí hen i gin caak, te dí ay dúhíd sah i buur.

⁷ May ham yee pok mi hanndal ki yen ra faraah, te filoon fu may ri ham hanndal ki funi bëy talu bal, jamanii ac bëeb níi kiri fi kirih. Af yee pok mi hanndal ki yen baa ra, may hen Koope fu, te filoon fu, may hen Koope fi bëy talu bëeb.

⁸ May on doni bëy talu gini Kanaan fa maangaana' fu bee ra. Don nay rii lahee faraah, te daa may hene Koope fi bëy talu. »

⁹ Koope baatte won Abraham tih : « Do fi bee nék, lah habe yee pok mi hanndal ki yen ra, doni bëy talu jamanii na ac fíi bëeb.

¹⁰ Yee pok mi hanndal ki funi bëy talu ra daa ri beh, te lah pëgí rí : bëyí hente ow yaal dón na bëeb wadtee lecu.

¹¹ Lecoha nay ron lecee ra nay túnndée yee pok mi hanndal ki yen ra.

¹² Jamanii ac fíi bëeb, koy ki hente yaal dón na bëeb wadtee lecu yiin nay nimile bisa límú rí ré. Ñaamma límú faamu ra a yee lom fu ra bëeb, wa nënöh talu ndaa wa warutee lecu bal.

¹³ Daaha, ñaama límú faamu ra a bee lom fu ra bëeb, warutee lecu. Hen daaha raa, lecoha nay ron lecee ra hen túnndë'i yee pok mi hanndal ki yen ra níi kiri fi kirih.

¹⁴ Ndaa yaali lecuy ay dúhrú filib fon, af biti dí habay yee pok mi hanndal ki yen ra. »

15 Koope baatilte won Abraham tih : « Dala'te woteh, yii leŋke belebu na, ngana dëekil rí Saaray (daa ri : koy buur soo na), lah dëekée rí Saara (daa ri : koy buur).

16 May rii barkel níi dí límíd rë koy yaal, te dí fi Saara ay hen caac i tal ; tali ay díhíd i buur gin. »

17 Tígí daaha, Abraham yekaatte sígímídté rí níi púgë lahte feey, dí yente, na won nufi tih : « May mínee lah koy díh, bee laha' mi kíil tíméer (100) bee ra ? A Saara fa lahte kíil sabay payniil (90) ra mínlah koy a ? »

18 Di won Koope tígí daaha tih : « Ismayel pesa ndín, fu hel nuf díi na. Mi dagay yin kay. »

19 Ndaa Koope won dí tih : « Daa neh ! Mi won dí ndek tee : belebu Saara ay roo límíd koy yaal te lah dëekée rí Isaak (daa ri : dí yente). Yee pok mi hanndal ki yen ra, may rii ham hanndal ki funi Isaak, te filoon fi may rii ham hanndal ki funi bëy tali níi kiri fi kirih.

20 Baatte biti mi kelechte danjee ke rolen Ismayel na ra : may rii barkel bal, mi keñil ri, mi baat tali gaan níi gaan. Di ay lím koy sabboo a koy ana yi ay hen kélfe, mi paŋ níi dí hen baha tal gaan.

21 Ndaa yee pok mi hanndal ki yen ra, may rii ham hanndal ki funi Isaak fa nay roo límdé Saara wahtii bee kíirkí rë. »

22 Wona' Koo Abraham na níi wocce ra, dí kolohte díi na daaha, nimilte sun.

23 Yiin fin fa, Abraham lecce koohi Ismayel, ñaamma límúu faami ra a yee lom ri ra bëeb. Daaha, dí lecce bëewí yaalla homu faami ra bëeb, ti dee naha' ri ri Koope ra nen.

24 Abraham húmú laha' kíil sabay payniil a kíil payniil (99) na lecu ri ra ;

25 koohi Ismayel húmú laha' kíil sabboo a kíil éeyé.

26-27 Abraham a koohi Ismayel a bëewí yaalla faami bëeb, ñaamma límúu faami a yee lomu ra bëeb, daa léctú bisa yíné.

18

Waali ana fa wonu límí Isaak ra

1 Lahte bis, Koo-Yahwee feeñiyohte Abraham leelu na' di kilikki gaanni Mamre, deef Abraham tookke ílí taantii.

2 Béyrë' rí afi, dí otte ow éeyé ffíyí. Di yíppée koloh téebíléhté wë, sígímídté wë níi feey.

3 Di won ow yíné waa na tih : « Bahaa, baal so' rek dón dal faam ; ngënë réemmbíí muk !

4 Èní së' mi wola' mulub dón hos kotton ndín, dón hílséh tal kilki beh.

5 May ron saamid yii túmún ron loo yon, nda ron lah doole tilée biti dón beyaat waalon. Ñeyi ron faam so' míneh hena' holon d'aaha. » Wa wonu ri tih : « Eera ! Page yee won fu ra. »

6 Abraham yíppée haal taantii won Saara tih : « Yípée nat anndaar mún mí nooyte éeyé, fu íyíd wë ndín, fu hút kuun.

7 Abraham yíppée mukë yubin, saampe yuuhi wunte faan, yedte ri ow di súrgë yí ; súrgée happe ri, yíppée yam teyi.

8 Woca' paŋa ra, Abraham beþpe miis mi woyte a miis jaw a bo' fa teydoh dí ra, kompe haneelli. Wa na ñamu, dí hompe hëbís wë sëegú fí kilka na tooppitoh wa.

9 Wocuu wa ñama ra, wa meelute Abraham wonu ri tih : « Belebu Saara dih ? » Di won wa tih : « Di ee filib taantaa ee. »

10 Ow yíné di haneella won dí tih : « May nimil faamu wahtii bee kíirkí, te ay deef belebu Saara lah koy yaal. » Saara húmú filoon Abraham ílí taanta, na síkíreh.

11 Deef Abraham a Saara bahayute níi baha, te Saara gétté lah koy,

12 tahte níi Saara yente keeñi na won nufi tih : « Bee bitifa' mi bee ra, may lahil yee nebi baa a ? Yíkíí faam so' bahate bal ee ? »

13 Tígí daaha, Yahwee won Abraham tih : « Haala' yi níi Saara na yen, na won nufi biti bee bitifa' ri bee ra, nda ri mínlah koy raa ?

14 Lahte yii wooñ Yahwee woo ? May nimil faamu wahtii bee kíirkí, te ay deef Saara lah koy yaal. »

15 Tíitë' Saara ra, dí na taasa' won tih : « Mi yenay ! » Yahwee tahte won tih : « Fu yente kay ! »

16 Bëewë anutee koloh, bëyute waala na séentúu Sodom. Abraham ñéerë'té a wa, na ben wa.

¹⁷ Tígí daaha, Yahwee won nufi tih : « Mi fahaay dzap Abraham yee nay mii page ra.

¹⁸ Di ay hen baha tali gaante te lahte doole. May ñeyee dii na, mi barkel heetta feey fa béeëb.

¹⁹ Mi tanisse ri nda ri míñ nah koyyi a sétti pañ iña túuyë' mí rë, wa lah pagadfi wunte te ñeete waal. Hen daaha raa, may rii pagid yee gap mi ri ra. »

²⁰ Yahwee won Abraham tígí daaha tih : « Iña yabu bëëy Sodom a bëëy Gomoor ra bosse, wa gaanute bakaad.

²¹ Caa mi cép kénshí iña yabu wa ra, nda laha' dsaaha raa. Yii hom na raa may yúh. »

Dee caga' Abraham sëmlë'í bëëy Sodom ra

²² Filoon fi baaha, haneelli ana ya koluute daaha, beyute waali Sodom, ndaa Koo-Yahwee tasse Abraham na.

²³ Abraham lebohte ri won tih : « Fay boollee bëewë júbú rë a yee bosu ra béeëb fu mûkîl wëe Yíkëe ?

²⁴ Mín hena daa níi lahte bëewí sabay iippi (50) júbúté filib Sodom ; níi fay mûkîl gina a ? Fii rii baal af bëewí sabay iippa (50) júbú në rë è ?

²⁵ Daa neh, fii pañ yii bah ! Fii haba' bëewë júbú rë a yee bosu ra béeëb yínë, fu boolla' fu hap wa béeëb húl. Do fa na aattiya' feey fa béeëb rë, fay ñéyíd iña waal maan ? »

²⁶ Yahwee tahte won tih : « Mi deef bëewí sabay iippi (50) júbúté Sodom raa, af wa ay tah may baal bëëy gina béeëb. »

²⁷ Abraham beyaatte una won tih : « Añcañ bi kaañ mi won a ro béeëb Yíkëe, mi bo' faan kut.

²⁸ Mín hena daa di filib bëewí sabay iippa (50), lah na iippi júbúy. Af bëewí iippi yaaha ay tah fu mûkîl gina a ? » Koope tahte won tih : « Mi deef na ow sabay iniil a ow iippi (45) júbúté rëe, mii rii mûkîl. »

²⁹ Abraham beyilte una won tih : « Mín hena dah, lah ow sabay iniilli (40) júbúté në. » Koope won dí tih : « Lah bëewí sabay iniilli (40) júbúté në rëe, mii mûkîl gina. »

³⁰ Abraham won tígí daaha tih : « Ngana neeba' so' kan Yíkëe biti mi baatti won. Mín hena daa lah ow sabay éeyë (30) yí júbúté në. » Koo tahte won tih : « Mi deef na bëewí sabay éeyë (30) yí júbúté rëe, mii pañ yin. »

³¹ Abraham won dí tih : « Yíkëe baal so' yee kaañ mi roo wonaat ra, ndée wa míñ henun ow sabay ana (20) kut. » Koo tahte won tih : « Af bëewí sabay ana yi yaa ay tah mii mûkîl gina. »

³² Abraham baatilte won tih : « Mi na dñan ro Yíkëe, keeñu banay naa haay. May míllée won beh : míñ hena dñah, lah bëewí sabboo yi júbúté në. » Koo won dí tih : « Af bëewí sabboo yi yaa ay tah mii mûkîl gina. »

³³ Dûmë' gonli wa ra, Yahwee takohte saañce, Abraham nimilte faam.

19

Múgí Sodom a Gomoor

¹ Malaaka yi ana ya këllúu helute Koo-YahweeAbraham na ra, lahuu wa Sodom fíniín fin, deef Lot húmú took këemí baha ya gina. Ola' ri wa, dí kolohte téebiléhi wë, dí yekke sígimídté wë níi feey.

² Di won wa tih : « Baha yi yeh, hém neba' ron, dëlí faam don hos kotti ron, don nee' na. Koo yíil rëe, don beyaat waalon. » Wa wonu ri tih : « Miteh ri, fun ay míñ nee' këemí gina. »

³ Ndaa Lot cagohte wa níi wa míllúutée tah saañ faami. Di pagiste wa ñam, naha'te yugus kuun, wa ñamute.

⁴ Wa liiluyti fanoh doom, yaalla gina béeëb : baha a kúkëy, ow tasay na, ayute gírmbéluté faam fa.

⁵ Wa dëekúté Lot, wonu ri tih : « Bëewë ayu faamu fíniín fé rë dih ? Dúhré wë deh, fun fanoh a wa. »

⁶ Lot dûhté waa na ëssë, kúnté ílì faam fa,

⁷ antee waa won tih : « Daa neh, këewé ! Ngënë pëgí yii man dñah, daa mi na dñan ron ri.

⁸ Cëgí mi won dñon : mi lahte koy bëleb ana yi yíih yaal doom, cëe mi kom ron wa dñon pañ wa yii neba' ron. Ndaa ngënë lëbí bëewí yee na, wa haneelli so', te yii kat wa dee so'. »

⁹ Ndaa wa wonu ri tih : « Kolee tígë doo na ! Fu haneel gini bee kut, fu antee haba' biti wonu daa nay lahe a ? Añcañ fay waa luk maloh bos ! » Wa yejute Lot hatin a doole, yuluute dsofi ilí faam fa.

¹⁰ Tígí daaha, malaaka yi ana ya kúnsúté ilé, habute Lot, nimlirute ri filib faam fa, kúnúté ilé.

¹¹ Wa yejute yii happe illí bëewë homu èssë rë, baha neh, kükëy neh, níi wa yíihlih tígí paa' ilí faam fa.

Hegohi Lot a bëy faami

¹² Malaaka yi ana ya wonu Lot tih : « Fu lahay i mboko kay dee woo ? Koy yaal, koy beleb, mbée goro, bëy tappe doo na bëeb, dúhré rí gina.

¹³ Ndée iñi bossa yabu bëy gini bee ra lahte níi Koo-Yahwee na, tahte níi dí yeñce fun müklí gina, te fun ewu kotta. »

¹⁴ Tígí daaha, Lot payte goro yi na, filli koyyi ana yi, won wa tih : « Yípíi koloh dee dón saañ, ndée Yahwee canke müklí gina. » Ndaa wa habuu biti ri hom bëenndë'.

¹⁵ Laha' miir-miira ra, malaaka ya caguute Lot, wonu ri tih : « Yípée koloh fu küréeléh belebu a koyyi ana yu beleb, toñeh Koope yahti keen sun fi gina raa, níinnën teem na. »

¹⁶ Bi na ñaamsa' nuf Lot, malaaka yi ana ya habute ya' yi bani belebi a koyyi ana yi beleb, dúhrúté wë gina, te yin katay wa, af biti Yahwee húmú faha'te sëmlë'í wë.

¹⁷ Dúhrúu wë gina, ow di malaaka ya won Lot tih : « Hegee fu sëmlë' afu ; ngana heeltoh te ngana cagaaloh deyi bee bëeb. Tílé fu dapee danjin hém fu faha' pes. »

¹⁸ Lot tahte won dí tih : « Daa neh, bahaa.

¹⁹ Mi yúhté biti fu pagidte so' yin wun te fu naa'te keeñ soo na níi naa' níi mi pesse. Ndaa mi mínéh koloh dee níi danjin, te loola haweh so' húl.

²⁰ Fu otte gin-taahi yutuudi bín dee leba' ri raa ? May míi muké níi mi lah na. Yina' ri níi, yedde mi dapee na, nda mi pes. »

²¹ Malaakaa won di tih : « Kon mi onilte ro níi mii leb gina wona' fu baa ra.

²² Yípíi muké dón dapee dín fë, ndée mi mínéh pan yin te don lëhíh në. » Yii baa daa tah gini baa wonuu Sowaar (daa ri : yin yutuud).

²³ Púlí na' deef Lot na haal Sowaar.

²⁴ Tígí daaha, Yahwee lasse bacal la' yi njaaroh kíi, yi dúhë' sun-Koo, na tob sun fi Sodom a Gomoor.

²⁵ Di muuyilte ginni ana yi yaa a bëewë filib, deyi baa a yii paal na bëeb.

²⁶ Ndaa bi húmú heeltoh beleb Lot, di yísséhté deey miraa.

²⁷ Baabin cúb, Abraham saañce tígë húmú cagu bani Yahwee ra.

²⁸ Béyrë' rí afi dí yelte waal Sodom a Gomoor a deyi baa bëeb rë, dí ot dúukëe súul siis ti dúukëe palob nen* dfoohfe feey fa.

²⁹ Na tam Koope ginna húmú dék Lot deyi baa ra, di húmú halay Abraham, tahte níi dí sëmlë'té Lot loola muuyla' ri ginni yaaha ra.

Bëewë coosaanuu Lot na ra

³⁰ Filoon fe, Lot néekíñë'té hom Sowaar, tahte níi bani koyyi ana yi beleb koluute daaha, laayute danjin, dékúté filib kil.

³¹ Lahte bis, koy ki gaana won ñeedë tih : « Baap hompe baha a deyi bee lahay yaali nay yen koore, ti díee hena' ri baah bëewë në bëeb rë.

³² Aye yen hénidé baap béeñ níi ri mani, yen fanoh a ri nda ri míi lah tal. »

³³ Elgi baaha, wa hénndúté boffa béeñ níi ri manite, koy ki gaana fanohte a ri. Ndaa fanohi a kolohi bëeb, boffa yégëy yin na.

³⁴ Kéy fin fë, koy ki gaana won ñeedë tih : « Ole ! Mi fanohte a baap niimmbë. Teem elgee raa, yen hénndíl rí béeñ níi ri mani, fu pay fu fanoh a dí. Hen dsaaha raa, tali baap ii muk. »

³⁵ Laha' elga ra, wa hénndëetúté boffa béeñ níi ri maniyilte, ñeedë fanohte a ri. Ndaa fanohi a kolohi bëeb, boffa yégëy yin na.

³⁶ Koyyi ana yi Lot koluu daaha pokute loo.

* ^{19:28 19.28} ti dúukëe palob nen : Di ébrë, bíníyú deh : ti dúukëe fíur nen.

³⁷ Mita' loo koy ki bahaan ra, dī lahte koy yaal, dēekē'té rí Mohap (daa ri : dūhē' boffa na). Mohaħba coosaanuu bëyí baa na.

³⁸ Néedé bal laha' koy yaal, dēekē'té rí Ben-Ami (daa ri : koy mboko mi so'). Amonna coosaanuu bëyí baa na.

20

Homi Abraham Geraar

¹ Hompe níi, Abraham kolohte saañce deyi Negep, dī yíppé taanta yi hanndal ki Kades a Súur. Di kola' daaha, saañce hompe Geraar.

² Abraham húmú wone ow yii lejke belebi Saara na raa, hom wona' ti yaa néedí, tahte níi Abimelek buuri Geraar, bebpe Saara beleb.

³ Ndaa elgin, Koope feeñiyohite Abimelek di filib yodad, won dī tih : « Beya beb fu Saara beleb ra tahte níi níinú aa ya'u, ndée dī beleb kooru. »

⁴ Abimelek fa liilayti lah belaa na koon ra, won Koope tih : « Yíkée, níi fay hap funi bëewí së' húl, te fun paguy yin a ?

⁵ Di fi Abraham daa won so' biti belaa néedí, te belaa wonte biti bal Abraham bahii. Mi pagaay ri bos nuf, ndée mi yéeh yin na koon. »

⁶ Filib yodada, Koope tahte won dī tih : « So' bal, mi yúhté biti fu pagaay ri bos nuf, daa tah mi pañ níi fu lahay belaa na toñeh fay bakaare.

⁷ Kon nimilire belaa yaali, ndée yaala yonente te ri ay roo d'agid níi fu pes. Ndaa fu nimiray ri raa, lah yúhé biti d'oni bëewú bëeb ay húl. »

⁸ Yílë' Koo baabin cùb, Abimelek dëekké súrgë yí bëeb, b'ilisté wë yee lah ra ; wa tíitúté níi tíit.

⁹ Abimelek antee dëek Abraham, won dī tih : « Fu paga' fun yii baa dī bal ? Mi pañ ro yi níi fu na bek funi bëy gin so' bakaadi man d'aa gaan ? Fu pañke so' yii na pëgih !

¹⁰ Yí daa bek ro pañi yii bah ? »

¹¹ Abraham tahte won tih : « Mi haba' biti koon bëy gini bee neehuy Koope, te af beleb so' ay tah koon wa hap so' húl.

¹² Mi bebpe ri beleb, ndaa dī níedí së' kaah, ndée funi boku baap, ndaa funi bokuy yaay.

¹³ Te këllë' së' Koope faam baaso', kúdté së' mi na maangaan luufa ra, mi húmú d'anke beleb so' teeb so' naa'-keeñ biti tígí pay fun bëeb, lah ri wona ti mi bahii. »

¹⁴ Abraham na woc wona, Abimelek yíppée beb i har, pe', fana, i ñaam yaal a beleb, yedte Abraham yoobbol, nimilidte ri belebi Saara.

¹⁵ Abimelek won Abraham daaha tih : « Gina abee héréet ; fu míñ yíp faamu tígí neba' ro. »

¹⁶ Di yísséhté Saara na, won dī tih : « Ole, mee yed bahuu hélis caak* ra ee. Daa wa nay teebe bëewë doni wa dékú rë bëeb biti fu lante yii beh. »

¹⁷⁻¹⁸ Beya húmú beb Abimelek Saara beleb Abraham ra, tahte níi Koo-Yahwee leewte loo yi belebba faam Abimelek bëeb. Ndaa daga' Abraham Koope ra, Koo baalte Abimelek, belebi a súrgë yí beleb níi wa míneetuté lah koy.

21

Límí Isaak

¹ Nuf Koo-Yahwee payte yee húmú won dī Saara ra, dī pagidte ri yee húmú gap ri ri ra.

² Saara pokke loo. Laha' wahtaa húmú wona' ri Koope ra, dī límidté Abraham koy yaal d'eef Abraham bahate.

³ Abraham yedte koy ki yaala límid rí Saara ra tii Isaak (daa ri : dī yente).

⁴ Laha' Isaak waal peeye ra, Abraham lecce ri ti d'ee húmú naha' ri Koope ra nen.

⁵ Límí Isaak d'eef Abraham laha' kíil tíméer (100).

⁶ Saara won tígí daaha tih : « Koope onte so' yenaa. Bëyí keloh yii bee bëeb ay soo yenda'. »

⁷ Di baatte won tih : « Bëyí won Abraham biti ay til níi Saara bëpíd koy koon ! Añcanj bi baha ri níi, mi límidté rí koy yaal. »

Dúhrí Agaar a Ismayel faam Abraham

* **20:16 20.16 hélis caak** : Di ébrë, bíníyú deh : hanjar júnní (1.000) di hélis.

⁸ Mëysë' kúkëyë rë, Saara wëcídté rí bap. Yiin nísú rí bíib rë, Abraham cëgídté gimaak gaan.

⁹ Lahte bis, Saara otte Ismayel koy ki yaala límíd Agaar fi bëy Ésíp Abraham ra na héglë'.

¹⁰ Di won Abraham tih : « Líké ñaami bee a koohi. Koy ka ii bok lam a koy so'. »

¹¹ Bi hen Ismayel koy Abraham bal, woni baa misikke ri níi tígí teem misik.

¹² Ndaa Koope won dí tih : « Yin banay roo misik di yii lejke ñaamu a koohi na. Lah tahe yii won do Saara béeb, ndée tala gap mi ro ra ay dühée Isaak na.

¹³ Ndaa bi hen koy ñaamu koohu, may pañ níi dí hen baha tal gaan bal. »

¹⁴ Kéy baab fin cúb, Abraham bëbpe mbúurú a gúm mulub*, yedste Agaar gecohte ; dí yedste ri kúkëyë bal, antee wa dühid faam fa. Agaar saañce na mbal luufi Beer-Sebaa.

¹⁵ Dúmë' mulaa gúmë rë, Agaar bëbpe kúkëyë helte ri sëegú tal kilik,

¹⁶ antee saañ níi hanndal ki wa mitte yii teemma' yees kas, dí tookke, ndah dí won nufi tih : « Mi fahaay ot koy so' húlé fii së' ! » Di antee hom daaha, bëyidté uni na fon.

¹⁷ Kúkëyë na looy bal, Koope kelohte una. Malaakii Koope hom sun, dëekké Agaar won dí tih : « Fu laha' yi Agaar ? Ngana néekinë' ! Koo kelohte un kúkëyë tígë hela' fu ri ra.

¹⁸ Kolee fu bëb ri te fu ham ya'a hín, ndée may pañ níi dí hen baha tal gaan. »

¹⁹ Koo kúnissé af Agaar, dí yíppée séen yéem ; dí payte nehte gúmí níi líiffé, yedste kúkëyë hante.

²⁰ Bi ñéerë' Koo a kúkëyë, dí kora' luufa na ood níi hente bëy mínté boorsoh a kas.

²¹ Di húmú dék luufi Paran, te yaafa dagidte ri bëleb bëy Ésíp në.

Pokanta'i Abraham a Abimelek kooy

²² Lahte bis, Abimelek a Pikol daga kúdf wohoh yi ra, payute Abraham na, wonu ri tih : « Fun yúhúté biti yii cégíd fu bëb Koo ñéerë' në.

²³ Kon añee ri dee woteh di tii Koope, biti fii nofa' funi koyyi so' a bëy tali so'. Di húmú naa'a' mi keeñ doo na, lah habee funi bëy gina hom fu bee ra daaha. »

²⁴ Abraham won dí tih : « Mi añohte biti may rii pagee daaha. »

²⁵ Añcanj Abraham wonte af Abimelek di yii lenke yéemë húmú naafu súrgë yí Abimelek ra.

²⁶ Abimelek won dí tih : « Mi yéeh bëe' wadti paga yii baa ra. Te do fi bee sah fu wëndëy së' yin na, níi mi an díi keloh deh. »

²⁷ Filoon fi gonli wa, Abraham bëbpe i har, i pe' a i fana yedste wa Abimelek, wa béeb ana añaute, pokantuute kooy.

²⁸ Abraham antee bëb téngë har paana, bissé wë.

²⁹ Abimelek meelte ri won tih : « Harri paana ya bís fú yee ra ay paguu yih ? »

³⁰ Abraham won dí tih : « Tahe harri paana yi yeh, yii baa nay teebee biti daa mi hacroh yéemë. »

³¹ Tii Beer-Sebaa fa na wonuu tígí daaha ra haala' yii bah ; biti wa béeb ana añaute daaha.

³² Daaha wa pokantuute ri kooy Beer-Sebaa. Abimelek a Pikol daga kúdf wohoh yi ra anutee nimil gini Fílistí.

³³ Abraham yíppé tal kilka na wonuu tamaris ra Beer-Sebaa daaha, dánke Koope fa mínéh dúm rë në, ñeya'te ri tiyi, dëekë'té rí Yahwee.

³⁴ Abraham hompe gini Fílistí yii maañce.

22

Faha'i Koope yúh nda Abraham lekohte ri

¹ Gétë' iñyaa bëeb rë, lahte bis, Koo hom olsohi Abraham, won dí tih : « Abraham ! » Abraham tilte won tih : « Yéew ! »

² Koo tahte won tih : « Kolee fu bëb koy ka laha' fu yínë kut ra, Isaak fa faha' fu keeñu ra, fu saañ Moriya. Fu lah na raa, fu hawid' so' ri sarahi ay tamu tamo níi sooy sun fi daña nay mi roo teebe ra. »

³ Kéy baab fin cúb, Abraham kolohte, besse kilikka na saañ sarahin ra, séffé wë mbaam fi, bëbpe waala yulid tígë húmú

* **21:14 21.14 gúm mulub** : Di ébrë, bíníyú deh : ngafka hun túmëe mulub.

túuy rí Koope ra ; dí kúrëeléhté koohi Isaak a súrgë ana di súrgë yí.

⁴ Tílúu wë níi waali éeyë fë rë, Abraham bëyíté afi, séenté tígë në suu wa ra.

⁵ Di won súrgë yí tígí daaha tih : « Hémí d'oni mbaam fa deh, funi koy so' pay jaamiyoh Koope na ndín, fun nimil d'ón na. »

⁶ Abraham ente koohi Isaak kilikka na saañ sarahin ra ; dí fi bah, dí bëbpe kíi kë a gaada, wa ñéerúuté na suu.

⁷ Homuu wa waala ra, Isaak won boffi tih : « A baap ! » Abraham tahte won tih : « Di yi koy so' ? » Isaak won dí tih : « Yen kúrúté kíi a kilik, ndaa yee nay hawu ra dih ? »

⁸ Abraham tahte won tih : « Koo ot na, dí nay onee yee nay hawu ra. » Wa ñéerúuté na suu.

⁹ Lahuu wa tígë húmú wona' wa Koope ra, Abraham tíkëlsë'té i la' daaha, yippé iliy hawraa, líginë'té kilikka sun, antee pokalsa' koohi Isaak, tíkké rí sun fi kilikki hawraa. ¹⁰ Abraham yedte ya'i, bëbpe gaada, saañ ooli koohi koon,

¹¹ ndaa malaakii Koo-Yahwee hom sun gokke ri won tih : « Bëyít ! Abraham ! » Di tahte won tih : « Yéew ! »

¹² Malaakaa won dí tih : « Ya'u banay lah sun fi kúkëyë, ngana pañ ri yin misik ! Hém daa fu kaa'ray ri koy ki yínëe laha' fu kut raa, mi yúhté wote biti fu neehte Koo. »

¹³ Béyrë' Abraham afi, dí ot kuuy har, wicca lonjke dúuf. Di payte kalite har fa, happe ri, tamidte ri Yahwee tígí koohi sun fi hawraa níi sooyte.

¹⁴ Abraham yedte tígí daaha tii : « Yahwee ay ona' ». Te níi a woteh, tígí daaha wonuu : « Sun fi danji Yahwee, Koo nay onee. »

¹⁵ Malaakii Yahwee hom sun, dëekëetté Abraham

¹⁶ won dí tih : « Yahwee daa wona' ro d'eh : "Hém daa fu kaa'ray so' koy ka lím fu yínë kut raa, so' mi Koope mee rii añoh ra ee di tii so' »

¹⁷ may roo barkel níi tígí teem barkel, mi keñil talu níi keñil, séttú caak níi ti hulla sun nen mbée ti peppi feey fa búk kísi fë nen. Te séttú ay ilif bëewë nay waa haa'ee ra.

¹⁸ Neya ñee fu woni so' ra, ay tah níi may ñeyee séttú në mi barkel bëy feey fa bëeb. »

¹⁹ Abraham a koohi koluute, nimilute súrgë yí në ; wa bëeb ñéerúuté beyute waali faam, wëegísúté Beer-Sebaa homute na.

Koyyi Nahoor

²⁰ Gétë' iñyaa ra, Abraham kelohte biti Milka bal límidté Nahoor koy-boffi Abraham, i koy yaal.

²¹ Saawa hínú Úus, Búus daa ñeedí, ñete Kemuwel boffi Aram,

²² tíkké Keset, Haso, Pildas, Yitlaf, a Betuwel.

²³ Betuwel daa boffi Rebekaa. Yaa daa koyyi yaalli peeye ya límid Milka Nahoor koy-boffi Abraham ra.

²⁴ Nahoor húmú lahte beleb kay bi hínú Rewma. Di lahte i koy bal yi hínú : Tebah, Gaham, Tahas a Maaka.

23

Feey fi hacaa lom Abraham Kanaan ra

¹ Saara pesse kíil tíméer a kíil sabay ana a kíil paana (127).

² Di húlé' Kiriyat-Arba (daa ri Heboron fee woteh) di gini Kanaan. Abraham kolohte luuyri belebi, looyte ri.

³ Di antee koloh tígë hom búudé fí belaa ra, saañce goneel a séttí Het.

⁴ Laha' ri ra, dí won wa tih : « Mee gina, ndaa mi doha-ndéem kut filib fon. Mi d'an ron biti don saamid so' tígí nay mii dapee búudé fí beleb so' »

⁵ Séttí Het wonu ri tih :

⁶ « Síkíreh fun hém neba' ro ! Fun habuu ro kélfi Koo barkelte ri filib fi fun. Dapee búudé fí belebu tígí luk roo eta' di hacaa yi fun. Ow di fun na ii roo kaa'id fu d'ap búudé fí belebu hacaa yi. »

⁷ Abraham kolohte, sígimídté bëy gina, séttée ké Het dékú në rë,

⁸ antee waa won tih : « Don tah kaah biti mi hacaa' beleb so' dee raa, hëbríi së' Eforon koy Sohar na,

⁹ nda ri yedsa' so' kila hom af meeya laha' ri Makpelaa ra. Na ri yera' so' ri a dee míñ d'í cala' ra bëeb di fíiyën, nda mi míñ ríi laha' hacaa faraah. »

¹⁰ Bi húmú dí fi Eforon baha yi Hetta na daaha, dí bebpe una, loffe Abraham fí bëy këemë bëeb

¹¹ won dí tih : « Síkíreh së' bahaa, hém neba' ro ! Meeya a kila hom na ra ii yaayu, mi onte ro wa ; mi onte ro wa fí bëy gina bëeb, fu míin née haca' belebu. »

¹² Abraham baatte sígímídté bëy gina,

¹³ antee won Eforon fíi bëewë këemë bëeb tih : « Síkíree mi won ro, hém neba' ro ! Tahe mi yed ro cadum fi meeya, mi haca' na beleb so'. »

¹⁴ Eforon tahte won dí tih :

¹⁵ « Bahaa, síkíreh së' mi won do : feey fi cala' sekel tíméer iniil (400)* taabeh yin hanndal ki yen. Paye fu hac belebu. »

¹⁶ Abraham a Eforon kéldúuté, Abraham kínté cadum fa wonantuu wa ra fíi bëewë níi hente sekel tíméer iniil (400) di hëlsë na yiuku bëy gina ra.

¹⁷ Daaha, meeyee ke Eforon Makpelaa, bee fíi Mamre, kila a kilikka filib meeya bëeb,

¹⁸ Abraham laha'te wa. Hetta húmú këemë rë bëeb deefuite.

¹⁹ Filoon fi baaha, Abraham payte hacce belebi Saara filib kila hom meeya Makpelaa, jaannda' Mamre ra (daa ri Heboron fee woteh) di gini Kanaan, looyte luuyi†.

²⁰ Abraham laha' meeya a kila filib daaha ya' yi Hetta. Di saam meeya haca.

24

Koodi Isaak Rebekaa

¹ Abraham húmú bahate níi paangaaawte. Yii húmú cégid rí bëeb, Koo-Yahwee barkel ri.

²⁻³ Lahte bis, dí dëekrëhté súrgée lukki maañ dii na ra, bee kúd yii lenje iña faam fa bëeb rë, won dí tih : « Aye mi wol ro saamdi koy so' Isaak beleb. Ndaa mi fahaay biti fu saamdaa ri beleb di bëy Kanaan fa hom mi bee ra. Kon beke ya'u fëgérëh fí ban so'* hém neba' ro, fu añoh ri Yahwee na, Koope fa sak sun a feey ra biti fíi ri saamda' beleb di bëy Kanaan na.

* 23:15 23.15 sekel tíméer iniil : Sekel tíméer (100) daa ganjarma kílë tiij hélíis yínë. † 23:19 23.19 looyte luuyi : Yin níi yin, Ébre yë në húmú looyu luuy waal paana filoon fi haji bùudé fë. * 24:2-3 24.2-3 beke ya'u fëgérëh fí ban so' : Bín fë, bëy gini baa húmú aňuu daaha biti yaa yaha solo.

⁴ Fay rii saamdee beleb mboko yi so' na di gina coosaana' mi ra. »

⁵ Súrgée tahte won di tih : « Mín lah belaa kaa' ñéerë' a so' gini beh ; yaha daaha raa, may beye koohu mi kúd dí gina kola' fu ra mbée yih ? »

⁶ Ndaa Abraham won dí tih : « Ëe-ëe' ! Ii na dal ! Ngana kúd koy so' dín fë.

⁷ Yahwee Koope fa sun, daa kélid së' faam baaso' a gina coosaana' mi ra. Di feeñyohte so' te añohte biti dí ay one séttí së' gini beh. Daa ri nay këlliré malaakii fíyú, pan níi fu tilid koy so' belii dín fë, fu kom di ri.

⁸ Belaa kaa' ñéerë' a do raa, deef fu panke yee wad ra, yin tikkéey sun fu ; ndaa di míin ríi man bëeb, ngana kúd koy so' dín fë. »

⁹ Súrgée bekke ya'i fëgérëh fí ban Abraham kélfii, añohte panji yee nahu ri ra.

¹⁰ Filoon fi baaha, súrgée bebpe géléem sabboo di yubi kélfii, kúréeléhté iña lukki wun alal mi Abraham ra, bebpe waali Mesopotami gina dék Nahoor ra.

¹¹ Tílë' rí níi dí lahte yéemë hom balaa fu haal gina ra, dí bëefidté géléemmë ; teya' a wahtaa na ayu belebba neh sosad na'in ra.

¹² Di na anti daj won tih : « Yahwee, Koope fa na jaamiyoh kélfii së' Abraham ra, teebe kélfii së' biti fu naa'te keen díi na, fu habra' so' níi mi maloh waali so' woteh.

¹³ Mee bùk yéemë ee, te belebba gina ee ayu neh ra.

¹⁴ Cafay ka nay mi dage mulub han ra, tah oni so' mulub a hënndí géléemmí së' bal raa, may yúh biti daa ri bee tansid fu súrgúu Isaak ra. Daaha raa, may yúh biti fu teebpe kélfii së' Abraham biti fu naa'te keen díi na. »

¹⁵ Na liil súrgée woc daja ra, dí otte Rebekaa koy Betuwel na ac a peni. Betuwel koy Milka a Nahoor. Nahoor ñeedí Abraham.

¹⁶ Cafay ka d'ampe beleb te ri yéeh yaal. Di lahte yéemë nehte peni, enohte na

saañ.

¹⁷ Súrgíi Abraham yíppée ríi leboh, won dí tih : « On so' mulub mi han, hém neba' ro. »

¹⁸ Cafay ka yíppée kélseh, yedte súrgée, won dí tih : « Habe fu han bahaa ! » Di bëbpe hante.

¹⁹⁻²⁰ Woca' ri hana ra, cafay ka baatte won tih : « Caa mi neh mi hëndíd géléemmu bal. » Di yíppée yiin mulaa pena mbalkaa, wëegissé yéemín na neh na nehaat níi géléemmë bëeb maniyute.

²¹ Súrgée hente tid na olsoh ri, na won nufi nda Yahwee cégídté yee tah ri koloh ra.

²² Hanuu géléemmë níi wocute ra, súrgée yedte cafay ka yoobboli mitte : supi úrís, bi teemma' hatin sekel yínë, a kéñik úrís ana yi bina-bina bëeb mitte sekel sabbo[†].

²³ Di antee ri meel won tih : « Fu koy wa kükëy cafay ? Faamon lahte tígí funi bëewë ñéyrúu rë mínu née' elgee woteh a ? »

²⁴ Cafay ka won dí tih : « Mi koy Betuwel, mi sédi Milka a Nahoor.

²⁵ Faam fun lahte tígí don ay naa mínee', a tígí dam géléemmë, te fun caakute boob. »

²⁶ Súrgée sígímpé níi feey, gérämpé Yahwee

²⁷ na won tih : « Ma na sím dëe Yahwee, Koope fa na jaamiyoh kélffii së' Abraham ra. Fu teebpe ri biti fu naa'te keeñ dii na kaah te fu yedday ri : fu bente so' waali so' níi mi haalte faam mboko yi kélffii së. »

²⁸ Tígí daaha, cafay ka yíppée mukë yaafi na faam, bíldté yee lah ra.

²⁹⁻³⁰ Rebekaa húmu lahte baha yaal bi hínú Laban. Ola' Laban supaa a kéñíkkë ñeedi nè, te deef ri kelohte billí Rebekaa yee won dí bëe' rë, dí yíppée saañ deefidte bëe' a géléemmí hëbís yéemë.

³¹ Laban won bëe' tih : « Lahe faam, do fa Yahwee barkel ro ra. Haala' yi níi fu na hom fëel te mi yugusse tígí nay ron home faam a tígí nay home géléemmë ? »

³² Súrgíi Abraham yeeltee ac faam Laban. Géléemmë kélssuté, túmdúté boob. Súrgée a bëewí onute mulub hosaa kot.

[†] **24:22 24.22 sekel sabbo** : Yii lejke ganjarmi dee teem sekel ra, saame 23.15 bínée feey fi téerëe. Úrís daa « oor » di tuwaab.

³³ Súrgée komute ñam ndaa dí won tih : « Mi mínéh ñam te mi wonëh yee kúd së' dee ra. » Laban won dí tih : « Kon yípée won ! »

³⁴ Di dalte gonla won tih : « So' mi súrgíi Abraham.

³⁵ Yahwee líifidté kélffii së' a barke, tahte níi ri caakke alal : dí onte ri i yup har, pe' a fana, tiij héliis a úrís, súrgë yaal a súrgë beleb, i géléem a i mbaam.

³⁶ Bitifa' Saara belebi níi, límidté kélffii së' koy ki yaali alal ma bëeb tiku ya'i.

³⁷ Kélffii së' nahte so' añoh biti mi banti saamda' koohi beleb di bëy Kanaan fa hom ri ra,

³⁸ ndaa lah mi saamdaa ri beleb mboko yi na di gina coosaana' ri ra.

³⁹ Mi won dí tígí daaha tih : “Belaa kaa' ñéerë' a so' raa nék ?”

⁴⁰ Di tahte won tih : “Yahwee fa mi mëssi ñee woni ra ay këllid malaakii fíyú, dí cégid yee tah fu koloh ra, panj níi fu kom koy so' Isaak beleb mboko yi so' na, di faam baaso'.

⁴¹ Fu pay faam baaso', wuti fu malaay raa sah, deef fu panke wargalu, yin tikiéey sun fu.”

⁴² Laha' mi hëbís yéemë woteh ra, mi danke maa won tih : “Yahwee, Koope fa na jaamiyoh kélffii së' Abraham ra, habra' so' níi mi maloh waali so'.

⁴³ Mee búk yéemë ee, te cafay ka nay aye neh níi mi dan ri mulub han ra,

⁴⁴ hena biti dí onte so' mulub nah so' han, te mi woc raa dí ay hëndid géléemmí së' bal raa, tígí daaha, may yúh biti daa ri bee tansid fu koy kélffii së' rë.”

⁴⁵ Mi liilayti woc danja sah, mi otte Rebekaa na ac a peni. Di lahte yéemë, nehte peni. Mi won dí tih : “On so' mulub mi han, hém neba' ro.”

⁴⁶ Di yíppée kélseh won so' tih : “Hane, te fu woc raa mi hëndid géléemmú bal.” Mi hante, dí hëndidté géléemmí së'.

⁴⁷ Meela' mi ri biti dí koy wa ra, dí won so' tih : “Mi koy Betuwel, mi sédi Milka a Nahoor.” Tígí daaha, mantee ri bek supaa níiní, a kéñíkkë ya' yi.

⁴⁸ Mi sígimídté Yahwee, mi símpé rí, dí fi Koope fa na jaamiyoh kélffii së'

Abraham ra, ñéyrë ñéyíd dí kotti so' waala ton níi faam sédí koy-boffi kélfii së' rë, nda mi mín ríi kom koohi beleb.

⁴⁹ Kon mi faha' biti koon, don won so' nda ron ay teeëb kélfii së' naa'-keeñ te don yéguté rí. Henay baaha raa, don won so' mi labee ílýy kay. »

⁵⁰ Laban a Betuwel tahute wonu tih : « Yaa béeëb pagadfi Yahwee. Fun lahuy yii nay fun naa wone.

⁵¹ Rebekaa abah ! Kúré, fu kom ri koy kélfuu beleb, ti dee faha' ri Yahwee ra nen. »

⁵² Kela' súrgíi Abraham unni yaa ra, di sígimídté Yahwee níi feey gérämpé rí.

⁵³ Di antee dúhíd iñi yugusu hélíis a úris, a i búub, yedte wa Rebekaa ; di yedte koy-yaafa yaal bal a yaafa wargal a yoobboli mitte sék.

⁵⁴ Filoon fi baaha, súrgíi Abraham a bëewí anutee ñiam, hanute, suute fanoh.

Koluu wa kék baab fin ra, súrgíi Abraham won bëy faam fa tih : « Pékísí së' mi nimil faam kélfii së'. »

⁵⁵ Bahii Rebekaa a yaafa wonu ri tih : « One kúkëyë hom fun na níi ffi, wuti hena waal sabboo raa sah, kola' baaha raa, doni mínú saañ. »

⁵⁶ Ndaa súrgée won wa tih : « Ngënë hëbí së' ! Hém Yahwee cégídté yee tah mi koloh ra raa, yéddí së' mi saañ, mi nimil faam kélfii së' ! »

⁵⁷ Wa wonu ri tih : « Yen déek kúkëyí belaa paay, yen meel ri yee hom díi na ra. »

⁵⁸ Wa yípútée déek Rebekaa meelute ri wonu tih : « Fu cañke ñéerë' a bëyí bee woteh, don saañ a ? » Di tilte wa won tih : « Tasa' díi na ! »

⁵⁹ Tígí daaha, wa yeddu te Rebekaa, ñéerë'té a belaa kod díi ra, a súrgíi Abraham a bëewí. Wa na dagiru Rebekaa

⁶⁰ wonu tih :
« Koy-yaay,
démíin fu keñ, koyyu caak níi caak.

Démíin séttú ílif bëewë nay waa haa'ee
ra. »

⁶¹ Rebekaa a súrgë yí beleb koluute, yaaguute géléemmmë, ñéerúuté a súrgíi Abraham na suu.

⁶² Yaaha bëeb, deef Isaak liiltee pay yéemë na wonuu Lahaay Roy ra níi ri nimilte faam. Di húmu dék Negep.

⁶³ Sos-na'a ín, díi húmu pay tiléesëh luufa, bëyrë' rí afi, dí séenté i géléem na ayu.

⁶⁴ Béyrë' Rebekaa afi bal séenté Isaak, di yíppée cép géléem fë.

⁶⁵ Di meelte súrgíi Abraham won di tih : « Bëyí bee filib luufa na ac téebílhí yen bee ra wah ? » Súrgée won di tih : « Di kélfii së' Isaak. » Rebekaa yíppée cépíd mûséerí tígí daaha, jimbéeréhté.

⁶⁶ Tee'uu wa ra, súrgée bíldté Isaak ílýyë ñee ri ra béeëb.

⁶⁷ Lahuu wa faam ra, Isaak kúdté Rebekaa las Saara yaafi, bëbpe ri beleb. Bi faha' Isaak Rebekaa níi, di yeeltee rii mûjë' yaafi.

25

Tala laha' Abraham a Keturaa ra

¹ Filoon fi Saara, Abraham koodte beleb kay, bi hínú Keturaa.

² Belaa límidté rí Simran, Yoksan, Medan, Majaan, Yisbak a Suwaan.

³ Yoksan daa boffi Saba a Dedan. Asurra, Létússë a Léwúmmë coosaanuu Dedan na.

⁴ Majaan daa boffi Efaa, Efeer, Hanok, Abida a Eldaa. Yaa daa bëy tali Keturaa.

⁵ Húlé' Abraham ra, di helidte Isaak alal mi bëeb.

⁶ Húmu homa' ri éldúnë rë, yúhë' rí biti yee talla' ri pesi ra gaanlay, di onte koyya lahuu belebbi kayya ra na alal ma, yeñice wa gini ín waal púleen na', wa wuluute Isaak.

Húlí Abraham a haji

⁷⁻⁸ Abraham bahate níi paangaawte, na anti deefid caacci búudé. Na húl díi rë, deef di pesse kíil tíméer a kíil sabay paana a kíil iip (175).

⁹ Koyyi, Isaak a Ismayel hacuu ri kila Makpelaa, bee jaannda' Mamre, hom meey Eforon koon ra. Eforon koy Heda hínú Sohar ra.

¹⁰ Abraham húmu loma' meeya Hetta na. Bani belebbi Saara daa boku haca.

¹¹ Filoon fi húlí Abraham, Koo barkelte koohi Isaak. Di dékké hëbís yéemë na wonuu Lahaay Roy ra.

Bëy tali Ismayel

¹² Yee daa bëy faam Ismayel fi Abraham a Agaar fi bëy Ésíp, ñaami Saara.

¹³ Tii yi koyyi Ismayel dala'te saawa nii pélín fë në daa wa yeh : Nebayot, Kedaar, Atbeyel, Mipsaam,

¹⁴ Misma, Duma, Massa,

¹⁵ Hadat, Tema, Yetur, Nafis a Ketma.

¹⁶ Yaa daa tii yi koyyi sabboo a ana yi Ismayel. Bina-bina bëeb këlfë tal, te gina ilif dì rë teyu dìi na.

¹⁷ Na dœefid Ismayel caacci bùudé rë, dœef dì lahte kíil tíméer a kíil sabay éeyë a kíil paana (137).

¹⁸ Bëy faam Ismayel dékú dala'te Hawilaa, larute nii Súur, hëbís Ésíp, di waal Asuur. Daaha, wa wuluute mboko yi kayya bëeb*.

Esawuu a Yakop

¹⁹ Bee daa naabii faam Isaak koy Abraham.

²⁰ Laha' ri kíil sabay iniil (40) ra, dì hùmú kood Rebekaa koy-yaafi Laban. Rebekaa koy Betuwel Arameyenji dék Mesopotami.

²¹ Beleb Isaak hùmú míneh lah koy ; Isaak d'agidte ri, Koo-Yahwee tahte d'ana, belaa poka'te ri loo sís.

²² Hompe nii koyya na yejantuu filib lowa, dì tahte won tih : « Bee ke so' bee yi kan ? » Kola' ri afi ra,

²³ Yahwee won dì tih :
« Gin ana daa faanu ;
talli ana yi bokuuy ay dùhë' doo na ;
bëyí yinée nay luke doole,
te bahaa nay hene súrgii ñeedë†. »

²⁴ Tilë' nii lowa lahte ra, Rebekaa kúd sís ti dsee hùmú wonuu ri ra nen.

²⁵ Bee dëbpí ac ra luum ti feey fi tagu nen, faana bëeb paalte fénuf ; dì dëekúuté Esawuu‡.

²⁶ Na ac ñeedë rë, habaaloh pùgúlúb Esawuu. Di dëekúuté Yakop§. Límí tunka, dœef Isaak laha' kíil sabay pëenë (60).

Esawuu yera'te tígí saaw ki

* ^{25:18 25.18} wa wuluute mboko yi kayya bëeb : Lahte bëewí habuu ri dëh : dì (Ismayel) hùmú jùbëey a mboko yi. † ^{25:23 25.23} Di bëy Israyel na, sísé dëbpí límú rë, daa bahii bee millë' rë. ‡ ^{25:25 25.25} Esawuu : Tii Esawuu di ébrë mada' a : faana líffé a fénuf. § ^{25:26 25.26} Yakop : Tii Yakop di ébrë mada' a : pùgúlúb mbée nofa'. * ^{25:31 25.31} Lam koy saaw di ébrë daa na luk bi bëewí kayya ana. * ^{26:3 26.3} mii roo hel : Lahte bëewí habuu ri dëh : mi ot doo na.

²⁷ Ooru tunka ra, Esawuu hente dana gaan te hoñci homa' luufa ; Yakop bi sos ri, na dùhëh faam.

²⁸ Isaak, bi neba' ri bo' luuf níi, lukki faha' Esawuu ; ndaa Rebekaa lukki faha' Yakop.

²⁹ Lahte bis, Esawuu dùhë' luufin mokke nii mok, dœef Yakop na pañ ñam,

³⁰ dì won dì tih : « Top mi mínlíléh ! Yíp sée née on ñami luumi yee mi hon, mee hùl rë a yaab. » Yee sëeddúu rí tii Edom ra haala' yii bah : Daa ri luuma. ³¹ Tígí daaha, Yakop won dì tih : « Yed so' tígí saaw ku paay*. »

³² Esawuu tahte won tih : « Moh ! Bee na hùlé' mí a yaab bee ra, tígí saaw ki so' ay soo baate yih ? »

³³ Yakop tígíté won tih : « Añee ri ! » Esawuu añaohite, yedda'te Yakop tígí saaw ki.

³⁴ Tígí daaha, Yakop túmidté rí ndak, yedte ri mbúurú. Esawuu ñampe, hante, kolohte saañce waali. Di habaay tígí saaw ki yin kah-kah.

26

Pesi Isaak a Rebekaa di Geraar

¹ Bín fë, yaab hùmú labpe gina, yaabi bokaay a bee hùmú dœefa' Abraham ra, Isaak kolohte saañce Abimelek buuri Fílistí né Geraar.

² Deef Koo-Yahwee feeñiyohite Isaak, wonte ri tih : « Ngana pay Ésíp, lah home gina nay mi roo teebe ra.

³ Lah tooke gina, mii roo hel* te may roo barkel. May yed d'oni séttú feey fi baa bëeb, ti di hùmú gapa' mi ri boffu Abraham, mi añaohite ra.

⁴ May keñil talu, séttú caak nii ti hulla sun nen, mi yed wa feey fi baa bëeb, te ginna feey fa bëeb ay barkelu tii wa,

⁵ ndah biti Abraham kolohte woni so', ñeete waala teeb mi ri ra, pañke yee nah mi ri ra, ñeete kootaa pok mi ra. »

⁶ Isaak tasa'te d'aaha Geraar.

⁷ Meelu ri bëy gina yii len belebi na, di won wa ti yaa ñeedí ; di neeh biti won belebi raa, ay hawu húl, bi ðam Rebekaa níi ðam.

⁸ Bi maañis Isaak gina, lahte bis, Abimelek buuri Filistí ðúhíð afi falanteeri lasi, séenté Isaak na hégilë' a belebi Rebekaa, na méesid dí.

⁹ Abimelek dëekrëhté Isaak, won dí tih : « Di mintí hena belebu ! Fu wona' biti dí ñeedú díh ? » Isaak tahte won dí tih : « Mi neeh biti mi hawu húl af dí. »

¹⁰ Abimelek tahaatte, won tih : « Fu paga' fun pagadi baa díh ? Tasse yutuud koon, ow di bëy gina fanoh a belebu, fu bek fun béeëb lool. »

¹¹ Kola' baaha, Abimelek wola'te un filib gina béeëb won tih : « Bëyí leb bëyí bee mbée belebi na, ay hawu húl. »

¹² Línë' Isaak kíilí baaha, bi barkel ri Yahwee, gadi gaante níi gaan.

¹³ Alal mi na til na baatoh, na baatoh níi dí caakke yin.

¹⁴ Di húmú lahte i yup har, pe', fana a i súrgë caak, tahte níi bëy Filistí eeñnuute ri,

¹⁵ púubúté yéemmë húmú hacu súrgë yí Abraham boffi, na pesa' ri ra.

¹⁶ Abimelek antee won Isaak tih : « Fu lukke fun doole leegi, kolee dee fu saañ. »

¹⁷ Isaak kola' daaha gina, saañce yíppé húur mí Geraar, hompe na.

Isaak a yéemmí

¹⁸ Di sukutrohte yéemmë húmú hacu na pesa' Abraham boffi ra. Daa wa yéemmë húmú púubú bëy Filistí, húlë' boffi ra. Di yeraatte wa tii ya húmú sakid wa boffi ra.

¹⁹ Bisa ín, súrgë yí Isaak hacu yéem húur më, dabute cul mulub.

²⁰ Niiréh yë Geraar yejuute íñë' a yi Isaak, wonu ti mulaa yi wa. Bi lah yéem héçë', Isaak dëekë'té rí « Maannda' ».

²¹ Kola' baaha, súrgë yí Isaak hacaatute yéem kay. Yéemí baaha lahlite íñë' ; Isaak dëekë'té rí « Kaa'a ».

²² Di antee koloh daa saañce, hacilte yéemí éeyë fí lahay won yinée. Di dëekë'té rí Rehobot (daa ri : deya). Di won tígí daaha tih : « Koo-Yahwee onte yen deyi gaani yen ay naa míñ saama' alal. »

²³ Isaak kolohte daa saañce Beer-Sebaa.

²⁴ Yiin lah ri ra, Yahwee feeñiyohte ri elgin won dí tih : « Daa mi Koope fi boffu Abraham. Ngana néekíñë' yin, ndée mii roo yeris, te may roo barkel. Af súrgíi së' Abraham, tahte may keñil talu níi séttú caak. »

²⁵ Isaak yíppé ilíy hawraa daaha. Na danj ri Koo ra, dí ñeya' ri tiyi, dëekë'té rí Yahwee, yíppé taanta yi, súrgë yí dalaatute hac yéem kay.

²⁶ Abimelek kolohte Geraar, ñéerë'té a Ahusat kooji, a Pikol kélffi wohoh ya, deefidste Isaak.

²⁷ Isaak won wa tih : « Don ayu yi soona te don fahuuy so' níi don líkúté së' ginon ? »

²⁸ Wa tahute wonu ri tih : « Fun olu olo biti Yahwee ñéerë'té a ro, fun ayu biti koon yen pokanta' kooy, yen añoh ri hanndal ki yen.

²⁹ Añee biti fii fun pañ yin misik ndée fun pagiru ro yin wun kut, te fu saya' a jaamma, do fa Yahwee barkel ro woteh ra. »

³⁰ Isaak pagidste wa ñami neëpe, yedte wa han.

³¹ Yíilë' Koo baabin cùb kék fín fë, wa pokantuute kooy, añaute, Isaak pëkissé wë, wa takuute a jaamma.

³² Yiin fa, súrgë yí Isaak ayute woni biti yéem na hacu wa ra gúlté.

³³ Isaak dëekë'té yéemë Sibaa (daa ri : añoh). Tii Beer-Sebaa fa na wonuu gini baa ra haala' yii baa níi a woteh.

Belebbi Esawuu

³⁴ Laha' Esawuu kíil sabay inil (40) ra, di koodte beleb ana yi nonu tali Het : Yúdít koy Béerí, a Basmat koy Elon.

³⁵ Belebbi ana yi hetta kood Esawuu ra yahute pesi Isaak a Rebekaa.

27

Dee loha' Yakop beëpë ñaçi Esawuu ra

¹ Bi baha Isaak, illë ñúussé níi dí na ollileh. Lahte bis, dí dëekké Esawuu koy ki saawi won dí tih : « Koy so' dih ? Esawuu ! » Esawuu tahte won tih : « Mi abee baap ! »

² Isaak baatte won tih : « Fu otte biti mi maante. Yee talla' mi pesi so' ra gaanay !

³ Kon beye kas ku, fu haal aba ndín fu saamid so' ndawal.

⁴ Fu ac raa, fu pagid so' na ñami neba'te so', fu kom so' mi ñam níi keeñ so' sos ndín, mi dagid ro balaa mi húl. »

⁵ Na won Isaak koohi na ra, deef Rebekaa na síkíreh. Saya' Esawuu boorsoh abin saamdi boffi ndawal ra,

⁶ Rebekaa won koohi Yakop tih : « Mi kelohte boffu na won Esawuu biti

⁷ dí saamid di ndawal, di pagid dí ñami nebpe. Di ñam níi woc raa, di dagid di Koo-Yahwee, balaa ri húl.

⁸ Kon síkíreh së' koy so', te fu pañ yee nay mi roo nahe ra :

⁹ Paye yubin fu kalid so' sékét teem-teem ana yi wunute faan, mi pagid boffu na ñami nebpe ti dee faha' ri ra nen,

¹⁰ fu kom ri dí ñam ndín, dagid ro balaa ri húl. »

¹¹ Ndaa Yakop tahte won yaafi tih : « Fu yúhté biti faan Esawuu paalte jéfëñ a bi so' muluc.

¹² Baaso' lalam faan so' raa, ay yúh biti mi nofa' ri nofoo ; tígí daaha, may malee cuñ ndée ñaŋ neh. »

¹³ Ndaa yaafa tíkké won tih : « Cuña keena af so' bal ! Page yee nah mi ro ra kut, te fu kom so' sékétté deh. »

¹⁴ Yakop payte, kompe wa yaafi. Yaafa pañke ñama neba' boffa ra.

¹⁵ Rebekaa antee tanis búubée lukki wun di búubí Esawuu bahaa, yee húmu yef dí fi yaafa ra, yedte wa Yakop ñeedë, bekohte.

¹⁶ Di bebpe hunni sékétté, ñaawte ya' yi Yakop a tígé lahay fen lúumë ré,

¹⁷ antee rii yed ñami neba a mbúurëe pañ dí ra.

¹⁸ Yakop lahte boffi na won tih : « Baap ! » Isaak tahte won tih : « Yaa yi koy so' ? Daa fu wa na yínë paay ? »

¹⁹ Yakop won dí tih : « Daa mi Esawuu koy ki saawu. Mi pañke yee nah fu so' ra. Yípée koloh fu ñam na ndawala hawid mi ro ra, woc raa fu dagid so'. »

²⁰ Isaak won dí tih : « Fu ñee di níi fu yíppée lah ndawal haat koy so' ? » Yakop tahte won tih : « Bee oni funi Koope fu Yahwee. »

²¹ Isaak won dí tih : « Leboh so' dee noo koy so' mi lalam faanu níi lan so' biti fu koy so' Esawuu. »

²² Yakop lebohte boffi, Isaak lalampe faana, won tih : « Una mada' un Yakop, ndaa ya' ya yi Esawuu. »

²³ Bi hen ya' ya jéfëñ a fénuf ti yi Esawuu koy-yaafi nen, di yúhséey rí. Ndaa na dagid ri Yakop ra,

²⁴ meelaatte ri paay won dí tih : « Fu won kaah biti fu koy so' Esawuu a ? » Yakop tahte, won dí tih : « Daa mi kay baap ! »

²⁵ Tígí daaha, Isaak won dí tih : « Kon tíkíd së' loona mi ñam na bo' fu ndín, mi dagid do. » Yakop tíkídte boffi loona, boffa ñampe. Di yedte ri béeñ bal, boffa hante.

²⁶ Isaak antee won Yakop tih : « Leboh so' koy so', fu yabaaloh soo na. »

²⁷ Yakop lebohte boffi, yabaalohte díi na. Haala' ri ngedi búubí, Isaak dagidte Yakop a unni yeh : « Ëlí kan ! Kiili fi koy so' man ngedi meeyi Yahwee barkelte ri nen.

²⁸ Démíin Koo on dō na maala dúhë' sun ra,

feey fi loobpe,

pep caak

te béeñi nebpe yoob ro !

²⁹ Démíin fu homa af i gin, níi i tal yek fíyú !

Daa fay paa'ee mboko yu béeñ sun, te wa béeñ ay roo sigimíd !

Beyí dagid ro yin wun, Koo líhë rí yeren !

Beyí lah nuf bos doo na nék, húlëe af ti úul nen ! »

Dee millë' Esawuu a bo' fi ra

³⁰ Woca' Isaak ñaŋja, Yakop saañce. Di na gét, Esawuu dúhë' boorsoha na lah.

³¹ Di nampee pañ ñami nebpe bal, kompe boffi won dí tih : « Baap ! Yípée koloh fu ñam na bo' fa dúhë' mí boorsoha ra, woc raa fu dagid so'. »

³² Isaak meelte ri won tih : « Daa fu wah ? » Di tahte won tih : « Daa mi Esawuu koy ki saawu. »

³³ Kela' ri uni bah, Isaak éempé níi faana béeñ na saak. Di won tih : « Kon daa pay boorsoh, kompe so' bo' níi mi

ñampe na balaa fu ac ? Mi liiltee rii dagid te danja hampe ! »

³⁴ Kela' Esawuu unnee ke boffi yah, keeña líiffé, dí yefohte lëelí misikke, na won boffa tih : « Baap ! Ole yee homa' mi ra rek fu dagid so' bal ! »

³⁵ Ndaa Isaak won dí tih : « A', koyyaafu nofa'te so' kat níi bëbpe djanu ! »

³⁶ Esawuu won daaha tih : « Daa ri ey ti hínú Yakop kaah, ndée ri nofa'te so' waal ana. Di cébpí bëb tígí saaw ki so', acce woteh beyilte djanji so' ! Fu tallaay kay fu dagid so' kan aa baap ? »

³⁷ Isaak won dí tih : « Sikiréh së' koy so', mi mínlléh yin na : mi tikké rí sun fu, te mboko yi bëb ay ñee uni. Daa ri laha' pebi caaga a béeñí neba. »

³⁸ Esawuu yípëhté af boffi won dí tih : « Níi fu laha' djan yínë kut a ? Dagid so' bal baap ! » Esawuu yípëetté afi na looy.

³⁹ Tígí daaha, Isaak boffi won dí tih : « Mi yúhté biti fay wuloh feey fi loobpe, a tígí na cépë' maal.

⁴⁰ Fay pesee haa' a loh*
te ñeedú nay roo paa'ee sun.
Ndaa ay tíl níi fii rii mínl mún,
yii won do ri, fay rii nís, fu múc ya'i. »

Hegohi Yakop, a saañi faam taani

⁴¹ Beya bëb Yakop danja ra tahte Esawuu ngaadte ri níi na wonaaloh biti yee tas pesi boffi wa ra gaanlay, te dí hulé rek, dí bëemé Yakop.

⁴² Kela' Rebekaa yee won koy ki bahaa Esawuu ra, dí dëekréhté Yakop ñeedé won dí tih : « Bee homa' bahuu Esawuu bee ra, dí ee faha' yilléh sun fu ra, na gapa' hawu hul.

⁴³ Kon síkiréh së' koy so', mi won do : Yípée hegoh fu saañ Haran, faam Laban koy-yaaso'.

⁴⁴ Lah home dín fë níi keeñ koy-yaafu yéelléh.

⁴⁵ Tíl níi neebi díum dí hal yee pañ fu ri raa, may wola' kalu. Mi fahaay biti mi ñak don bëb ana waala yínë. »

⁴⁶ Filoon fi baaha, Rebekaa payte won Isaak tih : « Hetti ana ya kood Esawuu ra tahute pesa dahte so' níi dah. Yakop

koora het ti yee ke Esawuu yee raa, mi hulé hulé daa génél së' pes yee tas fíi ré. »

28

¹ Tígí daaha, Isaak dëekké Yakop dagidte ri waali nebpe, antee rii won unni yeh : « Yakop ! Mi fahaay biti fu koora belii Kanaan.

² Kolee fu saañ Mesopotami faam ciffu yaal, Betuwel fa lím yaafu ra ; lah saamee beleb daaha di koyyi taanu Laban koyyaafi yaafu. »

³ Na dagid ri boffa ra, won tih : « Démíin Koope fa míñ bëeb rë barkel ro, keñil talu níi fu hen baha goomal i tal !

⁴ Démíin dí barkel doni koyyu a séttú, ti dee barkela' ri Abraham ra nen, nda fu laha' gina maangaana' fu bee ra, ginee on Koo Abraham ra. »

⁵ Isaak yeja' Yakop d'aaha Mesopotami, Yakop saya'te ri faam Laban koy Betuwel Arameyena. Laban koy-yaafi Rebekaa. Rebekaa daa yaafi Yakop a Esawuu.

⁶ Esawuu kelohte biti Isaak dagidte Yakop, antee rii yeñ saam beleb faam Laban di Mesopotami. Te na dagid dí ri ra, kadda'te ri kood koy ki Kanaan.

⁷ Yakop kelohte woni boffi a yaafi, kolohte saañce Mesopotami.

⁸ Yii baa teeþpe Esawuu biti boffi wonay yin belii Kanaan.

⁹ Tígí daaha, dí saañce faam Ismayel koy Abraham, koodte koohi Mahalat ñeedí Nebayot, baatte ana yee déb dë.

Heeji Yakop

¹⁰ Yeja' Isaak Yakop saam beleb faam Laban ra, Yakop kolohte Beer-Sebaa, bëbpe waali Haran.

¹¹ Tígé haala' ri na' waala ra, dí nee' na. Na fanoh ri ra, dí saampe la' gigina'te ri afi.

¹² Di heeyce elgin : filib heeja, dí otte iskalii yípú feey, afa haalte níi nérrín. Malaaka yi Koope ñeyu na, na lawu na cépú.

¹³ Koo-Yahwee cañke hëbís Yakop won dí tih : « Daa mi Yahwee, Koope fi ciffu

* **27:40 27.40 haa' a loh :** Di ébré, bíníyú deh : saamaar.

Abraham a boffu Isaak. May roo on feey fa fanoh fu ra, dsoni koyyu a séttú.

¹⁴ Don ay caak níi ti pep feey nen. Feey fi talu ay baatoh, dí lad' waal púleen a waal haalaan na', waal feey-feey a waal yuuŋ ; te talla feey fa béeb ay barkeluu tiyu a tii séttú*.

¹⁵ Mee roo won ra ee ! Yúhé biti mii roo hel, te tígí míñ fúu pay béeb, may roo níid níi mi wéegísíd dë gini beh. Mii roo hélid, te iña gap mi ro ra béeb may waa paŋ. »

¹⁶ Yúunë' Yakop ra won nufi tih : « Koo-Yahwee ee tígí dee kaah, te mi yéeh baaha koon ! »

¹⁷ Yakop néekíñë'té, baatte won tih : « Tígí dee tútdë'té ee ! Dee míntí hena Faam Koo te ílí haalaa daa reeni saañce sun. »

¹⁸ Yakop kolohte baabin cúb, bëbpe la'a gigina' ri afi ra, yíppé rí tíinndée, túmpé dúuléen sun.

¹⁹ Di yedste tígë tii Betel (daa ri : Faam Koo), ndaa tígí daaha húmú wonuu Lúus merees.

²⁰ Yakop antee añoh won tih : « Hena biti Koope ii soo yeris, te ay soo níid waali so' raa, hena biti dí ay soo yed yii ñama mi a yii bekaa mi raa,

²¹ hena biti dí ay soo wéegísíd faam baaso' a jaamma raa, tígí daaha, Yahwee ay hen Koope fi so'.

²² La'a yíp mí tíinndée rë nay hene Faam Koo, te alal ma nay ri soo one ra woruun sabboo raa, may rii yed wodi yínée. »

29

Teya'i Yakop a Rasel

¹ Yakop beyaatte waali, yulidte ginna púleen na'.

² Di tíl tílë níi lahte bis, dí otte yéem luufa. Bi hen yéemë hénndée, yup éeyë yí laha' har a pe' boofute tal yéemë. Búk yéemë kúnúu a la' gaan.

³ Yuppa béeb tee'a' raa, níirëh yé píníñ la'a hom búk yéemë rë ndín, wa hénid. Woc raa, wa wéegísíd la'a búk yéemë.

* 28:14 28.14 te talla feey fa béeb ay barkeluu tiyu a tii séttú : Lahte bëewí habuu ri dëh : te talla feey fa béeb ay dagee tiyu a tii séttú. * 29:17 29.17 Íllí Leyaa ðamay : Lahte bëewí habuu ri dëh : Íllí Leyaa haway.

⁴ Yakop lahte na wodoh, meelte níirëh yë won wa tih : « Célliíri yaawe ! Don bëy dih ? » Wa tahute wonu ri tih : « Fun bëy Haran. »

⁵ Di meelaatte wa won tih : « Don yúhú sédée ké Nahoor hínú Laban raa ? » Wa wonu ri tih : « Fun yúhú rí kay ! »

⁶ Yakop baatte won wa tih : « Don heluu ri lahte sos-faan a ? » Wa tahute wonu tih : « Di yílté ces ! Kukéyí belaa na ac bíñ rë sah kúd yuba ra koohi Rasel. »

⁷ Yakop tíkilté won tih : « Yúhí biti na'a lís sun ! Yup lahayti héellú doom ; dón sehu yi hénndí wë a kúrí wë mburukliin ? »

⁸ Níirëh yë wonu ri tih : « Èe-èe' ! Fun na hénih dah ! Fun sehuu sehoo níi yuppa béeb tee'a', fun anti píníñ la'a kúnúu búk yéemë rë ndín, fun hénid. »

⁹ Lahi Rasel a yubi boffi, deef Yakop líssi goneel a níirëh yë. Di fi Rasel níirëh bal.

¹⁰ Ola' Yakop koy taani a yuba, dí lahte yéemë, píníñké la'a kúnúu búgë rë, hénidsté yubi taani.

¹¹ Kola' Yakop dah, yabaalohte sun fi Rasel, muun mi na yookoh.

¹² Yakop won dí tih : « Boffu taan so' yaa-ow ! Mi koy Rebekaa. » Rasel yíppée mukë woni boffi baaha.

¹³ Kela' Laban ban fi ayi Yakop jarbaadi, dí yíppée koloh téebiléhté rí, yabaalohte sun fi antee rii kúd faami. Daaha, Yakop bílidsté rí iña kat ri ra béeb.

¹⁴ Laban won dí tih : « Moo fu non faam fa kaah, ñif mi yen yínë ! »

Yakop hompe céyín múlgús faam fa.

Yakop a belebbi

¹⁵ Lahte bis, Laban won dí tih : « Yaal so', biti fu jarbaadi so' banay tah fu légéyéré së' pëtih. Won so' yee nay fuu waafu ra. »

¹⁶ Deef Laban lahte koy beleb ana. Bahaa hínú Leyaa, ñeedë hínú Rasel.

¹⁷ Íllí Leyaa ðamay*, ndaa Rasel húmú ðampe beleb te nebpe yeel.

¹⁸ Bi deef Yakop liiltee faha' Rasel, dí won Laban tih : « Fu tah oni so' koohu Rasel beleb raa, may roo légéyíd kíil paana. »

¹⁹ Laban tahte won tih : « Mi on do ri daa nay génér biti mi ona ri ow kay dih ! Home faam so' deh ! »

²⁰ Faha'i beyi Rasel beleb tahte níi kíllí paana ya légéyíd Yakop Laban ra man i waal díi na nen, bi faha' ri Rasel níi faha'.

²¹ Di antee won Laban tih : « Aappii yen lahte maan bahaa ? Mi faha' biti koon fu yed so' beleb so', mi kood díi. »

²² Laban kola' daa yíppé ndaje, gappe béké hatni baa béké kílléegë.

²³ Ndaa yúhë' rí biti Koo ñukúffé rë, dí béké Leyaa kompe Yakop nee'te díi na.

²⁴ Laban békpe Silpaa súrgíi, yeraalohte ri koohi Leyaa.

²⁵ Yíilë' Koo kékéy fín, Yakop ot Leyaa ! Tígí daaha, dí payte won Laban tih : « Fu paga' so' yii baa díh ? Af Rasel daa húmú tah mi légéyíd do neh a ? Haala' yi níi fa na nofa' so' ? »

²⁶ Laban won díi tih : « Fun baahuy biti kúkëy beleb déké béké kooru daa tah dee yaal so' !

²⁷ Lúscé waalli paana yi kílléegë a bahaa. Woc raa, fun ay roo on ñeedé bal, biti fu tah légéyídí së' kíil paana kay fii. »

²⁸ Yakop tahte yee won díi Laban ra. Lúsdë' rí waalli paana yi kílléegë a Leyaa ra, Laban yedste ri Rasel.

²⁹ Laban beyaalohte Bilhaa súrgíi, yedste ri koohi Rasel.

³⁰ Yakop namiltee nee' a Rasel fa díi lukki faha' ri ra. Di yabilte légéyídí Laban, yulidste ri kíil paana kay.

Koyyi Yakop

³¹ Ola' Koo-Yahwee biti Yakop lukki faha' Rasel ra, díi keñilte Leyaa, ndaa teebay Rasel koy.

³² Leyaa pokke loo, lahte koy yaal, díeké'té rí Ruben (daa ri : élí ! Bee koy yaal). Di won tígí daaha tih : « Yahwee otte súfúñ fí së' ; nda yaali so' míin sée faha' waay ! »

³³ Leyaa pokaatte loo, lahaatte koy yaal kay. Di won tih : « Biti mi fahuuy, Yahwee keloh na, daa kúd koy ki yaali ana fi

beh. » Di díeké'té rí Simewonj (daa ri : kelohete).

³⁴ Di pokilte loo kay lahilté koy yaal. Di won tih : « Waali beh, yaali so' ay pokoh soo na koma kom mi ri koy yaal éeyë rë. » Koy ka díekúuté Léwí (daa ri : ay pokoh).

³⁵ Di poklaatte loo, lahlaatte koy yaal. Di won tih : « Waali yíníi beh, may kañé Yahwee ! » Di díeké'té rí Yudaa (daa ri : ay kañ). Di antee cañ, lécidté lah koy.

30

¹ Ola' Rasel biti díi lahuy koy ra, dí madte Leyaa bahii di koyyi, antee won yaali tih : « Yen lahuy koy may húl bal ! »

² Yakop yíppée haayloh won díi tih : « Daa mi Koo woo, díi fa teebay ro koy ra a a ? »

³ Rasel tahte won tih : « Kon beye Bilhaa súrgíi së' beleb, dóni ñéeré'. Di lah koy raa, mi hen yaafa book* ! »

⁴ Daaha, díi onte ri Bilhaa súrgíi beleb, Yakop a súrgée ñéerúuté.

⁵ Bilhaa pokke loo, bani Yakop lahute koy yaal.

⁶ Rasel won tih : « Koo tahte danji so'. Di aattiya'te so' kan, onte so' koy yaal. » Di díeké'té rí Dan (daa ri : aattiya'te).

⁷ Bilhaa súrgíi Rasel pokaatte loo, bani Yakop lahute koy yaal kay, hente ana.

⁸ Rasel won tih : « Mi haa'te bahii so' haa'i misikke, te mi banke ri ! » Di díeké'té koy ki baa Neftali (daa ri : haa'te).

⁹ Di fi Leyaa ola' ri biti díi cañke lécidté lah koy ra, díi békpe Silpaa súrgíi, onte ri Yakop beleb.

¹⁰ Silpaa a Yakop lahute koy yaal.

¹¹ Leyaa won tígí daaha tih : « Bee müud kan ! » Di díeké'té rí Gaat (daa ri : müud).

¹² Silpaa a Yakop lahute koy yaal kay, hente ana.

¹³ Leyaa wonaat daaha tih : « Keeñ so' sosse siib, te belebba ay soo míin díeké' sos-keeñ fe. » Di díeké'té rí Aseer (daa ri : sos-keeñ).

* ^{30:3 30.3} Di lah koy raa, mi hen yaafa : Di ébré, bínýú cfeh : *Di ay lahee koy díh yí së', daaha raa, mi hen yaafa*. Béewí yín fë húmú onuu koy daaha. † ^{30:14 30.14} maadda tilée-ngoro : mëllë' : manndaragoor. Koy kilki mada' a koy maadda. Belebba húmú fahuute ri níi, ndah wa wonu ti na tahil loo beleb oro.

¹⁴ Laha' wahtu lec bele ra, bisa ín Ruben dúhë' meey, saamaalohte i koy maadda tílëe-ngoro[†], kompe wa Leyaa yaafi. Rasel won Leyaa tígí daaha tih : « On so' na maaddaa kúd koohu ra, hém neba' ro. »

¹⁵ Leyaa won di tih : « Naafa naaf fu yaali so' ra doyay ro doyo níi fu na faha' beyli maaddii koy so' a ? » Rasel tahute won tih : « Hém ñaaha raa on so' na, lah raa Yakop nee' doo na elge book ! »

¹⁶ Fíniin fin, Yakop kola' meey na ac, Leyaa téebiléhté rí, won di tih : « Fay nee'e soo na elge : mi lofra' ri a maaddii koy so'. » Yakop nee'te Leyaa na ñaaha elgi baaha.

¹⁷ Koope ñéerë'té a yee faha' Leyaa ra, di pokke loo, bani Yakop lahute koy yaal, hente koy yaal iip.

¹⁸ Leyaa won tih : « Koope yínilté së' ona on mi yaali so' súrgíi së' beleb ra. » Di dëekë'té rí Isakaar (daa ri : yínilté).

¹⁹ Leyaa pokaatte loo, bani Yakop lahute koy yaal kay, hente koy yaal pëenë.

²⁰ Leyaa won daaha tih : « Waafi funi Koope mitte sëk kan ! Waali yínii beh, yaali so' ay soo býyid, koma kom mi ri koy yaal pëenë rë. » Di dëekë'té rí Sabulonj (daa ri : býyidté).

²¹ Hompe níi, Leyaa lahte koy beleb, dëekë'té rí Dinaa.

²² Tígí daaha, nuf Koo payte Rasel na, ñéerë'té a yee faha' ri ra, lowa tahte.

²³ Rasel pokke loo, lahte koy yaal, won tih : « Ëy Koope payce gacii so' kan ! »

²⁴ Di dëekë'té koohi Suseef (daa ri : di baatte), na dañ won tih : « Démiin Koo-Yahwee baat so' koy yaal kay. »

Dee laha' Yakop yuppi ra

²⁵ Filoon fi bee límúu Suseef ra, Yakop won Laban tih : « Pëkis së' mi nimil gin fun, mi saañ faam.

²⁶ Yed so' belebba tah mi légéyid dë rë, mi kúrëelëh bani koyyi so', mi saañ ; ndée fu otte yee pagid mi ro ra. »

²⁷ Laban won di tih : « Síkíreh së', hém neba' ro : díkísë' mí rë, mi otte biti af do daa tah Koo-Yahwee barkel so'.

^{‡ 30:32 30.32 mani wa béeb hen yínli së' :} Yee won Yakop ra húmú nebpe tah, ndée júrí naa'ay peyeb mbée súulúy kúk húmú kofeelte ot gini bín fë.

²⁸ Kon home dee book fu won so' yee míin fuu yínlú rë, mi yed do ri. »

²⁹ Yakop won di tih : « Fu otte yee légéyid mi ro ra a dee taha' mi yuppu baatoh ra maan ?

³⁰ Na ac mi dee ra, deef iñu loolay níi, ndaa fu otte biti alal mu baattee ñimin woteh, af biti Yahwee barkelte ro toga' mi kot so' faamu níinén. May légéyéré faam so' kirih nam ? »

³¹ Laban baatte won tih : « Won so' yee nay mi roo yínlé rë fu tas book ! » Yakop won tih : « Mi yeeKay ro yíníl. Fu tah yee nay mi roo wone raa, may roo níirid yuppu, mi wohid ro wa ti merees nen.

³² Fu faha' raa mi ñee yuppu béeb woteh mi kénséh : harri yínë-yínë yë naa'uy peyeb ra, a pe' yi yínë-yínë yë súulúy kúk rë, lah raa mi bís wë, mani wa béeb hen yínli së'[‡].

³³ Fu ac kénséhí yínli së' fayu yúhí nda mi júbpé rée, fu ot na har naa' peyeb mbée pe' súul kúk rée, lah habee biti wa lohu loho. »

³⁴ Laban won di tih : « Mi tahte yee won fu so' ra. »

³⁵ Ndaa yiin fin fa, Laban bissé pe' yi geñe-geñe ya a yee faanni wa tap naa'ra, a harra naa'uy peyeb ra béeb, tikké wë ya' yi koyyi.

³⁶ Laban a koyyi anutee til waal éeyë níi wa wuluute Yakop. Di fi Yakop yeeltee teem nírí caan fi yuppi Laban.

³⁷ Yakop payte saampe i ya' kilik hilsid : wa ya' pëepílí, amaan a palataan, haasse wa kúur-kúur naa'.

³⁸ Bi jürë lawantuu biti wa ac han, Yakop bekke ya' yi kilikka haas di ra filib mbalka ya na hanuu jürë rë.

³⁹ Jürë hom lawantuu hëbís ya' yi kilikka haasu ra, tahte níi faanni ndenja límú wë rë béeb, yee henute geñe-geñe, yee faanni wa tappe naa'.

⁴⁰ Yii lenke harra na, Yakop bísé'té wë a pe' ya. Di yíssídte wë jürë faanna hen geñe-geñe ra, a yee súul yubi Laban ra. Di laha' yup däh, bísé'té wë a yi Laban.

⁴¹ Baatte biti koluun jürë lukuu wun faan ra lawanta' béeb, Yakop bëb ya' yi

kilikka haasu ra, tík wë fíi wë filib mbalka ya, wa lawee ndín yeele na.

⁴² Ndaa hena jürë bos faan ra raa, Yakop na bekeh kilikka. Daaha, jürë lukki bos faan ra hente yi Laban, yee lukuu wun faan ra hente yi Yakop.

⁴³ Yakop paga' ri dsaaha níi dí caakke alal : dí caakke har a pe', lahte i súrgë yaal a beleb, i géléem a i mbaam.

31

Kolohi Yakop faam Laban

¹ Hompe níi, Yakop kelohte capitulo koyyi Laban biti dí bëbpe alal mi boffi wa bëeb ; ndah iña laha' dí ra bëeb dühë' alal mi boffi wa.

² Yakop otte biti bal illë na yeela' ri Laban leegi ra madlay ti merees nen.

³ Tígí daaha, Koo-Yahwee won Yakop tih : « Nimile bëy faamon na gin baappu, mi ot dfoo na. »

⁴ Yakop hom yuppi na meeyyin, wola'te Rasel a Leyaa.

⁵ Lahuu wa ra, dí won wa tih : « Mi otte biti illë na yeela' so' boffon leegi ra madlay ti merees nen ; ndaa Koope fa na jaamiyah baaso' ra ñéeré'té a so'.

⁶ Don yûhrúté affon biti doolii so' bëeb dûmë' légéyírí boffon ;

⁷ añcañ dí nofa'te so', loffe yínlí së' waal caak, ndaa Koope olsaay ri na mokil so'.

⁸ Waali wonaa boffon biti júrí faana laha' geñe-geñe bëeb nay hene yínlí së' rée, ndenji límú bëeb faana hena' geñe-geñe. Di ac wonil biti bi faana tap súul mbée naa' bëeb nay hene yínlí së' rée, ndenji límú bëeb faana tap súul mbée naa'.

⁹ Koope daa beya' júrí boffon dsaaha onte so' wa kat !

¹⁰ Ndée na húmu lawantuu jürë bín fë rë, di filib heey, mi otte biti faanni sékëttë a kuuyya na húmu lawu ra hena' geñe-geñe, tap naa' mbée súul, mbée hena tipi-tipi.

¹¹ Filib heeja, malaakii Koope dëekké së' won tih : "Yakop !" Mi won dí tih : "Yëew !"

¹² Di won so' tih : "Béyré afu fu olsoh : sékëttë a kuuyya na lawu ra bëeb,

yee faanni wa geñe-geñe, yee tappe naa' mbée súul, yee tipi-tipi. Bi ot mi iña pañ ro Laban ra bëeb, daa tah mi hena' ri daaha.

¹³ Daa mi Koope fa feeñiyoh ro Betel ra, tígë húmu yípë' fu la'i tíinndëe, fu túmpé dûlûen sun, fu añahte fu yedte so' na unu ra. Kolee gini bee leegi, fu nimil bëy faamon na gin ron." »

¹⁴ Rasel a Leyaa wonu Yakop tih : « Fun lahluy lam faam boffi fun.

¹⁵ Di habaay fun haneel, níi ri yaayte fun antee ñam jürë túmu fun ra woo ?

¹⁶ Kon alal ma naaf Koope díi na ra bëeb, yi funi koyyi fun ! Fu míñ pañ yee nah ro Koope ra ! »

¹⁷ Yakop kola' daaha, yëegídte koyyi a belebbi sun fi géléemmié.

¹⁸ Di kûrëelëhté yuppi a iña laha' ri Mesopotami ra bëeb, bëbpe waali Kanaan, na saañ faam Isaak boffi.

¹⁹ Bi deef Laban húmu saañce éylí fénúffi harri, Rasel ñeya'te ri filoon, lohte iña na haana' boffa ra.

²⁰ Yakop nofa'te Laban Arameyeña, lohohte saañce takaay ri.

²¹ Di hegohte a iña laha' ri ra bëeb, yíppée húus laahi Efarat, yulohte waal danji Galaat.

Dabaadi Laban Yakop

²² Waali éeyë fë tíkëh në rë, Laban kelohte biti Yakop hegohte.

²³ Laban bëbpe i ow faami, wa suute dabaadi Yakop ; wa tilúté waal paana, wa na anuu rii dab danji Galaat.

²⁴ Ndaa Koope feeñiyohte Laban elgin di filib heey, won dí tih : « Laban ! Mi hena' ro : lah yûhé dee nay fuu wonee a Yakop ra dé' ! »

²⁵ Daba' Laban Yakop ra, deef dí yíppé taanta yi danji Galaat daaha. Laban a bëewí yípúté yi wa bal.

²⁶ Laban dëekké Yakop won dí tih : « Fu yûh yee pañ fu ra saa do ? Haala' yi níi fu na nofa' so', fu na kûrëelëh koyyi so' ti bëewí habuu haa' nen ?

²⁷ Haala' yi níi fu na nofa' so', faa lohoh saañu ? Fu takoh so' koon, may

* **31:27 31.27 njoob** : Di yeekeen neñpe, ñéeré'té a kañaa.

roo bedaaloh a njoob*, ñéerë' a aa-síkë a kora.

²⁸ Fu onay so' sah mi langaamoh sun fi koyyi so' a sétti së', mi pëkis wë balaa wa saañ ! Yee pañ fu ra pagad' ow neh kat !

²⁹ Mi mín roo pañ yin bos koon, ndaa Koope fa na jaamiyoh boffu ra won so' niimmbë ti di filib heey, lah mi yúhë dee nay mi roo wonee ra.

³⁰ Mi yúhté biti saañu béeb, fu sesoh lahi faamon. Ndaa haala' yi níi faa loh haanaa yi so' nék ?

³¹ Yakop won Laban tih : « Mi neeh biti koon kat fu naaf koyyu beleb daa tah mi lohoh saañi so'.

³² Yii leñke haanaa yu na, fu ot wa ow na di bëewí së' në rëe, bëyí baa hawun húl. Saame filib iña laha' mi ra béeb fíi bëewí yen. Fu ot na yii daa fu laha' ri raa, fu bëb ri. » Di filib yaaha béeb nék, Yakop húmú yéeh biti koon Rasel daa loh haanaa ya.

³³ Laban yampe saama, haalte taantii Yakop dûhté, haalte bi Leyaa dûhté dah, haalte bi súrgë yí ana ya beleb, ndaa ri olay yin. Di millë' haal bi Rasel,

³⁴ dfeef Rasel daa húmú bëb haanaa ya, dappe wa fëgérëh tek géléem, tookke sun. Laban saampe taantaa béeb, ndaa ri olay yin.

³⁵ Rasel won boffi daaha tih : « Baap ! Ngana haba' so' ri dé' ! Biti mi ot hos daa tah mi kolaay haala' fu ra. » Laban baattee saam, ndaa ri olay haanaa ya.

³⁶ Tígí daaha, Yakop yíppée haayloh, yísséhté sun fi Laban na daañnjoh afa won tih : « Teeb so' yii bosa pañ mi ra leegi ! Mi tooña' ro yi níi fu na dabaat so' dfeeha ?

³⁷ Lahay tígí fu bekay ri ya'u di iña laha' mi ra béeb ; fu otte na yii dûhé' faamu a ? Teebe ri bëewú a yi so' deh, wa aattiya' yen.

³⁸ Mi hompe kíil sabay ana (20) faamu, mi na légéyíd dë, te har mbée pe' mësëy bùluk ya' so', te mi ñëmrëy kuuy yubu.

³⁹ Mi këmcëy rë bùudé pe' mbée har fi tilé daa hap ri. Lahan ri faraah, mi yíníl rë ri. Júri lohu na' mbée elek béeb, fu pegohte so' ri.

⁴⁰ Koo yíil rëe, na' ayee soo hap ! Elga lah raa, sos kaa' so' mi nee' pëní !

⁴¹ Mi homa'te ri daaha kíil sabay ana (20) faamu : mi légéyídte rë kíil sabboo a kíil iniil koodi koyyi ana yu beleb, kíllí pëenë yë tikhë në rë, mi laha' jür në. Fu loffe iña wonantu yen ra waal caak !

⁴² Henay Koope fa na jaamiyuu baaso' Isaak a ciso' Abraham te na saakil faan dí fi Isaak ra koon moos, tin fay soo yeris mi saya' ya' holon. Ndaa Koope otte súfúñ fí së' a mogi so', daa tah dí sëmlë' së' niimmbë. »

Yee gapantuuy Yakop a Laban ra

⁴³ Laban tahte won Yakop tih : « Tuñki belebbi yee koyyi so'. Koyyi wa yi so'. Yuppa a iña na ot fu yee ra béeb daa mi laha' wa. Ndaa dala'te woteh, koyyi so' beleb a koyya límu wë rë, mi mínlíléh wée pagid yin.

⁴⁴ Kon aye leegi yen gapanta' yen ana, te yen añoh ri, yen saam seedii nay yen nérsé. »

⁴⁵ Tígí daaha, Yakop bëbpe la', yíppé rí túinndée.

⁴⁶ Di antee nah bëewí pí la'. Bëewë píyúté la' fa, juukute wa ílý yínë, wa bëeb ñamuu hëbís juugi la' fa.

⁴⁷ Laban yedte tígí daaha tii Yegar Sahaduta (daa ri : juugi la' fi seedaa) ; ndaa Yakop yed ri tii Galet.

⁴⁸ Laban won tih : « Dala'te woteh, juugi la' fi yee daa seedii yee gapantuuy yen hanndal ki yen ra. » Yii baa daa tah tígí daa na wonuu Galet (daa ri : juugi la' fi seedaa di ébrë).

⁴⁹ Tígë në wonuu Mispaa bal (daa ri : ílý wohaa), af biti Laban baatte won tih : « Démíin Koo-Yahwee yeela yen na biti yen éléntiöh !

⁵⁰ Fu mokil koyyi so' beleb mbée fu kood beleb kay, lah yúhé biti Koope nay yen aattiyyee ndaa ow kay neh !

⁵¹ Olsee juugi la' fi bee a la'a yíp mí hanndal ki yen ra.

⁵² Juugi la' fa a la'a yípú bee ra daa nay hene seedaa hanndal ki yen : mi waray rii yégítëh mi yuloh doo na a nuf bos ; do bal fu waray rii yégítëh fu yuloh soo na a nuf bos.

⁵³ Démíin Koope fa na húmú jaamiyoh Abraham ra, dí fa na húmú jaamiyoh Nahoor ra aattiya' yen ! » Tígí daaha, Yakop añahte di tii Koope fa na húmú saakil faan Isaak boffi ra.

⁵⁴ Di antee hawid Koope sun fi daaña daaha, dëekké bëewë húmú në rë ñam. Ñamuu wa níi wocute ra, wa nee'u sun fi daaña daaha.

32

¹ Kéy baaß fin cúb Laban kolohte, langaamohte koyyi beleb a séttí, dagidte wa, antee saañ nimilte gin wa.

Kolohi Yakop tee'a'i a Esawuu koy-yaafi

² Yakop beyaatte waali na saañ. Lahte malaaka yi Koope yi ayute téebiléhí.

³ Ola' wa Yakop ra, dí tahte won tih : « Bee dali Koope kan ! » Di dëeké'té tígë Mahanayim (daa ri : dalli ana ya).

⁴ Yakop antee yeñ i ndiik Esawuu koy-yaafi na, di deyi Edom fin gini Séyíir.

⁵ Di won wa tih : « Lah wéní Esawuu biti so' mi Yakop súrgii, mi húmú saañ baaß faam Laban, te mi húmú në níi a deh.

⁶ Wéní rí biti mi lahte i fana a i mbaam, i har a i pe', i súrgë yaal a beleb. Lah wéní rí biti bal mi wola' dí fi kélffii së' në di teeбу iñyaaha, nda dí míin sée taha' a ya' ana. »

⁷ Ndiikka payute, ayute wonu Yakop tih : « Fun léhínúté koy-yaafu Esawuu. Di ee ac téebiléhú rë, ñéeré'té a ow tíméer iníil (400). »

⁸ Kela' Yakop woni baa ra, dí tít tité níi faana bëeb na saak. Di dfaralsa'te bëewí goomal ana, hente harra, pe' ya, fañnya a géléemmmé daaha bal.

⁹ Yakop won nufi daaha tih : « Esawuu yejoh haa' goomal yínë rëe, yínëe ay míin hegoh ! »

¹⁰ Yakop antee yefoh dañ won tih : « Do fi Koope fa na jaamiyuu cisso' Abraham a baaso' Isaak ra, cfo fi Koo-Yahwee fa túuy së' nimil faam di gin fun, te fu won ti fay soo pagid yin wun ra,

¹¹ mi caleh naa'i-keeña teeß fu so' ra bëeb a yeddaya yedday fu so', so' mi súrgúu rë. Mi húmú laha' duudi so' kut

ya' so' na húus mí laahi Yurdeñ ra, ndaa mi nimila' a goomal ana woteh.

¹² Sëmlë' së' ya' bahii so' Esawuu, ndah mi kaañay ri ; te mi neehte biti dí ac boolla' funi belebba a tunka bëeb bëem fun.

¹³ Nérsee biti daa fu húmú won so' tih : May roo pagid yii wunte níi wun, mi pañ níi talu gaan, séttú caak níi caak ti peppi feey fa tíñ kísí nen. »

¹⁴ Daga' Yakop níi wocce ra, dí nee' tígí daaha yiin fa.

Lada' Koo ra, dí tansidte Esawuu bahii yoobbol, di jüré laha' ri ra :

¹⁵ hente pe' beleb tíméer ana (200) a sékét sabay ana (20), har beleb tíméer ana (200) a kuuy sabay ana (20),

¹⁶ géléem sabay éeyë (30) yí homu bëpíd a koyyi wa, fana beleb sabay iníil (40) a naal sabboo, mbaam beleb sabay ana (20) a mbaam yaal sabboo.

¹⁷ Di tikké yuppa, bina-bina bëeb ya' súrgë yí kaya'-kaya', antee waa won tih : « Don ay soo këllée këllée, don hanndala' yuppa. »

¹⁸ Di won súrgëe nay këllée rë tih : « Fu tee'a' a bahii so' Esawuu níi ri meel ro kélffúu, mbée tígë në saañ fu ra, mbée bëe' laha' yuba këllid fú rëe,

¹⁹ lah wone ri tih : « Bahaa, súrgúu Yakop daa kélffii së' ; daa ri kéyré' rë yubi bee yoobbol, te ri ee ac filoon ra. »

²⁰ Yakop wonte unni yaa súrgëe ñee na ra, wonte waa bee tikkéh në rë bal, a yee yuppa tikkú ya' yi wa ra bëeb, antee baat won wa tih : « Doni Esawuu tee'a' raa, lah wéníi rí daaha,

²¹ te don baat díi won biti Yakop súrgii ee ac filoon ra. » Yakop haba' nufi biti dí këllid yoobbla raa, keen Esawuu míin yéelléh. Hen daaha raa, Esawuu míin ríi téebilé wun.

²² Daaha, yuppa yera' ri yoobbol ra këllúuté rí, ndaa dí fi bah, dí nee' dala daaha elgi baaha.

Lofi tii Yakop, hente Israyel

²³⁻²⁴ Filib elga, Yakop kolohte bëbpe belebbi ana yi a súrgë yí wë, Bilhaa a Silpaa, a koyyi sabboo a yínë yí, húusídté wë laahi Yabbok a iña laha' ri ra bëeb.

²⁵ Gétuu wë rë, Yakop a afi kut tasute daaha. Ow haalohte ri bérë' daaha, wa nee'ute bérë' níi miir-miirin. ²⁶ Yúhë' bëe' biti dí míneh faas Yakop ra, dí lab ri labo poogal, muguyce legeya,

²⁷ antee ri won tih : « Yeris so' mi saañ, Koo ee saañ lade ra ! » Ndaa Yakop won dí tih : « Mii roo yeris fu saañ te fu barkeleh so'. »

²⁸ Bëe' meelte ri won tih : « Fu hínú díh paay ? » Di tahte won tih : « Mi hínú Yakop. »

²⁹ Bëe' baatte won tih : « Fii déeklúu Yakop ; dala'te woteh, fay déekúu Israyel (daa ri : bérë' a Koo), af biti fu tíkë'té Koope a bëewë af, te daa fu banj. »

³⁰ Yakop meelte ri won tih : « Teeb so' tiyu hém neba' ro. » Bëe' won dí tih : « Fay pagee tii so' yih ? » Tígí daaha, bëe' barkelte ri.

³¹ Yakop antee won tih : « Mi tíkké Koo íl ngéey te yin katay so' ! » Yii baa daa tah Yakop yed tígí daa tii Penuwel (daa ri : kanam Koo).

³² Lani Koo dfeef Yakop húussé tígë lukki teey laaha ra di Penuwel, dí na yíib af muguyohi legeya.

³³ Yii baa daa tah níi a woteh, bëy Israyel na ñémih bo' poogal, ndah biti Yakop húmú labu poogal.

33

Teya'i Yakop a Esawuu

¹⁻² Béyrë' Yakop afi, dí séenté Esawuu na ac, ñéerë'té a ow tíméer iniil (400). Tígí daaha, dí woralsa'te tunka yaayyi wa na : dí këllidté Bilhaa a Silpaa a koyyi wa, Leyaa a yii tíkúuté në, Rasel a Suseef míllúuté.

³ Di fi Yakop daa këllëh, sígímpé níi feey, na til na sígim níi hente waal paana, na tee'uu bani koy-yaafi ra.

⁴ Esawuu téebílëhté rí a mukë, langaamohte lúumë ngufkalte ri, wa béeë ana na looyu. ⁵ Ola' Esawuu belebbä a tunka ra, dí won tih : « Bëewë doni wa ñéerúu yee ra i wa koy-yaaso' ? » Yakop won dí tih : « Yee koyya on so' Koo ra, bahaa. »

⁶ Bilhaa a Silpaa a koyyi wa lebuute, yekute, sígimúté níi feey.

⁷ Leyaa a koyyi tíkúuté në, sígimúté, Suseef a Rasel ayute, henute daaha bal.

⁸ Esawuu meelte ri won tih : « Fu húmú faha' pañ yi a yuba tee'a' mi ra koy-yaaso' ? » Yakop won dí tih : « Baa yoobbola kom mi ro ra bahaa, nda fu míin sée teeb naa'-keeñ ! »

⁹ Esawuu tahte won tih : « Alal ma laha' mi ra doyte so' sëk koy-yaaso', habe yuu doo na. »

¹⁰ Yakop won tih : « Æe-ëe' ! Daa mi dñan do ri. Tahe yoobbola, hena biti fu habray so' yin keeñu. Teya'i yen, man biti funi Koope daa tee'uu nen, ndah fu teebpe so' naa'-keeñ.

¹¹ Kon mi dñan ro biti fu tah yoobbola kéyrë' mí rë rë, ndée Koope yedd'ay so', tahte níi mi caakke yin. » Yakop cagohte Esawuu níi dí míllë'tée tah.

¹² Hompe níi Esawuu won dí tih : « Kolee leegi yen ñéerë', yen saañ. »

¹³ Ndaa Yakop won dí tih : « Ay sayu sah, ndaa bahaa, fu yúhté biti tunka maanuy. Te mi kúdsté i har, pe' a fana belebbä homu bëpíd ; yen til tilí gaawte waal yínë kut, wa béeë ay húl. »

¹⁴ Kon këllëh së' bahaa ! So' mi beh, lah raa funi tunka a yuba til ndan, níi bín dfeefraa mi ro Séyíir rë. »

¹⁵ Esawuu won dí tih : « Caa mi helid do i ow di bëewí së' book ! » Yakop tahte won tih : « Miteh ri bahaa ! Na fu sehaa so' keeñi naa'te kut doyte so'. »

¹⁶ Yiin fa Esawuu beyaatte waali Séyíir.

¹⁷ Ndaa Yakop bëb waali Sukot. Laha' ri ra, dí yíppé faami, mbaaridte yuppi. Mbaarri yaa daa tah tígí daa na wonuu Sukot (daa ri : mbaarra).

Yíbi faam Yakop Sihem

¹⁸ Yakop lahte Sihem di gini Kanaan a sos-faan. Waala kola' ri Mesopotami ra dúmë' daaha. Laha' dí ra, dí yíp taanta yi hëbís gina.

¹⁹ Di antee lom feey fa yípë' rí taanta yi ra sétti Hamoor na, bee yíp gini Sihem ra. Di loma' feey fa hanjar tíméer (100)*.

* 33:19 33.19 hanjar tíméer : daa ganjarma kílë tiij héliis.

²⁰ Di yíppé ílý hawraa daaha, yedte ri tii El Elohee Israyel (daa ri : El daa Koope fi Israyel).

34

Dígëemë lah Sihem ra

¹ Lahte bis, Dinaa koy ki belaa lahuu Yakop a Leyaa ra kolohte wodohi tuŋki cafayya gina.

² Hamoor, Híwë ílíf deyi baa ra, lahte koy ki yaali hínú Sihem. Ola' Sihem Dinaa ra, dí kúcté rí faam, fanohte a ri, kompe ri gace.

³ Ndaa ri pokohte Dinaa na níi pokoh, faha'te ri keeñi níi, míllé'tée ríi gémléh.

⁴ Di payte, won boffi tih : « Paye fu dagid so' kúkëyí cafay ki bee beleb. »

⁵ Deef Yakop húmú kelohte biti Dinaa koohi komute gace. Ndaa bi húmú koyyi yaalli luufa a yuppi, dí pagay yin, na seh ayi wa.

⁶ Hamoor boffi Sihem, faha' goneel a Yakop, kolohte ceefri faam.

⁷ Dúhúu koyyi Yakop luufin ayute ra, wa keluute yee lah ra. Keeñni wa haayte yaa níi haay, wa habuute ri sola', biti Sihem paŋke yii keeñ mínéh rí tah di Israyel, débë dép rí Dinaa na ra. Yii baa pagad ow neh !

⁸ Ndaa laha' Hamoor ra, dí won wa tih : « Koy so' Sihem faha' koohon beleb, mi daj biti koon don on dí ri beleb.

⁹ Ñéerii a fun, yen ham yin yínë : éní koyyi fun tuŋki cafayyon, wa bëb wa beleb ; fun on koyyi ron tuŋki cafayyi fun bal.

¹⁰ Don ay mín dék fun na deh, don yíp në faammon, don til kotton, don lah na feey. »

¹¹ Di fi Sihem acce won boffi cafay ka a koy-baappa tih : « Don tahid so' yii nebi baa raa, yii meel ron so' bëeb may ron rii yed ;

¹² di míntí teem júrë a yii tíkëh në bëeb. May yera' yii meela' ron bëeb ; na ron on so' cafay ka beleb kut. »

¹³ Koma kom Sihem koy-boffi wa Dinaa gace ra, tahte níi koyyi Yakopnofuute Sihem a Hamoor na lofu wa ra,

¹⁴ wonu wa tih : « Fun mính on koy-boffi fun bëyí lecuy ; tin hena gace gaan fun na.

¹⁵ Fun ay ron tahree biti kut, yaalla ginon bëeb lecoh ti fun nen.

¹⁶ Tígí daaha, fun ay ron on koyyi fun beleb, fun bëb yi ron beleb, yen bok yen dék, gina hen yínë.

¹⁷ Ndaa ron tahuy lecoh raa, fun ay bëb koy-boffi fun, fun saañ. »

¹⁸ Hamoor a Sihem koohi tahute yee wonu wa ra.

¹⁹ Faha'a faha' Sihem cafay ka ra, tahte níi dí cagaalaay paŋi yee nahuu ra. Bi húmú lah ri un faam boffi,

²⁰ bani boffa deefrute bëewë këemë, wonu wa tih :

²¹ « Bëewí yee lahuu nufi wunte yen na. Wa dékún gin yen deh, te wa til në kotti wa ; gina abee héréet ! Yen ay mín bëb koyyi wa beleb, wa kood yi yen.

²² Wa ay tah dék a yen, gina hen yínë, biti kut yaalla gin yen bëeb tah lecoh ti wa nen.

²³ Yen tah woni wa raa, wa ay ac dék yen na deh ; tígí daaha, yuppi wa a alal mi wa bëeb ay míllé' hen yi yen. »

²⁴ Bëewë húmú këemë rë bëeb, tahuu woni Hamoor a koohi Sihem daaha, yaalla gina bëeb yípútée lecoh.

²⁵ Waali éeyë fë, deef misigi leja líssi ham bëewë, koy yaal ana di koyyi Yakop, Simewoŋ a Léwí koy-yaayyi Dinaa beyute jépíllí wë, haalute gina te ow foockay nufa tibú wë rë, hawute yaalla bëeb húl,

²⁶ níi luka' Hamoor a koohi Sihem. Na dúhú wë faam Sihem ra, wa beyaaluute Dinaa, kúréelúuté rí.

²⁷ Gacaa komu koy-boffi wa beleb ra, tahte níi koyyi yaalli kayyi Yakop yabute sun fi bùudé yé na beyu iña faanni wa, wa haalute gina na saamu :

²⁸ wa pëkisúté harra a pe' ya, fañnja a mbaamma, kúrúté wë. Wa heluy yin di yii hompe gina a meeyya.

²⁹ Wa haalute faamma gina bëeb, kúréelúuté tuŋka a belebba. Alal ma gina bëeb, wa kúrúté wë.

³⁰ Tígí daaha, Yakop won Simewoŋ a Léwí tih : « Don komute so' kofeel ; don tahute níi bëy Kanaan a Périssé dékú gini bee ra ay soo ola' íl bos. Wa lúuk së' rëe

te bëewí së' caakuy, wa ay soo banj, hap funi bëy faam so' bëeb húl. »

³¹ Simewoŋ a Léwí wonu boffi wa tih : « Fun mínih yeris ow habee koy-yaafi fun beleb tiléh. »

35

Yíbi faam Yakop di Betel

¹ Hompe níi Koo won Yakop tih : « Kolee fu saañ Betel fu yíp taanta yu dín fë. Lah yípíd së' íly hawraa tígë húmú feeñiya' mi ro ra, na hegoh fu koy-yaafu Esawuu ra. »

² Tígí daaha, Yakop won bëy faami a bëewí kayya homu ya'i ra tih : « Bétí iñi haanaa ya filib fi ron, don bukutoh níi ron lan, don lofoh búub, »

³ Ïfon koloh yen saañ Betel. May naa yípíd Koope íly hawraa ; Koope fa sëmlë' së' looca' mi ra, te níid së' waali so' bëeb rë. »

⁴ Wa yerute Yakop iñi haanaa ya lahuu wa ra bëeb níi luka' loŋ-loŋja húmú nuffi wa ra ; Yakop hacce wa bëeb tal kilki gaana hom hëbís Sihem ra.

⁵ Koluu Yakop a bëewí daaha ra, Koope tíitídste bëewë dékú ginna lebuu wa ra, tahte níi ow dabaatay wa.

⁶ Yakop a bëewí bëeb na suu níi lahute Lúus di Kanaan. Lúus daa Betel fee woteh.

⁷ Yakop tíkëlsë'té i la' daaha, yíppé íly hawraa, dëekë'té rí El Betel (daa ri : Koope fi Betel), biti Koope húmú feeñiya' ri daaha na hegoh ri koy-yaafi ra.

⁸ Debora, belaa kod Rebekaa ra húlé' daaha, hacute tal kilki gaana hom hëbís Betel ra. Dala'te bín fë, tal kilki baa wonuu « kilki pasooß fa ».

⁹ Kola' Yakop Mesopotami acce Betel ra, Koope feeñiyaatte ri daaha, barkelte ri

¹⁰ won di tih :

« Fu hínú Yakop ndaa fii dëeklúu daaha. Dala'te woteh fay hínú Israyel. »

Koo yera' ri tii Israyel daaha,

¹¹ baatte won tih :

« Daa mi Koope fa míñ bëeb rë. May paŋ níi fu keñ, fu lah i sét caak.

Tal gaan a goomal i tal ay coosaana' doo na.

Talu ay dúhíd i buur.

¹² Gina húmú gap mi Abraham a Isaak ra,

mi onte ro ri woteh, te filoon fu, may rii one bëy talu. »

¹³ Koope antee koloh Yakop na daaha, tígë wona' ri dii na ra, nimilte sun.

¹⁴ Yakop yíppé la' tígí daaha, túmpé né dúuléen a béeñ, na seeyoh ri ra.

¹⁵ Di antee yed tígë wona' Koope dii na ra tii Betel (daa ri : Faam Koo).

Límí Bejsame a húlí Rasel

¹⁶ Yakop a bëy faami koluute Betel na suu. Tílúu wë níi wa lebuute Efarataa ra, Rasel lahte koy. Na bësíl rí rë, lowa kofelete níi kofeel.

¹⁷ Bi kofeel bëslë níi, belaa na mûcél rë won di tih : « Híinndée dé' ! Híinndée noo koy-yaay, koy yaal daa ayil ! »

¹⁸ Ndaa bi hom Rasel kotti kúl kë, na lús rí rë, di yedste koy ka tii Ben-Oni (daa ri : koy ki coono fi so') ; ndaa boffa yed ri tii Bejsame (daa ri : koy ki ya'i ñamaa fa).

¹⁹ Húlé' Rasel ra, di hacuu búk waali Efarataa daaha, na wonuu Betle'em woteh ra.

²⁰ Yakop yíppé la' tímndée sun fi luuyi Rasel ; níi a woteh, tímndée wonuu la'i luuyi Rasel.

²¹ Yakop saañce yíppé taanta yi énfí Migdal-Eder.

²² Homa' Yakop deyi baaha ra, Ruben payte fanohte a Bilhaa, ow di belebbi boffi. Wona lahte boffa na.

Koyyi yaalla laha' Yakop ra

Yakop húmú laha' koy yaal sabboo a koy yaal ana.

²³ Koyyi Leyaa daa wa yeh : Ruben saawa, Simewoŋ, Léwí, Yudaa, Isakaar a Sabulonj.

²⁴ Yee daa koyyi Rasel : Suseef a Bejsame.

²⁵ Yee daa koyyi Bilhaa súrgíi Rasel : Dan a Neftali.

²⁶ Yee daa koyyi Silpaa súrgíi Leyaa : Gaat a Aseer. Yaa daa koyyi yaalla laha' Yakop Mesopotami ra.

Húlí Isaak

²⁷ Yakop nimilte Isaak boffi na di Mamre, hëbís Kiriyat-Arba fa na wonuu Heboron woteh ra. Abraham dékísté né na ac Isaak daaha ra.

²⁸ Isaak laha' kíil tíméer a kíil sabay peeye (180)

²⁹ na húl rí rë. Di bahate níi paangaaawte na deefid ri caacci búudé rë ; koyyi, Esawuu a Yakop hacute ri.

Naabii faam Esawuu

36

Belebbi Esawuu a koyyi yaal

¹ Yee daa tii yi bëy faam Esawuu fa na wonuu Edom ra.

² Esawuu kood beleb éeyë yí dékú Kanaan : Aada fi Elon Heda ; Oholibama koy Ana fi Sibewoñ Híwë ;

³ a Basmat koy-yaafi Nebayot fi Ismayel.

⁴ Esawuu a Aada lahute Elifas ; bani Basmat lahute Rewel ;

⁵ bani Oholibama lahute Yéwús, Yelam a Korah. Koyyi yaalla laha' Esawuu Kanaan ra, daa wa yah.

⁶ Esawuu kola' dah, bëbpe belebbi, koyyi yaal a koyyi beleb a bëewë homu ya'i ra bëeb, di kûrêelëhté yuppa a alal ma laha' ri Kanaan ra bëeb, saañce gin kay, wulohte Yakop koy-yaafi.

⁷ Bi caaku wa alal níi caak, wa mínlîh dék ilý yinë, gaani yuppi wa tahte deya homu wa ra doyeh wa.

⁸ Daaha, Esawuu fa na wonuu Edom ra saañce yíppé faami danjí Séyíir.

Bëy tali Esawuu di Séyíir

⁹ Yee daa tii yi bëy faam Esawuu, ciffi bëy Edomma húmú dékú danjí Séyíir rë.

¹⁰ Tii yi koyyi yaalla daa wa yeh : Elifas, koy Aada beleb Esawuu, a Rewel koy Basmat beleb Esawuu.

¹¹ Yee daa koyyi yaalli Elifas : Teman, Omar, Sefo, Gaatam, Kenaas.

¹² Elifas a Timna belii yutuudi lahute Amalek. Séttí Aada beleb Esawuu, daa wa yah.

¹³ Yee daa koyyi yaalli Rewel : Nahat, Serah, Sammah a Misa. Séttí Basmat beleb Esawuu, daa wa yah.

¹⁴ Yee daa koyyi yaalli Esawuu a Oholibama koy Ana fi Sibewoñ : Yéwús, Yelam a Korah.

Coosaani bëy Edom

¹⁵ Yee daa kélfe yí talla faam Esawuu : koyyi yaalli Elifas, saawi Esawuu : Teman, Omar, Sefo, Kenaas,

¹⁶ Korah, Gaatam a Amalek. Koyyi Elifas fi Aada, yee henu kélfe tal Edom ra, daa wa yah.

¹⁷ Koyyi yaalli Rewel fi Esawuu : Nahat, Serah, Sammah a Misa. Koyyi Rewel fi Basmat, yee henu kélfe tal Edom ra, daa wa yah.

¹⁸ Yee daa koyyi yaalli Esawuu a Oholibama fi Ana : Yéwús, Yelam a Korah. Koyyi Oholibama, yee henu kélfe tal ra, daa wa yah.

¹⁹ Yaa daa koyyi yaalli Esawuu, yee henu kélfe tal Edom ra.

Bëy tali Séyíir

²⁰ Yee daa bëewí yaalla tali Séyíir Hora, yee débúu dék Edom ra : Lotan, Sobal, Sibewoñ, Ana,

²¹ Dison, Etseer a Disan. Koyyi Séyíir Hora, yee henu kélfe tal Edom ra, daa wa yah.

²² Koyyi yaalli Lotan daa Hori a Hemam. Koy-yaafi Lotan beleb hínú Timna.

²³ Yee daa koyyi yaalli Sobal : Alwan, Manahat, Ebal, Sefo a Onam.

²⁴ Yee daa koyyi yaalli Sibewon : Ayaa a Ana fa húmú ot cul mulub nûgûyid luufin na níid rí mbaammi Sibewoñ boffi ra.

²⁵ Yee daa koyyi Ana : koohi yaal hínú Dison, koohi beleb hínú Oholibama.

²⁶ Yee daa koyyi yaalli Dison : Hemdan, Esban, Yitaran a Keran.

²⁷ Yee daa koyyi yaalli Etseer : Bilhan, Saawan a Akan.

²⁸ Yee daa koyyi yaalli Disan : Úus a Aran.

²⁹ Yee daa kélfe yí talli Horra : Lotan, Sobal, Sibewoñ, Ana,

³⁰ Dison, Etseer a Disan. Yaa daa kélfe yí talli Horra di Séyíir.

Buurri Edom

³¹ Buurra ílífú gini Edom balaa bëy Israyel lah buur ra, daa wa yeh :

³² Belaa koy Bewoor hénidté buuri Edom. Di húmú dék Dinabaa.

³³ Húlé' rí rë, Yobap koy Serah fi bëy Botsiraa daa took nguur ka.

³⁴ Húlé' Yobap ra, Husam fi bëy Teman daa took nguur ka.

³⁵ Húlë' Husam ra, Hadat koy Bedat daa took nguur ka. Di húmú dék Awit. Daa ri þan haa'i bani bëy Majaan di deyi Mohap.

³⁶ Húlë' Hadat ra, Samla fi bëy Marsekaa daa took nguur ka.

³⁷ Húlë' Samla ra, Sawul fi bëy Rehobot fa hom bük laaha ra daa took nguur ka.

³⁸ Húlë' Sawul ra, Baal-Hanan koy Akboor daa took nguur ka.

³⁹ Húlë' Baal-Hanan koy Akboor ra, Hadar daa took nguur ka. Di húmú dék Pawuu. Metabeel daa belebi. Materet daa yaafi Metabeel, Mesahap daa yaafi Materet.

Kélfë yí talla Edom

⁴⁰⁻⁴³ Yee daa kélfë yí talla coosaanuu Esawuu na ra : Timna, Alwaa, Yetet, Oholibama, Elaa, Pinon, Kenaas, Teman, Mipsaar, Makdiyel, Iram. Yaa daa kélfë yí talla Edom. Ow fi ow waa na bëeb daa laha' deya dék dí rë. Bëy Edom coosaanuu Esawuu na.

37

¹ Di fi Yakop dékké Kanaan, tígë húmú boffi hena' ri doha-ndéem gini baa ra.

Heeyyi Suseef

² Bee daa naabii faam Yakop. Suseef kora' leelii koy-baappi, koyyi Bilhaa a Silpaa ðelebbi boffi níi bee laha' ri kíil sabboo a kíil paana ra, wa na ñeerúu níid pe' a har. Lahte bis, dí bílidsté boffi iñi bossa na wonu sun fi wa ra.

³ Yakop húmú lukki faha' Suseef di koyyi, biti dí lah ri baha ki. Di húmú saamidte ri búub lémi*.

⁴ Koy-baappi oluu wa biti boffi wa lukki faha' ri filib fi wa bëeb rë, ngaarute ri níi hanndal ki wa neßlay†.

⁵ Bisa ín, Suseef heeyce, bílidsté koy-baappi, wa baatuute rii ngaad.

⁶ Na bílid cí rë, dí won wa tih : « Síkíríi, mi bílid dón heeji so'.

⁷ Ëlsíi : yen húmú meey, yen na poku jaak. Jaagi so' yíppée koloh canke, yi ron ayute yekute fíyí. »

* ^{37:3 37.3 búub lémi} : Búubí lémeé daa teeþa' biti boffi lukki faha' ri di koyyi. † ^{37:4 37.4 níi hanndal ki wa neßlay} : Di ébrë, bíníyúu deh : níi wa na mínlíh wona' a ri a jaamma. ‡ ^{37:20 37.20 yéem} : celdúu celdëe, ndaa ri nuji noodte, hacu téekinée mulub. § ^{37:20 37.20 gúmu} : celdúu celdëe, ndaa di bínii ébrë è, dí rabi sohoorte.

⁸ Koy-baappi wonu ri tih : « Fu buur aa fu dak ? Daa fu wah ? » Wa baatuute rii ngaad di heeji a wonadfi.

⁹ Di heeyilte, bílidsté rí koy-baappi won tih : « Mi heeyilte, mi otte na'a, céyín fë, a hul sabboo a hul yínë yekute fíi së'. »

¹⁰ Di bílid heeja boffi a koy-baappi ; ndaa boffa na won afa tih : « Heejee ke ro baa mën dí heey ? Fu homay woni biti funi yaafu a koy-baappu ay yek fíyú níi fun sígimíð dë è ? »

¹¹ Koy-baappi eeñnuute ri, ndaa boffa helte nuf heeja.

Yaayi Suseef

¹² Lahte bis, deef koy-baappi Suseef suute níidí yubi boffi wa luufi Sihem.

¹³⁻¹⁴ Yakop won Suseef tih : « Koy-baappu íníh níirëeyín Sihem woo ? Aye mi wol ro waa na : paye fu kénséh níi fu yúh dee homuu wa a yuba ra, fu nimil raa, fu teeb so'. » Suseef tahte won tih : « Kotta yeh. »

Yakop wola'te ri deh húur mí gini Heboron daaha, Suseef yula'te ri nuji Sihem.

¹⁵ Laha' ri ra, ow deeffe ri na yídëelëh luufa, meelte ri won tih : « Fu saam yih ? »

¹⁶ Di won dí tih : « Mi saam koy-baappi so'. Fii soo teeb tígë në níirúu wë dee ra a ? »

¹⁷ Bëe' won dí tih : « Wa koluute deh, te mi kelohet wa na beytuu waal Dotan. »

Suseef téebidsté wë níi deeffe wa Dotan.

¹⁸ Di teem hanndal, koy-baappa séenúté rí, wa na peenu bëemí.

¹⁹ Wa na wonantuun hanndal ki wa tih : « Ëlí ! Heeyohi gaana ee ac ða. »

²⁰ Ýí kan ! Yen yíp ríi hap húl, yen bet dí filib yéem‡ ; lah raa, yen bíllún biti gúmu§ daa ñam ri, níi yen yúh tígë teem heeyyi ra. »

²¹ Ndaa kela' Ruben yii bah, na sëmlë' rí nuf won tih : « Yen banuy rii hap. »

²² Ñif banay keen ! Béti rí filib fi yéemë luufi beh, te ya' banay tíkëh faana. »

Yaaha béeb Ruben bona' sëmlë'í koon, nimilid di boffi na.

²³ Laha' Suseef koy-baappi na ra, wa yípútée nís búubí lémëe bekoh ri ra,

²⁴ wa habute ri, betute ri tal yéemë ; dœef yéemë siiñcé, lahay mulub. ²⁵ Filoon fi baaha, wa anutee took, na ñamu.

Béyrúu wë affi wa ra, wa séenúté d'uu li Ismayella d'uhúu Galaat da na ayu a i géléemmí séfú i yin heeñlaa a payaa, na suu yaayi wa Ésíp.

²⁶ Yudaa won koy-baappi tígí daaha tih : « Hawi ñeedí yen a d'abi húlì ay yen baate yih ?

²⁷ Ëyí yen yaay ri yiikoh yi Ismayella, te ya' yi yen banay tíkëh faana, dí ñeedí yen te ñif ma faani daa na til faanni yen. » Koy-baappi ñeerúuté a ri yii baaha.

²⁸ Lahuu Ismayella waa na ra, wa nísúté Suseef yéemë, yaayute wa ri a sekel sabay ana (20)* ; bëewí yaa kûrëelúuté rí Ésíp.

²⁹ Nimila' Ruben yéemë rë, dí otte biti Suseef ínlöh në. Di dadte búubí†,

³⁰ wëegissé ñeyísdí në won wa tih : « Kukëyë ínlöh në ! May teye di kan ? »

³¹ Tígí daaha, wa oolute sékét, beyute búubí Suseef, oyute ñif ma.

³² Wa kékryúuté boffi wa búubí lémëe, ñeerë'té a unni yeh : « Ole yee píyú fun ra ; kénsee nda fay yúhsë' búubí koohu raa. »

³³ Yakop yúhsë'té rí, fonke won tih : « Búubí koy so' ! Gúmú ñampe ri ; Suseef palsuu palsoo. »

³⁴ Yakop d'adte búubí, haamohte saaku‡, jëtdëhté koohi yii maañce.

³⁵ Koyyi, yaalla a belebbäa béeb, caguute, na mësdú rí ; ndaa ri kaa'a'te keloh, na won tih : « Ëe-ëe', may jëtdée koy so' ní mi deefid dí bùudé. » Te ri looyte Suseef looyi misikke.

³⁶ Lahuu Ismayella Ésíp rë, wa beyute Suseef, yaayute ri Potifaar, dak di dakki gaanni buuri Ésíp, bee kúd wohoh ya ra.

* ^{37:28} ^{37.28} sekel sabay ana (20) : daa ganjarma légéy níirëh kíil ana a caan bín fë ; daa cadum ñaam yaal yínë bal. † ^{37:29} ^{37.29} d'adte búubí : Ébrë dara' búubí biti ri tit, afa kúnëh ; ndaa Séréel tikë' ya' yi afi. ‡ ^{37:34} ^{37.34} haamohte saaku : Hena Ndút koon, dí ay jimbëerée úuf súul.

38

Yudaa a Tamaar

¹ Jamanii baaha, Yudaa kolohte bëy faam wa na, saañce faam Hira fi bëy Adulam.

² Daaha, Yudaa yúhëntë'té a kükëy cafay, bëbpe ri beleb, wa ñeerúuté. Boffi belaa hínú Suwa, dí bëy Kanaan.

³ Belaa pokke loo, lahte koy yaal, Yudaa yedte ri tii Er.

⁴ Di pokaatte loo, lahte koy yaal kay, dí yedte ri tii Onaan.

⁵ Belaa lahilté koy yaal kay, yedte ri tii Selaa ; lími koy ki baa dœef Yudaa húmu Kesip.

⁶ Yudaa saamidte Er beleb ; belaa hínú Tamaar.

⁷ Bi pagadsi Er nebaay Koo-Yahwee, Yahwee happen ri húl.

⁸ Yudaa won Onaan tígí daaha tih : « Fu yúh yee wad ro di húlidé bahuu na ra maan ? Beye belaa, fu saamid koy-yaafu tal. »

⁹ Ndaa, bi yúh Onaan biti koy ka nay límu rë ii hen bii, ñeerëe rí a belaa béeb, dí hom keena' feey, kaa' saamid koy-yaafit tal.

¹⁰ Pagadee ke ri baa nebaay Yahwee, Yahwee happen ri húl bal.

¹¹ Tígí daaha, Yudaa won Tamaar tih : « Paye fu jëtdée faam boffu níi bín mitaa koy so' Selaa yaal ra. » Di won nufi tih : « Bee waray húl ti koy-yaayyi nen. » Tamaar yeeltee nimil faam boffi, hompe na.

¹² Tíkëhté yii maañce, koy Suwa beleb Yudaa húlté. Dúmë' luuya ra, Yudaa saañce Timna yéri bëewë na èylú fénúffí harri ra, ñeerë'té a Hira, koojee ke ri dék Adulam ra.

¹³ Kela' Tamaar biti pacooli ín saañ Timna kénsehi bëewë na èylú fénúffí harri ra,

¹⁴ dí yíppée nís búubí jëtídçí, bëbpe mûsëer jimbëerëhté, kaa' biti yúhsúu, payte tookke haalaani Enayim, di waali Timna. Deef nuf Tamaar payte biti Selaa mitte yaal te ri onuy ri beleb.

¹⁵ Ola' Yudaa belaa jímbéeréhté, dí haba' ri beleb tílöh.

¹⁶ Bi yúhséey rí beleb koohi, dí falte dii na búk waala, won dí tih : « Aye fu fanoh a so' hém neba' ro. » Ndaa belaa won dí tih : « Fay soo yere yih, biti fu fanoh a so' ? »

¹⁷ Yudaa won dí tih : « May beeb sékét teem-teem yubi so', mi kéyrë' rë rí. » Belaa won dí tih : « Mi tahte, ndaa fay soo yed yii haba mi níí balaa baaha. »

¹⁸ Yudaa meelte ri won tih : « May roo yere yih, fu ham doo na ? » Belaa won dí tih : « Yef so' búurë lúumú*, a duuda ya'u. » Di yedste wa belaa, fanohte a ri, belaa beya'te na loo.

¹⁹ Tamaar kolohte nimilte faam, níssé mûséerë jímbéerë' rí rë, bekaatte búubbí jétídfdí.

²⁰ Yudaa nahte koojee ke ri dék Adulam ra komi belaa sékédë, wonute ri biti lah raa dí kalaaloh iña húmú yed dí belaa ra ; ndaa kooja olay belaa.

²¹ Di meelte bëewí yaalla dékú daaha ra, nda wa oluy belaa na húmú cagaaloh búk waali Enayim ra. Wa wonute ri biti lëhírëy belii na cagaaloh tígí daaha.

²² Kooja nimilte Yudaa na, won dí tih : « Mi olay ri, te bëewë dékú né rë sah wonuti lëhírëy belii na cagaaloh tígí daaha. »

²³ Yudaa won dí daaha tih : « Di haba iña yed mi ri ra díi na, toñeh yen yaproh affi yen. Di míñ rí man bëeb, mi kéyrë'té belaa sékédë, te paya' fu ra, fu olay ri. »

²⁴ Tíkëh yii wadtee mit céyín éeyë, ow acce won Yudaa tih : « Tamaar beleb koohu paam tílë níí loo deeffe ri na. » Tígí daaha, Yudaa naħa'te hawi, won tih : « Di dúhrún gina, tamu yéelid. »

²⁵ Ndaa na dúhrú belaa ra, dí wola'te pacooli na won tih : « Bée' laha' iñyee ra daa on so' loo. Olsee noo, nda fay yúh bëe' laha' búurë a duudi bee ra. »

²⁶ Yudaa yúhsé'té wë, won tih : « Di luk soo júb ; biti mi onay ri koy so' Selaa beeb ri beleb, daa koma' yee pañ ri bee ra. » Kola'te baaha, Yudaa fanlaay a belaa.

²⁷ Tílë' níí lowa lahte ra, belaa kúd síis.

* 38:18 38.18 búurë lúumú : Búur daa ri suumii dookuu a koyyi gúussé, yaal na pokoh ri. Filib gonli beh, belaa meela' búurë nda bëe' míñ yúhsúu. * 39:9 39.9 Ow : Di ébrë, bínyú deh : Di sah.

²⁸ Na bësíl rí rë, lahte bi dúhídté ya'i ; belaa na múcél rë hampe ya'a pokke na lékit luum won tih : « Bee daa débpí ac. »

²⁹ Ndaa dí hëelídëtë ya'i níí koy-yaafa daa débpí límú. Belaa na múcél rë yíppée won tih : « Waala dad fu ra mën dí waal ? » Yudaa yedste ri tii Peres (daa ri : dadte waal).

³⁰ Koy-yaafa poku lékkí luuma ya' ra antee límú. Yudaa yedste ri tii Serah (daa ri : púlí na').

39

Pesi Suseef Ésíp

¹ Kúrúu Suseef níí lahte Ésíp rë, Potifaar, ow di bëey Ésíp, non dakki gaanni buur, bee kúd wohoh ya ra lompe ri Ismayella na.

² Bi ñéerë' Koo-Yahwee a Suseef, yii pañ ri bëeb ñee waal, dí yeeltee dék faam Potifaar yíkíi.

³ Ola' Potifaar biti yii cégícf Suseef bëeb Yahwee ñéerë' né, keeña sosse díi na,

⁴ dí bëyídté rí, lébídté rí hëbísí, yedste ri una faam fa.

⁵ Kola' baaha, kúrí Suseef faam fa tahte níí Yahwee barkelte faam Potifaar ; iña faam fa a yee meeyya bëeb Yahwee barkelte wa.

⁶ Potifaar tíkké iña laha' ri ra bëeb ya' Suseef. Di yeel lahlay pagad, henay yii len ñami.

Suseef a beleb Potifaar

Suseef húmú mitte ow te ri nebpe yeel.

⁷ Lahte bis, beleb Potifaar yíppé il sun fi Suseef, won dí tih : « Aye fu fanoh a so'. »

⁸ Ndaa Suseef kaa'a'te won dí tih : « Yíkíi së' tíkké iña faam fa bëeb ya' so', te ri na meellileh so' yin.

⁹ Ow* lukleh so' un faam fi beh, te yaalu kaddaay so' yin henay do fi belebi. May rii pagee yii bosí baa dí níí mi bakaare ffi Koope ? »

¹⁰ Yílëe Koo faraah, belaa wëegís wona, ndaa Suseef kaa'a'te fanoh a ri biiy te na lebeeh ri.

¹¹ Bisa ín, deef súrgë yínë sah húmúy filib faam fa, Suseef haalte na légéy ti merees nen.

¹² Belaa deef ri daaha, haba'te ri búubí, won dí tih : « Aye fu fanoh a so'. » Ndaa Suseef búutté saañce éssín, hella'te ri búubé. ¹³ Ola' belaa biti Suseef hegohte helte búubí ya' yi ra,

¹⁴ dí fonke, dëekké súrgë yë won wa tih : « Ëlsíi bee kan ! Ndeke yen komu Ébréyít ac hégilé'í yen. Di yuloh soo na, na maannda' débí së', mi antee liik.

¹⁵ Kela' ri fonj so' sun maa dëekë' hílp, dí helte búubí hébís së', hegohte dúhté éssín. »

¹⁶ Belaa antee yef búubí Suseef hébísí níi bee nimila' yaali faam fa ra.

¹⁷ Di wéegissé unna, na bíld won tih : « Ñaami Ébrée kom fu fun ra yuloh hégilé'í së' koon,

¹⁸ ndaa fogá' mi sun maa dëekë' hílp, dí helte búubí hébís së', hegohte dúhté éssín. »

¹⁹ Kela' yíkíi Suseef unnee bíld dí belebi ra[‡], dí neebpe níi talla' las.

²⁰ Di habrohte Suseef, bekrohte ri kasaa na téydë' buur bëewí rë. Suseef yeelti millë' kasu.

Pesi Suseef kasaa

²¹ Ndaa Koo-Yahwee yeddfay Suseef te teebpe ri naa'-keeñ, tahte níi keeñ daga kúf kasaa ra sosse díi na.

²² Di bëyidté Suseef, tikké bëewë filib kasaa bëeb ya'i ; yii nay pagu bëeb, Suseef daa na lec.

²³ Daga kúf kasaa ra na yeelti paglileh yin di légéyë tík dí ya' Suseef ra, ndah biti Yahwee ñéerë'té a ri, te yii cëgíd rí bëeb ñeya' waal\$.

40

Heeyi dakki ana ya

¹ Hompe níi dak ana di dakki buur, bee kúf hanna a bee kúf paña ra tooñute buur

² níi dí neeba'te wa,

[†] 39:14 39.14 Ébréyí : Bëy tali Abraham i Ébrë. Tii Ébrë dala' Abraham na. [‡] 39:19 39.19 unnee bíld dí belebi ra : Di ébrë, bíníyú deh : unnee bíld dí belebi ra na won dí tih : « Ñaamu paga' so' yii bee deh. » [§] 39:23 39.23 ñeya' waal : Di ébrë, bíníyú deh : Yahwee ñéyid dí waal. ^{*} 40:11 40.11 gulii : Di ébrë, bíníyú deh : kaas.

³ antee wa bekroh kasaa téyúu Suseef ra.

⁴ Daga kúf wohoh ya ra tíkké wë ya' Suseef, dí na tooppitoh wa.

Wa homute kasaa níi

⁵ elga ín, daga kúf hanna a bee kúf paña ra heeyute. Heeyya, bina-bina bëeb a yee won dí ra.

⁶ Yílë' Koo níi Suseef deefidte wa ra, dí otte biti keeñni wa man nebey nen,

⁷ dí won wa tih : « Don lahuu yi bal ? Don sídúu yih ? »

⁸ Wa wonu ri tih : « Fun heeyu heeyo, fun anutee lahuy bëyí nay fun teebe yee won heeyya ra. » Suseef won wa tih : « Koo míñ teeba' yii won heey bëeb. Bíllí së' wë noo mi keloh. »

⁹⁻¹⁰ Tígí daaha, daga kúf hanni buur ra bíldté rí heeji won tih : « Mi ot tal béeñí laha' ya' éeyë filib heeji so'. Di jibisse, capusse, goñni reseñña yíppée non.

¹¹ Mi hampe gulii* buur ya' so', mi hebpe reseñña, mi pooyce wa filib gulaa, mantee ri yed yíkíi së'. »

¹² Suseef won dí tih : « Heeja faha' woni yii beh : ya' yi éeyë yí béeñë daa waal éeyë.

¹³ Waal éeyë fíi, buur ay bëyid afu, wéegísid dë légyú. Fay rii bek gulii ya'i ti merees nen.

¹⁴ Fu wéegís faam buur níi fu took raa, lah hele nuf soo na biti neba' ro, fu pagid so' yii wuni beh : lah gonle a buur yii lejke soo na níi mi dúh kasii beh.

¹⁵ Ndée, mi këllúu gin fun a doole, mi kúrúté deh. Te dee bal, mi pagay yii cal kasu. »

¹⁶ Ola' daga kúf paña ra biti Suseef won yii neebpe keloh heeja ra, dí won dí tih : « So' bal mi heeyce, mi enohte wa' kuun éeyë.

¹⁷ Wa'a paa' sun ra túm kuunna faha' buur ra kep. Yakka ayute na yoku filib wa'a. »

¹⁸ Suseef tahte won tih : « Heeja won yii beh : wa' yi éeyë yë daa waal éeyë.

¹⁹ Waal éeyë fíi, buur ay býeyíd afu níi sun, ked ro sun kilik, te suulla ay ac ñam ro. »

²⁰ Waali éeyë fë, tee'a' wëegísí bisa took buur nguur ka ra[†], buur cégidté gimaak, dëekké dakki béeëb. Di dúhídté daga kúd hanna a bee kúd paña ra kasaa, cégidté wë[‡] leelii béeëwë.

²¹ Di wëegísíté bee kúd hanna ra légéyí, daga bekaatte ri gulaa ya' ti merees nen.

²² Ndaa daga kúd paña ra hawute, kerute sun kilik. Iña heeyya béeëb hente ti dee wona' wa Suseef ra nen.

²³ Ndaa nuf daga kúd hanna ra paylay Suseef na, dí halte ri.

41

Heeyyi buuri Ésíp

¹ Tíkëh kíil ana, buur heeyce. Filib heeja, dí cañ búk laahi Níl,

² dí otte fana paana yi wunute te líifúté dúhúté laaha, na njemetu jeñ fa.

³ Filoon fi wa, ñak fana paana kay yi bosute níi bos dúhúté laaha, deefrute yee déb dë bék laaha.

⁴ Tígí daaha, ñakki fañnja bosute níi rë yípútée ñam fañnji paana yi wunnee déb dë béeëb. Buur yúunéhté.

⁵ Di nee'aatte, heeyilte : dí otte yaañnga paana yi líifúté te wunute dúhúté baanja yínë.

⁶ Yaañnga paana kay yi sayjaanute, mbéeyë më tampe wa dúhúté filoon fi yee déb dë.

⁷ Yaañnga ya sayjaan ra yípútée hon paana yi wunnee déb dë dodok. Tígí daaha buur yúunéhté antee yúh biti heey heeyo.

⁸ Yíilë' Koo ra, af buur kúnéhté, dí dëekrëhté díkísëh yë a béeëwë lahu un Ésíp rë béeëb, bílidté wë heeyyi. Ndaa ow ee ow waa na míneh rii teeb yee won heeyya ra.

⁹ Tígí daaha, daga kúd hanna ra tahte won buur tih : « Woteh, mi nérséhté tooñee ke so' merees.

[†] 40:20 40.20 bisa took buur nguur ka ra : Lahte béeëwí habuu ri deh : bisa límú buur ra. [‡] 40:20 40.20 cégidté wë : Di ébrë, bíníyú deh : býeyíd té affi wa.

¹⁰ Fu húmú neeba'te funi daga kúd paña ra níi fu bekrohte fun kasii daga kúd wohoh ya ra.

¹¹ Elga ín, fun heeyute ; heeyya, bina-bina béeëb a yee won dí ra.

¹² Filib kasaa bíñ fë, díef lahte fili Ébrë húmú fun na. Di ñaami daga kúd wohoh ya ra. Bíllúu fun dí heeyya ra, dí teeba'te bina-bina béeëb yee won dí ra.

¹³ Te iña béeëb hente ti dee wona' ri fun wa ra nen. Mi wëegísirúté légéyí së', bëyí yínëe hawute, kerute. »

Yee won heeyyi buur ra

¹⁴ Buur naha'te kalii Suseef, dí yíppée dúhrú kasaa, nenute, lofute búub, acce cañke ffi buur.

¹⁵ Buur won dí tih : « Mi heey heeyo, te lahay bëyí míñ sëe teeb yee won heeyya ra. Te mi kelohte biti heeji bíllú fú béeëb, fu míñ teeba' yee won dí ra. »

¹⁶ Suseef tahte won tih : « So' neh ! Koope daa míñ rée teeb kény fú. »

¹⁷ Buur tahte won Suseef tih : « Filib heeji so' mi húmú cañ búk laahi Níl. »

¹⁸ Mi otte fana paana yi wunute te líifúté dúhúté laaha, na njemetu filib jeñ fa.

¹⁹ Filoon fi wa ñak fana paana kay yi súhúté níi súh, súfúñúté níi, dúhúté laaha. Wa bosu boso níi mí ëllëy mani wa filib Ésíp béeëb.

²⁰ Nakki fañnji bossa yípútée ñam fañnji paana yi wunnee déb dë.

²¹ Fañnji bossa honute wunna dodok, ndaa ow míneh yúh biti wa haalute loo yi wa, ndah biti wa lísúu bos ti merees nen. Tígí daaha, mi yúunéhté.

²² Mi heeyilte, mi otte yaañnga paana yi líifúté te wunute dúhúté baanja yínë.

²³ Yaañnga paana kay yi sayjaanute, mbéeyë më tampe wa dúhúté filoon fi wa.

²⁴ Yaañnga ya sayjaan ra yípútée hon paana yi wunna. Yaa béeëb, mi bílidté wë díkísëh yë, ndaa ow ee ow míneh sëe teeb yee won wa ra. »

²⁵ Suseef won buur tih : « Heeyyi ana ya won yaa yínë. Koo teeb do yee nay rii page ra.

26 Fañnji wunni paana ya daa kíil paana, a yaañga yi wunni paana ya, kíil paana bal ; kon heeja yínë.

27 Nakki fañnji paana yi kayya bosute níi bos ra, a yaañga yi paana ya sayñaan níi mbëeyë më tampe wa ra, kíil paana bal, ndaa i kíil yaab.

28 Buur ! Daa ri yee na wona' mi ro koon bitih, Koope hom teeбу yee nay rii page ra.

29 Kíillí paana yee fíi yee ac kíillí laabpe níi laab filib Ésíp.

30 Kíil paana yi ac yaabi misikke nay naa tíkée, tah níi bëewë hal kíillí laabba géti dëe. Yaaba ay mukil gina.

31 Yaaba ay misik níi tígí teem misik, te bëewë ii yúhíl biti sah laab lëhiidté.

32 Fu ot heeja aya' waal ana, yúhé biti Koope cañke panji, te ii maañ fíi.

33 « Buur, kon fu talla' biti fu yíppi saam bëyí ñaañce te bonte, fu tík gina ya'i.

34 Lah fale bal filib gina bëewí nay yeeke túm. Misahi cañ filib Ésíp bëeb, hena ñaal iip raa, yínëe nísú, hen túmë níi bín dúmée kíillí laabbi paana ya ra.

35 Kíillí laabba na ac yee ra, bëewí yaa ay négirée ñaalla, gad wa filib gin-taah ya, fu yeele na, hen pesaa.

36 Hen daaha raa, gina ay lah cëtëelëe daa níi bín dúmée kíillí paana yi yaaba ra. Tígí daaha, bëy gina ii húl a yaab. »

Tígí Suseef af gini Ésíp

37 Woni Suseef neba'te buur a dakki.

38 Buur won dakki tih : « Koo sodte bëyí bee nufi níi dí líiffé. Mbaa yen ay olil mani ? »

39 Buur yeeltee won Suseef tih : « Koope teeb ro iñyaaha bëeb rëe, deeflahay bëyí teemma' roo ñaañ a bon.

40 Kon daa fu nay këllée gina*, te bëewí së' bëeb ay ñeye unu. Ñaani buur ka kut nay bíssée biti daa mi paa' ro sun. »

* **41:40 41.40 gina** : Di ébrë, bínýu deh : *faam so'*. † **41:42 41.42 supii, bekke ri kun Suseef** : Supii buur daa na teeba' biti unna wonu ra dûhë buur na. Supaa laha' tamponji buur ; daa ri na siñiyuu kéettí nguur ka. ‡ **41:42 bûub naa' peyeb bi písé kofelete** : Di tuwaab : « de fin lin » ; bëewí gaanna Ésíp daa na bekuu ri a suumi úris bal. § **41:43 41.43 Ëní rí waal** : Biníi ébrë ë débënë tasa'te lan. Lahte bëewí habuu ri deh : « *Bëyít !* » mbée : « *Yékí feey !* » * **41:45-46 41.45-46 na komu ri buur ra** : Lahte bëewí habuu ri deh : *na dal ri légéy faam buur ra*. † **41:51 41.51 Manase** : Di ébrë, tii Manase mada' a : tahte níi mi halte. ‡ **41:52 41.52 Efarayim** : Di ébrë, tii Efarayim mada' a : keñilte so'.

41 Di wonilte ri tih : « Wote fee Koo beh, mi tíkké rë af gini Ésíp bëeb. »

42 Buur antee níi supii, bekke ri kun Suseef† ; díi bekke ri bûub naa' peyeb bi písé kofelete‡, líkké rí suumi úris lúum.

43 Di yéegidté Suseef wëtiirí ana fi, i ow këllúuté na wonu : « Ëní rí waal§ ! » Buur tíké'té rí dah af gini Ésíp bëeb.

44 Buur tíkilté won Suseef tih : « Daa mi buur ! Ndaa, ow kaañay panj yin dee te ñeyeh roo na. »

45-46 Suseef húmu laha' kíil sabay éeyë (30) na komu ri buur ra*. Kola' baaha, buur dëekë' rí Safnat Paneyah, onte ri Asnat koy Potiferaa beleb. Potiferaa seeyoh di gini On.

Suseef hela' buur daaha, kolohte na wër kënsöhí Ésíp bëeb.

47 Filib kíillí laabbi paana ya, léffé gaante.

48 Suseef négirë'té ñaalla kíillí paana ya bëeb Ésíp, gadte wa filib ginna ; gin fi gin bëeb, ñaalla kola' meeyya leboh ri ra garuu na.

49 Daaha, Suseef gadte pesaa caak ti pep feey nen. Dee teem ñaalla caak ra, tahte níi nuf taslay kíni wë. Caagi wa yúukké af.

Koyyi Suseef

50 Na lah yaaba ra, beleb Suseef, Asnat fi Potiferaa, lahte koy yaal ana.

51 Suseef dëekë' saawi Manaset†, díi won daaha tih : « Koope onte so' níi mi halte mogi so' bëeb a wulohi so' faam baaso'. »

52 Di dëekë' ñeedë Efarayim‡, díi won daaha tih : « Koope onte so' i koy gina looca' mi ra. »

Yaaba

53 Dúmë' kíillí laabbi paana ya Ésíp rë,

54 kíillí paana yi yaaba yíppée dal, ti di húmu wona' ri Suseef ra nen. Yaaba labpe ginna bëeb, ndaa dee teem gini Ésíp rë bëeb yeffe pesaa.

⁵⁵ Laba' yaaba bëy Ésíp rë, gina bëeb na fon af buur, dì won wa tih : « Géti Suseef na, yii won dì ron, lah pëgí rí. »

⁵⁶ Bi baatti misik yaaba gina, Suseef kúnsiréhté gaddi pesaa ya, na yaay bëy Ésíp pep.

⁵⁷ Bëy ginni kayya bëeb ayuu lom pep Suseef na bal, bi dñah yaaba bëewë në bëeb.

42

Woli Yakop koyyi Ésíp

¹ Kela' Yakop biti pep* lahte Ésíp rë, dì won koyyi tih : « Don gooru yi dee ti bëewí lahuy pagad nen ?

² Mi kelohite biti pep lahte Ésíp. Pëyí dñon lome na tokaa ñíin, toñeh yaab hap yen ! »

³ Daaha, ow sabboo di koy-baappi Suseef yípútée koloh suute lom pep Ésíp,

⁴ ndaa Yakop yedday Bençame koy-yaafi Suseef ñéerë' a wa : dì sïdë' biti yin ay rii kate.

⁵ Bi lab yaaba Kanaan bëeb, koyyi Yakop a i ow kay daa tee'uu lom pep Ésíp.

Tee'a'i Suseef a koy-baappi

⁶ Bín fë, deef Suseef daa tíkú af gina, te deef daa ri na yaay bëewë bëeb pep. Lahuu koy-baappi fíyí, wa yekute, sigimírúté rí níi púkkí wë daapohte feey.

⁷⁻⁸ Ola' Suseef koy-baappi, dì yúhsë'té wë, ndaa ri teekiraay wa, te wa yúhsúuy rí. Di na an waa wona' a unni dinke : « Don dúhúu dih ? » Wa tahute wonu tih : « Fun dúhúu Kanaan, fun ayu lom pesaa dee koon. »

⁹ Tígí daaha, Suseef nérséhté iña na húmú heey dì sun fi wa ra, dì tahaatte won wa tih : « Don i woluwolu yi ayu kénséhí dee man gin fun ra ! »

¹⁰ Wa kaa'uute wonu tih : « Di wonuu fun do ri Yíkëe, fun ayu lom pesaa deh.

¹¹ Fun daa boku boffa yínë, te nuffi fun lante, fun ayuy kénséhí gin ron. »

¹² Suseef tahte won tih : « Lahay íl ! Kénséhí gin fun daa tah dñon koloh. »

* ^{42:1 42.1 pep} : Bín fë bëy Ésíp a bëy Kanaan húmú línúu bele. ^{† 42:22 42.22 Neb raa, yen mam na} : Di ébrë, bíníyú deh : Nif mi hente kabut affi yen woteh.

¹³ Wa wonu ri tih : « Fun húmú ow sabboo a ow ana yi daa boku boffa yínë di gini Kanaan. Bee luk fun paa' kúkëy rë tasse hëbís boffi, te lahte bi ínlíh në. »

¹⁴ Suseef wonaatte wa tih : « Yee won mi ron ra daa lah : don ayu kénséhí gin fun.

¹⁵ Kon may olsoh nda ron wonu kaah. Mee añoh ra ee di tii buur, ñeedí ron aay dee raa, don ii dñuh gini beh.

¹⁶ Wélí ow yínë di ron na pay kale ri, bëewë tasu ra beku kasaa níi mi olsoh nda ron wonu kaah. Henay kaah raa, mi añohte di tii buur, deef ron ayu kénséhí gina. »

¹⁷ Suseef antee waa wookiroh bëeb, bekrohte wa kasaa, wa homute na waal éeyë.

¹⁸ Waali éeyë fë, Suseef won wa tih : « Mi yúhté biti Koope lahte, dñon faha' tosi ñínní ron raa, pëgí yee nay mi ron wone ra.

¹⁹ Don henun bëewí nuffi wa lante raa, hélí ow yínë ron na tasid dñon kasaa deh, bëewí kayya nimil komi bëewín faam homu yaab ra pesaa,

²⁰ te lah këmí së' ñeedí ron. Tígí daaha, may yúh nda ron wonu kaah raa, te ron ii húl. »

Wa tahute yee won wa Suseef ra,

²¹ ndaa wa na wonantu hanndal ki wa : « Yee húmú pagu yen ñeedí yen ra daa tah na' tam affi yen. Keeña dúmpé bín fë, dì dñake, yen síkíruuy rí. Yii baa daa keen sun fi yen woteh. »

²² Ruben tahte won wa tih : « Mi wonay ron bín fë ngënë pëgí kúkëyë yíi misikke, dñon kaa'uute síkíréhí së' woo ? Neb raa, yen mam na[†] ! »

²³ Nuffi koy-baappa paay biti Suseef keloh iña na wonantuwa ra, af biti lahte bëyí në bissë' wë gonli wa.

²⁴ Suseef yíppée waa hel daaha, dñapohte, looyte, antee wëegís na won a wa. Di tanisse Simewoñ, pokalsa'rohte ri fíi wë.

Wëegiséení koyyi Yakop Kanaan

²⁵ Suseef nahte súrgë yí ngúukrí saaku yi koy-baappi pep níi líif, dee teyu wa ra

béeb, hélsí wë wëegísírú wë filib saaku yi wa, an waa yed ñami wa waala. Dee wona' ri ra paguu ñaaha.

²⁶ Wa ebute saaku ya mbaammi wa, tikkuté waala.

²⁷ Lahuu wa tígë nay waa nee'ee elga ra, ow yinë waa na pëkis saakii ay yere mbaam fi ñamad koon, deef hélsí búk-búgë.

²⁸ Di won koy-baappi tih : « Hélsí së' wëegísírúté së' ayee filib saakii so' ee ! » Tígí daaha, wa titú titë níi faanni wa na saak, wa na wonantu hanndal ki wa : « Bee ke yeni Koope bee yi kan ? »

²⁹ Lahuu wa faam boffi wa Yakop di Kanaan ra, wa bíllúté rí iña kat wa ra béeb.

³⁰ Wa wonu tih : « Yíkíi gina wona' fun a unni dijke, antee haba' biti fun wolukénséhí gin wa.

³¹ Fun wonu ri tih : « Fun tilú kot wunte nuffi fun lante ; fun ayuy kénséhí gin ron.

³² Fun húmú ow sabboo a ana yi daa boku baap, lahte bi ínlíh né te bee luk fun paa' kükëy rë tasse boffi na Kanaan. »

³³ Ndaa yíkíi gina tahte won fun tih : « May anee yúh nuffi ron deh : hélli së' ow yinë dón na, bëewí kayya kome bëewín faam homu yaab ra pesaa. »

³⁴ Te lah këmí së' ñeedí ron. Don kom so' ri raa, may yúh biti nuffon lante, dón ayuy kénséhí gin fun. Tígí daaha, may ron wëegísíd koy-boffi ron te ron ay míntil kotti ron filib gina dee neba' ri ron ra. »

³⁵ Na yídú wë saaku yi wa ra, bina-bina béeb lahte jogi hélsí húmú filib. Oluu wa hélsë, bani boffi wa tituté.

³⁶ Tígí daaha, boffi wa Yakop won wa tih : « Don fahuu dümélí koyyi so' maan : Suseef sooyce, Simewoñ sooyce, dón anutee fahla' beyi Benjsame ya' so', yaa béeb keen af so' a ? »

³⁷ Ndaa Ruben won boffi tih : « Tíké rí ya' so', may roo rii nimiliid. Mi pagay ri raa, fu bek ñiinní koyyi yaalli ana yi so' feey. »

³⁸ Yakop kaa'a'te fatañ tahte won tih : « Koy so' ii ñeerë' a ron ; koy-yaafi húlté te mi talla' ri njundun. Yin kat ri waali

ron raa, bee bahaya' mi bee ra, dón ay tah súfún hap so' húl. »

43

Tahi Yakop yeddí Benjsame ñeerë' a koy-baappi Ésíp

¹ Yaaba baattee misik Kanaan.

² Tílë' níi bëy faam Yakop dümélúté peba dühúu wë Ésíp rë, Yakop won koysi tih : « Wëegísí dón lome pesaa Ésíp. »

³ Yudaa tahte won tih : « Yíkíi gina canke lok biti fun ñeerúuy a ñeedí fun raa, fun ii cañ fíyí. »

⁴ Fu tah yeddí Benjsame ñeerë' a fun raa, fun pay lomde ro pesaa.

⁵ Ndaa fu yedday ri raa, miteh fun payaa ; ndée bëe' húmú wonte fun biti fun ñeerúuy a ñeedí fun raa, fun ii can fíyí. »

⁶ Yakop tahaatte won tih : « Yii wondoh ron biti dón lahute ñéyíd kay ? Yee pagu ron ra nebaay so' ! »

⁷ Ndaa wa tiilute wonu tih : « Bëe' daa cagoh fun rík a meela', na saam yii lante sun fi fun a bëy faam fun : nda boffi fun líssí pes, nda fun lahute ñéyíd rée. Fun tiilu ri iña meel ri fun yaaha ra ee ; fun ay yúhée biti dí ay fun kalliree ñeedí fun díh ? »

⁸ Yudaa tahte won boffi, Yakop tih : « Yedda' so' Benjsame funi ñeerë'. Fun ay koloh fun saañ, nda yen míntos ñiinní yen ; hen ñaaha raa, do a fun a bëy faam fa béeb, yaab ii yen hap pëtih. »

⁹ Daa mi níidí kükëyé, te lah meel so' ri. Mi wëegísírey rë rí rée, lah yeela' so' tooñi baa pesi so' béeb. »

¹⁰ Yen teel koloh koon, tii koon fun lahute pay a wëegís waal ana. »

¹¹ Boffa yeeltee waa won tih : « Hém ñaaha raa, héní deh : békëelíi iña lukki neb gin yen ra filib saaku yi ron : yin heeñlaa a payaa, kúum a gëyúmmí nebpe, dón komaaloh wa yíkíi gini Ésíp fi baa yoobbol. »

¹² Kúrí ganjarmi hélsí nay ron lomee dín fë rë ana, te lah raa, dón wëegísíd yee deefu ron búk saaku ya ra ; míntaha héllë'. »

¹³ Kélíi don ñéerë' a ñeedí ron, don wëegís bëyí baa na.

¹⁴ Démíin Koope fa míñ béeëb rë pañ níí bëyí baa ot súfúñ fí ron ndín, yérém ron, díi yeris Benjsame a Simewoñ wëegís a ron. Bee homa' mi bee ra, koyyi so' wadti dúmún dúmë rëe, wa dúmún. »

Teya'a faam Suseef

¹⁵ Yaawa beyute yoobbola, kúrëelúté ganjarmi hélsë ana, ñéerúuté a Benjsame tíkúuté waali Ésíp. Wa lahute cagute fíi Suseef.

¹⁶ Ola' Suseef biti Benjsame ee waa na ra, díi won súrgée kúd yii leñke faam fa ra tih : « Kúré bëewí yee faam so', hawree ndawal fu pañ ; funi wa nay añe. »

¹⁷ Bëe' kolohte pañi iña nah ri Suseef ra, na kúd yaawa faam yíkii.

¹⁸ Oluu wa biti wa ee kúrú faam Suseef ra, wa néekiñúuté níí wa na úm-úmú wonu tih : « Mbaa hélsë húmú búk saaku yi yen ayuu yen waalee déb dëe daa kúdféh yen dee neh ? Yen ay maloh bos deh : wa ay keen sun fi yen, naaf mbaamma, ham yen ñaam. »

¹⁹ Lahuu wa ílì faam Suseef ra, wa leñuute bëe' wonute ri tih :

²⁰ « Bahaa, baal fun noo ! Fun débútée ac lom pesaa deh.

²¹⁻²² Na nimilu fun faam níí fun lahute tígë nee'u fun waala ra, bëyí kúnis búk saakii fun na béeëb, otte biti hélsí húmú filib, te wa teem cadum fi saaku ya. Fun yíh bëe' bekaat wa filib ra, daa tah fun wëegísíd wë ee. Te fun kúrëelúté hélíis kay lomaa pesaa. »

²³ Bëe' tahte won wa tih : « Ngënë néekiñíi, tEEKÍI wun deh. Koope fi doni boffi ron daa yera' ron wa dAAaha alal saaku yi ron. Hélsí ron lahte soo na kaah. »

Di antee dúhíd Simewoñ, kompe wa ri,

²⁴ bekke yaawa faam Suseef, kompe wa mulub hosaa kot*, antee túmdí mbaammi wa boob.

²⁵ Bi keluu wa biti wa ay añee daaha, wa yugusuute yoobbola komaaluu wa Suseef ra, na sehu ayi biti na' tam.

²⁶ Laha' Suseef faam fa ra, wa yerute ri yoobbola kúrëelúu wë rë, wa yekute, sígimúté níí feey.

²⁷ Di meelte wa nda wa lahute sos-faan raa, antee waa won tih : « Boffee ke ron na húmú wonuu ron so' bahate baaha ra hente díh ? Di líssí pes a ? »

²⁸ Wa tiilute wonu tih : « Súrgúu líssí pes, díi lahte sos-faan. » Wa yekute, sígiméetúté.

²⁹ Béyrë' Suseef afi otte ñeedí, Benjsame fa bani boku yaafa yínë rë, díi meelte wa won tih : « Bee daa ñeedée ké ron baa na húmú wonuu ron so' ra a ? » Di baatte won tih : « Koo líhë rë yeren kúkëy yaal ! »

³⁰ Keeñ Suseef líiffé ola ot ri koy-yaafi ra, tahte níí illë béeëb kaante muun ; díi yíppée dúh, saañce filib lasi na looy.

³¹ Looya' ri níí díi wocce lëeysíté keeñ ra, díi súlméhté, wëegíssé won tih : « Nérëlsíi añe. »

³² Di noru a afi, koy-baappi norute kay. Bëy Ésíppé húmú në rë noru kay, ndée bëewí yaa a Ébrë yë në békíh loon, yee baaha kadduute : díi yee bosse waa na.

³³ Koy-baappa paa'uu fíi Suseef. Saawa daa hom búgi beh, ñeedë tíkëhté në, hente dAAaha níí pélíin fë daa míllë' hatni yínëe. Wa éemúté na yeelantu.

³⁴ Suseef naha'te túmdí loonni wa, ndaa yee túmdú Benjsame ra lukke yi koy-baappi iip. Suseef a koy-baappi hanute béeñ níí keeñni wa sosse.

44

Yami Benjsame loh

¹ Suseef antee nah súrgée kúd yii leñke faam fa ra won díi tih : « Sodde bëewí yee saaku yi wa yee míñ wëe eb béeëb di pesaa, te fu wëegísíd hélsí wë búk-búkkë.

² Lah bekaalee gulee ke so' yugusu hélíis rë búk saakii bee lukki paa' kúkëy rë, ñéerë' a cadum fi pebi. » Bëe' pañke yee nah ri Suseef ra.

³ Yílë' Koo kény fín, wa pëkísúuté, sayute a mbaammi wa.

⁴ Wa dúhúté gina, ndaa liiluy rii wuloh, na won Suseef bëe' bitih : « Kolee fu dabaat bëewée koon ; fu lah waa na raa,

* **43:24 43.24 mulub hosaa kot** : Ébrë húmú lah haneel raa, débë' rí yed mulub hosaa kot.

wone wa biti iñi wunna pagiru wa ra béeb, wa símúu wé dsaaha a ?

⁵ Yi tah wa loh gulaa na hana' a na díkísé' bahaa ra ? Wa pagute yii bosse ! »

⁶ Bée' dabpe wa, wonte wa unni yaaha.

⁷ Ndaa wa tahute wonu ri tih : « Fu wona' yii baa díh bahaa ? Fun kaañuy pañ yii man dah !

⁸ Fu olay biti koluu fun Kanaan ra, fun kúreelúuté hélsé olu fun búkkí saaku ya ra, fun wéegísírúté rë wé ë ? Ay haalee yi níi fun ay lohe hélis mbée úris faam yíkúu ?

⁹ Bée' yaa nay oluu dii na ra hawun húl. Te fun fa tasu ra sah hen ñaammu. »

¹⁰ Bée' won tih : « Mi tahte yee wonu ron ra. Ndaa bée' yaa nay deefu dii na ra kep daa nay hene ñaami so', bëewí kayya ladu ra yedsu saañ. »

¹¹ Wa yípútée cépíd saaku yi wa, ow fi ow waa na béeb kúnissé bii.

¹² Bée' ñeete saaku ya béeb na saam, dala'te bi saawa níi millé' bi bee lukki paa' kúkëy rë. Gulaa deefu saakii Ben same. ¹³ Wa tíkúté ya' yi wa affi wa * ; ebaatute mbaammi wa, wéegísíté ginin.

Dee cagira' Yudaa Beysame ra

¹⁴ Lahuu Yudaa a koy-baappi faam Suseef ra, deef di na seh wa, wa hawuute feey líhúuté fíyí.

¹⁵ Suseef won wa tih : « Don paguu pagadi baa díh ? Don yíih biti bëewé madu a fun ra mínu díkís yin fi yin béeb ë ? »

¹⁶ Yudaa tahte won tih : « Fun lahuy yii wonun fun bah, fun lahuy yii layuun fun níi fun lan. Koope daa yíiñ fun. Funi bée' gulaa deefu dii na ra béeb daa nay lígínée hen ñaammu. »

¹⁷ Ndaa Suseef won wa tih : « Mi kaañay pañ yii bah. Bée' gulii so' deefu dii na ra daa nay hene ñaami so'. Don fi yah, wéegísí boffi ron na a jaamma. »

¹⁸ Yudaa antee leboh Suseef, won dí tih : « Bahaa baal so' unna nay mi roo wone yee ra ; fu banay naa haayloh ; ndée mi yúhté biti doni buur yínë :

* **44:13 44.13** *Wa tíkúté ya' yi wa affi wa* : Di ébré, bíníyú deh : *wa darute búubí wé*. Ébré dara' búubí biti ri tit, afa kúnéh ; ndaa Séréel tíkë' ya' yi afi.

¹⁹ débúu fun ac dee ra, fu meelte fun nda fun lahute baap, nda fun talluute koybaap kay.

²⁰ Fun wonute ro biti fun lahute boffi bahate a koy-boffi daa paa' fun kúkëy. Lahi boffi fun koy ki bah, deef di bahate, te di faha'te ri níi faha'. Bahii húlté, di talla' ri kut yaafi na.

²¹ Fu antee fun won tih : « Kémí së' rí, mi ot ri a illí së'.”

²² Fun wonu ro tih : « Kúkëyë míneh wuloh boffi, wa taka' raa, boffa ay jomloh.”

²³ Ndaa fu won fun tih : « Don ñéerúuy a ñeedí ron raa, don ii cagil fíi së'.”

²⁴ Wéegísúu fun súrgúu boffi fun na ra, fun bíllúté rí yee won fu fun ra.

²⁵ Daa tah wona' boffi fun bitih : « Wéegísí don baatee pesaa” ra,

²⁶ fun wonu ri tih : « Fun mínlíh pay Ésíp, hém fun ñéerúuy a ñeedí fun. Di ñéyrë' a fun raa fun ay míh pay, henay baaha raa, fun ii míh canj fíi bée'.”

²⁷ Súrgúu boffi fun won fun tih : « Don yúhúté biti funi beleb so' Rasel lahuu koy ana :

²⁸ bëyí yínëe kolohte ya' so', mi haba' biti yin daa palsa' ri. Ndée mi ollilay ri níi a woteh.

²⁹ Don beyil bee ya' so' bee níi yin kat ri raa, bee bahaya' mi bee ra, don ay tah súfúñ hap so' húl.”

³⁰⁻³¹ Mi wéegís faam níi baaso' kan kúkëyë rée, ñíñë míh née teem, ndah pokoha pokoh ri díi na ra. Te bi baha ri súfúñ hap ri húl, deef fun.

³² Baatte biti daa mi cagoh bahaa, mi na daníi díi yedsa'te so' ri ; daa mi níidí. Mi gappe ri biti mi nimliray ri koohi raa, daa mi lahidí díi bakaadi baa pesi so' béeb.

³³ Kon mi daníi ro biti fu yeris kúkëyë nimil a koy-baappi, fu ham so' ñaam tígi.

³⁴ May nimilee díi faam baaso' te mi ñéeréey a ri ? Damaay mi ole súfúñ fë nay homee baaso' ra ! »

dúh ëssín. Daaha, ow ëe ow di bëewë lebuu ri ra deefaa na teekiroh ri koybaappi ra.

² Di antee yefoh lëel níi bëewë ëssín keluute na, te wona lahte níi faam buur.

³ Tígí daaha, Suseef won koy-baappi tih : « Daa mi Suseef ! Baap líssi pes a ? » Bi kúnéh affi wa Suseef na, wa mínih ríi lof.

⁴ Suseef wonaatte wa tih : « Éccí fíi së' deh. » Wa lebuute ri. Di tíkilté won tih : « Daa mi Suseef, koy-boffee yaayu ron kúrúté Ésíp rë.

⁵ Ndaa, ngënë yíiríi affi ron yaaya yaayu ron so' ra níi lukus. Tosi ñíinní bëewë daa tah Koope këllíd së' deh.

⁶ Ndée, yaaba laha' kíil ana kut gina, te tasse kíil iip fíi, lín ii lah níi púlé lec.

⁷ Koope faha' tosi ñíinnén yaaba, dón pes níi tali ron tas feey fi beh, daa tah dí këllíd së' deh, sëmlé'í ron sëmlé'í lahay man.

⁸ Kon Koope daa wol so' deh, ndée dón neh. Te dí býyíté së' níi mi man baap buur na nen : dí yerisse faami ya' so', tikké së' af Ésíp béeëb.

⁹ Yípií wëegís baap na faam, dón won dí tih : "Koohu Suseef daa wona' ro dëh : Koope býyíté së' níi mi hente yíkíi Ésíp béeëb ; kolee fu dëefid so' balaa maañ.

¹⁰ Fay yípée faamu deyi Gosen ndín, fu leboh so' ; dóni koyyu a séttú, yuppi pe' ya, harra a fañnja, a iña laha' fu ra béeëb.

¹¹ Don hom Kanaan, dón ay looc dín fë, ndée yaaba tasse kíil iip fíi, te Gosen deh, may kúd dóni bëy faamu a yuppa béeëb."

¹² Suseef baatte won tih : « Don oluy a illí ron te koy-yaaso' Benjsame otte a illí bal, biti daa mi na won dón na keluu a nuffi ron woo ?

¹³ Kon gétí dón teeb baaso' biti mi lahte tii Ésíp, dón bílid rí iña olu ron ra béeëb ; te yípií së' ríi kom deh. »

¹⁴ Di antee yedsoh sun fi Benjsame, wa yabaalantuute, wa béeëb ana na looyu.

¹⁵ Kola' ri Benjsame na, dí ñeete koybaappi na béeëb, yabaalohte sun fi wa na looy. Tígí daaha, koy-baappi na anuu míin won a ri.

* ^{45:22 45.22 hélíis caak} : Di ébrë, bíníyú dëh : sekel tíméer éeyë (300). Daa ganjarma légéy níiréh kíil sabay éeyë a kíil paana (37).

Wola'i buur

¹⁶ Woni ayi koy-baappi Suseef hente léyëj níi faam buur. Kela' ri buur, yaa neba'te bani dakki.

¹⁷ Di won Suseef tih : « Wone koybaappu eëb mbaammi wa, wa wëegís Kanaan

¹⁸ kale boffi wa a bëy faammi wa kúd wë deh. May waa yed feey fa lukki loob Ésíp rë, wa yíp faammi wa na ; te wa ay pesee iña lukki neëb gina ra.

¹⁹ Te wone wa bitih, wa yahti saañ raa, lah wa beyun i sareet deh, wa kale belebbi wa, koyyi wa a boffi ron bal, wa nimil deh.

²⁰ Wa banuy tésíf nuffi wa yii wad waa hel filoon, ndée wa ay dëef iñi luk iñyaaha wun deh. »

²¹ Koyyi Yakop paguu iña nahu wa ra d'aaha. Suseef yedte wa i sareet, ti dëe wona' ri buur ra nen, saamidte wa yili nay waa ñame waala.

²² Di ñeete waa na yedte wa béeëb búub has ndaa laha' ri Benjsame na, dí yedte ri na iip a hélíis caak*.

²³ Suseef kéyrë té boffi bal mbaam sabbo yi ebu iña lukki wun Ésíp rë, a mbaam beleb sabbo yi ebu pep, mbúurú a pesii waala biti ri yahti ac.

²⁴ Na pëkís dí koy-baappi ra, wonte wa biti wa banuy súfë' waala.

Nimili koy-baappi Suseef boffi wa na

²⁵ Wa koluute Ésíp daaha, dëefrute boffi wa Yakop Kanaan.

²⁶ Wonuu wa boffi wa biti Suseef líssi pes, te daa ri tíkú af gini Ésíp béeëb rë, bi lekaay ri woni wa, dí hégyéey, na yeel wa.

²⁷ Ndaa bíllúu wë rí iña won wa Suseef béeëb rë, teebute ri sareetta kéyrë' Suseef kalii ra, tígí daaha, kúnsë' afa, Yakop na an naa míin keloh.

²⁸ Di yeeltee won tih : « Téyí dah ! Hém koy so' Suseef daa líssi pes raa, caa mi koloh mi ole ri balaa mi húl. »

¹ Yakop tíkéhté waala a iña laha' ri ra béeb. Laha' ri Beer-Sebaa ra, dí hawidste Koope fa na húmú jaamiyoh Isaak boffi ra.

² Elgin, di filib yodaf, Koo dëekké rí won dí tih : « Yakop ! Yakop ! » Di tahte won tih : « Yéew ! »

³ Koope baatte won tih : « Daa mi Koo, Koope fi boffi. Ngana néekíñë' yin saaňu Ésíp, ndée may pañ níi talu baatoh dín fë caak níi caak.

⁴ So' mi beh, daa mi nay roo bede Ésíp, te mi yedte ro un so', daa mi nay roo wéegísíré bal. Yiin nay fuu ñame gaawa súhídf rë, fay lúsée ya' Suseef*. »

⁵ Yakop kola' daaha Beer-Sebaa ; koyya yéegírúté boffi wa, belebbi wa a koyyi wa sareetta kékryë' wë buur kalii wa ra.

⁶⁻⁷ Wa kúrëelúté yuppi wa bal, a alal ma lahuu wa Kanaan ra béeb. Yakop ñéerë' a bëy faami béeb Ésíp : bani koyyi, séttí a sétëettí, yaal a beleb. Yakop a bëy faami béeb kélsúuté dsaaha Ésíp.

Bëy faam Yakop di Ésíp

⁸⁻¹⁵ Tii yi bëy faam Yakop, yee ñéerúu a ri Ésíp rë, daa wa yeh :

Koyyi Yakop a Leyaa, séttí a sétëettí :

Ruben saawa a koyyi : Hanok, Palu, Hesron a Karmi.

Simewoñ a koyyi : Yemuwel, Yamin, Ohat, Yakin, Sohar a Sawul koy belaa dék Kanaan ra.

Léwí a koyyi : Gerson, Kehat a Merari.

Yudaa a koyyi : Selaa, Peres a Serah (Er a Onaan húlúu Kanaan). Peres a koyyi ana yi : Hesron a Hamul.

Isakaar a koyyi : Tola, Puwah, Yasup, a Simron.

Sabulon a koyyi : Seret, Elon a Yahleyel.

Yaa daa tala límíd Leyaa Yakop homuu wa Padan ra ; wa henute ow sabay éeyë a ow éeyë (33), baatte Dinaa koy wa beleb ñéerë'té a wa bal.

¹⁶⁻¹⁸ Koyya, sétté a sétëetté lahuu Yakop a Silpaa ra daa wa yeh :

* **46:4 46.4 fay lúsée ya' Suseef** : Di ébrë, bíníyú dëh : *Suseef daa nay roo kúndé illú*. Di Ébrë yë në, ow húl rëe, koy ki yaali gaana mbée bee húlëhë lukki pokoh díi na ra, daa na kún illí búudé fë. Di bëy Ndút, ow jér rëe, mboko mi daa na díifid dí, daa tah húlëh hoñci lúsë' ya' bëy. † **46:27 46.27 ow sabay paana (70)** : Bëewí sabay pëenë a pëenë (66) yë wonuu tali Yakop ra, baat Yakop, Suseef a koyyi ana yi raa, daa henil wa ow sabay paana (70).

Gaat a koyyi : Sifiyon, Haggi, Súní, Esbon, Eri, Arodi a Areyeli.

Aseer a koyyi : Yimna, Yiswa, Yiswi, Beriyaa a Seerah koy-yaafi wa beleb. Beriyaa a koyyi : Hebeer a Malkiyel.

Yaa daa tala límíd Silpaa Yakop ra ; wa henute ow sabboo a ow pëenë (16). Silpaa húmú súrgíi Leyaa. Laban daa húmú bëb Silpaa yedte ri koohi Leyaa.

¹⁹⁻²² Koyya a sétté lahuu Yakop a Rasel ra daa wa yeh : Suseef a Benjsame.

Suseef a Asnat koy Potiferaa, seeyoh di On lahute koy ana Ésíp : Manase a Efarayim.

Benjsame a koyyi : Belaa, Bekeer, Asbel, Geraa, Naamaan, Éhí, Roos, Múpím, Húpím a Arde.

Yaa daa tala límíd Rasel Yakop ra ; wa henute ow sabboo a ow iniil (14).

²³⁻²⁵ Koyya a sétté lahuu Yakop a Bilhaa ra daa wa yeh :

Dan a koohi Húsím.

Neftali a koyyi : Yahseyel, Gúní, Yeseer a Silem.

Yaa daa tala límíd Bilhaa Yakop ra ; wa henute ow paana. Bilhaa húmú súrgíi Rasel. Laban daa húmú bëb Bilhaa yedte ri koohi Rasel.

²⁶ Bëy faam Yakop, yee nonu tala ñéerúu a ri Ésíp rë henute ow sabay pëenë a ow pëenë (66), bokaay a belebbi koyyi.

²⁷ Baat koyyi ana ya laha' Suseef Ésíp rë rëe, bëy faam Yakop béeb henute ow sabay paana (70)†.

Yíbí faam Yakop Gosen

²⁸ Yakop këllícté Yudaa, wolte ri Suseef na woni biti dí ac bani tee'a' Gosen. Laahu Yakop a bëy faami Gosen ra,

²⁹ Suseef pokke wëtírí, deefidte boffi dín fë. Laha' ri fíyí rë, dí ñunjaarohte lúumë, looyte na yii maañice.

³⁰ Yakop antee won Suseef tih : « Hém daa fu líssí pes níi mí tíkké rë il rëe, mi mín húl leegi a sos-keeñ ! »

³¹ Tígí daaha, Suseef won koy-baappi a bëy faam boffi tih : « Cëgí mi pay woni buur biti koy-baappi so' a bëy faam baaso', yee húmú Kanaan ra ayute.

³² May rii won biti bal d'on i níirëh har, pe' a fana ; te doni yuppi ron a iña lahuu ron ra bëeb daa ayu.

³³ Buur dëek rën níi meel ron yee na pagu ron raa,

³⁴ lah wéní rí biti d'on baahuu níid. Daaha raa, don ay mín yípë' faamon deyi Gosen deh, ndée bëy Ésíp wonuy yin níirëh. »

47

Boffi Suseef teeþute buur

¹ Suseef kola' dah, antee saañ buur na won d'i tih : « Baaso' a koy-baappi so' ayute Kanaan fa, kúrëelúuté harri wa, pe' ya, fañja a iña lahuu wa ra bëeb ; wa ínú deyi Gosen. »

² Deef di liiltee tanis ow iip di koy-baappi koon, yeltee waa teeþ buur.

³ Buur meelte wa, won tih : « Don paguu yih ? » Wa tahute wonu tih : « Buur, fun i níirëh kíilë níi a woteh. »

⁴ Wa baatute wonu tih : « Misigi yaaba Kanaan tahte níi yuppi fun lahluy ñamad dín fë. Fun anutee ac haneel gini beh, na dagu ro buur, fu yeris fun hom deyi Gosen. »

⁵ Buur won Suseef tih : « Boffu a koy-baappu ayu roo na.

⁶ Gina aa ya'u ! Yere wa feey fa luk naa loob ra, wa yíp faammi wa na. Wa mín hom Gosen kay ! Te filib fi wa, fu yúh né bëewí sawoorute raa, fu mín tík yuppi so' ya' yi wa. »

⁷ Suseef kalite boffi bal, teeþpe ri buur. Boffa wodohte buur níi wodoh.

⁸ Buur meelte ri won tih : « Fu pes kíil d'i dee bah ? »

⁹ Yakop tahte won d'i tih : « Kíillë maangaan mi ra hente kíil tíméer a kíil sabay éeyë (130)*. Pesi so' utay te misikke biti mi yeela' ri kíillë pesu baaso' a cissóra, te wa i maangaan ti so' nen. »

* ^{47:9 47.9} *Kíillë maangaan mi ra hente kíil tíméer a kíil sabay éeyë (130)* : Lahte bëewí habuu ri deh : *Hente kíil tíméer a kíil sabay éeyë (130) yíkíl, ma na til ri gin-ée gin.* † ^{47:21 47.21} *Suseef hampe bëewë bëeb ñaam* : Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bíñ fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bínyú yii beh : *Suseef négirë'té bëy Ésíp bëeb gin-taah ya.*

¹⁰ Yakop dagidte buur, antee d'úh saañce.

¹¹ Suseef kola' daaha lecidte boffi a koy-baappi feey fa lukki loob Ésíp rë, di Ramses (tii yíníi Gosen) ti dee naha' ri buur ra nen.

¹² Suseef saamidte boffi, koy-baappi a bëewë homu ya' yi wa ra, a dee teyu wa ra bëeb pesaa.

Dee kúré' Suseef Ésíp kíillí yaaba ra

¹³ Bi lahlilay pesaa, yaaba baattee misik gina. Di man d'i Ésíp faanni bëewë bëeb na siñ, laha' daa Kanaan.

¹⁴ Suseef wookke hélsë Ésíp a Kanaan bëeb na yaay ri bëewë pep ra, kúdté wë faam buur.

¹⁵ Dúmë' hélsë ces ya' yi bëy Ésíp a Kanaan ra, bëy Ésíp bëeb ayute caguute Suseef wonu ri tih : « Biti fun lahliluy hélis daa nay tahe yaab hap fun húl fíyú è ? Yed fun yii nay fun ñame. »

¹⁶ Suseef tahte won wa tih : « Hena biti d'on lahliluy hélis rée, yérí së' yuppi ron, mi lof ron wa pesaa. »

¹⁷ Wa kalute yuppi wa bëeb : pénís neh, pe' a har neh, fana neh, mbaam neh, komute wa Suseef, lofruite wa a pesaa ; te wa ñamu na níi kíil d'úmpé.

¹⁸ Kíilë tíkëh né rë, bëewë nimilute Suseef na, wonu ri tih : « Bahaa, fun míñih rée dap kaaf ka, ndée fu yúhté biti fun lahliluy hélis te daa fu laha' yuppa woteh. Fun talluu faanni fun a feeyyi fun.

¹⁹ Hanaa fi hom dah, fu yeele fun níi fun húl fíyú ndín, feey fi fun tas hen yambalanj ? Lome funi feeyya, fu yed fun wa pesaa ; lah raa, funi wa lígné' bëeb buur laha' fun. Yeraaloh fun tisoh, nda fun pes, te meeyyi fun heneh mbooy. »

²⁰ Bi misik yaaba níi, bëy Ésíp beyute meeyyi wa yaayute Suseef. Buur yeltee laha' feey fi Ésíp bëeb daa.

²¹ Te di teem Ésíp bëeb Suseef hampe bëewë bëeb ñaam†.

22 Ndaa feeyyi seeyoh ya dorj daa lomuy, bi habra' wa buur. Bi wa ñamuu ya' buur, sohlaay wa yaaye feeyyi wa.

23 Suseef won bëewë tih : « Mi lomay doni feeyyi ron níi ron ewu ya' buur woo ? May ron yed tisoh, dson soh meeeyya.

24 Ndaa lah lecaa ya fayu raa, peba woralsuu iip, wodi yinée saañ buur na, hen túmë ; iniilla tas da, yi ron ; lah yéfí në tisoh, yii tas hen pesii doni koyyi ron a bëewë homu ya' yi ron ra. »

25 Bëewë tahute wonu tih : « Bahaa, fu tosse ñiinní fun ! Hém daa fu naa'a' keeñ fun na dsaaha raa, fun tahute hen ñaammi buur. »

26 Suseef poka'te kootii baa daaha Ésíp ; te níi a woteh, lahaa lec faraah, túmí baa nísú yero buur. Kootaa habay meeeyyi seeyoh ya.

Küllë millé' pesi Yakop ra

27 Yípúu bëy faam Yakop deyi Gosen di Ésíp rë, wa lahute na feey, te wa keñute níi keñ ; tala baattee gaan.

28 Yakop pesse kíil sabboo a kíil paana Ésíp, baat yee laha' ri merees ra raa, pesi bëeb hente kíil tíméer a kíil sabay iníil a kíil paana (147).

29 Leba' bisi ra, Yakop dëekké koohi Suseef won dì tih : « Hena biti fu faha'te so' raa, tee'b so' naa'-keeñ, fu tee'b so' biti fu pokohete soo na : beke ya'u fëgérëh fí bañ so'[‡] te fu añoh biti fii soo haca' Ésíp.

30 Yiin nay mii hílsée rë, lah kúré búudé fí së', fu haca' ri hëbís caacci so'. » Suseef tahte won tih : « May rii pagee dee nahaa' fu so' ri ra. »

31 Ndaa Yakop baattee won dì tih : « Añee ri. » Suseef añaohte. Tígí daaha, Yakop yekke sígímpé af huni\$.

48

Dee dagira' Yakop Efarayim a Manase ra

1 Bee gétë' iñyaa ra, hompe níi Suseef wonute biti boffi jérté. Di kolohte yéri boffi, ñéerë'té a koyyi ana yi, Manase a Efarayim.

[‡] 47:29 47.29 beke ya'u fëgérëh fí bañ so' : Bín fë, bëy gini baa húmu añuu daaha biti yaa yaha yii lahte solo.

§ 47:31 47.31 Yakop yekke sígímpé af huni : faha' won biti Yakop gérémpé.

2 Wonuu Yakop biti koohi Suseef acce yéri rë, dì hínndéhté níi kolohte, tookke búk tigal ka.

3 Yakop won Suseef tih : « Koope fa míñ bëeb rë feeñiyohte so' di gini Lúus fi Kanaan, barkelte so',

4 antee won tih : « May roo keñil níi talu baatoh ; fay hen goomali négirë' tal caak, te may on bëy talu gina, wa laha' ri faraah. »

5 Yakop baattee won tih : « Koyyi ana ya laha' fu Ésíp deh, deef mi aay doo na doom ra, Efarayim a Manase, may waa habee koyyi so' ti Ruben a Simewoñ nen.

6 Ndaa yee filoon fi wa bëeb yuu. Wa ay míñ liila' lami wa feey fi baha yi wa.

7 Húlé húl yaafu na nimil mi waali Padan fa ra, hente yii misikke so', daa tah mi pañ yii bah. Yaafu Rasel húlé' waala di Kanaan, ytuud na lahu fun Efarataa ra. Mi haca' ri waali Efarataa fa na wonuu Betle'em ra. »

8 Píyë' illí Yakop koyyi Suseef, dì lécidté gonla, meela'te won tih : « Yee i wah ? »

9 Suseef tahte won tih : « Yee koyya on so' Koope dee ra. » Yakop baattee won tih : « Lébíré wë soo na dee noo mi dagid wa. »

10 Bi baha Yakop, illé ñúussé níi dì mínliléh yúhsë'. Suseef lébídité tuñka ffi ciffi wa, Yakop yabaalohte sun fi wa, ngufkalte wa.

11 Yakop antee won Suseef tih : « Nuf so' taslay biti koon may roo tíkíl il, ndaa pagaddi Koope tahte níi mi otte sah koyya lím fú rë. »

12 Tígí daaha, Suseef díuhídté tuñka kotti boffi, dì yekke, sígímpé níi feey.

13 Suseef antee beyaat tuñka bëeb ana, tíké'té wë dëh : Efarayim paa'te Yakop ya' sugu ; Manase paa'te Yakop ya' ñamaa ; Suseef lébídité wë ffi boffi.

14 Ndaa Yakop ganilte ya' yi : yedte ya'i ñamaa fi, tíkké rí af ñeedë, Efarayim fa paa' ri ya' sugu ra ; yedte ya'i sugu fi, tíkké rí af Manase fa paa' ri ya' ñamaa ra, bi hen ri saawa níi.

15 Di na anti dágid Suseef won tih :

« Mee d'an ra di tii Koope fa húmú këllíru
cissó' Abraham a baaso' Isaak ra,
Koope fa níic së' límúu mí níi a woteh ra.
16 Mee d'an ra di tii Malaakaa sëmlë' së'
pesi so' béeb rë,
di barkel tunki yeh, wa pañ níi símíi
funi caacci wa Abraham a Isaak tas
faraah,
wa keñ níi koyyi wa hasla' feey fa ! »

17 Tígë tík Yakop ya'i ñamaa fi af
Efarayim ra na faha' ri barkeli wa ra,
húmú nebaay Suseef. Di hampe ya' boffi
faha' nísí af Efarayim koon, lëeyíd rí bi
Manase.

18 Di won boffi tih : « Béyít ! Ngana
hena' d'aa baap ! Tíké ya'i ñamaa fu af
Manase, daa ri baaha ! »

19 Ndaa Boffa kaa'a'te won tih : « Mi
yúhté baaha koy so', mi yúh yee pañ mi
ra. Manase bal ac ow gaan, te ri ay lah
tali gaante ; ndaa ñeedí ay rii luk gaan te
filooni, tali ay hen ginni tam d'úmléh wë.
»

20 Na d'agid d'i wa yiin fa ra, d'i won
tih : « Ay t'il níi bëy Israyel yahti d'agid
ow raa, wa ay wonee d'eh : "Démíin yee
pagid Koo Efarayim a Manase ra cép d'oo
na !" » Daaha, Yakop këllícf tii Efarayim,
míllë'té bi Manase.

21 Yakop antee won Suseef tih : « Mi
hompe kotti kúl kë, ndaa Koope ot d'on
na te ay ron wëegísíd feey fi caaccon.

22 Te do fi beh, mi wodte ro níi fu
lungidte koy-baappu : Sihem* fa beya' mi
ya' yi Amoorra ra ac buu ; mi beya' ri kas
ki so' a jépílí së'. »

49

Unna míllë' won Yakop ra

1 Filoon fi baaha, Yakop dëekké koyyi,
tëekídté wë won wa tih :
« Ëyí béeb, mi won d'on iña nay lahe d'on
na fayu ra.

2 Tëekí fíi së' dee koyyi so'. Síkírii së', so'
mi Israyel boffon.

* **48:22 48.22 Sihem** : Di gin coosaan, hom filiñ feey fa nay lahee Efarayim a Manase fayu ra ; boffi wa Suseef
hacuu na. Lahte bëewí habuu ri d'eh : *A do fi beh, mi wodte ro níi fu lungidte koy-baappu* : feey fi Sihem fa beya'
mi ya' yi Amoorra ra... * **49:12 49.12 Béeñ ay takil illí, miis naa'il síssí** : Di ébrë, bíníyú d'eh : *Illí ay luk béeñ
luum, síssí luk miis naa'*. Iñyaa teeba' biti bëe' ay caak yin. † **49:14 49.14 hanndal ki líkkí gélikké** : Lahte
bëewí habuu ri d'eh : *hanndal gécengë*.

3 Do fi Ruben, daa fu koy ki saawi so'.
Na lah mi ro ra, d'eef mi lahte doole te ñif
mi so' na mukë.
Daa fu luk koy-baappu doole a jom.
4 Fu mada' a húlbí basa' basoo !
Fanoha fanoh fu a ow di bëlebbi so' sun
fi tigal ki so' ra nék
sépídté së' lool, daa tah fii këlliil koy-
baappu.

5 Simewoñ a Léwí if a bëlgís : ñéeré'í wë
poya' gin.

6 Mi fahaay bok a wa nuf muk ! Damaay
mi deeffee tee'a' yi wa,
ndah wa bëemúté i ow haayluu wa ra,
te bosi nufa waa na bekke wa lec s'il kot i
naal fana.

7 Haaylohi misiga waa na ow mínéh yin
na ra, tahan wa alkoh !
May woralsa' koyyi wa a séttí wë filib
Israyel,
mi hasla' wa béeb gin Yakop.

8 Do fi Yudaa, koy-yaayyu ay roo kañ,
te koy-baappu ay roo sígímíd,
ndah biti bëewë na haa'u ro ra ay yek
fiyú.

9 Yudaa koy so', fu man fili gaynde fi baa
malohte boorsohi níi na nimil faami ra
nen !
Múumé fanoh hilsée rëe, daa kaañ rii
kélíd ?

10 Nguur ka ii koloh ya' Yudaa,
te duudi nguur ka ay home tali níi bín
ayaa yíkii rë :

daa ri bëe' bëewë béeb ay ñee uni ra.

11 Di ay pokee mbaam fi tal béeñ,
pok koy ka ya' béeñ lukki wun ra.
Di ay hosee búubbí a béeñ, hosa'
sabidoori a ñif reseñ.

12 Béeñ ay takil illí, miis naa'il síssí*.

13 Sabuloñ ay déké bùk kísí fë, tígí ay lah
teeraa gaal,
te feey fi ay lad níi waal Sidon.

14 Isakaar mada' a mbaam fi lahte doole.

Fana' ri hanndal ki líkkí gélíkké[†],
 15 dí otte biti tígë nebpe hilsée te gina
 wunte.
 Di yera'te bínjí séfée, tahte légéy ñaam.

16 Dan ay aattiya' bëewí ti talli kayya
 Israyel nen.

17 Dan mada' a goj fa búk waala,
 dí man ti hiliñ fa laroh kúyíd kë rë nen ;
 dobaa ri pénis fë kot rek, jégée júlkíñeh
 keen.

18 Ëey Koo-Yahwee sëmlë' së' ! Daa fu
 yaakaari so' !

19 I haa'oh yejuute Gaat na,
 ndaa ri míllë'tée wëe lík, ñeete talli wa.

20 Gin Aseer ay loof níi loof !
 Feey fi ay dúhíd ñami neba' buur.

21 Neftali mada' a fandaay fa fús baa ra ;
 na lím koyyi wunna ra nen.

22 Suseef kilki na lím hom búk warla ra.
 Ya' yi kilka yúukké tiñ ka[‡] !

23 I yeesoh kas tooñute ri, yejuute ri haa',
 yeesute ri kas.

24 Ndaa dí hampe hélí kas ki híin, bi lah
 ri doole te ri tarte ;
 dí hampe hélí kas ki híin, bi habra' ri
 Koope fi Gaana na jaamiyah Yakop
 ra,

Koope fa na níid rë,
 bee na woh[§] Israyel ra.

25 Koope fi boffu sëmlëe rë,
 dí fa míñ bëeb rë barkela ro.

Démíin dí barkel ro a mulii caagi dúhë'
 sun,
 a yi dúhë' keeñ feey.

Démíin dí barkel ro níi fu keñ te yuppa
 caak.

26 Iñi wunna pagid Koope boffu ra luk yee
 mëssí dúhë' dañja ra,
 wa luk alal mi dúñjée kíl níi rë.

Do fi Suseef, do fa paa' koy-baappu bëeb
 sun ra,
 démiín iñi wunni yaaha cép sun fu, ti dee
 pagira' ri so' ra nen.

27 Beñsame mada' a baade fi sohoorte !
 Baaba, dí ñam yee hap ri ra ;
 fíniín fín, dí woralsa' yii lah ri. »

28 Yaa daa bëewë yípú talli sabboo a
 ana yi Israyel ra. Boffa wona' wa dah.
 Ow fi ow waa na bëeb, dí wonte ri unna
 míllë' rí ríi won da*.

29 Filoon fi unni yah, Yakop nahte koyyi
 won wa tih : « So' nék, mi ee deefid caacci
 so' búudé rë ee, lah féléyí níi don haca'
 so' hëbís wë filib kila[†] hom meey Eforon
 fi bëy tali Het d'a :

30 daa ri kila Makpelaa bee jaannda'
 gini Mamre di Kanaan ra. Abraham saam
 kila haca, daa tah dí lom bani meeya
 Eforon fi bëy tali Het na.

31 Daa ri tígë hacuu Abraham a Saara
 belebi ra ; tígë hacuu Isaak a belebi
 Rebekaa ra ; mi haca' Leyaa tígí daaha
 bal.

32 Meeya a kila hom na ra lomuu Hetta
 na. »

33 Wona' Yakop koyyi na níi wocce ra
 nék, dí yedfohte tigal ka lússé, deefidte
 caacci.

50

Luuyi Yakop

1 Tígí daaha, Suseef líhëhté sun fi
 boffi kíp, yabaalohte rii na, looyte ri níi
 tallilaay muun.

2-3 Di antee nah boyoh ya homu faami
 ra yugus búudé fë. Wa lahute waal sabay
 iniil (40) yugusi búudé fi Yakop, ti dee
 baahuu wa ri nen*. Hente waal sabay
 paana (70), bëy Ésíp na looyu luuyi Yakop.

4 Gétë' yaa bëeb rë, Suseef won dakki
 buur tih : « Hém neba' ron, mi faha' biti
 koon dón wonid so' buur tih :

[†] 49:22 49.22 Bíñí ébrë è dëbëenë tasa'te lan. Lahte bëewí habuu ri deh : *Suseef mada' a cùmbúr mbaam fi dék luuf, hom búk warla ra ; koyyi mbaam fa homute araal daja.* § 49:24 49.24 bee na woh Israyel ra : Di ébrë, bínyú deh : *daa ri la'i Israyel* : Koope na wonuu La'i Gaani Israyel, daa ri wohohi Israyel. * 49:28 49.28 dí wonte ri unna míllë' rí ríi won da : Lahte bëewí habuu ri deh : *dí dagidte ri.* † 49:29 49.29 kila : Nuñi yotu loo la' te ow míñ nëe haal (yotun yoto mbée deefun daaha). * 50:2-3 50.2-3 Bëy Ésíp húmu kaa' biti búudé yah raa, wa húmu leefuu ri díuléen a i yin heeñlaa.

⁵ leba' bisi ra, baaso' húmú wonte so' biti dí hacce nuñi Kanaan níi wocce, te ri nahte so' níi mi añohte biti dí húl rée may rii hacee na. Mi dañ biti koon buur on so' ndín, mi pay haji baaso' ; luuya dúm rée mi nimil. »

⁶ Léhínúu buur woli Suseef ra, buur won dakka tih : « Wéní Suseef tih, di húmú daga' ri ri boffi níi ri añohte, lah ri paya haca' ri na. »

⁷ Na saañ Suseef haji boffi ra, ñéerë' a dakki buur béeb, a bëewë lahu tii faam buur ra, a bëewí gaanni Ésíp béeb ;

⁸ Suseef a bëy faami béeb ñéerúu bal, a koy-baappi a bëy faam boffi béeb. Henay tuñka a yuppa, wa heluy yin kay Gosen.

⁹ I wëtiir sah a soldaarri yaaguu pénís daa bedu Suseef. Duuli bëewë teem dí gaan !

¹⁰ Tílúu wë níi wa lahute Baacaa ya Peek fa ra, di énfí laahi Yurden, wa looyute na looyi misikke. Suseef looyte luuyi boffi waal paana daaha.

¹¹ Bëy Kanaanna dékú daaha ra, oluu wa bëy luuya Baacaa ya Peek fa, wonu tih : « Bee wadti hena luuy bëyí gaante Ésíp. » Tahte níi wa wonuu énfí Yurden daaha Abeel-Misrayim, daa ri : luuyi Ésíp.

¹² Dee naha' ri Yakop ra, koyyi paguu ri daaha :

¹³ wa kúrúté bùudé fí Kanaan, hacute ri kila Makpelaa. Abraham húmú loma' kila a meeya jaannda' Mamre ra ya' Eforon Heda. Di húmú lom kila haca.

¹⁴ Woca' hacada ra, Suseef, koy-baappi a bëewë bedu wa luuyi boffi wa ra béeb nimilute Ésíp.

Filoon fi húlí Yakop

¹⁵ Lahuu wa faam ra, koy-baappi Suseef na wonantu filib fi wa : « Mbaa bee húlé' baap bee ra Suseef ii yísséh sun fi yen, yilléh yii misiga húmú pagu yen ri ra ? »

¹⁶ Tígí daaha, wa woluate Suseef na wonu ri tih : « Na húley baap doom ra, won lah fun wonun ro tih :

¹⁷ fu yíid díi na, fu baal fun yii bosi misiga húmú pagu ro fun ra. Kon fun na dagu ro, fu baal fun yii bosi bah, ndée fun

habu Koope fa na húmú jaamiyo baap ra. » Léhínúu rí, Suseef yíppé afi na looy.

¹⁸ Koy-baappi daa míllúu payid affi wa, hawuute feey, líhúuté fíyí wonu ri tih : « Fun ayeh ! Haba' fun ñaammu. »

¹⁹ Ndaa Suseef won wa tih : « Ngënë néekíñíi yin soo na ! Mi Koope neh !

²⁰ Don húmú koluu panji so' yin bos koon, ndaa Koo yídíssé rí yin wun. Di oluu ron ri, daa ri ñeya' ri daaha, nda ri míin tos ñíin caak.

²¹ Kon ngënë néekíñíi : may kúd doni koyyi ron. » Unna won wa Suseef ra yéellíidté keeññi wa.

²² Suseef a bëy faam boffi homute Ésíp yii maañce. Suseef pesse kíil tíméer a kíil sabboo (110).

²³ Di otte níi séttí Efarayim ; baatte biti límúu koyyi Makiir fi Manase ra, wa tíkúté bájnji[†].

²⁴ Leba' bisi ra, Suseef won bëy faam boffi tih : « May húlé, ndaa hëbíi biti Koope ay ron habra' níi dúhíd rën deh, kúd dén gina gap ri Abraham, Isaak a Yakop, añohte ra.

²⁵ Gëpí së' te dón añoh biti bín fë rée, dón ii hel yuh yi so' deh ; lah kúrëelfi wë. »

²⁶ Na húl Suseef Ésíp rë, dœef dí lahte kíil tíméer a kíil sabboo (110). Búudé fë yugusute níi míneh yah, bekute kees, d'apute kolom.

[†] 50:23 50.23 tíkúté bájnji : Tígí bájnja míin wona biti Suseef haba'te wa koyyi, ti dœe húmú haba' Yakop koyyi ana yi Suseef, Efarayim a Manase, ti koyyi ra nen.

Uni Neba bíní Maccëe rë Kúnsëe

Di baahi janaa Maccëe daa bíní téerii Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiib. Di fi Maccëe nék, húmú yeekoh túm, ndaa Yéesú míllë'té ríi dëek di hente taalibeyi (9.9) (Saame Marka 2.14). Di non apootarra Yéesú wol wa waarii Uni Neba ra.

Iña bíníyú téerii bee ra, daa tah bëewë haba' biti Maccëe bíní wë koy-yaayyi, wa fi bëy Israyel, teebei wa biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra (2.4 ; 16.16), bee na húmú wonuu yonente ya filiib Téerëe bín fë rë. Te iña húmú wonu sun fi balaa dì ac feey fi bee ra bëeb míllë'tée lah kahkah.

Yéesú mëllë'té Nguur ki sun-Koo a yin caak teebei bëy Israyel, ndaa kaa'eeh njíittí wë wonuy dara dìi na, wa pagute bëeb níi wa hawute ri húl.

Filiib téerii beh, Maccëe wonte :

- yii lenke lími Yéesú (1.18 níi 2.12),
- yii lenke kimtaanni caakka pañ dì ra (4.24 ; 8.16),
- yii lenke iña yëedíd dí bëewë rë (5.1 níi 7.29),
- yii lenke húlí (27.31-54),
- a yii lenke kolohi búudé (28.1-10).

Bëyí fí jaŋi téerii bee bëeb ay yúh biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra.

Coosaani Yéesú (Saame Lúkkë 3.23-28)

¹ Bee daa coosaani Yéesú-Kiristaa sédí buura hínú Dawit ra, sédí Abraham.

² Abraham daa boffi Isaak, Isaak límpé Yakop, Yakop límpé Yudaa a koy-baappi.

³ Yudaa daa boffi Peres a Seraah, Tamaar daa yaafi wa ; Peres daa lím Hesron, Hesron límpé Ram.

⁴ Ram daa boffi Aminadap, Aminadap límpé Nahson, Nahson límpé Salma.

⁵ Salma daa boffi Búus fí Rahap, Búus daa boffi Obet fí Rút, Obet límpé Yéssée,

⁶ Yéssée límpé buura hínú Dawit ra.

Dawit daa lím Salomoo fi belef Úrí koon.

⁷ Salomoo daa boffi Robowam, Robowam límpé Abiyaa, Abiyaa límpé Asaa.

⁸ Asaa daa boffi Yosafat, Yosafat límpé Yoram, Yoram límpé Osiyas.

⁹ Osiyas daa boffi Yotam, Yotam límpé Ahaas, Ahaas límpé Esekiyas.

¹⁰ Esekiyas daa boffi Manase, Manase límpé Amon, Amon límpé Yosiyas.

¹¹ Jamanaa habuu yëwúddë kúrúté Babilon ra, Yosiyas límpé Yekoñas a koybaappi.

¹² Filoon fi kúrí wë Babilon, Yekoñas límpé Salasiyel, Salasiyel límpé Sorobabel.

¹³ Sorobabel daa boffi Abiyut, Abiyut límpé Eliyakim, Eliyakim límpé Asoor.

¹⁴ Asoor daa boffi Sadok, Sadok límpé Ahim, Ahim límpé Élýút.

¹⁵ Élýút daa boffi Eleyasaar, Eleyasaar límpé Matan, Matan límpé Yakop.

¹⁶ Yakop* daa boffi Suseef, yaali Maryaama fa lím Yéesú fë na wonuu Kiristaa ra.

¹⁷ Hente jamanu sabboo a jamanu iniil dala'te Abraham na níi Dawit na, jamanu sabboo a jamanu iniil Dawit na níi bee habuu yëwúddë kúrúté Babilon ra, jamanu sabboo a jamanu iniil kúri yëwúddë Babilon níi límí Buura Koo fal ri ra.

Dee aya' Yéesú éldúnë rë

¹⁸ Yéesú-Kiristaa aya' éldúnë dëh : Maryaama yaafi Yéesú húmú onu Suseef belef ; na liiluu waa dék níi wa ñéeré' rë nék, pagadëi Ruuh-Peseñ tahte Maryaama pokke loo.

¹⁹ Suseef fa na faha' koodi ra húmú bëyí júbpé te dì fahaay yiíñí, daa tah dì canj kotti yedëi koon di filiib sútúré.

²⁰ Di hom níbí yii baaha, malaaka di malaaka yi Koo-Yíkëe feeñyohte ri filiib heey, won ri tih : « Suseef sédí Dawit, ngana sídë' bëyi Maryaama belef, pagadëi Ruuh-Peseñ daa tah dì pok loo.

* **1:16 1.16 Yakop** : Bee na wonuu dee ra bokaay a Yakop fa wonu sun lím bëy tali Israyel ra. † **1:21 1.21 Tii Yéesú** di ébré daa Yosuwe. Yosuwe daa ri : Yahwee daa Sëmléhë.

²¹ Di ay lahee koy yaal fu dëekë' rí Yésú[†] : daa ri nay sëmlée bëewí di bakaaddi wa. »

²² Iñyaa bëeb daa yee húmú won Koo-Yíkëe ñeya'te ri yonentaa, na won ri bitih :

²³ « Ay lah kükëyí cafay ki yéeh yaal ay pok loo, dí ay lah koy ki yaali ay hínú Emanuwel. »[§] Tii baa daa ri : Koope ee yen na.

²⁴ Yúunë' Suseef ra, dí panke yee nah ri malaakii Koo-Yíkëe rë, bëbpe Maryaama ñebeeb.

²⁵ Ndaa ri ñéerëey a ri níi bee laha' Maryaama koy yaal ra, Suseef yedte ri tii Yésú.

2

Payi saltige ya jaamiyohi Yésú

¹ Yésú límúu Betle'em di Yúdée deef buura hínú Erot ra daa af nguur ka. Jamani baaha, i saltige koluu waal púléen na', ayute Yerusalem

² na meeluu wonu tih : « Buuri yewúddëe anuu límú rë hom dih ? Fun olu hul púlté, te huli baa daa teeë fun biti dí límúté, fun anutee ac jaamiyohi. »

³ Kela' Erot woni baa ra, dí tiitté níi tíit, bëy Yerusalem bëeb namutee tíit bal.

⁴ Di dëekké yéeddëh yí kootii Mëyíis a kélfe yí seeyoh yi Faam fi gaani Koope bëeb, meelte wa tígë húmú wonuu biti Buura Koo fal ri ra ay límúu në rë.

⁵ Wa wonu ri tih : « Di wadti límúun Betle'em di Yúdée, ndée yonentaa bínité yee bee Téerëe bitih :

⁶ « *Don fi bëy Betle'em fa gini Yudaa, ngënë hébù biti ginon Lahay solo di ginna këldúu feey fi Yudaa ra.*

Kélfée nay nûré bëy gin so' Israyel ra ay dûhée né. »[§]

⁷ Filoon fi baaha, Erot ñeete feey ndan, dëekké saltige ya meelte wa, wa won dí yee lante di wahtaa púl hula waa na ra,

⁸ antee waa yeñ Betle'em won wa tih : « Pëyí don meela' níi lan yee lenje kükëyé né. Don ot dí raa, lah ëyí don teeë so', nda so' mi bee bal mi pay jaamiyohi. »

⁹ Wona' Erot iñyaa níi wocce ra, wa ñebeute waala na suu. Wa homu waala,

hula húmú olu wa ra púléetté fíi wë. Laha' hula yeedda' ki tígë hom kükëyé rë, dí canke daaha. ¹⁰ Oluu saltige ya yee baaha ra, keenñi wa sosse níi sos.

¹¹ Lahuu wa faam fa níi wa haalute ra, wa olute kükëyé a Maryaama yaafi. Wa yípútée yek, na jaamiyuu ri. Wa anutee kúnis nafa yi wa, yerute ri yoobbol úris, cuuraay a leefii heeñce níi heeñ na wonuu míir rë.

¹² Filoon fi baaha di filib heey, Koope wonte wa biti wa banuy nimila' Erot na ; tígë daaha wa beyute waal kay, nimilute gin wa.

Hegohi Suseef a Maryaama suute Ésíp

¹³ Sayuu saltige ya ra, malaakii Koo-Yíkëe feeñiyohte Suseef di filib heey, won dí tih : « Kolee fu bëb kükëyé a yaafi fu hegoh fu saañ Ésíp, fu hom dín fë níi fu keloh un so', ndah Erot ay saamroh kükëyé hawrohi húl. »

¹⁴ Daaha, dí kolohte leelu elek, bëbpe kükëyé a yaafi, hegohte saañce Ésíp,

¹⁵ hompe dín fë níi Erot húlté. Yee húmú won Koo-Yíkëe ñeya'te ri yonentaa ra laha'te daaha. Di húmú won tih : « *Mi wonte koy so' koloh Ésíp.* »[§]

Hawi tuñka húl

¹⁶ Bín fë, húmú yúhë' Erot biti saltige ya nofuu ri nofoo ra, keeñi haayte níi haay. Di naha'te hawrohi tuñki yaalla límú kola'te jamanaa wonu ri saltige ya biti hula púlté waa na ra, tuñki yaalla lahuu kíil ana níi feey di filib Betle'em a ginna hébísí rë bëeb.

¹⁷ Yee baa laha'te dñah, ti dñee húmú wona' yonente Yérémí rë bitih :

¹⁸ « *Foñ keluute filib Rama, foñji misikke ñéerë' a hawoh. Rasel daa na looy koyyi, kaa'a'te bëyí né mësíd rí, bi dûmú koyya.* »[§]

Kolohi Suseef Ésíp

¹⁹ Húlë' Erot ra, malaakii Koo-Yíkëe feeñiyohte Suseef filib heey di Ésíp,

[†] 1:23 1.23 Saame Isayii 7.14   [§] 2:6 2.6 Saame Mísée 5.1   [§] 2:15 2.15 Saame Oose 11.1   [§] 2:18 2.18 Saame Yérémí 31.15

20 won dī tih : « Kolee fu beeb kúkéyë a yaafi fu nimil Israyel ; bëewë na húmú fahuu hawi kúkéyë húl rë bëeb húlúté. »

21 Di kolohte bebpe kúkéyë a yaafi saańce Israyel.

22 Kela' ri biti Arkelawus koy Erot daa took ñaani nguur ka di Yúdée rë, dī kaańay lah dín fë. Di filib heey Koope nahte ri saań Galile.

23 Laha' ri ra, dī yíppé faami gina na wonuu Nasaret ra hompe na. Yee húmú wonu yonente ya ra laha'te daaha. Wa húmú wonu tih : « Di ay dëekúu bëy Nasaret. »

3

Waarii San Batis

(Saame Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-18 ; San 1.19-28)

1 Kíil caak filoon fe, lahte bëyí hínú San Batis teekirohte luufi Yúdée na waare

2 na won tih : « Lëfí pesad ! Nguur ki sun-Koo lebohte. »

3 Sanj daa bëe' na húmú wona' yonente Isayii ra, na won dī bitih :

« *Lahte un bëyí dofohte luufa na won tih : "Dëedí Yikée waal, don yugusid dī waalla nay rii ñeye ra nii júb."* »³

4 Sanj húmú beka' búubí yugusuu a fénúf géléem, dī pokoh geñu hun kinohi ; dī húmú pesa' pay a kúum.

5 Bëewë na húmú ayu dīi na ra, yee koluu Yerusalem, yee ginni kayya Yúdée bëeb, yee ginna bük laahi Yurdeń bëeb.

6 Wa húmú ayuu Sanj na, wa wone bakaaddi wa, dī bëtsé wë filib laahi Yurdeń.

7 Farisen a saduseń caak ayute bëtséh Sanj na bal. Ola' ri wa, dī won wa tih : « Tisoh yi hiliññi yeh ! Daa won don biti dīn mínu hegoh daanee ke Koope na ac ra ?

8 Hena biti kaah dīn lofute pesad raa, lah téebií rí pagaddon.

9 Ngënë hëbí affon biti dīn séttí Abraham rek doyte. Mee ron won ra ee biti Koope míni yídís la' yi yeh, wa hen séttí Abraham !

³ 3:3 3.3 Saame Isayii 40.3 * 3:11 3.11 mi haayayti liil kotti : Di gerek, bíníyú dëh : *te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafaddi.* ⁴ 4:4 4.4 Saame Nérsí Kootaa 8.3

10 « Wëettíyíi affon ! Yíinë canke leca'i kilikka tal-tal ka ; kilki límëy koy ki lahte njiriñ bëeb ay lecu, betu kíi.

11 So' mi beh, mi bëtsé' ron a mulub, teeba'i biti dīn lofute pesad. Ndaa lahte bëyí ee ac filoon so' ra, dī luk soo gaan fap : mi haayayti liil kotti.* Di fi bah, daa rī nay ron bëtsée a Ruuh-Pesen a kíi.

12 Di hampe ifi ya'i : dī ay faad too ka, sod peba misahi, tam fikid fa filib kíi kí yíméeh. »

Bëtsí Yésú

(Saame Marka 1.9-11 ; Lúkkë 3.21-22)

13 Bín fë, Yésú kola' Galile acce bëtséh Sanj Batis na laahi Yurden.

14 Sanj na faha' kaa' won dī tih : « Daa mi wadti bëtsée doo na neh, fu na ac soon a ? »

15 Yésú won dī tih : « Tahe yen hena' ri dāaha na'-na'. Yen wadfi dīi henuun dāaha, panji yii faha' Koo bëeb. » Tígí daaha, Sanj tahte bëtsí.

16 Bëtsé beh, Yésú na dūh mulaa, sun-Koo kúnséhté sun fi, dī otte Ruuh-Pesen na cép man bëdú nen, acce yampe sun fi.

17 Wahtii baaha, un kola'te sun na won tih : « Bee daa Koy so' ! Mi faha'te ri níi faha' ! Keeñ so' sosse dīi na níi sos ! »

4

Saami Seytaane fiirí Yésú

(Saame Marka 1.12-13 ; Lúkkë 4.1-13)

1 Filoon fi baaha, Ruuh-Pesen yeñce Yésú luufa, nda Seytaane saam fiirí.

2 Di hompe dīn fë, túmëy yin loyi níi hente waal sabay iniil (40), ñamay na' ñamay elek ; yaabi misikke míllë'té rí ham.

3 Tígí daaha, Seytaane acce won dī tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, túuyé la' yí yee yísséh ñam. »

4 Yésú won ri tih : « Bíníyúté Téerée bitih : « *Ow pesa' ñam neh kut. Yii na won Koope bëeb ow míni dīi pesa'.* »⁵

5 Tígí daaha, Seytaane kúdté rí Yerusalem gini selaa, cégídté rí jibi Faam fi gaani Koope,

6 antee rii won tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, yeddee feey. Bíníyúy

Téerëe biti *Koope ay nah malaaka yi nírú, wa meeþ ro teñel, toñeh fay kabinee la'**
woo ? »

⁷ Yéesú won dí tih : « Bínýúté Téerëe biti bal : *"Koo-Yíkée daa Koope fu, ngana saam olsohi."** »

⁸ Seytaane beyilte Yéesú kúdsté rí dañi utte níi ut, teeþpe ri ginna éldúnë béeþ a ñee wuna' wa ra,

⁹ antee rii won tih : « Fu yek fíi së' fu jaamiyoh so' raa, mi yed do wa béeþ. »

¹⁰ Yéesú won dí tígí daaha tih : « Gété dín Seytaane ! Bínýúté Téerëe bitih : *"Fay yekre Koo-Yíkée daa Koope fu ra te fay jaamiyee ri kut."** »

¹¹ Seytaane kola' daaha saañce. Malaaka ya yípútée ac na tooppituu Yéesú.

Nimili Yéesú Galile

(Saame Marka 1.14-15 ; Lúkké 4.14-15)

¹² Hompe níi Yéesú kelohte biti Sañ bekute kasu. Di kola' daaha saañce Galile.

¹³ Laha' ri ra, dí homay Nasaret, dí saañ Kafarnawum gina hom búk laahi Galile ra di deyi Sabulon a Neftali.

¹⁴ Yii baa laha'te ñah ti ñee húmu wona' yonente Isayii ra nen bitih :

¹⁵ « Deyi Sabulon a Neftali homu búk laaha ra,
deya hom hatni yínú Yurdeñ ra,
Galile fa dékú bëewë yëwúd' neh ra !

¹⁶ Bëewë húmu pesuu ñúusë rë
olute niñni hente saw.
Bëewë húmu pesuu tígí ñúusë hom kúl kë
rë,
lahte niñni púlté waa na ! »*

¹⁷ Kola'te baaha, Yéesú dalte waarii bëewë na won tih : « Lëfí pesad ! Nguur ki sun-Koo lebohte. »

Taalibe ya dëéþí dëek Yéesú rë

(Saame Marka 1.16-20 ; Lúkké 5.1-11)

¹⁸ Lahte bis, Yéesú hom tiléesëh búk laahi Galile, dí otte ow ana : Simon fa na wonuu Peer ra a Anndere koy-yaafi na bacu mbaali wa laaha. Wa húmu i seeboh.

¹⁹ Di dëekké wë won wa tih : « Ñéyí tal so' mi yeedíd' don, don hen seeboh ow. »

²⁰ Wa yípútée hel mbaalli wa, ñeyute tala.

²¹ Tílë' Yéesú níi lahte fíi rë, dí otte koyyaay ana kay : Saak a Sanj koyyi Sebede, bani boffi wa homute filib gaali wa, na yugusu mbaalli wa. Di dëekké wë,

²² wa yípútée hel gaala daaha a boffi wa, ñeyute tala.

²³ Yéesú ñeete Galile béeþ, na yéeddë' filib ílìyyë na ñaguu yëwúddë Koope ra, na waare Uni Nebi Nguur ki sun-Koo, na pay heet jér a heet misik béeþ.

²⁴ Tiyi hente lëyën filib Sírí béeþ. Di komute jériddë béeþ, yi maduy jér : yee lahuu yébítëh, yee lahuu jérí kéendë' wë kéendëe, yee i lëfëñid. Di payce wa béeþ.

²⁵ Ow caak ñeyuu tal Yéesú : yee koluu Galile, yee gina na wonuu Gin-taah-sabboo ra, yee Yerusalem a ginni kayya Yúdee béeþ, yee ginna énfí laahi Yurdeñ.

5

Bëewë lahu sos-keeñ ra

(Saame Lúkké 6.20-23)

¹ Ola' Yéesú dúukélí bëewë rë, dí lappe sun dañ tookke, taalibe yi gíiwúté rí,

² dí yampe na yeedíd' wë won tih :

³ « Lahute sos-keeñ bëewë yúhrú affi wa
biti wa sohluute Koope ra :
daa wa lahuu Nguur ki sun-Koo.

⁴ Lahute sos-keeñ bëewë na looyu ra :
Koope ay waa mësíd.

⁵ Lahute sos-keeñ bëewë sosu ra :
Koope ay waa yed éldúnë.

⁶ Lahute sos-keeñ bëewë fahuu pañ yii
júþpé kep ra :
Koope ay waa on yii faha' wa béeþ.

⁷ Lahute sos-keeñ bëewë naa'u keeñ ra :
Koope ay naa'-keeñ waa na.

⁸ Lahute sos-keeñ bëewë ladu keeñ ra :
wa ay ot Koope.

⁹ Lahute sos-keeñ bëewë saamuu jaamma
ra :
Koope ay waa haba' koyyi.

¹⁰ Lahute sos-keeñ bëewë yéjké biti pañ
yii júþpé daa na tah wa moklu ra :
daa wa lahuu Nguur ki sun-Koo.

* 4:6 4.6 Saame Kañaa ya 91.11-12   * 4:7 4.7 Saame Nérsí Kootaa 6.16   * 4:10 4.10 Saame Nérsí Kootaa 6.13

* 4:16 4.16 Saame Isayii 8.23 níi 9.1

¹¹ « Don lahute sos-keeñ, don fa af so' ay tah bëewë sol ron, mokil ron, tilé woné yin bos bëeb sun fon ra.

¹² Dëmíi, keeññon sos níi sos, waafi mitte ín don seh sun-Koo ra. Yúhi biti yonente yee merees húmu mokluu daaha. »

Miraa ma a niini ēldúnë (Saame Marka 9.50 ; Lúkkë 14.34-35)

¹³ Yésú baatte won tih : « Don daa miraa mi ēldúnë. Miraa mi yaa lahlilay caafka raa, wa ay nimiliruu cafkii wa díh ? Wa lahlilay njiriñ, wa ay yúfú baanjin kotta togisa' wa.

¹⁴ « Don daa niini ēldúnë. Gini yípú sun dan mínéh d'apoh.

¹⁵ Lampa këddúy biti dí ay líhú if sun. Daaha neh ! Di ay líkú líkë niinlii bëey faam fa bëeb.

¹⁶ Don wadti madun daaha nen fii bëewë. Hen daaha wa ot pagaddi wunnan raa, wa ay kañ Boffee ke ron sunaasun. »

Yésú a kootii Mëyíis

¹⁷ Yésú baatte won tih : « Ngënë hëbii biti mi ac nísí yee won Kootaa ra a iña bíniyú yonente ya ra. Ëe-ëe' ! Mi aay baaha, mi ac cégirí wë níi mit.

¹⁸ Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : hémi sun a feey ee na, koy una lukki yin Kootaa ra ii naa koloh, yin yutuud sah ii naa okotoh níi bín paamaa iña ra bëeb.

¹⁹ Daa tah bëey ñeyay wuti yaha túuyë'ë lukki yin da, an naa kûrëelëh ow kay raa, bëey baa nay lukee yin Nguur ki sun-Koo. Bëey ñee iña túuyúu rë rëe nék, anti bek ow kay panji wa raa, bëey baa ac ow gaan Nguur ki sun-Koo.

²⁰ Mee ron won da ee bitih : hena biti don lükih yéeddëh yí kootii Mëyíis a fariseñja júb rëe, yúhi biti don ii hëelid Nguur ki sun-Koo. »

Yii lejke neef

(Saame Marka 11.25 ; Lúkkë 12.57-59)

²¹ Yésú baatte won tih : « Don keluuy yee húmu yéeddú caacci yen ra keloo a ? Wa húmu wonute bitih : "Ngënë

mësü bëem ow[☆], te bëey bëem ow bëeb ay aattiyuu."

²² So' nék, mi won don tee bal : bëey neeba' koy-yaafi* sah ay aattiyuu. Bëey sol koy-yaafi ay têekrú këem. Bëey tikkéy koy-yaafi ow ay beku safara tam.

²³ « Kon fu waay hawid raa, fu home dal nufu anti pay biti fu panje koy-yaafu yii nebaay ri raa,

²⁴ hele yee nay fu hawe ra daaha, fu pay paay doni júbë', fanti nimil fu hawid Koope.

²⁵ « Ow yam do yin níi doni saye faam buur raa, don lah waala, lah yípée saam biti doni júbë', toñeh doni lah dín fë di ey ro, buur tik rë ya' yi alkaati ya, fu téyú.

²⁶ Mee ron won kaaf ka ra ee : fii düh kasaa níi bín yínlée fu kabut ka bëeb rë. »

Yii lejke njaaliyoh

(Saame Maccëe 18.8-9 ; Marka 9.43, 47-48)

²⁷ Yésú baatte won tih : « Don keluute biti bal húmu wonu tih : "Ngënë mësü njaaliyoh."[☆]

²⁸ So' nék, mi won don tee bal : bëey olsoh beleb níi nufa tas dii na kep, di njaaliyohte nufi.

²⁹ Kon hena biti ilú[†] ay roo beke bakaad raa, lukute ri fu bet baanjin. Fu ñak cér yínë daa gén biti faanu bëeb betu safara.

³⁰ Te hena biti ya'u[‡] ay roo beke bakaad raa, lece ri fu bet baanjin. Fu ñak cér yínë daa gén biti faanu bëeb betu safara. »

Yii lejke yes kood

(Saame Maccëe 19.9 ; Marka 10.11-12 ; Lúkkë 16.18)

³¹ Yésú baatte won tih : « Wonute biti bal : "Bëey yes belebi raa, saamda ri këedí nay teebee yii baaha."[☆]

³² So' nék, mee ron won ra ee : bëey yes belebi bëeb te deefa belaa habuuy a yaal, deef dí bek ri njaaliyoh. Te bëey kood belii yesute bëeb, njaaliyohte bal. »

Yii lejke añoh

[☆] 5:21 5.21 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.13 * 5:22 5.22 Koy-yaay tígí deh, wonuu bëe' doni boku ngém ré, bee doni boku janja ra. [☆] 5:27 5.27 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.14 † 5:29 5.29 ilú : Di gerek, bíniyú deh : ilí ñamaa fu. [‡] 5:30 5.30 ya'u : Di gerek, bíniyú deh : ya'i ñamaa fu. [☆] 5:31 5.31 Saame Nérsí Kootaa 24.1

³³ Yéesú baatte won tih : « Don keluute biti bal caacci yen húmú yéeddúté biti ow waray hon uni, te bëyí añoh fii Koo-Yíkëe bëeb wadtee pañ yii baaha. [☆]

³⁴ So' nék, mi won d'on tee bal : ngënë ëñii yinë sah ! Ngënë ëñii níi don cap sun-Koo, daa ri ñaani Koope.

³⁵ Ngënë ëñii níi don cap feey fa, Koope tikë' kotti na. Ngënë ëñii níi d'on cap Yerusalem, daa ri gin Koope buuri gaana.

³⁶ Ngënë ëñii sun fon sah, d'on fa míñih pohobil mbée d'on súulid koy fen yinë sah affon ra.

³⁷ Yaha biti d'on ay wone "íi" rée, wéní "íi" kut d'on teem daaha. Yaha biti d'on ay wone "ée-ée'" rée, wéní "ée-ée'" kut d'on teem daaha ; yii baat ow sun kola' ri Seytaane na. »

Yii lejke yillëh

(Saame Lúkkë 6.29-30)

³⁸ Yéesú baatte won tih : « Don keluute biti bal húmú wonu tih : "Bëyí gúl il ow, ilí ay gúlú ; bëyí kon sis ow, sisí ay kodu." [☆]

³⁹ So' nék, mi won d'on tee bal : ow pañ ro yin bos raa, ngana yillëh. Ow mbey ro kakaabi bee raa, lah yere ri kakaabi yinée.

⁴⁰ Ow faha' tEEKRÚ këem yeegi búubú rée, lah baate ri búubë lukki wun d'a.

⁴¹ Ow en d'o yin tillëh rë tígí hécehté rée, lah ñéyrée a ri níi tu'.

⁴² Bëyí d'an ro one ri. Bëyí wot d'o yin, ngana súugëh rí. »

Yii lejke kaa'oh yon

(Saame Lúkkë 6.27-28, 32-36)

⁴³ Yéesú baatte won tih : « Don keluute biti bal húmú wonute bitih : "Lah fëhí moroommon[☆], bëyí kaa' ron, d'on kaa' ri."

⁴⁴ So' nék, mi won d'on tee bal : lah fëhí kaa'oh yon, d'on d'agid bëewë na moklu ron ra.

⁴⁵ Don ay teebee biti d'on koyyi Boffee ke ron sunaa-sun daaha, d'i fa d'úhrë' na'a sun fi bëewë wunu a yee bosu bëeb rë. Di tobda' bëewë júbú a yee júbúy rë bëeb.

⁴⁶ Hena biti d'on fahuun bëewí fahuute ron kut raa, d'on séentúu në waafi mën d'ih ? Yeekoh yi túmë sah na pagu baaha.

[☆] 5:33 5.33 Saame Tali Léwí 19.12 ; Kíní bëy Israyel 30.3 ; Nérší Kootaa 23.22-24   [☆] 5:38 5.38 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 21.24   [☆] 5:43 5.43 Saame Tali Léwí 19.18

⁴⁷ Don woduun koy-yaayyon kut raa, d'eef d'on pagu yii gaani bih ? Bëewë nénih bëewí Koope ra sah na pagu baaha.

⁴⁸ Kon di man Boffee ke ron sun júb níi júb, lah mëdí daaha nen júb. »

6

Dee na onuu ra

¹ Yéesú baatte wonil tih : « Mëytíi ! Don yahti pañ iña nahe' Koope raa, ngënë téebíi affon. Henay bah, d'on ii liil waafi Boffee ke ron sunaa-sun.

² Kon d'on yahti on ñékid rée, ngënë téebíi rí níi bëewë bëeb yúh baaha. Bëewë fahuu teeba'i affi wa ra daa na henu daaha filib ílìyyë na daguu yëwúsdë Koope ra a këemmë. Yaaha bëeb, wa fahuu biti bëewë yeela' wa ow gaan. Mee ron won kaaf ka ra ee biti wa liilute waafi wa níi wocce.

³ Don nék, d'on home on ñékid rée, ya'i sugu fon banan yúh yee pañ ya'i ñamaa fon ra.

⁴ Ona' nebpi hena sútúrë daaha. Hen daa raa, Boffee ke ron yin úmpéyéh rí rë ay ron yiníl. »

Dee na daguu Koope ra

(Saame Lúkkë 11.2-4)

⁵ Yéesú baatte won tih : « Don yahti d'an raa, ngënë mëdíi a bëewë fahuu teeba'i affi wa ra. Wa yahti d'an raa, wa hom caguu cagoo ílìyyë na daguu yëwúsdë Koope ra mbée këemmë. Wa hom fahuu biti bëewë bëeb ot wa. Mee ron won kaaf ka ra ee biti wa liilute waafi wa níi wocce.

⁶ Don nék, d'on yahti d'an raa, lah héelí las, d'on won ilé affon, d'on d'apoh, d'on anti d'an Boffee ke ron ee tígí d'apohte sah ra. Hen daaha raa, d'i fa yin úmpéyéh rí rë ay roo yiníl.

⁷ « Don yahti d'an raa, ngënë cëekí won ti bëewë nénih bëewí Koope ra nen. Wa habuu biti woni caaga nay tahe Koope tah d'anji wa.

⁸ Ngënë mëdíi a wa, Boffon yúh iña sohluu ron ra balaa d'on d'an ri.

⁹ « Kon lah d'égíi deh : Koo, Boffi fun fa sun,

bëewë yúhún biti tiyu selate.

¹⁰ Nguur ku lahan bëewë në.

Bëewë feey fa ñeyun yee faha' fu ra,
ti di laha' ri sun nen.

¹¹ On fun njélí woteh.

¹² Baal fun tooññi fun,

ti di na baaluu fun bëewë tooñu fun da
nen.

¹³ Ngana yeris nuf bos haal fun.

Sëmlë' fun ya' Seytaane. Démíin* !

¹⁴ « Ahañkay, don baal bëewí kayya
tooññi wa raa, Boffee ke ron sun ay ron
baal bal !

¹⁵ Don baaluy wa raa nék, Boffon bal ii
ron baal tooññon !

Dee na ooruu ra

¹⁶ « Don oor raa, ngënë ñúusdí kanam-
mon ti bëewë fahuu teeba'i affi wa ra nen.
Wa oor raa, wa ay pañ kanammi wa yin
níi bëewë bëeb yúh biti wa oorute. Mee
ron won kaaf ka ra ee biti wa liilute waafi
wa níi wocce.

¹⁷ Don nék, don oor raa, lah mëdí ti di
madu ron merees nen

¹⁸ níi ow banti yúh biti don oorute, hém
henay Boffee ke ron hom tígí d'apohte sah
ra. Hen daaha raa, dí fa yin úmpéyéh rí
rë ay ron yíníl.

Alal mi sun-Koo

(Saame Lúkkë 12.33-34)

¹⁹ « Ngënë gérí alal feey fi beh, tígí
maasoh fa a homaaga yaha' yahoo ra, tígí
lohoh ya powuu faamma powoo ra.

²⁰ Gérí alal sun-Koo kay, tígí lahay
maasoh, lahay homaak, lahay lohohi ay
poye faam.

²¹ Yúhí biti tígí hom alal mon, nuffon
homa' na bal.

Léehí lampaa

(Saame Lúkkë 11.34-36)

²² « Íl daa lampa faan : kon íllú wah raa,
fu homa' leelii niiña ;

²³ ndaa íllú nebay raa, fu homa' leelii
ñúusë. Kon henä biti niiña d'oo na ñúus
rée, fay home ñúusí mën dí kan ?

Koope mbée hélüs

(Saame Lúkkë 16.13)

²⁴ « Lahay súrgíi míi légéyíd kélfë ana
: dí ay kaa' ow yínë waa na, pokoh bëyí
yínëe në ; dí ay ñee won ow yínë waa na,
kaa' sítiréhí bëyí yínëe. Ti daaha nen,
don mínih boolla' foñko Koope a foñko
hélüs.

Koo daa na ona'

(Saame Lúkkë 12.22-31)

²⁵ « Yii baa daa tah mi won don tee
: ngënë sítíi yii ñamun ron, mbée yii
bekuun ron. Pes lukeh ñam lah solo, te
faan lukeh yéré lah solo bal a ?

²⁶ Èlsíi yakka : wa na sëhíh níi púlé lec,
wa na túmih misah. Íníh ee Boffee ke ron
sun ee waa ñémíz dë è ? Don lúkíh wée
lah solo a ?

²⁷ Wa don na, sítë'ë në sítë' rí rë, míi
fehe níi baat yin yutuud pesi ?

²⁸ A yii leñke búubí nay ron bekee, don
sítúu yí në ? Èlsíi d'ee man capussi gaaw
fa luufa ra : wa na légéyíh te wa na mëkíh
díis búub.

²⁹ Añcañ mee ron won ra ee : dí fi
buura hínú Salomoo ra sah, húmú laha' ri
alal níi, dí lahay búubbí mada' a capussi
gaaw fi yaa wun !

³⁰ Ngémén tasa'te ee ! Koope posil gaaw
fa luufa woteh níi wa man daaaha wun,
te teem kék wa ay luuhu tamu raa, dí ay
lukee bek don fi yaa búub neh a ?

³¹ Kon ngënë sítíi yii ñamun don, mbée
yii hanun don, mbée yii bekuun don !

³² Bëewë nénih bëewí Koope ra daa
na moklu affi wa saami iñyaaha bëeb.
Boffee ke ron sun yúhté biti don sohluute
wa bëeb.

³³ Kon Nguur ki Koope a yee faha' ri ra
daa mit saam ; bee tas da ín ya' Koo !

³⁴ Ngënë sítíi yii nay lahe kék : kék daa
homa' afi. Bisi ac bëeb a coono fi. »

7

Ow waray heef moroomi

(Saame Lúkkë 6.37-38, 41-42)

¹ Yéesú baatte wonil tih : « Ngënë héefí
ow toñeh Koope ay ron heefe.

² Don ay heefuu ti d'ee na heefuu ron
ow ra. Dee na natduu ron bëewë rë,
Koope ay ron natdee daaha.

* **6:13 6.13 Démíin** : Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii
beh : *Daa fu laha' Nguur, doole a ndam níi kiri fi kirih !*

³ Fu olsoh yi losa íl koy-yaafu te fu kénseey dúuñë ílú ?

⁴ Do fa olay sah dúuñë ílú rë, fu míne' won koy-yaafu biti fay rii nísíd losa ílí díh ?

⁵ Wonu teem bükü ! Nisé dúuñë ílú níi illú lan paay, fanti míi nís losa íl koy-yaafu.

⁶ « Ngénë ëní buh yii selate, toñeh dí ay wélbítée sun fon dóbisa' ron. Ngénë bétí feme yon kot mbaam-túgël, toñeh dí ay waa togisee.

Bëyí dañ Koo, dí ay rii on yin wun
(Saame Lúkkë 11.9-13)

⁷ « Dëgí dón ay onu, sëemí dón ay ot, lëbí ílé dón ay kúnsíru.

⁸ Ahanjkay ! Bëyí dañ ay onu, bëyí saam ay ot, te bëyí lab íl ay kúnsíru.

⁹ Wa di dón na nay yere koohi la' biti ri daga ri ñam,

¹⁰ mbée koy ka daga ri jén rée dí yed ri goj ?

¹¹ Bosuu ron níi, don mínu pagid koyyon yin wun. Kon dón mínu yii baaha raa, deef luka' Boffee ke ron sunaa-sun neh : bëyí dañ ri, dí ay rii on yin wun.

¹² « Iña fahuu ron biti bëewë pagid ron wa ra bëeb, lah pégírii wë bëewí kayya dfaaha : yee yéeddë' Kootaa a yonente ya ra bëeb daa ri bah.

Ílí yutuuda
(Saame Lúkkë 13.24)

¹³ « Lah hëelí ílí yutuuda. Ílí gaana, waali haña hom yulla' ow sañku te ow caak ñeyuu na.

¹⁴ Ílí yutuuda a waali hada nék yullu pesa na düméh rë, te ow caak oluy wa.

Yonente yi paddah ya
(Saame Lúkkë 6.43-44)

¹⁵ « Lah mëytii yonente yi paddah ya ! Wa ayuu dón na sos ndaa wa madu gúmu nen bos nuf.

¹⁶ Don ay waa yúhsée pagaddi wa. Daa élid ñoltok límpé koy sún, mbée tal hak lím koy ba' ?

¹⁷⁻¹⁸ Ti dfaaha nen, tal kilki lahte njiriñ na límeh koy ki lahay njiriñ : dí ay mínee lím bi lahte njiriñ kay ! Te tal kilki lahay

njiriñ na límeh koy ki lahte njiriñ : dí ay mínee lím bi lahay njiriñ kay !

¹⁹ Tal kilki na límeh koy ki lahte njiriñ bëeb ay lecu betu kii.

²⁰ Mi won dón tee bal : dón ay yúhsée yonente yi paddah ya pagaddi wa.

Taalibe yi kah-kah ya
(Saame Lúkkë 13.25-27)

²¹ « Don dékée dëeké'í së' Yíkëe, bekeh ron Nguur ki sun-Koo. Bëyí faha' naa haal raa, fay page yee faha' Boffee ke so' sunaa-sun da.

²² Bëewë yahti aattiyuu fayu raa, i ow caak ay hom daa wone so' tih : "Yíkëe, fun húmu yahti léhín unni kola' Koope na raa, fun këllirúu tiyu neh a ? Fun húmu yahti lík yébitéh rée bal, fun këllirúu tiyu neh a ? Fun húmu këllirúu tiyu neh bal, biti fun yahti pañ i kimtaan a ?"

²³ Tígí daaha may waa wone tih : "Yen neh ! Mi mësëy rën yúh ! Wúlìi së', dón fa na ñeyih woni Koope ra !"

Bëyí hoffe
(Saame Lúkkë 6.47-49)

²⁴ « Bëyí síkíreh unna won mi yaa ra te pagaa wa dfaaha raa, bëyí baa mada' a bëe' hof baa yíp faami nganja ra.

²⁵ Koo lasse bacal, húlúbbë hútté níi mulaa basse, ñéeré'té a ngilaaw gaan, wa baibuute faam fa, ndaa faam fa keenay af biti ri yípú nganj.

²⁶ Ndaa bëyí síkíreh unni so' te pageeh wa dfaaha raa, dí mada' a bëe' hofay baa yíp faami koloñ ra.

²⁷ Lasa' bacala ra, húlúbbë hútté níi mulaa basse, ñéeré'té a ngilaaw gaan wa baibuute faam fa, faam fa bëppé yahsa'te bëeb. »

Sañ-sañ Yéésú
(Saame Marka 1.22 ; Lúkkë 4.32)

²⁸ Woca' Yéésú wona ra, bëewë bëeb éemúté dee na waariya' ri ra,

²⁹ ndah di na yéeddë' rí maday a di na paguu ri yéeddëh yí wë na yéeddúu kootii Mëyíis rë, bi na yéeddë' rí a sañ-sañ.

¹ Yéesú na cép danja, ow caak ñeyute tala.

² Lahte guuñndi yíppée ac yekke fíyí won dí tih : « Bahaa, mi yúhté biti fu míñ sée pay mi haalaat bëewë në*. Fii soo rii pagid a ? »

³ Yéesú yedste ya'i tikké sun fi, won dí tih : « Mi tahte danju. Yípée wah ! » Guuña yíppée lan faan bëe'.

⁴ Yéesú baatte won dí tih : « Síkíree ! Ngana won ow yii beh. Paye seeyoha na dí olsoh ro, fu yera' saraha naха' Mëyíis rë, teebei bëewë biti fu lante. »

Ngémí kélffi soldaara

(Saame Lúkkë 7.1-10 ; Saŋ 4.46-54)

⁵ Yéesú hom haal Kafarnawum, lahte kélffi soldaari téebíléhté rí, na dañ dí won tih :

⁶ « Bahaa, mi laha' súrgíi ín faam, mi hela' ri tigal, dí jér jérë níñ míñeh til. Mi dañ do biti fu pay dí. »

⁷ Yéesú won dí tih : « Yen saañ mi pay dí. »

⁸ Kélffi soldaara won dí tígí daaha tih : « Bahaa, mi caleh fu haale faam so'. Wone un yínë kut, súrgíi së' ay wah. »

⁹ Fu ot mi won do ri, biti so' mi bee mi lahte kélffé yí daa paa'uu so' sun, te mi kélffé i soldaar bal. Mi won ow yínë waa na gété rée, dí saañ. Mi won ow kay aye raa, dí ac. Te mi won súrgíi së' page yii bee raa bal, dí pañ yaa. »

¹⁰ Kela' Yéesú unni yaa ra, dí éem éemë níñ dí yísséhté bëewë ñeyu tali ra na, won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : tali Israyel bëeb, mi olay na ow yínë sah bi gémë'té deh. »

¹¹ Mee ron won da ee : ow caak ay kola' tígí hom ow feey fa bëeb, ac bani Abraham, Isaak a Yakop bok ñami ndaje ma cégíd Koope Nguur ki ra. »

¹² Ndaa bëewë daa warun naa non koon da, ay líkú saañ ñíusé èssín. Wa ay looyee daaha, wa ñafoh níñ tññí wë lec. »

¹³ Yéesú antee won kélffi soldaara tih : « Tílé fu saañ faam, yee gém fú rë ay lahee daaha. » Wahtaa na wonu wa ra, súrgíi soldaara wahte.

* **8:2 8.2** *Mi yúhté biti fu míñ sée pay mi haalaat bëewë në* : Di gerek, bíníyú deh : *Mi yúhté biti fu míñ sée bukut mi lan*. [†] **8:17 8.17** Saame Isayii 53.4 [‡] **8:22 8.22** *Légéyú hac búudé neh* : Di gerek, bíníyú deh : *yéédé húlidde hac húlidde*.

Bëewí caakka pay Yéesú rë

(Saame Marka 1.29-34 ; Lúkkë 4.38-41)

¹⁴ Yéesú pay faam Peer filoon fe, dí deef jér fénidté pacool Peer beleb, faana tampe níí tam.

¹⁵ Di lebpe ya' belaa, tami faana yíppée rii yeris, belaa kolohte na tooppitoh ri.

¹⁶ Fíniin fín, Yéesú komute bëewí caakki lahuu yébitéh. Di won wono kut, yébitéh yë yedstute wa. Bëewë jérú rë bëeb dí payce wa.

¹⁷ Yee húmu won yonente Isayii ra laha'te d'aaha. Di húmu won tih : « *Di enohte misigi yen, kélissé yen jér.* »[†]

Bëewë fahuu ñéerë' a Yéesú rë

(Saame Lúkkë 9.57-62)

¹⁸ Ola' Yéesú biti bëewë caakute hëbísí rë, dí nahte taalibe yi bani wa saañ búk laaha hatni yíinée.

¹⁹ Ow di yéeddéh yí kootii Mëyíis lebohte ri tígí daaha, won dí tih : « Bahaa, tígí míñ fúu saañ bëeb, may ñee talu. »

²⁰ Yéesú won dí tih : « Tílé yë lahute faam, yakka lahute túf, ndaa so' mi Koy-bëe', mi lahay dék. »

²¹ Ow kay di taalibe yi won dí tih : « Bahaa, on so' paay mi pay mi hace baaso'. »

²² Yéesú won dí tih : « Légéyú hac búudé neh[†] ; kolee fu ñee tal so'. »

Yéesú luk ngilaaw doole

(Saame Marka 4.35-41 ; Lúkkë 8.22-25)

²³ Yéesú haalte gaal na saañ, taalibe yi ñéerúuté a ri.

²⁴ Hom homo níñ ngilaaw gaan kolohte filib laaha, mboowaanna na sod gaala mulub. Wahtii baaha deef dí fi Yéesú na nee'.

²⁵ Taalibe ya lebuute Yéesú, na fogu yúunúté rí wonu tih : « Bahaa, yípée koloh ! Yen ee suu húlé rë. »

²⁶ Di won wa tih : « Don tíitú yih ? Ngémén tasa'te ee ! » Tígí daaha dí kolohte, digidte uni, túuyucé ngilaaw ma a mboowaanna héddéh. Deyi baa bëeb hente tid.

²⁷ Bëewë éemúté na wonu tih : « Bëyí bee mën dí ow níi ngilaaw ma a mulii laaha sah na ñeyu woni ? »

Yéesú luk yébítéh doole

(Saame Marka 5.1-20 ; Lúkkë 8.26-39)

²⁸ Húusë' Yéesú laaha ra, dí teera' gina na wonuu Gadara ra. Ow ana yi lahuu yébítéh dúhúté hacaa ya na téebílúú rí. Wa sohooru sohooro níi tahte ow húmú kaañay ñee waali baaha.

²⁹ Wa na daañjuu wonu Yéesú tih : « Koy Koope, fu faha' panj fun yih ? Fu ac torohali fun te wahtaa lahay doom a ? »

³⁰ Deef lahte yubi mbaam-túgëllí caakute na píisúú ñam hatni baaha.

³¹ Yébítéh yë na dagu Yéesú wonu ri tih : « Fu lík fun daa, lah yeñ fun mbaammi yín në. »

³² Yéesú won wa tih : « Gétí ! » Tígí daaha, yébítéh yë yeddute bëewë, haalute mbaamma na. Yuba yíppée yedðoh yéelléen kí daña, mbaamma bëeb soruute laaha, húlúté. ³³ Nírëh yí mbaamma heguute suute filib ginin, na billú iña lah ra bëeb níi bi bëewë húmú lahuu yébítéh rë.

³⁴ Tígí daaha, bëy gina bëeb koluute saami Yéesú. Oluu wa ri ra, wa dagute ri dúh gin wa saañ.

9

Payi lëfënídë

(Saame Marka 2.1-12 ; Lúkkë 5.17-26)

¹ Yéesú kola' daaha haalte gaal, húuséetté laaha nimilte gin wa.

² Homa' ri daaha ra, i ow komute ri lëfëníd sun dil. Ola' ri dee gémuú wë rí rë, dí won lëfëñídë tih : « Habe híin yaal kowa, fu baalute bakaadfsu. »

³ Lahte i ow di yéeddëh yí kootii Mëyiis, yi húmú daaha, na wonu nuffi wa tih : « Bëyí bee solte Koope. »

⁴ Bi yúh Yéesú yee hom nuffi wa ra, dí won wa tih : « Yi tah don na lahu níb bos ? »

⁵ Yi daa lukki yoob biti mi won bëyí beh : fu baalute bakaadfsu, mbée kolee fu til ?

* 9:13 9.13 Saame Oose 6.6 * 9:17 9.17 mbiús hun : Bëy gini baaha húmú túmúú han filib mbúusí yugusuun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë baaysa' baaysoo. Ndaa mbúusë baha raa, na mínlílöh baaysoh.

⁶ Woteh don ay yúh biti so' mi Koy-bëe' mi lahte sañ-sañi baala mi bakaad feey fi beh ! » Di won lëfëñídë tígí daaha tih : « Kolee fu pon dilu, fu saañ faam. »

⁷ Lëfëñídë kolohte, saañce faam.

⁸ Oluu bëewë yii baa ra, wa tíitú tíitë níi na kañu Koope, ona on dí bëewë sañ-sañi man daa gaan ra.

Dëegí Yéesú Maccëe

(Saame Marka 2.13-17 ; Lúkkë 5.27-32)

⁹ Kola' Yéesú daaha na saañ ra, dí otte yekoh túm húmú took tígë në légéyë' rí rë ; dí hínú Maccëe. Yéesú won dí tih : « Kolee fu ñee tal so'. » Maccëe yíppée koloh wa ñíerúuté.

¹⁰ Filoon fi baaha, Yéesú hom ñam faam Maccëe, i yekoh túm a i bakaaroh kay yi caakute ayute, wani Yéesú a taalibe yi bokute na ñamu.

¹¹ Oluu farisenja yii baaha ra, wa wonu taalibe yi Yéesú tih : « Yi tah yéeddëhëen na bok ñam a yekoh yi túmë a bakaaroh ya ? »

¹² Kela' Yéesú yee wonu wa baa ra, dí won tih : « Jéríddëe daa sohluu payoh ndaa bëewë wahu ra neh.

¹³ Tílì ron saame yee faha' won unnee Koope yee ra : "Bëewë naa'-keeñ bëewí kayya na, daa génél së' biti wa hawre so' sarah kep." Kon bakaaroh ya daa tahu mi koloh, ndaa bëewë júbú rë neh. »

Yéesú a oora

(Saame Marka 2.18-22 ; Lúkkë 5.33-39)

¹⁴ Tígí daaha taalibe yi Sanj ayute Yéesú në wonu ri tih : « Funi farisenja na ooru, kon yi tah taalibe yu na eerih ? »

¹⁵ Di won wa tih : « Bee kílëek lahte ra, don habuu biti kooyya warutee súfúñ te deeefa bëe' kood da lis leelii wa a ? Don halaatuy ri maan ? Funi taalibe yi so' nék madu a bëe' kood baa ra hom a kooyyi ra nen. Bis ay lah, mi këllú leelii wa, tígí daaha wa ay oor.

¹⁶ « Ow na daafeeh búub kílíd a nuf píis has. Henun daaha raa, nuf píisí hasa héch sun fi búubí kiildë rëe, dara ay lukee gaan na.

17 Te ow na soreh béeñí hasi anti dal poosa' bal filib mbúus hun* kíilíd. Henun ñaaha raa, béeñé ay poo mbúusë, wa yúföh, mbúusë yah. Béeñ has kay, hom soruu mbúus has. Henun ñaaha raa, yin ii kat mbúusë te hana ii yúföh. »

Yéesú luk jér a húl doole

(Saame Marka 5.21-43 ; Lúkkë 8.40-56)

18 Yéesú hom wona, lahte kelffi yewúdí acce yeddohte kotti, won dí tih : « Bahaa, koy ki belii so' hulté koon, ndaa aye fu tikk ya'u faana, dí ay koloh ! »

19 Yéesú kolohte, bani taalibe yi ñeyute tal bée'.

20-21 Deef lahte belii húmú në, hente kíil sabboo a kíil ana yi dí yúfë' ñif. Di húmú won nufi tih : « Na mi leba búubí rek, may wah ! » Di acce ñeya'te Yéesú filoon lebpe nuf búubë.

22 Yissë' Yéesú otte ri ra, dí won dí tih : « Habe híin yaa ow ! Ngémú tahte fu wahte. » Wahtaa na wona' Yéesú díi na ra dí wahte.

23 Laha' Yéesú faam kelffi yewúdë, dí otte bëewë yee na fikilu†, yee na hawuu.

24 Di won wa tih : « Kélí tígë ! Kukéyë húlëy, dí nee' nee'o rek. » Bëewë yabute na yenu ri.

25 Dúhrúu bëewë èssín rë, dí haalte lasa hampe ya' kukéyë, kukéyë yippée koloh.

26 Yaa hente lëyëj deyi baa bëeb.

Payi búumíddí ana ya

27 Kola' Yéesú daa na saañ da, búumíd ana ñeyute tala na fogu wonu tih : « Sédí Dawit, yérém fun ! »

28 Laha' ri faam níi búumíddë lebute ri ra, dí won wa tih : « Don gémúté biti mi mín pañ yee nahu so' ron ra a ? » Wa wonu ri tih : « Ahanjkay bahaa, fun gémúté rí. »

29 Tígí daaha, dí lebpe illí wë, won wa tih : « Yee gémú ron dà hente. »

30 Illí wë yippée wërsëh, wa na olu. Yéesú digidste uni baatte won wa tih : « Síkíríi së' ! Ow banay yúh baaha. »

† 9:23 9.23 yee na fikilu : Di gerek, bínýú dëh : yee na mbiipu. Yewúdscë húmú lah luuy merees koon, wa waaye hacada raa, wa húmú fiisuu mbiip. * 10:4 10.4 jammbaara : Mín hen bëyí far-farlohte kootii Mëyíis, mbée bëyí non bëewë na haa'uu nguur ki bëy Rom ra.

31 Kaa'eeh dúhúu wë rë, wa ñeyute deyi baa bëeb bíllúté yee pañ Yéesú rë.

Payi bëyí laha' yébítëh fi kadda' ri won

32 Sayuu bëewí ana yi yaa ra, Yéesú komute bëyí laha' yébítëh fi kadda' ri won.

33 Di líkké yébítëh fë, bëe' dalaatte won. Bëewë bëeb éemúté, na wonu tih : « Moo ow ñellëy mani bee Israyel kan ! »

34 Ndaa wa fi farisenja wonu dí ñéerë' a Seytaane buuri yébítëh yë, daa tah dí míin wëe lík.

Yérmí Yéesú mboolo ma

35 Yéesú ñeete ginna bëeb, na yéeddë' filib íllyë na daguu yewúcdë Koope ra, na waare Uni NebiNguur ki sun-Koo, na pay heet jér a heet misik bëeb.

36 Ola' Yéesú díukélí bëewë na ayu díi na ra, keeña díumpé waa na ces, ndah wa mokute te súfúñúté ti harri lahuy nírëh nen.

37 Tígí daaha, dí won taalibe yi tih : « Meeya laabpe te lecoh ya míth yin ;

38 kon dëgí yíkíi meeya baat i lecoh, wa ac leja. »

10

Woli Yéesú taalibe yi sabboo a ana yi

(Saame Marka 3.16-19 ; 6.7-13 ; Lúkkë 6.14-16 ; 9.1-6)

1 Yéesú dëekké taalibe yi sabboo a ana yi, onte wa sañ-sañ likée yébítëh, payaa heet jér a heet misik bëeb.

2 Tii yi apootarri sabboo a ana yi yah, daa wa yeh : bee dëb dë, Simon fa na wonuu Peer ra a Anndere koy-yaafi ; Saak a Sañ koyyi Sebede ;

3 Fílip a Bartalemi ; Toomaa a Maccëe yekohi túmë koon, Saak fi Alfe a Taddee ;

4 Simon fi jammbaara* a Yudaas Iskariyot fa míllë'tée yaay Yéesú rë.

5 Yéesú wol wa fi sabboo a ana yi yah, líkinté wë won wa tih : « Ngénë pëyí tígí lahay yewúd. Ngénë pëyí ginni bëy Samari bal.

⁶ Yúlfi bëy Israyella na kay, wa fa madu harri múuyú múuyé nen da.

⁷ Tígí ñee ron bëeb lah wëeriyí biti Nguur ki sun-Koo lebohte,

⁸ don pay jérídæ a guuñidða, døn kélid bëewë húlú rë, døn lík yébítëh yë. Don meeluy waaf, kon ngënë méelii waaf.

⁹ « Don yahti saañ raa, ngënë kúrì pep hélis yínë sah faannon.

¹⁰ Ngënë kúrélíi nafa, búub lofaa, ñafad a duud : bëewë døn na habruu wa yaa ra nay ron tooppitee. Bëyí légéy wadtee yínlú opa'i.

¹¹ Don lah gin raa, lah sëemí bëyí tah hamí ron haneel faami. Lah hémí né níi bín koluun ron gini baaha ra.

¹² Don haal faam raa, lah dëgírì bëy faam fa jaamma.

¹³ Wa cal ri raa, jaammaa dagu ron ra ay ham. Wa caluy ri raa nék, jaammaa nimil døn na.

¹⁴ Te døn haal faam mbée gin, bëewë kaa' hamon haneel, kaa' síkiréhén rëe, lah dúhí daaha, døn paañ pénë mí kotton, teeþi wa biti wa homuy kaah.

¹⁵ Mee ron won kaaf ka ra ee : yiin nay aattiyyee Koope bëewë rë, daani bëy gini baaha ay luk bi bëy Sodom a bi bëy Gomoor misik.

Loola na ac fii rë

(Saame Marka 13.9-13 ; Lúkkë 21.12-17)

¹⁶ « Síkírí ! Mee ron wol ra ee ti ndeñji suu filib i gúmú nen. Kon lah hëfí te døn sos bal.

¹⁷ Lah hélí nuf bëewë né : af so' ay tah wa ay ron tèekid' këem filib ílýyë na daguu yéwúsdë Koope ra, wa lab døn laraw.

¹⁸ Don ay cégírú fii i gëernéer a fii i buur, døn seede yee yúhú ron soo na ra fii wë a fii bëewí kayyi yéwúd neh caak.

¹⁹⁻²⁰ Tíl níi døn kúrú këem rëe, ngënë sídii : yee nay ron layee wahtii baaha teme ra, ii kola' døn na, ay kolee Ruuh-Pesëj fa kola' Boffon na ra.

²¹ « Bín fë, ow ay yaay koy-yaafi hawroh ri húl, baap a koohi ðaaha bal, tuñka ay koloh sun fi baappi wa a yaayyi wa, hawroh wa húl.

²² Af so' ay tah bëewë bëeb kaa' ron, ndaa bëyí ham híin níi dúmëenë rëe, ay mûc.

²³ Don lah gin døn moklu raa, hégíi døn saañ gin kay. Mee ron won kaaf ka ra ee : døn ii dúmël ginna Israyel bëeb, te so' mi Koy-bëe' mi nimileh.

²⁴ Yoodoh lukeh yéeddëhí mí, te súrgë mínehé luk kélfi gaan.

²⁵ Yoodoh teemma' yéeddëhí mí dëe, baahte. Te súrgë teemma' kélfi gaan daa bal, baahte. Wa mí won so' mi bee biti daa mi Belsebul buuri yébítëh yë rëe, wa lah døn fi bëy faam so' na raa, wa ay ron wone yi ? »

Koope daa mit neeh

(Saame Lúkkë 12.2-7)

²⁶ Yésú baatte won tih : « Di mír ríi man bëeb ngënë néehí ow. Yíi laku bëeb ay olu, yíi díapu bëeb ay yúhú.

²⁷ Yíi won mi ron las, lah díührí rí éssín, yíi méddë' mí ron, lah wéní rí këem.

²⁸ Ngënë néehí bëewë na hawu ow húl rë, wa mính yin coonaa fi bëe'. Néehí Koope fa mír sañku ow a coonaa fi bëeb safara ra kay.

²⁹ Ndiit ana na yéeyíih fittíj woo ? Añcañ bi keen na bëeb ðeef neba' Boffon Koope neboo.

³⁰ Don nék, fen fi affon sah kídúté !

³¹ Kon ngënë sídii yin, døn génú líir ndiit fap !

³² « Bëyí won fii bëewë biti ri non bëewí së', so' bal may won fii Baaso' fa sunaa-sun biti bëyí baa non bëewí së'.

³³ Bëyí won fii bëewë biti di yéeh së' nék, so' bal may won fii Baaso' fa sunaa-sun biti mi yéeh bëyí bah.

Yésú kúd jaamma mbée ðaralsa' ?

(Saame Lúkkë 12.51-53 ; 14.26-27)

³⁴ « Ngënë hëbíi biti mi ac kúd jaamma feey fa. Ëe-ëe' ! Mi aay kúd jaamma, mi kúd haa'.

³⁵ Mi ac ðaralsa'i koy yaal a boffi, koy beleb a yaafi, beleb a pacooli.

³⁶ Bëy faammon nay hene kaa'oh yon.

³⁷ « Bëyí lukki faha' boffi, yaafi mbée koohi níi wa génél rí së', hen taalibeyi so' jomute bëyí bah.

³⁸ Bëyí enaay kurwahi ñee tal so', hen taalibeyi so' jomute bëyí bah.

³⁹ Bëyí núp húl, ay ñak ñíiní. Bëyí tah ñagi ñíiní af so' nék, ay lah pesa na dúmeh rë.

Bëyí kúnséhté (Saame Marka 9.41)

⁴⁰ « Bëyí ham don a ya' ana, deef dí ham so' ; te bëyí ham so', deef dí ham bëe' wol so' ra.

⁴¹ Bëyí ham yonente a ya' ana te habaa ri hena hen dí yonente ra, bëyí baa ay lahee waafi wad' yonente. Bëyí ham bëyí júbpé te habaa ri hena hen dí bëyí júbpé rë, bëyí baa ay lahee waafi wad' bëyí júbpé.

⁴² Bëyí on ow di tunki yee mulub, wuti yaha mulub yutuud' raa sah, te onaa ri hena hen dí taalibeyi so' ra, mee ron won kaaf ka ra ee biti bëyí baa ay liil waafi. »

11

Yee won Yéesú sun fi San Batis ra (Saame Lúkké 7.18-35)

¹ Líkínë' Yéesú taalibe yi sabboo a ana yi níi wocce ra, dí kolohte daaha, saañce ginna deyi baaha na yëeddë', na waare Uni Neba.

² Filib fi baaha béeëb, Sañ Batis hom kasu, kelohte iña na panj Kiristaa ra. Tígí daaha, dí wolte i ow di taalibe yi,

³ meeli Yéesú nda daa ri Sëmléhë në séentúu rë mbée bëewë wadti sehun ow kay.

⁴ Yéesú won wa tih : « Nímílì Sañ na, don bílís rí iña na keluu ron, don olute wa ra.

⁵ Wëní rí biti búumíddë yeelute, lëfëñíddë koluute, guuñidëa wahute*, likidëa ee keluu ra, bëewë húlú rë këllúté búudé, ñiékíddë keluute Uni Neba.

⁶ Bëyí af iñi so' taheh dí yeris ngémí, bëyí baa lahte sos-keeñ. »

⁷ Bi na suu bëewë húmú wolu dñi na ra, Yéesú yampe na goneel a dúukélí bëewë yii lejke Sañ Batis na, meelte wa won tih : « Don húmú payu olsoh yi luufa ? Tal bëhéerí ngilaaw ma na jaay ri neh maan ?

* ^{11:5 11.5} guuñidëa wahute : Di gerek, bínýú deh : guuñidëa ladute. ^{◊ 11:10 11.10} Saame Malasi 3.1

◊ 11:14 11.14 Saame Malasi 3.23

⁸ Kon don húmú payu olsoh yih ? Bëyí bekoh búubbí wunte neh maan ? Yíkée yí búubbí wunna oluu faam buur.

⁹ Mantee, don húmú payu olsoh yi luufa ? Yonente neh a ? Mee ron won ra biti di yonente kaah ; dí luk sah yonente gaan !

¹⁰ Daa ri bëe' në wona' Koope Téerëe rë bitih : "Olsee ! May wol ow këllëh daddi ro waal."[◊]

¹¹ Yéesú baatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : lahay bëyí límúté feey fi beh, te luk Sañ Batis gaan. Añcañ bëe' lukki yin Nguur ki sun-Koo ra luk rii gaan.

¹² Teekira' Sañ Batis níi a deh, Nguur ki sun-Koo hente gúyës, te bëewë lahu doole ra ee maannduu beyi ra.

¹³ Yonente ya béeëb a Kootaa húmú wonute yii lejke Nguur ki baa níi lahte Sañ Batis na.

¹⁴ Don gérm woni so' raa, hëbíi biti San daa yonente Éelí fë na húmú wonuu biti ay nimil ra.[◊]

¹⁵ Bëyí lah nuf kelaan, kelaan na ! »

¹⁶ « May mínee mëldë' bëy jamanii bee a yih ? Wa maduu a tunki tooku këem, yee na wonu affi yee tih :

¹⁷ "Fun poosute, dñon becuy !

Fun fogute, dñon hílpý fun !"

¹⁸ « Húmú aya' Sañ kaa'a'te ñam a han ra, wa wonu dí laha' yébítëh.

¹⁹ Aya' so' mi Koy-bëe' mi na ñam, mi na han ra, wa wonu tih : "Ëlì ! Bëyí bee ñam a han kut daa afa, te dí kooya' yekoh yi túmë a i bakaaroh kay." Añcañ iña lah ra teeëba'te biti waalli Koope júbpé. »

Bëy ginna kaa'uu lof pesad ra (Saame Lúkké 10.13-15)

²⁰ Yéesú na anti won affi bëewë dékú ginna húmú luk rii paga' kimtaan ra, biti wa lofuy pesad, won tih :

²¹ « Mas don fi bëy Korasin ! Don torohute, dñon fi bëy Betsaydaa ! Kimtaanna pagu ginon da, paguun Tíir a Sidon koon, tin bëy ginni yaaha maañutee lamboh saaku, wa leefoh yet, teeëba'i biti wa lofute pesad.

²² Daa tah mi won don tee : yiin nay aattiyyee Koope bëewë rë, daanon nay luke bi bëy Tíir a bi bëy Sidon misik.

²³ A don fi bëy Kafarnawum, mbaa don habuu biti d'fon ay bëyrú níi sun-Koo neh ? Ëe-ëe ! Añcañ d'fon ay cépírú níi safara. Kimtaanna pagu ginon d'a, paguun Sodom koon, tin d'i lís níi a woteh.

²⁴ Mi won d'fon tee : yiin nay aattiyyee Koope bëewë rë, daanon nay luke bi bëy Sodom misik. »

*Kúmpëe teeбу bëewë bëy èldúnë heefu wa ra
(Saame Lúkké 10.21-22)*

²⁵ Filoon fi baaha, Yésú won tih : « Baap, Yíkíi sun a feey ! Mee roo sím rë, di yee teeba' fu bëewë bëy èldúnë heefu wa ra iña d'ap fu baha ya a bëewë janjiyu ra.

²⁶ Baap, yii baa daa neba' ro, daa tah ri laha' d'aaha ! »

²⁷ Di baatte won bëewë tih : « Baaso' tíkké iña bëeb ya' so'. Ow yéeh so' mi Koy ka hém henay Baaso' ; te ow yéeh Baaso' hém henay so' mi Koy ka a bëewë mi faha' wa rii teeb ra.

²⁸ « Don fa ennon bít rën níi bít rë, éyí soo na mi kélis ron, don hílséh.

²⁹ Ñeyí woni so' mi nook ron, d'fon ñee kotti so' : mi sosse te mi cépícté af so'. Hen d'aaha raa affon took.

³⁰ Ahanjkay ! Ñeyi tal so' yoobpe te yee nah mi ron ra kofeelay. »

12

*Yésú a bisa na hílsúu rë
(Saame Marka 2.23-28 ; Lúkké 6.1-5)*

¹ Bisa na hílsúu yéwúddë rë ín, Yésú a taalibe yi ñeyu waali húus filib i meey bele. Yaabuu taalibe ya ra, wa yabute na kodu yaanjga yi belaa, na buluñu na húñu.

² Oluu fariseenja yii baa ra, wa wonu Yésú tih : « Ole ! Taalibe yu ee pagu yii Kootaa kadda'te ri bisa na hílsúu rë. »

³ Yésú won wa tih : « Don yúhú yee húmu pañ Dawit bee yaabuu bani bëewí rë maan ?

⁴ Di húmu haal Faam Koope*, bëbpe mbúurëe yefu fíi Koope ra, bani bëewí ñamute. Añcañ d'i a bëewí bëeb, ow di waa na waray naa ñam. Seeyoh ya kut daa waruu naa ñam.

⁵ Mbée d'fon yúhú yee bíniyú téeríi Kootaa ra maan ? Bisi hílsée lah raa, seeyoh ya na légéyú Faam fi gaani Koope ra na powu kootii bisa te na heneh yin bos waa na.

⁶ Mee ron won ra ee biti bëyí luk Faam fi gaana daa deh.

⁷ Mantee bal, Koope won tih : « Bëewë naa'-keen bëewí kayya na daa génél së' biti wa hawre so' sarah kep. »[†] Don yúh yee faha' won unni yaa ra koon, tin d'fon ii daan bëewí paguy yin bos.

⁸ Yúhí biti so' mi Koy-bëe' daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rë. »

Yésú a bëe' ya'a beedoh ra

(Saame Marka 3.1-6 ; Lúkké 6.6-11)

⁹ Yésú kola' daaha saañce, haalte tígë na daguu yéwúddë Koope ra.

¹⁰ Bëyí ya'a beedohte húmu në. Farisenja na saamu yii yabun wa Yésú, meelute ri wonu tih : « Kootaa onte ow pay jéríd bisa na hílsúu rë è ? »

¹¹ Di won wa tih : « Ow di d'fon na lahaa har fa yínë kut koon, har fa anti keen yéem yiin bisa na hílsúu rë, d'i ii yíppí pay nís d'i è ? »

¹² Añcañ ow luk har lah maanaa fap. Kon pagid' ow yin wun bisa na hílsúu rë kadduuy ! »

¹³ Tígí daaha, Yésú won bëe' ya'a beedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Bëe' yedste ya'i, ya'a yíppée wah kolon madda'te a ya'i yínée.

¹⁴ Tígí daaha, farisenja d'fuhúté tígë na daguu yéwúddë Koope ra, na peenu dee nay waa page níi wa hap Yésú húl rë.

Súrgée tanis Koope ra

¹⁵ Yúhë' Yésú biti farisenja peenu hawi húl rë, d'i kolohte tígí daaha saañce. Ow caak ñeyute tala, d'i payce bëewë jérú në rë bëeb,

* **12:4 12.4 Faam Koope** : Tígë seeyoh yi bëy Israyel húmu hawruu Koope na ra. Na húmu tabahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mëyiis húmu yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmu naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra. † **12:7 12.7 Saame Oose 6.6**

¹⁶ dí antee waa kadda' lok biti wa won
daa ri wa.

¹⁷ Yee húmú won Koope ñeya'te ri
yonente Isayii ra laha'te daaha. Di húmú
won tih :

¹⁸ « Bee daa súrgüi së', bee fal mi ra ;
mi faha'te ri níi faha',
te keen so' sosse d'ii na níi sos.
May cépid' Ruuhi so' sun fi,
dí waare heetta béeb waala gén dë.

¹⁹ Di ii íñë',
dí ii býíd' uni,
una ii lek ow këem.

²⁰ Di ii korsa' tal bëhëerí sígímpé,
dí ii yím lampii giimpe.

Di ay hene daaha níi
bëewë béeb tah waala gén dë.

²¹ Heetta béeb ay tík yaakaari wa sun fi.
»[†]

Sañ-sañi Yéesú kola' waa na ?

(Saame Marka 3.22-30 ; Lúkké 11.14-

²³)

²² Filoon fe, Yéesú komute bëyí laha'
yébítéh fí kadda' ri ot a won. Yéesú payce
ri, bëe' dalaatte ot a won.

²³ Bëewë béeb éemü éemë níi tahte wa
na wonu tih : « Bëyée wadti hena sédi
Dawit maan ? »

²⁴ Keluu fariseñja yii baa ra, wa wonu
dí ñéerë' a Belsebul buuri yébítéh yë daa
tah dí míin wëe lík.

²⁵ Bi yúh Yéesú yee nuffi wa, dí won wa
tih : « Bëewí daa boku nguur haa'ee filib
fi wa raa, nguur ki baa ii míllë' keen a
? Bëewí daa boku gin mbée faam haa'ee
filib fi wa raa, gini baa mbée faam fi baa
ay míllée poo.

²⁶ Kon hena biti Seytaane líkë Seytaane
líkë ti daa nen koon, deef dí haa' afi !
Nguur ki ay mínée cañ díh ?

²⁷ Hena biti Belsebul daa yed so' sañ-
saña na líkë' mi yébítéh rëe, kon daa yed
bëewën sañ-saña na líkuú wë yébítéh rë
? Wa fi yaa teebute ron biti dón homuy
kaah !

²⁸ Yee lah ra biti kay, mi ñéerë' a Ruuhi
Koope, daa tah mi míin lík yébítéh. Baa
daa teeba' biti Nguur ki Koope lahte níi
don na.

²⁹ « Ow míneh haal faam bëyí mitte ow,
poo faam fa, te débéeh rii pokalsa'. Di

pokalsa' ri níi woc raa kay, dí míin bëb
alal mi.

³⁰ Bëyí ñéerëey a so', kaa'a'te so' ; te
bëyí habraay so' négirë'í yubi so', bëyí
baa hasla' hasloo.

³¹ Daa tah mi na won dón bitih :
bakaadi pañ ow bëeb míin díi baalu níi
luka' sola' ya yuloh Koope na ra. Bëyí sol
Ruuh-Pesenj nék, dí ii baalu.

³² Bëyí won yin bos sun fi so' mi Koy-
bëe' bëeb, dí míin baalu. Yaha sun fi
Ruuh-Pesenj raa nék, bëyí baa ii mëssí
baalu.

Won bëeb dúhë' keen
(Saame Lúkké 6.43-45)

³³ « Tal kilki lahte njiriñ límë' koy ki
lahte njiriñ, tal kilki lahay njiriñ límë' koy
ki lahay njiriñ. Tal kilik yúhsúu koy ka.

³⁴ Tisoh yi hiliñni yeh, dón mínuú won
yii wunte díh te dón wúnih ? Yii won ow
bëeb dúhë' rí keenji.

³⁵ Bëyí naa'te keenji hom wona' yii
wunte ndah keenji naa'a laha' ri ra ; bëyí
bosse keenji nék hom wona' yii bosse ndah
bosi keeñja homa' ri ra.

³⁶ Mee ron won da ee bitih : yiin nay
aattiyyee Koo bëewë rë, bëyí won woni
lahay njiriñ bëeb, bani Koope ay naa
teya'.

³⁷ Yii won ow, Koope ay rii aattiyyee biti
ri ow wun mbée ri ow bos na. »

Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra
(Saame Maccée 16.1-4 ; Marka 8.11-12
; Lúkké 11.16, 29-32)

³⁸ Filoon fe, i ow di yéeddëh yí kootii
Méyíis a i fariseñ ayute wonu Yéesú tih :
« Bahaa, fun fahuu olu fu pañ kimtaani
nay teebee biti Koope daa wol ro. »

³⁹ Di won wa tih : « Don fi bëy jamani
beh, dón bosute te dón yégúy Koope ;
dón meeluú kimtaani kola' díi na a ?
Añcañ dón ii teebeu kimtaan héh henay
yee húmú kat yonente Sonaas ra.

⁴⁰ Di húmú laha' Sonaas waal éeyë loo
jéní gaana, so' mi Koy-bëe', bùudé fí së'
ay hacu, lah waal éeyë feey.

⁴¹ Yiin nay aattiyyee Koope bëewë rë,
bëy Níniif ay koloh cañ fíi dón fi bëy
jamani beh, teeb dón biti dón homuy
kaah. Keluu bëy Níniif waarii Sonaas ra,

[†] 12:21 12.21 Saame Isayii 42.1-4

wa lofute pesad neh a ? Añcañ bëyí luk Sonaas gaan daa deh.

⁴² Yiin nay aattiye Koope bëewë rë, buuri belaa húmú ílíf deyi Sabaa ra bal ay koloh cañ ffi don fi bëy jamanii beh, teeb don biti don homuy kaah. Di húmú kola' ginna lukuu wuloh ra acce sítirëhi wonnee ke Salomoo neb keloh níi rë neh a ? Añcañ bëyí luk Salomoo gaan daa deh.

*Nimili yébítéh ow na
(Saame Lúkkë 11.24-26)*

⁴³ « Yébítéh dúh ow na raa, saya' mbale luufin saame tígí hílsée rí. Di olay raa,

⁴⁴ wona' nufi tih : "May nimil tígë húmú kola' mi ra." Di nimil deef bëe' man ti faam fi parute, yugusute níi wunte, hente holø raa,

⁴⁵ tígí daaha, dì ay pay saam yébítéh paana kay, yi luku rii sohoor, wa ac dék bëe' në. Hen daaha raa, d'ee nay míllée bëe' rë ay luk d'ee man dì d'ebéenë rë bos. Yii man d'aaha nay kate bëy jamanii bee bosute níi bos ra. »

Bëy faam i Yéesú

(Saame Marka 3.31-35 ; Lúkkë 8.19-21)

⁴⁶ Yéesú hompe na goneel a bëewë, koy-yaayyi a yaafi ayute, cagute éssë na meelu ri. [

⁴⁷ Ow acce won Yéesú tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú éssín, na meelu ro. »]

⁴⁸ Yéesú tahte won dì tih : « Wa daa yaaso' a i wa daa koy-yaayyi so' ? »

⁴⁹ Di yedte ya'i na teeba' taalibe yi, won tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa wa yeh.

⁵⁰ Yúhí biti bëyí në pañ yee faha' Baaso' fa sunaa-sun dì bëeß, bëyí baa daa koy-yaaso' mbée yaaso'. »

13

Léehí feeyya maduy ra

(Saame Marka 4.1-9 ; Lúkkë 8.4-8)

¹ Yiin fin fa, Yéesú kolohte faam, saañce tookke bùk laahi Galile.

² Bëewí caakute níi caak ayute wéruté rí, tahte níi dì míllë' haal gaal filib laaha, tookke na, bëewë homute bùk laaha.

* ^{13:8 13.8} *Tal fi tal bëeß yera'te yee wad' rii yeraa ra* : Di gerek, bíníyú dëh : *tal fi tal bëeß, yee límpé pep tíméer (100), yee sabay pënén (60), yee sabay éeyé (30).* † ^{13:12 13.12} *bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu* : Bëe' pagay yii baaha ra, daa ri bëe' habay unna keloh ri ra, dì húl fayu raa, dì ay ñak bëeß.

◊ ^{13:15 13.15} Saame Isayii 6.9-10

³ Di ñeya'te léeh, na teeb wa yin caak won wa tih : « Lahte bëyí húmú koloh sohi meeyi.

⁴ Di hom hasli tisoh ka, lahte peppi keente bùk waala, yakka ayute tanute wa bëeß.

⁵ Lahte yi keen feey fi laha' la'. Bi caakay feey fa, wa yíppée paal ;

⁶ ndaa kola' na'a sun dì, bi nooray níillë, wa yíppée tam.

⁷ Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan. Kola' ñobitaan fa hampe wa ra, wa tampe.

⁸ Lahte yi keen feey fi loobpe. Wa paalte, talla kolohte, d'uhídté íl, laabpe níi laab. Tal fi tal bëeß yera'te yee wad' rii yeraa ra*. »

⁹ Yéesú baatte won wa tih : « Bëyí lah nuf kelaan na ! »

Yi tah Yéesú ñeya' léeh ?

(Saame Marka 4.10-12 ; Lúkkë 8.9-10)

¹⁰ Tígí daaha taalibe ya lebuute Yéesú, wonu ri tih : « Yi tah fu yahti won a bëewë rée, fu ñeya' wa léeh ? »

¹¹ Di won wa tih : « Don, kúmpë yí Nguur ki sun-Koo teebu ron, ndaa teebyuy bëewí kayya.

¹² Yúhí biti bëyí ham yee yero ri ra a ya' ana, ay baatu níi keeña sos. Bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu†.

¹³ Yee tah níi mi yahti won a wa raa, mi ñeya' wa léeh rë daa ri beh : biti wa yeele raa wa na élíh, te wa kelee raa wa na yíöh yee na wonu ra.

¹⁴ Yee húmú won Koope ñeya'te ri yonente Isayii ra laha'te d'aaha waa na. Di húmú won tih :

"Don ay keloh a nuffon, don ii yúh.

Don ay tík illén ngéey, don ii ot.

¹⁵ *Bëewí yee súhúté keeñ,*

wa dapute nuffi wa,

toñeh wa ay naa kelee.

Wa ñíipúté,

toñeh wa ay naa ole,

keeññi wa ay kúnsée ndín,

wa lof pesad, mi pay wa yee homuu wa ra."[†]

¹⁶ « Don nék, d'on lahute sos-keeñ : illén ee ot d'a, nuffon ee keloh ra.

¹⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : caakke yonente a bëewé júbúté húmu fahuute ot yee olu ron ra, wa oluy ri ; te wa húmu fahuute keloh yee keluu ron ra, wa keluu ri. »

Iti fi anili feeyya maduy ra

(Saame Marka 4.13-20 ; Lúkkë 8.11-15)

¹⁸ « Kon síkírii yee faha' won léehí línéhë ré.

¹⁹ Bük waala keen tisoh ka ra, daa wa bëewé yéjké biti keluu wa Unni Nguur ki sun-Koo ra, wa habuy wa affi wa. Seytaane acce tígí daaha, pahte wa waa na.

²⁰ Feey fa laha' la' tisoh ka keen na ra, daa bëewé yéjké biti keluu wa Unna ra, wa yípútée wëe tah a sos-keeñ :

²¹ ndaa Unna yípëy níil keeñni wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha : kofeel yípée wëe dab mbée wa moklu af hama habu wa Unna ra rek, wa koluun daaha yeris ngémë.

²² Feey fa na paal ñobitaan tisoh ka keen na ra, daa bëewé yéjké biti keluute Unna ra. Tíl tílë níi nék, sohle yi éldúnë a alal ma na nofa' ow ra lúffilté Unna waa na, tahte níi wa lahray wa njiriñ.

²³ Feey fi looba keen tisoh ka ra, daa bëewé yéjké biti keluu wa Unna ra, yúhúté yee won wa ra : ow fi ow waa na bëeb njiriñce yee wad d'iij njiriñ ra.[‡] »

Léehí gaaw fi naala

²⁴ Yéesú ñeyaatte wa léeh kay won tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a biti bee ow sohte tisoh ki wunte meeyi ra nen.

²⁵ Bëýí kaa'a'te ri kolohte leelu elek d'eef bëewé bëeb na nee'u, payte sohte gaawa naal filib too ka, saañce.

²⁶ Kola' too ka níi bírissé ré, gaaw fa kolohte bal ñéeré'té a wa.

²⁷ Súrgë yí yíkíí meeya ayute wonu ri tih : "Bahaa, fu soh tisoh ki wunte meeyu neh a ? Gaaw fa filib kola' di kon ?"

[†] 13:23 13.23 *ow fi ow waa na bëeb njiriñce yee wad d'iij njiriñ ra* : Di gerek, bíníyú deh : *Lahte yi lím pep sabay éeyë* (30), *yee pep sabay pëenë* (60) *mbée pep tíméer* (100). [‡] 13:31 13.31 *pebi yuntuudi* : Di gerek, bíníyú deh : *tisoh mutarda*. Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra.

[‡] 13:35 13.35 Saame Kañaa ya 78.2

²⁸ Di won wa tih : "Bëýí kaa'a'te so' daa panj pagari bah." Wa wonu ri tígí daaha tih : "Fu fahaay biti fun pay fun dof wa woo ?"

²⁹ Di won wa tih : "Miteh ri, toñeh don home dofí wa raa, d'on d'ofaaloh too ka.

³⁰ Yéddí wë daaha níi lecaa ya fayu. Bín fë rëe, may won lecoh ya dof wa paay, luuh wa tam wa, wa anti lec too ka garid so' wa."

Léehí pebi tisoh ki yuntuuda a bi lëwíirë
(Saame Marka 4.30-34 ; Lúkkë 13.18-21)

³¹ Yéesú ñeyaatte wa léeh kay won wa tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a pebi yuntuudi baa beeb ow sohte ri meeyi ra nen.

³² Pebi baa daa lukki yin tisoh ya bëeb ; kaa'eeh paala' ri ra, d'i hente tal kilik níi lukke gañcaha meeya bëeb, yakka ayute túfuté ya' ya. »

³³ Yéesú ñeyaatte wa léeh kay won wa tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a lëwíirë beeb ow beleb, boolla'te wa a mún caak, íyídsté wë níi wa bëeb fuudte ra nen. »

³⁴ Yéesú teeba' bëewé iñyaaha bëeb a léeh. Di na húmu woneh a bëewé te ñeyeeh léeh.

³⁵ Yee húmu won yonentaa ra laha'te daaha. Di húmu won tih : « *May waa ñee'ee léeh, may waa won iña dapu dala'te dalaani éldúnë ré.* »[†]

Iti fi léehí gaaw fi naala

³⁶ Yéesú kolohte bëewé në tígí daaha, nimilte faam. Taalibe yi lebuute, meelute ri wonu tih : « Teeb fun iti fi léehí gaaw fi naala meeya. »

³⁷ Di won wa tih : « Bëe' soh too-tihin ka ra, daa ri so' mi Koy-bëe' ;

³⁸ meeya daa éldúnë ; too-tihin ka daa bëewé nonu Nguur ki sun-Koo ra ; gaaw fa daa bëewé ñeyu tal Seytaane ra ;

³⁹ kaa'ohi yíkíí meeya, bee soh gaaw fi naala ra, daa Seytaane ; wahtu lec too daa túkkíí éldúnë ; lecoh ya daa wa malaaka ya.

40 Di nay dofuu gaaw fa luuhu tamu, ay made daaha nen túkkii éldúnë.

41 Yiin fin fa, so' mi Koy-bëe', may wol malaaka yi so', wa négirë' bëewë na beku bëewí kayya bakaad da a yee na ñeyih woni Koope ra bëeb, wa lík wë Nguur ki so',

42 an waa yeñ filib njaar mi kii kë, wa looye daaha, ñafee níi tíñní wë lec.

43 Tígí daaha, bëewë júbú rë ay niiñ ti na' nen filib Nguur ki boffi wa. Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Léehí alal ma d'apu ra a bi femaa

44 Yéesú baatte won wa tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a alal mi d'apu filib meey nen. Lahte bëyí otte wa d'apaatte wa, saañce a sos-keeñ yaayte iña laha' ri ra bëeb, nimilte lompe meeya.

45 « Nguur ki sun-Koo man biti bal bee yiikoh koloh saam feme kah-kah ra nen.

46 Di til níi teya' a femii kofeelte ot d'aa, di pay yaay iña laha' ri ra bëeb, di ac lom femaa. »

Léehí mbaala

47 Yéesú baatilte won tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a biti bee seeboh bac mbaal kísi, hampe heet jén bëeb rë nen.

48 Mbaala líif rëe, wa héc dí, d'uhid rí búk kísi fë, wa took tanis jénnë. Yee wun d'a, wa túm wë dama yi wa, wa bet yee lahruy wa njiriñ ra.

49 Túkkii éldúnë fayu ay made daaha nen. Malaaka ya ay ac, bísëlsë' bëewí bossa a bëewë júbú rë,

50 wa bet bëewí bossa filib njaar mi kii kë, wa looye daaha, ñafoh níi tíñní wë lec. »

Dee kéendë' Yéesú woni ra

51 Yéesú meelte taalibe yi won wa tih : « Don yúhú yee faha' won iñyaa ra bëeb ë ? » Wa wonu ri tih : « Íi, fun yúhú yee faha' waa won d'a kay ! »

52 Di won wa tih : « Ow di yéeddëh yí kootii Méyiis, bi yéedduté bal iña lenj sun fi Nguur ki sun-Koo ra mada' d'eh : di mada' a yíkíi faam fi baa fí yúhté biti yaati nís di iñi kah-kah ya faami raa, beya' yin has deh, bëb yin kíilid deh. »

Yéesú a bëy Nasaret

(Saame Marka 6.1-6 ; Lúkkë 4.16-24)

53 Wona' Yéesú léeh yí yaa níi wocce ra, di kolohte daaha saañce.

54 Laha' ri gin wa ra, di haalte tígë na daguu bëewë Koope ra, na yéedid wë. Di na yéeddë' rí éemil wë éemilë níi, tahte wa na wonu tih : « Di kola' ham-hama na yéeddë' rí iñyee ra a doolaa na paga' ri kimtaanni yee ra dih ?

55 Bee koy daayoha saa ? Maryaama daa yaafi neh a ? Di koy-yaafi Saak, Suseef, Simon a Yúd neh a ?

56 Koy-yaayyi beleb íníh ee bëeb filib fi yen a ? Kon di kola' iñyee bëeb dih ? »

57 Kénsúu wë iñyaa ra, wa gémuy rí. Di won wa tígí daaha tih : « Yonente heefuu gina dék dí rë a bëy faam wa na kut. »

58 Bi gémuy wë rí, Yéesú pagay kimtaan caak daaha.

14

Húlí Sañ Batis

(Saame Marka 6.14-29 ; Lúkkë 9.7-9)

1 Bín fë, bi hen tii Yéesú léyën gina, Erot gëernéerí Galile kelohte ban fi.

2 Di won súrgë yí tígí daaha tih : « Bëe' në keloh mi baa ra míntí hena Sañ Batis ! Di wacsti këllú këllé búudé daa tah di mín pañ kimtaan. »

3 Bee daa yee húmú kat Sañ Batis ra : Erot daa húmú habroh Sanj, pokrohte ri, bekrohte ri kasu af Eroat, beleb Fíláp koy-boffi di fi Erot.

4 Yee tah ra, biti Sanj húmú won di bín fë tih : « Waal neh fu naafe beleb koy-boffu ! »

5 Yee baa tahte Erot húmú faha' hawrohi húl, ndaa biti bëewë húmú habuu Sanj yonente, tahte ri kaañay.

6 Nimila' bisa límú Erot kíilí baaha ra, di cégidté ndaje. Koy Eroat beleb haalte na bec fíi haneella. Beja neba'te Erot

7 níi ri añaote biti yee meel ri kúkëyí belaa bëeb, di ay ri rii yed.

8 Yaafa bekke ri nuf níi di won Erot tih : « Tíké af Sanj Batis sun wa', fu yed so' ri. »

9-10 Keeñ buur d'úmpé ces, ndaa bi añaoh ri fíi haneella, tahte ri wola'te lecrohi af Sanj kasiin, komu kúkëyé.

11 Afa lecute tíkúté wa', komute kúkëyí cafay ka, kúkëyé kompe ri yaafi.

12 Filoon fi baaha, taalibe yi Sanj ayute, beyute bùudé fë hacute ri. Koluu wa hacada ra, wa suute Yéesú në, bìllúté rí yee lah ra.

*Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Marka 6.30-44 ; Lúkkë 9.10-17
; Sanj 6.1-15)*

13 Kela' Yéesú yee kat Sanj ra, dì beeb gaal, na saañ saami tígí daayte, wuloh bëewë. Namuu keloh dúukélí bëewë biti Yéesú saañce ra, wa koluute ginni wa, beyute kotti wa, ñeyute búk laaha na téebírú rí.

14 Cépé' Yéesú gaala ra, dì otte bëewí caakute níi caak. Tígí daaha, keenä dúmpé waa na ces, dì yampe na pay jéríddë.

15 Di hampe payi jéríddë níi na'a na yéellëh. Tígí daaha, taalibe ya lebuute ri wonu ri tih : « Wone bëewí yee saañ ginna leboh dee ra, wa saame yii túmún wë búkkí wë, tígë homu yen dee ra lahay yin, te na' ee saañ haale ra. »

16 Di won wa tih : « Miteh ri ! Don fi yah, yéri wë yii nay waa ñame. »

17 Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú iip a jén ana dee kut. »

18 Di won wa tih : « Këmí së' wë deh. »

19 Di antee nah bëewë took feey sun fi gaaw fa. Di beebpe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, býyíté afi yelte sun, símpé Koope, antee lecsa' mbúurëe, yedte wa taalibe ya, wa woruute wa bëewë.

20 Bëewë béeëb ñamute níi laalute. Négirúu wooñjiida ra, wa líiffé dama sabboo a dama ana.

21 Bëewë ñamu na ra warutee mit ow yaal júnní iip (5.000), bokaay beleëbba a tunka.

*Tílí Yéesú sun fi mulaa
(Saame Marka 6.45-52 ; Sanj 6.16-21)*

22 Filoon fi baaha, Yéesú yíppée nah taalibe yi haal gaala, wa këllëh rí búgi yínii laaha na'-na', dì fi baa dì pëkís bëewë paay.

23 Pëkísë' rí bëewë rë, dì hécéhté saañce dañ Koope sun fi dañjin. Elgi Koo deef bani afi kut daa tasu hatni baaha.

24 Wahtaa homa' ri daaha ra béeëb, deef gaala haalu taalibe ya ra ín jaanndohte

ngilaaw ma leelii laaha ra, mboowaanna na mokil wa.

25 Laha' hagada ra, Yéesú tíl tílë sun fi mulaa, na saañ ri deefri wa ra.

26 Oluu wa ri na tíl sun fi mulaa, wa habuu biti koon yaa jíné ; wa títúté na fogu.

27 Di yíppée wëe won tih : « Hëbí affon ! Ngënë títí ! Yaa so' ! »

28 Peer won dì tígí daaha tih : « Hena biti dì do fi Yikée rée, won so' mi ñée sun fi mulaa mi deefid dso. »

29 Yéesú won dì tih : « Aye ! » Peer yíppée cép gaala, na tíl sun fi mulaa, yulidste dñi na.

30 Ndaa ola' ri biti ngilaaw ma lahte doole, dì títitté na dal honoh, fonje won tih : « Yikée, sëmlë së' ! »

31 Yéesú yíppée yed ya'i hampe ri, antee rii won tih : « Fu néekíñë' yih ? Ngémën tasa'te ee ! »

32 Wa béeëb ana anutee haal gaala, ngilaaw ma seemmite.

33 Tígí daaha, wa fa húmú filib gaala ra béeëb yekute fíi Yéesú wonu tih : « Fu Koy Koope kaah ! »

*Dee payuu bëewë Senesaret ra
(Saame Marka 6.53-56)*

34 Húusúu wë laaha ra, wa teeruu Senesaret.

35 Yúhsúu bëewë dékú daaha Yéesú rë, wa wonute ri bëewë hatni baaha béeëb. Di komute jéríddë béeëb.

36 Bëewë na dagu ri biti jéríddë leb wuti yaha nuf búubí kut. Te bëewë lebu na ra béeëb wahute.

15

*Yéesú a baahi caacca
(Saame Marka 7.1-23)*

1 Jamanii baaha, i farisen a i yéeddëh yí kootii Méyiis koluu Yerusalem ayute wonu Yéesú tih :

2 « Yi tah taalibe yu në pëgih yee baahuu caacca ra ? Yi tah balaa wa ñam raa, wa na béeñnjíih booñjohi ñeete waal ? »

3 Di tahte won wa tih : « A dñon, yi tah dñon na tíkú túuyë' yí Koope dín, faha'i hami baah yon ?

⁴ Don yúhúté biti neh Koope won tih : "Lah tēepptíi baappon a yaayyon"*, te "bëyí won bos sun fi boffi mbée sun fi yaafi waatti hawun húl"† é ?

⁵ Ndaa don, d'on yéeddúu biti yee wad ow beb koon, tooppita' wa boffi mbée yaafi ra, d'i won biti kut d'i yedte wa Koope sarah raa,

⁶ bëyí baaha lahriray boffi mbée yaafi yin. Daaha, d'on nísúté iña túuyë' Koope ra, don tikuté baah yon.

⁷ Wonnon teem búkkën ! Yonente Isayii húmú wona' ron, te ri won kaah na bíní rí unee Koope bee ra :

⁸ "Kaña na kañu so' bëewí yee ra teem búkkí wë.

Yee hom keeñni wa ra haayaay a yee naha' mi ra.

⁹ Jaamiyoha na jaamiyuu wa so' ra lahay njiriñ ; iña na yéeddúu wë rë, ow doj daa sak wa."*

¹⁰ Yéesú antee dëek bëewë bëeb won wa tih : « Síkírii, te d'on bek iñyee affon !

¹¹ Iña na ñam ow ra neh daa na tah d'i sobe ; yee na d'uh búgë rë kay, daa na tah d'i sobe. »

¹² Taalibe yi lebuute ri filoon fe wonu ri tih : « Fu yúhté biti iña won fu ra nebaay farisenja a ? »

¹³ Di won wa tih : « Tal kilki Baaso' fa sun yipëy rí, ay dofou. »

¹⁴ Yédfí wë : wa búumídfí nooku i búumídf kay. Te búumídf nook búumídf rëe, wa bëeb ana ay keen ngas. »

¹⁵ Peer tahte won Yéesú tih : « Teeb fun yee na faha' fuu won sun fi yee na tah ow sobe ra. »

¹⁶ Di won tih : « Don fi yee nam, affon lahay daaha níi a dee bal a ?

¹⁷ Don yíh biti iña na ñam ow ra bëeb haala' búgë, saañ lowa, d'uh faana a ?

¹⁸ Yii fús búk ow nék, bëe' d'uhë' rí nufi, te daa na tah d'i sobe.

¹⁹ Nuf ow daa na koma' iñi bossi yee bëeb : bëem ow, njaaliyah a yii tappe njaaliyah bëeb, loh, felid ow a yah tii.

²⁰ Iñyaa daa na tah ow sobe, ndaa biti ow ñam te ri booñjeh booñnjohi ñeete waal, taheh d'i sobe. »

* 15:4 15.4 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 21.17   † 15:9 15.9 Saame Isayii 29.13

Ngémí belaa yëwúd neh ra (Saame Marka 7.24-30)

²¹ Yéesú kolohte daaha, saañce deyi Tíir a Sidon.

²² Laha' ri ra, lahte belii dék daaha, d'i bëy Kanaan. Belaa yíppée ac na téebiléh rí a foj won tih : « Yíkée, sédí Dawit dímlë' së' kan ! Koy so' bëleb laha' yébítéh fi daa na mokli ri mokli misikke. »

²³ Ndaa Yéesú tahay búkí dii na. Taalibe ya lebuute ri wonu ri tih : « Pékisé belii bee saañ ; d'i na lek fun a foj. »

²⁴ Yéesú tahte won tih : « Koope wol so' bëy Israyel na kut, wa fa madu harri müuyú müuyë nen ra. »

²⁵ Belaa acce yekke fíyí won tih : « Yíkée, dímlë' së' kan ! »

²⁶ Yéesú won di tih : « Bosse biti ñami tuñka yúfdëe buh*. »

²⁷ Belaa loffe ri won tih : « Baa kaah bahaa, ndaa kaa'eeh buh ñam ruuysiitta keena' ya' yíkii rë. »

²⁸ Tígí daaha, Yéesú won di tih : « Fu gaante ngém yaa ow ! Yee faha' fu ra lahte. » Wahtaa wona' ri unni yaa ra, kükéyí belaa wahte.

Bëewí caakka pay Yéesú rë

²⁹ Yéesú kolohte deyi Tíir a Sidon daaha, nimilte búk laahi Galile. Laha' ri ra, d'i lappe sun danj tookke na.

³⁰ Bëewí caakute deefrute ri, ñéerúuté a bëewí beeduu beedoo, i búumíd, i lëfënídf, i likid a i ow kay caak yi jérú jéré. Wa komute Yéesú, d'i payce wa.

³¹ Bëewë éemúté oluu wa likidsa na wonu ra, lëfënídfé koluute na tilú, cérrí bëewë beeduu ra mante ti merees nen, búumídfé na yeelu, wa bëeb na kañu ndami Koope fi bëy Israyel.

Mbúurú yí paana ya a i koy jén (Saame Marka 8.1-10)

³² Filoon fi baaha, Yéesú dëekké taalibe yi, won wa tih : « Mi yérémpé bëewí yeh ! Hente waal éeyë woteh wa ewu soo na, te wa lahluy yii ñamun wa. Mi míneh wëe yeris wa saya' loo holon, toñeh wa ay kohe waala biti wa yahti nimil ginni wa. »

* 15:26 15.26 Yéwúdfé

tíkú bëewë yëwúd neh ra buh.

33 Taalibe yi wonu ri tih : « Yii míñ ñémíd bëewí yee bëeb níí loo yi wa may, yen ay waa dúhée dih luufi péréedí beh ? »

34 Yéesú meelte wa won tih : « Don lahuu mbúurú díh ? » Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú paana a i jén yin-yin. »

35 Tígí daaha, dí wonte bëewë bëeb took feey.

36 Di bëbpe mbúurú yí paana ya a koy jénnë, símpé Koope, lecsa'te wa yedte taalibe yi, nahte wa wora' wa bëewë.

37 Bëewë bëeb ñamute níí laalute. Négirúu wooñjiida ra, wa líiffé dama paana.

38 Bëewë ñamu na ra henute ow yaal júnní inil (4.000), bokaay belebba a tuñka.

39 Pékísë' Yéesú bëewë níí wa suute ra, dí haalte gaal, saañce deyi Magadan.

16

Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra

(Saame Marka 8.11-13 ; Lúkké 12.54-56)

1 Filoon fe, i farisej a i saduseñ fahuu olsohi Yéesú ayute díi na, nahute ri pan kimtaani nay teebee biti Koope daa wori.

2 Yéesú won wa tih : « [Na' home haal don ot sun-Koo luum raa, don na yúhú biti Koo ay maal kék fin fë.]

3 Mbée bee hagad lahte don ot nérré leboh feey raa, dón na yúhú biti dí ay toë. Daaha, don míñ yúhsë' iña na teebea' yii nay lahe sun-Koo ra, dón antee míñ yúhsë' iña na teebea' Koo woteh yee ra a ?]

4 Don fi bëy jamanii beh, dón bosute te dón yéguy Koope ; dón meelu kimtaani kola' díi na a ? Añcañ dón ii teebeu kimtaan hém henay yee húmú kat Sonaas ra. »

Tígí daaha, dí kolohte waa na saañce.

Tígë teem affi taalibe ya ra

(Saame Marka 8.14-21)

5 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi haalute gaal na suu bùgí yíní laaha. Na

suu wa ra, taalibe ya halute kúrëelëh mbúurú.

6 Yéesú won wa tih : « Wëettíyíí affon ! Lah möytíi lëwíirí fariseñja a saduseñja*. »

7 Taalibe ya na capituu wonu tih : « Biti yen lahuy mbúurú daa tah díi won yee bah. »

8 Bi yúh Yéesú yee na wonu wa ra, dí tahte won wa tih : « Don capituu yi biti don lahuy mbúurú ? Ngémén tasa'te ee !

9 Kon dón yíh së' yúhë doom a ? Don nérsúuy mbúurú yí iippa woruu bëewí júnní iippa (5.000) ra a ? Négirúu ron wooñjiida ra, wa húmú líif dama díh ?

10 Don nérsúuy mbúurú yí paana ya woruu bëewí júnní iniilla (4.000) ra bal a ? Wooñjiida húmú négirúu ron ra húmú líif dama díh ?

11 Na won mi ron moytohi lëwíirí fariseñja a saduseñja ra, hena' dí níí dón míñ yúh biti mi wonay ron woni mbúurú ?

12 Tígí daaha, wa na anuu yúh biti dí wonay wa woni lëwíirë na túmú mbúurú rë. Di won wa biti kay, wa moytoh iña na yéeddúu fariseñja a saduseñja ra.

Woni Peer biti Yéesú daa Kiristaa

(Saame Marka 8.27-30 ; Lúkké 9.18-21)

13 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi koluute na suu deyi Sesare Fíláp. Di meelte wa won tih : « Bëewë wonuu biti so' mi Koy-bëe' daa mi wah ? »

14 Wa wonu ri tih : « Lahte bëewí wonu biti daa fu Sañ Batis, lahte yi wonu fu yonente Éelí, lahte yi wonu fu yonente Yérémí, i ow kay fal wonu ti fu ow di yonente ya. »

15 Di meelte wa won tih : « A dón, dón wonu biti daa mi wah ? »

16 Simoñ Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope, Koy Koope fa na pes d'a. »

17 Yéesú won dí tígí daaha tih : « Do fi Simoñ koy Sonaas, fu lahte sos-keeñ. Yee won fu ra dúhëey doo na, Baaso' fa sunaa-sun daa teeb ro baaha.

18 So' nék, mi won do tee : Daa fu Peer (daa ri : la'), te may yíppée janji so' sun fi la'i baaha ; te kúl kë ii rii míñ ham.

* **16:6 16.6 lëwíirí fariseñja a saduseñja** : Lëwíir daa na tah mún më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

¹⁹ May tikké céebí yí Nguur ki sun-Koo ya'u : yii kaa' fu feey fi beh, deef dí kaa'uu daaha sun-Koo ; te yii tah fu feey fi beh, deef dí tahuu daaha sun-Koo. »

²⁰ Yéesú antee kadda' taalibe yi wa won ow kay biti daa ri Buura Koo fal ri ra.

Woni Yéesú biti dí ay húl, dí kéllú búudé rë

(Saame Marka 8.31-33 ; Lúkkë 9.22)

²¹ Dala'te bisi baaha, Yéesú yampe na teeþ taalibe yi won wa tih : « Mi wadtee saañ Yerusalem, mi mok dín fë níi mok ya' yi baha ya gina, kélfë yí seeyoh ya a ya' yi yeeddëh yí kootii Mëyiis ; wa ay soo hawroh húl, te waali éeyë fë filoon fi húl së', may kéllú búudé. »

²² Tígí daaha, Peer dëekké rí, wa éccúuté, na won afa won tih : « Fu wona' yii baa dí Yíkëe ? Koo ii yeris yii baa kat do ! »

²³ Yéesú yísséhté won dí tih : « Wuloh so' Seytaane ! Fu yaha' waal. Doni Koope bokuuy dee oluu ron yii bee ra ; fu ot olad ow. »

Dee wadti ñéerúun a Yéesú rë

(Saame Marka 8.34 nü 9.1 ; Lúkkë 9.23-27)

²⁴ Yéesú antee yísséh taalibe yi na, won wa tih : « Béyí faha' ñéerë' a so', dí helan iñi afi, enoh kurwahi, anti ñee tal so'.

²⁵ Béyí núp húl, ay ñak ñíiní ; ndaa bëyí tah ñagi ñíiní af so', ay lah pesa na dûmeh rë.

²⁶ Kaah neh biti alal mi èldúnë caleh ow yaay ñíiní ë ? Ñíiní yaayute ay tosuu díh ?

²⁷ « So' mi Koy-bëe' mi yahti nimil raa, may ñéyrée a malaaka yi so' filib ndami Baaso'. Bín fë rée, ow fi ow bëeb mi yíníl rí yii pañ ri.

²⁸ Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte bëewí ewu don na deh, balaa wa húl, wa ay ot so' mi Koy-bëe', mi aye ayad buur. »

17

Teeba'i Yéesú ndami

(Saame Marka 9.2-13 ; Lúkkë 9.28-36)

¹ Waal pëenë filoon fe, Yéesú dëekké Peer, Saak a Sanj, hécehté a wa, kúdté wë sun fi danji utte.

² Lahuu wa ra, Yéesú lofisohte fíi wë : kanama man na' nen, búubbí naa' naa'o níi na tak.

³ Dee a dëh, wa olute Mëyiis a yonente Éelí feeñiyute na gonlu a ri.

⁴ Peer tahte won Yéesú tih : « Yíkëe, neþpe biti yen homun tígí deh. Fu tah raa, mi yíp dút éeyë : fu lah yínë, Mëyiis yínë, Éelí yínë. »

⁵ Peer hom wona, lahte nérí niiñce saw acce húunté wë ; un dofohete filib nérë won tih : « Bee daa Koy so'. Mi faha'te ri níi faha', keeñ so' sosse cií na níi sos. Síkírií rí ! »

⁶ Keluu taalibe ya uni bah, wa títú títë níi lasuute feey, líhúuté.

⁷ Yéesú lebohete wa, leþpe faanni wa, won wa tih : « Kélíi, ngënë títí ! »

⁸ Tígí daaha, béyrúu wë affi wa, wa olliluy ow, henay Yéesú a afi kut.

⁹ Wa koluu daaha na cépú daña. Wa homu cébë, Yéesú kadda'te wa bíllí yee olu wa ra níi bín këllúun dí fi Koy-bëe' búudé rë.

¹⁰ Taalibe ya meelute ri tígí daaha wonu ri tih : « Yi tah yeeddëh yí kootii Mëyiis na wonu biti Éelí wadtee nimil paay ?[§] »

¹¹ Di tahte won wa tih : « Ahanjkay ! Éelí wadtee nimil paay yugusa' iñä bëeb.

¹² Te so' mi beh, mee ron won ra ee biti Éelí nimilte, ndaa wa yúhsúuy rí, wa pagute ri yii neba' wa. Te yee pagu wa ri ra, wa ay rii pagee so' mi Koy-bëe' daaha. »

¹³ Tígí daaha, taalibe ya na anuu yúh biti dí wona' wa Sanj Batis.

Payi kúkëyë yin na ham dí ra

(Saame Marka 9.14-29 ; Lúkkë 9.37-43)

¹⁴ Tílúu wë níi wa lahute bëewë në rë, lahte bëyí lebohete Yéesú, yedðohte yekke fíyí

¹⁵ na dñaj ri won tih : « Yíkëe, yérmé koy so' : dí laha' yébitéh fí daa na ham ri, te ri mokke níi mok. Di hoñ díi kéendë' kíi mbée mulub.

¹⁶ Mi kompe ri taalibe yu payi, ndaa wa míñih yin na. »

¹⁷ Tígí daaha, Yéesú tahte won bëewë tih : « Don fi bëy jamanii beh, dñon fi bossi yee gémuý Koope yee ra, may home

don na mi mūjdé ron níi kirih ? Këmí së' kükëyë deh ! »

¹⁸ Yéesú komute kükëyë, dì digidte uni túuycé yébítéh fë dûh ; yébítéh fë yíppée yeris kükëyë, kükëyë wahte.

¹⁹ Filoon fi baaha, taalibe ya hécúuté a Yéesú, meelute ri wonu tih : « Yi tah lígi yébítéh fë wooñ fun ? »

²⁰ Yéesú won wa tih : « Néewë néewú ron ngém rë daa koma' ri ! Mee ron won kaaf ka ra ee : don lah ngém wuti yaha yutuud koon sah, don nah danjí bee koloh laay dín, dì ay ñee wonon. Daa mi won don dì ee : yin ii ron wooñ ! » [

²¹ *]

Waali ana fa wona' Yéesú biti dì ay húl, dì këllú bùudé rë

(Saame Marka 9.30-32 ; Lúkké 9.43-45)

²² Lahte bis, Yéesú a taalibe yi béeë homu ilíy yínë Galile, dì won wa tih : « So' mi Koy-bée', may yaayu bëewë,

²³ wa hap so' húl, te waali éeyë fë filoon fi húl së', may këllú bùudé. » Keluu taalibe ya unni yah, keeññi wa dúmpé.

Túmí Faam fi gaani Koope

²⁴ Tílúu wë níi wa lahute Kafarnawum ra, bëewë na yeeku túmí Faam fi gaani Koope ra ayute Peer na, meelute ri wonu tih : « Yéeddéhën na yera' túmí Faam fi gaana a ? »

²⁵ Peer won wa tih : « Di na yera' kay ! »

Laha' Peer faam ra, Yéesú jëltéhté rí won tih : « Simon, caa mi meel ro yin yínë : i wa daa na yero buurra feey fa túm ? Bëy ginni wa mbée bëy ginni kayya daa wa ílífú wë rë ? »

²⁶ Peer won dì tih : « Bëewí ginni kayya daa na yero. » Yéesú tahte won tih : « Kon bëewí wë nénih në !

²⁷ Dee mír rii man ra béeë, yen banuy haayil keeññi wa. Kon paye laahin fu yees caasu ; jénë nay roo débée jah ra, habe ri fu kúnís bùgë : fay naa deef hanjar hélis. Lah nisé rí, fu yed dì yekoh yi túmë, hen túmí yen ana. »

* ^{17.21 17.21} Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bínýú yii beh : Yébítéh yë madu dëe ra, oor a daj Koope na doj daa mír wëe lík.

18

Bëe' lukki gaan dà

(Saame Marka 9.33-37 ; Lúkké 9.46-48)

¹ Taalibe ya lebuute Yéesú wahtii baaha, meelute ri wonu tih : « Daa lukki gaan filib Nguur ki sun-Koo ? »

² Tígí daaha, Yéesú dëekké kükëy yutuud, kúdté rí leelii wa,

³ antee waa won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : don lofuy pesad don man ti di madu tuŋka nen, don ii hëelíd Nguur ki sun-Koo.

⁴ Kon bëyí cépíss afi níi teemma' kükëyí bee yin, bëyí baa daa lukki gaan Nguur ki sun-Koo.

⁵ Te bëyí af so' tah dì ham kükëy ti bee nen a ya' ana, deef dì ham so'.

⁶ « Ndaa mas bëyí bek wuti yaha ow yínë bakaad di taalibeyi so', wa fi tuŋki yee gémú soo na ra ! Biti ri poku la' gaan lúum betu leelii kísí fë, dì lap, daa gén dìi na.

⁷ Mas èldúnë di iña filib na bek ow bakaad ra ! Yaaha mínéh ñak naam, ndaa mas bëe' nay waa komee ra !

⁸ Kon hena biti ya'u mbée kotu daa beka ro bakaad, lece ri fu bet dì baanjin. Fu haala' pesa na dúmeh rë a ya' yínë mbée kot yínë, daa gén biti fu betu filib kíi kë ii mëssí yím rë a ya' ana a kot ana.

⁹ Te hena biti ilú ay roo beke bakaad, lukute ri fu bet dì baanjin. Fu haala' pesa na dúmeh rë a il yínë kut daa gén biti fu betu njaar mi kíi kí safara a il ana.

Léehí har fa mûuy dë

(Saame Lúkké 15.3-7)

¹⁰ « Méytii heef ow yínë sah di tuŋki yeh, wa fi taalibe yi so' ! Mee ron won ra ee : malaaka yi wa ínú hëbís Baaso' fa sunaa-sun, homute na. [

¹¹]

¹² « Cée mi meel ron : ow lah har tíméer (100) an naa mûuylë' yínë rëe, dì ay page yih ? Di ii hel harri sabay payniil a payniilla (99) daŋja homu wa ra, dì saañ saame bee mûuy dë ë ? ¹³ Mee ron won kaaf ka ra ee : dì saam dì níi ri ot dì raa, keeña ay sos níi sos. Sosi keeña laha' ri har fi yíníi baa mûuy níi olute ra, daa

lukki gaan sosi keeñña laha' ri harri sabay payniil a payniilli (99) kayya múuyúy rë.

¹⁴ Boffee ke ron sunaa-sun man d'aaha nen : di fahaay biti ow yínë sah di tunki yee múuy. »

Di na tilúu a tooñoh

¹⁵ Yéesú baatte won tih : « Koy-yaafu tooñ do raa, paye fu d'aay a ri, fu won di baaha. Di síkíreh rë rëe, deef hanndal ki d'oni wéegissé.

¹⁶ Di kaa' síkírehú rëe, lah paye fu saam ow yínë mbée ow ana d'oni wa ñéerë', fu nimil d'i na ti di bíniyú rí Téerëe bitih : "Balaa yin lecu béeëb, lahan seede ana mbée éeyë."*

¹⁷ Di kaa' síkírehí wë rëe, paye fu won di janjiin. Di kaa' síkírehí bëy janja raa, lah habee ri ti bëyí noneh bëewí Koopenen, mbée yeekoh túm.

¹⁸ Mee ron won kaaf ka ra ee : yii d'on kaa' ri feey fi beh, deef d'i kaa'uu d'aaha sun-Koo ; te yii d'on tah ri feey fi beh, deef d'i tahuu d'aaha sun-Koo.

¹⁹ « Cée mi baat d'on biti ow ana don na goneel yin feey fi beh, a di míntí man yaa béeëb, wa déjéen rí Baaso' fa sunaa-sun raa, d'i ay waa rii tahid.

²⁰ Yúhi biti tígí af so' daa tahan bëewë teya', wuti wa yahun ow ana, maa leelii wa. »

Yii lejke baala'

²¹ Tígí daaha, Peer lebohte Yéesú, meelte ri won tih : « Yíkëe, koy-yaaso' dékëe tooñi so' raa, may home daa mi baale ri níi kirih ? Níi hen waal paana a ? »

²² Yéesú won d'i tih : « Ëe-ëe', mi wonay ro waal paana doñ, fu wadtee rii baala' waal sabay paana (70) níi hen waal paana !

²³ « Ti d'aaha nen, Nguur ki sun-Koo míñ mellúu a biti buur koloh léjëntë' kabut ka lahru ri súrgë yí rë.

²⁴ Di na dal, d'i komute bëyí lahidte ri hélsí caakke lool sah.

²⁵ Bi míñeh súrgëe yíníl kabut ki, buura naha'te biti ri yaayu bani belebi a koyyi wa hen ñaam, alal mi béeëb yaayu bal, hélsé yínlúu kabut ka.

²⁶ Tígí daaha, súrgëe yeddohte hawohte kotti buura, yekke na d'an di won tih : "On so' rek Buur fu ham ya' ya fu yeris kotta, may ro waa yíníl béeëb."

²⁷ Buura yíppée ríi yérém baalte ri kabut ki béeëb, yerisse ri saañce faam.

²⁸ « Súrgëe d'uh d'uhë rek, tee'a'te a ow di bëewë wani boku légéy rë, bi lahidte ri kabut ki miteh yin. Di yíppée poñe bée' níi wooyce ri, na d'aañnjoh won tih : "Yíníl së' hélsí së' !"

²⁹ Bëe' yeddohte hawohte kotta, na d'an di won tih : "On so' rek kooja fu ham ya' ya fu yeris kotta, may ro waa yíníl."

³⁰ Bee lahru ra nék, kaa'a'te síkíreh, d'i antee naa tík téydéhëtë bée' kasu níi bín yínlée rí bée' kabut ka béeëb rë.

³¹ Lahte bëewí bani wa daa boku légéy maasuute béeëb ; keeññi wa d'úmpé ces, wa payute bïllúté buura yaa.

³² Tígí daaha, buura wola'te súrgëe pañ pagada ra won d'i tih : "Daa fu bos níi tígí teem bos ! Iña lahid' fu so' ra béeëb, mi baalay ro wa ndah biti fu d'anjke so' a ?

³³ Yi kaa' ro fu yérém moroomu do bal ti di yérmë' mi ro nen ?"

³⁴ Kola' buura daa a neebaa yi, d'i tikké rí ya' yi wohoh ya kasaa, d'i moklu. Di ay home daaha níi bín yínlée rí kabut ki béeëb rë.

³⁵ Ti d'aaha nen, Baaso' fa sun ay henee ow fi ow d'on na béeëb d'aaha biti bée' baaleh koy-yaafi keeñi. »

19

Yii lejke yes kood (Saame Marka 10.1-12)

¹ Woca' Yéesú wona ra, d'i kolohte Galile, saañce deyi Yúdée di hatni yíníi laahi Yurdeñ.

² I ow caak ñeyute tala ; d'i payce jéríd caak daaha.

³ Lahte farisenñi ayute na saamu olsohi, meelute ri nda ow wadtee míñ yes belebi biti wa mínlíh, a yii míñ tah wa powa' béeëb.

⁴ Di won wa tih : « Don yúhú yee bíniyú Téerëe rë maan ? Dalaana, Koo fa sak béeëb rë "sak ow yaal a ow beleb"*,

⁵ di won tih : "Yii baa daa tah ow yaal ay bíséh a boffi a yaafi, pokoh belebi na, wa hen yínë."[†]

⁶ Daaha, wa henluy ana, wa tasu yínë. Kon iñi Koo daa boolla' wa, ow banan waa daralsa' ! »

⁷ Farisenña tahute wonu tih : « Yaha d'aaha raa, yi tah Méyiis won biti ow míñ yes belebi biti ri saam keedí míñ teeba' biti d'i yesse kooda ? »

⁸ Di won wa tih : « Súhi ron keeñ daa tah Méyiis on don yii bah, ndaa húmu láhay dalaana.

⁹ Te mee ron won ra ee : bëyí yes belebi te d'eefa belaa habuuy a yaal, kood beleb kay, njaaliyohte. »

¹⁰ Taalibe ya wonu ri tih : « Hannadal ki yaal a beleb yaha d'aah raa, banti kood daa gén ! »

¹¹ Di won wa tih : « Bëewë béeñ neh daa míñú tah yii baaha, héñ henay bëewë Koope on wa ri ra.

¹² Kaah biti lahte bëewí míñh kood, ndah tasa'i wa yaal te wa límuú daa límée ; lahte yi yéñké biti pagad' ow daa tah wa tasa' yaal ; lahte yi ii kood bal ndah légéyíri Nguur ki sun-Koo. Bëyí míñ tah yii baaha taha ri ! »

Yéesú a tunka

(Saame Marka 10.13-16 ; Lúkkë 18.15)

¹⁷ ¹³ Filoon fi baaha, lahte bëewí homu komi Yéesú i kükéy, fahuu biti d'i tík ya' yi sun fi wa d'agid' wa, ndaa taalibe ya na wonu affi wa.

¹⁴ Yéesú won wa tih : « Yéddí tunka ac soona, ngénë këddíi wë ! Yúhi biti Nguur ki sun-Koo saamdu mani wa. »

¹⁵ Di antee tík ya' yi sun fi tunka barkelte wa, beyaatte waali na saañ.

Bëewë caaku alal ra a Nguur ki sun-Koo

(Saame Marka 10.17-31 ; Lúkkë 18.18)

³⁰ ¹⁶ Yéesú hom saaña, lahte kükéyí wahambaanii lebohete ri, won d'i tih : « Bahaa, mi wadti paga yii wuni bi níñ mi lah pesa na d'uméh rë ? »

¹⁷ Yéesú won d'i tih : « Fu meel so' yi sun fi yii wunte ? Koope kut daa na pan

wun. Fu faha' haal pesa na d'uméh rë rëe, lah page iñá túuyë' Koope ra. »

¹⁸ Kükéyí wahambaanaa meelte ri won tih : « Túuyë' yí yih ? » Tígí daaha, Yéesú won di tih : « Ngénë mësüi bëem ow ; ngénë mësüi njaaliyoh ; ngénë mësüi loh ; ngénë mësüi felid' ow ;

¹⁹ lah téeppítíi baappon a yaayyon ; te di fahuu ron affon, lah fëhíi moroommon daaha. »[†]

²⁰ Di won Yéesú tih : « Yii wad so' iñyaa béeñ mi pañke wa, kon mi talliil yih ? »

²¹ Yéesú won d'i tih : « Fu faha' biti fu júb níñ júb rëe, paye fu yaay iñá laha' fu ra béeñ, fu wora' cadum fa ñékíddë. Hen daaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. »

²² Kela' kükéyí wahambaanaa unni yah, bi caak ri alal níñ caak, yaa misikke ri keeñi níñ misik. Di kolohte na saañ.

²³ Yéesú won taalibe yi tígí daaha tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : haal Nguur ki sun-Koo kofelete yíkëe alal na !

²⁴ Ahankay ! Mi won tee bal : géléem haal gúl kúuc, daa lukki yoob biti yíkëe alal haal Nguur ki Koope. »

²⁵ Keluu taalibe ya unni yah, affi wa kúnéhté, wa meelute Yéesú wonu tih : « Kon daa míntí múc ? »

²⁶ Di yeelte wa, won tih : « Ow míñh múcél afi, Koope kut daa míñ ríi múcél. Lahay yii wooñ Koope ! »

²⁷ Peer won d'i tígí daaha tih : « Bahaa ole ! Fun helute iñá béeñ, fun ñeyute talu. Yi na seh fun na nék ? »

²⁸ Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : filib pesi hasa na ac fíi rë, so' mi Koy-bëe' may took ñaani Nguur ki so'. Yiin fin fa, d'on fa ñeyu tal so' ra, d'on bal d'on ay took ñaan Nguur sabboo a ñaan Nguur ana, d'on ilif talli sabboo a ana yi Israyel.

²⁹ Bëyí af so' tah di hel faami, koyyaayyi, boffi, yaafi, koyyi mbée feeyyi, d'i ay lah yi luk yaa caak fap, te d'i ay lah pesa na d'uméh rë.

³⁰ Ow caak di bëewë këllúu woteh ra ay millë' fayu, te ow caak di bëewë millúu woteh ra ay këllëh fayu. »

† 19:19 19.19 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12-16 ; Tali Léwí 19.18

20

Anili yíkíi meeya a súrgë yí

¹ « Nguur ki sun-Koo míñ möllúu a biti yíkée meey koloh baab cúb, saañ saami súrgë yí ay rii légéyiré meeyi.

² Ola' ri ra, bani wa júbúuté biti dí ay yínlé ow fi ow waa na béeb dëñé* yínë, dí antee waa yeñ meeyi.

³ Di dúhëetté siñaakada, dí otte i ow kay na cagaaluu këemí gina,

⁴ dí won wa tih : "Don bal tílí dón légéyé meey so', mi yíníl ron."

⁵ Bëewí yaa suute. Di dúhëetté laha' na' leelu af ra a wahtu éeyë filoon fi baaha bal, te faraah dí ot ow raa, dí wona' wa yaa yínë.

⁶ Mílléení dúh dseef na'a na dal yéellëh rë, dí ceefaatte i ow kay këemë, dí won wa tih : "Yi tah dón na homu deh bis múlgús dón légéyúy ?"

⁷ Bëewë wonu ri tih : "Ow daa beyay fun légéy." Di won wa tih : "Kon tílí dón légéyé meey so' bal !"

⁸ « Sosa' na'a ra, yíkíi meeya won daga na tooppitoh alal mi ra tih : "Dëeké súrgë yë, fu yíníl wë. Lah débée bëewë míllúu beyu ra, fu míllë' yee débúu rë."

⁹ Tígí daaha, súrgë yë míllúu beyu bee na yéellë' na' ra, daa débúu ac, bëe' yínilté ow fi ow waa na béeb dëñé yínë.

¹⁰ Nama' lah wahtii bëewë débúu beyu ra, wa sehu yínlí luk yah, ndaa ow fi ow waa na béeb yero dëñé yínë ti bëewí yín nen.

¹¹ Liiluu wa yínlí wë rë, yaa nebaay wa, wa payute na wonu yíkíi meeya baaha

¹² wonu tih : "Bëewí yee daa míllúu ac, légéyú wahtu yínë kut, fu téydë'té wë a fun yíníl, fun fa enduu légéyí misiga ndinj-ndinji na'a ra a ?"

¹³ Yíkíi meeya loffe won ow yínë waa na tih : "Kooja, mi tooñay ro ! Yen húmu júbúu biti may roo yínlé dëñé yínë bisa neh a ?

¹⁴ Kon habe yee wad doo na ra fu saañ faam ! Neba' so' mi yed bëyée míllë' rë teemi yuu raa, waal ow íníh në !

¹⁵ Mi waray bek hélsí së' tígí neba' so' waro a ? Am fu eeñinja' so' naa'i keeñ so' ? »

¹⁶ Yéesú lúsdë' anili dah won tih : « Ti dñaaha nen, bëewë míllúu rë nay këllée fayu, bëewë këllúu rë míllë' . »

Waali éeyë fë wona' Yéesú biti dí ay húl, dí koloh ra
(Saame Marka 10.32-34 ; Lúkkë 18.31-34)

¹⁷ Filoon fi baaha, wa beyute waala na suu Yerusalem. Wa homu waala wa na suu, Yéesú hécéhté a taalibe yi sabboo a ana ya, won wa tih :

¹⁸ « Síkírii ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, gina nay tíkúu so' mi Koy-bëe' ya' yi këlfë yí seeyoh ya a yéeddëh yí kootii Méyíis rë. Wa ay soo aattiya' húl,

¹⁹ tík së' ya' yi bëewë yéwúd neh ra. Wa fi yaa ay soo ñaawal, labisa' so' laraw, an soo daay sun kurwah. Te waali éeyë fë filoon fi húlí së', may këllú bùudé. »

Bëe' lukki gaan da
(Saame Marka 10.35-45)

²⁰ Tígí daaha, beleb Sebede a koyyi lebuute Yéesú, belaa yekke fíyí, faha' d'anji yin.

²¹ Yéesú meelte ri won tih : « Fu faha' yi yaa ow ? » Di won di tih : « Gap so' biti fu took Nguur ku fayu raa, fu tëekíd koyyi ana yee ke so' yee hëbísú : bëyí yínëe hom ya'i ñamaa fu, yínëe hom ya'i sugu fu. »

²² Tígí daaha, Yéesú won tih : « Don yíih yee dagu ron ra. Mbaa ron kaañute han gulii kofeel ka nay mii hane ra ? » Wa wonu ri tih : « Fun kaañute ri kay ! »

²³ Di tahaatte won wa tih : « Kaah biti dón ay han gulaa nay mii hane ra. Ndaa yi leñke toogi ya'i ñamaa fi so' mbée ya'i sugu fi so', daa mi na ona' ri neh ; bëewë Baaso' waayid wa tíkkí yaa ra daa lahuu wa. »

²⁴ Keluu taalibe yi kayya yii baa ra, wa neebuute koy-yaayyi ana ya.

²⁵ Tígí daaha, Yéesú dëekké wë béeb, won wa tih : « Don yúhúté biti yíkée yí ginna a bëewí gaanna hom ñaamluu bëewí kayya ñaamloo, noote wa !

* **20:2 20.2 dëñé** : Di hanjar hélíis ; daa na yínlúu légéy súrgë bis múlgús.

²⁶ Yii baa waray laha' daaha hanndal kon. Ow di don na faha' hen ow gaan raa kay, di henan súrgii bëewí kayya.

²⁷ Te bëyí faha' hen kélfé don na, di henan ñaami bëewí kayya.

²⁸ Ti daaha nen, so' mi Koy-bëe' mi aay biti bëewë nay hene súrgë yí së'. Mi ac biti kay, daa mi nay hene súrgii bëewë ní mi yera' ñíin së' tosaa pes ow caak. »

Payi búumíddí ana ya

(Saame Marka 10.46-52 ; Lúkkë 18.35-43)

²⁹ Lahuu Yéesú a taalibe yi Yéríkëe níi wa na dñuhú gina ra, i ow caak ñeyute tala.

³⁰ Lahte búumíddí ana yi tookute bük waala. Keluu wa biti Yéesú daa na ñee daaha ra, wa na fogu wonu tih : « Yíkëe, sédí Dawit, yérém fun ! »

³¹ Bëewë na wonu affi wa, fahuu biti wa héddëh, kaa'eeh wa lukuu fon na na wonu tih : « Yíkëe, sédí Dawit, yérém fun ! »

³² Tígí daaha, Yéesú canke, dëekké wë won wa tih : « Don fahuu biti mi pagira ron yih ? »

³³ Wa wonu tih : « Yíkëe, page níi illí fun wërsëh, fun míñ ot ! »

³⁴ Yéesú yérämpé wë, lebpe illí wë. Illí wë yíppée wërsëh, wa na olu, wa ñeyute tali.

21

Haali Yéesú Yerusalem

(Saame Marka 11.1-11 ; Lúkkë 19.28-40 ; Sañ 12.12-19)

¹ Tílúu Yéesú a taalibe yi níi wa lebuute Yerusalem, yeedda' ki danjí Ëlíiffé di hébís Betfase ra, Yéesú wolte ow ana waa na

² won wa tih : « Pëyí gina fíi bín, don haale na rek, don ay naa deef mbaam belef poku, koy ka hom hébísí. Lah pékísí wë, don kom so' wa.

³ Ow tah don na raa, lah wéní rí biti Yíkëe daa sohla' wa. Hen daaaha raa, di ay ron yíppí yeris, don kúd wë deh. »

⁴ Yee húmu won yonentaa ra laha'te dñah. Di húmu won tih :

⁵ « Wéní bëy Siyon tee :

*Ëlí ! Buuron ee ac don na ra,
sosse níi sos,
yaagoh sun mbaam,
sun cúmbúr,
koy mbaam-séf. »[☆]*

⁶ Taalibe ya sayuu daaha, pagute yee nah wa Yéesú rë.

⁷ Wa kalute mbaam fi belaa a cùmbúré, larute sabidoorri wa sun, Yéesú yaagohte.

⁸ Dúukélí bëewë húmu në rë, yee beyu sabidoorri wa larute waala, yee saamu i ya' kilik hilsid larute waala bal.

⁹ Bëewë bëeb, dala'te yee paa'uu Yéesú fíi a yee paa'uu ri filoon ra, bëyrúté unni wa sun na njoobu ri wonu tih :

« Oosaanaa ! Sédí Dawit laha ndam !

Koo-Yíkëe barkela bëe' dí wol ri ra !

Oosaanaa ! Koo laha ndam di sunaa-sun ! »[☆]

¹⁰ Yéesú na haal Yerusalem, gina bëeb na hégyëh. Bëewë na meeluu na wonu tih : « Bëyée wadti hena wah ? »

¹¹ Wa meelee raa, bëewë bani Yéesú ñéerúu rë tahe wone tih : « Yaa Yéesú, yonentaa dék Nasaret di Galile ra. »

Lígí yaayoh ya Faam fi gaani Koope

(Saame Marka 11.15-19 ; Lúkkë 19.45-48 ; Sañ 2.13-22)

¹² Laha' Yéesú gina níi ri haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, di yampe na lík yaayoh ya a lomoh ya homu na ra bëeb, julkëncé taabulli bëewë në lofrantuú hélíis rë a ñaanni yaayoh yi bëdú yë,

¹³ di antee won tih : « Koo wonay Téerëe bitih : "Faam so' ay wonuu faam fa na daguu ra"[☆] a ? Ndaa don yíssúté rí "faam lohoh"[☆] ! »

¹⁴ Filoon fi baaha, i búumídf a i lëfëñíd lebuute Yéesú baylaa daaha bal, di payce wa.

¹⁵ Oluu kélfé yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis iñi éemilë' yë an dñi kola' pan, wa olute tunka na fogu Faam fi gaana na wonu : « Oosaanaa ! Sédí Dawit laha ndam ! » ra, keeñni wa haayte,

¹⁶ wa wonu ri tih : « Fu keloh yee na wonu tunka ra a ? » Di won wa tih : « Mi keloh na kay ! A don, don kélluy unnee ke Téerëe yee neh a ? Téerëe won tih :

[☆] 21:5 21:5 Saame Sakari 9.9   [☆] 21:9 21:9 Saame Kañaa ya 118.26   [☆] 21:13 21:13 Saame Isayii 56.7   [☆] 21:13 21:13 Saame Yérémí 7.11   [☆] 21:16 21:16 Saame Kañaa ya 8.3

*"Fu panke nūi wobiitta a baakerra na kañu ro."*¹⁶

¹⁷ Di antee waa hel daaha, saañce Betani, nee'te dín fē.

Cuñi eena lahay koy ra

(Saame Marka 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Yílē' Koo kék baab fin Yéesú na nimil Yerusalem ra, yaab hampe ri.

¹⁹ Di séenté tal een búk waala, dí dalte ; ndaa laha' ri na ra, gét née saaf, dí olay na koy. Tígí daaha, dí won tih : « Fii límlí koy yee tas fii rē ! » Una na lús, tal eena súhté níi lahte keeña.

²⁰ Oluu taalibe ya yii baaha, wa tíitú tíjté níi na wonu tih : « Tal eeni bee míñé' súh súhí gaawi bee díh ? »

²¹ Yéesú tahte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : don gém te don léhíh nuf ana koon, mi teyay ron biti don ay míñ yee pan mi tal eeni baa ra doŋ, ndaa don nah danjí bee dsoföh dee saañ yípée kísí, dí ay rii paŋ.

²² Don gém dëe, yúhí biti yii don dsaŋ ri Koope béeb don ay rii liil. »

Tígë dúhë' sañ-sañi Yéesú rē

(Saame Marka 11.27-33 ; Lúkkë 20.1-8)

²³ Filoon fi baaha, Yéesú haalte Faam fi gaani Koope, na yéedddé'. Kélfé yí seeyoh ya a baha ya gina dseefute ri daaha, wonu ri tih : « Fu paga' iña na paŋ fu ra sañ-sañi bih ? Daa nah ro paŋi wa ? »

²⁴ Yéesú loffe wa won tih : « So' bal may ron meel yin yíné. Don tiil so' na raa, may ron teeb bée' yed so' sañ-saña na paga' mi wa ra.

²⁵ Wéni së' : bëtsë në húmú bëtís Saŋ bëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbée bëewë ? » Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won biti Koope daa nah ri raa, dí ay yen meel yee tah níi yen gémuy iña won Saŋ ra.

²⁶ Te yen won biti bëewë daa nahu ri raa, yen helun nuf bëewë në, ndée wa béeb habuu biti Saŋ húmú yonente. »

²⁷ Wa wonu Yéesú tígí daaha tih : « Fun yíh yin na ! » Di nampee waa won tih : « Kon so' bal, mii ron won bée' yed so' sañ-saña na paga' mi wa ra. »

Anili koy-yaayyi ana ya

²⁸ Yéesú baatte won tih : « Don yúhú yi anili beh ? Lahte bëyí húmú laha' koy ana. Lahte bis, dí payte otte bëyí yínée won dí tih : « Fii pay fu yér meey woteh aa kooja ? »

²⁹ Koy ka won dí tih : « Mi ebaay pay meey woteh baap ! » Ndaa hompe níi dí réecciyéhté yee won dí boffa ra, dí kolohte saañce meey.

³⁰ Filoon fi baaha, boffa payte otte bëyí ana fa túuycé rí waali meeya. Bëyí yíníi bee won dí tih : « Kotta yee baap ! » Ndaa dí mílléey pay.

³¹ Cée mi meel ron : « Bëyí bih, di wa fi ana yi yaaha daa paŋ yee faha' boffa ra ? » Bëewë wonu tih : « Bee déb dë ! » Yéesú tíkké won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : Yeekoh yi túmë a belebba na tilú rë gémúté rí. Te filoon fi bee oluu ron yaa ra béeb, dara hégyéy ron níi tah don lofisoh, don gém woni. »

Anili línëh yí reseñña sohooru ra

(Saame Marka 12.1-12 ; Lúkkë 20.9-19)

³³ Yéesú wonil wa tih : « Síkírii anili yíníi beh : Laha' bëyí húmú yíp meey reseñ, líikké rí, yugusse tígè nay pooyuu reseña ra, saampe dút, dí antee rii yera' ndalu, saañce baa'b.

³⁴ Nona' reseña ra, dí wolte súrgë yí línëh yë në, nda wa yed dí wodi.

³⁵ Ndaa lahuu wa ra, línëh yë habute wa, labute bëyí yínée labbi misikke, hawute yínée húl, bee tíkëh në rë wa tawsuite ri la'.

³⁶ Filoon fi baaha, yíkíi meeya wolaatte i súrgë kay yi luku yee dëb dë caak. Lahuu wa ra, línëh yë pagute wa yee pagu wa bëewë dëbú rë.

³⁷ Di míllé' wol koy ki yaali, won nufi tih : « Man biti wa ay yed koy so' cér ! »

³⁸ Ndaa séenúu línëh yë koy ka, wa wonu hanndal ki wa tih : « Lamoha abee kan ! Éyí yen hap dí húl, yen bëb meeya. »

³⁹ Laha' ri ra, wa yípútée ríi ham, dúhrúté rí meeya, hawute ri húl.

⁴⁰ Mi meel ron leegi : yíkíi meeya ac raa, dí ay page línëh yí yaa yih ? »

⁴¹ Wa wonu ri tih : « Di ac daa, dī ay bëem línëh yë sohooru yaa ra bëeb, dī anti yed meeya línëh kayyi ay rii yed wodi biti reseña non fayu. »

⁴² Yéesú baatte won tih : « Don yúhú yee bíníyú Téerée bee ra maan ? "La'a habuu tabahoh ya biti lahay njiriñ ra daa millé' ham lasa. Koo-Yikée daa paga' ri daaha te ri nebpe yeel lool."[☆]

⁴³ Daa tah mi won don biti Nguur ki Koope ay paketu ya' yon, yero bëewí légéyí wë ay púl kaah. [

⁴⁴ Yii lenke la'i baa nék, bëyí baboh na bëeb ay korsa', te la'a keen sun ow raa ay rii dákaya'.]

⁴⁵ Keluu kélfe yí seeyoh ya a farisenja unni yah, wa yúhúté biti Yéesú wona' wa.

⁴⁶ Wa na saamu dee nay wa rii habee ra, ndaa bi bëewé bëeb habuu Yéesú yonente, wa kaañuy.

22

Anili bëewé gapu ndaje ma ra (Saame Lúkké 14.15-24)

¹ Yéesú ñeyaatte wa léeh won tih :

² « Nguur ki sun-Koo man biti lah buuri húmbélid koohi kílëek rë nen.

³ Di wolte súrgë yí pay dëegí bëewé gapu kílëegë rë, wa kaa'uute ac.

⁴ Di wolaatte i súrgë kay woni wa bitih : "Mi waayce kílëegë. Mi happy fañji so' a júrë lukki dúuf rë. Iña bëeb wocce, wa talluu ac !"

⁵ Ndaa bëewé dëekú rë tíkúy gaba nuffi wa : yee suute meey, yee sohle yi wa,

⁶ bëewí kayya habute súrgë yë, moklute wa níi bëemúté wë.

⁷ Kela' buura yaa, keeña haayte, dī yeñce soldaarri dákaya'i bëewí sëhëerídfí yaa bëemúu ow yaa ra, wa tam gin wa.

⁸ Tígí daaha, dī won súrgë yí tih : "Nami ndaje ma nonte, ndaa bëewé gapu ra célíh rí.

⁹ Kon tíli séllíkkí waalla, bëyí dón ot dī bëeb dëekí rí ndaje ma."

¹⁰ Tígí daaha, súrgë yë koluute, tawute affi wa waalla, dëekúté bëewé bani wa

tee'uu ra, yee bosu a yee wunu ra bëeb tee'uute ndaje ma níi faam fa líiffé.

¹¹ « Tígí daaha, buura acce kénshí bëewé. Laha' ri ra, dī otte bëyí bekaay yéré yë wad díi bekoh ra.

¹² Di won bëe' tih : "Kooja, fu haala' dee díh a yéré yë faanu ?" Bëe' lahay yii wona ri.

¹³ Tígí daaha, buura won súrgë yí tih : "Hébí rí don pokalsa' kotta a ya' ya, don bet dī ñúusë ëssín, dī foge dín fë ñafee níi tíñë lec." »

¹⁴ Yéesú baatte won tih : « Ow caak dëekúté naam, ndaa yee tansu ra caakuy. »

Túmi buur

(Saame Marka 12.13-17 ; Lúkké 20.20-26)

¹⁵ Farisenja koluu daaha, hécúuté na peenuu dee nay wa rii fírée rë, di iña na won ri ra.

¹⁶ Tígí daaha, wa yejute i ow di taalibe yi wa díi na, ñéerúuté a i ow di bëewí Erot. Bëewí yaa wonu Yéesú tih : « Bahaa, fun yúhúté biti fu wona' kaah : fu yéeddë' yee naha' Koope ra kah-kah. Fu na yeeleeh ow jëmmfi, fu na yedfleh ow kúréelëh rë.

¹⁷ Kon won fun nda kootii yen ona'te biti Sesaar* yero túm mbée onaay. »

¹⁸ Bi yúh Yéesú nuffi bossa waa na, dī won wa tih : « Don fi yee wonni ron teem búkkën yee ra, dón ay fírë së' è ?

¹⁹ Téebí së' hélsí hanjara na yero túm dë dee noo mi ot ! » Wa komute ri hanjara.

²⁰ Di won wa tih : « Netli wah a tii wah daa na ? »

²¹ Wa wonu ri tih : « Yi Sesaar. » Di won wa tígí daaha tih : « Kon yéri Sesaar yee laha' ri ra, dón yed Koope yee laha' ri ra ! »

²² Keluu wa uni bah, wa éemúté níi éem, helute ri daaha suute.

Yii lenke koloh búudé

(Saame Marka 12.18-27 ; Lúkké 20.27-40)

²³ Yiin fi baaha, i saduseñ, wa fa wonu biti koloh búudé lahay ra ayute Yéesú në, wonu ri tih :

☆ 21:42 21.42 Saame Kañaa ya 118.22-23

* 22:17 22.17 Sesaar : Bín fë, bëyí húmu hen buur di Rom bëeb dëekúu daaha.

²⁴ « Bahaa, Mëyïis húmú túuyë'té bitih, bëyí húl hel beleb te deef bani belaa liiluyti lah koy, ñeedë wadtee lam belaa, saamid bahii tal. [◊]

²⁵ Te kíilë, húmú lahte koy-yaay paana : bee baha waa na ra koodte, bani belaa liiluyti lah koy, dí húlté, hellä'te ri ñeedë.

²⁶ Bee ñee na ra koodte belaa, ñeete kotta húlté. Bëyí éeyë fë tíkëhté në ti ñaaaha nen bal, húlté. Na hen ñaaaha níi wa fi paana ya bëeb ñeyute kooda, húlté te ow lahay na koy.

²⁷ Filoon fe, dí fi belaa tahte bal húlté.

²⁸ Kon leegi, yiin nay kolee bëewë bùudé rë, daa nay lahee belaa waa na te wa bëeb koorute ri ? »

²⁹ Yéesú won wa tih : « Don yíih yee won Téerée rë a ñee laha' Koope doole ra daa tah dñon héllé'.

³⁰ Yiin nay kolee bëewë bùudé rë, yaal a beleb ii kooranta' : pesi wa kay ay madee a pesi malaaka ya sun-Koo nen.

³¹ Te yíi lejke kolohi bëewë húlú rë bùudé, dñon yíih yee won dñon Koope ra a ? Di won tih :

³² "Daa mi Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop." [◊] Kon Koope, dí Koope fi bëewë húlú rë neh, dí Koope fi bëewë na pesu ra. »

³³ Bëewë húmú keluu iñyaaha ra bëeb éemúté dee na yéeddë' rí rë.

Túuyë'ë lukki gaan da

(Saame Marka 12.28-34 ; Lúkkë 10.25-28)

³⁴ Keluu fariseñja biti Yéesú téycé bùkkí saduseñja ra, wa olantuute filib fi wa.

³⁵ Ow yínë waa na, non yéeddëh yí kootii Mëyïis, faha' olsohi Yéesú, meelte ri won tih :

³⁶ « Bahaa, túuyë'í bi daa lukki lah solo filib Kootaa ? »

³⁷ Yéesú won dí tih : « "Lah fëhüi Koo-Yíkëe Koope fon di keeññon bëeb, di peson bëeb a nuffon bëeb." [◊]

³⁸ Baa daa túuyë'ë lukki lah solo ra.

* 22:24 22.24 Saame Nérsí Kootaa 25.5-6   ◊ 22:32 22.32 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.6   ◊ 22:37 22.37 Saame Nérsí Kootaa 6.5   ◊ 22:39 22.39 Saame Tali Léwí 19.18   ◊ 22:44 22.44 Saame Kañaa ya 110.1 * 23:5 23.5 ngérté : Yëwúddë húmú home daaj Koope raa, wa húmú pokuu ngérté púkkí wë a ya' yi wa ; ngértii bah, iña túuyë' Koope ra daa na hom filib. Wa saamid bùubbí wë mbac níi tah tígí teem ow waa na bëeb nérséh Koope.

³⁹ Te lahte na kay bi lahte solo ti baa nen, won tih : "Dí fahuu ron affon, lah fëhüi moroommon ñaaaha." [◊]

⁴⁰ Túuyë' yí ana yi yah, daa wa níillí Kootaa a iña yéeddúu yonente ya ra bëeb. »

Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?

(Saame Marka 12.35-37 ; Lúkkë 20.41-44)

⁴¹ Bi lísú fariseñja tígë, Yéesú nampee waa meel won wa tih :

⁴² « Don yúhú yi Buura Koo fal ri ra na ? Don habuu biti dí sédí wah ? » Wa wonu ri tih : « Di sédí Dawit. »

⁴³ Yéesú won wa tih : « Kon yi tah húmú haala' Ruuhi Koope Dawit ra, dí dëekë' Buura Koo fal ri ra Yíkëe ? Di húmú won tih :

⁴⁴ "Koo-Yíkëe won Yíkúi së' tih, tooke hëbís së', ya'i ñamaa fi so' deh, níi bín nøy müi kéendée kaa'oh yu kottu feey ra." [◊]

⁴⁵ Di fi Dawit dëekë' rí Yíkëe rée, kon Buura Koo fal ri ra míñë' hen sédí díh ? »

⁴⁶ Ow yínë sah di waa na míñëh ríi lof di yee meel wa ri ra. Kola'te bah, ow kaañlay ríi meelil yin kay.

23

Yee na seh fariseñja a yéeddëh yí Kootaa ra
(Saame Marka 12.38-40 ; Lúkkë 11.39-52 ; 20.45-47)

¹ Filoon fi baaha, Yéesú yísséhté bëewë a taalibe yi na, won wa tih :

² « Yéeddëh yí kootii Mëyïis a fariseñja daa nahu yéeddë'í kootii Mëyïis.

³ Kon lah ñeyí yíi wa won dí ron, dñon pan iña na yéeddú wë dñon ña ; ndaa ngënë mellíi wë pagaddi wa, ndah wa na pégih iña na yéeddú wë rë.

⁴ Wa hom pokuu sayyi gaante, wa en wa bëewë, te wa na hëbríih wë dalaa sah.

⁵ Yíi pan wa bëeb, wa fahuu biti bëewë ot wa. Ngérté yí unni Koo ya na poku wa ya' yi wa a púkkí wë rë daa na lukki gaan, te mbacci bùubbí wë daa na lukki ut*.

⁶ Daa wa na fahuu défpí ñam biti ndaje lah, te wa tookuu ñaanna këlléh di ílìyyë na d'aguu Koope ra.

⁷ Wa fahuu biti wa woduun wodad kélfe biti wa hom këemmë.

⁸ Don nék, ngénë têhí biti ow woda' ron wodad kélfe, don béeb i koy-yaay te d'on lahuu kélfe yínë kut.

⁹ Ngénë dëekii ow "Baap" hanndal kon, d'on lahuu Baap yínë kut : d'i bín sun.

¹⁰ Ngénë tíkí affon njiiit, don lahuu njíit yínë kut : d'i Buura Koo fal ri ra.

¹¹ Bée' lukki gaan d'on na ra daa nay hene súrgëen béeb.

¹² Yúhí biti bëyí bëyíd afi béeb ay cépirú, te bëyí cépíd afi béeb ay bëyrú.

¹³ « Mas d'on fi yéeddëh yí Kootaa a d'on fi farisenja, d'on fa wonnon teem búkkën dë ! Don kaa'uute bëewí kayya haal Nguur ki sun-Koo. Don fi yah, d'on kaa'uute haal, d'on anutee kaa' wa fa fahuu ra haal. [

^{14 †]}

¹⁵ « Mas d'on fi yéeddëh yí Kootaa a d'on fi farisenja, d'on fa wonnon teem búkkën dë ! Lahay tígí d'on bekuy na kotton saam wuti yaha ow yínë kut, d'on bek di yoonon ; te d'on ot d'i níi d'i haal d'on na raa, d'on yah ri níi ri luk ron bos, coono fi safara wad' d'i ana.

¹⁶ « Mas d'on fi njíittí yee búumíd yee ra ! Don wonu ti ow añoh ñeya' ri Faam fi gaani Koope raa, d'i mín banti pañ yee añoh ri ra, bée' ñeyaa añohi úrísë Faam fi gaana raa nék, d'i wadtee pañ yaa.

¹⁷ Tisoh yi yulkid'dí yeh ! Búumíd'dí yeh ! Hanndal ki úrís a Faam fi gaana bi daa lukki lah solo ? Di Faam fi gaana fa tah úrísë sela ra neh a ?

¹⁸ Don wonute biti bal ow añoh ñeya' ri tígë na hawruu ra raa, d'i mín banti pañ yee añoh ri ra, d'i ñeya' añohi yee hawu sun fi tígë rë rée nék, d'i wadtee pañ yaa.

¹⁹ Búumíd'dí yeh ! Hanndal ki tígë na hawruu ra a yee hawu ra bi lukki lah solo ? Di tígë na hawruu tah yee hawu ra sela ra neh a ?

²⁰ Yee lah ra biti kay, bëyí añoh ñeya' ri tígë na hawruu ra, añohi kûrëeléhté tígë a iña sun fi hawraa béeb.

²¹ Te bëyí añoh ñeya' ri Faam fi gaana na, añohi kûrëeléhté Faam fa a Koope fa dék në ré.

²² Bëyí añoh ñeya' ri sun-Koo, añohi kûrëeléhté ñaani Nguur ki Koo a d'i fi Koope fa took na ra.

²³ « Mas d'on fi yéeddëh yí Kootaa a d'on fi farisenja, d'on fa wonnon teem búkkën dë ! Yii lín d'on béeb, d'on wod na Koope níi luka' yee lukki ñak solo ra, d'on sargana' iña lukki lah solo Kootaa : ti júb, naa'-keeñ a pesa' unni Koo ra nen. Añcañ yaa daa iña wadti pagun koon ra, yee tas da banti halu.

²⁴ Don fi njíittí yee búumíd yee ra, d'on ay hédís hanon kaa' hon cëef kë lukki yin da, d'on anti hon yee teempe ti géléem nen.

²⁵ « Mas d'on fi yéeddëh yí Kootaa a d'on fi farisenja, d'on fa wonnon teem búkkën dë ! Èlí d'see madu ron ra : d'on hom hosuu fëel fí gulunjä a loonna d'on hel filib. Don hosuu faannon d'on hel keeññon : d'on caakute nuf lohaa te d'on bosute nuf.

²⁶ Don fi farisenja búumú yee ra, d'ébii hos filib fi gulunjón a loonnon níi lan paay, fëel fí wë ay lan filoon fe.

²⁷ « Mas d'on fi yéeddëh yí Kootaa a d'on fi farisenja, d'on fa wonnon teem búkkën dë ! Don madu a luuyyi bulaasuu naa', neëpe yeel èssë níi neë, d'eefa búudé yí yahte daa filib.

²⁸ Ti daaha nen, d'on madu bëewí júbúté nen illí bëewë, ndaa iña na wonu ron ra teem búkkën te d'on na ñéyih woni Koope.

²⁹ « Mas d'on fi yéeddëh yí Kootaa a d'on fi farisenja, d'on fa wonnon teem búkkën dë ! Don tabahuu luuyyi yonente ya níi wun, d'on yugus yi bëewë júbú rë níi et,

³⁰ d'on anti won tih : "Fun d'eefa' jamanii caacca koon, fun ii ñéerë' a wa bëemí yonente ya."

³¹ Yee wonu ron baa ra, daa teeëba' biti d'on daa sétti bëewë bëemú yonente ya ra.

[†] **23:14 23.14** Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yee beh : *Don fi yéeddëh yí Kootaa a d'on fi farisenja wonnon teem búkkën dë, d'on ay toroh ndah d'on daa lukuu kaañ maañ d'an faha' teeëba'i affon, añcañ daa ron na beyu alal mi bëlebbä yaalli wa húlú rë. Daa tah daanon nay lukee misik.*

³² Kon lúsdí yee dalu caaccon da !

³³ Gonjì yeh ! Tisoh yi hiliññi yeh !
Don ay mìnée múc safara díh ?

³⁴ Èlí ! May wol i yonente, i baha a i
yéeddëh yí Kootaa : don ay bëem yee
don daay wa kurwah, don labisa' yee
laraw filib ílìyyë na daguu ron Koope ra,
don ñee talli wa don dabaate wa ginoo
gin.

³⁵ Daa tah yee bëemúu bëewë júbú rë
ay keen sun fon, dala'te bëemí Abeel[†] fa
júb cë níi bëemí Sakari fi Baraki, bee
bëemú ron baylii Faam fi gaani Koope,
hanndal ki tígí selaa a tígë na hawruu ra.

³⁶ Mee ron won kaaf ka ra ee : iñyaa
bëeb ay keene sun fi bëy jamanii beh.

*Yéesú a bëy Yerusalem
(Saame Lúkké 13.34-35)*

³⁷ « Don fi bëy Yerusalem daal, don fa
na bëemú yonente ya ra, don fa na tawu
bëewë Koope wol wa don na la' níi wa húl
rë, hente waal díh ma na faha' négirë'í
ron hëbís së' ti di na négirë' paan yiilli
pabbi nen ? Ndaa don fahuuy ! ³⁸ Kon
Koope yedfa'te ron ginon[‡].

³⁹ Mee ron won ra ee : dala'te woteh,
don ii soo olil níi bín wonuun ron bitih :
"Koo-Yikëe barkela bëe' díi wol ri ra !" [§] »

24

*Ban fi poyi Faam fi gaani Koope a loola
na ac füi rë*

(Saame Marka 13.1-13 ; Lúkké 21.5-19)

¹ Yéesú kola' dah, dûhté Faam fi gaani
Koope na saañ. Tígí daaha, taalibe yi
lebuute na wonu ri yii lenke dee tabahuu
Faam fa ra kaar.

² Di won wa tígí daa tih : « Síkírii së'
! Mee ron won kaaf ka ra ee : di man díi
dee bëeb, bis ay lah díi ay bëp bëeb níi la'
ii tíkëh sun la'. »

³ Tílúu wë níi wa lahute danji Èlíiffë rë,
Yéesú tookke a afi, taalibe yi lebuute ri,
meelute ri wonu tih : « Won fun wahtaa
nay lahe yii baa ra, a yee nay teebee
nimilu a túkkíi èldúnë rë. »

⁴ Di won wa tih : « Mëytíi ! Ow banay
ron nofa'.

⁵ Ow caak ay aya' tii so', won biti daa
wa Buura Koo fal ri ra, te wa ay nofa' ow
caak.

⁶ Don ay keloh yodad haa' yi lebohte
a ban fi haa' yi laha' ginni wulohte.
Síkírii së' ! Lah ngënë títí, iñyaa wadti
laha laho, ndaa deefaa túkkíi èldúnë laheh
doom.

⁷ Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a
nguur ; yaab ay haal i ílìy feey fa, lah
ílìyyí feey fa ay naa hégiyëh.

⁸ Yaa bëeb ay madee a misiga na kat
beleb biti lowa ham ra nen.

⁹ « Tígí daaha, don ay yaayu, don moklu
te don ay hawu húl. Af so' ay tah heetta
feey fa bëeb kaa' ron.

¹⁰ Bín fë, ow caak ay yeris ngémí wë,
wa yaayanta', wa kaa'anta' filib fi wa.

¹¹ Yonente padfah caak bal ay koloh
nofa' ow caak.

¹² Kaa'a'i bëewë ñee woni Koope ay
baatee baatoo níi fahanta' èylëh ow caak
na.

¹³ Ndaa bëyí ham híin níi dûmëenë rée,
ay mûc.

¹⁴ Te Uni Nebi Nguur ki sun-Koo ay
waariyu èldúnë bëeb níi heetta feey fa
bëeb mit na, èldúnë anti túkkí.

¹⁵⁻¹⁶ « Kon tíl níi don ot yii bosa na
sobeyil ra hom filib tígí selaa, bee na
hûmú wona' yonente Dañeel[§] ra raa, tígí
daaha, bëewë nay home Yûdée rë heguun
danjin (bëyí janji yii bee yûhë !)

¹⁷ Bëyí dûh käem, banan haal kali yin
faam ;

¹⁸ te bëyí liilti saañ meey, banan nimil
kali búub faam.

¹⁹ Mas belebba nay poke loo bín fë a
yee nay bëpíré rë !

²⁰ Dëgí Koope hegohi ron banti tee'a' a
líy, mbée bisa na hílsúu rë.

²¹ Mee ron won kaaf ka ra ee biti
jamanii baaha ay misik misigi lëhírey
saka' Koo èldúnë níi a deh, te mani ii
lëhídfaw.

²² Te Koo cagay èylí bissi yaaha koon,
tin ow ii mûc bín fë ; ndaa bëewë díi tanis
wa ra daa tah díi èylí wë.

[†] 23:35 23.35 Saame Dalaana 4.1-8   [‡] 23:38 23.38 Koope yedfa'te ron ginon : Di gerek, bíníyú deh : Koope yedfa'te ron faamon. Mín hen Faam Koope bal.   [§] 23:39 23.39 Saame Kañaa ya 118.26   [§] 24:15-16 24.15-16
Saame Dañeel 9.27 ; 11.31 ; 12.11

²³ « Bëyí won dōn tígí daaha biti "Buura Koo fal ri ra abeh", mbée "dī abín" bëeb, ngënë gémi rí.

²⁴ I kiristaa a i yonente paddah ay ac paŋ i kimtaan a iñi éemilé'té, faha'i biti koon wa nofa' sah bëewë Koo tanis wa ra.

²⁵ Mi wonte ron ri abah !

²⁶ Bëyí won dōn biti Buura Koo fal ri ra ín luufin, ngënë pëyí ! Bëyí won dōn biti dī hom tígí dapohte, ngënë gémi !

²⁷ Di na hélyé' Koo hawaan feey fa bëeb, ayi so' mi Koy-bëe' ay made daaha nen.

²⁸ Tígí eta' médë, suulla tee'uu na.

Nimili Koy-bëe'

(Saame Marka 13.24-37 ; Lúkké 12.41-48 ; 17.26-30, 34-36 ; 21.25-33)

²⁹ « Jamanii misigi baa géte rek,
na'a a céyín fë yímé,
hulla hélkiséh keen,
doole ya sun bëeb bëlkiséh. [⊕]

³⁰ « Tígí daaha, ay lah yee ay feeñ sun-Koo teeba'i biti wahtii ayi so' lahte, te bëewë feey fa bëeb ay líh ya' yi wa affi wa, wa ole so' mi Koy-bëe' mi aye filib nérrë, mi ñéerë' a doole a ndam gaan.

³¹ Un kúlúb ay tiil, mi wol malaaka yi so' wér feey fa bëeb, négiré'í bëewë tansu ra, dalaani feey fa níi lúséenín. »

³² Yéesú baatte won tih : « Hëbí yee tíinndúu tal karad' ra affon : dōn ot tal karad' capuse rek, dōn yúh biti lee ri lah koy.

³³ Ti daaha nen, dōn ot iñyaaha bëeb lahe raa, lah yúhí biti nimili so' mi Koy-bëe' lebohte níi leboh.

³⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee biti bëy jamanii bee ii mûk te iñyaaha bëeb laheh.

³⁵ Sun a feey ay mûk, ndaa unni so' ii mëssí mûk.

³⁶ « Yee lenke bisa a wahtaa nay mii nimile ra, ow yéeh yin na : malaaka ya sun neh, so' mi Koy ka sah, mi yéeh yin na ; Boffa kut daa yúh.

³⁷ Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay madee a yee húmú lah jamanii Nowe ra nen :

³⁸ balaa mulii mbënë më cép bín fë, bëewë húmú feey fa na ñamu na hanu,

yee na koorantuu níi yiin haal Nowe gaala ra.

³⁹ Wa séentúuy rí níi yiin ac mbënë më kúdté wë bëeb rë. Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay made daaha nen ; daa mi won ron ri.

⁴⁰ Yiin fin fa, ow ana ay hom meey : ow yínë waa na ay kúrú, bëyí yínëe helu.

⁴¹ Beleb ana bal ay hom hod : ow yínë waa na ay kúrú, bëyí yínëe helu.

⁴² « Kon kélíi affon ! Don yíh bisa nay nimile Yíkíi ron ra.

⁴³ Don yúhúté biti yíkëe faam yúh wahtaa nay aye lohoha faami ra koon, tin dī ii nee' pëni kaa' ri poo faam fa.

⁴⁴ Kon kélíi affon dōn bal, ndée so' mi Koy-bëe', may nimile wahtii nuffon paay na.

⁴⁵ « Médíi a súrgíi ñeya' woni kélíi te ñaañce, bi kélíi tik súrgë yí kayya bëeb ya'i yeri wa ñam, biti wahtaa lah ra.

⁴⁶ Lahte sos-keeñ, súrgíi baa yéjké biti yiin nay nimile kélíi faam fa ra, dëefa ri page yee nahu ri ra.

⁴⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee, kélíi ay tik iña laha' ri ra bëeb ya'i.

⁴⁸ Ndaa ri hena súrgíi wuneh koon, dī won tih : "Kélíi së' aay doom"

⁴⁹ níi tah dī yam sun fi súrgë yí kayya hawsee wa, dī ñame ñami nebpe, ñéerée a mënýídë hane raa,

⁵⁰ kélíi ay nimil wahtii dī yéeh rí te dëefa ri seheh ri.

⁵¹ Tígí daaha, kélíi ay rii bëkdë' bëewë wonni wa teem bùkkí wë rë, mokil ri mokli misikke. Tígí daaha dī ay looy, nafoh níi tífë lec. »

25

Anili tuŋki cafayyi sabboo ya

¹ Yéesú baatte won tih : « Nguur ki sun-Koo ay made biti kúkëy cafay sabboo kéríd lampi yi wa, sayu téebiléh yíkëe kílek nen.

² Lahte iippi ñaañuy, iippa tas da ñaañute.

³ Iippa ñaañuy ra, beyuu wa lampi yi wa ra, nuffi wa paay kúrëeléh pitirod daay,

[⊕] 24:29 24.29 Saame Isayii 13.10 ; 34.4

⁴ ndaa iippi kayya beyuu wa lampa yi wa ra, kúréluté i búteel pitiro.

⁵ Wa homu sehi yíkíi kílëegë níi wa béeë péniyúté, míllúutée nee'.

⁶ Hom homo níi un dfofohte leelii elga won tih : "Yíkíi kílëegë acce ! Tílí don téebilée rí !"

⁷ Wa fi sabboo ya béeë koluute, na waayu lampa yi wa.

⁸ Tígí daaha, yee ñaañuy ra wonu iippi kayya tih : "Ení fun na pitiroli ron, lampa yi fun ee saañ yímé rë !"

⁹ Yee ñaañu ra wonu wa tih : "Baa míneh hen ! Yee lahuu fun ra míneh yen kúd béeë. Pëyí don lome !"

¹⁰ Wa koluu daaha sayute lom. Wahtaa sayuu wa ra, yíkíi kílëegë laha' na. Iippa wocu ra ñéerúuté a yíkíi kílëegë haalute faam fa, ilë wodute.

¹¹ Hompe níi, yee payu lom pitiro ra namutee ac, wa býrútë unni wa na wonu tih : "Bahaa, kúnsíf fun !"

¹² Di won wa tih : "Wéerté së' biti mi yéeh rën !"

¹³ Yéesú baatte won tih : « Daa tah mi won dón tee : téeekí dón yeele, ndée dón yíh bisa a wahtaa nay mi nimile ra. »

Anili kélfée déjéen súrgë yí hélis rë (Saame Lúkkë 19.11-27)

¹⁴ Yéesú baatte won tih : « Nguur ki sun-Koo míin mëllúu a biti ow koloh saañ baab, dëek súrgë yí, déjéen wë alal mi nen.

¹⁵ Di yedte ow yínë waa na hanjar úrís iip, bëyí ana fa dí yedte ri hanjar ana, dí yedte bëyí éeyë fë hanjar yínë bi yúh rí ow fi ow waa na béeë. Di antee koloh saańce.

¹⁶ Bëe' yeru hanjarri iippa ra yíppée yam légéyë, úrísë na baatoh níi wa límpé hanjar iip kay.

¹⁷ Bee yeru hanjar ana ra hente dsaaha bal níi hanjara límpé ana kay.

¹⁸ Bee yeru hanjar yínë rë nék nampee pay hacce nuñ, bekke hanjari kélfii filib, púubpé.

¹⁹ « Hompe níi filoon fe, kélfii súrgë yë acce dëekké wë, wa léhín dí légéyí wë.

²⁰ Bëe' húmú yeru hanjar úrís iip ra, kúréléléhté hanjar iippi kayya lah rí sun fi yín dë, won tih : "Bahaa, fu húmú yed

so' hanjar úrís iip neh a ? Mi légéyté níi mi lahte iip sun ayeh !"

²¹ Kélfée won dí tih : "Eera ! Fu súrgíi wunte ! Ow míin dëe lekoh. Hém daa fu ñee woni so' fu paŋke yee yutuudi baa raa, may roo déjéen yee luk baa maanaa. Aye yen bok ndama."

²² Bee húmú yeru hanjar úrís ana ra acce bal won tih : "Bahaa, fu húmú déjéen së' hanjar úrís ana neh a ? Mi légéyté níi mi lahte ana kay sun ayeh !"

²³ Kélfée won dí tih : "Eera ! Fu súrgíi wunte ! Ow míin dëe lekoh. Hém daa fu ñee woni so' fu paŋke yee yutuudi baa raa, may roo déjéen yee luk baa lah maanaa. Aye yen bok ndama !"

²⁴ Mílléenë, bee húmú yeru hanjar úrís yínë rë nampee ac won tih : "Bahaa, mi yúhté biti fu bëyí súhté keeñ : fu leca' yee fu sohay ri, fu beena' tígí fu bekay na tisoh,

²⁵ daa tah mi kaañay ro, mi hacce nuñ mi bekke hélsú feey. Beye hélsú ayeh !"

²⁶ Kélfée won dí tígí daaha tih : "Fu súrgíi bosse ! Fu dëpësíd ! Fu won neh mi leca' yee mi sohay ri, mi beena' tígí mi bekay na tisoh a ?

²⁷ Kon haala' yi níi fu wëtdëey hélsí së' ? Tin bee nimila' mi bee ra mi laheh na yee tíkëh sun a ?"

²⁸ Di yísséhté súrgë yí kayya na, won wa tih : "Néefí bee díi na, dón yed dí bëe' laha' sabboo ra."

²⁹ Ahaŋkay ! Bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana, ay baatu níi keeña sos. Bëyí pagay yee baaha raa nék, yee yutuuda laha' ri ra sah ay naafu.

³⁰ Di fi bee lahay njiriñ bee ra, bétí rí ñúusë èssín, dí looye dín fë ñafee níi tíñë lec. »

Bis-këem

³¹ Yéesú baatte won tih : « Yiin nay mii nimile so' mi Koy-bëe' mi ayee a ndami so', mi ñéerë' a malaaka ya béeë rë, may tooke ñaani Nguur ki gaani so' na.

³² Tígí daaha, heetti bëewë feey fa béeë ay teya' ffi së', mi bísë' wë goomal ana ti di na bísë' níirëh harri a pe' yi.

³³ Ti dsaaha nen, may tík bëewë júsbú rë ya'i ñamaa fi so', mi tík yee júsbú rë ya'i sugu fi so'.

³⁴ Bín fë rëe, so' mi buura may won
bëewë paa'uu so' ya' ñamaa ra tih : "Ëyí
don fa Baaso' barkel ron ra. Hëelí Nguur
ka waayid dí ron dalaani éldúnë rë,

³⁵ ndah húmú yaaba' mi níi yaab ra,
don onute so' ñam ; mi húmú sifirohte,
don onute so' mulub ; mi húmú doha-
ndéem, don tahuute so' a ya' ana ;

³⁶ mi húmú lahay búub, don bekute so' ;
mi húmú jéríd, don caguute so' ; mi húmú
téyúté kasu, don yérúté së'."

³⁷ Tígí daaha bëewë júbú rë ay soo meel
won so' tih : "Yíkëe, fun olu ro fu yaabpe
kiri, fun yerute ro ñam ? Fu sifiroh kiri,
fun onute ro mulub ?

³⁸ Fu hen doha-ndéem kiri, fun
tahuute ro a ya' ana, mbée fu lahay búub,
fun bekute ro ?

³⁹ Fu jér kiri, fu téyúté kiri, fun
yérúté rë ?"

⁴⁰ So' mi buura may waa lofe tígí daaha
tih : "Mee ron won kaaf ka ra ee : wahtii
húmú pagiruun ron ri ow di koy-yaayyi
so' bëeb, wuti yaha bee lukki hen yero
raa sah, deef don pagiru so' mi bee ri."

⁴¹ « Mi kola' daa raa, mi yísséh bëewë
paa'uu so' ya' sugu ra, mi won wa tih :
"Wúlli së' don fa Koo alak ron ra, don
haale filib kíi kë ii mëssí yím rë waaydu
Seytaane a dakki ra,

⁴² ndah húmú yaaba' mi níi yaab ra,
don onuy so' ñiip ñam sah ; mi húmú
sifirohte, don onuy so' siit mulub sah ;

⁴³ mi húmú doha-ndéem, don yeeluy
so' sah ; mi húmú lahay búub, don bekuy
so' ; mi húmú jérté, mi téyúté kasu, don
yérúy së'."

⁴⁴ Tígí daaha, wa ay soo nampi meel
won so' tih : "Yíkëe, fun olu ro fu yaabpe,
fu sifirohte kiri ? Fun olu ro fu hente
doha-ndéem kiri, fu lahay búub kiri,
fu jérté mbée fu téyúté kasu kiri, fun
hílipúy rë ?"

⁴⁵ May waa lofe tígí daaha tih : "Mee
ron won kaaf ka ra ee : wahtii húmú
kaa'ruun ron pagid ow di koy-yaayyi so'
iñyaa bëeb, wuti yaha bee lukki hen yero
raa sah, deef don kaa'ru so' mi bee ri."

⁴⁶ « Te bëewí yaa suu pesee daana na
dúmhë rë. Ndaa bëewë júbú rë suu haale
pesa na dúmhë rë. »

26

*Peeni hawi Yéésú húl
(Saame Marka 14.1-2 ; Lúkkë 22.1-2 ;
Sañ 11.45-53)*

¹ Woca' Yéésú woni bëewë iñyaa bëeb
rë, dí won taalibe yi tih :

² « Don yúhúté biti tas waal ana feedi
Paaga lah maan ? Daa ri wahtaa nay
yaayuu so' mi Koy-bëe', mi daayu sun
kurwah ra. »

³ Wahtii baaha, kélfe yí seeyoh ya a
baha ya gina tee'uute faam Kayif, seeyohi
gaana ;

⁴ wa bëeb habute biti wa ay bon níi wa
ham Yéésú hap dí húl.

⁵ Di filib yaaha bëeb, wa wonantuute
biti banay hen filib feeda, toñeh bëy gina
ay kolee sun fi wa.

*Belaayín Yéésú laakkoloñ ra
(Saame Marka 14.3-9 ; Sañ 12.1-8)*

⁶ Yéésú kola' dah saańce Betani, haalte
faam Simon fa mëssée guuñ da,

⁷ tookke na ñam. Lahte belii lebohte
ri, hampe bútlí yotuu la'a na wonuu
albataar ra, bi líiffé a laakkoloñ kofelete,
yínté rí wë af.

⁸ Oluu taalibe ya yii bah, yaa nebaay
wa, wa na wonantuun hanndal ki wa tih
: « Yahi bee laha' njiriñ mi bih ?

⁹ Laakkoloñ yee yaayeeh hélíis caak
koon cadum fa yero ñékíddë è ? »

¹⁰ Bi yúh Yéésú yee na wonu wa ra, dí
won wa tih : « Don moklu belii bee yi
dëeha ? Yee pagid so' ri bee ra, yii wunte
!

¹¹ Ñékíd ii koloh filib fon ; ndaa so' mi
bee mii hom filib fon dee faraah.

¹² Don ot belii bee túm së' laakkoloñ, dí
waayid hacadi so'.

¹³ Mee ron won kaaf ka ra ee : tígí
waariyuun Uni Neba éldúnë bëeb, yee
pan belii bee ra ay naa bíllú, nuffi bëewë
pay díi na. »

*Cañi Yudaas yaayi Yéésú
(Saame Marka 14.10-11 ; Lúkkë 22.3-6)*

¹⁴ Filoon fi baaha, Yudaas Iskariyot, ow
di taalibe yi sabboo a ana ya payte kélfe
yí seeyoh ya na,

¹⁵ meelte wa yee nay wa rii yere biti di yaay wa Yéésú rë. Wa yerute ri hanjar hélis sabay éeyë (30).

¹⁶ Kola'te baaha, Yudaas na anti saam wahtaa nay rii damaalee Yéésú níi ri yaay ri wa ra.

*Milléní Yéésú reer a taalibe yi
(Saame Marka 14.12-25 ; Lúkkë 22.7-23
; Sanj 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)*

¹⁷ Bisa d'eb bissi feedi mbúurú njeñe ya ra, taalibe ya ayute meelute Yéésú wonu ri tih : « Fu faha' biti fun waaydsun do reeri Paaga tígí dih ? »

¹⁸ Di won wa tih : « Pëyí faam díw filib ginin, don won di tih : "Yéeddëhë daa nah fun won do biti wahtii lahte. Di ay ñamee reeri Paaga faamu, bani taalibe yi." »

¹⁹ Taalibe ya koluu daaha suute, pagute yee nah wa Yéésú rë, wa waayute reeri Paaga.

²⁰ Fínín fín, Yéésú a taalibe yi sabboo a ana ya goorute na reeru.

²¹ Wa homu reera, dí won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di don na ay soo yaay. »

²² Keeñni taalibe ya dúmpé, wa na meelu Yéésú yínë-yínë wonu ri tih : « Mbaa ri so' neh Yikée ? »

²³ Di won wa tih : « Bëe' nay soo yaaye ra ee bek ya'i loon a so' ra.

²⁴ Kaah biti so' mi Koy-bëe' mi wadtee húl ti di bínýúu rí sun fi so' Téerëe nen ; ndaa mas bëe' nay soo yaaye ra ! Biti ri límh koon daa gén dii na. »

²⁵ Di fi Yudaas fa nay rii yaaye ra nampee won tih : « Mbaa ri so' neh Bahaa ? » Yéésú won dí tih : « Fu wonte ri, dí do fi bah ! »

²⁶ Wa homu ñama, Yéésú bëpë mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yedte taalibe yi won wa tih : « Béyí don ñam, mbúurií bee faan so'. »

²⁷ Filoon fi baaha, dí bëpë kaas béeñ, símpé Koope, yedte wa won tih : « Béyí don han dón bëeb,

²⁸ béeñ yee ñif mi so', ñif ma pokalsa' Koope a bëewë rë. Wa ay keen ndah ow caak. Daaha, wa baalu bakaaddi wa.

²⁹ Mee ron won kaaf ka ra ee : dala'te woteh, mii hanil béeñ níi yiin nay mii hane béeñ has a don Nguur ki Baaso' ra. »

*Woni Yéésú biti Peer ay taasa' yúhí
(Saame Marka 14.26-31 ; Lúkkë 22.31-34 ; Sanj 13.36-38)*

³⁰ Filoon fi baaha, Yéésú a taalibe yi haalute yeekaa yi kañaa ya. Wocuu wa ra, wa koluute na suu danji Ëliffë.

³¹ Yéésú won taalibe yi tígí daaha tih : « Elgee woteh beh, dón bëeb dón ay sélít ndah yee nay soo kate ra ti di bínýúu rí Téerëe bitih : "May hap níiréhë húl, te harra yuba ay hasla'."[§]

³² Di wona' ri Téerëe daaha kaah. Te filoon fi hawi so' húl, may këllú bùude, mi këllëh rën Galile. »

³³ Peer won dí tígí daaha tih : « Wuti bëewí kayya bëeb sélít af yee nay roo kate raa, mii naa mëssí non. »

³⁴ Yéésú tahte won tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee Peer : elgee woteh beh, fisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh së' níi hen waal éeyë. »

³⁵ Peer tikké won tih : « Calalte so' biti mi hawu húl a do, ndaa mii mëssí taasa' biti mi yúh rë. » Wa fi taalibe yi kayya bëeb bal ñeyute una, na wonu yaa yínë.

*Danji Yéésú di Setsemani
(Saame Marka 14.32-42 ; Lúkkë 22.39-46)*

³⁶ Tíluú Yéésú a taalibe yi níi wa lahute tígë në wonuu Setsemani ra, dí won wa tih : « Hëmí deh, mi pay d'an Koope. »

³⁷ Na saañ dí ra, dí kúrëeléhté Peer a koyyi Sebede, Saak a Sanj. Súfún dabpe ri, keeña dúmpé ces.

³⁸ Di won wa tígí daaha tih : « Keeñ so' dúm dúmë níi mí mínléh ; hëmí soo na deh, te don yeele ! »

³⁹ Di antee hécëh yutuud, yedfohte, líhëhté feey, na d'an won tih : « Baap, mí hen koon fu éccid gulii coono fi bee wuloh so' ! Ndaa di min dii man bëeb, yee nay lahe ra banan hen yee faha' mi ra, ndaa bee faha' fu ra. »

⁴⁰ Kola' ri dah, dí nimilte taalibe yi éeyë yë në, deeffe wa na nee'u. Di won Peer

tih : « Don míñih yeel wuti yaha wahtu yínë kut a so' a ?

⁴¹ Yéelí dón dñan, toñeh dón ay keene fiirí Seytaane. Ow na faha' pan yin wun ndaa ri mitay ! »

⁴² Di héciilté, yampe na dñan won tih : « Baap, hena biti yin míñeh kaa' mi han gulii coono fi bee raa, yee faha' fu ra lahan. »

⁴³ Di nimilaatte taalibe yi na, deefaatte wa na nee'u, bi luk wa péní fë doole.

⁴⁴ Tígí daaha, dí yerisse wa daaha héciilté na dñan, ñeyaatte unna déb dë.

⁴⁵ Nimilaata' ri taalibe ya na waali yínii bee ra, dí deefaat wa na nee'lú, dí won wa tih : « Don daa na nee'lú dee dón na hílsúú è ? Síkírii ! Wahtaa nay yaayuu so' mi Koy-bëe', mi tíkú ya' yi bakaaroh ya ra lahte.

⁴⁶ Kélíi yen saañ ! Ëlsíi, bëe' yaay so' ra ee ac dñaa ee. »

*Hami Yéesú
(Saame Marka 14.43-50 ; Lúkké 22.47-53 ; Sanj 18.3-12)*

⁴⁷ Yéesú hom wona, Yudaas, ow di taalibe yi sabboo a ana ya na ac, ñéerë'té a dúukël ow, yi kúrú jépíl a duud. Kélfé yí seeyoh ya a baha ya gina daa wolu wa.

⁴⁸ Deef Yudaas fa nay rii yaaye ra, teebpe wa yee nay rii page ra níi wa yúhsë' rí rë. Di húmú won wa tih : « Bëe' nay mii fëené rë, dí baaha ; lah hëbí rí. »

⁴⁹ Laha' ri ra, dí júb sun fi Yéesú cid won dí tih : « Bahaa, yerne ! » Di fëenté rí.

⁵⁰ Yéesú won dí tih : « Kooja, yee ac fu ra page ri ! » Bëewë lebuu Yéesú tígí daaha, yejuute sun fi, habute ri.

⁵¹ Ow di taalibe yi Yéesú fúulté jépílí wahtii baaha, paanjke ri súrgíi seeyohi gaana, lecce nufa.

⁵² Yéesú won dí tih : « Nimilire jépílú mbari ! Yúhé biti bëyí na haa' a jépíl bëeb ay húlée jépíl. »

⁵³ Nufu onay ro biti mi míñ dëek Baaso', dí wola' so' dúukël malaaka sabboo a dúukël ana dee leegi wa ac sëmlë'i së' è ?

⁵⁴ Ndaa mi pañ dí raa, yee bíníyú Téerëe rë ay lahee dñih, te bíníyúté biti iñyaa wadti lahaa dñaha ? »

⁵⁵ Yéesú antee won dúukëlí bëewë tih : « Don ayuu yi deeha a jépíl a i duud hamí so' man mi banndi nen ? Mi húmú homa' filib fon faraah mi yéeddée Faam fi gaani Koope te dón habuy so' !

⁵⁶ Ndaa iñyee bëeb wadti lahaa deeha, nda yee húmú bíníyú yonente ya ra lah. » Tígí daaha, taalibe yi bëeb heguute, helute ri.

Téekrí Yéesú këemí yëwúddé

(Saame Marka 14.53-65 ; Lúkké 22.54-55, 63-71 ; Sanj 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Bëewë habu Yéesú rë kúrúté rí faam Kayif, seeyohi gaana, tígé tee'uu yéeddéh yí kootii Mëyíis a baha ya gina ra.

⁵⁸ Peer hompe filoon wulohte, ñeete tal Yéesú níi rí lahte faam seeyohi gaana, dí haalte baylaa tookke a wohoh ya, na olsoh dee nay millée yaa ra.

⁵⁹ Kélfé yí seeyoh ya a bëy këemí gaani yëwúddé bëeb saamute yii míntí yabun Yéesú níi tah dí hawu húl.

⁶⁰ Dee teyu bëewë yabu ri ra, caakuu wa níi caak, tahay wa ot yii míñ tah dí hawu húl. Milléené, ow ana ayute

⁶¹ wonu tih : « Bëyí bee daa won biti dí míñ poo Faam fi gaani Koope, dí tabahaat dí filib waal éeyë. »

⁶² Seeyohi gaana kolohte tígí daaha, meelte Yéesú won tih : « Fu lahay yii lofa fu di yee yabu ro bëewí yee ra a ? »

⁶³ Yéesú hente tid héddéhté. Seeyohi gaana tahaatte won dí tih : « Añee ri, fu won di tii Koope fa na pes dñ, hém daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope raa ? »

⁶⁴ Yéesú won dí tih : « Fu wonte ri. Cëe mí baat dñon sun : kola'te woteh, dñon ay ot so' mi Koy-bëe', mi took hëbís Koope fa míñ bëeb rë, mi hom ya'i ñamaa fi, te don ay ot mi aye filib nérre sun. »

⁶⁵ Kela' seeyohi gaana unni yah, dí dadte búubí won tih : « Di solte Koope unna won dí yaa ra ! Yen ay paglee seede yih ? Don kellirute affon sola !

⁶⁶ Don wonu yi na ? » Wa wonu tih : « Di wadti húlé húlé ! »

⁶⁷ Wa na anuu rii tuulsa' kanam, na maagu ri kít. Lahte yi na fúurú rí mbey,

⁶⁸ wonu ri tih : « Hém daa fu Buura Koo fal ri ra raa, teeb fun biti fu yonente, fu won bëe' lab do ra ! »

*Taasa'i Peer yúhí Yéésú
(Saame Marka 14.66-72 ; Lúkkë 22.56-62 ; Saj 18.15-18, 25-27)*

⁶⁹ Wahtii baaha, deef Peer húmú ëssë, baylaa filib faam fa. Ow di bælebbäa na légéyú faam seeyohi gaana ra lebohte ri won tih : « Do fi bee bal, doni Yéésú fée ké bëy Galile bee daa na húmú ñeerúu. »

⁷⁰ Ndaa Peer taasa'te won fii bëewë bëeb tih : « Mi yéeh yee faha' fu won da. »

⁷¹ Bi na yuloh ri waal ílín, ow kay di bælebbäa na légéyú faam fa ra otte ri, won bëewë húmú daaha ra tih : « Bee ee yínë bi non bëewë në húmú ñeerúu a Yéésú fi bëy Nasaret ra. »

⁷² Peer kaa'aatte añaohte tíkké sun won tih : « Mi yéeh bëyí bah ! »

⁷³ Tíkëh yutuud, bëewë húmú hatni baa ra lebuute Peer, wonu ri tih : « Lahte íl bal ! Do fu non bëewí Yéésú, miteh taasa' ! Bëyí keloh ro fu wone raa kep yúh baaha ! »

⁷⁴ Peer hampe yee ham dí ra rek, añaohte won tih : « Mi fel raa, yii kat so' dí baaha ! Mi yéeh bëyí bah ! » Una na lús, paan na fisoh.

⁷⁵ Tígí daaha, dí nérséhté yee húmú won dí Yéésú rë biti fisiin ki paan, dí ay taasa' biti dí yúh rí níi hen waal éeyë. Di antee dúh ëssín, na looy looyi misikke.

27

*Kúrí Yéésú fii Pilaat
(Saame Marka 15.1 ; Lúkkë 23.1 ; Saj 18.28)*

¹ Yílë' Koo baabin cúb, kelfe yí seeyoh ya bëeb a baha yi yewúddë tookute, fahuu hawrohi Yéésú húl.

² Wa pokruute ri, komute ri gëernéer Pilaat.

Naadohi Yudaas

³ Yudaas fa yaay Yéésú rë, ola' ri biti Yéésú aattiyuute húl rë, dí réecciyéhté : dí payte nimiliri kelfe yí seeyoh ya a baha ya gina hanjarri sabay éeyë (30),

⁴ won wa tih : « Mi bakaadte di yee yaaya' mi jaambura pagay yin bee na suu hawu húl rë ! » Wa wonu ri tih : « Waal fi fun yi na ? Baa saf dö ! »

⁵ Tígí daaha, Yudaas bette hélsë filib Faam fi gaani Koope daaha, saañce pokke níh lúumí, naadohte.

⁶ Kelfe yí seeyoh ya píyúté hélsë, anutee won tih : « Yen waruy boolla' hélsí yeh a alal mi Faam fi gaana ; wa hélis ñif. »

⁷ Tígí daaha, wa dëekúuté took, habute biti hélsë lomuu meey yugusohi yaadða ndín, hen hacaayi doha-ndéemmmë.

⁸ Daa tah níi a woteh, feey fi baa wonuu « Meeyi ñif ma ».

⁹ Yee húmú won yonente Yérémí rë laha'te dah. Di húmú won tih : « Wa beyute hanjarri sabay éeyë yé (30), daa wa cadum fa wonantu ri koyyi Israyel ra,

¹⁰ wa lomuute wa meey yugusohi yaadða, ti di naha' so' ri Koo-Yíkëe nen. »[☆]

Tígí Yéésú húl

(Saame Marka 15.2-15 ; Lúkkë 23.3-5, 13-25 ; Saj 18.33 níi 19.16)

¹¹ Caga' Yéésú fii gëernéer Pilaat ra, gëernéerëe meelte ri won tih : « Daa fu buuri yewúddë e ? » Yéésú won dí tih : « Fu wonte ri, daa mi ! »

¹² Kelfe yí seeyoh ya a baha ya gina ayute na yabu ri yin caak filoon fe, ndaa dí tahay búkí waa na.

¹³ Pilaat won dí tíggí daaha tih : « Fu kelaay iña na wonu wa sun fu bëeb rë keloo a ? »

¹⁴ Ndaa Yéésú haagay búkí waa na yínë sah na lof di iña yabu ri ra. Yaa kúnté af gëernéer pak.

¹⁵ Lahaa Paak bëeb, gëernéer díhíd ow kasaa, bee fahuu bëy gina biti daa ri yedfun ra.

¹⁶ Deef lahte bëyí síwté húmú kasaa, hínú Barabaas.

¹⁷ Pilaat meelte díukélí bëewë tee'uu daaha ra won tih : « Hannadal ki Barabaas a Yéésú fë në wonuu Kiristaa ra, don fahuu biti mi díhrirë ron wah waa na ? »

¹⁸ Di fi Pilaat yúhté biti nagajek bëewë iñaanuu Yéésú iñaanoo daa tah wa kom ri ri.

¹⁹ Te paya' ri níi tookke këem buur ra, belaa liiltée wola' díi na woni biti dí banti

[☆] 27:10 27.10 Saame Sakari 11.12-13 ; Yérémí 32.6-9

haal iñi bëyí júbí bah, ndah dí heeyce heeji téycé afa lool sun fi bëe' elgin.

²⁰ Di filib yaaha bëeb, kélfe yí seeyoh ya a baha ya gina bekute díukélí bëewë nuf, nda wa won Pilaat biti Barabaas daa yedfun, Yésú hawu húl.

²¹ Pilaat meelaatte díukélí bëewë won tih : « Don fahuu biti mi yeddán wah wa fi ana ya ? » Wa béyrúté unni wa sun wonu tih : « Fun fahuu Barabaas ! »

²² Pilaat cagohte wa won tih : « Mantee bal, kon Yésú fë na wonuu Kiristaa ra, may rii hene díh ? » Wa bëeb wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »

²³ Pilaat tahlite won tih : « A ri pañ yee bosi bih ? » Ndaa wa baatuutee díaañjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »

²⁴ Ola' Pilaat biti dí mínéh yin waa na, te wa baatuu haayloh baatoo ra, dí dianke mulub, na booñjoh fíi wë, won tih : « Mi lante yee nay yúfë ñif mi bëyí júbí beh. Baa waal fon ! »

²⁵ Wa bëeb tahute wonu tih : « Ñif mi keenan sun fi fun a sun fi koyyi fun ! »

²⁶ Tígí daaha, Pilaat díuhrísté wë Barabaas kasaa. Di fi Yésú nék, dí labirohte ri laraw, antee wa rii yedfa' wa daaye ri kurwah.

Kéekkélí soldaarra Yésú (Saame Marka 15.16-20 ; Sanj 19.2-3)

²⁷ Filoon fi baaha, soldaarra beyute Yésú kúrúté rí faam gëernéer, wani kayya filib bëeb gíiwúté rí.

²⁸ Wa nísúté yéré yë faana, lofute ri paltu luum,

²⁹ beyute ñap yugusute baane, bekute afa, anutee rii bek kankaniit bëhéer ya'i ñamaa fi, na yeku fíyí na këekkélíyúu rí wonu tih : « Coleere buuri yéwúddë ! »

³⁰ Wa na tuulsuu ri, beyute kankaniidi bëhéerë ya'i, na labisuu ri af.

³¹ Kéekkélíyúu wë rí níi wocce ra, wa nísúté paltaa faana, bekaatute ri búubbí, na suu kúrí daaji kurwah.

Daayi Yésú sun fi kurwaha (Saame Marka 15.21-32 ; Lúkké 23.26-43 ; Sanj 19.17-24)

³² Dúhríu soldaarra Yésú gina, wa tee'uute a bëyí dék Siren hínú Simon, wa enute ri kurwahi Yésú.

³³ Lahuu wa tígé në wonuu Golgotaa ra (daa ri : këenj-af),

³⁴ wa yerute Yésú béeñí boolluu a yee haayte hek, ndaa díkísë' rí wë rë, dí kaa'a'te han.

³⁵ Daaha, wa daayute ri kurwaha. Filoon fi baaha, wa púlufúté búubbí, woruute wa hanndal ki wa,

³⁶ anutee took na wohu ri.

³⁷ Wa tíkúté unna won yee tah dí tíkú húl rë yeedda' ki afa sun. Unna won yee beh : « Bëyí bee daa Yésú, buuri yéwúddë. »

³⁸ Lahte banndi ana yi daayaaluute kurwah bal hëbís Yésú : bëyí yinée paa'te ri ya' ñamaa, yinée paa'te ri ya' sugu.

³⁹ Bëewë na ñeyu hatni baa ra, na solu Yésú, hégiyé affi wa,

⁴⁰ wone tih : « Do fa won biti fay poo Faam fi gaani Koope, fu tabahaat dí filib waal éeyë rë, namee sëmlë' afu ! Hena biti fu Koy Koope raa, nuule kurwaha ! »

⁴¹ Kélfe yí seeyoh ya, yéeddëh yí kootii Mëyíis a baha ya gina na ñaawlu ri bal wonu tih :

⁴² « Di sëmlë'té i ow kay, dí antee mínéh sëmlë' afi ! Di hena' buuri Israyel díh ? Di nuulan kurwaha book fun gém díi na !

⁴³ Won neh di tík yaakaari Koope na, a biti daa ri Koohi a ? Hena biti Koope faha'te ri raa, sëmlëe rí leegi ! »

⁴⁴ Wa fi banndi ya daayu kurwah homute hëbísí rë bal na ñaawlu ri ti daaha nen.

Húlí Yésú (Saame Marka 15.33-41 ; Lúkké 23.44-49 ; Sanj 19.28-30)

⁴⁵ Laha' na' leelu af ra, gina bëeb ñúussé túd níi mitte waantu éeyë.

⁴⁶ Wahtii éeyë fë, Yésú daasse fon won tih : « Eloyi, Eloyi, lama sabaktani ? »[†] Daa ri : Koope, Koope, fu súugëh së' yi taan ?

⁴⁷ Lahte i ow di bëewë húmú daaha ra, keluu wa unni yah, wa wonu tih : « Di ee dëek Éelí rë kan ! »

[†] 27:46 27.46 Saame Kañaa ya 22.2

48 Ow di waa na yíppée mûkë, bëbpe lîl sooppe ri bineegar, pokke ri af baanj bëhëer, yulidte ri bûk Yéesú na faha' hënnídí.

49 Béewí kayya na wonu tih : « Yéedfí yen olsoh nda Éelí ay ac sëmlë'í rëe. »

50 Tígí daaha, Yéesú daasaatte fonj, yeddohte lüssé.

51 Tígí daaha, rídií bídí Faam fi gaani Koope d'ap tígí selaa níi sela ra, d'adste dala'te sun níi feey, bísëlsë'té ana. Wahtii baaha, feey fa na hégiyëh, la' yi gaanna na darsa',

52 lahte luuyyi kúnsëhté, i ow caak di bëewí Koope këllúté bûudé,

53 dûhúté nuñji wa. (Wa fa dûhú nuñji wa yaaha ra, filoon fi bee këllúu Yéesú bûudé rë, wa haalute Yerusalem gini selaa níi ow caak olute wa sah.)

54 Kélfii soldaara a bëewée ké rí në hûmû wohu Yéesú rë, oluu wa hégiyëhí feey fa a iña lah bëeb rë, títúté níi tít, wonu tih : « Béyí bee Koy Koope kaah ! »

55 Lahte i beleb caak hûmû cëehüté na olsuu ; daa wa belebba na hûmû ñéerúu a Yéesú na tooppituu ri homa' ri Galile níi a qee ra.

56 Mari fi bëy Makdalaa hûmû waa na, a Mari yaafi Saak a Suseef, a yaafi koyyi Sebede.

Haji Yéesú

(Saame Marka 15.42-47 ; Lúkkë 23.50-56 ; Sañ 19.38-42)

57 Sosa' na' ra, lahte bëyí caakke yin dék Arimate acce, d'i hínú Suseef. Di non taalibe yi Yéesú bal.

58 Di payte meelte Pilaat bûudé fi Yéesú. Pilaat tahte, naha'te biti d'i yeru ri.

59 Suseef bëbpe bûudé fë, payte líwté rí a perkal has,

60 d'appe ri kolom ki anuu yotu loo la', bi d'i saamid d'i afi koon. Di píníjké la' gaan kúnté nunja antee saañ.

61 Di filib yaaha bëeb, Mari fi bëy Makdalaa a Mari fi yínée homute tasute daaha, tookute jaannduute luuya.

62 Kéy fín fë, yiin bisa na hilsúu rë, kélfë yí seeyoh ya a farisenja ñéerúuté, payute Pilaat na

63 wonu ri tih : « Gëernéer, fun nérsúuté biti na pesa' felohi baa ra, d'i

hûmû wonte biti waal éeyë filoon fi hûlî, d'i ay këllú bûudé.

64 Kon wohree luuya níi waali éeyë fë ; page níi taalibe yi banti loh bûudé fë, anti wone bëewë filoon fe biti d'i këlluté bûudé. Baa lah raa nay lukee bos fellee merees. »

65 Pilaat won wa tih : « Wohoh ya ính në woo ? Béyí wë wa woh luuya di fahuu ron ri ! »

66 Wa koluute suute luuyin, ñofute flë pak leewute ri, tikkuté wohoh ya daaha.

28

Kolohi Yéesú bûudé

(Saame Marka 16.1-10 ; Lúkkë 24.1-12 ; Sañ 20.1, 11-18)

1 Dûmë' bisa na hilsúu yëwúdfë rë, dímëesë baabin cùb, Mari fi bëy Makdalaa a Mari fi yínée suute kënséhí luuyi Yéesú.

2 Dee a deh, feey fa na hégiyëhí hégiyëhí misikke : malaaka di malaaka yi Koo-Yíkëe kola'te sun céppé, acce píníjké la'a kúnú luuya ra hatin, tookke sun.

3 Malaakaa niiñ niiño níi na tiriñ ; bûubí naa' naa'o níi na tak.

4 Wohoh ya títú títë níi na saaku, keenute ti hûlíd nen.

5 Tígí daaha malaakaa won belebba tih : « Ngénë títí ! Mi yúhté biti d'on saamu Yéesú fë hûmû daayu kurwaha ra.

6 Di ính deh, d'i këllúté bûudé ti dee hûmû wona' ri ra nen. Ëyí d'on olsoh tígë hûmû fëndú rí rë.

7 Yípíi pay d'on won taalibe yi biti d'i këllúté bûudé, te ri këlléhté rën Galile. Don ay rii olee dín fë. Unni so' yaa koon. »

8 Belebba yípútée koloh luuya a títëe yí wë, ndaa keeññi wa sosse níi sos, wa mûkëyúté komi taalibe ya wona.

9 Dee a deh, Yéesú na ac téebiléhí wë, won wa tih : « Célfi pañ ! » Belebba lebuute ri, yabaaluute kotta, na jaamiyuu ri.

10 Di won wa tígí daaha tih : « Ngénë títí ! Pëyí d'on won koy-yaayyi so' saañ Galile : wa ay soo olee dín fë. »

11 Homuu belebba waala wa na suu ra, lahte soldaarri nonu yee na hûmû wohu

luuya ra, na nimilu ginin léhíní kélfë yí seeyoh ya iña lah yaa ra béeb.

¹² Wa fi kélfë yí seeyoh ya namutee dëek baha ya gina, wa gonlute níi pokute, anutee yed soldaarra juur hélíis,

¹³ wonu wa tih : « Lah wéní bëewë biti taalibe yi Yéesú daa ayu elek lohute búudé fí deef d'on na nee'u.

¹⁴ Woni baa tíl níi síit nuf gëernëer rëe, fun ay yúh d'ee nay fun d'ii nofantee níi d'on d'uh në rë. »

¹⁵ Soldaarra beyute hélsë, pagute yee nahu wa ra. Woni wa líiwëlsë'té filib fi yëwúddë, te lísúu wonu níi a deh.

Feeñiyohi Yéesú taalibe yi

(Saame Marka 16.14-18 ; Lúkkë 24.36-49 ; Saj 20.19-23 ; Tílëdí apootarra 1.6-8)

¹⁶ Léhínúu wë belebba ra, taalibe yi sabboo a yínë yë koluute suute Galile, lawute daňa húmú tíisë' wë Yéesú rë.

¹⁷ Séenúu wë rí, wa yabute na jaamiyuu ri. Filib fi baaha béeb, lahte yi lahute nuf ana d'ii na.

¹⁸ Tígí daaha, Yéesú lebohte wa, won wa tih : « Mi onute sañ-sañi pagaa mi yin béeb sun a feey :

¹⁹ kon pëyí d'on haal ginna éldúnë béeb, d'on saamid so' i taalibe, d'on bëtis wë di tii Boffa, tii Koy ka a tii Ruuh-Pesen,

²⁰ te d'on yeedíd wë, wa ñee iña won mi d'on ra béeb. Yúhí biti mee leeloon faraah níi kiri fi kirih. »

Uni Neba bíní Marka ra Kúnsée

Di ɓaahi jaŋaa Marka daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filib. Di fi Marka nék, húmú apootari Yéesú neh, bani Pool daa na húmú ñéerúu (Saame 2 Timoote 4.11). Wonute biti sah, dí ñéerë'té a Peer bal (Saame 1 Peer 5.13) te iña bíní rí téerëe rë, dí kela' wa Peer na.

Iña bíní rí téeríi bee ra, daa tah ɓéewë haba' biti dí yulid wa ɓéewë yéwúd neh ra. Di teeба' te biti Yéesú Koy Koope (1.1 ; 3.11 ; 5.7 ; 15.39).

Marka wonte sun fi :

- yii lenke iña yeedíd dí ɓéewë yeeddë'í ñéerë' a sañ-sañ ra (1.27 ; 6.34),
- yii lenke lígí yébitéh yë (1.21-34 ; 5.1-20),
- yii lenke payi jéríddë (2.1-12 ; 3.10 ; 6.53-56),
- yii lenke kimtaanni caakka paŋ dí ra (4.35-41 ; 6.33-52),
- yii lenke húlì (8.31 ; 15.1-37),
- a yii lenke kolohi búudé (16.1-8).

Bëyí fí janji téeríi bee ɓéeb ay yúh biti Yéesú Koy Koope kaah.

Waarii San Batis

(Saame Maccëe 3.1-12 ; Lúkkë 3.1-18 ; Sanj 1.19-28)

¹ Uni Neba len Yéesú-Kiristaa Koy Koope na ra dala' dëh.

² Di bíníyúu rí téeríi yonente Isayii sun fi, Koope won dí tih :

« Olsee ! May wol ow këllëh daddì ro waal. [☆]

³ Lahte un bëyí dofohte luufa, na won tih : « Dëddì Yíkëe waal, don yugusid dí waalla nay rii ñeye ra nü jüb. » [☆]

⁴ San homa' luufa daaha, na won ɓéewë biti wa warutee lof pesad, wa bëtsú, Koope baal wa bakaadði wa.

⁵ Bëy Yerusalem a ginni kayyi deyi Yúdée ɓéeb húmú ayuu San na, wa wone bakaadði wa, dí bëtsé wë filib laahi Yurdeŋ.

[☆] 1:2 1.2 Saame Malasi 3.1   [☆] 1:3 1.3 Saame Isayii 40.3 : te mi yinte sah pëkísí nih yí ñafadði.

⁶ San húmú ɓeka' búubí yugusu a fénuf géléem, dí pokoh geñu hun kinohi ; dí húmú pesa' pay a kúum.

⁷ Di húmú wona' ɓéewë tih : « Filoon fi so', bëyí luk soo gaan ee ac dä, te mi haayayti liil kotti*.

⁸ Mi bëtsë' ron a muluþ, ndaa dí ay ron bëtsée a Ruuh-Peseñ. »

Bëtsí Yéesú

(Saame Maccëe 3.13-17 ; Lúkkë 3.21-22)

⁹ Bín fë, Yéesú kola' Nasaret di Galile acce, Sañbëtissé rí laahi Yurdeŋ.

¹⁰ Tígë në dühë' rí mulaa ra, dí otte sun-Koo yíppée kúnsëh, Ruuh-Peseñ na cép sun fi man bëdú nen.

¹¹ Lahte uni kola' te sun-Koo tígí daaha, won tih : « Daa fu Koy so' ! Mi faha' te ro níi faha' ! Keeñ so' sosse doo na níi sos ! »

Saami Seytaane fíirí Yéesú

(Saame Maccëe 4.1-11 ; Lúkkë 4.1-13)

¹² Ruuh-Peseñ yíppée yeñ Yéesú, kúdsté rí luufa.

¹³ Di hompe dín fë waal sabay iniil (40), Seytaane na saam fíirí. Yéesú a rabba luufa daa húmú dékú, malaaka ya na tooppituu ri.

Taalibe ya dëbpí dëek Yéesú rë

(Saame Maccëe 4.12-22 ; Lúkkë 4.14-15 ; 5.1-11)

¹⁴ Hompe níi, San bekute kasu. Filoon fi baaha Yéesú saañce Galile, na waare Uni Neba kola' Koope na ra

¹⁵ na won tih : « Wahtaa lahte, Nguur ki Koope lebohte ; lëfí pesad te don gémi Uni Neba. »

¹⁶ Lahte bis, Yéesú ñee bük laahi Galile, otte Simon a Anndere koy-yaafi, na bacu mbaali wa laaha. Wa húmú i seeböh.

¹⁷ Di dëkké wë won wa tih : « Ñéyí tal so' mi yeedíd don, don hen seeböh ow. »

¹⁸ Wa yípútée hel mbaalli wa, ñeyute tala.

¹⁹ Laha' Yéesú fii rë, dí otte Saak a San koyyi Sebede : wa húmú filib gaali wa, na yugusu mbaalli wa.

* 1:7 1.7 mi haayayti liil kotti : Di gerek, bíníyú dëh

20 Yéesú yíppée wëe dëek ; wa helute boffi wa filib gaala a bëewë në légéyú dii na ra, ñeyute tal Yéesú.

Bëewí caakka pay Yéesú rë

(Saame Maccëe 8.1-4, 14-17 ; Lúkkë 4.31-44 ; 5.12-16)

21 Yéesú a bëewí koluute suute Kafarnawum. Laha' bisa na hílsúu rë, Yéesú haalte tígë na daguu yëwúddë Koope ra, na teeba' yee won Téerëe rë.

22 Bëewë në síkíruú rí rë éemúté dee na yéeddë' rí wë rë, ndah di na yéeddë' rí maday a di na paguu ri yéeddëh yí kootii Mëyíis, bi na yéeddë' rí a sañ-sañ.

23 Wahtii baaha, dseef bëyí laha' yébítëh haalte tígë na daguu yëwúddë Koope ra, na fonj won tih :

24 « Yéesú fí bëy Nasaret, fu faha' panji fun yih ? Fu ac múklí fun a ? Mi yúh rë ! Daa fu Bëyí selaa dúhé' Koope na ra. »

25 Tígí daaha, Yéesú digidte uni won afa tih : « Héddée te fu yeris bëyí beh ! »

26 Tígí daaha, yébítëh fë kéenídté bëe' kéendí misikke, na anti fonj saleet sun na yeris dí bëe' rë.

27 Bëewë bëeb baatuutee éem, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee yi kan ? Bee yéeddë'í hasi ñéerë' a sañ-sañ kan ! Yébítëh yë sah ñeyuu woni biti dí túuy wë yin ! »

28 Tii Yéesú yíppée hen lëyëj filib Galile bëeb.

29 Dúhúu wë tígë na daguu yëwúddë Koope ra, Yéesú ñéerë'té a Saak a Sañ, wa suute faam i Simon a Anndere.

30 Lahi wa, dseef jér féníté pacool Simon bëeb, faana tampe níi tam. Yéesú yíppée wonu baaha.

31 Di lebohte jér dë, hampe ya'a kélíté rí. Tami faana yíppée ríi yeris, dí yampe na tooppitoh wa.

32 Fínín fín, haala' na'a ra, jér dë a bëewë yébítëh na ham wa ra bëeb komute Yéesú.

33 Bëy gina bëeb tee'uute ílì faam fa.

34 Yéesú payce jér dë caak yi maduy jér. Di líkké yébítëh caak bal, te wa yúhú daa ri wa. Di kadda'te wa won yin sun fi, ndée dí fahaay biti daa wa teebuun dí.

35 Hagadin dseef Koo líssí ñúus, Yéesú kolohte, dúhté gina, saampe tígí daayte, na danj.

36 Koluu Simon a bëewë bani wa ñéerúu rë bal, wa suute saami.

37 Oluu wa ri ra, wa wonu ri tih : « Bëewë bëeb ee roo saamu ra. »

38 Di won wa tih : « Yen saañ ílì kay yen haal ginna leboh dee ra, mi waare dín fë bal, ndée yee baa daa tah mi koloh. »

39 Daaha, dí haalte ílìyyë na daguu yëwúddë Koope ra di Galile bëeb, na waare, na lík yébítëh yë.

40 Bisa ín, lahte guuñindi lebohte Yéesú, yekke fíyí, na danj ri won tih : « Mi yúhté biti fu míin sée pay mi haalaat bëewë në.† Fii soo rii pagid a ? »

41 Yéesú yérémpé rí, yedte ya'i tíkké sun fi, won dí tih : « Mi tahte danju. Yípée wah ! »

42 Guuña yíppée lan faan bëe', dí wahte.

43 Yéesú yíppée rí túuy saañ, na won afa tih :

44 « Síkíree ! Ngana won ow yee beh. Paye seeyoha na, dí olsoh ro, te fu yera' saraha naha' Mëyíis rë fu púusëh, teebi bëewë bëeb biti fu lante. »

45 Ndaa saya' bëe' rë, tígí ñee ri bëeb dí bílid yee lah ra níi yaa hente lëyëj. Yee baa tahte níi Yéesú mínléh haala' gin fíi bëewë. Di yeelti homa' dey-dey ka di ílìyyí daayte, ndaa kaa'eeh bëewë dúhéé hatinna bëeb aye díi na.

2

Payi lëfëñídë

(Saame Maccëe 9.1-8 ; Lúkkë 5.17-26)

1 I waal filoon fe, Yéesú nimilte Kafarnawum. Keluu bëewë biti dí ee faam ra,

2 faam fa yíppée líif ow níi kot dámleh na níi luka' ilë. Yéesú na teeb wa Unni Koope.

3 Wahtii baaha, lahte bëewí komute ri lëfëñídí ow iniil daa kúrú rí.

4 Ndaa caagi bëewë tahte níi wa mínhí liil díi na a lëfëñídë. Daaha, wa lawute sun fi lasa, pëensúté yeedda' ki tígë húmú Yéesú rë, ñéyrúté lëfëñídë fëndú dila ra

† **1:40 1.40** Mi yúhté biti fu míin sée pay mi haalaat bëewë në : Di gerek, bínýú deh : Mi yúhté biti fu míin sée bukut mi lan.

tígë pëensú wë baaha ra, yéellírúté rí níi
rí lahte feey.

⁵ Ola' Yéesú dee gémúu wë rí rë, dí
won lëfëñídë tih : « Yaal kowa, fu baalute
bakaadſu. »

⁶ Lahte yéeddëh yí kootii Mëyíis, yi
húmú filib fi bëewë, na wonu nuffi wa
tih :

⁷ « Bëyí bee wona' wonadi bee díh ?
Di solte Koope ! Daa míñ baala' bakaad
henay Koope ? »

⁸ Yéesú yíppée yúh yee hom nuffi wa
ra, won wa tih : « Don níbúu yii baa díh
? »

⁹ Yi daa lukki yoob biti mi won bëyí beh
: fu baalute bakaadſu, mbée kolee fu bëb
dilu fu tíl ?

¹⁰ Woteh dón ay yúh biti so' mi Koy-
bëe', mi lahte sañ-sañi baalaa mi bakaad
feey fi beh. »

¹¹ Di won lëfëñídë tígí daaha tih : «
Kolee fu pon dilu, fu saañ faam. Daa mi
túuy dë rí. »

¹² Lëfëñídë yíppée koloh fíi bëewë
bëeb, ponte dili, saañce. Wa bëeb
éemúté níi éem, na kañu Koope wonu tih
: « Ow ñelléy yii man dëh. »

Dëegí Yéesú Léwí (Saame Maccëe 9.9-13 ; Lúkkë 5.27-32)

¹³ Filoon fi baaha, Yéesú dúhëetté,
saañce búk laahi Galile. Ow caak na ayu
dii na, dí yéeddé wë.

¹⁴ Di hom waali, otte yekoh túm tookke
tígë në légéyé' rí rë ; dí hínú Léwí, dí koy
Alfe. Yéesú won dí tih : « Kolee fu ñee tal
so'. » Léwí yíppée koloh wa ñéerúté.

¹⁵ Na húmú reeru Yéesú a taalibe yi
faam Léwí rë, wani i yekoh túm a i
bakaaroh kay, yi caakute daa húmú në,
ndée mani bëewí yaa caak na húmú ñeyu
tali.

¹⁶ Oluu fariseñja na yéeddúu rë biti
Yéesú a bëewí yaa daa boku ñam ra, wa
wonu taalibe yi tih : « Yi tah Yéesú na bok
ñam a yekoh yi túmë a bakaaroh ya ? »

¹⁷ Kela' Yéesú yee wonu wa baa ra, dí
won wa tih : « Jérídfëe daa sohluu payoh

ndaa bëewë wahu ra neh. Bakaaroh ya
daa tahu mi koloh ndaa bëewë júbú rë
neh. »

Yéesú a oora (Saame Maccëe 9.14-17 ; Lúkkë 5.33- 39)

¹⁸ Lahte bis, taalibe yi Sañ a fariseñja
húmú oorute ; i ow waa na ayute Yéesú
në, meelute ri, wonu tih : « Taalibe yi Sañ
a yi fariseñja na ooru, kon yi tah yuu na
ëerih ? »

¹⁹ Yéesú won wa tih : « Bee kílëek lahte
ra, dón habuu biti kooyya warutee oor te
deefaa bëe' kood dä lís leelii wa a ? Don
halaatuy ri maan ? Hena biti bëe' kood
dä lís waa na raa, wa míñih oor. Funi
taalibe yi so' nék madu a bëe' kood baa
ra hom a kooyyi ra nen.

²⁰ Bis ay lah mi këllú leelii wa, yiin fi
baaha nék, wa ay oor.

²¹ « Ow na daafeeh búub kílíd a nuf
píis has. Henun d'aaha raa, nuf píisí hasa
hécëh sun fi búubí kíldë rëe, d'ara ay
lukee gaan na.

²² Te ow na soreh béeñí hasi anti dal
poosa' filib mbúus hun* kílíd. Henun
d'aaha raa, béeñë ay poo mbúusë, wa
yúfëh, mbúusë yah. Béeñ has kay, soruu
mbúus has. »

Yéesú a bisa na hílsúu rë (Saame Maccëe 12.1-8 ; Lúkkë 6.1-5)

²³ Bisa na hílsúu yéwúddë rë ín, Yéesú
a taalibe yi ñeyu waali húus filib i meey
bele. Taalibe ya homu waala, yabute na
kodu yaañnga yi belaa, na buluñu na
húñu.

²⁴ Fariseñja meelute Yéesú tígí daaha
wonu ri tih : « Ole ! Haala' yi níi taalibe
yu na pagu yii Kootaa kadda'te ri bisa na
hílsúu rë ? »

²⁵ Yéesú won wa tih : « Don yúhú yee
húmú pañ Dawit, bee yaabuu bani bëewí
rë, anutee lahuy yii ñamun wa ra maan ?

²⁶ Jamanaa hena' Abiyataar seeyohi
gaani yéwúddë rë, Dawit húmú haal
Faam Koope†, ñampe na mbúurëe yefu fíi
Koope ra, yee seeyoh ya kut daa waruu

* ^{2:22} ^{2.22} mbúus hun : Bëy gini baaha húmú túmú han filib mbúus hun. Hani túmú mbúus hun home poosa'
raa, mbúusë ñaaysa' ñaaysoo. Ndaa mbúusë ñaaha raa, na mínlíléh ñaaysoh. † ^{2:26} ^{2.26} Faam Koope : Tígë
seeyoh yi bëy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú tabahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra,
Mëyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra.

naa ñam ra, yedte na bëewí, wa ñamute bal. »

²⁷ Yéesú baatte won wa tih : « Bisa na hílsúu rë daa saamdu ow, ow neh daa saamdu bisa na hílsúu rë.

²⁸ Daa tah so' mi Koy-bëe', daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rë. »

3

Yéesú a bëe' ya'a beedoh ra

(Saame Maccëe 12.9-14 ; Lúkkë 6.6-11)

¹ Lahte bis, Yéesú haalite tígë na dague yëwúddë Koope ra. Bëyí ya'a beedoh te húmú në.

² Farisenja na olsuu Yéesú nda ri ay pay bëe' bisa na hílsúu yëwúddë rë, nda wa lah yii yabun wa ri.

³ Tígí daaha, dí won bëe' tih : « Kolee fu cañ fíi bëewë bëeb deh. »

⁴ Di antee won bëewë tih : « Kootaa na ha' yi bisa na hílsúu rë ? Panj yin wun mbée panj yin bos ? Sëmlë' ow mbée yeris bëe' húl ? » Wa bëeb henute tif.

⁵ Di yeela'te bëewë haay keeñ ; dee súhúu wë keeñ ra misikke ri níi misik. Tígí daaha, dí won bëe' ya'a beedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Bëe' yedte ya'i, ya'a yíppée wah koloj.

⁶ Farisenja dúhúté tígë na dague yëwúddë Koope ra, na yípúu peen a i ow di bëewí Erot dee nay waa page níi wa hap Yéesú húl rë.

Bëewí caakka ayu Yéesú në rë

⁷⁻⁸ Yéesú a taalibe yi koluu daaha suute búk laahi Galile. Bëewí caakute níi caak na ayu díi na. Wa dúhúu Galile, Yerusalem a ginni kayya Yúdée bëeb, Ídumée, ginna hom filoon laahi Yurden ra, a bëy deyi Tíir a Sidon. Bëewí yaa bëeb ayuu díi na biti wa keluute iña na panj ri ra.

⁹ Tígí daaha, dí nahte taalibe yi saamid dí gaal yutuud, kaa'a'i biti bëewë bab ri.

¹⁰ Biti dí payce ow caak, tahte bëewë jérú rë bëeb hom yejuu sun fi, fahee lebi.

¹¹ Te bëewë yébítéh na ham wa ra ot Yéesú rëe, wa keenu keeno fíyí, foge sun wone tih : « Daa fu Koy Koope ! »

¹² Ndaa Yéesú kadda'te wa lok wa won daa ri wa.

Tansi apootarra

(Saame Maccëe 10.1-4 ; Lúkkë 6.12-16)

¹³ Filoon fi baaha, Yéesú lappe sun dan, dëekké bëewë neba' ri ra, wa ayute díi na.

¹⁴ Di tansa' bëewí sabboo a ana ya dsaaha, falte wa apootar, nda wa hom hëbísí, dí wole wa waarii bëewë,

¹⁵ ñéerë' a sañ-sañi nay wa líkée yébítéh yë.

¹⁶ Yee daa tii yi apootarri sabboo a ana ya : Simon, bee Yéesú yed dí tii Peer ra,

¹⁷ Saak a Sanj koyyi Sebede, yee Yéesú yed wa tii Bowanerses ra (daa ri : bëewí madduu pilliñ nen) ;

¹⁸ baatte Anndere, Fíláp, Bartalemi, Maccëe, Toomaa, Saak fi Alfe, Taddee, Simon fi jammbaara*

¹⁹ a Yudaas Iskariyot fa míllë'tée yaay Yéesú rë.

Sañ-sañi Yéesú kola' waa na ?

(Saame Maccëe 12.22-32 ; Lúkkë 11.14-23 ; 12.10)

²⁰ Nimiluu wa faam ra, ow caak tee'luite daaha, tahte níi Yéesú a taalibe yi taluy sah ñamaa.

²¹ Keluu mboko yi yii baa ra, wa habuu biti afa ínlíh në tahte níi wa koluute kalii.

²² Yéeddëh yí kootii Mëyíis, yi dúhúu Yerusalem, na wonu dí ñéerë' a Belsebul buuri yébítéh yë, daa tah dí míñ wëe lík.

²³ Yéesú dëekké wë, na léeh wë won tih : « Seytaane míñë' lík afi díh ?

²⁴ Bëewí daa boku nguur haa'ee filib fi wa raa, nguur ki baa ay míñée maañ díh ?

²⁵ Te bëewí daa boku faam haa'ee filib fi wa raa, faam fi baa ay míllée poo.

²⁶ Kon hena biti Seytaane haa'afi ti daa nen koon, nguur ki ay darsa' keen, dí dúmlë'.

²⁷ « Ow míñéh haal faam bëyí mitte ow, poo faam fa, te dëbëeh rii pokalsa'. Di pokalsa' ri níi woc raa kay, dí míñ beb alal mi.

²⁸ « Mee ron won kaah ra ee : bakaadi pan ow bëeb míñ díi baalu níi luka' sola' ya yuloh Koope na ra.

* **3:18 3.18 jammbaara** : Mín hen bëyí far-farlohte kootii Mëyíis, mbée bëyí non bëewë na haa'uu nguur ki bëy Rom ra.

²⁹ Bëyí sol Ruuh-Pesen raa nék, dí ii mëssí baalu ; deef dí lahte bakaadi míneh lan. »

³⁰ Woni bosa wonu bëewë sun fi Yéesú biti dí laha' yébitéh rë daa tah dí won wa unni yah.

Bëy faam i Yéesú

(Saame Maccëe 12.46-50 ; Lúkkë 8.19-21)

³¹ Lahuu yaafa a koy-yaayyi Yéesú faam fa ra, wa cagu éssë nahuute dëegí.

³² Bëewë húmu tooku tooko, wéruté rí. Ow won dí tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú éssín, na meeluu ro. »

³³ Yéesú tahte won tih : « Wa daa yaaso' a i wa daa koy-yaayyi so' ? »

³⁴ Di na anti yeel bëewë húmu hëbísí rë, won tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa wa yeh. »

³⁵ Yúhí biti bëyí në pan yee faha' Koope ra bëeb, bëyí baa daa koy-yaaso' mbée yaaso'. »

4

Anili feeyya maduy ra

(Saame Maccëe 13.1-9 ; Lúkkë 8.4-8)

¹ Yéesú sayilte búk laahi Galile, na yéeddë'. Bëewí caakute níi caak ayute wéruté rí, tahte níi dí mìllë' haal gaal filib laaha, tookke na, bëewë homute búk laaha.

² Di ñeya'te léeh na teeëb wa yin caak won wa tih :

³ « Síkírii ! Lahte bëyí húmu koloh sohi meeyi.

⁴ Di hom hasli tisoh ka, lahte peppi keente búk waala, yakka ayute tanute wa bëeb.

⁵ Lahte yi keen feey fi laha' la'. Bi caakay feey fa, wa yíppée paal ;

⁶ ndaa kola' na'a sun dfa, bi nooray níillë, wa yíppée tam.

⁷ Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan. Kola' ñobitaan fa hampe wa ra, wa tampe dúhrëy yin.

* ^{4:8 4.8} Tal fi tal bëeb yera'te yee wad rii yeraa ra : Di gerek, bíníyú deh : Lahte yi lím pep sabay éeyë (30), yee pep sabay pëenë (60) mbée pep tíméer (100). ^{† 4:12 4.12} nda wa yeele raa wa élöh në, te wa kelee raa wa yíh yee na wonu ra, toñeh keeññi wa ay kúnsée ndín, wa lof pesad' : Lahte bëewí habuu ri deh : Daaha wa yeele raa wa élöh në, te wa kelee raa wa yíh yee wonu ra, henay baa wa ay yíssid keeññi wa Koope na. ^{◊ 4:12 4.12} Saame Isayii 6.9-10

⁸ Lahte yi keen feey fi loobpe. Wa paalte, talla kolohte, dúhídté íl, laabpe níi laab. Tal fi tal bëeb yera'te yee wad rii yeraa ra* . »

⁹ Yéesú baatte won wa tih : « Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Yi tah Yéesú ñeya' léeh ?

(Saame Maccëe 13.10-15 ; Lúkkë 8.9-10)

¹⁰ Daayuu wa a Yéesú rë, bëewë na ñéerúu a ri merees ra a taalibe yi sabboo a ana ya meelute ri yee leñke léeh yí.

¹¹ Di won wa tih : « Don, kúmpíi Nguur ki Koope teeëbu dón, ndaa yee won mi bëewí kayya bëeb teya' léeh,

¹² nda wa yeele raa wa élöh në, te wa kelee raa wa yíh yee na wonu ra, toñeh keeññi wa ay kúnsée ndín, wa lof pesad[†], wa baalu bakaad'di wa. »[◊]

Iti fi anili feeyya maduy ra

(Saame Maccëe 13.18-23 ; Lúkkë 8.11-15)

¹³ Yéesú baatte won wa tih : « Don yíh yee faha' won léehí baa raa, dón ay mínee yúh yee won léeh yí kayya ra díh ?

¹⁴ « Síkírii ! Tisoh ka sohu ra Unni Koope.

¹⁵ Búk waala keen tisoh ka ra, daa bëewë yéjké biti keluu wa Unna ra, Seytaane yíppée ac, pahte wa keeññi wa ra.

¹⁶ Feey fa laha' la' tisoh ka keen na ra, daa bëewë yéjké biti keluu wa Unna ra, wa yípútée wée tah a sos-keeñ ;

¹⁷ ndaa Unna yípëy níil keeññi wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha : kofeel yípée wée dab mbée wa moklu af hama habu wa Unna ra rek, wa koluun daaha yeris ngémë.

¹⁸ Feey fa na paal ñobitaan tisoh ka keen na ra, daa bëewë yéjké biti keluute Unna ra.

¹⁹ Tíl tílë níi nék, sohle yi éldúnë, alal ma na nofa' ow ra a neb pes lúfilté Unna waa na, tahte níi wa lahray wa njiriñ.

20 Feey fi looba keen tisoh ka ra, daa bëewë yéjké biti keluu wa Unna ra, wa tahuute wa ya' ana : ow fi ow waa na bëeb njiriñce yee wad dñi njiriñ ra‡. »

*Léehí lampaa
(Saame Lúkkë 8.16-18)*

21 Yéesú wonil wa tih : « Ow na bëeb lampaa líh if sun fi, mbée bek ri fëgéröh tigal woo ? Lampa líkúu tígí neh a ?

22 Yúhí biti yii dñapu bëeb ay yúhú, yii laku bëeb ay olu.

23 Bëyí lah nuf kelaan, kelaan na. »

24 Yéesú wonil wa tih : « Lah héní wun iña na keluu dñon dñ ! Dee na natduu dñon bëewë rë, Koope ay ron natdee daaha níi tíkíd dñon§.

25 Yúhí biti bëyí ham yee yelu ri ra a ya' ana, ay baatu. Bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu*. »

Léehí tisoh ka paal ra

26 Yéesú wonil tih : « Nguur ki Koope mada' a bee ow bekke tisoh ki feey ra nen.

27 Di kola' daaha, elga lah dñi fanoh, Koo yíil dñi koloh, te tisoh ka ay paal, wa ood, te dñi yéeh sah dee na laha' iñyaaha ra.

28 Feey fa daa na tah lec lah : gañcah daa na débpí koloh, tíkëh yaañngaa, peba anti dúh.

29 Wa non raa dñeef lec lahte ; bëe' bëeb sarcii lec wa. »

*Léehí pebi tisoh ki yutuuda
(Saame Maccëe 13.31-32, 34 ; Lúkkë 13.18-19)*

30 Yéesú wonil tih : « Yen ay mëllée Nguur ki Koope a yih ? Léehí bi daa míi teeba' dee man dñi ra ?

31 Nguur ki Koope mada' a pebi yutuudi[†] baa sohu raa, luka' ri yin peppi tisoh ya bëeb níi,

32 dñi liilti paal raa, tala ood níi luk talli gañcaha meeaya bëeb, ya' ya gaan níi yakka míi née túf, sëegúlöh në. »

‡ 4:20 4.20 *ow fi ow waa na bëeb njiriñce yee wad dñi njiriñ ra* : Di gerek, bíníyú dñeh : *Lahte yi lím pep sabay éeyë* (30), *yee pep sabay pëenë* (60) *mbée pep tíméer* (100). § 4:24 4.24 *Dee na natduu dñon bëewë rë, Koope ay ron natdee daaha níi tíkíd dñon* : Lahte bëewí habuu ri dñeh : *Don ay aattiyuu ti dñee na aattiyuu dñon ow kay ra, níi dñon tíkrú sun.* * 4:25 4.25 *bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu* : Bëe' pagay yii baaha raa, daa ri bëe' habay unna keloh ri ra (saame saar 24), dñi húl fayu raa, dñi ay ñiak bëeb. † 4:31 4.31 *pebi yutuudi* : Di gerek, bíníyú dñeh : *tisoh mutarda*. Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeaya ra.

33 Yéesú yëedde' bëewë Unni Koope a léeh yí man dñah. Di wonte wa na caak níi tígí teem yee mínu wëe yúh rë.

34 Di na húmú woneh a bëewë te ñeyeeh léeh ; ndaa bani taalibe yi daay raa, dñi teeb wa yee faha' won léeh yë rë bëeb.

Yéesú luk ngilaaw doole

(Saame Maccëe 8.23-27 ; Lúkkë 8.22-25)

35 Sos-na'in fa, Yéesú won taalibe yi tih : « Yen saañ bük laaha hatni bín. »

36 Taalibe ya heluu bëewë daaha, wa yejute gaala húmú Yéesú rë filib laaha wa ñéerúuté. I gaal kay bedute wa.

37 Hom homo níi ngilaaw gaan yíppée yeñ, mboowaanna na sof gaala mulub.

38 Di fi Yéesú húmú tal gaala, giginte afi na nee'. Taalibe yi na fogu yúunúté rí wonu ri tih : « Yen ee suu húlé rë Bahaa ! Fu oleh na olo dee déy ? »

39 Kola' Yéesú rë, dñi digidte uni, túuycé ngilaaw ma a mulii laaha héddéh won wa tih : « Héddíi, dñon hen tid. » Ngilaaw ma yíppée woc, mulii laaha hente tid.

40 Di antee won taalibe ya tih : « Don tíitú yí deeha ? Don gémuy Koope gémé doom a ? »

41 Wa tíitú tíitë níi wa na meelantuun hanndal ki wa wonu tih : « Bëyí bee mën dñi ow bal níi ngilaaw ma a mulii laaha sah na ñeyu woni ? »

5

Yéesú luk yébítëh doole

(Saame Maccëe 8.28-34 ; Lúkkë 8.26-39)

1 Húusúu wë laaha ra, Yéesú a taalibe yi teeruu gina na wonuu Gerasaa ra.

2 Dúhë' rí gaala ra, bëyí laha' yébítëh yíppée dúh hacaaya, acce téebílhí.

3 Bëe' húmú dék hacaaya, te ow húmú míneh ríi pok níi rí fúséh ; wuti ri pokuun a tiij raa sah dñi fús.

4 Yee eena, na lah kotta a ya' ya pokalsuu a tiij, ndaa faraah dí korsa' wa, te ow lahay doolii míñ díi ham.

5 Na' a elek béeb dí homa' haca ya mbée saañ dañjin, liike, gaañsee afi la' ya.

6 Séenë' bée' Yéesú rë, dí daayce mukë, acce yekke fíyí,

7 dfaañnjohte won tih : « Do fi Yéesú Koy Koope fa sunaa-sun, fu faha' pañi so' yih ? Daa mi na dañ do ri, di tii Koope, ngana torohal fun ! »

8 Biti deef Yéesú déépée won yébítéh fë yeris bée', daa tah dí won yii bah.

9 Yéesú antee rii meel won dí tih : « Daa fu hínú díh ? » Bée' won dí tih : « Mi hínú Dúukël, ndée fun caakute. »

10 Di na anti dañ Yéesú dañi misikke biti ri ban waa dúhíd gina.

11 Deef lahte yubi mbaam-túgëlli caakute na píisúu ñam araal daña.

12 Yébítéh yë na dsgu Yéesú wonu ri tih : « Yeñ fun mbaammi yín në, fun haal waa na. »

13 Di onte wa yee dsgu wa ra, wa dúhúté bée' në, suute haalute mbaamma na. Yuba yíppée yedsoh yéelléen ki daña, mbaamma béeb soruute laaha, húlúté. Wa húmú warutee hen mbaam júnní ana (2.000).

14 Níirëh yí mbaamma heguute suute gin-taahin a ginna luufa, na bíllú yee lah ra. Tígí daaha, bëewë namutee ac kénshí yee na wonuu ra.

15 Lahuu wa hébis Yéesú rë, wa deefu bée' dúukël yébítéh húmú ham ri ra, bekohte búub, tookke, ñéerë'té a sago fi. Wa yípútée tíit.

16 Bëewë maasuu yee kat bée' a mbaamma ra, bíllú wë yee lah ra,

17 bëy gina dsgute Yéesú dúh gin wa saañ.

18 Di hom haali gaala, bée' dúukël yébítéh húmú ham ri ra na dañ ri nda wa míñ ñéerë'.

19 Yéesú tahray ri, ndaa won dí tih : « Nimile mboko yu na faam, fu bílid wë díee naa'a' Yíkëe keeñ doo na níi pagidte ro yee bee ra. »

20 Daaha, bée' saañce deya na wonuu Gin-taah-sabboo ra, na bílid iña pagid dí

Yéesú rë béeb. Bëewë në síkírúu rí rë béeb éemúté.

*Yéesú luk jér a húl doole
(Saame Maccëe 9.18-26 ; Lúkkë 8.40-56)*

21 Yéesú nimilte bùgí yíní laaha a gaala. Di hom daaha, i ow caak ayute wérúté rí.

22 Tígí daaha, ow di njíittí tígë na dsguu yéwúddë Koope ra hínú Yayrus, aya' daaha otte Yéesú, yedsoh kotti,

23 cagohte ri na dañ won tih : « Bahaa, koy ki belii so' ee maannda' húl rë ; aye fu tík ya'u faana nda ri koloh ! »

24 Bani Yéesú ñéerúuté na suu. Ow caak ñeyute talli wa, na yejantuu na bañuu Yéesú në.

25 Deef lahte belii húmú në, hente kíil sabboo a kíil ana yi dí yúfë' ñif.

26 Di mokke ya' payoh caak. Di túmpé në iña laha' ri ra béeb ndaa ri píyéy yoofaa ; jérë luk naa baatoh baatoo sah.

27-28 Bi keloh ri ban fi Yéesú, dí won nufi tih : « Na mi leba búubí rek, may wah ! » Di acce húussé leelii bëewë, ñeya'te ri filoon, lebpe búubí.

29 Di na leb búubë, ñif ma yíppée lécíd, dí yéjké faani biti dí wahte.

30 Yéesú yíppée yéj biti lahte doolii kolohte díi na. Di yísséhté bëewë në, won tih : « Daa leb búubí së' ? »

31 Taalibe yi wonu ri tih : « Fu otte biti bëewë béeb ee yejantuu ra na bañuu doo na, fu na meela' bée' leb doo na ra a ? »

32 Ndaa Yéesú bette illí filib fi bëewë, na saam bée' pañ yaa ra.

33 Yúhë' belaa biti daa ri na saamu ra, dí tíitté níi na saak ; tígí daaha, dí acce yedsoh kotta, wonte ri kaaf ka béeb.

34 Yéesú won dí tih : « Yaa ow, ngémú tahte fu wahte. Fu míñ saañ a jaamma, fu wahte. »

35 Yéesú hom wona, lahte bëewí dúhúu faam Yayrus ayute, wonu kélfií wë tih : « Sohlaay fu mokle Yéeddëhë ; koohu húlté ! »

36 Ndaa Yéesú síkíreyy woni wa, tahte won Yayrus tih : « Ngana néekíñë', fu laakira' gém kut. »

37 Na saañ Yéesú rë, dí tahay biti ow kay ben dí, henay Peer, Saak a San koy-yaafi Saak.

³⁸ Lahuu wa faam fin ra, wa deefu na pasoob fi misikke : bëewë na fogu, na hawuu.

³⁹ Haaluu wa ra, Yésú won bëewë tih : « Pasoob fi misigi bee haala' yih ? Kukéyë hüléy, dí nee' nee'o rek. »

⁴⁰ Bëewë yabute na yenu ri. Tígí daaha, dí naħħa'te dūħri bëewë béeħ, hampe boffi kükéyë dii na, yaafa a taalibe ya bedu ri ra, wa haalute lasa húmú kükéyë rē.

⁴¹ Yésú hampe ya' kükéyë, won tih : « Talitaa kúm ! » Daa ri : « Kolee kükéy beleb ! Daa mi nah ro ri. »

⁴² Kükéyë yíppée koloh na tīl. Bëewë béeħ eemúté níi éem. Di húmú laha' kíl sabboo a kíl ana.

⁴³ Yésú cagohte bëewë, kadda'te waa won yee lah ra, antee waa nah oni kükéyë ñam.

6

Yésú a bëy Nasaret

(Saame Maccée 13.53-58 ; Lúkké 4.16-30)

¹ Yésú kolohte daaha, saańce gin wa, ñeerë'te a taalibe yi.

² Laha' bisa na hílsúu rē, dí haalte tígë na dħagħu yewúddë Koope ra na yeeddë'. Goomali bëewë na húmú sikkirúu rí rē eemúté níi na wonu tih : « Di kola' iħna na won dí ra dih ? Daa on dí ham-hama a doolaa paga' ri kimtaanni yee ra ?

³ Bee daayoha saa bal ! Hanaa yaa koy Maryaama neh ? Bee koy-yaafi Saak, Soses, Yúdf a Simon saa ? Koy-yaayyi beleb ính ee na pesu leelii yen a ? » Kénsúu wë iñyaa ra, wa gémuy rí.

⁴ Ndaa Yésú won wa tih : « Yonente heefuu gina dék dí rē, mboko yi na, a bëy faam wa na kut. »

⁵ Yésú húmú mínéh pań kimtaan daaha, henay jérísdí yínë-yínë yë tík dí ya' payce wa ra.

⁶ Gémë gémuy rí bëewë rē beettite ri.

Wola wol Yésú taalibe yi sabboo a ana ya ra

(Saame Maccée 10.5-15 ; Lúkké 9.1-6)

Yésú kola' dah, saańce ñeete ginna hatni baaha béeħ, na yeeddë'.

⁷ Lahte bis, dí dëekké taalibe yi sabboo a ana ya, na wola' wa ana-ana. Di onte wa sañ-sañ líkée yébítéh,

⁸ antee waa won tih : « Henay duud ya' yon, ngënë kúrëelii yin waalon : yii ñamun neh, nafa neh, hélfiis faannon neh.

⁹ Békii ñafadðon, te ngënë kúrëelii búuħ lofaa.

¹⁰ Don lah iliy rée, lah hémí faam fanay ron hanluu ra níi bín koluun ron gini baaha ra.

¹¹ Te don pay iliy bëewë kaa' hamon hanneel, kaa' sikkiréhēn rée, lah kélíi daaha, don paan pénë mí kotton, teebi wa biti wa homuy kaah. »

¹² Taalibe ya koluu daaha suute, na wonu bëewë biti wa warutee lof pesad.

¹³ Wa líkúté yébítéh caak bal, payute jéríd caak, na leefu wa díw*.

Húlí Sañ Batis

(Saame Maccée 14.1-12 ; Lúkké 9.7-9)

¹⁴ Bi hen tii Yésú lëyëŋ gina, buura hínú Erot ra kelohте ban fi. Lahte bëewí wonu biti Sañ Batis daa waħħi këllú búudé daa tah dí min pań kimtaan.

¹⁵ Yee wonu yonente Ēelí daa ayaat. Lahte yi wonu ti bal, dí yonente ti yee merees nen.

¹⁶ Kela' Erot wonaa ya ra, dí won nufi tih : « Kon Sañ fa mi húmú lecħoh lúumé rē daa këllú búudé ! »

¹⁷ Bee daa yee húmú kat Sañ Batis ra : Erot daa húmú bekroh Sañ kasu af Eroat. Yee baa húmú laha' dħeh : Erot húmú naaf Eroat beleb Fíláp koy-boffi.

¹⁸ Sañ won Erot bín fē tih : « Waal neh fu naafe beleb koy-boffu ! »

¹⁹ Yee baa tahte Eroat húmú neebat te Sañ níi faha' te hawrohi húl, ndaa ri húmú múnéh yin na,

²⁰ ndah Erot húmú yedte Sañ cér. Bi yúħi rí biti dí júbpé te ri bëyí Koope, dí kaa'a' te ow pań ri yin bós. Sañ húmú wone dħi na koon raa, wonna jam ri, ndaa kaa'eeħ dí faha' te sikkiréhí.

²¹ Nimila' bisa límú Erot kílí baaha ra, dí cégidsté ndaje gaan, dëekké dakki, kelfé yí soldaarra a bëewí gaanna Galile. Di fi

* **6:13 6.13 na leefu wa díw** : Jéríd húmú yahti dħagħru wah raa, na ñeerë' a leef dūuléen.

Erojat nék húmú séhícf mani bisi baaha koon sahfaf.

²² Koy ki belaa haalte na bec, beja neba'te Erot a haneelli. Di won kükéyí cafay ka tígí daaha tih : « Meel so' yii neba' ro, mi yed dō ri ! »

²³ Di tíkké né aňohte, won tih : « Yii meel fu so' béeb may roo rii yed ; wuti yaha hatni yíníi gin so' raa sah mi yed dō ri ! »

²⁴ Kükéyí cafay ka dúhté, won yaafa tih : « Yaay, may meelee yih ? » Yaafa won dī tih : « Meelee af Sanj Batis. »

²⁵ Kükéyí cafay ka yíppée nimil buura na kotta-kotta, won dī tih : « Mi faha' biti fu tík af Sanj Batis sun wa', fu yed so' ri dee leegi deh. »

²⁶ Keeñ buur dúmpé ces, ndaa bi aňoh ri ffi haneella tahte dī mínéh rii kaa'íd.

²⁷ Di yíppée túuy wohoh kom dī af Sanj Batis. Wohoha payte kasiin, lecce af Sanj Batis

²⁸ tíkké rí wa', kompe ri kükéyí cafay ka, kükéyé yedste ri yaafi.

²⁹ Keluu taalibe yi Sanj yaa ra, wa ayute, beyute búudé fē, dapute ri kolom.

Nimili apootarra

(Saame Lúkké 9.10)

³⁰ Ayuu apootarra waala dúhúu wē rē níi wa goorute hëbís Yéesú rë, wa bïllúté rí iña pagu wa ra a yee yéeddúu wē rē béeb.

³¹ Bi caaku ayoh ya a sayoh ya níi caak, wa lahuy jodi túmúun wē yin bùkkí wē. Yéesú won wa tígí daaha tih : « Ëyí yen saañ tígí daayte, dón hílséh yutuud. »

³² Wa yeeluutee haal gaal, na suu héch tígí daayte, wulohi bëewë.

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya

(Saame Maccëe 14.13-21 ; Lúkké 9.11-17 ; Sanj 6.1-14)

³³ Ow caak olute Yéesú a taalibe yi na suu, nuffi wa payte tígé na suu wa ra. Tígí daaha, ginna béeb na dúh ow, wa mukéyúté, këllúuté wē nē.

³⁴ Cépë' Yéesú gaala ra, dī otte bëewí caakute níi caak. Tígí daaha, keeñá

dúmpé waa na ces, ndah wa madu harri lahuy níiréh nen. Daaha, dī hompe a wa yii maańce, yéedídté wë yin caak.

³⁵⁻³⁶ Bi na yéelléh na'a, taalibe ya lebuute ri, wonu ri tih : « Wone bëewí yee saañ ginna leboh dee ra, wa saame yii túmún wë bùkkí wë, tígé homu yen dee ra lahay yin, te na' ee saañ haale ra. »

³⁷ Di won wa tih : « Don fi yah, yérí wë yii nay waa ñame. » Wa wonu ri tih : « Fu won dīh ? Hélsí míñ ñémíd bëewí yee béeb ay dúhúu dih[†] ? »

³⁸ Di tahte won wa tih : « Don lahuu mbúurú dīh ? Pëyí dón kénseh ! » Payuu wa ra, wa ayute, wonu ri tih : « Mbúurú iip a jén ana daa deh. »

³⁹ Tígí daaha, Yéesú nahte taalibe ya won bëewë tooka' goomal-goomal sun fi gaaw fi hilsida.

⁴⁰ Bëewë tookuute goomal, yee lahte ow tíméer (100), yee ow sabay iip (50).

⁴¹ Di bëbpe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, bëyídté afi yeelte sun, símpé Koope, antee lecsa' mbúurëe, yedste wa taalibe ya, nahte wa wora' wa bëewë. Di hente jénní ana ya d'aaha bal níi bëewë béeb mitute na.

⁴² Bëewë béeb ñamute níi laalute.

⁴³ Négíruu wooñjiidi mbúurëe a jénë rë, wa líiffé dama sabboo a dama ana.

⁴⁴ Ow yaal júnní iip (5.000) húmú nonu bëewë ñamu na ra.

Tílí Yéesú sun fi mulaa

(Saame Maccëe 14.22-33 ; Sanj 6.15-21)

⁴⁵ Filoon fi baaha, Yéesú yíppée nah taalibe yi haal gaala, wa këlléh rí bùgí yíníi laaha na'-na' hatna Betsaydaa, dī fi baa dī pékis bëewë paay.

⁴⁶ Pékisë' rí wë rë, dī saańce d'añ Koope sun fi dañin.

⁴⁷ Elgi Koo deef gaala lahte leelii laaha. Yéesú a afi daa húmú tasu éssë.

⁴⁸ Di otte biti joowa misikke taalibe yi na, ndah wa jaannduu ngilaaw ma. Laha' hagada ra, dī til tilé sun fi mulaa, na saań ri deefri wa ra[‡].

[†] 6:37 6.37 Hélsí míñ ñémíd bëewí yee béeb ay dúhúu dih ? Di gerek, bíníyú deh : Fun ay beye dëñé tíméer ana (200) fun loma' mbúurú è ? Dëñé yínë daa ganjarma yíníl légéy súrgë bis múlgús. [‡] 6:48 6.48 na saań ri deefri wa ra : Lahte bëewí habuu ri deh : na yuloh roombohi wa.

49 Oluu wa Yéesú na tíl sun fi mulaa ra, wa habuu biti koon yaa jíné ; wa yabute na fogu.

50 Wa béeëb olute ri, te wa títúté níi tíit. Yéesú yíppée wée won tih : « Hëbí affon ! Ngënë títí ! Yaa so' ! »

51 Di na haal gaala, ngilaaw ma seemmite. Taalibe ya éemúté níi éem,

52 ndah nagajek bi túl affi wa, wa húmú yíih yee faha' won kimtaana paŋ Yéesú níi mbúurëe caakke caagi baaha ra.

*Dee payuu bëewë Senesaret ra
(Saame Maccèe 14.34-36)*

53 Húusúu wë laaha ra, wa teeruu Senesaret.

54 Wa na cépú gaala, bëewë në yúhsúu Yéesú,

55 yípútée mukë deyi baa béeëb teeëba'i ayi. Tígí keluun bëewë ayi béeëb, wa tík jéríddë sun fi dilla, kúd wa díi na.

56 Tígí pay ri béeëb, gin-taah neh, ginna a faamma luufa neh, bëewë kúrúu jéríddë këemmë, wa dage ri leb wuti yaha nuf búubí kut. Te bëewë lebu na ra béeëb wahute.

7

*Yéesú a baahi caacca
(Saame Maccèe 15.1-20)*

1 Lahte bis, i farisenj a i yéeddëh yí kootii Mëyíis koluu Yerusalem ayute Yéesú në.

2 Lahuu wa ra, wa olute biti i ow di taalibe yi Yéesú na ñamu te wa laduy, daa ri biti wa booñjuuy ti di baahuu caacci wa nen.

3 Wa fi farisenj a yëwúddë béeëb habu baahi caacci wa níi wa damuuy roo ñamid te wa bëeñnjíih booñjohi ñeete waal.

4 Te wa kola' le' fin raa, wa ii roo ñamid te wa békutíih. Caakke baah yi kayyi wa habute wa : yii man ti dfee na hosuu kaas, yaad, a kulunj ra nen*.

5 Farisenj a yéeddëh yí Kootaa mee-lute Yéesú wonu ri tih : « Yi tah taalibe yu në pëgih yee baahuu caacca ra ? Yi tah wa na ñamu te wa booñjuuy booñjohi ñeete waal ? »

6 Yéesú won wa tih : « Don fi yee wonnon teem búkkën yee ra, yonente Isayii húmú wona' ron, te ri won kaah na bíní rí unee Koope bee ra :

"Kaña na kañu so' bëewí yee ra teem búkkí wë.

Yee hom keeññi wa ra haayaay a yee naha' mi ra.

7 *Jaamiyoha na jaamiyuu wa so' ra lahay njiriñ ; iña na yéeddúu wë rë, ow doŋ daa sak wa."**

8-9 Yéesú baatte won tih : « Don heluu túuyë' yí Koope dín, don habute baah yee ke ron baah ow ra. Don habuu biti dón homu kaah daa a ?

10 Don yúhúté biti neh Mëyíis won tih : « *Lah téeppítíi baappon a yaayyon**, te *"bëyí won bos sun fi boffi mbée sun fi yaafi wadti hawun húl"** è ?

11 Ndaa dón, don yéeddúu biti bëyí won boffi mbée yaafi biti kut, yee wad mi ron yed koon ra hente korban, daa ri sarahi ay yero Koope raa, bëyí baaha lahriray boffi mbée yaafi yin.

12 Tígí daaha, dón onute ri yii ay tah díi pagril boffi a yaafi yin yee tas fíi rë.

13 Daaha, dón nísúté iña túuyë' Koope ra, don tíkúté baah ya na yéeddúu dón ra. Te dón lahute mani baah yi yaaha caak. »

14 Yéesú antee dëekëet bëewë, won wa tih : « Don béeëb sikkírii së', te dón bek iñyee affon !

15 Iña na ñam ow ra béeëb, lahay bi na tah ri sobe ; yee na kola' keeñ ow ra kay, daa na tah díi sobe. [

16 Bëyí lah nuf kelaan na !] »

17 Kola' Yéesú bëewë në daaha níi lahte faam ra, taalibe yi meelute ri yee faha' rii won unni yaa ra.

18 Di won wa tih : « Don fi yee nam, affon lahay daaha bal a ? Don yíih biti yii dühë' fëel haal faan ow míneh rii sobeyil a ?

19 Don warutee yúh biti yii ñam ow na haaleh nuf béeëb, ndaa haala' lowa düh faana ! » Yéesú won daaha bitih : ñam béeëb dagante.

* **7:4 7.4** Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyúté në « dil » bal.

* **7:7 7.7** Saame Isayii 29.13   * **7:10 7.10** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12   * **7:10 7.10** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 21.17

²⁰ Di baatte won tih : « Yee na d'úhë' nuf ow ra daa na tah di sobe.

²¹⁻²² Nuf ow daa na koma' iñi bossi yee béeb : njaaliyoh a yii tappe njaaliyoh béeb, loh, bëem ow, faha', bos nuf, nofa' ow, búgúlëm, bos-il, yah tii, gaangaanloh, ñak faale yin.

²³ Iñi bossi yaa béeb d'úhë' nuf ow te daa na tah ow sobe. »

Ngémí belaa yéwúd neh ra (Saame Maccëe 15.21-28)

²⁴ Yéesú kolohte daaha, saañce deyi Tiir. Laha' ri ra, di haalte faam, hompe na. Di húmú fahaay ow yúh biti di aa daaha, ndaa ri mínéh múuy.

²⁵ Lahte belii yébitéh na ham koy ki belii, kelohte ban fi Yéesú, yíppée ac dii na, yedfohte kotta.

²⁶ Bëyí belaa yéwúd neh ; di bëyí Fénésí di Síri. Di d'anke Yéesú lígí yébitéh fë ham koohi ra.

²⁷ Yéesú won di tih : « Yedde tunka ñam paay níi loo yi wa may ; bosse biti ñami tunka yúfdëe buh[†]. »

²⁸ Belaa loffe ri won tih : « Baa kaah bahaa, ndaa kaa'eeh buh ñam ruuysiitta keena' ya' yi tunka ra ! »

²⁹ Yéesú won di tigí daaha tih : « Una won fu baa ra tahte fu míñ nimir faam : yébitéh fë yerisse koohu. »

³⁰ Nimila' belaa faam ra, di deef koohi larohte tigal ka, yébitéh fë yerisse ri.

Payi likida

³¹ Yéesú kola' Tiir daaha, ñeete Sidon, húussé deya na wonuu Gin-taah-sabboo ra, nimir laahi Galile.

³² Laha' ri ra, lahte bëewé komute ri bëyí likke, d'agute ri nda ri tik di ya'.

³³ Yéesú d'úhídsté rí filib fi bëewé, bani éccúuté, bekke kunni nuffa, leeffe ri muluuc pereema ;

³⁴ di antee bëyid afi yelte sun, lëeysídté keeñ, won bëe' tih : « Efataa ! », daa ri : « Kúnsée ! »

³⁵ Nuffi bëe' yíppée kúnséh, pereema pëkiséhté, di na won woni lante.

³⁶ Yéesú kadda'te bëewé b'ilid yee lej na ; ndaa yii luk waa rii kadda' bëeb, wa lukuu b'ilid në.

[†] 7:27 7.27 Yéwúddëe tikú bëewé yéwúd neh ra buh.

³⁷ Bëewé húmú éemú éemë níi na wonu tih : « Yii pañ di béeb wun níi wun ! Di na pay likid níi rí kelee, pay bëyí míméh won níi pereema lan ! »

8

Mbúurú yí paana ya a i koy jén (Saame Maccëe 15.32-39)

¹ Waalli yaaha, ow caak tee'lute Yéesú në, te wa lahuy yii ñamun wa. Yéesú dëekké taalibe yi tigí daaha, won wa tih :

² « Mi yérémpé bëewí yeh ! Hente waal éeyë woteh wa ewu soo na, te wa lahluy yii ñamun wa.

³ Mi yeris wa wa saya' faam a loo holon raa, wa ay koh waala. Filib fi wa, lahte bëewí koluu ílý wul. »

⁴ Taalibe yi wonu ri tih : « Yii míñ ñémíd bëewí yee níi loo yi wa may ay d'úhúu dih luufi péréedí beh ? »

⁵ Yéesú meelte wa won tih : « Don lahuu mbúurú díh ? » Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú paana. »

⁶ Tigí daaha, di wonete bëewé bëeb took feey. Di bëbpe mbúurú yí paana ya, símpé Koope, lecsa'te wa yedte taalibe yi, nahte wa wora' wa bëewé. Taalibe ya beyute mbúurëe, woruute wa bëewé.

⁷ Wa húmú lahute i jén yin-yin bal. Yéesú bëbpe wa, símpé Koope, antee nah taalibe yi wora'i wa bëewé bal.

⁸ Bëewé bëeb ñamute níi laalute. Négíruu wooñjiida ra, wa líiffé dama paana.

⁹ Yéesú antee waa pëkís, wa suute. Bëewé húmú warutee mit ow júnñi iniil (4.000).

¹⁰ Yéesú a taalibe yi yípútée haal gaala, wa suute deyi Dalmanutaa.

Kimtaana kaa'id Yéesú farisenja ra (Saame Maccëe 16.1-4)

¹¹ Lahte bis, i farisen saamu olsohi Yéesú, ayute na gonlu a ri. Wa nahute ri pañ kimtaani nay teebee biti Koope daa wol ri.

¹² Yéesú lëeysídté keeñ, won tih : « Yi tah don fi bëy jamanii beh, don na meeluuk kimtaani kola' Koope na ? Mee

ron won kaaf ka ra ee : don ii teebu kimtaan. »

¹³ Yéésú antee waa hel daaha, haalaatte gaala, bani taalibe yi na suu búugí yíníi laaha.

*Tígë teem affi taalibe ya ra
(Saame Maccëe 16.5-12)*

¹⁴ Na suu wa ra, taalibe ya halute kúræelöh mbúurú. Wa húmú lahuu mbúurú yínë kut waa na filib gaala.

¹⁵ Yéésú na líkín wë won tih : « Wéettiyíi affon ! Lah mëytii lëwíri farisenja a lëwíri Erot*. »

¹⁶ Taalibe ya na capituu wonu tih : « Biti yen lahuy mbúurú daa tah dí won yii bah. »

¹⁷ Bi yúh Yéésú yee na wonu wa ra, dí tahte won wa tih : « Don capituu yi biti don lahuy mbúurú ? Kon don yíih së' yúhë doom te don kélíih né è ? Affon túlë'té rí è ?

¹⁸ Don na ëlöh te don lahute íl è ? Don na kélíih te don lahute nuf a ? Don nérsúuy

¹⁹ bee húmú lecsa' mi mbúurú yí iippa woruu bëewí júnñi iippa (5.000) ra a ? Négíruu wooñjiida ra, wa líif dama díh ? » Wa wonu ri tih : « Wa húmú líif dama sabboo a dama ana. »

²⁰ Di baatte won wa tih : « A bee húmú lecsa' mi mbúurú yí paana ya yero bëewí júnñi iniilla (4.000) ra, négíruu wooñjiida ra, wa húmú líif dama díh ? » Wa wonu ri tih : « Wa húmú líif dama paana. »

²¹ Di won wa tígí daaha tih : « Don kélíih né keloo doom a ? »

Búumndë pay Yéésú rë

²² Yéésú a taalibe yi lahute Betsaydaa. Di komute búumíd daaha, dagute biti dí tík ya'i sun fi.

²³ Di hampe ya' búumndë, nookke ri, dúhídté rí gina, antee rii leef muluuc íl, tikké ya' yi sun fi, meelte ri won tih : « Fu ot yin na woo ? »

²⁴ Búumndë yeelte, won tih : « Mi otte i ow na tilú, ndaa wa madduu ti tal kilik nen. »

* ^{8:15 8.15} lëwíri farisenja a lëwíri Erot : Lëwíir daa na tah mún më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

²⁵ Yéésú tíkëetté ya' yi illë. Yeela' búumndë ngëey dë, dí wahte, illë lante ces.

²⁶ Tígí daaha, Yéésú nahte ri saañ faam na won ri tih : « Ngana ñeya' filib gina ! »

*Woni Peer biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra
(Saame Maccëe 16.13-20 ; Lúkkë 9.18-21)*

²⁷ Filoon fi baaha, Yéésú a taalibe yi koluute na suu ginna hëbís Sesare Filíp. Homuu wa waala ra, dí meelte wa won tih : « Bëewë wonuu biti daa mi wah ? »

²⁸ Wa wonu ri tih : « Lahte bëewí wonu biti daa fu Sañ Batis, lahte yi wonu fu yonente Éelí, i ow kay bal wonu ti fu ow di yonente ya. »

²⁹ Di meelte wa won tih : « A dón, dón wonu biti daa mi wah ? » Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra. »

³⁰ Tígí daaha, Yéésú kadda'te wa won ow yii lenj na.

*Woni Yéésú biti dí ay húl, dí koloh búudé rë
(Saame Maccëe 16.21-23 ; Lúkkë 9.22)*

³¹ Yéésú dala' teebei taalibe yi tígí daaha, won wa tih : « So' mi Koy-bëe', mi wadtee mok níi mok : baha ya, kélfe yí seeyoh ya a yéeddëh yí kootii Mëyíis ii soo faha' tík íl ; may hawu húl, te waali éeyë fë filoon fi húlì së', may koloh búudé. »

³² Di wonte wa unni lante yii baaha. Tígí daaha, Peer dëekké rí, wa éccúuté, na won afa.

³³ Ndaa Yéésú yísséhté, yeelte taalibe yi, na anti won af Peer won tih : « Wuloh so' Seytaane ! Doni Koope bokuuy dee oluu don yii bee ra ; fu ot olad ow. »

*Dee wadti ñéerúun a Yéésú rë
(Saame Maccëe 16.24-28 ; Lúkkë 9.23-27)*

³⁴ Yéésú antee dëek bëewë a taalibe yi, won wa tih : « Bëyí faha' ñéerë' a so', dí helan iñi afi, enoh kurwahi, anti ñee tal so'.

³⁵ Bëyí nûp húl ay ñak ñíiní ; ndaa bëyí tah ñagi ñíiní af so' a Uni Neba, ay lah pesa na dûmeh rë.

³⁶ Kaah neh biti alal mi ēldúnë caleh ow yaay ñíní è ?

³⁷ Ñíní yaayute ay tosuu díh ?

³⁸ Béyi iñi so' a wonni so' tah ri sopoh fii bëy jamanii bee yégúy Koope te dékúu bakaad yee ra, so' mi Koy-bëe' may rii súugëh yiin nay mii aye filib ndami Baaso', mi ñéerë' a malaaka yi sela ya ra.

»

9

¹ Yésú baatte won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte bëewí ewu don na deh, balaa wa húl, wa ay ot Nguur ki Koope aye a doole. »

Teeba'i Yésú ndami

(Saame Maccëe 17.1-13 ; Lúkkë 9.28-36)

² Waal pëenë filoon fe, Yésú dëekké Peer, Saak a Sañ, hécéhté a wa, kúdte wë sun fi danji utte. Lahuu wa ra, Yésú lofisohte fii wë ;

³ búubbí naa' naa'o níi na tak. Lahay bëyí ee feey fa míin hos búub níi naa'a' daaha.

⁴ Dee a dëh, wa olute yonente Éelí a Méyiis feeñiyute na gonlu a ri.

⁵ Peer tahte won Yésú tih : « Bahaa, nebpe biti yen homun tígí deh, fun yíp dút éeyë : fu lah yínë, Méyiis yínë, Éelí yínë. »

⁶ Peer húmú yéeh iña na won dí ra ndah tíidë homuu bani taalibe yi ana ya ra.

⁷ Tígí daaha, lahte nérí acce, húunté wë ; un dsofohte filib nérë won tih : « Bee daa Koy so'. Mi faha'te ri níi faha'. Síkírií rí ! »

⁸ Taalibe ya yípútée olsoh hatni baa bëeb, ndaa wa olliluy ow, henay Yésú a afi kut daa tasu waa na.

⁹ Wa koluu daaha na cépú danja. Wa homu cébë, Yésú kadda'te wa bíllí yee olu wa ra níi bín kolaa dí fi Koy-bëe' búudé rë.

¹⁰ Wa habute yee won wa Yésú rë, ndaa wa na meelantu hanndal ki wa biti yi daa koloh bùudé.

¹¹ Tígí daaha, wa meelute Yésú wonu ri tih : « Yi tah yéeddëh yí kootii Méyiis na wonu biti Éelí wadtee nimil paay ? »[☆]

¹² Di tahte won wa tih : « Ahanjkay ! Éelí wadtee nimil paay yugusa' iña bëeb. Ndaa wona won Téerëe biti bal Koy-bëe' ay mok níi mok, te bëewë ii rii faha' tík il rë, dón oluu ri díh ?

¹³ So' mi beh, mee ron won ra ee biti Éelí nimilte, bëewë pagute ri yii neba' wa ti dree bíníyúu rí Téerëe rë nen. »

Payi kükëyë yin na ham dí ra

(Saame Maccëe 17.14-21 ; Lúkkë 9.37-43)

¹⁴ Tílúu wë níi wa lebuute taalibe yi kayya ra, wa olute biti lahte dúukélí bëewí wérúté wë, te i ow di yéeddëh yí kootii Méyiis na gonlu a wa.

¹⁵ Oluu bëewë Yésú rë, wa bëeb éemúté, wa yípútée ríi téebiléh na suu wodohi.

¹⁶ Yésú meelte wa won tih : « Doni wa gonlu sun yih ? »

¹⁷ Ow di bëewë tahte won dí tih : « Bahaa, mi kom do koy ki yaali so' koon ; dí laha' yébítëh fí kadda'te ri won. »

¹⁸ Tígí habaa ri yébítëh fë bëeb, hom kéendë' rí feey, búgë púumé, dí dobé síssí, faana hen jidsfil. Mi dñake taalibe yu lígí yébítëh fë, ndaa wa mính yin na. »

¹⁹ Yésú tahte won wa tih : « Don fi bëy jamanii bee gémuy Koope yee ra, may home don na mi mújdé rën níi kirih ? Kémí së' kükëyë deh ! »

²⁰ Di komute ri. Ola' ri Yésú, yébítëh fë hégíycé faan kükëyë bëeb, kénidté rí feey, dí na pínijëh, búgë në púum.

²¹ Yésú meelte boffa won dí tih : « Yii bee dal ri ham kirih ? » Boffa won dí tih : « Yaa dal ri ham dfeef dí yutuud níi a dëh. »

²² Yee ee na yébítëh fë ham dí raa sah, hom yeja' ri filib kíi mbée filib mulub fahee hawi húl. Fu míin yin na raa, yérém fun, fu habra' fun na. »

²³ Yésú won dí tih : « Fu won nda mi míin yin na raa a ? Lahay yii wooñ bëyí gémpé. »

²⁴ Boffi kükëyë yíppée tah won tih : « Mi gémpé, ndaa habra' so' filib ngémí yutuuda laha' mi ra ! »

²⁵ Ola' Yésú biti bëewë ee baatuu ac da, dí digidte uni won yébítëh fë tih : «

Yébítéh fí bee na likil ow kadda' ri won ra, daa mi na túuy dë yedfi kúkéyí beh, te ngana habil ri ! »

²⁶ Yébítéh fë yíppée daas fon, hégíycé faan kúkéyé hégiyí misikke antee rii yeris. Kúkéyé hente limaac ti húlid nen, tahte níi lahte ow caak di bëewë maasuú ra habuu biti dí húlté.

²⁷ Ndaa Yéesú hampe ya'a kélidté rí, kúkéyé cañke.

²⁸ Laha' Yéesú faam níi bani taalibe yi daayute ra, wa meelute ri wonu tih : « Yi tah lígí yébítéh fë wooñ fun ? »

²⁹ Di won wa tih : « Yébítéh yë madu dee ra, dñ Koope na doj daa míin wëe lík. »

Waali ana fa wona' Yéesú biti dí ay húl, dí koloh bùudé rë

(Saame Maccée 17.22-23 ; Lúkkë 9.43-45)

³⁰ Koluu wa daaha ra, wa na húusú Galile, te Yéesú húmú fahaay biti ow yúh baaha ;

³¹ dí faha' biti dí teya yëeddí taalibe yi. Di won wa tih : « So' mi Koy-bëe', may yaayu bëewë, wa hap so' húl, te waali éeyë fë filoon fi húlí së', may koloh. »

³² Ndaa taalibe ya húmú yíih yee faha' ri waa won ña, te wa kaañuy rii meel.

Bëe' lukki gaan ña

(Saame Maccée 18.1-5 ; Lúkkë 9.46-48)

³³ Lahuu wá Kafarnawum wá haalute faam ra, Yéesú meelte wa won tih : « Don húmú gonluu yi waala ? »

³⁴ Ndaa wa lofuy ri, af biti homuu wa waala ra, wa taasantuu bëe' lukki gaan waa na ra.

³⁵ Tígí daaha, dí tookke, dëekké wa fi sabboo a ana ya, won wa tih : « Bëyí faha' këllëh, dí tahan míllë', hen súrgii bëewë bëeb. »

³⁶ Di antee bëeb kúkéy yutuud, kúdté rí leelii wa, meeþpe ri tikké rí ñarji antee waa won tih :

³⁷ « Bëyí af so' tah dí ham kúkéy ti bee nen a ya' ana, deef dí ham so' ; te bëyí ham so', deef dí habay so' doj, ndaa hampe bëe' wol so' ra ñal. »

* **9:44 9.44** Bëewë húmú ñeyaaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bínýú yii beh : tígí céginnë na ñamu faan ra na húlh, te kíi kë ii yím. † **9:46 9.46** Saame 9.44 di bínëe feey fi téerëe. ✧ **9:48 9.48** Saame Isayii 66.24

Bëe' në líkë' yébítéh a tii Yéesú rë
(Saame Maccée 18.6-9 ; Lúkkë 9.49-50 ; 17.1-2)

³⁸ Sañ won Yéesú tih : « Bahaa, fun olute bëyí líkë' yébítéh tiyu. Biti ri noneh yen na tahte fun kadduute ri. »

³⁹ Yéesú won tih : « Ngënë këddíi rí ! Ow míneh paga' kimtaan tii so' níi woc, dí anti wonne yin bos sun fi so' filoon fe.

⁴⁰ Yúhí biti bëyí kaa'aay yen, ñéerë' a yen.

⁴¹ Te bëyí on dñon mulub han wuti yaha yutuud daa sah, af biti dñon nonu bëewí së' mi Kiristaa na raa, mee ron won kaaf ka ra ee biti bëyí baa ay liil waafi.

⁴² Ndaa mas bëyí bek ow di taalibe yi so' bakaad, wa fi tunki yee gémú soo na yee ra ! Biti ri poku la' gaan lúum betu kísí, daa gén dñi na.

⁴³ Kon hena biti ya'u ay roo beke bakaad, lece ri, fu haala' pesa na dúmhéh rë a ya' yínë kut, daa gén biti fu haala' safara a ya' ana, filib kíi kë ii mëssí yím rë. [

^{44 *}]

⁴⁵ Hena biti kotu ay roo beke bakaad, lece ri, fu haala' pesa na dúmhéh rë a kot yínë kut, daa gén biti fu betu safara a kot ana. [

^{46 †}]

⁴⁷ Te hena biti ilú ay roo beke bakaad, lukute ri, fu haala' Nguur ki Koope a il yínë kut, daa gén biti fu betu safara a il ana,

⁴⁸ tígí céginnë na ñamu faan ra na húlh, te kíi kë ii yím faw. ✧

⁴⁹ Yúhí biti bëyí ot fu bëeb ay dñaanuu kíi.

⁵⁰ Miraa yii wunte, ndaa wa lahlilay cafka raa, wa ay nimiliruu cafkii wa dñi ? Lah lëhi cafka ti miraa nen, te dñon lah jaamma hanndal kon. »

10

Yii lejke yes kood

(Saame Maccée 19.1-12 ; Lúkkë 16.18)

¹ Filoon fi baaha, Yéesú kolohte daaha saañce deyi Yúdée a hatni yíníi laahi

Yurdenj. Laha' ri ra, i ow caak aylute dñi na, dñi yampe na yeedid wë ti di na paga' ri mreees nen.

² Lahte farisenjñi ayute na saamu olsohi, meelute ri nda ow wadtee min yes belebi raa.

³ Di won wa tih : « Mëyiis won don yih ? »

⁴ Wa wonu ri tih : « Mëyiis won biti ow min yes belebi biti ri saam keedí min teeba' biti dñi yesse kooda. »

⁵ Yëesú won wa tigí daaha tih : « Suhí dñon keeñ daa tah Mëyiis bñiyid dñon yii bah. »

⁶ Ndaa, bñiyuté Téerée biti dalaani eldünë, Koope "sak ow yaal a ow beleb";[◊]

⁷ *yii baa daa tah ow yaal ay bíséh a boffi a yaafi, pokoh belebi na,*

⁸ *wa hen yiné.*" Daaha, wa henluy ana, wa tasu yiné.[◊]

⁹ Kon iñi Koo daa boolla' wa, ow banan waa ñaralsa' ! »

¹⁰ Lahuu wa faam ra, taalibe ya meelute Yëesú yii lenke yii baaha.

¹¹ Di won wa tih : « Yaali yes belebi, kood beleb kay, njaaliyohte.

¹² Te belii yes yaali, kooroh a yaal kay, njaaliyohte bal. »

Yëesú a tuñka

(Saame Maccëe 19.13-15 ; Lúkkë 18.15-17)

¹³ Filoon fi baaha, lahte bëewí homu komi Yëesú i kükëy, fahuu biti dñi tik ya' yi sun fi wa barkel wa, ndaa taalibe ya na wonu affi wa.

¹⁴ Ola' Yëesú yii baaha, keeñha haayte, dñi won wa tigí daaha tih : « Yëedid tuñka ac soo na, ngënë këddii wë ! Yuhí biti Nguur ki Koope saamdu mani wa.

¹⁵ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí habaay Koope buur ti dee haba' kükëy Koope ra nen, ii hëelid Nguur ki. »

¹⁶ Yëesú antee beeb tuñka, tilkké ya' yi sun fi wa barkelte wa.

Bëewë caaku alal ra a Nguur ki Koope

(Saame Maccëe 19.16-30 ; Lúkkë 18.18-30)

¹⁷ Yëesú hom saañia, lahte bëyí acce a mukë, yekke fíyí, meelte ri won tih : « Yëeddëhi baahi beh, mi waasti paga yi níi mi lah pesa na dñuméh rë ? »

¹⁸ Yëesú won dñi tih : « Fu dëekë' së' baah a ? Yi daa baah ? Henay Koope, lahay bëyí baahte.

¹⁹ Fu yuh iña túuyë' Koope ra maan ? "Ngënë mësüi bëem ow ; ngënë mësüi njaaliyoh ; ngënë mësüi loh ; ngënë mësüi felid ow ; ngënë mësüi nofa' ow don beb iñi ; lah tæepitii baappon a yaayyon."[◊] »

²⁰ Bëe' won dñi tih : « Bahaa, yii wad so' iñyaa bëeb mi ñee na kükëy kí së' níi a dëh. »

²¹ Yëesú yeela'te ri illí wunte, antee ri won tih : « Fu talla' yin yinë : paye fu yaay iña laha' fu ra bëeb, fu wora' cadum fa ñekidsë. Hen daaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. »

²² Ndaa kela' bëe' unni yah, kanama ñuussé, dñi kolohte na saañ. Bi caak ri alal níi caak, yaa misikke ri keeñi níi misik.

²³ Yëesú yeelte taalibe yi, won wa tih : « Haal Nguur ki Koope kofelete yikëe yí alalla na ! »

²⁴ Unni yaa kùnté affi taalibe ya. Yëesú beyaatte una won wa tih : « Haal Nguur ki Koope kofelete këewé !

²⁵ Géléem haal gül kúuc, daa lukki yoob biti yikëe alal haal Nguur ki Koope. »

²⁶ Affi taalibe ya baattee kúnëh, wa na meelantuu hanndal ki wa wonu tih : « Kon daa minti mûc ? »

²⁷ Yëesú yeelte wa, won tih : « Ow mînéh mûcél afi, Koope kut daa min rií mûcél, ndée lahay yii wooñ Koope. »

²⁸ Peer won dñi tigí daaha tih : « Bahaa ole ! Fun helute iña bëeb, fun ñeyute talu. »

²⁹ Yëesú won dñi tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí af so' a Uni Neba tah dñi hel faami, koy-yaayyi, yaafi, boffi, koyyi mbée feeyyi,

³⁰ dñi ay lah bina-bina waa na bëeb tíméer (100) dñi pesee ke yen feey fi beh : faam, koy-yaay, yaay, baap, koy a feey, boolla' biti dñi ay moklu ; te fayu, dñi ay lah pesa na dñuméh rë.

[◊] 10:6 10.6 Saame Dalaana 1.27 ; 5.2   [◊] 10:8 10.8 Saame Dalaana 2.24   [◊] 10:19 10.19 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12-16

³¹ Ow caak di bëewë këllúu woteh ra ay míllë' fayu, te ow caak di bëewë míllúu woteh ra ay këllëh fayu. »

Waali éeyë fë wona' Yéesú biti dì ay húl, dì koloh bùudé rë
(Saame Maccëe 20.17-19 ; Lúkkë 18.31-34)

³² Filoon fi baaha, Yéesú këlléhté wë, wa na suu Yerusalem. Keeñni taalibe ya tookay, te bëewë ñeerúu a wa ra néekíñuté. Yéesú dëekilté taalibe yi sabboo a ana ya, na teeë wa yee na saañ rii kate ra.

³³ Di won wa tih : « Síkírii ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, gina nay tíkúu so' mi Koy-bëe' ya' yi këlfë yí seeyoh ya a yéeddëh yí kootii Méyiis rë. Wa ay soo aattiya' húl, tík së' ya' yi bëewë yëwúd neh ra.

³⁴ Wa fi yaa ay soo ñaawal, tuulsa' so', labisa' so' laraw, an soo hap húl. Te waali éeyë fë filoon fi húl së', may koloh bùudé. »

Yee fahuu koyyi Sebede ra
(Saame Maccëe 20.20-28)

³⁵ Saak a Sanj koyyi Sebede lebuute Yéesú, wonu ri tih : « Bahaa, fun fahuu biti koon fu pagid fun yee nay fun roo dage ra. »

³⁶ Di won wa tih : « Don fahuu biti mi pagira ron yih ? »

³⁷ Wa wonu ri tih : « Fun dagu biti koon fu hom ndamu fayu raa, fu on fun fun took hëbísú : bëyí yínée hom ya'i ñamaa fu, yínée hom ya'i sugu fu. »

³⁸ Tígí daaha, Yéesú won wa tih : « Don yíih yee dagu dòn ra. Mbaa dòn kaañute han gulii kofeel ka nay mii hane ra ? Don kaañute húus coono fa nay mii bëtsúu bëtsí henay bëtís a mulub ra a ? »

³⁹ Wa wonu ri tih : « Fun kaañute ri kay ! » Di tahaatte won wa tih : « Kaah biti dòn ay han gulaa nay mii hane ra, dòn ay húus coono fa nay mii bëtsúu rë. »

⁴⁰ Ndaa yii lejke toogi ya'i ñamaa fi so' mbée ya'i sugu fi so', daa mi na ona' ri neh ; bëewë Koope waayid wa tikkí yaa ra daa lahuu wa. »

⁴¹ Yúhúu taalibe yi sabboo ya tasu ra yii baaha ra, wa neebuute Saak a Sanj.

⁴² Yéesú dëekké wë bëeb tígí daaha, won wa tih : « Don yúhúté biti yíkëe yí ginna a bëewí gaanna hom ñaamluu bëewí kayya ñaamloo, noote wa !

⁴³ Ndaa yii baaha waray laha' d'aaha hanndal kon. Ow di dòn na faha' hen ow gaan raa kay, dì henan súrgíi bëewí kayya.

⁴⁴ Te bëyí faha' hen këlfë don na, dì henan ñaami bëewí kayya bëeb.

⁴⁵ So' mi Koy-bëe' sah, mi aay biti bëewë nay hene súrgë yí së'. Mi ac biti kay, daa mi nay hene súrgíi bëewë níi mi yera' ñíin së' tosaa pes ow caak. »

Payi búumndë hínú Bar-Tímé ra
(Saame Maccëe 20.29-34 ; Lúkkë 18.35-43)

⁴⁶ Lahuu Yéesú a taalibe yi Yéríkëe níi wa na dúhú gina ra, i ow caak ñeyute talli wa. Lahte búumndí hínú Bar-Tímé, húmú took bùk waala na saraatoh. Di koy Tímé.

⁴⁷ Kela' ri biti yaa Yéesú fí bëy Nasaret ra, dì fonjke won tih : « Yéesú, sédí Dawit, yérém së' ! »

⁴⁸ Ow caak na wonu afa, fahuu biti dì héddëh ; ndaa ri lukki fon na na won tih : « Sédí Dawit, yérém së' ! »

⁴⁹ Tígí daaha, Yéesú canjke, won tih : « Wéní rí ac. » Wa dëekuté rí wonu ri tih : « Namee héddëh fu koloh ! Di ee roo dëek rë. »

⁵⁰ Búumndë bette sabidoori, hente bërit kolohte, deefidte ri.

⁵¹ Yéesú meelte ri won tih : « Fu faha' biti mi pagira ro yih ? » Búumndë won dì tih : « Bahaa, page níi illí së' wërsëh, mi míñ ot ! »

⁵² Yéesú won dì tih : « Fu míñ saañ, ngémú tahte fu wahte. » Íllè yíppée wërsëh, dì na ot. Di ñeete tal Yéesú wa na suu.

11

Haali Yéesú Yerusalem
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Lúkkë 19.28-40 ; Say 12.12-19)

¹ Tílúu Yéesú a taalibe ya níi wa lebuute Yerusalem, yeedda' ki Betfase a Betani, hëbís danjí Ëliffë rë, Yéesú wolte ow ana waa na

² won wa tih : « Pëyí gina ffi bín, dón haale na rek, dón ay naa deef cùmbúr mbaam poku, bi ow yéegírey rí. Lah pékísi rí, dón kom so' ri.

³ Ow meel ron yee tah dón na pékísú rí rée, lah wéní rí biti Yíkée daa sohla' ri, te dí woc na raa, dí ay rii yíppí nimilid. »

⁴ Taalibe ya koluu daaha suute. Lahuu wa ra, wa deefute cùmbúr pokute il faam di búk waala ; wa pékísúté rí.

⁵ I ow di bëewë húmú daaha ra wonu wa tih : « Don pagu yi bal ? Yi tah dón na pékísú cùmbúrë ? »

⁶ Taalibe ya wonute wa yee nah wa Yésú rë ; daaha, bëewë yeddsute wa suute.

⁷ Wa komute Yésú cùmbúrë, larute sabidoorri wa sun, Yésú yaagohte.

⁸ I ow caak anutee bëb sabidoorri wa larute waala, yee haalu luufa saamute i ya' kilik hilsid, larute waala bal.

⁹ Bëewë bëeb, dala'te yee paa'uu Yésú ffi a yee paa'uu ri filoon ra bëyrúté unni wa sun na njoobu ri wonu tih :

« Oosaanaa ! Koo laha ndam !
Koo-Yíkée barkela bëe' dí wol ri ra !¹⁰

¹⁰ Koo barkela Nguur ka na ac da !
Koo barkela Nguur ki ciffi yen Dawit !
Oosaanaa ! Koo laha ndam di sunaa-sun ! »

¹¹ Yésú lahte Yerusalem, haalte Faam fi gaani Koope, kénséhté filib bëeb. Bi elkuu wa, bani taalibe yi sabboo a ana ya kolouute suute Betani.

Cuñi eena lahay koy ra (Saame Maccée 21.18-19)

¹² Na dúhú wë Betani kény fín rë, yaab hampe Yésú.

¹³ Di séenté tal eeni kíffé, dí dalte kénséhí nda ri lahte koy raa ; ndaa laha' ri na ra, gét née saaf, dí olay na koy, deef wahtu been een lahay doom.

¹⁴ Yésú won eena tígí daaha tih : « Ow damaayti ñamil koyyu faw ! » Taalibe ya keluute yee won dí ra.

Lígí yaayoh ya Faam fi gaani Koope (Saame Maccée 21.12-17 ; Lúkké 19.45-48 ; Saŋ 2.13-22)

* 11:9 11.9 Saame Kañaa ya 118.26   * 11:17 11.17 Saame Isayii 56.7

* 11:26 11.26 Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Ndaa don baaluy bëewí kayya raa, Boffee ke ron sunaa-sun ii ron baal bakaadfa pagu dón da bal.

¹⁵ Lahuu wa Yerusalem Yésú haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dí yampe na lík yaayoh ya a lomoh ya homu na ra, júlkëncé taabulli bëewë né lofrantuu hélíis rë a ñaanni yaayoh yi bëdú yë.

¹⁶ Di kadda'te ow kúd yii tappe iñyaaha daaha, di Faam fi gaani Koope.

¹⁷ Di na yéedíd wë won tih : « Koo wonay Téerée bitih : "Faam so' ay wonuu faam fa na daguu so' heetta bëeb rë" ¹¹ è ? Ndaa dón yíssúté rí "faam lohoh" ¹² ! »

¹⁸ Keluu kélfe yí seeyoh yi Faam fi gaani Koope a yéeddëh yí kootii Méyiis iñyaaha ra, wa na saamu dee nay wa rii hawee húl rë ; ndaa wa kaañuy ri af biti dúukélí bëewë éemúté iña na yéeddë' rí rë.

¹⁹ Fíniín fín, Yésú a taalibe yi dúhúté gina.

Tal eena cuju ra (Saame Maccée 21.20-22)

²⁰ Na suu wa kény baab fin cúb rë, wa olute biti tal eena súhté níi lahte keeña.

²¹ Peer nérséhté yee húmú lah ra, dí won Yésú tih : « Bahaa ole kan ! Tal eena cuñ fu ra súhté kok. »

²² Yésú won wa tih : « Gémí Koope.

²³ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí nah danji bee doföh dee saañ yípée kísí, te dí laheh nuf ana na, dí gém biti yee won dí ra ay lah raa, dí ay ri rii pagid.

²⁴ Daa tah mi won dón tee : yii dán dón Koope bëeb, lah gémí biti dón liilute ri níi wocce ; yii baaha ay lahee daaha.

²⁵ Te dón koloh dán Koope deefa dón habrute ow yin keeññon raa, lah bëelí rí, nda Boffee ke ron sunaa-sun míñ ron baal tooññon bal. [

²⁶ *] »

Tígé dúhë' sañ-sañi Yésú rë (Saame Maccée 21.23-27 ; Lúkké 20.1-8)

²⁷ Lahaatu wa Yerusalem ra, Yésú haalte filib Faam fi gaani Koope na tiléesëh. Kélfe yí seeyoh ya, yéeddëh yí kootii Méyiis a baha ya deefrute ri,

²⁸ wonu ri tih : « Fu paga' iña na panj fu ra sañ-sañibih ? Daa nah ro panji wa ? »

²⁹ Yéesú won wa tih : « May ron meelee yin yínë kut. Don til so' na raa, may ron teeëb bëe' yed so' sañ-saña na paga' mi wa ra.

³⁰ Bëtsë në húmú bëtís Sañ bëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbée bëewë ? Tíilí së' ! »

³¹ Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won biti Koope daa nah ri raa, dì ay yen meel yee tah níi yen gémuy iña won Sañ ra.

³² Te yen won biti bëewë daa nahu ri raa, yen ay oluu díh ? » (Wa kaañuy, ndée bëewë bëeb habuu Sañ yonente kaah).

³³ Wa wonu Yéesú tígí daaha tih : « Fun yíih yin na ! » Di nampee waa won tih : « Kon so' bal, mii ron won bëe' yed so' sañ-saña na paga' mi wa ra. »

12

*Anili línëh yí reseñña sohooru ra
(Saame Maccëe 21.33-46 ; Lúkkë 20.9)*

19)

¹ Filoon fe, Yéesú na goneel a wa ñeya'te wa anil won wa tih : « Laha' bëyí húmú yíp meey reseñ, líikké rí, yugusse tígë nay pooyuu reseña ra, saampe dút, dì antee rii yera' ndalu, saañce baaß.

² Nona' reseña ra, dì wolte súrgë línëh yë në, nda wa yed dì wodi.

³ Ndaa laha' ri ra, línëh yë habute ri, labute ri labbi misikke, anutee rii yeris dì nimila'te ya' holonj.

⁴ Yíkii meeya wolaatte súrgë kay línëh yë në. Laha' ri ra, wa labute ri af, solute ri solli misikke.

⁵ Di wolaatte súrgë kay. Laha' dì fi baa ra bal, línëh yë hawute ri húl. Di wolte súrgë caak filoon fe. Lahluu wa fi yaa ra, línëh yë labute yee labbi misikke, hawute yee húl.

⁶ Koy ki yaala dì faha'te ri níi faha' ra daa tas dìi na. Di wolte dì fi baa línëh yë në bal, na won nufi tih : "Man biti wa ay yed koy so' cér !"

⁷ Ndaa laha' koy ka ra, línëh yë wonu hanndal ki wa tih : "Lamoha abee kan ! Ëyí yen hap dì húl, meeya hen bi yen."

⁸ Wa yípútée ríi ham, hawute ri húl, betute búudé fë énfí meeya. »

⁹ Tígí daaha, Yéesú won bëewë tih : « Yíkii meeya ay míllée pañ yih ? Di ay aye ayo, hap línëh yë bëeb húl, anti saam i línëh kay, yed wa meeya.

¹⁰ Don mësútée tee'a' a unni yee Téerée maan ?
"La'a habuu tabahoh ya biti lahay njiriñ ra daa míllë' ham lasa.

¹¹ *Koo-Yíkée daa paga' ri daaha te ri nebpe yeel lool." [⊕]*

¹² Yúhúu kélfë yí yéwúcfé biti Yéesú yulid anili baa sun fi wa ra, wa na saamu dee nay wa rii habee ra, ndaa bi kaañuy wa dúukélí bëewë, wa heluu ri daaha, suute.

*Túmi buur
(Saame Maccëe 22.15-22 ; Lúkkë 20.20-26)*

¹³ I farisenj a i ow di bëewí Erot woluute Yéesú në, nda wa mín ríi fiir di iña na won ri ra.

¹⁴ Wa ayute, wonu ri tih : « Bahaa, fun yúhúté biti fu wona' kaah, te fu neehay ow ; fu na yeeleeh ow jëmmíi. Fu yéeddë' yee naha' Koope ra kah-kah. Kon won fun nda kootii yen ona'te biti Sesaar* yero túm mbée onaay. Fun warutee yera' aa, fun waruy yera' ? »

¹⁵ Bi yúh Yéesú biti wonni wa teem búkkí wë, di won wa tih : « Don ay fíiré së' è ? Kémí së' hélíis hanjar dee mi ot. »

¹⁶ Wa komute ri hanjara, dì antee waa meel won tih : « Netli wah a tii wah daa na ? » Wa wonu ri tih : « Yi Sesaar. »

¹⁷ Di won wa tígí daaha tih : « Kon yéri Sesaar yee laha' ri ra, don yed Koope yee laha' ri ra ! » Wa éemúté wona níi éem.

*Yii lejke koloh búudé
(Saame Maccëe 22.23-33 ; Lúkkë 20.27-40)*

¹⁸ I sadusej, wa fa wonu biti koloh búudé lahay ra ayute Yéesú në bal, wonu ri tih :

¹⁹ « Bahaa, Mëyíis húmú túuycé yen bitih, bëyí húl hel bëleb te deef bani belaa liiluyti lah koy, ñeedë wadtee lam belaa, saamid bahii tal.

[⊕] **12:11 12.11** Saame Kañaa ya 118.22-23   * **12:14 12.14** Sesaar : Bín fë, bëyí húmú hen buur di Rom bëeb dëekúu daaha.

²⁰ Te kíilë, húmu lahte koy-yaay paana : bee baha waa na ra koodte, bani belaa liiluyti lah koy, dí húlté.

²¹ Bee ñee na ra koodte belaa, wa lahuy koy, baa húlté. Béyi éeyë fë ñeyilte kotta, húlté.

²² Na hen ñaaha níi wa fi paana ya béeëb, ñeyute kooda, húlúté te ow lahay na koy. Filoon fe, dí fi belaa tahte bal húlté.

²³ Kon leegi, yiin nay kolee bëewë bùudé rë, daa nay lahee belaa waa na te wa béeëb koorute ri ? »

²⁴ Yéesú won wa tih : « Biti don yíih yee won Téerëe rë, a dee laha' Koope doole ra, daa tah don héllë' neh a ?

²⁵ Yiin nay kolee bëewë bùudé rë, yaal a beleb ii kooranta' ; pesi wa kay, ay madee a pesi malaaka ya sun-Koo nen.

²⁶ Te yii lenke kolohi bëewë húlú rë bùudé, don yíih yee bíní Mëyíis filib téerëe rë ë ? Koope wonte filib dúufë na njaaroh ra biti daa ri *Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop.* »[☆]

²⁷ Yéesú baatte won tih : « Kon Koope, dí Koope fi bëewë húlú rë neh, dí Koope fi bëewë na pesu ra. Don héllúuté héllë'í misikke. »

Túuyë'ë lukki gaan da

(Saame Maccëe 22.34-40 ; Lúkkë 10.25-28)

²⁸ Ow di yéeddëh yí kootii Mëyíis keloh-te gonli wa, te dí otte biti Yéesú wonte unni lante na lof dí saduseñja ra. Di yíppée ríi leboh won ri tih : « Túuyë'í bi daa lukki lah solo di túuyë' yë në béeëb ? »

²⁹ Yéesú won dí tih : « Túuyë'ë lukki lah solo ra daa ri beh : *Síkírii don fi Israyel ! Koope daa Yíkíi yen, te dí kut daa Yíkée ;*

³⁰ kon lah fëhíi Koo-Yíkée di keeññon béeëb, di peson béeëb, di nuffon béeëb a dooloon béeëb.”[☆]

³¹ Túuyë'ë ñee na ra daa ri beh : “*Di fahuu ron affon, lah fëhíi moroommon ñaaha.*”[☆] Lahay túuyë' kay bi luk yaa lah solo. »

[☆] 12:26 12.26 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.6   [☆] 12:30 12.30 Saame Nérsí Kootaa 6.4-5   [☆] 12:31 12.31 Saame Tali Léwí 19.18   [☆] 12:36 12.36 Saame Kañaa ya 110.1

³² Bëe' won Yéesú tih : « Bahaa, baa kaah ! Yee won fu ra lahte. Yíkée yínë kut, te henay ri lahay Koo kay.

³³ Ow béeëb wadtee rii faha' keeñi béeëb, di nufi béeëb, a doolii béeëb ; te ri wadtee faha' moroomi ti dee faha' ri afi ra nen. Yaa daa gén hawidðfa na tamru bëewë Koope ra béeëb níi sooy ra, a sarah béeëb. »

³⁴ Ola' Yéesú biti bëe' ñaañce dee wona' ri ra, dí won ri tih : « Fu wulaay Nguur ki Koope. » Kola'te bah, ow kaañlay rii meelil yin kay.

Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?

(Saame Maccëe 22.41-46 ; 23.1-12 ; Lúkkë 20.41-47)

³⁵ Yéesú hompe filib Faam fi gaani Koope na yéeddëh, meelte bëewë won wa tih : « Yéeddëh yí kootii Mëyíis mínuú won biti Buura Koo fal ri ra sédí Dawit díh ?

³⁶ Te dí fi Dawit, húmu haala' ri Ruuh-Peseñ ra, dí won tih :

“Koo-Yíkée won Yíkíi së' tih : tooke hëbís së', ya'i ñamaa fi so' deh, níi bín nëy mítí kéendée kaa'oh yu kottu feey ra.”[☆]

³⁷ « Di fi Dawit dëekë' rí Yíkée rëe, kon Buura Koo fal ri ra míne' hen sédí díh ? » Woni neba'te dúukélí bëewë në síkíruú rí rë.

³⁸ Filib yéeddëh Yéesú, dí won bëewë tih : « Lah mëytii yéeddëh yí Kootaa, wa fa tíléesúu a búub gaan ra, te wa fahuu biti wa woduun a ya' ana këemmë rë.

³⁹ Wa tookuu ñaanna këllëh di ílìyyë na ñaguu yëwúdfë Koope ra, te daa wa na débúu ñam biti ndaje lah.

⁴⁰ Daa wa lukuu maañ ñaaj ndah teeba'i affi wa, te añcaj daa wa na beyu alalli belebba yaalli wa húlú rë. Daani wa nay lukee misik. »

Sarahi belaa yaali húl rë

(Saame Lúkkë 21.1-4)

⁴¹ Yéesú antee took, jaanndohte ifi saraha Faam fi gaani Koope, na olsoh dee na bekuu bëewë hélíis filib ra. Caakke yíkée alalli bekute na hélíis wun-wun.

⁴² Belii yaala húlté, ñakke níi ñak acce, bekke hanjar yutuud ana, yi taabeh yin.

⁴³ Yéesú dëekké taalibe yi tígí daaha, won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : saraha yera' ñékídí bee lahay yaal bee ra, luk yi bëewí kayya bëeb lah solo.

⁴⁴ Bëewí kayya bëeb yeruu yee lukus alal mi wa ra, ndaa di filib ñagi, belaa yera' iña laha' ri ra bëeb, yee wad rii pesaa koon ra. »

13

Poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fii rë

(Saame Maccëe 24.1-28 ; Lúkkë 21.5-24)

¹ Dúhé' Yéesú Faam fi gaani Koope ra, ow di taalibe yi olsohte taah ya baylaa, won dí tih : « Bahaa, olsee dee gaana' la' ya a dee wuna' taah ya ra. »

² Yéesú won di tih : « Fu otte dee gaana' taah yi yee ra bëeb ë ? Bis ay lah, wa bëeb ay bëp níi la' ii tíkëh sun la'. Daa mi won do ri ! »

³ Tílúu wë níi wa lahute danjí Ëlífë rë, Yéesú tookke, yísséhté Faam fi gaani Koope. Peer, Saak, Sañ a Anndere deefrute ri daaha, meelute ri wonu tih :

⁴ « Won fun wahtaa nay lahe yii baa ra, a yee nay teebee biti yii baa ee saañ lahe ra. »

⁵ Tígí daaha, Yéesú yampe na won wa tih : « Mëytíi ! Ow banay ron nofa'.

⁶ Ow caak ay aya' tii so', won biti daa wa Buura Koo fal ri ra, te wa ay nofa' ow caak.

⁷ Don keloh yodad haa' yi lebohte, a ban fi haa' yi wulohte raa, ngënë títí, iñyaa wadti laha laho, ndaa deefa tükkií ëldúnë laheh doom.

⁸ Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ; ay lah ilíyyí feey fa ay naa hégiyéh, yaab haal i ilíy feey fa. Yaa bëeb ay madee a misiga na kat beleb biti lowa ham ra nen.

⁹ « Don fi yaa nék, lah héní wun affon, ndée af so' ay tah dón téeekrú këem filib ilíyyë na daguu yëwúdfë Koope ra, dón labu laraw. Don ay cégirú ffi i géernéer a ffi i buur dón seede yee yúhú dón soo na ra ffi wë.

¹⁰ Uni Neba wadtee waariyu heetta bëeb paay balaa tükkií ëldúnë.

¹¹ Te dón habu níi dón kúrú këem rée, ngënë sídií : yee nay ron layee wahtii baaha teme ra ii kola' dón a, ay kolee Ruuh-Peserj na.

¹² Bín fë, ow ay yaay koy-yaafi hawroh ri húl, baap a koohi daaha bal, tuñka ay koloh sun fi baappi wa a yaayyi wa, hawroh wa húl.

¹³ Af so' ay tah bëewë bëeb kaa' dón, ndaa bëyí ham hín níi dúmëenë rée, ay múc.

¹⁴ « Tíl níi dón ot yii bosa na sobeyil ra hom tígí dí waray naa hom raa, tígí daaha, bëewë nay home Yúdée rë heguun danjin (bëyí janji yii bee yúhëñ !) [†]

¹⁵ Bëyí díh këem, banan haal kali yin faam ;

¹⁶ te bëyí liilti saañ meey, banan nimil kali búub faam.

¹⁷ Mas belebba nay poke loo bín fë rë a yee nay bëpíré rë !

¹⁸ Dégí Koope iñyaaha banti tee'a' a líy.

¹⁹ Mee ron won kaaf ka ra ee biti jamanii baaha ay misik misigi lëhírey saka' Koo ëldúnë níi a deh, te mani ii lëhídfaw.

²⁰ Te Koo-Yíkëe cagay éylí bissi yaaha koon, tin ow ii múc bín fë ; ndaa bëewë dí tanis wa ra, daa tah dí éylí wë.

²¹ Bëyí won dón tígí daaha biti "Buura Koo fal ri ra abeh", mbée "dí abiñ" bëeb, ngënë gémi rí.

²² I kiristaa a i yonente padfah ay ac panj i kimtaan a iñi éemilë'té, faha'i biti koon wa nofa' sah bëewë Koo tanis wa ra.

²³ Mi wonte dón iña bëeb abah ! Kon lah hélí nuf na ! »

Nimili Koy-bëe'

(Saame Maccëe 24.29-44 ; Lúkkë 21.25-33)

²⁴ Yéesú baatte won tih : « Filoon fi loola bín fë rëe,

na'a a céyín fë ay yím,

²⁵ *hulla bal hélkíséh keen,*

doole ya sun bëeb bëlkíséh. [†]

[†] 13:14 13.14 Saame Dañeel 9.27 ; 11.31 ; 12.11 ; Maccëe 24.15-16   [†] 13:25 13.25 Saame Isayii 13.10 ; 34.4 ; Esekiyel 32.7 ; Suwel 2.10

²⁶ « Tígí daaha, bëewë ay ot so' mi Koy-bëe' mi aye filib nérrë, mi ñéerë' a doolii gaante a ndam.

²⁷ May wol malaaka yi so' wér feey fa bëeb négirë'í bëewë tansu ra, dalaani feey fa nii lússeenín. »

²⁸ Yéesú baatte won tih : « Hëbí yee tíinndúu tal karad' ra affon : don ot tal karad' capuse rek, don yúh biti lee ri lah koy.

²⁹ Ti daaha nen, don ot iñyaaha lahe raa, lah yúhí biti nimili so' mi Koy-bëe' lebohte nii leboh.

³⁰ Mee ron won kaaf ka ra ee biti bëy jamanii bee ii mûk te iñyaaha bëeb laheh.

³¹ Sun a feey ay mûk, ndaa unni so' ii mëssí mûk.

³² « Yee lenke bisa a wahtaa nay mii nimile ra, ow yéeh yin na : malaaka ya sun neh, so' mi Koy ka sah mi yéeh yin na ; Boffa kut daa yúh.

³³ Kélíi affon don hel nuf na, ndée don yíh wahtaa !

³⁴ Di míñ mellúu a biti ow koloh saañ baañ : dí yahti saañ raa, dí hel faam fa ya' yi súrgë yí, bëyí né bëeb a yee nay rii page ra, anti nah wohoha cañ afi.

³⁵ Kon kélíi affon ! Don yíh wahtaa nay nimile yíkíi faam fa ra : míñ aya fíniín, mbée leelu elek, mbée hagad, mbée baañ.

³⁶ Mëytii ayi beetti ron, te dëefa don nee'e.

³⁷ Yee won mi ron bee ra, mi wonid' dí bëewë bëeb : Cëgí affon ! »

14

*Peeni hawi Yéesú húl
(Saame Maccëe 26.1-5 ; Lúkkë 22.1-2 ;
Sañ 11.45-53)*

¹ Waal ana balaa Paagi yewúcdë a feedi mbúurú njeñe ya, kelfë yí seeyoh ya a yéeddëh yí kootii Mëyiis na saamu nufa nay waa tikée Yéesú ya' ndaj feey, wa hap ri húl ré.

² Wa wonantuute biti banay hen filib feeda, toñeh bëy gina ay kolee sun fi wa.

*Belaayín Yéesú laakkoloñ ra
(Saame Maccëe 26.6-13 ; Sañ 12.1-8)*

³ Yéesú húmú Betani faam Simon fa mëssée guuñ ða, tookke na ñam. Lahte belii haalte kúdté bútlí yotuu la'a na wonuu albataar ra, líiffé a laakkoloñ naarde kah-kah. Belaa konte un bútlé, yiinté laakkoloña af Yéesú.

⁴ Lahte bëewí húmú né yaa nebaay wa, na wonantuun hanndal ki wa tih : « Yahi laakkoloñ yee laha' njiriñ mi bih ?

⁵ Wa yaayeeh hélíis caak* koon cadum fa yero ñékídëdë é ? » Wa yabute na wonu af belaa woni misikke.

⁶ Ndaa Yéesú won wa tih : « Bëelí jaambura afi ! Don moklu ri yi dëeha ? Yee pagid so' ri bee ra, yii wunte !

⁷ Ñékíd ii koloh filib fon, don míñ wée pagid wahtii neba' ron ; ndaa so' mi bee mii hom filib fon dee faraah.

⁸ Belaa pañ yee míñ dí ré ; dí túm së' laakkoloñ waaydî hacadi so'.

⁹ Mee ron won kaaf ka ra ee : tígí waariyuun Uni Neba èldúnë bëeb, yee pañ belii bee ra ay naa billú, nuffi bëewë pay díi na. »

Canji Yudaas yaayi Yéesú

(Saame Maccëe 26.14-16 ; Lúkkë 22.3-6)

¹⁰ Filoon fi baaha, Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi sabboo a ana ya cañke yaayi Yéesú. Di payte kelfë yí seeyoh ya na, wonte wa baaha.

¹¹ Keluu wa woni ra, keeññi wa sosse nii sos, wa gapute ri hélíis. Yudaas na anti saam wahtaa nay rii damaalee Yéesú nii dí yaay ri wa ra.

Milléení Yéesú reer a taalibe yi

(Saame Maccëe 26.17-30 ; Lúkkë 22.7-23 ; Sañ 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

¹² Bisa d'eb bissi feedi mbúurú njeñe ya te daa bisa na hawuu har fi Paaga ra, taalibe ya meelute Yéesú wonu tih : « Fu faha' biti fun waaydun d'o reeri Paaga tígí dih ? »

¹³ Di wolte ow ana di taalibe yi won wa tih : « Pëyí filib ginin, don ay tee'a' a ow yaal kúd pen mulub. Lah ñéyí tala

¹⁴ nii tígë nay rii haale ra. Don lah na raa, wéní yíkíi faam fa tih : "Yéeddëhë

* **14:5 14.5 hélíis caak** : Di gerek, bínýú dëh : *dëñé tíméer éeyé* (300). Daa ganjarma légéy súrgë kíil múlgús.

daa nah fun meel ro lasa nay ñamee bani taalibe yi reeri Paaga ra.”

¹⁵ Hen dfaaha raa, dí ay ron teeb lasi gaani paa' sun, bi yugusute níi wocce : yii nay yen sohlee béeb ín në. Don ay waayee reeri Paaga daaha. »

¹⁶ Taalibe ya koluu daaha suute ginin ; wa deefute iña béeb ti dee húmú wona' wa Yéesú rë nen. Daaha, wa waayute reeri Paaga.

¹⁷ Fíniín fín, Yéesú a taalibe yi sabboo a ana ya ayute faam fa.

¹⁸ Homuu wa reera ra, dí won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di don na, bi na reer a so' ee, ay soo yaay. »

¹⁹ Wona dúmëlté keeññi taalibe yi, wa na meelu Yéesú yínë-yínë wonu ri tih : « Mbaa ri so' neh ? »

²⁰ Di won wa tih : « Di ow di døn fi sabboo a ana ya, bi na soop mbúuríi a so' filib loona yínë.

²¹ Kaah biti so' mi Koy-bée' mi wadtee húl ti di bíníyúu rí sun fi so' Téerée nen ; ndaa mas bée' nay soo yaaye ra ! Biti ri límhí koon daa gén díi na. »

²² Wa homu ñama, Yéesú bëbpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yedte taalibe yi, won wa tih : « Béyí, mbúuríi bee faan so'. »

²³ Filoon fi baaha, dí bëbpe kaas béeñ, símpé Koope, yedte taalibe yi, wa béeb hanute na.

²⁴ Di antee waa won tih : « Yee ñif mi so', ñif ma pokalsa' Koope a bëewë rë. Wa ay keen ndah ow caak.

²⁵ Mee ron won kaaf ka ra ee : mii hanil béeñ níi yiin nay mii hane béeñ has Nguur ki Koope ra. »

²⁶ Filoon fi baaha wa haalute yekaa yi kañaa ya. Wocuu wa ra, wa koluute na suu danjí Ëlíiffé.

Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhi

(Saame Maccëe 26.31-35 ; Lúkkë 22.31-34 ; Sanj 13.36-38)

²⁷ Yéesú won taalibe yi tígí daaha tih : « Don béeb, don ay sélít ti di bíníyúu rí Téerée bitih : “May hap níirëhë húl, te harra béeb ay hasla’.”²⁸ »

²⁸ Di baatte won tih : « Di wona' ri Téerée daaha kaah. Te filoon fi hawi so' húl, may këllú búudé, mi këllëh rën Galile. »

²⁹ Peer won dí tih : « Wuti bëewí kayya béeb sélít rée, mii naa non. »

³⁰ Yéesú won dí tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : elgee woteh beh, fisiin ki paan waal ana, fay taasa' biti fu yúh së' níi hen waal éeyë. »

³¹ Peer baattee ham híin won tih : « Calalte so' biti mi hawu húl a do, ndaa mii mëssí taasa' biti mi yúh rë. » Wa fi taalibe yi kayya béeb bal ñeyute una na wonu yaa yínë.

Danji Yéesú di Setsemani

(Saame Maccëe 26.36-46 ; Lúkkë 22.39-46)

³² Tílúu Yéesú a taalibe yi níi wa lahute tígë në wonuu Setsemani ra, dí won wa tih : « Hémí deh, mi pay daj Koope. »

³³ Na saañ dí ra, dí kûrëelëhté Peer, Saak a Sanj. Di dalte néekíñë', keeñä dúmpé ces.

³⁴ Di won wa tih : « Keeñ so' dûm dûmë níi mí mínléh ; hémí deh, te døn yeele ! »

³⁵ Di antee hécëh yutuud, yedfohte líhëhté feey, na daj biti mí hen raa, yii misiga nay rii kate wahtii baaha ra wuloh ri,

³⁶ na won tih : « Baap[†], do fa míñ béeb rë, éccíré gulii coono fi bee wuloh so' ! Ndaa di míñ díi man béeb, yee nay lahe ra banan hen yee faha' mi ra, ndaa bee faha' fu ra. »

³⁷ Kola' ri dah, dí nimilte taalibe yi éeyë yë në, dfeeffe wa na nee'u. Di won Peer tih : « Simon, fu nee' nee'oo ? Fu míñéh yeel wuti yaha wahtu yínë kut a ?

³⁸ Yéelí døn daj, toñeh don ay keene fiirí Seytaane. Ow na faha' pañ yin wun, ndaa ri mitay ! »

³⁹ Di hécílté na daj, ñeyaatte unna déb dë.

⁴⁰ Woca' ri ra, dí nimilaatte taalibe yi na, dseefaatte wa na nee'u, bi luk wa péní fë doole. Wa lahuy yii wonun wa ri.

⁴¹ Nimila' ri waali éeyë fë rë, dí dseefaat wa na nee'lü, dí won wa tih : « Don daa na nee'lü dee døn na hílsúu è ? Dúmpé

* 14:27 14.27 Saame Sakari 13.7 † 14:36 14.36 Bíníyú Abbaa, Baap. Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi yëwúdë.

! Wahtaa lahte. Ëlì ! So' mi Koy-bëe' may yaayu mi tïkú ya' yi bakaaroh ya.

⁴² Këlïi yen saañ ! Ëlsíi, bëe' yaay so' ra ee ac d'a ee. »

*Hami Yésú
(Saame Maccëe 26.47-56 ; Lúkkë 22.47-53 ; Sañ 18.3-12)*

⁴³ Yésú hom wona, Yudaas ow di taalibe yi sabboo a ana ya yíppée ac, ñéerë'té a dúukël ow, yi kúrú jépíl a duud. Këlëfë yí seeyoh ya a yéeddëh yí kootii Mëyiis a baha ya gina daa wolu wa.

⁴⁴ Deef Yudaas fa nay rii yaaye ra, teeþpe wa yee nay rii page ra níi wa yúhsë' rí rë. Di húmú won wa tih : « Bëe' nay mii fëené rë, d'i baaha ; lah hëbí rí te don hof biti don yah rii kúd. »

⁴⁵ Laha' ri ra, d'i júb sun fi Yésú cid won d'i tih : « Bahaa ! » Di fëenté ri.

⁴⁶ Bëewë yípútée yejoh sun fi Yésú, habute ri.

⁴⁷ Ow di bëewë húmú në rë fúulté jépíl, paanje ri súrgii seeyohi gaana, lecce nufa.

⁴⁸ Yésú won bëewë tih : « Don ayuu yi ceeha a jépíl a i duud hamí so' man mi banndi nen ?

⁴⁹ Mi húmú homa' filib fon faraah mi yéeddëe filib Faam fi gaani Koope te don habuy so' ! Ndaa yii bee wadti lahaa ceeha, nda yee bínýú Téerëe rë lah. »

⁵⁰ Tígí daaha, taalibe yi bëeb heguute, helute ri.

⁵¹ Lahte kúkëyí wahambaanii húmú ñeete tal Yésú bal. Di húmú lamboh úuf. Ndaa bëewë na yuluu hamí,

⁵² d'i helte úufë ya' yi wa, hegohte a faan holon‡.

*Tëekrí Yésú këemí yéwúddëe
(Saame Maccëe 26.57-68 ; Lúkkë 22.54-55, 63-71 ; Sañ 18.13-14, 19-24)*

⁵³ Bëewë kúrúté Yésú faam seeyohi gaana, tígë tee'uu kélëfë yí seeyoh ya, a baha yi yéwúddëe a yéeddëh yí kootii Mëyiis rë.

⁵⁴ Peer hompe filoon wulohte, ñeete tal Yésú. Di haalte baylii faam seeyohi gaana, tookke a wohoh ya na yoonndoh.

‡ 14:52 14.52 Ow caak habuu biti kúkëyí wahambaanii bah, daa Sañ fa na wonuu Marka ra, Marka fa bíní Uni Neba ra. Di na dëekúu Sañ Marka bal.

⁵⁵ Kélëfë yí seeyoh ya a bëy këemí gaani yéwúddëe bëeb saamute yee yabun wa Yésú níi míi tah d'i hawu húl, ndaa wa oluy.

⁵⁶ Ow caak yabute ri iñi lahay, te wonna ñéerëey.

⁵⁷ Lahte bëewí míllúutée koloh, yabute ri yee lahay wonu tih :

⁵⁸ « Fun keluute d'i wonte biti d'i ay poo Faam fi gaani Koope bee ya' ow tabah ri ra, te filib waal éeyë d'i ay tabahaat kay, bi ya' ow ii naa leb. »

⁵⁹ Ndaa yee leñke yee baa sah, wonni wa ñéerëey.

⁶⁰ Tígí daaha, seeyohi gaana kolohte canje leelii bëewë meelte Yésú won ri tih : « Fu lahay yee lofa fu di yee yabu ro bëewí yee ra a ? »

⁶¹ Ndaa Yésú hente tid héddëhté. Seeyohi gaana meelitte ri, won ri tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope fa na kañu bëewë rë è ? »

⁶² Yésú won ri tih : « Daa mi ! Te don ay ot so' mi Koy-bëe', mi took hëbís Koope fa míi bëeb rë, mi hom ya'i ñamaa fi, te don ay ot mi aye filib nérrë sun. »

⁶³ Seeyohi gaana dadte búubí tígí daaha, won ri tih : « Yen ay pagilee seede yih ?

⁶⁴ Don keluute cee sola' ri Koope ra. Don wonu yi na ? » Bëewë bëeb wonu ri tih : « Di wadti húlë húlë ! »

⁶⁵ Lahte bëewí na tuulu sun fi, pokute illë, na maagu ri kít anutee rii won ri tih : « Fu yonente saa bal ? Wone bëe' lab do ra ! » Wohoh ya bal na namuu rii fúud mbey.

*Taasa'i Peer yúhí Yésú
(Saame Maccëe 26.69-75 ; Lúkkë 22.56-62 ; Sañ 18.15-18, 25-27)*

⁶⁶ Wahtii baaha cee Peer húmú baylaa feey. Ow di belebba na légéyú faam seeyohi gaana ra ñeete daaha,

⁶⁷ otte ri na yoonndoh, d'i yiidsté rí níi antee rii won ri tih : « Do fi bee bal, d'oni Yésú fee ke bëy Nasaret bee daa na húmú ñéerúu. »

⁶⁸ Di taasa'i te won ri tih : « Mi keleeh wonu, mi yéeh yee na faha' fu won ra.

» Di antee koloh baylaa daaha, saañce ílí këemín. [Tígí daaha, paan fiisohte.]

⁶⁹ Belaa olilte ri daaha, ñeyaatte una wonte fíi bëewë húmú në rë tih : « Bëyí bee non wa fi yaaha na ! »

⁷⁰ Peer taasiilte. Tíkëh yutuud, bëewë húmú hatni baaha ra wonu ri tih : « Lahte íl bal ! Fu non wa fi yaaha na ! Miteh taasa', ndah do bal, fu bëy Galile. »

⁷¹ Peer hampe yee ham dí ra rek, añahte won tih : « Mi fel raa, yii kat so' dí baaha ! Mi yéeh bëe' na wonuu d'on so' ra ! »

⁷² Una na lús, paan na fisoh waali ana fa, dí yíppée nérséh yee húmú won ri Yésú rë biti fisiin ki paan waal ana, dí ay taasa' biti dí yúh rí níi hen waal éeyé. Di yíppé afi tígí daaha na looy.

15

Kúri Yésú fíi Pilaat

(Saame Maccée 27.1-2, 11-14 ; Lúkké 23.1-5 ; Sanj 18.28-38)

¹ Yíilë' Koo baabin cúb, kélfe yí seeyoh ya tookute a baha yi yéwúddë béeëb a yéeddëh yí kootii Méyíis, bëy këemí gaani yéwúddë béeëb daal tookute. Wa pokiruute Yésú komute ri Pilaat.

² Pilaat meelte Yésú won dí tih : « Daa fu buuri yéwúddë è ? » Yésú won dí tih : « Fu won te ri, daa mi ! »

³ Kélfe yí seeyoh ya na yabu Yésú yin caak daaha.

⁴ Pilaat meelilte ri won tih : « Fu míneh lof a ? Fu keleeh iña na yabu ro bëewí yee ra béeëb è ? »

⁵ Ndaa Yésú wonlilay yin ; yee baaha kúnté af Pilaat.

Tígí Yésú húl

(Saame Maccée 27.15-26 ; Lúkké 23.13-25 ; Sanj 18.39 níi 19.16)

⁶ Lahaa Paak béeëb, Pilaat dúhíd ow kasaa, bee fahuu bëy gina biti daa ri yedfun ra.

⁷ Deef lahte bëyí hínú Barabaas téyúté kasaa a bëewí bani wa húmú haa'uute nguur ka níi ow húlté.

⁸ Tígí daaha, díukél ow deefidte Pilaat faam, meelte ri yee baaha' ri pagidi wa ra.

⁹ Pilaat won wa tih : « Don fahuute biti mi yessid dón buuri yéwúddë è ? »

¹⁰ Di fi Pilaat yúhté biti nagajek kélfe yí seeyoh ya iñaanuu Yésú iñaanoo daa tah wa kom dí ri.

¹¹ Tígí daaha, kélfe yí seeyoh ya sorute díukélí bëewë nuf, nda wa míin won Pilaat biti dí yeddan Barabaas.

¹² Pilaat wonil bëewë tih : « Mantee bal, kon don fahuu biti mi hena bëe' në wonuu ron buuri yéwúddë rë díh ? »

¹³ Wa bëyrúté unni wa sun na wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »

¹⁴ Pilaat won wa tih : « A ri pañ yee bosib ? » Ndaa wa baatuutee daañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »

¹⁵ Bi faha' Pilaat yee neba' bëewë, dí díührídte wë Barabaas kasaa, labirohte Yésú laraw, antee wa rii yedfa' wa daaye ri kurwah.

Këekkélíi soldaarra Yésú

(Saame Maccée 27.27-31 ; Sanj 19.2-3)

¹⁶ Soldaarra beyute Yésú, kúrúté rí baylaa filib faam gëernéer, dëekúté soldaarri kayya filib béeëb.

¹⁷ Wa tíkúté paltu luum sun fi, bëyute nñap yugusute baane, bekute afa,

¹⁸ na anuu rii wodoh wonu tih : « Coleere buuri yéwúddë ! »

¹⁹ Tígí daaha, wa na labisuu ri kankaniit bëhéer af, na tuulsuu ri, na anuu yek fíyí, na sígimírú rí.

²⁰ Këekkélíyúu wë rí níi wocce ra, wa nísúté paltii luuma faana, bekaatute ri búubí, anutee rí dúhíd èssín na suu daaji kurwah.

Daayi Yésú sun fi kurwaha

(Saame Maccée 27.32-44 ; Lúkké 23.26-43 ; Sanj 19.17-27)

²¹ Lahte bëyí hínú Simon, dí bëy Siren, daa ri boffi Iliksaan a Rufus. Di húmú kola' meey koon, bani soldaarra tee'uute, wa enute ri kurwahi Yésú.

²² Wa kúrúté Yésú tígë në wonuu Golgotaa ra (daa ri : këenj-af).

²³ Wa yerute ri béeñí boolluu a míir, ndaa ri hanay.

²⁴ Wa koluu daaha, daayute ri kurwaha. Filoon fi baaha, wa púlufúté búubí, woruute wa hanndal ki wa.

25 Wahtaa daayu wa ri kurwaha ra tee'a' siñaakada.

26 Lahte bíníi tíkú af kurwaha, teeba'i yee tah Yéesú tíkú húl rë. Unna won yii beh : « Bëyí bee daa buuri yëwúddë. »

27 Wa daayaaluute banndi ana bal kurwah hëbís Yéesú : bëyí yínée paa'te ri ya' ñamaa, yínée paa'te ri ya' sugu. [

28 Yee bíníyú Téerëe rë laha'te dsaaha, bitih : « *Di kídéelúuté bëewí bossa na.* »[†]

29 Bëewë në ñeyu hatni baaha ra, na hégíyú affi wa na solu ri wonu tih : « Do fa won biti fay poo Faam fi gaani Koope, fu tabahaat dí filib waal éeyë rë,

30 namee sëmlë' afu, fu nuul kurwaha.

» 31 Kélfë yí seeyoh ya a yéeddëh yí kootii Mëyíis bal na ñaawlu ri hanndal ki wa wonu tih : « *Di sëmlë'té i ow kay, dí antee míneh sëmlë' afi !* »

32 Buura Koo fal ri ra fa, buuri Israyel ra, nuulan kurwaha noo. Di nuul níi fun tík dí íl rëe, fun ay gém díi na. » Bëewë daayu kurwah hëbísí rë, ñaawlute ri bal.

Húlí Yéesú

(Saame Maccëe 27.45-56 ; Lúkkë 23.44-49 ; Saj 19.28-30)

33 Laha' na' leelu af ra, gina bëeb ñúussé túd níi mitte wahtu éeyë.

34 Wahtii éeyë fë, Yéesú d'aasse fonj won tih : « *Eloyi, Eloyi, lama sabaktani ?* » Daa ri : « *Koope, Koope, fu súugëh së' yi taan ?* »[‡]

35 Lahte i ow di bëewë húmú daaha ra, keluu wa unni yah, wa wonu tih : « Kéllií woni, dí ee dëek Éelí rë kan ! »

36 Ow di waa na mukété bëbpe líil sooppe ri bineegar, pokke ri af baañ bëhëer, yulidte ri búk Yéesú na faha' hënndí, na won tih : « Yéddí yen olsoh, nda Éelí ay ac nuulid dí raa. »

37 Tígí daaha, Yéesú d'aasse fonj, yedfohte lüssé.

38 Wahtii baaha, rídíi bídi Faam fi gaani Koope d'ap tígí selaa níi sela ra d'adste dala'te sun níi feey, bísel'sé'té ana.

39 Kélfii soldaara húmú cañ fíi Yéesú rë, ola' ri d'ee húlë' rí rë, won tih : « Bëyí bee Koy Koope kaah ! »

40 Lahte belebbi húmú cëehúuté, na olsuu. Mari fi bëy Makdalaa húmú waa na, Salome, Mari yaafi Saak Yutuud a Soses.

41 Wa na húmú ñéerúu a Yéesú homa' ri Galile ra, na tooppituu ri. Beleb caak kay húmú në bal, yi húmú ñéerúu a Yéesú na ac ri Yerusalem ra.

Haji Yéesú

(Saame Maccëe 27.57-61 ; Lúkkë 23.50-56 ; Saj 19.38-42)

42 Yiin húl Yéesú rë teya' a bisi waaja, daa ri bisa këllëh bisa na hílsúu yëwúddë rë, te na' sosse haat.

43 Daa tah Suseef fi bëy Arimate fa húmú lahte tii kélfë yí yëwúddë në rë, te na húmú sehaaloh ayi Nguur ki Koope ra bal, kola' daaha pokke fidí, payte Pilaat na, meelte ri búudé fí Yéesú.

44 Ndaa kela' Pilaat húlí Yéesú rë, yaa gaawa'te ri. Di dëekrëhté kélfii soldaarra, meelte ri nda Yéesú maañcee húl rëe.

45 Wona' ri kélfii soldaarra biti dí húlté kaah ra, Pilaat wonte Suseef biti dí míneb búudé fë.

46 Tígí daaha, Suseef payte lompe perkal, nuulidte búudé fë kurwaha, líiwë'té rí perkala, dappe ri kolom ki yotu loo la', antee píníñ la' gaan, kúnë'té nuña.

47 Mari fi bëy Makdalaa a Mari yaafi Soses homute na olsuu tígë hacuu búudé fí Yéesú rë.

16

Kolohi Yéesú búudé

(Saame Maccëe 28.1-8 ; Lúkkë 24.1-12 ; Saj 20.1-10)

1 Gétë' bisa na hílsúu yëwúddë rë, Mari fi bëy Makdalaa a Salome a Mari yaafi Saak lomute i yin heeñlaa, yugusii búudé fí Yéesú.

2 Púlí na' baabi díméesë cúb, wa koluute na suu tígë hacuu Yéesú rë.

3 Homuu wa waala ra, wa na meelantuu hanndal ki wa tih : « Daa nay yen píníñiré la'a búk luuya ? »

4 Ndaa bëyrúu wë affi wa ra, wa olute biti la'a húmú búk luuya ra, di gaana' ri bëeb píníñúté hatin.

[†] 15:28 15.28 Saame Isayii 53.12   [‡] 15:34 15.34 Saame Kañaa ya 22.2

⁵ Wa haalute luuya, olute wahambaanii bekoh sabidoor naa' tookke ya' ñamaa ; wa yípútée tíit.

⁶ Ndaa bëe' won wa tih : « Ngënë tíití ! Mi yúhté biti don saamu Yéesú fí bëy Nasaret fa húmú daayu kurwaha ra. Di íníh deh, dí këllúté búudé. Ëlsíi tígë húmú fëndú rí rë.

⁷ Yípíi pay don won Peer a taalibe yi kayya biti dí këllehté rën Galile, don ay rii olee dín fë ti di húmú wona' ri ron nen.

»

⁸ Belebba dúhúté luuya na suu a mukë, wa tíitú tíitë níi na saaku. Tíidë tíitú wë rë tahte wa wonuy ow yin waala.

Feeñiyoh yi Yéesú

(Saame Maccëe 28.9-10, 16-20 ; Lúkkë 24.13-49 ; Saŋ 20.11-23 ; Tíledí apootarra 1.6-8)

[

⁹ Kola' Yéesú búudé baabi dímëesë rë, dí débpí feeñiyoh Mari fi bëy Makdalaa fa dí húmú líkíd dí yébitéh paana ra.

¹⁰ Mari payte bílídte bëewë në húmú ñéerúu a Yéesú rë yee lah ra, deef keeñni wa líssi líif, wa na looyu.

¹¹ Wona' wa Mari biti Yéesú ee pes da te ri otte ri ra, wa gémúy rí.

¹² Filoon fi baaha, Yéesú feeñiyoh te taalibe ana yi homu waal. Wa yúhsúuy rí wahtii baaha bi lofisoh ri.

¹³ Tílé' níi wa yúhsúuté rí rë, wa nimilute, bíllúté taalibe yi kayya baaha, ndaa wa gémúy wë bal.

¹⁴ Yéesú míllë'tée feeñiyoh taalibe yi sabboo a yínë yë deef wa homu ñam ; dí na won affi wa di yee lahuy wa ngém rë, a súhi wë keeñ af biti wa gémúy woni bëewë olu ri filoon fi bee këllúu rí búudé rë.

¹⁵ Di antee waa won tih : « Pëyí don waare bëy éldúnë bëeb Uni Neba.

¹⁶ Bëyí gém Uni Neba te dí bëtsú, dí ay múc ; bëyí gémey nék, ay daanu.

¹⁷ Bëewë gémú rë ay tíinndúu dëh : di tii so' wa ay lík i yébitéh, wa won wonad has,

¹⁸ wuti wa ham goj ya' yi wa mbée wa han sot raa sah, yin ii waa kat. Te wa tikë' jéríd ya' tii so', jérđë ay wah. »

*Nimili Yéesú sun-Koo
(Saame Lúkkë 24.50-53 ; Tíledí apootarra 1.9-11)*

¹⁹ Wona' Yéesú-Yíkëe a wa níi wocce ra, Koo bëyidté rí kúdté rí hëbísí sun, dí hompe ya'i ñamaa fi.

²⁰ Taalibe ya sayuu daaha na waariyu Uni Neba éldúnë bëeb. Di fi Yíkëe habra'te wa légéyí wë níi yii won wa bëeb ñéerë' kimtaan.]

Uni Neba bíní Lúkkë rë Kúnsée

Di baahi jaajaa Lúkkë daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filib. Di fi Lúkkë nék húmú payoh, te ri húmú yéwúd neh. Di bínité téeré kay, daa ri bee won sun fi tilédí apootarra ra. Di húmúy apootari Yéesú dé', bani Pool daa na húmú ñeerúu (Saame Kolos 4.14). Di meelsa' meelsoo níi dí lahte yii lante ri sun fi pesi Yéesú, dí na anti bíní unni yeh. Di bíní unna bëýí hínú Tewofil.

Lúkkë bínité iñi lahte solo pesadi Yéesú : Koope wolte Yéesú éldúnë nda bëýí gém díi na béeb múc. Di teeþa'te biti bal Yéesú daa Yíkëe.

Filib téeríi beh, díi wonte sun fi :

- yii lejke dee aya' Sañ Batis éldúnë rë (1.5-25 ; 1.56-80),
- yii lejke dee aya' Yéesú éldúnë rë (1.26-55 ; 2.1-20),
- yii lejke payi Yéesú jériddë (4.38-41 ; 5.12-26),
- yii lejke kimtaanni caakka pañ ri ra (7.11-17 ; 8.22-25 ; 9.10-17),
- yii lejke anili bëe' naa'-keeñ dék Samari ra (10.29-37),
- yii lejke bee paya' Yéesú faam i Martaa a Mari ra (10.38-42),
- yii lejke kolohi Yéesú Galile díi na saañ Yerusalem (13.22-30 ; 18.31-34),
- yii lejke anili kúkëyë múuy níi olute ra (15.11-32),
- yii lejke húlì Yéesú (23.13-56),
- a yii lejke kolohi búudé (24.1-49).

Bëýí fí janji téeríi bee béeb ay yúh biti Yéesú daa Sëmléhí bëewë gémú díi na ra béeb.

Yee tah Lúkkë bíní unna ra

¹ Bah Tewofil, ow caak bíníyúté di oluwa ri, di yii lejke iñia lah filib fi fun dee bín fë rë,

² ti di bíllúu wë bëewë maasuu iñyaaha dalaani wa ra, te daa wa bëewë na waariyu Unni Koope ra.

³ So' bal, mi nampee meelsa' yii lante sun fi iñyaaha béeb, mi na téebíd, dala'te dalaani wa, mantee ot biti ette mi bíníyíd dë wë.

⁴ Hen daaha raa, fay yúh biti iñia teeþu fu ra béeb kaaah.

Woni ban fi lími Sañ Batis

⁵ Jamanaa hena' Erot buuri Yúdée rë, húmú lahte seeyohi hínú Sakari, díi non goomali seeyoh yi Abiyaa koon. Belebi hínú Ilsabet, díi sédí Aaron seeyohi gaana.

⁶ Wa béeb ana húmú júbúté illí Koope, wa na hélíh yin túuyë' yë, wa na pagu iñia naha' Koo-Yíkëe rë béeb.

⁷ Wa húmú lahuy koy, af biti Ilsabet húmú míneh pok loo, te wa béeb ana bahayute.

⁸ Lahte bis, Sakari hompe waaji seeyoha yulid Koope na ra, ndah goomali daa eyuu panji.

⁹ Di baahuu wa ri, seeyoh ya húmú tansuu ow, këdrí Koope cuuraay tígë lukki sela filib Faam fi gaani Koo-Yíkëe rë. Bee yínée tansa keen sun fi.

¹⁰ Wahtaa na kara' cuuraaya ra, bëewë béeb húmú ëssë na dagu.

¹¹ Sakari hom filib níi ri otte malaakii Koo-Yíkëe hatna paa' tígë na tamuu cuuraay ra ya' ñamaa.

¹² Di tíitté, afa kúnéhté.

¹³ Ndaa malaakaa won ri tih : « Ngana tíit Sakari ! Koope tahte dañu : beleþu Ilsabet ay roo límid koy yaal, lah dëekée rí Sanj.

¹⁴ Keeñu ay naa sos níi sos te lími ay neþa' ow caak.

¹⁵ Di ac ow gaan illí Koo-Yíkëe. Di ii han béeñ mbée hani míñ maniyil béeb. Balaa ri límu, díi ay líif a Ruuh-Pesen.

¹⁶ Di ay nimiliid ow caak di bëýí Israyel Koope na, Yíkíi wë.

¹⁷ Di ay këlléh Yíkëe, ñéerë' a doolii Ruuhi Koope húmú yonente Éelí në rë, yugusa' hanndal ki baappa a koyya, nimiliid bëewë súugúu Koope ra, wa ñéerë' a bëewë júbú rë. Di ay saam dúukélí bëewí ay homde Koo-Yíkëe. »

¹⁸ Sakari meelte malaakaa won ri tih : « May yúhée biti yii baa ay lah díh ? So' mi bahate te beleþ so' bitiffe. »

¹⁹ Malaakaa tahte won ri tih : « Daa mi Gaburyel, mi homa' hëbís Koo. Daa ri wol so' doo na, komu uni nebi bah.

²⁰ Yee won mi ro baa ra ay lahee daaha biti wahtaa lah. Ndaa gémë gémey fu so'

ra tahte ffi mínl won níi yiin nay lahe iñyaaha ra. »

²¹ Yaaha béeb bëewë húmú ëssë na sehu, wa éemúté maaña maañ Sakari filib tígí selaa ra.

²² Dúhé' rí rë, dí míneh won waa na, dí wona' a wa wonad likid. Tígí daaha, bëewë anutee yúh biti ri ot yin tígë.

²³ Dúmlë' Sakari waalla eyuu ri Faam Koope ra, dí nimilte faam.

²⁴ Gétë' iñyaa béeb rë, hompe níi Ilsabet belebi pokke loo, hompe yii mitte céyín iip faam dúhëy. Di won nufi tih :

²⁵ « Élì yee pagid so' Koo-Yíkëe rë kan ! Nufa payte soo na, dí níssé gacaa húmú homa' mi leelii bëewë rë. »

Woni ban fi límí Yéesú

²⁶⁻²⁷ Céyín pëenë filoon fi hení Ilsabet loo, Koope wolte malaaka Gaburyel kúkëy cafay na, hínú Maryaama ; dí dék Nasaret di Galile. Di húmú onute yaal ; yaala Suseef sédi Dawit.

²⁸ Laha' malaakaa faam Maryaama ra, dí won ri tih : « Coleere Maryaama, dò fa Koo-Yíkëe on do mal ra. Di ee doo na. »

²⁹ Woni malaakaa kúnté af Maryaama ; dí na níb yee wadti fahaa won wodohi baa ra.

³⁰ Malaakaa won ri tígí daaha tih : « Ngana tíit Maryaama, Koope daa on do mal.

³¹ Síkíréé ! Fay pok loo te fay lahee koy yaal, lah dëekée rí Yéesú*.

³² Di ac ow gaan te ri ay dëekúu Koy Koope fa sunaa-sun. Koo-Yíkëe ay rii yed ñaani nguur ki Dawit ciffi.

³³ Di ay hen buuri bëy Israyel faraah, Nguur ki ii mëssí dúm. »

³⁴ Maryaama won malaakaa tih : « Yii baa ay mínee lah díh te mi yéeh yaal ? »

³⁵ Malaakaa won ri tih : « Ruuh-Pesen ay cép sun fu, Koope fa sunaa-sun ay teeba' doolii doo na. Daa tah kúkëyí selaa nay fuu lahee ra ay dëekúu Koy Koope.

³⁶ Bitifa' mboko mu Ilsabet níi, dí pokke loo ; dí fa húmú wonu biti míneh lah koy ra, dí hom céyín fí pëenë fí woteh.

³⁷ Lahay yii wooñ Koo. »

³⁸ Maryaama won tígí daaha tih : « Mi súrgíi Koo-Yíkëe ; yee won fu ra lahaan daaha. » Tígí daaha, malaakaa takohte, saañce.

Yéri Maryaama Ilsabet

³⁹ Tíkëh i waal, Maryaama kolohte yíppée saañ gini hom danji deyi Yúdée.

⁴⁰ Laha' ri ra, dí haalte faam Sakari, wodohte Ilsabet.

⁴¹ Ilsabet na keloh wodohi Maryaama, koy ka lowa hégiyëhté, Ruuh-Pesen yíppée rii haal.

⁴² Tígí daaha, dí bëyídté uni sun won tih : « Koope lukki barkel ro belebba feey fa béeb te koy ka lowu barkelte bal.

⁴³ Daa mi wa níi, yaafi Yíkíi së' na ac yéri së' ?

⁴⁴ Ole ! Mi na keloh wodohu rek, keeñ koy ka loo so' sosse níi sos, tahte ri na hégiyëh.

⁴⁵ Fu lahte sos-keeñ, gémë gém fu biti iña wonu fu te kola' Koo-Yíkëe në rë ay lah. »

⁴⁶ Maryaama won tígí daaha tih : « Mee kañ dee gaana' Koo-Yíkëe rë, ⁴⁷ dí fa na sëmlë' së' rë tahte keeñ so' sosse níi sos,

⁴⁸ di yee hela' ri nuf soo na ra, so' mi súrgë díi na kut ra.

Daa tah dala'te woteh níi kiri fi kirih, bëewë ay soo dëekée sos-keeñ fe.

⁴⁹ Koope fa mí béeb rë pagidte so' yii gaante ; tiyi selate.

⁵⁰ Dee níi kiri fi kirih, dí ay teeë bëewë neehu ri ra naa'-keeñ.

⁵¹ Di teeba'te doolii, pañke i yin gaan ; dí tasaara'te bëewë në gaan-gaanluu ra.

⁵² Di cépídté buurra ñaanni nguur ki wa, bëyídté bëewë lahuy doole ra.

⁵³ Di onte bëewë yaabu ra njél, líkké bëewë caaku yin ra wa suute a ya' holon.

⁵⁴ Di sëmlë'té bëy Israyel súrgë yí, teeëpe wa naa'-keeñ,

⁵⁵ ti di húmú gapa' ri caacci yen nen, Abraham a séttí níi kiri fi kirih. »

Límí Sañ Batis

* **1:31 1.31** Tii Yéesú di ébrë daa Yosuwe. Yosuwe daa ri : Yahwee daa Sëmlëhë.

⁵⁶ Maryaama hompe Ilsabet na yii mitte ceyín éeyé antee nimil faam.

⁵⁷ Laha' loo Ilsabet ra, dí lahte koy yaal.

⁵⁸ Keluu bëewë dékú a ri ra a mboko yi biti Koo-Yikée teebpe ri naa'-keeñ níi rë, bani wa bëeb bokute lahute na sos-keeñ.

⁵⁹ Nimila' bisa límú kükéyë rë, bëewë ayute leji. Wa fahuu yeri tii Sakari koon, boffa ;

⁶⁰ ndaa yaafa tahte won tih : « Ëe-ëe', dí hínú Sañ. »

⁶¹ Wa wonu ri tih : « Lahay bëyí hínú dfaaha mboko yu na. »

⁶² Wa anutee won a boffa wonad likid, meelute ri tiya nay yero koohi ra.

⁶³ Tígí daaha, Sakari meela'te arduwaas, bínité në unni yeh : « Di ay hínú Sañ. » Bëewë bëeb éemúté në.

⁶⁴ Pereem Sakari yíppée pëkíséh, dí dalaatte won, dí yampe na sím Koope.

⁶⁵ Bëewë bani wa dékú rë bëeb títuté. Wona hente léyéñ deyi danjji Yúdée bëeb.

⁶⁶ Bëewë keluu iñyaa ra bëeb na níbú yii len na, wa na meelu affi wa yee nay millée kükéyë rë, ndée lante biti Koo-Yikée ñéeré'té a ri.

Kañi Sakari Koope

⁶⁷ Ruuh-Peseñ haalte Sakari boffi kükéyë, dí na léhín unni kola' Koope na won tih :

⁶⁸ « Bëewë bëeb símún Yikée, Koope fi bëy Israyel, di yee yeela' ri bëewí, sëmlé'té wë rë.

⁶⁹ Di kompe yen bëyí gaani nay yen sëmlée, bi dühé' tali Dawit súrgíi.

⁷⁰ Daa ri yee maañ rii gapa', ñeya'te ri yonente yi sela yi ra.

⁷¹ Di húmu wonte yen biti ri ay yen sëmlé' ya' yi haa'oh yi yen a kaa'oh yi yen.

⁷² Di teebpe caacci yen naa'-keeñ, hampe yee húmu pok ri hanndal ki wa ra.

⁷³ Koope añaohte ciffi yen Abraham biti

⁷⁴ dí ay yen sëmlé' ya' yi kaa'oh yi yen, nda yen néekíñíih jaamiyohi ;

⁷⁵ nda pesi yen bëeb, yen hen bëewí selayute te júbúté illí.

⁷⁶ Te do fi koy so', fay dëekúu yonen-tii Koope fa sunaa-sun, ndée fay këlléh Yikée, fu ðarid ri waali,

⁷⁷ fu teebe bëewí biti ri ay waa sëmlé', baal wa bakaadfi wa.

⁷⁸ Koope fi yen baahte te ri naa'te keeñ, daa tah dí ay yen hawaan a niiñi dühé' sun ti na'a na púl rë nen,

⁷⁹ niiñli yen fa homu ñúus te tasuu seh kúl kë rë, dí tík yen waali jaammaa. »

⁸⁰ Sañ na ood, afa na baatti kúnséh. Di húmu pesa' luufa níi yiin teekiroh ri bëy Israyel ra.

2

Límí Yéesú (Saame Maccée 1.18-25)

¹ Jamanii baaha, buura hínú Ëgís rë túuyé'té kíní bëewë dékú ginna Rom ílíf wë rë bëeb.

² Lahi kíné dëb baa ra, dëef Kiriñus daa kélffii gini Síri,

³ te ow fi ow bëeb saya' bíniyéh gina coosaana' ri ra.

⁴ Di fi Suseef bal nampee koloh Nasaret di Galile, saañce Betle'em di Yúdée, gina coosaana' Dawit ra, ndée ri non tali Dawit.

⁵ Na saañ Suseef bíniyéh rë, bani Maryaama ñéerúu. Deef Maryaama húmu pokke loo.

⁶ Homi wa Betle'em daaha, lowa hampe ;

⁷ dí saawohte koy yaal. Di léméssé baakera ndíimú, fénidté rí mbalka ñamaa júr, bi dëef wa húmu dëmih lasa na hanluu ayoh ya ra*.

⁸ Húmu lahte níiréh yí na nee'u wohi yuppi wa luufi baaha.

⁹ Malaaka yínë di malaaka yi Koo-Yikée púléhté waa na, niiñi ndami Yikée hawaante wa. Tígí daaha, wa títuté níi tít.

¹⁰ Malaakaa won wa tih : « Ngënë títí ! Mi ac wonon yii nebpe keloh, yii ay sosil keeññi bëewë bëeb níi sosil.

¹¹ Elgee woteh beh, di gin Dawit, lahte Sëmléhí límcúté rën, daa ri Kiristaa, daa ri Yikée.

* ^{2:7 2.7} Jamanii baaha, bëewë ginna luufa deyi baaha a júré húmu mínu nee' lasa yínë. Deefuu wa lasa na hanluu ra líiffé rë, Suseef a Maryaama húmu lasa na hom júré rë.

12 Te d'on ay rii yúhsée deh : d'on ay ot baakeri lémésú ndíimú, fëndú mbalka ñamaa júr. »

13 Malaakaa na woc wona, malaaka caak yípútée ríi dëefid, wa na njoobru Koope wonu tih :

14 « Koo laha ndam di sunaa-sun, te bëewë ri faha' wa ra bëeb lah jaamma feey fa. »

15 Nimiluu malaaka ya sun-Koo ra, nírëh yë na wonantu hanndal ki wa tih : « Yen yíppí koloh yen saañ Betle'em, yen ole yee lah ra, yee teeëb yen Koo-Yíkëe rë. »

16 Wa yípútée koloh suute na saamu. Lahuu wa ra, wa olute Maryaama a Suseef, wa dëefute baakera fëndúté mbalka ñamaa júr.

17 Oluu wa kúkëyë rë, wa bïllúté yee won wa malaakaa sun fi ra.

18 Bëewë keluu bïllí nírëh yë rë bëeb éemúté woni wa níi éem.

19 Di fi Maryaama hampe iñyaa bëeb afi, na níb në.

20 Nírëh yë anutee koloh na nimilu yuppi wa, na kañu Koope, na njoobru ri di iñä keluu wa te olute wa ra. Iñä bëeb lahte ti dee húmú wona' wa malaakaa ra nen.

21 Nimila' bisa límú kúkëyë rë, wahtaa nay rii lecu ra lahte ; d'i yerute tii Yéesú ti di húmú naha' ri malaakaa dëef yaafa pokay loo doom ra.

Kúrì Yéesú Faam fi gaani Koope

22 Hompe níi wahtaa wad' waa púusúun rë lahte ti d'ee túuyë' rí kootii Mëyíis rë nen. Tígí daaha, Suseef a Maryaama koluute kúrúté Yéesú Yerusalem, jébélúté rí Koo-Yíkëe,

23 ndée bíniyúté di kootii Koo-Yíkëe bitih : « *Koy ki saawi yaali límú bëeb ay jébélú Koo-Yíkëe.* »²³

24 Wa yeroute hawra na naha' kootii Koo-Yíkëe rë bal : hëtë ana mbée bëdú teem-teem ana.[†]

25 Húmú lahte bëyí dék Yerusalem, d'i hínú Simewonj. Di júbpé, gémpé Koope níi gém, te lahte yaakaar ayi bëe' nay

sëmlée bëy Israyel ra. Ruuh-Pesen húmú haalte ri,

26 te teeëbpe ri biti d'i ay ot Buura Koo-Yíkëe fal ri ra, balaa ri húl.

27 Daaha, Ruuh-Pesen yeñce ri Faam fi gaani Koope. Kúrúu Suseef a Maryaama koy wa Yéesú panji yee naha' kootii Mëyíis rë,

28 Simewoñ bëbpe kúkëyë boppe ri, símpé Koope na won tih :

29 « Koo-Yíkëe, yee gap fu so' ra lahte woteh. Fu míñ sée yeris so' mi súrgúu mi húl, mi saañ a jaamma,

30 ndée mi tikké illí së' ngëey sun fi Sëmlehë wol fu ra,

31 te bëy èldúnë bëeb ay rii ot.

32 Daa ri niiñä nay tahe heetta feey fa bëeb yúh rë rë ; d'i ay on bëewú, bëy tali Israyel ndam. »

33 Boffa a yaafa éemúté yee won Simewoñ sun fi kúkëyë rë.

34 Simewoñ d'agidte wa antee won Maryaama yaafi Yéesú tih : « Koope daa wol kúkëyí beh, kéendí a bëyrí ow caak Israyel. Di ay hen tîinndée te bëewë ay rii kaa'.

35 Di ay tah ow caak teeëba' yee hom nuffi wa ra ; te d'o fi yaafa, fay lah yii ay roo misik keeñu níi misik. »

36 Húmú lahte yonentii bitiffe níi bitif hínú Aane ; d'i koy Penuwel fa tali Aseer. Bani yaala húmú kood ri hena' ri cafay ra pesute kíil paana, yaala antee húl.

37 Kola'te baaha, d'i pesse níi ri lahte kíil sabay peeye a kíil iniil (84) te ri lahaatay yaal kay. Di homa' Faam fi gaani Koope na' a elek oore, d'age.

38 Di laha' daaha d'eeffe wa na, d'i yampe na sím Koope, na won bëewë në sehaaluu biti Koope ay sëmlë' Yerusalem ra bëeb yii lenje kúkëyë në.

39 Wocuu boffi Yéesú a yaafa panji yee naha' kootii Koo-Yíkëe rë, wa nimilute gin wa Nasaret di Galile.

40 Yéesú na oof, afa na baatti kúnsëh na won wonad baha. Di húmú neëpe nuf te Koope yedd'ay ri.

²³ 2:23 2.23 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 13.2, 12, 15 ; Kíní bëy Israyel 18.15-16   [†] 2:24 2.24 Kootaa húmú naha' hawid har a hëtë mbée har a bëdú teem-teem, ndaa bëyí húmú lahay cadum har raa, d'i míñ yera' hëtë ana mbée bëdú teem-teem ana. Saame Tali Léwí 12.8.

Laha' Yésú kíil sabboo a kíil ana ra

⁴¹ Húmú lahaa kíil béeb, boffi Yésú a yaafa pay feedi PaagaYerusalem.

⁴² Laha' Yésú kíil sabboo a kíil ana ra, wa ñéerúuté a ri suute feedin, di baahuu wa ri.

⁴³ Dúmë' feeda ra, bëewë në nimilu, ndaa Yésú tasse Yerusalem te boffa a yaafa yíih yin na.

⁴⁴ Wa habuu biti koon bani kooyya ñéerúu rë daa homu, níi wa tílúté bis múlgús. Kanuu wa ri ra, wa na anuu rii saam mboko ya a kooyya na.

⁴⁵ Oluy wa ri ra, wa nimilute Yerusalem na saamu ri.

⁴⁶ Waali éeyë fë, wa dseefu ri filib Faam fi gaani Koope tookke yéeddëh yë në, na síkíreh wë, na meel wa.

⁴⁷ Bëewë në síkíruú rí rë béeb, éemúté dsee ñaaña' ri ra a dee na lofa' ri won ra.

⁴⁸ Boffa a yaafa éemúté níi éem oluwa ri ra. Yaafa won ri daaha tih : « Do fu paga' fun yii bee díh ? Funi boffu moku moko saamu níi mok. »

⁴⁹ Di won wa tih : « Don saamu so' yih ? Don yíih biti mi wadti homa faam Baaso' a ? »

⁵⁰ Ndaa wa yíih yee faha' ri waa won baa ra.

⁵¹ Yésú kolohte bani wa nimilute Nasaret. Di tassi ñeya' woni wa. Yaafa hampe iña lah yaa ra béeb afi.

⁵² Yésú na ood, nufa na baatti neb ; díi baattee neba' Koope a bëewë.

3*Waarii Sañ Batis*

(Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Sañ 1.19-28)

¹ Kíilí sabboo a iip fa homa' buura hínú Tibeer nguur ka ra, dseef Poos Pilaat daa húmú gëernéerí Yúdée, Erot kúdté Galile, Fílip bahii kúdté Ítúré a Tarakonit, Lisañas kúdté Abilen ;

² Haan a Kayif daa húmú seyyoh yi gaanna. Kíilí baaha, Sañ fi Sakari hom luufa, lilit Una kola' Koope na ra, bee nay rii waareye ra.

³ Daaha, díi wërté deyi Yurdeñ béeb, na won bëewë biti wa warutee lof pesad, wa bëtsú, Koope baal wa bakaadsi wa

⁴ ti dee húmú bínyúu rí téeríi yonente Isayii ra bitih :

« Lahte un bëyí dofohate luufa na won tih : « Dëedaí Yíkée waal, don yugusid díi waalla nay rii ñeye ra níi júb. »

⁵ Húlúbbë béeb púubún, danja a dúnjë béeb deelu ; waalla lúgúyëh rë yugusu, waalla lah ngas ra leeñu.

⁶ Hen d'aaha raa, bëewë béeb ay ot biti Koope ay sëmlë'.” »[☆]

⁷ Ow caak ayute bëtséh Sañ na, díi won wa tih : « Tisoh yi hiliññi yeh ! Daa won don biti don mínu hegoh daanee ke Koope na ac ra ?

⁸ Hena biti kaah dón lofute pesad raa, lah téebíi rí pagaddon. Ngënë hëbí affon biti dón sétti Abraham rek doyte. Mee ron won ra ee biti Koope míni yídís la' yi yeh wa hen sétti Abraham !

⁹ Wéettiyíi affon ! Yíinë cañke leca'i kilikka tal-tal ka ; kilki límëy koy ki lahte njiriñ béeb ay lecu, betu kíi. »

¹⁰ Bëy mboolo ma na meelu Sañ wonu ri tih : « Koope faha' biti fun pagun yih ? »

¹¹ Di tahte won wa tih : « Bëyí lah búub ana, ona bëyí lahay búubí yínëe ; te bëyí lah yii ñama ri, wora' a bëyí lahay ñam. »

¹² I yekoh túm ayute bëtséh bal, mee-lute ri wonu tih : « A fun nék bahaa, fun wadti pagun yih ? »

¹³ Di tahte won wa tih : « Ngënë méelíi yii luk yee nahu ron meela' túm rë. »

¹⁴ I soldaar ayute bal, meelute Sañ wonu ri tih : « A fun ! Fun wadti henun díh ? » Di won wa tih : « Ngënë nëefí hélíis ow, te ngënë félí ow ron bëb hélsí. Lah téyí iña na yínlú ron ra. »

¹⁵ Bëewë lahute yaakaar níi wa béeb na wonu nuffi wa nda Sañ daa Buura Koo fal ri ra neh.

¹⁶ Sañ won wa béeb tih : « So' mi beh, mi bëtsë' ron a mulub, ndaa lahte bëyí ee ac ra, díi luk soo gaan fap, mi haayayti liil kotti*. Di ay ron bëtséé a Ruuh-Peseñ a kíi.

* 3:6 3.6 Saame Isayii 40.3-5 * 3:16 3.16 mi haayayti liil kotti : Di gerek, bínyú deh : te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafadði.

¹⁷ Di hampe ifi ya'i : di ay faad too ka, sod peba misahi, tam fikid fa filib kíi kí yíméeh. »

¹⁸ Sanj ñeya' yéeddë' yí yaaha a i won kay caak waareye bëewë Uni Neba.

¹⁹ Di wonte af gëernéer Erot bal, naafa naaf ri Erojat beleb bahii ra a iñi bossi caakki kayya pan ri ra.

²⁰ Erot pagilte bi luk yaa bos, di bekrohte Sanj kasu.

Bëtsí Yéesú

(Saame Maccée 3.13-17 ; Marka 1.9-11)

²¹ Sanj húmu bëtissé bëewë húmu daaha ra béeëb, di bëtséeléhté Yéesú në bal. Na húmu dañ Yéesú bee na bëtsú rí rë, sun-Koo kúnséhté,

²² Ruuh-Peseñ céppé sun fi man bëdúnen, antee lah uni d'úhë'té sun won tih : « Daa fu Koy so' ! Mi faha'te ro níi faha' ! Keeñ so' sosse doo na níi sos ! »

Coosaani Yéesú

(Saame Maccée 1.1-17)

²³ Na dal Yéesú légéyí rë, deef ri waadtialaha kíil sabay éeyë (30). Bëewë húmu habuu biti di koy Suseef fi Héelí.

²⁴ Héelí koy Matat fi Léwí ; Léwí koy Melki fi Yanay ; Yanay koy Suseef

²⁵ fi Matacaas ; Matacaas koy Amos fi Nahum ; Nahum koy Esli fi Nagaay ;

²⁶ Nagaay koy Maat fi Matacaas ; Matacaas koy Séméyín fi Yoseh ; Yoseh koy Yoda

²⁷ fi Yowanen ; Yowanen koy Resaa fi Sorobabel ; Sorobabel koy Salasiyel fi Nérí ;

²⁸ Nérí koy Melki fi Adi ; Adi koy Kosam fi Elmadam ; Elmadam koy Er

²⁹ fi Yéesú ; Yéesú koy Eliyeseer fi Yorim ; Yorim koy Matat fi Léwí ;

³⁰ Léwí koy Simewoñ fi Yudaa ; Yudaa koy Suseef fi Yonam ; Yonam koy Eliyakim

³¹ fi Meleyaa ; Meleyaa koy Menna fi Matataa ; Matataa koy Natan fi Dawit ;

³² Dawit koy Yéssée fi Obet ; Obet koy Búus fi Sala ; Sala koy Nahson

³³ fi Aminadap ; Aminadap koy Atmin fi Arni ; Arni koy Hesron fi Peres ; Peres koy Yudaa

³⁴ fi Yakop ; Yakop koy Isaak fi Abraham ; Abraham koy Terah fi Nahoor ;

³⁵ Nahoor koy Sérük fi Réwú ; Réwú koy Pelek fi Ebeer ; Ebeer koy Selaa

³⁶ fi Kenan ; Kenan koy Arpaksat fi Sem ; Sem koy Nowe fi Lemek ;

³⁷ Lemek koy Matusalem fi Henok ; Henok koy Yeret fi Mahaleyel ; Mahaleyel koy Kenan

³⁸ fi Enos ; Enos koy Set fi Aadama ; Aadama koy Koope.

4

Saami Seytaane fíirí Yéesú

(Saame Maccée 4.1-11 ; Marka 1.12-13)

¹ Yéesú líiffé a Ruuh-Peseñ, kolohte laahi Yurden, Ruuha kúdsté rí na ben ri luufa.

² Di hompe dín fë waal sabay iniil (40) Seytaane na saam fíirí. Waalli yaaha béeëb, di túmëy yin loyi níi yaabi misikke millë'té ríi ham.

³ Seytaanaa won di tígí daaha tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, túuyé la'i bee yísséh ñam.

⁴ Yéesú won di tih : « Bíníyúté Téerée bitih : "Ow pesa' ñam neh kut."[☆] »

⁵ Seytaanaa kúdsté rí sun fi danji utte, yíppée ríi teeb ginna feey fa béeëb,

⁶ antee rii won tih : « May roo yed nguur ka a alal ma ginni yee béeëb ; wa béeëb ee ya' so', te mi míin wée on bëyí neba' so'.

⁷ Kon fu jaamiyoh so' raa, fu laha' wa béeëb. »

⁸ Yéesú won di tih : « Bíníyúté Téerée bitih : "Fay yekre Koo-Yíkëe daa Koope fu ra te fay jaamiyee ri kut."[☆] »

⁹ Filoon fi baaha, Seytaane kúdsté rí Yerusalem, cégídté rí jibi Faam fi gaani Koope, antee rii won tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, yeddee feey.

¹⁰ Bíníyúté Téerée biti Koope ay nah malaaka yi níidú woo ?

¹¹ Bíníyúté biti bal : "Wa ay roo meeblej, toñeh fay kabinee la'.[☆] »

[☆] 4:4 4.4 Saame Nérsí Kootaa 8.3   [☆] 4:8 4.8 Saame Nérsí Kootaa 6.13   [☆] 4:11 4.11 Saame Kañaa ya 91.11-12

[☆] 4:12 4.12 Saame Nérsí Kootaa 6.16

12 Yéesú won dī tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : "Koo-Yíkëe daa Koope fu, ngana saam olsohi." »²⁴

13 Filoon fi bee ñeya' ri pagadða ra béeþ na saam fíirí Yéesú rë, Seytaane saañce na séhíd waal kay.

Nimili Yéesú Galile
(Saame Maccëe 4.12-17 ; 13.53-58 ; Marka 1.14-15 ; 6.1-6)

14 Yéesú kola' daaha, ñéeré'té a doolii Ruuh-Peseñ nimirle Galile. Tiyi hente lëyëñ deyi baa béeþ.

15 Di húmú yéeddë' filib ílìyyë na daguu yéwúddë Koope ra, bëewë béeþ kañe ri.

16 Lahte bis, Yéesú kolohte saañce Nasaret fa kora' ri ra. Laha' bisa na hílsúu yéwúddë rë, dī payte haalte tígë na daguu Koope ra ti di na húmú paga' ri merees nen ; dī kolohte janji Unni Koope.

17 Di yerute téerëe bíní yonente Isayii ra. Kúnsë' rí téerëe rë, dī otte tígë bíníyú unna na húmú saam ri yee ra :

18 « Ruuhi Koo-Yíkëe ee soo na,
dī falte so' waarii ñékíddë Uni Neba,
dī wolte so' woni bëewë téyú kasu ra biti
wa ay yedðu,

woni búumíddë biti wa ay ot a sëmlë'i
bëewë moklu ra.

19 Di wolte so' woni bëewë biti kílë nay
waa teebe Koo-Yíkëe naa'-keeñ ra ee
ac ra. »²⁵

20 Janji'a' ri unna níi wocce ra, Yéesú kúnté téerëe, nimirle ri bëe' në toop-pitoh yii lenke tígë na daguu Koope ra, tookke ay yéeddée. Bëewë húmú daaha ra béeþ na yeelu ri.

21 Di won wa tígí daaha tih : « Woteh fee Koo beh, Unnee téerëe keluu ron yaa ra, lahte kah-kah ! »

22 Keeñni bëewë béeþ sosse Yéesú në te wa éemúté unni nebbä won ri ra, na wonu tih : « Añcañ yaa koy Suseef kep ee ! »

23 Di won wa tih : « Mi yúhté biti dón ay soo won léehí beh : "Do fi naahee, paye afu !" Don ay soo won biti bal : "Fun keluute iña pañ fu Kafarnawum ra béeþ ; page mani wa filib ginu noo, fun ot !" »

24 Di baatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : yonente na síkíriih gina dék rí rë.

25 Cée mi won ron ; lante biti belebbi yaalli wa húlüté húmú caakute Israyel na pesa' yonente Éelí rë. Bín fë, Koo húmú tobay níi hente kíil éeyë a caan, tahte yaabi misikke labpe gina béeþ.

26 Añcañ, Koope húmú wolay Éelí ow yínë sah belebbi yaa na ; dī wol ri bi dék Sareptaa di deyi Sidon, te ri yéwúd neh.²⁶

27 Guuñid caak bal húmú Israyel na pesa' yonente Élísée rë ; añcañ, ow yínë sah waa na guuña laday faana ; faan Naamaan fa dék Sírí rë kut daa lan guuña, te ri yéwúd neh.²⁷ »

28 Keluu bëewë húmú tígë na daguu Koope ra unni yah, keeñni wa béeþ haayte níi haay.

29 Wa koluute, dúhrúté Yéesú gina, kúrúté rí af daňa yípúu gin wa ra, na fahuu yeñi feey.

30 Ndaa ri húussé leelii wa saañce.

Payi bëyí yébítëh na ham ri
(Saame Marka 1.21-28)

31 Yéesú lahte Kafarnawum di Galile. Bisa na hílsúu yéwúddë rë, dī na yéedid bëewë yee won Téerëe rë.

32 Wa éemúté dee na yéeddë' rí rë, bi na yéedid rí a sañ-sañ.

33 Deef bëyí laha' yébítëh húmú waa na, di tígë na daguu yéwúddë Koope ra, dī fonke sun won tih :

34 « Yéesú fí bëy Nasaret, fu faha' panj fun yih ? Fu ac múklí fun a ? Mi yúh rë ! Daa fu Bëyí selaa dúhë' Koope na ra. »

35 Tígí daaha, Yéesú digidte uni won afa tih : « Héddée te fu yeris bëyí beh ! » Yébítëh fë keenídté bëe' feey fíi bëewë béeþ, yerisse ri te yin misikay ri.

36 Bëewë béeþ éemúté, wa na wonantuun hanndal ki wa tih : « Bee wonad mën dí kan ? Bëyí bee túuyë' yébítëh yë a sañ-sañ a doole : dī túuy wë yeris ow raa, wa yeris ri. »

37 Tii Yéesú yíppée hen lëyëñ deyi baa béeþ.

* 4:19 4.19 Saame Isayii 61.1-2   * 4:26 4.26 Saame 1 Buurra 17.8-16   * 4:27 4.27 2 Buurra 5.1-14

Bëewí caakka pay Yéesú rë
(Saame Maccëe 8.14-17 ; Marka 1.29-34)

³⁸ Yéesú dúhté tígë na daguu yëwúddë Koope ra, saañce faam Simon*. Laha' ri ra, deef jér fénídté pacool Simon beleb, faana tampe níi ti palob nen. Yéesú dagute payi.

³⁹ Tígí daaha, di sígímpé sun fi jérđë, digidte uni túuycé tami faana yeris di. Tami faana yerisse belaa, di yíppée koloh na tooppitoh wa.

⁴⁰ Haala' na' ra, bëewë lahu jéríd rë bëeb, a di míntí man jérë, komute wa Yéesú. Di tíkké wë bëeb ya' payce wa.

⁴¹ I yébítëh yedsdute jéríd caak bal, na fogu wona tih : « Daa fu Koy Koope ! » Ndaa Yéesú digidte uni sun fi wa, kadda'te waa won, ndah wa fi yaa yúhúté biti daa ri Buura Koo fal ri ra, te di fahaay biti daa wa wonun yii baaha.

Kolohi Yéesú Kafarnawum saañce na waare Yúdée
(Saame Marka 1.35-39)

⁴² Lada' Koo ra, Yéesú dúhté gina, saañce tígí daayste. Ow caak koluute saami. Oluu wa ri ra, wa na fahuu hami, kaa' ri saañ hel wa.

⁴³ Ndaa ri won wa tih : « Mi wadtee pay ginni kayya bal, mi waare wa Uni Nebi Nguur ki Koope, ndée yii baaha daa tah Koope wol so'. »

⁴⁴ Daaha, di kolohte na waare ilíyyë na daguu yëwúddë Koope Yúdée rë.

5

Taalibe ya débpí dëek Yéesú rë
(Saame Maccëe 4.18-22 ; Marka 1.16-20)

¹ Lahte bis, Yéesú húmú bük laahi Senesaret*, ow caak ayute na yejantuu hëbísí, na fahuu síkírehí Unni Koope.

² Di otte gaal ana bük laaha, deef seeboh ya cépúté na hosu mbaalli wa.

³ Tígí daaha, di haalte gaali yínée, bi Simon daa laha' ri, nahte ri yeñi gaala

filiß mulaa, di hécöh yutuud bük laaha. Di tookke filib na yeedíd bëewë.

⁴ Woca' ri wona ra, di won Simon tih : « Kúré gaala tígí noodte, don anti bac mbaallon, don seeb. »

⁵ Simon won di tih : « Bahaa, yee mínu fun ra fun pagute rí elga bëeb, fun habuy yin. Ndaa hém daa fu nah so' pañi raa, fun ay bac mbaalla. »

⁶ Wa yeeluutee bac mbaalla. Jénnë habu wa ra caak caako níi mbaalla dalte pas.

⁷ Tígí daaha, wa heegute bëewë húmú gaali yínée rë ya', wa ac habra'i wa. Ayuu wa ra, wa líifrúté gaalli ana ya jén níi gaalla talla' honoh.

⁸ Ola' Simon Peer yii bah, di yeddohte yekke ffi Yéesú, won di tih : « Damaay mi lebee ro Yíkëe, ndée mi bakaaroh. »

⁹ Simon a bëewë bani húmú rë bëeb tíitúté, bi caak jénnë habu wa ra níi caak.

¹⁰ Saak a Sañ koysi Sebede, yee wani Simon boku légéy rë tíitúté bal. Ndaa Yéesú won Simon tih : « Ngana tíit ! Dala'te woteh, fay soo tasee saamid' ow. »

¹¹ Tígí daaha, wa teerute, helute iña lahuu wa ra bëeb ñeyute tal Yéesú.

Payi guuñnda

(Saame Maccëe 8.1-4 ; Marka 1.40-45)

¹² Lahte bis, Yéesú húmú gin-taah deyi baaha, bëyí faana yahte a guuñ púlëhté díi na. Ola' bëe' Yéesú, di yeddohte kotti líhëhté feey, na dañ ri won tih : « Bahaa, mi yúhté biti fu míin sée pay mi haalaat bëewë në†. Fii soo rii pagid' a ? »

¹³ Yéesú yedste ya'i tíkké sun fi, won di tih : « Mi tahte dañu. Yípée wah ! » Guuña yíppée lan faan bëe'.

¹⁴ Yéesú kadda'te ri bílid won di tih : « Ngana won ow yii beh. Paye seeyoha na di olsoh ro, te fu yera' saraha naha' Mëyíis rë fu púusëh, teebi bëewë bëeb biti fu lante. »

¹⁵ Filib fi baaha bëeb, tii Yéesú baattee hen léyëj ; ow caak na ayu síkírehí, jérídß filib fi wa nahee pay.

* **4:38 4.38** Simon fa na wonuu tígí dee ra, daa ri bee Yéesú yed di tii Peer ra. * **5:1 5.1** Senesaret : Tii yíníi laahi Galile. † **5:12 5.12** Mi yúhté biti fu míin sée pay mi haalaat bëewë në : Di gerek, bíníyú deh : Mi yúhté biti fu míin sée bukut mi lan.

¹⁶ Ndaa hom níi rëe Yéesú saañ tígí däayte, dí hom dín fë dage Koope.

Payi lëfëñídë

(Saame Maccëe 9.1-8 ; Marka 2.1-12)

¹⁷ Lahte bis, Yéesú hom yéeddë', i farisenj a i yéeddëh yí kootii Mëyíis maasuute ; wa dúhúu ginna luufa di Galile a Yúdée, lahte yi dúhúu Yerusalem bal. Doolii Koo-Yíkëe húmú Yéesú në, tahte ri na pay jérídfë.

¹⁸ Lahte bëewí kúrú lëfëñíd sun dil ayute, na fahuu haal faam fa, komi ri Yéesú.

¹⁹ Ndaa wa yíih tígë nay wa rii ñéyré rë af caagi bëewë. Wa millúu rii lëwíd sun fi lasa, saamute buut anutee yéellíd lëfëñídë hom sun fi dila ra fíi Yéesú leelii bëewë.

²⁰ Ola' Yéesú dëe gémúu wë rí rë, dí won lëfëñídë tih : « Yaal kowa, fu baalute bakaaddu. »

²¹ Yéeddëh yí kootii Mëyíis a farisenj na wonu nuffi wa tih : « Bëyée na sol Koope bee ra wa ? Daa míñ baala' bakaad henay Koope ? »

²² Bi yúh Yéesú yee nuffi wa, dí won wa tih : « Don níbúu yii baa díh ?

²³ Yi daa lukki yoob biti mi won bëyí beh : fu baalute bakaaddu, mbée kolee fu til ?

²⁴ Woteh don ay yúh biti so' mi Koy-bëe', mi lahte sañ-sañi baalaa mi bakaad feey fi beh. » Di won lëfëñídë tígí daaha tih : « Kolee fu pon dilu, fu saañ faam. Daa mi túuy dë rí. »

²⁵ Lëfëñídë yíppée koloh fíi bëewë bëeb, ponte dila húmú fëndú rí rë, na saañ faam, na kañ Koope.

²⁶ Bëewë bëeb éemúté níi éem, na kañ Koope ñéerë'té a tíit na wonu tih : « Bee woteh bee lëhírey. »

Dëegí Yéesú Léwi

(Saame Maccëe 9.9-13 ; Marka 2.13-17)

²⁷ Filoon fi baaha, Yéesú dúhté, otte yekoh túm tookke tígë në légéyë' rí rë ; dí hínú Léwi. Yéesú won dí tih : « Kolee fu ñee tal so'. »

²⁸ Léwi yíppée koloh, yerisse bëeb, wa ñéerúuté.

²⁹ Léwi antee cégídf ndaje faami, teeriyo-ohi Yéesú. Wani i yekoh túm caak a i ow kay daa boku ñama.

³⁰ Farisenj a yéeddëh yí kootii Mëyíis, yee nonu waa na ra, bi nebaay wa yaa, wa wonu taalibe yi Yéesú tih : « Yi tah dón na boku ñam a yekoh yi túmë a bakaaroh ya ? »

³¹ Yéesú won wa tih : « Jérídfë daa sohluu payoh ndaa bëewë wahu ra neh.

³² Bakaaroh ya daa tahu mi koloh nda wa lof pesad, ndaa bëewë júbú rë neh. »

Yéesú a oora

(Saame Maccëe 9.14-17 ; Marka 2.18-22)

³³ I farisenj wonu Yéesú tih : « Taalibe yi San na caakuu oor, dage ; yi farisenj a henuu cfaaha bal, ndaa taalibe yu dékúu ñam a han. »

³⁴ Yéesú won wa tih : « Bee kílëek lahte ra, dón habuu biti dón míñ oorloh kooyya, te deefa bëe' kood da lísë leelii wa a ? Don halaatuy ri maan ? Funi taalibe yi so' nék madu a bëe' kood baa ra hom a kooyyi ra nen. »

³⁵ Bis ay lah, mi këllú leelii wa. Tígí daaha, wa ay oor. »

³⁶ Yéesú wonte wa léehí bee bal : « Ow na leceh nuf búub has daafa' ri búub kílid. Henun dfaaha raa, búubí hasa ay lah daf, te nuf píisí hasa ii ñéerë' a búubí kíldë. »

³⁷ Te ow na soreh béeñí hasi anti dal poosa' filib mbúus hun[‡] kílid. Henun dfaaha raa, béeñë ay poo mbúusë, wa yúfëh, mbúusë yah.

³⁸ Béeñ has kay, soruu mbúus has.

³⁹ Bëyí meedte hani poosa'te na faheeh han has ; dí haba' biti hana poosa' ra daa lukki neb. »

6

Yéesú a bisa na hílsúu rë

(Saame Maccëe 12.1-8 ; Marka 2.23-28)

¹ Bisa na hílsúu yéwúdfë rë ín, Yéesú a taalibe yi ñeyu waali húus filib i meey bele. Taalibe ya homu waala, yabute na kodu yaanjga yi belaa, na buluñu na húñu.

[‡] 5:37 5.37 mbúus hun : Bëy gini bín fë túmúu han mbúusí yugusu a hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë baaysa' baaysoo. Ndaa mbúusë baha raa, na mínlíléh baaysoh.

² Lahte fariseñji wonu wa tih : « Haala' yi níi don na pagu yii Kootaa kadda'te ri bisa na hílsúu rë ? »

³ Yéesú won wa tih : « Don yúhú yee húmú paŋ Dawit bee yaabuu bani bëewí rë maan ? »

⁴ Di húmú haal Faam Koope*, ñampe na mbúurée yefu fii Koope ra, yee seeyoh ya kut daa waruu naa ñam ra, yedte na bëewí, wa ñamute bal. »

⁵ Yéesú baatte won wa tih : « So' mi Koy-bëe', daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rë. »

*Yéesú a bëe' ya'a beedoh ra
(Saame Maccëe 12.9-14 ; Marka 3.1-6)*

⁶ Lahte bis hílsée kay, Yéesú haalte tígë na d'aguu yëwúsdë Koope ra, yampe na yëeddë'. Bëyí ya'i ñamaa fa beedohte húmú né.

⁷ Yëeddëh yí kootii Mëyíis a farisenja na olsuu Yéesú nda ri ay pay ow bisa na hílsúu rë, nda wa lah yii yabun wa ri.

⁸ Ndaa bi yúh rí yee nuffi wa, tígí daaha di won bëe' tih : « Kolee fu caŋ ffi bëewë bëeb deh. » Bëe' kolohte caŋke daaha.

⁹ Yéesú antee waa won tih : « Cée mi meel ron : Kootaa naha' yi bisa na hílsúu rë ? Paŋ yin wun mbée paŋ yin bos ? Sëmlë' ow mbée yeris bëe' húl ? »

¹⁰ Di yeelte bëewë bëeb níi, antee won bëe' ya'a beedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Bëe' yedte ya'i, ya'a yíppée wah koloŋ.

¹¹ Ndaa keeñni bëewë ñeerúuy a Yéesú rë haayte níi wa na peenu yee nay wa rii mímée paŋ ra.

*Tansi apootarra
(Saame Maccëe 10.1-4 ; Marka 3.13-19)*

¹² Lahte bis, Yéesú lappe sun daŋ daŋi Koope, di d'angke elga bëeb.

¹³ Lada' Koo ra, di dëekké taalibe yi, tanisse na ow sabboo a ow ana, falte wa apootar.

¹⁴ Tii yi wa daa wa yeh : Simon fa Yéesú yed ri tii Peer ra a Anndere koy-yaafi, Saak a Saŋ, Fílip, Bartalemi,

¹⁵ Maccëe, Toomaa, Saak fi Alfe, Simon fi jammbaara[†],

¹⁶ Yudaas fi Saak a Yudaas Iskariyot fa millë'tée yaay Yéesú rë.

*Yëeddë'i Yéesú a payi bëewë
(Saame Maccëe 4.23-25)*

¹⁷ Yéesú kolohte bani apootarri na cépú danja. Laha' ri tígí yéeddë'té di araal danja ra, di caŋke daaha deef taalibe caak húmú né. I ow caak kay húmú né bal : yee dúhúu Yerusalem a ginni kayya Yúdée bëeb, yee i gin-taah búk kísí fë : Tíir a Sidon.

¹⁸ Wa húmú ayu síkírehí Yéesú a payohi jérri wë. Yee yébítëh na ham wa ra wahute bal.

¹⁹ Bëewë bëeb na saamu lebi faan Yéesú af biti lahte yii na dúhë' dii na paye wa bëeb.

*Bëewë lahu sos-keeñ a yee torohu ra
(Saame Maccëe 5.1-12)*

²⁰ Yéesú yeelte taalibe yi tígí daaha, won wa tih : « Don lahute sos-keeñ d'on fi ñékídsë : daa ron lahuu Nguur ki Koope.

²¹ Don lahute sos-keeñ d'on fa yaabu ra : don ay lah njélí doyte. Don lahute sos-keeñ d'on fa na looyu ra : don ay lah neb.

²² Don lahute sos-keeñ biti bëewë kaa' ron, tík d'on dín, sol ron te wa haba' biti d'on ow bos af so' mi Koy-bëe'.

²³ Démíi d'on bec ndah sos-keeñ biti iñyaaha lah : waafi mitte ín d'on seh sun-Koo ra. Yúhí biti caacci wa húmú mokluu yonente ya daaha.

²⁴ Ndaa mas d'on fi yíkëe yí alalla : don pesute nebi ron níi wocce !

²⁵ Mas d'on fa lahu njélí doyte ra : don ay yaab.

Mas d'on fa nebluu ra : don ay lah dígeem d'on looy.

²⁶ Mas biti bëewë bëeb wone wun sun fon. Caacci wa húmú henuu yonente yi padshah ya daaha. »

* ^{6:4 6.4 Faam Koope} : Tígë seeyoh yi bëy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú tabahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mëyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra. † ^{6:15 6.15 jammbaara} : Mín hen bëyí far-farlothe kootii Mëyíis, mbée bëyí non bëewë na haa'uu nguur ki bëy Rom ra.

Yii lenke kaa'oh yon
(Saame Maccëe 5.38-48 ; 7.1-5, 12, 16-20 ; 12.33-35)

²⁷ Yéesú baatte won tih : « Don fa síkíruū së' yee ra, mi won dón tee : lah fëhíi kaa'oh yon dón pagid haa'oh yon yin wun ;

²⁸ yéeniyíi bëewë në cuju ron ra yin wun, dón dagid bëewë na moklu ron ra.

²⁹ Ow lab ro mbey, lah yere ri kakaabi yínée. Ow naaf sabidooru, ngana kadda' ri beyi búubí jítlëe bal.

³⁰ Bëyí dañ ro one ri. Bëyí bëb yii daa fu laha' ri, ngana meel dí ri.

³¹ Iña fahuu ron biti bëewë pagid dón wa ra, lah pëgírii wë bëewí kayya dsaaha.

³² « Don fahuun bëewí fahuute ron kut raa, dón séentúu në waafi mën díh ? Bakaaroh ya sah fahuute bëewë daa fahuu wa ra.

³³ Don pagrun yin wun bëewë në pagiru ron yin wun kut raa, dón séentúu në waafi mën díh ? Bakaaroh ya sah henuu ri dsaaha.

³⁴ Te dón wëtdún bëewë habuu ron biti kut wa ay ron yíníl rëe, dón séentúu në waafi mën díh ? Bakaaroh bal na wëtíd bakaaroh, séentée biti ri ay yínlú teemi yee wëtdë' rí rë.

³⁵ Daa neh ! Lah fëhíi kaa'oh yon, dón pagid wa yin wun te ngënë séentíi yíníl biti ron wëtdë'. Hen dsaaha raa, waafon ay gaan. Don ay teebee biti dón koyyi Koope fa sunaa-sun dsaaha, ndée keeňa naa'te bëewë në gérmih a yee bosu ra na.

³⁶ Di naa'a' Boffon keeň níi naa', lah mëdí dsaaha nen naa'-keeň.

³⁷ Don heefuy ow raa, Koope ii ron heef bal ; don habruiy ow yin raa, Koope ii ron habif yin bal ; lah bëelíi, Koope ay ron baal.

³⁸ Èní bëewí kayya, Koope ay ron on : boonnon ay túmú níi líif, degu níi yúfée. Dee na natduu dón bëewë rë, Koope ay ron natdee dsaaha. »

³⁹ Yéesú ñeyaatte wa léeh won wa tih : « Búumíd mínéh nook búumíd neh a ? Lahaa dsaaha raa, wa bëeb ana ay keen ngas.

⁴⁰ Yoodoh lukeh yéeddëhí míñ ; ndaa yoodohi yoon níi díumël bëeb ay míñ ti yéeddëhí nen.

⁴¹ « Fu olsoh yi losa íl koy-yaafu te fu kénseey dúuñë ílú ?

⁴² Do fa olay sah dúuñë ílú rë, fu míne' won koy-yaafu biti fay rii nísíd losa íl díh ? Wonu teem búkú ! Nisé dúuñë ílú níi illú lan paay, fanti míñ nís losa íl koy-yaafu.

⁴³ « Tal kilki lahte njiriñ na líméh koy kilki lahay njiriñ, te tal kilki lahay njiriñ na líméh koy ki lahte njiriñ.

⁴⁴ Tal kilik yúhsúu koy ka : ñoltok na líméh koy sún te tal hak na líméh koy ba'.

⁴⁵ Bëyí naa'te keeň hom wona' yii wunte ndah keeňi naa'a laha' ri ra ; bëyí bosse keeň nék hom wona' yii bosse ndah bosí keeňa homa' ri ra. Yii won ow bëeb dúhë' rí keeňi kaah.

Bëyí hoffe

(Saame Maccëe 7.24-27)

⁴⁶ « Yi tah dón dékée dëekë'í së' Yíkëe te dón na pëgíh iña na won mi ron ra ?

⁴⁷ Cée mi teeb ron dee na man bëyí na ac soo na bëeb, na síkíreh unna na won mi ra te paga' wa dsaaha :

⁴⁸ dí mada' a bëyí saañ tabahe faam, hacce feey fa níi dabpe nganja, yíppé tabaha sun. Aya' mbénë më rë, mulaa na hüt na laboh faam fa, ndaa míneh ríi bëp bi híin tabaha.

⁴⁹ Ndaa bëyí síkíreh së' te anti ñeyay woni so', dí mada' a bëe' tabah faami te hacay dalaa ra. Aya' mulaa labohte faam fa ra, dí yíppé bëp, poysa'te bëeb. »

7

Ngémí kélfi soldaara

(Saame Maccëe 8.5-13)

¹ Woca' Yéesú woni bëewë iña ri faha' waa won ra bëeb, dí kolohte saaňce Kafarnawum.

² Daaha, lahte kélfe soldaari lahte súrgíi ri fonkote ri níi fonko. Súrgée antee jér níi na ñaatoh.

³ Kela' kélfe ban fi Yéesú rë, dí wolte i baha yéwúd díi na, woni biti dí ac sëmlë' súrgíi kúl kë.

⁴ Lahuu wa Yéesú në rë, wa caguute ri na dagu wonu tih : « Bëe' wol fun doo na ra cal habra',

⁵ ndée dí faha'te yen fi yewúddfë, te daa ri tabahroh tígë na daguu bëy gina Kooper a. »

⁶ Yéesú kolohte ñéerë'té a wa. Lebuu wa faam fa ra, kélffi soldaara wolte i kooy díi na, lah wa wonid ri unni yeh : « Bahaa, ngana mokil afu, mi caleh fu haale faam so' ;

⁷ daa tah mi haba' biti mi yinte carji fíyú. Wone un yínë kut, súrgii së' ay wah.

⁸ Fu ot mi won do ri, biti so' mi bee mi lahte kélfe yí daa paa'uu so' sun, te mi kélfe i soldaar bal. Mi won ow yínë waa na gété rée, dí saañ. Mi won ow kay aye raa, dí ac. Te mi won súrgii së' page yii bee raa bal, dí pañ yaa. »

⁹ Kela' Yéesú unni kélffi soldaara ra, dí éempé woni. Di yísséhté dúukélí bëewé ñeyu tali ra na, won wa tih : « Mee ron won ra ee : mi èlléy bëyí géme'té deh ! Tali Israyel sah, mi èlléy mani na. »

¹⁰ Nimiruu kooyya wolu ra faam kélfee rë, wa díefu súrgée wahte.

Bela koohi këllú búudé rë

¹¹ Filoon fi baaha, Yéesú kolohte na saañ gin-taaha na wonuu Nayin ra, taalibe yi a i ow caak ñéerúuté a ri.

¹² Leba' ri haalaani gina ra, lahte búudé fi na kúrú haca yin. Húldë húmú koy yínë yaafi na ; dí fi yaafa yaala húlté. I ow caak di bëy gina na bedu yaafa.

¹³ Ola' dí fi Yíkëe belaa ra, keeña díumpé díi na, dí won dí tih : « Yedde looya. »

¹⁴ Di antee leboh, tíkké ya' yi jaada, bëewé kúrú búudé fë rë cagute. Di won búudé fë tih : « Kolee yaal kowa ! Daa mi túuy dë rí ! »

¹⁵ Húldë yíppée koloh, tookke na won. Yéesú won yaafa tih : « Koohu abeh ! »

¹⁶ Bëewé bëeb títuté níi tit, wa na kañu Koope wonu tih : « Yonente gaan acce yen na ; Koope acce sëmlë'í bëewí. »

¹⁷ Bëy Yúdée a bëy deyi baa bëeb keluute yee pañ Yéesú rë.

*Yee won Yéesú sun fi Sanj Batis ra
(Saame Maccëe 11.2-19)*

¹⁸ Taalibe yi Sanj bìllúté kélffi wë iñna na pañ Yéesú rë bëeb. Tígí daaha, Sanj dëekké ow ana waa na,

¹⁹ wolte wa dí fi Yíkëe në meeli nda daa ri Sëmlëhë në séentúu rë mbée bëewé wadti sehusow kay.

²⁰ Lahuu taalibe yi Sanj Yéesú në rë, wa wonu ri tih : « Sañ Batis daa wol fun meelu nda daa fu Sëmlëhë në séentúu rë mbée bëewé wadti sehusow kay ? »

²¹ Guuttaa baaha, Yéesú payce na ow caak : i jéríd, i misikid, bëewí lahuu yébítéh, a i búumíd.

²² Di antee won taalibe yi Sanj tih : « Nímílì Sanj na don bílid rí iñna olu ron a yee keluu ron ra. Wéní rí biti búumíddë yeelute, lëfëñíddë koluute, guuñidfa wahute*, likidfa ee keluu ra, bëewé húlú rë këllúté búudé, ñékiddë keluute Uni Neba.

²³ Bëyí af iñi so' taheh dí yeris ngémí, bëyí baa lahte sos-keeñ. »

²⁴ Bi na suu bëewé húmú wolu díi na ra, Yéesú yampe na goneel a dúukélí bëewé yii leñke Sanj Batis na, meelte wa won tih : « Don húmú payu olsoh yi luufa ? Tal bëhéerí ngilaaw ma na jaay ri neh maan ?

²⁵ Kon don húmú payu olsoh yih ? Bëyí bekoh búubbí wunte neh maan ? Yíkëe yí búubbí wunna na pesu pesi nebpe ra olu faam buur.

²⁶ Mantee, don húmú payu olsoh yi luufa ? Yonente neh a ? Mee ron won ra biti dí yonente kaah ; dí luk sah yonente gaan !

²⁷ Daa ri bëe' në wona' Koope Téerëe rë bitih : « Olsee ! May wol ow këllëh daddi ro waal. »²⁷

²⁸ Yéesú baatte won tih : « Mee ron won ra ee : lahay bëyí límúté feey fi beh te luk Sanj Batis gaan. Añcañ bëe' lukki yin Nguur ki Koope ra luk díi gaan. »

²⁹ Bëewé bëeb níi luka' yee koh yi túmë húmú síkíruu Sanj níi rí bëtissé wë rë tahute biti Koope júbpé.

³⁰ Ndaa farisenja a yéeddëh yí kootii Mëyíis tahuy yee faha' Koope ra, wa húmú kaa'uute biti Sanj bëtis wë.

* ^{7:22} 7.22 *guuñidfa wahute* : Di gerek, bínýú deh : *guuñidfa ladute*.   ²⁷ 7.27 *Saame Malasi 3.1*

³¹ Yéesú baatilte won tih : « May mínee mëldë' bëy jamanii bee a yih ? Wa maduu a yih ?

³² Wa maduu a tuŋki tooku këem, yee na wonu affi yee tih : “Fun poosute, d'on becuy ! Fun fogute, d'on hílpý fun !”

³³ Húmú aya' San Batis kaa'a'te ñam a han ra, d'on wonu d'i laha' yébítéh.

³⁴ Aya' so' mi Koy-bëe', mi na ñam maa han ra, d'on wonu tih : “Ëlí ! Bëyí bee ñam a han kut daa afa, te d'i kooya' yeekoh yi túmë a i bakaaroh kay.”

³⁵ Añcaŋ bëewë ñeyu Unni Koope ra bëeb olute biti waalli júbpé. »

Yéesú a belii bakaaroha

³⁶ Húmú lahte fariseŋi hínú Simon dëekké Yéesú ñam faami. Yéesú saaňce faam fin, lahte wa na ñamu.

³⁷ Gini baaha, húmú lahte belii bosse pesad. Kela' ri biti Yéesú ín ñam faam farisenja ra, d'i kúdté bútlí yotuu la'a na wonuu albataar ra, bi líiffé a laakkoloñi nebpe,

³⁸ hompe kotti Yéesú na looy, muun mi na hilsid kotta. Di antee bëeb fen fi moosse wa, fëenté[†] wë, túmpé wë laakkoloña.

³⁹ Ola' farisenja dëek Yéesú faami ra yii bah, d'i won nufi tih : « Bëyí bee hena yonente koon, tin ri ay yúh belaa leb d'i na bee ra a pesadi bosa homa' d'i ra. »

⁴⁰ Yéesú won farisenja tígí daaha tih : « Simon, mi lahte yii nay mi roo wone. » Simon won d'i tih : « Wone mi keloh bahaa. »

⁴¹ Yéesú won d'i tih : « Lahte bëewí ana yi húmú lahrute bëyí në wëtdë' kabut. Bëyí yínée lahidte ri kabut caak, yi yínée luk yaaha sabboo.

⁴² Bi ow yínë waa na sah míneh ríi yíníl kabut ka, d'i baalte wa bëeb ana. Tígí daaha, fu haba' biti bëyí bi di wa fi yaaha nay lukee faha' bëe' wëtdë' rë ? »

⁴³ Simon won ri tih : « Mi haba' ri bëe' kabut ki lukki caak ra. » Yéesú won d'i tih : « Fu won kaah. »

⁴⁴ Di antee yíssëh belaa na, won Simon tih : « Ole yee paŋ belii bee ra ! Haala' mi faamu, fu onay so' mulub hosaa kot

; ndaa belaa hosse kotti so' a muun mi, moosse wa a fen fi.

⁴⁵ Fu fëenëy së' na wodoh fu so' ra ; ndaa haala' mi dee níinén, belaa yedday fëení kotti so'.

⁴⁶ Fu túmëy díw af so' sah ; ndaa belaa baabpe laakkoloñ kotti so'.

⁴⁷ Daa tah mi won don tih : dee faha' so' ri níi faha' ra daa teeba' biti ri baalute bakaad d'i caakki ; ndaa bëe' baalu bakaad ytuud d'a, faha'i na gaaneh. »

⁴⁸ Yéesú antee won belaa tih : « Fu baalute bakaad d'u. »

⁴⁹ Bëewë bani wa húmú loona ra wönantuu hanndal ki wa tih : « Bëyée daa wa níi na kaañ baala' bakaad ? »

⁵⁰ Ndaa Yéesú won belaa tih : « Ngémú sëmlë'té rë ; kolee fu saaň a jaamma. »

8

Bëewë në húmú ñéerúu a Yéesú rë

¹ Filoon fi baaha, Yéesú saaňce na wér filib ginna bëeb, na waare Uni Nebi Nguur ki Koope. Bani taalibe yi sabboo a ana ya daa húmú ñéerúu

² a belebbi d'i húmú líkídté wë yébítéh, yee ri payce jérrí wë. Tii yi wa daa wa yeh : Mari fi bëy Makdalaa bee líkdú yébítéh paana ra,

³ Saan beleb Kusaa fa iñá faam Erot tíkú ya'a ra, Susaan a i beleb caak kay. Belebbi yaa bëeb beyu alalli wa, na habruu Yéesú a taalibe yi.

Anili feeyya maduy ra

(Saame Maccëe 13.1-9 ; Marka 4.1-9)

⁴ Bëewë húmú d'uhúu gin-taah ya bëeb na ayu Yéesú në. Bëewë na baatuu caak, d'i yampe na won wa léehí beh :

⁵ « Lahte bëyí húmú koloh sohi meeyi. Di hom hasli tisoh ka, lahte peppi keente búk waala, kotta ñeete sun, yakka ayute, tanute wa bëeb. ⁶ Lahte yi keen feey fi laha' la'. Paala' wa ra, bi síit feey fa, wa yíppée tam.

⁷ Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan, wa pëeltúté, ñobitaan fa hampe wa, wa tampe.

⁸ Lahte yi keen feey fi loobpe. Wa paalte, talla kolohte, d'uhídté il, laabpe níi

[†] 7:38 7.38 Fëenë fëen belaa kotti Yéesú rë teeba' biti ri yedde Yéesú cér. * 8:8 8.8 laabpe níi laab : Di gerek, bíníyú deh : tal fi tal bëeb límpé pep tíméer (100).

laaf*. » Yéesú baatte won wa tih : « Bëyí lah nuf kelaan, kelaan na ! »

*Yi tah Yéesú na ñeya' léeh ?
(Saame Maccëe 13.10-17 ; Marka 4.10-12)*

⁹ Filoon fi baaha, taalibe yi meelute ri yee faha' won léehë rë.

¹⁰ Di won wa tih : « Don, kúmpë yí Nguur ki Koope teebu don, ndaa yii won mi bëewí kayya bëeb teya' léeh, nda wa yeele raa, wa ëlöh në, te wa kelee raa, wa yïih yee na wonu ra. [☆]

*Iti fi anili feeyya maduy ra
(Saame Maccëe 13.18-23 ; Marka 4.13-20)*

¹¹ « Léehí baa faha' woni yii beh : tisoh ka daa Unni Koope.

¹² Búk waala keen tisoh ka ra daa wa bëewë yénké biti keluu wa Unni Koope ra, Seytaane yíppée ac pahte wa keeññi wa, toñeh wa ay gémé Koope, wa múc.

¹³ Feey fa laha' la' ra daa bëewë yénké biti keluu wa Unna ra, wa yípútée wëe tah a sos-keeñ ; ndaa Unna yípëy níil keeññi wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha : misike waa na rek, wa koluun daaha yeris ngémë.

¹⁴ Feey fa na paal ñobitaan ra daa bëewë yénké biti keluu wa Unna ra, til tilë níi sohle yi éldúnë, alal a neb pes hampe wa tahte níi kaah púley waa na.

¹⁵ Feey fi looba daa bëewë yénké biti keluu wa Unna ra, wa tahuute wa ya' ana, habuute wa a keeñi naa'te, wa pokuute na níi wa dúhrúté njiriñ ra. »

*Léehí lampaa
(Saame Marka 4.21-25)*

¹⁶ Yéesú baatte won tih : « Ow na këdféh lampa líh if sun, mbée bek ri fëgérëh tigal. Daaha neh ! Lampa líkuu líkëe, bëyí haal, ot kotti na.

¹⁷ Yii díapu bëeb ay yúhú, yii laku bëeb ay olu.

¹⁸ Yúhí díee na síkíruu ron Unni Koope ra ! Bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana ay baatu. Bëyí pagay yii baaha raa nék, yii

yutuuda haba' ri biti di lahte ri ra sah ay naafu†. »

*Bëy faam i Yéesú
(Saame Maccëe 12.46-50 ; Marka 3.31-35)*

¹⁹ Koy-yaayyi Yéesú a yaafi wa ayu dii na koon, ndaa caagi bëewë tahte wa míñih lah dii na.

²⁰ Tígí daaha, lahte bëyí won dii tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú éssín, na meelu ro. »

²¹ Ndaa Yéesú won bëewë bëeb tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa bëewë në síkíruu Unni Koope, te ñeye na ra. »

*Yéesú luk ngilaaw doole
(Saame Maccëe 8.23-27 ; Marka 4.35-41)*

²² Lahte bis, Yéesú a taalibe yi haalute gaal, dii won wa tih : « Yen saañ bùk laaha hatni bín. » Wa koluute na suu.

²³ Wa homu húusí laaha, Yéesú fanohite na nee'. Hom homo níi ngilaaw gaan yíppée lab laaha ; mulaa na maannda' líifri gaala, lool dabpe wa.

²⁴ Taalibe ya lahute Yéesú në tígí daaha, na fogu yúunúté rí wonu ri tih : « Yen ee suu húlé rë Bahaa ! » Yéesú kolohte, digidte uni túuycé ngilaaw ma a mboowaanna héddëh. Deyi baa bëeb hente tid.

²⁵ Di won taalibe ya tígí daaha tih : « Ngémën tasa'te ee ! » Wa túitú túitë níi ñéeré'té a éem, wa na meelantuu hanndal ki wa tih : « Bëyí bee mën díi ow bal níi di túuy ngilaaw ma a mulii laaha héddëh rëe sah, wa ñee woni ? »

*Yéesú luk yébítëh doole
(Saame Maccëe 8.28-34 ; Marka 5.1-20)*

²⁶ Húusúu wë laaha ra, Yéesú a taalibe yi teeruu deyi Gerasaa, búgí yíníi laaha jaannda' Galile ra.

²⁷ Kot Yéesú na lah feey, ow yaal di bëy gina, bi yébítëh caak na ham ri, téebiléhté rí. Hente yii maañce, dii na bekeeh búub, na homeh faam. Di dék hacaayin.

²⁸ Ola' bëe' Yéesú rë, dii yeddohte kotta dsaññjohte won tih : « Do fi Yéesú Koy Koope fa sunaa-sun, fu faha' panj so' yih

* 8:10 8.10 Saame Isayii 6.9   † 8:18 8.18 Bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri biti di lahte ri ra sah ay naafu : Bëe' pagay yii baaha ra, daa ri bëe' habay unna keloh ri ra, dii húl fayu raa, dii ay ñak bëeb.

? Daa mi na daj do ri, ngana torohal so' ! »

²⁹ Biti Yéesú ee lík yébítéh fë dii na ra daa tah ri won yii bah. Yébítéh fë haba'te bée' waal caak. Ya' ya a kotta pokalsuu tiij kaa' ri fús koon raa, faraah ri korsa' wa, yébítéh fë yeñ ri luufin.

³⁰ Yéesú meelte ri won dí tih : « Daa fu hínú díh ? » Di tahte won tih : « Mi hínú Dúukél. » Biti yébítéh caak daa húmú díi na daa tah ri won yii bah.

³¹ Yébítéh yë na anuu daj Yéesú biti ri ban waa bet ngaara mi nunja.

³² Deef lahte yubi mbaam-túgëllí caakute na piisúu ñam araal daja hatni baaha. Yébítéh yë na dagu Yéesú nda wa mínu haal mbaammi yaaha na raa. Yéesú onte wa ri.

³³ Yébítéh yë yípútée yeris bée', haalute mbaamma na. Yuba yíppée yeddoh yéelléen kí daja, mbaamma béeb soruute laaha, húlúté.

³⁴ Oluu níröh yí mbaamma yee lah ra, wa heguate suute gin-taahin a ginna luufa, na bíllú yee lah ra.

³⁵ Béewë koluute olsohi yee na wonuu ra. Lahuu wa hëbís Yéesú rë, wa deefu bée' yébítéh yë húmú habu ri ra bekohte búub, tookke hëbís Yéesú ñéerë'té a sago fi. Wa yípútée tíit.

³⁶ Béewë maasuu ra bíllúté wë dëe payuu bée' yébítéh yë húmú habu ri ra.

³⁷ Tíidí misiga tahte bëy Gerasaa béeb dagute Yéesú díh gin wa saañ. Di yeeltee haalaat gaala tígí daaha na faha' saañ.

³⁸ Bëe' yébítéh yë yeris ri ra dajke Yéesú nda wa mínu ñéerë' rëe. Yéesú tahray ri, ndaa won ri tih :

³⁹ « Nimile faam, fu bíld iña pagid ro Koope ra béeb. » Tígí daaha, bée' ñeete filib gina na bíld iña pagid dí Yéesú rë béeb.

*Yéesú luk jér a húl doole
(Saame Maccëe 9.18-26 ; Marka 5.21-43)*

⁴⁰ Nimila' Yéesú rë, dúukélí béewë téebülehté ri. Wa béeb húmú sehu ri.

⁴¹ Lahte bëyí hínú Yayrus, njíidí tígë na daguu yéwúdëe Koope ra, acce wahtii baaha, yeddohte kotti Yéesú, na daj ri ac faami,

⁴² ndah ri hela' koy ki belii na naatoh. Di laha' koy ki yíní baa kut, bi wadti lahaa kíil sabboo a kíil ana. Yéesú hom saaña, dúukélí bëewë darute ri.

⁴³ Deef lahte belii húmú në, hente kíil sabboo a kíil ana yi ri yúfë' ñif. Di túmpé iña laha' ri ra bëeb faammi payoh ya, ndaa ri píyéy yoofaa.

⁴⁴ Di ñeya'te Yéesú filoon, lebpe nuf búubí, yíppée wah kotta-kotta.

⁴⁵ Yéesú meela'te won tih : « Daa leb soona ? » Taasuu bëewë bëeb rë, Peer won ri tih : « Bahaa ! Fu olay biti bëewë bëeb ee yejantuu ra, na babuu doo na hatinna bëeb è ? »

⁴⁶ Ndaa Yéesú won tih : « Ow lebpe soona : mi yéjké biti lahte yii kolohte faan so' . »

⁴⁷ Ola' belaa biti yee pan ri ra yúhúté rë, dí acce, yeddohte kotti Yéesú faana bëeb na saak. Di bíldsté ffi bëewë bëeb yee tah ri leb Yéesú në rë a dee waha' ri kotta-kotta ra.

⁴⁸ Yéesú won dí tih : « Yaa ow, ngémú tahte fu wahte. Fu míin saañ a jaamma. »

⁴⁹ Yéesú hom wona, lahte bëyí kola' faam Yayrus acce, won kélfii tih : « Sohlaay fu mokle Yéeddëhë ; koohu húlté ! »

⁵⁰ Kela' Yéesú wona ra, dí won Yayrus tih : « Ngana néekíñë'. Fu laakira' gém kut, koohu ay koloh. »

⁵¹ Laha' Yéesú faam fa ra, dí tahay biti ow kay haal a ri, henay Peer, Sañ, Saak, boffi kükëyë a yaafa.

⁵² Húlí kükëyë tahte bëewë bëeb na fogu na hawuu. Yéesú won tígí daaha tih : « Ngénë fëgí : kükëyë húley, dí nee' nee'o rek. »

⁵³ Béewë yabute na yenu ri, ndah wa yúhúté biti kükëyë húlté kaah.

⁵⁴ Ndaa Yéesú hampe ya' kükëyë, bëyídsté uni won dí tih : « Kolee, kükëyë beleb ! »

⁵⁵ Kükëyë yíppée koloh. Yéesú nahte wa yeri ñam.

⁵⁶ Boffi kükëyë a yaafa éemúté níi éem, ndaa Yéesú kadda'te wa bíld yee lah ra.

Marka 6.7-29

¹ Lahte bis, Yéesú dëekké taalibe yi sabboo a ana ya, onte wa ham-ham a sañsañ líkée yébítéh béeb a payaa jéríd.

² Di antee waa wol waarii Nguur ki Koope a payi jéríddë.

³ Di won wa tih : « Ngénë küréelii yin waalon : duud neh, nafa neh, yii ñamun neh, hélis neh, te ow banan küréelëh búub lofaa.

⁴ Tígí habuun ron haneel béeb, lah hémí faam fa níi bíñ koluun ron gini baaha ra.

⁵ Te don pay ílý bëewë kaa' hamon haneel raa, lah d'uhí daaha, don paanj pënë mí kotton, teebi wa biti wa homuy kaah. »

⁶ Daaha, taalibe ya koluute suute, haalute ginna luufa béeb na waariyu Uni Neba, na payu jéríddë.

⁷ Kela' Erot géernéerí Galile iña na pagu Yéesú a taalibe yi ra, afá kúnéhté, ndah lahte bëewí wonu ti Sanj Batis daa wadti këllú búudé.

⁸ I ow kay wonu ti yonente Éelí daa feeñiyoh. Lahte yi wonu ti ow kay di yonente ya d'eb rë daa këllú búudé.

⁹ Ndaa Erot won nufi tih : « Mi lecdohote lúum Sanj Batis. Kon bée' na pañ iñi éemílë' yí yaa béeb rë, wadti henan wa ? » Erot na anti faha' oli Yéesú.

*Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-44 ; Sanj 6.1-14)*

¹⁰ Koluu apootarra waala húmu wol wa Yéesú rë, wa bíllúté rí iña pagu wa ra béeb. Wa béeb ñéerúuté, hécuuté waal gin-taaha na wonuu Betsaydaa ra.

¹¹ Keluu dúukélí bëewë biti Yéesú saañce ra, wa koluute téebídí. Lahuu wa díi na ra, díi teeriyohte wa, wonete wa yii lenke Nguur ki Koope, payce jéríddë.

¹² Bi na yéelléh na'a, taalibe yi sabboo a ana ya lebuute ri, wonu ri tih : « Wone bëewí yee saañ ginna leboh dee ra, wa saame yii túmún wë búkkí wë a tígí homun wa, tígë homu yen dee ra lahay yin. »

¹³ Ndaa díi won wa tih : « Don fi yah, yéri wë yii nay waa ñame. » Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú iip a jén ana

kut. Fu wonay biti fun nay lomre bëewí yee béeb ñam maan ? »

¹⁴ Bëewí yaalla húmu në rë warutee mit ow júnní iip (5.000). Yéesú won taalibe yi tih : « Wéni wë tooka' goomal-goomal, bina-bina béeb wadtee hen ow sabay iip (50). »

¹⁵ Taalibe ya pagute yee nahu wa ra, tækruuté bëewë béeb daaha.

¹⁶ Yéesú bebpe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, býidté afi yelte sun, símpé Koope, antee waa lecsa', yedte wa taalibe ya, nahte wa woralsa' wa bëewë.

¹⁷ Bëewë béeb ñamute níi laalute. Négirúu wooññiida ra, wa líiffé dama sabboo a dama ana.

*Woni Peer biti Yéesú daa Kiristaa
(Saame Maccëe 16.13-21 ; Marka 8.27-31)*

¹⁸ Lahte bis, Yéesú hécéhté na dan Koope ; taalibe ya homute hëbísí. Di meelte wa won tih : « Bëewë wonuu biti daa mi wah ? »

¹⁹ Wa wonu ri tih : « Lahte bëewí wonu biti fu Sanj Batis, lahte yi wonu yonente Éelí, i ow kay bal wonu ti fu ow kay di yonente yee merees bi koloh búudé. »

²⁰ Yéesú meelte wa won tih : « A don, don wonu biti daa mi wah ? » Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra. »

²¹ Tígí daaha, Yéesú kadda'te wa won tih : « Ngénë wéni ow kay yin na. »

²² Di antee baat won tih : « So' mi Koy-bée', mi wadtee mok níi mok : baha ya, kélfe yí seeyoh ya a yéeddéh yí kootii Méyíis ii soo faha' tík il ; may hawu húl, te waali éeyé fë filoon fi húl së', may këllú búudé. »

*Dee wadti ñéerúun a Yéesú rë
(Saame Maccëe 16.24-28 ; Marka 8.34 níi 9.1)*

²³ Yéesú antee won bëewë béeb tih : « Béyí faha' ñéeré' a so', díi helan iñi afi, faraah ri enee kurwahi, anti ñee tal so'.

²⁴ Béyí núp húl ay ñak ñíñi ; ndaa béyí tah ñagi ñíñi af so', ay lah pesa na dúmeh rë.

²⁵ Kaah neh biti alal mi éldúnë caleh ow yaay ñíñi, sanju afi a ?

²⁶ Béyí iñi so' a wonni so' tah ri sopoh fíi bëewë, so' mi Koy-bée' may rii súugëh

yii nay mii aye filib ndami so', daa ndami Baaso' a malaaka yi sela ya ra.

²⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte bëewí ewu don na deh, balaa wa húl, wa ay ot Nguur ki Koope. »

*Teeba'i Yéesú ndami
(Saame Maccée 17.1-8 ; Marka 9.2-8)*

²⁸ Yii wadtee hen waal peeye filoon fi bee wona' ri iñyaa ra, Yéesú dëekké Peer, Sañ a Saak, wa lawute sun dan, dí na dan Koope.

²⁹ Di hom dana, kanama lofisohte, búubí na' naa'o níi na hap íl.

³⁰ Dee a deh, ow ana feeñiyuute na gonlu a ri : wa húmú Mëyiis a yonente Éelí.

³¹ Wa fi yaa bal, búubbí wë naa' naa'o níi na hap íl. Wa gonlu sun fi húlë wadti húl Yéesú Yerusalem ra.

³² Peer a kooyyi húmú nee'ute nee'i misikke. Yúunúu wë rë, wa olute ndami Yéesú a bëewí ana ya homu a ri ra.

³³ Tígë në takuu bëewë a Yéesú rë, Peer won dí tih : « Bahaa, neþpe biti yen homun tígí deh, fun yíp dút éeyë : fu lah yínë, Mëyiis yínë, Éelí yínë. » Peer húmú yéeh iña na won dí ra.

³⁴ Di hom wona, lahte nérí acce húunté wë. Taalibe ya tíitúté húunë húun wë nérë rë.

³⁵ Lahte uni dofohte filib nérë won tih : « Bee daa Koy so'. Daa ri bee fal mi ra. Síkíríí rí ! »

³⁶ Wona' una níi wocce ra, taalibe ya olute biti Yéesú a afi kut daa tasu tígë. Wa habute yii baa waa na, te bíñ fë, wa bíllúy ow yee olu wa ra.

*Payi kükëyë yin na ham ri ra
(Saame Maccée 17.14-18 ; Marka 9.14-27)*

³⁷ Kéy fín fë, cépúu Yéesú a taalibe yi dana ra, lahte dúukélí bëewí ayute téebílhí.

³⁸ Ow di bëewë bëyídté uni won tih : « Bahaa, mi dñan ro biti fu olsid so' koy so'. Mi laha' ri koy kut.

³⁹ Yébítëh daa na ham ri. Te ri ham ri raa yíp ríi beka' liik, hégiy faana hégiyí misikke, púumil búgë ; balaa yébítëh fë yeris ri raa, hom rii mokla' mokloo níi !

⁴⁰ Mi dñanke taalibe yu lígí yébítëh fë, ndaa wa míníh yin na. »

⁴¹ Yéesú tahte won bëewë tígí daaha tih : « Don fi bëy jamani beh, dñon fi bossi yee gémuy Koope yee ra, may home dñon na mi müjdé rën níi kirih ? » Di antee won bëe' tih : « Kom so' koohu deh ! »

⁴² Kükëyë na ac Yéesú në, yébítëh fë kéenídíté rí feey, hégycé faana hégiyí misikke. Ndaa Yéesú digidte uni túuycé yébítëh fë dúh líkké rí, yedte kükëyë boffi.

⁴³ Bëewë bëeb éemúté níi éem di dñee gaana' Koope doole ra.

*Woni Yéesú biti ri ay yaayu
(Saame Maccée 17.22-23 ; Marka 9.30-32)*

Bi homu bëewë bëeb éemí wë di iña pañ Yéesú rë, dí won taalibe yi tih :

⁴⁴ « Hëbí yee nay mi ron wone bee ra affon : so' mí Koy-bëe', may yaayu bëewë. »

⁴⁵ Ndaa taalibe ya húmú yíh yee fahári waa won da. Koo onay wa nufi yúhúun wë wona bíñ fë, te wa kaañuy meel Yéesú yin na.

*Bëe' lukki gaan ña
(Saame Maccée 18.1-5 ; Marka 9.33-40)*

⁴⁶ Filoon fe, taalibe ya na taasantuu bëe' lukki gaan waa na ra.

⁴⁷ Bi yúh Yéesú yee nuffi wa, dí bëb kükëy yutuud cëgídté hëbísí,

⁴⁸ antee waa won tih : « Bëyí af so' tah dí ham kükëy ti bee nen a ya' ana, deef dí ham so' ; te bëyí ham so', deef dí ham bëe' wol so' ra. Bëe' haba' afi biti daa ri lukki yin dñon na ra, daa ri lukki gaan. »

⁴⁹ Sañ won tígí daaha tih : « Bahaa, fun olute bëyí líkë' yébítëh tiyu. Biti ri noneh yen na tahte fun kadduute ri. »

⁵⁰ Yéesú won tih : « Ngënë këddíí rí ! Yúhí biti bëyí kaa'aay ron, ñéerë' a ron. »

*Bëy Samari ya kaa'uu teeriyohi Yéesú rë
(Saame Maccée 18.1-5 ; Marka 9.33-40)*

⁵¹ Leba' wahtaa wad rii bëyrëe Koope sun ra, Yéesú cañke lok biti ay saañ Yerusalem.

⁵² Di wolte i ow këllëh rí. Wa suute, haalute gin di Samari, saamdi tígë nay rii home ra.

⁵³ Ndaa biti ri hom saañ Yerusalem tahte bëy gina kaa'ute.

⁵⁴ Keluu Saak a Sanj yii baa ra, wa wonu Yésú tih : « Bahaa, fu fahaay biti fun kénéid pilliña sun fi wa, mukíl wë woo ? »

⁵⁵ Di yísséhté waa na, wonte affi wa.

⁵⁶ Wa anutee koloh na suu gin kay.

*Bëewë fahuu ñéerë' a Yésú rë
(Saame Maccëe 8.19-22)*

⁵⁷ Homuu wa waala ra, lahte bëyí won Yésú tih : « Tígí míñ fúu saañ bëeb, may ñee talu. »

⁵⁸ Yésú won dí tih : « Tílé yë lahute faam, yakka lahute túf, ndaa so' mi Koy-bée', mi lahay dék. »

⁵⁹ Yésú won ow kay tih : « Aye fu ñee tal so'. » Ndaa bée' won dí tih : « Bahaa, on so' paay mi pay mi hace baaso'. »

⁶⁰ Yésú won dí tih : « Légéyú hac búudé neh* ; kolee fu waareye Nguur ki Koope. »

⁶¹ Ow kay wonil Yésú tih : « Bahaa, may ñéerë' a ro, ndaa on so' paay, mi pay takohi bëyí faam so'. »

⁶² Yésú won dí tih : « Bëyí tílé' tílee heeltee, mính non Nguur ki Koope. »

10

Woli Yésú taalibe yi sabay paana a ana

(72) ya

(Saame Maccëe 11.20-24)

¹ Filoon fi baaha, Yésú-Yíkëe tanisse i ow kay. Wa ow sabay paana a ow ana (72), faha' woli wa ana-ana, wa këllëh rí gin-taah ya a ílìyyë wad rii ñeya ra bëeb.

² Di won wa tih : « Meeya laabpe te lecoh ya míth yin ; kon dëgí yíkíi meeya baat i lecoh, wa ac leja. ³ Kélí mi wol ron ti ndenji suu filib i gúmú nen.

⁴ Ngënë kürëelíi héliis, mbée nafa, mbée ñafad lofaa ; ngënë cégelíi wodoh ow waala.

⁵ Don haal faam, dëbii dagid bëy faam fa jaamma.

⁶ Bëyí sosse hom na raa, jaammaa d'agu don ra ay cép sun fi. Bëyí sosse homay na raa nék, jaammaa nimil don na.

⁷ Lah hëmí faam fi baaha, d'ón ñam te ron han yii yero ron na. Bëyí légéy wadtee yínlú opa'i. Ngënë jëebëntii faamma.

⁸ Don haal gin, d'ón habu na haneel raa, yii yero ron lah ñëmí.

⁹ Lah pëyí jéríddë gini baaha, te ron won bëewë dékú né ré bëeb biti Nguur ki Koope lebohte wa.

¹⁰ Ndaa ron haal gin, d'ón habuy na haneel raa, lah dúhí këemë, d'ón won bëewë tih :

¹¹ "Pëndë mée ginon ñaak kotti fun ra, fun ee waa paagu ra, teebi ron biti d'ón homuy kaah. Añcañ, yúhí biti Nguur ki Koope lebohte ron na."

¹² Mi won d'ón tee : yiin nay aattiye Koope bëewë rë, daani bëy gini baaha ay luk bi bëy Sodom misik. »

¹³ Yésú baatte won tih : « Mas d'ón fi bëy Korasin ! Don torohute, d'ón fi bëy Betsaydaa ! Kimtaanna pagu gin d'ón da, paguun Tíir a Sidon koon, tin bëy ginni yaaha maañutee lamboh saaku, wa leefoh yet, teeba'i biti wa lofute pesad. »

¹⁴ Daa tah yiin nay aattiye Koope bëewë rë, daanon nay luke bi bëy Tíir a bi bëy Sidon misik.

¹⁵ A d'ón fi bëy Kafarnawum, mbaa d'ón habuu biti d'ón ay bëyrú níi sun-Koo neh ? Ee-ëe' ! Añcañ, d'ón ay cépíru níi safara. »

¹⁶ Yésú baatte won taalibe yi tih : « Bëyí síkíreh rën, d'eef dí síkíreh së' ; bëyí kaa' síkírehí rën, d'eef dí kaa' síkírehí së' ; te bëyí kaa' síkírehí së', d'eef dí kaa' síkírehí bée' wol so' ra. »

Nimili taalibe yi sabay paana a ana (72) ya

¹⁷ Ayuu taalibe yi sabay paana a ana (72) ya waala koluu wa ra, keeñni wa sosse níi sos. Wa wonu Yésú tih : « Yíkëe, fun ñeya' tiyu fun túuy yébítëh yë panj yin raa sah, wa ñee na. »

¹⁸ Yésú won wa tih : « Mi otte Seytaane hélkisë'té sun, keente ti héley nen.

¹⁹ Síkírii : mi onte ron sañ-sañi tíluun d'ón sun gon a sun dagal a d'akaya'i Seytaane a dee gaana' ri doole ra bëeb, te yin ii ron mínlara.

* **9:60 9.60 Légéyú hac búudé neh** : Di gerek, bíníyú d'eh : yéddí húlidéé hac húlidéé.

20 Ndaa biti yébítéh yé ñeyute wonon banan hen damaa don na ; dëmíi biti kay, tii yon ín sun-Koo. »

Kúmpée teeбу bëewë bëy éldúnë heefu wa ra
(Saame Maccëe 11.25-27 ; 13.16-17)

21 Wahtii baaha, Ruuh-Pesenj soslite keeñ Yéesú níi sosil. Yéesú yíppée won tih : « Baap, Yíkíi sun a feey ! Mee roo sím rë, di yee teeba' fu bëewë bëy éldúnë heefu wa ra iña dap fu baha ya a bëewë janjiyu ra. Baap, yii baa daa neba' ro, daa tah ri laha' dsaaha ! »

22 Yéesú baatte won bëewë tih : « Baaso' tíkké iña béeb ya' so'. Ow yéeh so' mi Koy ka hém henay Baaso' ; te ow yéeh Baaso' hém henay so' mi Koy ka a bëewë mi faha' wa rii teebs ra. »

23 Di antee yísséh taalibe yi na, won wa fi yaaha tih : « Lahute sos-keeñ bëewë olu yee olu ron ra. »

24 Mee ron won dsa ee : caakke yonente a buurri húmu fahuute ot yee olu ron ra, wa oluy ri ; te wa húmu fahuute keloh yee keluu don dsa, wa keluuy ri. »

Anili bëe' naa'-keeñ dék Samari ra

25 Tígí daaha, ow di yéeddéh yí kootii Méyiis kolohte na saam olsohi Yéesú, meelte ri won tih : « Bahaa, mi wadti paga yi níi mi lah pesa na d'uméh rë ? »

26 Yéesú won dí tih : « Kootaa won yi na ? Fu yoon yi na ? »

27 Bëe' tahte won tih : « Kootaa won tih : "Lah fëhíi Koo-Yíkëe di keenñon béeb, di peson béeb, di dooloon béeb a nuffon béeb. Di fahuu ron affon, lah fëhíi moroommon dsaaha."* »

28 Yéesú won dí tígí daaha tih : « Yee won fu ra kaah. Fu pan yii baa raa, fay lah pesa na d'uméh rë. »

29 Ndaa bëe' na saam layaa, meelte Yéesú won dí tih : « A wa daa moroomi so' ? »

30 Yéesú won dí tih : « Lahte bëyí húmu kola' Yerusalem na saañ Yéríkëe. Di hom waali, i banndi gecsuute ri, naafute búubbi, labute ri labbi misikke, anutee saañ, helute ri hanndlal ki húl a pes.

* **10:27 10.27** Saame Tali Léwí 19.18 ; Nérsí Kootaa 6.5
Di gerek, bíníyú deh : *ow di bëy tali Léwí.* † **10:34 10.34** Béenëe hosii gaañña, díwë éylíi misiga.

31 Deef lahte seeyohi ñee waali baaha. Ola' ri bëe' rë, dí ñeete búk waala hatni yínée saañce.

32 Ow di bëewë na habruu seeyoh ya ra* ñeete daaha bal, otte bëe', ñeete búk waala hatni yínée bal saañce.

33 Ow di bëy Samari saañ baañ ñeete waali baaha bal. Laha' dí fi baa daaha otte bëe' rë, keeña dímpé ces.

34 Di lebohte bëe', bëbpe béeñ a díw payce gaañña†, ñaawte wa, antee rii tík sun fi mbaam fi, kúdté rí tígí dí míñ née payu, tooppitohte ri.

35 Kéy fin fë, dí yedte yíkíi faam fa hélíis caak, antee rii won tih : "Tooppitee bëyí beh ; mi ñeyaat dee raa, yii tíkëh sun fi hélsé yed mi ro yee ra béeb, may roo waa yíníl." »

36 Yéesú meelte ri won tih : « Di bëewí éeyë yí Yah, fu haba' biti bëyí bi waa na daa pagid bëe' hawu ra, ti di wadti pagraa ow moroomi nen ? »

37 Yéeddéhí Kootaa won dí tih : « Bëe' teeb ri naa'-keeñ, payce ri ra. » Yéesú won dí tígí daaha tih : « Tílé fu hen dsaaha. »

Hanliri Yéesú Martaa a Mari

38 Yéesú hom waali a taalibe yi, dí lahte gin, ow beleb di bëy gina hampe ri haneel faami. Bëyí belaa hínú Martaa.

39 Di lahte koy-yaafi hínú Mari. Koy-yaafa acce, tookke hëbís dí fi Yíkëe, na síkíreh iña na won dí ra.

40 Martaa nék, légéyí caaga faam fa hampe ri. Hompe níi ri lahte Yéesú në, won dí tih : « Yíkëe, fu olay biti koy-yaaso' helte légéyí faam fa béeb ya' so' a ? Wone ri habra' so' book. »

41 Di fi Yíkëe won dí tih : « Do fi Martaa, iña mokil do ra caakke,

42 ndaa yínë kut daa lah na solo. Mari tanis bee gén dë, te ow míñeh ríi kaa' síkírehí së'. »

11

Dee na daguu Koope ra (Saame Maccëe 6.9-13 ; 7.7-11)

1 Lahte bis, Yéesú húmu ílý na dsañ Koope. Woca' ri ra, ow di taalibe yi won

* **10:32 10.32** *Ow di bëewë na habruu seeyoh ya ra :*
10:34 10.34 Béenëe hosii gaañña, díwë éylíi misiga.

di tih : « Yíkëe, yeedíd fun di na daguu Koope, ti dee húmú yeeddë' Sanj taalibe yi ra nen. »

² Yéesú won wa tih : « Don yahti dan Koope raa, lah wéní tih :

Baap,
bëewë yúhún biti tiyu selate.

Nguur ku lahan bëewë në.

³ Bisi yílëe Koo bëeb, lah on fun njél.

⁴ Baal fun bakaaddi fun ;
ndée bëyí tooñ fun bëeb, fun baal ri bal.
Ngana yeris nuf bos haal fun. Démíin ! »

⁵ Yéesú wonaat wa tih : « Ow di don na pay faam kooyi leelu elek koon, won di bitih : "Wëtid së' bookaa kiid éeyë daa noo, yaal kowa ;

⁶ mi laha' haneel faam so', te mi lahay yii yera mi ri."

⁷ Te kooji baa won di biti raa : "Ngana ñogol so' ! Mi wonte ilí las so' níi wocce, te funi koyyi so' fanuute. Mi mínéh koloh yero yin !"

⁸ Daa mi won d'on di ee biti di ay koloh yeri ñam. Di ii kola' yeri ñam biti di kooji dé' ; di ay rii yed iña sohla' di ra bëeb, ndah bëe' na meela' ra bekay na sopoh, ñaakke meela'a rek*.

⁹ « Mi won don tee bal : dëgí don ay onu, sëemí d'on ay ot, lëbí ilé d'on ay kúnsíru.

¹⁰ Ahañkay ! Bëyí d'an ay onu, bëyí saam ay ot, te bëyí lab il ay kúnsíru.

¹¹ Boffi koy ki bi d'on na, nay yere koohi gon biti ri daga ri jén,

¹² mbée yera ri dagal biti ri daga ri wah ?

¹³ Bosuu d'on níi, d'on mínú pagid koyyon yin wun. Kon d'on mínú yii baaha raa, deef luka' Boffa sunaa-sun neh : bëyí d'an di Ruuh-Peseñ, di ay ri rii on. »

*Sañ-sañi Yéesú kola' waa na ?
(Saame Maccëe 12.22-30, 43-45 ; Marka 3.22-27)*

¹⁴ Lahte bis, Yéesú hom payi bëyí laha' yébítéh fi kadda' ri won. Yedda' yébítéh fë bëe' rë, bëe' dalaatte won. Bëewë húmú daaha ra bëeb éemúté.

* ^{11:8 11:8} di ay rii yed iña sohla' di ra bëeb, ndah bëe' na meela' ra bekay na sopoh, ñaakke meela'a rek : Lahte bëewí habuu ri deh : ndaa bëe' ay kaa' lah gace yed ri iña sohla' di ra bëeb.

¹⁵ Ndaa i ow waa na wonu di ñéerë' a Belsebul buuri yébítéh yë, daa tah di mín wëe lík.

¹⁶ I ow kay na saamu olsohi, nahute ri pan kimtaani nay teebee biti Koope daa wol ri.

¹⁷ Ndaa bi yúh Yéesú yee nuffi wa, di won wa tígí daaha tih : « Bëewí daa boku nguur haa'ee filib fi wa raa, nguur ki baa ii millé' keen a ? Bëewí daa boku faam haa'ee filib fi wa raa, faam fi baa ay millée poo.

¹⁸ Kon hena biti Seytaane haa' afi koon, nguur ki ay mínée cañ díh ? Don wonu neh Belsebul daa yed so' sañ-sañi líkëe mí yébítéh è ?

¹⁹ Hena biti Belsebul daa yed so' sañ-sañi na líkë' mi yébítéh rëe, kon daa yed bëewën sañ-saña na líkúu wë yébítéh rë ? Wa fi yaa teebute ron biti d'on homuy kaah !

²⁰ Yee lah ra biti kay, mi ñéerë' a Koope daa tah mi mín lík yébítéh. Baa daa teeba' biti Nguur ki Koope lahte níi d'on na.

²¹ « Bëyí mitte ow ham ngodi, cañ wohi faami raa, ow ii leb alal mi.

²² Ndaa bëyí luk di doole ac, yejoh ri haa' ban di raa, di ay naaf ngoda húmú yaakaar ri ra, anti wora' iña beb ri dii na ra bëeb.

²³ « Bëyí ñéerëey a so', kaa'a'te so' ; te bëyí habraay so' négirë'í yubi so', bëyí baa hasla' hasloo.

²⁴ « Yébítéh d'úh ow na raa, saya' mbale luufin saame tígí hílsée rí. Di olay raa, wona' nufi tih : "May nimil tígë húmú kola' mi ra."

²⁵ Di nimil deef bëe' man ti faam fi parute, yugusute níi wunte raa,

²⁶ tígí daaha, di ay pay saam yébítéh paana kay, yi luku rii sohoor, wa ac dék bëe' në. Hen d'aaha raa, dee nay millée bëe' rë ay luk dee man di débëenë rë bos. »

²⁷ Yéesú hom wona, un feleb d'ofohite filib fi bëewë won di tih : « Belaa kúd dë eldúnë bëpídté rë rë lahte sos-keeñ. »

²⁸ Ndaa Yéesú won di tih : « Bëewë në síkírúu Unni Koope te na ñeyu na ra kay, daa lahu sos-keeñ. »

*Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra
(Saame Maccée 12.38-42)*

²⁹ Bi na baatuu bëewë caak hëbís Yéésú, di won wa tih : « Don fi bëy jamanii bee dón bosute ; dón meeluu kimtaani kola' Koope na a ? Añcañ dón ii teeбу kimtaan hém henay yee húmú kat yonente Sonaas ra. [◊]

³⁰ Di húmú ñeya' Koope Sonaas na teeþpe bëy Níníif doolii, di ay ñeyee so' mi Koy-bëe' né daaha bal, teeþ bëy jamanii bee doolii.

³¹ Yiin nay aattiyyee Koope bëewë rë, buuri belaa húmú llíf deyi Sabaa ra ay koloh, cañ fii dón fi bëy jamanii beh, teeþ dón biti dón homuy kaah. Di húmú kola' ginna lukuu wuloh ra neh, acce síkírehí wonnee ke Salomoo neb keloh níi rë è ? Añcañ, bëyí luk Salomoo gaan daa deh.

³² Yiin nay aattiyyee Koope bëewë rë, bëy Níníif bal ay koloh cañ fii dón fi bëy jamanii beh, teeþ dón biti dón homuy kaah. Keluu bëy Níníif waarii Sonaas ra, wa lofute pesad neh a ? Añcañ, bëyí luk Sonaas gaan daa deh. »

*Léehí lampaa
(Saame Maccée 5.15 ; 6.22-23)*

³³ Yéésú baatte won tih : « Ow na këddéh lampaa dap ri, mbée líh if sun fi. Daaha neh ! Lampa líkúu líkée, bëyí haal, ot kotti na.

³⁴ Íllú daa lampii faanu : íllú wah raa, fu homa' leelii niiña ; ndaa íllú nebay raa, fu homa' ñúusë.

³⁵ Kon lah olsee afu nda niiña doo na ñúus neh.

³⁶ Hena biti fu homa niiñ níi cér yinë sah homay ñúus rëe, fay home niiñ ti dee na hawaana' ro lampii niiñce ra nen. »

*Yee na seh farisenja a yéeddéh yi
Kootaa ra
(Saame Maccée 23.1-36 ; Marka 12.38-
40)*

³⁷ Woca' Yéésú wona ra, lahte farisenji dëekké rí ñam faami. Laha' ri faam fa ra, di haalte wa na ñamu.

³⁸ Farisenja éempé, ola' ri biti Yéésú booñjaay booñjohi ñeete waal na dal ri ñam ra.

³⁹ Di fi Yíkée won di tígí daaha tih : « Elí dón fi farisenja di madu dón : dón hom hosuu fëel fí gulunja a loonna dón hel filib. Don hosuu faannon dón hel keeññon : dón caakute nuf lohaa te dón bosute nuf.

⁴⁰ Don daa lúhú nuf ! Bëe' sak fëel rë, daa sak filib bal neh a ?

⁴¹ Èní ñékídëe kay iña lahuu dón ra. Hen daaha raa, dón ay lan ces.

⁴² Mas dón fi farisenja ! Yii lín dón bëeb, dón wod' na Koope níi luka' yee lukki ñak solo ra, ndaa dón sarganuute pañ yii júbpé a faha'i Koope. Añcañ, yaa daa iña wadti pagun koon da, yee tas d'a banti halu.

⁴³ Mas dón fi farisenja ! Don fahuu took ñaanna këlléh di llíyyë na daguu Koope ra, te dón fahuu biti dón woduun a ya' ana këemmë.

⁴⁴ Mas dón fa madu a luuyyi tíinndúuy, bëewë ñeyuu sun, te wa yíih biti wa ñeyuu sun luuy ra. »

⁴⁵ Ow di yéeddéh yí kootii Mëyíis won di tih : « Bahaa, fu wonaa daaha raa, d'eef fee fun sol ra bal. »

⁴⁶ Yéésú won di tih : « Í ! Mas dón fi yéeddéh yí Kootaa ! Don tíkuu bëewë eni bítte te dón na hëbíriih wë dalaa sah.

⁴⁷ Mas dón fa tabahuu luuyyi yonente ya caaccon húmú bëemú wë rë tabah yi wunte ra.

⁴⁸ Daaha, dón teeþuute biti dón ñéerúté a yee húmú pagu caaccon ra : wa bëemúté yonente ya, dón ayute dón na tabahu luuyyi wa.

⁴⁹ Yii baa daa tah Koope fa yúh bëeb dëe won tih : "May wol i yonente a i apootar waa na, ay lah yi wa bëem wë, yee wa mokil wa níi mokil."

⁵⁰ Daa tah ñif mi yonente ya bëemú dala'te sagi eldúnë níi a woteh ra, ay keen sun fi bëy jamanii beh :

⁵¹ dala'te bëemí Abeel [◊] níi bi Sakari fa bëemú baylii Faam fi gaani Koope, hanndal ki tígé na hawruu ra a tígí selaa. Mee ron won da ee : kaah biti bëy jamanii bee ay yíníl ñíinnë kéendú yaa ra bëeb.

⁵² Mas dón fi yéeddéh yí Kootaa ! Don wodute llé në yúhú yee won Koope ra ;

don fi yah, don kaa'ute haal, don anutee kaa' bëewë fahuu ra haal. »

⁵³ Kola' Yéesú tígí daaha ra, yéeddëh yí kootii Mëyíis a fariseñja haayluute sun fi, na anuu rii meel yin fi yin béeëb.

⁵⁴ Wa na olsuu ri, nda ri ay won yii ñeyay waal raa.

12

Líkíní Yéesú taalibe yi

(Saame Maccée 10.19-20, 26-33 ; 12.32)

¹ Wahtaa na wona' Yéesú fariseñja na a yéeddëh yí kootii Mëyíis rë, i ow júnni-júnni na baatuu ac ; caagi wa tahte wa na togantuu hanndal ki wa. Yéesú débë' taalibe yi na won wa tih : « Lah mëytíi lëwíirí fariseñja*, daa ri wonnee ke wa teem bükki wë rë.

² Yii laku béeëb ay olu, yii dapus béeëb ay yúhú.

³ Yii don won dí filib ñúus béeëb ay keluu na' këtëej, te yii don mëddë' rí filib las béeëb ay daañjuu këem.

⁴ « Mi won don na, don fi kooyyi so' : ngënë néehí bëewë na hawu ow húl rë, wa mính yii luk baaha.

⁵ Cée mi teeëb don bée' warun don neeh ra : néehí Koope, ndah ri hap húl rëe míñ bek safara. Mi won don tee bal, don wadti neehun dí.

⁶ « Ndiit iip na yéeyíih fíttíj ana woo ? Añcañ, yínë sah na múuyéh né Koope.

⁷ Baatte biti fen fi affon sah kídúté ! Kon ngënë sídii yin, don génú líir ndiit fap !

⁸ « Mi won don tee : bëyí won fíi bëewë biti dí non bëewí so' mi Koy-bée', may won fíi malaaka yi Koope biti bëyí baa non bëewí së'.

⁹ Bëyí won fíi bëewë biti dí yéeh së' nék, may won fíi malaaka yi Koope biti mi yéeh bëyí baaha bal.

¹⁰ Bëyí won yin bos sun fi so' mi Koy-bée' béeëb, dí míñ baalu. Yaha sun fi Ruuh-Pesenj raa nék, bëyí baa ii baalu.

¹¹⁻¹² « Don téeekrú këem filib ílíyyë na daguu yëwúsdë Koope ra mbée fíi njíittí gina a bëewë homru nguur ka ra, ngënë sídii : yee nay ron layee wahtii baaha

teme ra ii kola' don na, ay kolee Ruuh-Pesenj na. »

Léehí yíkíi alal ma lúh nufra

¹³ Tígí daaha, ow di bëewë won Yéesú tih : « Bahaa, wone bahii so' wod so' na alal ma helid fun boffi fun ra. »

¹⁴ Yéesú won di tih : « Kooja, daa fal so' aattiya'i iñon mbée wora'i alal mon ? »

¹⁵ Di antee baat won bëewë béeëb tih : « Lah héní wun, ngënë fëhíi alal níi lukus, ndée caagi ow alal taheh ri laha' ñíiní. »

¹⁶ Tígí daaha, Yéesú ñeya'te wa léeh won wa tih : « Lahte yíkíi alal mi húmu laha' meeyyi laabpe níi laab.

¹⁷ Di won nufi tih : « May hene dí dëh, bee lahay mi tígí túmë mí pebi so' bee ra ? »

¹⁸ Mi ot na ! May hene dëh : may baate misah yi so', mi túm pebi so' a iña laha' mi ra béeëb filib.

¹⁹ Mi anti won af so' tih : mi lahte alal mi ay soo míñ kúd' kíil caak ; mi talla' hílsëh, mi ñame, mi hane níi keeñ so' sos siib."

²⁰ Ndaa Koo won dí tih : « Lúh nuf fe ! Fay húl elgee woteh beh. Daa nay lahee iña yefid fu afu ra béeëb leegi ? »

²¹ Yéesú baatte won tih : « Bëyí homa' négirë' alal mi saañ afi na kut, saamay Koope, hom míllë' daaha. »

Koo daa na ona'

(Saame Maccée 6.19-21, 25-34)

²² Yéesú antee won taalibe yi tih : « Yii baa daa tah mi won don tee : ngënë sídii yii ñamun don, mbée yii bekuun don.

²³ Pes luk ñam lah solo, te faan luk yéré lah solo bal.

²⁴ « Ëlsíi ñaakka : wa na sëhíh níi púlé lec, wa lahuy misah, lahuy túmëe, ndaa Koope ee waa ñémíd rë ! Don nék, don lúkíh yakka lah solo a ?

²⁵ Wa don na, sídë'ë né sídë' rí rë, míñ fehe níi baat yin yutuud pesi ?

²⁶ Hém don daa míñ yii yutuudi baa raa, don sídúu yi yin kay ?

²⁷ « Ëlsíi dee man capussi gaaw fa luufa ra : wa na légéyíh te wa na mëkíh díis búub. Añcañ, mee ron won ra ee : dí fi buura hínú Salomoo ra sah, húmu laha' ri

* ^{12:1 12.1 lëwíirí farisenjja} : Lëwíirí daa na tah mún më na yugusu mbúurú rë poosa'.

alal níi, dí lahay búubbí mada' a capussi gaaw fi yaa wun !

²⁸ Ngémén tasa'te ee ! Koope posil gaaw fa luufa woteh níi wa man daaha wun, te teem kék wa ay luuhu tamu raa, dí ay lukee bek don fi yaa búub neh a ?

²⁹ Kon ngénë mëklí affon saami yii ñamun don mbée yii hanun don ; ngénë sídfí.

³⁰ Bëewë nënöh bëewí Koope feey fi bee ra daa na moklu affi wa saami iñyaaha béeëb. Ndaa don fi yah, Boffon yúhté biti don sohluute wa béeëb.

³¹ Nguur ki Koope daa mit saam ; bee tas da ín ya' Koo !

³² Don fa yubi yutuudi beh, ngénë néekíñíi, ndée Boffon daa faha' biti don haal Nguur ki.

³³ Yéeyí alal mon don sarah ñékíd dë cadum fa. Sëemí tígí wëerté, négírii alal mi mínéh dûm sun-Koo, tígí lohoh liileh na te lahay maasoh.

³⁴ Yúhí biti tígí hom alal mon, nuffon homa' na bal.

*Dee wadti sehuun ayi Yéesú rë
(Saame Maccëe 24.45-51)*

³⁵ « Pékíi, don kéríd lampa yon.

³⁶ Mëdíi a súrgë yí sehu kélffii saañ kiléek, nda ri ac lab ílë rëe, wa yíp ríi kúnsid.

³⁷ Lahute sos-keeñ, súrgë yí yaa yéjké biti aya' kélffii wë rë, deef wa na sehu ra. Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : dí fi kélffée ay pokoh, téekíd súrgë yë, yed wa ñam.

³⁸ Wuti kélffée elka' níi elka' raa sah, te deef wa sehe ri, wa ay lah sos-keeñ.

³⁹ « Don yúhúté biti yíkée faam yúh wahtaa nay aye lohoha faami ra koon, tin dí ii rii yeris poo faam fa.

⁴⁰ Kon kélfi affon don bal, ndée so' mi Koy-bëë', may nimile wahtii nuffon paay na. »

⁴¹ Peer won Yéesú tígí daaha tih : « Yíkée, fu wonid fun kut léehí bah, mbée fu bekke bëewë béeëb né ? »

⁴² Di fi Yíkée won dí tih : « Mëdíi a súrgíi ñeya' woni kélffii te ñaañce, bi kélffii tík súrgë yí kayya faam fa ya'i, yeri wa ñam biti wahtaa lah ra.

⁴³ Lahte sos-keeñ, súrgíi baa yéjké biti yiin nay nimile kélffii faam fa ra, dëefa ri page yee nahu ri ra.

⁴⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee, kélffii ay tík iña laha' ri ra béeëb ya'i.

⁴⁵ Ndaa hena biti koon súrgíi baaha won nufi tih : "Kélfii së' aay doom", níi tah dí Yam sun fi súrgë yí kayya hawsee wa, dí ñame ñami nebpe, hane maniye,

⁴⁶ kélffii ay nimil wahtii dí yéeh rí te dëefa ri seheh ri. Tígí daaha, kélffii ay rii bëkdë' bëewë gémúy Koopé ra, mokil ri mokli misikke.

⁴⁷ Súrgíi yúh yee faha' kélffii rë, antee cagay afi te pagay yii baaha, ay labu labbi misikke.

⁴⁸ Ndaa súrgíi yéeh yee faha' kélffii rë, anti pañ yii cal hap, ii labu lab caak. Bëyí onu yin caak ay meelu caak ; bëyí déjéenú yin caak ay meelu yi luk yi bëyí déjéenú yutuud. »

*Yéesú kúd jaamma mbée daralsa' ?
(Saame Maccëe 10.34-36)*

⁴⁹ Yéesú baatte won tih : « Mi ac yín kíi feey fa, a dee faha' mi biti dí yíppí kad haat da !

⁵⁰ Mi wadtee ñee coono[†], keeñ so' antee tookay níi lëhín kí.

⁵¹ Don habuu biti mi ac kúd jaamma feey fa a ? Èe-ëe', mi won don tee : mi ac daralsa'.

⁵² Dala'te woteh, faam fi laha' ow iip ay daralsa' : bëewí éeyë yë múuyë' a bëewí ana ya, bëewí ana ya múuyë' a bëewí éeyë yë.

⁵³ Baap ay múuyë' a koy ki yaali, koy ka múuyë' a boffi. Yaay ay múuyë' a koy ki belii, koy ka múuyë' a yaafi. Pacool ay múuyë' a beleb koohi, beleb koy ka múuyë' a pacooli. »

*Tíinndë' yí jamanaa
(Saame Maccëe 5.25-26 ; 16.2-3)*

⁵⁴ Yéesú baatte won bëewë tih : « Don ot Koo húuh rëe, don yíppí yúh biti dí ay toë ; te yii baa daa na lah.

⁵⁵ Te ngilaaw ma kúlëe rën waal tagu raa, don yúh biti dí ay mbëeyë ; te yi baa daa na lah.

[†] **12:50 12.50 Mi wadtee ñee coono** : Di gerek, bíníyú deh : *Mi wadtee bëtsú*.

⁵⁶ Wonnon teem búkkën ! Don fa mínu tíinndë' iña na teeba' yii nay lahe feey fa a sun ra, haala' yi níi dón mính tíinndë' iña na teeba' Koo woteh yee ra ?

⁵⁷ « Yi tah dón mính yúh yee wadti pagun ra ?

⁵⁸ Ow Yam do yin níi dóni saye faam buur raa, dón lah waala, lah saame biti dóni júbë', toñeh dóni lah dín fë dí ey ro, buur tík rë ya' yi alkaati ya, fu téyú.

⁵⁹ Daa mi won dón dí ee : fii dúh kasaan níi bín yínlée fu kabut ka béeëb rë. »

13

Lof pesad mbée húl

¹ Wahtii baaha, i ow ayute woni Yéesú biti Pilaat hawrohte i ow di bëy Galile húl, deef wa na hawru Koope sarah.

² Yéesú won wa tih : « Don habuu biti bëemëdë bëemú bëy Galile yi yaa ra teeba' biti wa luku bëewí kayya Galile bos aa yih ?

³ Mi won don ti ëe-ëe' ! Te don lofuy pesad, dón béeëb ay sañku bal.

⁴ A bëewí sabboo a peeye yi yaa dakaya' taahi uda Silowe na bëp dí rë, don habuu biti daa wa luku bëewí kayya Yerusalem bos aa yih ?

⁵ Mi won don ti ëe-ëe' ! Te don lofuy pesad, dón béeëb ay sañku bal. »

Léehí tal eena na límeh rë

⁶ Yéesú antee waa ñeya' léeh won wa tih : « Lahte bëyí húmú laha' tal een meeyi. Di acce na saam koy een ndaa ri olay.

⁷ Tígí daaha, dí won súrgëe në lín meeyi ra tih : "Ole ! Kíil éeyë ayee béeëb, mi ac saam koy een tal eeni beh, te mi na oleh. Di ay homee naafi feey fa te ri lahay njiriñ a ? Hawe ri !"

⁸ « Ndaa súrgëe won dí tih : "Bahaa, yedse ri kíilí beh, may júkët tala mi toh ri.

⁹ Henu ñaaha raa, heeyce dí lím kíirkí ; dí límëy rëe fu hawroh ri." »

Belaaa goj ra payu bisa na hílsúu rë

¹⁰ Bisa na hílsúu yëwúddë rë ín, Yéesú hompe na yëeddë' filib tígë na d'aguu yëwúddë Koope ra.

¹¹ Ow beleb misikid húmú në : dí laha' yébitéh fí daa gogil ri ; hente kíil sabboo a kíil peeye (18), dí na míneh can níi júb dalaa sah.

¹² Ola' Yéesú belaa, dí dëekké rí, won dí tih : « Yaa ow ! Misigu wocce ! »

¹³ Di tíkké ya' yi sun fi belaa, belaa yíppée júb, yampe na kañ Koope.

¹⁴ Ndaa paya pay Yéesú belaa bisa na hílsúu rë nebaay njíidí tígë na d'aguu Koope ra. Tígí daaha, dí won bëewë tih : « Lahte waalli pëenë yí bëewë wadti légyún në ; lah éyí payoh na, ndaa bisa na hílsúu rë neh ! »

¹⁵ Di fi Yíkëe loffe ri unni yeh won dí tih : « Wonnon teem búkkën ! Bisa na hílsúu rë, ow fi ow dón na béeëb na pay yugiin, pékis fanfi mbée mbaam fi, pay hënndí neh a ?

¹⁶ A belii bee sédí Abraham bee ra, Seytaane antee rii pokalsa' yii hente kíil sabboo a kíil peeye (18) bee ra, dí waruyti sëmlúu pokki bisa na hílsúu rë è ? »

¹⁷ Yee won Yéesú baa ra sëpídté kaa'oh yi béeëb ; ndaa keeññi bëewí kayya béeëb sosse di iñi wunna na pañ ri ra.

Léehí pebi tisoh ki yutuuda a bi lëwúirë (Saame Maccëe 13.31-32 ; Marka 4.30-32)

¹⁸ Yéesú baatte won tih : « Nguur ki Koope mada' a yih ? May rii mëllée a yih ?

¹⁹ Di mada' a pebi yutuudi baa* bëb ow, sohte ri meeyi ra nen : dí paalte, oodte níi hente tal kilik ; yakka ayute túfúté ya' ya. »

²⁰ Yéesú wonil tih : « May mëllée Nguur ki Koope a yih ?

²¹ Di mada' a lëwúirë bëb ow beleb, boolla'te wa a mún caak, íyídsté wë níi wa béeëb fuudte ra nen. »

Ílí yutuuda

(Saame Maccëe 7.13-14, 21-23)

²² Yéesú hom waali Yerusalem fa, ñeete ginna na yëeddë'.

* **13:19 13.19 pebi yutuudi baa** : Di gerek, bínýú deh : *tisoh mutarda*. Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra.

²³ Lahte bëyí meelte ri won tih : « Bahaa, bëewë nay mûcé rë ac yuntuud a ? » Yéesú won bëewë maasuu ra tih :

²⁴ « Pégí bëeb níi d'on haala' ílì yuntuuda ; daa mi won d'on d'i ee : ow caak ay étid haal te wa ii rii míin.

²⁵ Yiin kolaan yíkíi faam fa níi won ílë deefaa don hëelih rë, don ay home èssë, d'on labé ílë, d'on wone tih : « Bahaa, kúnsid fun ! » Di ay ron lofe tih : « Mi yéeh rën ! »

²⁶ Don ay rii wone tígí daaha tih : « Yen bokuy ñam a han, te fu yéeddë'té këemmë gin fun a ? »

²⁷ Di ay baat won d'on tih : « Mi yéeh rën ! Wúlfí së', d'on fa paguu yin bos ra bëeb ! »

²⁸ Don ot Abraham, Isaak, Yakop a yonente ya bëeb filib Nguur ki Koope, d'on anti líkú d'on saañ èssín rée, d'on ay looyee daaha, d'on ñafoh níi tímñén lec.

²⁹ Bín fë, ay lah bëewí kola' tígí hom ow feey fa bëeb, ac ñami ndaje ma cégid Koope Nguur ki ra.

³⁰ Di bëewë millúu woteh yee ra, lahte na yi ay këllëh yiin fa, te di yee këllúu woteh yee ra, lahte na yi ay millë' yiin fa. »

Yéesú a bëy Yerusalem (Saame Maccëe 23.37-39)

³¹ I farisej lebuute Yéesú wahtii baaha, wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ ílìy kay ! Erot ee saam hawrohu húl rë. »

³² Yéesú won wa tih : « Pégí d'on wonid so' tisoh ki gúmfí baa biti woteh a kék mí lík yébítëh mi na pay jéríd, nah mi d'umél légéyí së'.

³³ Woteh, kék a nah bëeb mi wadti homa waali Yerusalem fi so', ndée yonente waruy hawuu húl ílìy kay henay dín fë.

³⁴ « Don fi bëy Yerusalem daal, d'on fa na bëemú yonente ya ra, d'on fa na tawu bëewë Koope wol wa d'on na la' níi wa húl rë, hente waal d'i ma na faha' négirë'í rën hiëbís së' ti di na négirë' paan yiilli pabbi nen ? Ndaa don fahuuy !

³⁵ Kon Koope yedfa'te ron ginon[†] ! Mee ron won ra ee : d'on ii soo olil níi wahtaa

nay ron wonee bitih : « *Koo-Yíkëe barkela bëe' d'i wol ri ra !* »[‡]

14

Payi Yéesú bëyí laha' jér hufil bisa na hílsúu rë

¹ Bisa na hílsúu yëwúddë rë ín, Yéesú dëekúté ñam faam ow di këlfë yí farisenja. Bëewë húmú në rë yípúté illí wë sun fi na olsuu ri.

² Bëyí laha' jér hufil húmú në.

³ Yéesú won yéeddëh yí kootii Mëyíis a farisenja tih : « Kootii yen ona'te ow pay jéríd bisa na hílsúu rë ée onaay ? »

⁴ Ndaa wa kaa'uute lofi. Tígí daaha, d'i tíkké jéríd ya' payce ri, wonte ri saañ faam.

⁵ Di antee won bëewë tih : « Ow di d'on na lah koy mbée fanfi keen filib yéem koon, wuti hena bisa na hílsúu rée, d'i ii rii yíppí nís é ? »

⁶ Wa lahuy yii wonun wa di yee meel ri wa baa ra.

Líkínë'i yulid ndaje

⁷ Yéesú otte biti haneella tansuu tíkké këllëh rë, d'i na líkín wë won wa tih :

⁸ « Ow gap ro ndaje raa, ngana pay fu tooke tíkké këllëh rë. Mín lah bëyí luk roo gaan dëekúté,

⁹ yíkíi ndaje ma anti ac won ro tih : « Kolee fu on bëyí bee took. » Fay sopoh tígí daaha fu koloh, fu saañ tooke níi tíkké millë' rë.

¹⁰ Ngana hen dah ! Fu gapu ndaje raa, lah tooke tíkké millë' rë ; d'aaha, yíkíi ndaje ma ac raa míin rée won tih : « Lebee dee kooja, fu took tíkké këllëh rë. » Hen d'aaha raa, bëewë doni wa tooku ra bëeb ay roo haba' ow gaan.

¹¹ Yúhi biti bëyí bëyíd afi bëeb ay cépíru, te bëyí cépíd afi bëeb ay bëyrú. »

¹² Yéesú antee won yíkíi ndaje ma tih : « Fu yahti gapa' ndaje raa, ngana gap kooyyu, mbée koy-yaayyu, mbée mboko yu, mbée yíkëe yí alalla d'oni wa dékú rë ; ndée wa fi yaaha míin rée dëek ñam bal, te bín fë rée, deef wa yínlú rë yee pagid fu wa ra.

[†] 13:35 13.35 Koope yedfa'te ron ginon : Di gerek, bíníyú dëh : Koope yedfa'te ron faamon. Mín hen Faam Koope bal. [‡] 13:35 13.35 Saame Kañaa ya 118.26

¹³ Fu yahti gapa' ndaje raa, lah dëeké manti ñékiddë nen, bëewë cérrí wë mitay ra, lëfëñiddë mbée búumiddë.

¹⁴ Fu paŋ yii baa raa, keeňu ay naa sos ; wa mính rée yíníl, Koope nay roo yínlé yiin nay rii këllé bëewë júbú rë bùudé. »

*Anili bëewë gapu ndaje ma ra
(Saame Maccëe 22.1-10)*

¹⁵ Ow di haneella kela' ri unni yaa ra, won Yéesú tih : « Bëe' nay maasee ñam Nguur ki Koope ra, keeňa ay sos. »

¹⁶ Yéesú ñeya'te ri léehí beh won dì tih : « Lahte bëyí cëgídté ndaje, gappe ow caak ñama. »

¹⁷ Tígë në waaya' ñama woc ra, dì wolte súrgíi woni bëewë gapu ra biti ñama nonte.

¹⁸ Ndaa bëyí rí pay dìi na bëeb, bëe' won dì biti dì ii míñ ac. Bëe' déb dë won dì tih : "Lah wone ri baal so' ! Mi liiltee lom meey te mi wadtee pay kënséhí."

¹⁹ Ow kay won dì tih : "Lah wone ri baal so' ! Mi lom fana lo' sabboo te mi saañ étdí wë lín dee koon."

²⁰ Ow kay wonil tih : "Lah wone ri manti d'uhé' kood daa tah mii míñ ac."

²¹ « Súrgëe nimilte këlfëe në, léhinté rí iña wonu ri ra. Keeň këlfëe haayte, dì won súrgëe tih : "Yípée pay këemmë a waalla gina, fu kúd ñékiddë deh, bëewë cérrí wë mitay ra, búumiddë a lëfëñiddë."

²² « Hompe níi súrgëe acce, won tih : "Bahaa, mi panke yee nah fu so' ra ndaa tikkë líssí tas."

²³ Këlfëe won súrgíi tígí daaha tih : "Tawee waalla luufa, fu cagoh bëewë doni wa nay tee'ee ra, wa ac haal nda faam so' líif.

²⁴ Mee ron won ra ee : ya' ow yínë sah di bëewë débúu gapu ra ii haal looni so'." »

*Dee wadti ñéerúun a Yéesú rë
(Saame Maccëe 5.13 ; 10.37-38 ; Marka 9.50)*

²⁵ Lahte bis, Yéesú na saaň, ow caak ñéerúuté a ri. Di yísséhté waa na, won wa tih :

²⁶ « Bëyí ac soo na te ri lukki pokoh boffi na, yaafi, belebi, koyyi, koy-yaayyi, mbée dì fi afi na raa sah, dì míñeh hen taalibeyi so'.

²⁷ Bëyí enaay kurwahi ñee tal so', míñeh hen taalibeyi so'.

²⁸ « Ow faha' tabah taahi utte raa, dì ii took paay olsoh iña wad naa haal ra, dì yúh nda dì ay lah hélsí ay míñ lúsíd taaha a ?

²⁹ Henay bah, dì dal tabah anti míñeh lúsíd rée, bëewë nay ole yii baaha ra bëeb ay rii ñaawal

³⁰ wone tih : "Elí bëyée dal tabah bee te míñeh lúsíd rë !"

³¹ « Te buur koloh haa' a buur kay raa, dì waray took paay olsoh nda bëewí júnni sabboo (10.000) ya laha' ri ra, dì ay naa míñ haa' a buura na yejoh dìi na a bëewí lecsuu yii ana ra a ?

³² Hena biti dì míñeh rí rée, dì ay wol i ow buuri yínëe në balaa ri koloh, wa danj ri nda wa míñ júbë'.

³³ Ti d'aaha nen, ow yínë di don na míñeh hen taalibeyi so', hém ri takaay a iña laha' ri ra bëeb.

³⁴ « Don yúhúté biti miraa yin wun, ndaa wa lahlilay cafka raa, wa ay nimiliruu cafkii wa dìh ?

³⁵ Di lahay njiriñ tígí daaha, dì wuneh sah tohaa ; dì ay yúfú sénín. Bëyí lah nuf kelaan na ! »

15

*Léehí har fa múuy dë a bi hélsë múuy dë
(Saame Maccëe 18.12-14)*

¹ Yeekoh yi túmë a i bakaaroh kay lebuute síkírehí Yéesú.

² Yaa nebaay farisenja a yëeddëh yí kootii Mëyíis, tahte wa na wonaaluu hanndal ki wa tih : « Bëyí bee taha' bakaaroh ya a ya' ana na bok a wa ñam bee raa ! »

³ Tígí daaha, Yéesú ñeya'te wa léehí beh won wa tih :

⁴ « Ow di don na lah har tíméer (100), an naa múuylë' yínë rée, dì ii hel harri sabay payniil a payniilla (99) níirée yë, dì saaň saame bee múuy dë níi dì ot dì a ?

⁵ Te dì ot dì raa, keeňa ay sos níi sos, dì bëb har fa tégum rí,

⁶ dì saaň faam, anti dëek kooyyi a bëewë bani wa dékú rë, won wa tih : "Yen bokun yen lah sos-keeň, ndée mi otte har fee ke so' húmuú múuy dë !"

⁷ Mee ron won da ee : ti daaha nen, bakaaroh yinë kut lof pesad raa, Koope laha' sos-keeñ daaha. Sosi keeña laha' ri bëe' lof pesad baa ra, daa lukki gaan sosi keeña laha' ri bëewí sabay payniil a payniilla (99) júbú te sohluuy lof pesad da. »

⁸ « Mbée lah belii lahaa hanjar úris sabboo, an naa müuydë' úris yinë rëe, di ii kéríd lampa, saak faam fa saame níi ot ri a ?

⁹ Te ri ot di raa, di ay dëek kooyyi a bëewë bani wa dékú rë, won wa tih : "Mi otte hanjari úrisë müuydë' mí rë ; éyí yen bok yen lah sos-keeñ !"

¹⁰ Mee ron won da ee biti ti daaha nen : malaaka yi Koope ay lah sos-keeñ biti bakaaroh yinë kut lof pesad. »

Anili koy ka müuy dë

¹¹ Yéesú baatte ñeya'te wa anili bee na léeh wë won tih : « Lahte bëyí húmu laha' koy yaal ana.

¹² Lahte bis, bee paa' kükëy rë won boffi tih : "Baap, mi faha' biti koon fu yed so' wodi so' di alal ma lahuu yen ra." Tígí daaha, boffa wora'te wa alal ma.

¹³ « Tíkëh i waal, koy ka paa' kükëy rë yaayte yee laha' ri ra, bëbpe hélsë saañce gini wulte, hompe dín fë na pañ yii neba' ri níi ri yahte alal mi daaha.

¹⁴ Yaaya' ri hélsë bëeb rë, yaabi misikke haalte gina, di lahlay yii ñama ri.

¹⁵ Di yeeltee saañ, haalte légéy ow di bëy gina na ; bëe' yeñce ri meeyyin níirí mbaam-túgëllí.

¹⁶ Yaaba' ri níi yaab da, nufa tasse ñam di ñami mbaamma, ndaa ow na oneh ri na.

¹⁷ « Tígí daaha, afa kúnséhté, di yíppée won nufi tih : "Bëewë në légéyíru baaso' ra caakute ñam níi mínih yin na, mi anti home dee mi húlé a yaab a ?

¹⁸ May kolee koloo mi nimil faam baaso', mi won di tih : Baap, mi bakaadte ffi Koope te mi tooñce ro bal.

¹⁹ Mi caleh fu habee so' koohu ; bëb so' mi légéyid dë ti bëewí kayya nen."

²⁰ « Di yíppée koloh na nimil boffi na. Di teem hanndal boffa séenté rí, keeña dúmpé dii na ces ; di mukëté téebiléhí, yabaalohte faana, wodohte ri níi wodoh.

²¹ Koy ka won di tígí daaha tih : "Baap, mi bakaadte ffi Koope te mi tooñce ro bal, mi caleh fu habee so' koohu."

²² Ndaa boffa yíppée lec woni, yísséhté súrgë yí në won wa tih : "Yípií kali búubë lukki wun da, don bek ri koy so' ; békí rí supi kuna, don bek ri ñafad.

²³ Kélí fanfa lukki wun faan da, don hap ri, yen cégid ndaje.

²⁴ Koy kee ke so' húmu haba' mi biti húlté rë nimilte yéelid ; di húmu sooyce te mi otte ri !" Ndaje ma yíppée dal.

²⁵ « Wahtii baaha, deef koy ki saawi bëe' húmu meey. Na nimil ri níi rí lebohte faam fa ra, di kelohte típpë a becca.

²⁶ Di dëekké ow yinë súrgë yë në, meelte ri yee lah ra.

²⁷ Súrgëe won di tih : "Néedú daa nimil, boffu antee hawroh fanfa lukki wun faan da, af biti ri otte koohi te yin katay ri."

²⁸ Koy ki saawa yíppée neeb, kaa'a'te haal faam fa. Boffa dúhté dii na, dànke ri haal filib.

²⁹ Ndaa ri won boffa tih : "Síkíreh së' baap ! Hente kiil caak mi na hap faan so' légéyíru, te yii túuy fú së' bëeb mi pañ ri. Añcan, fu èndëy së' wuti yaha nden sah mi hap ri, funi kooyyi so' cégid ndaje.

³⁰ Ndaa aya' koohu ra, di fa yah alal mu a belebba na tilú rë, fu hawidte ri fanfa lukki wun faan daa."

³¹ Boffa won di tih : "Koy so', fu mëssi hom soo na, te iña laha' mi ra bëeb daa fu laha' wa bal.

³² Ndaa yen warutee cégid ndaje nam, yen lah sos-keeñ ! Néedée ke ro bee húmu haba' mi biti húlté rë nimilte yéelid ; di húmu sooyce mi otte ri." »

16

Anili daga lah nufra

¹ Yéesú ñeyaatte taalibe yi anil na léeh wë won tih : « Bëyí caakke yin húmu laha' dagi daa na tooppitoh alal mi ; di antee keloh biti daga yaha' alal mi yahoo.

² Bëe' dëekké daga, won di tih : "Yee keloh mi doo na ra nebaay so' ! Teeb so' dee légéyë' fú rë ; woc raa fu yeris légéyë."

³ Daga won nufi tih : "Bee nay mii líkúu légéy bee ra, may hene díh ? Mi lahay doole línée te mi sopohte saraatoh.

⁴ Mi otte yee nay mii page ra, hen daaha mi líkú légéyí së' rée, lah bëewí míin sëe yef faam wa."

⁵ Tígí daaha, dí dëekké bëewë lahrú kélffi kabut ra bëeb yínë-yínë. Di won bee dëb dë tih : "Fu lahid kélffi së' yih ?"

⁶ Bëe' won dí tih : "Mi lahid dí bërgú dúuléen tíméer (100)." Daga won dí tih : "Kéedí kabut ku abeh ; yípée took fu bíní bërgú sabay iip (50)."

⁷ Di antee dëek ow kay, won dí tih : "Fu lahid kélffi së' yih ?" Bëe' won dí tih : "Mi lahid dí saaku pep tíméer (100)." Daga won dí tih : "Kéedí kabut ku abeh ; bíníyé saaku sabay peeye (80)."

⁸ Kélfée laasse dee laha' daga júbëy rë nuf. Kaah biti bëewë fahuu ëldúnë rë luku bëewë homu niïña ra lah nuf pagaa yin hanndal ki wa. »

⁹ Yéesú baatte won tih : « Mantee ron won tee : sëemí kooy a alal ma lahuu ron feey fi bee ra, nda til níi don lahluy wa raa, Koope tah don faami níi kiri fi kirih.

¹⁰ Bëyí júb di yin yantuud, ay júb di yin gaan bal ; bëyí júbëy di yin yantuud, ii júb di yin gaan.

¹¹ Kon hena biti don júbúy di na kúrúu ron alal ma feey fi bee raa, don habuu biti don ay déjéenú alal ma lukki lah solo ra a ?

¹² Te hena biti don júbúy di yii lejke alal ow kay raa, don yaakaaru biti don ay liil alal ma wad don lahuun faraah ra a ?

¹³ Lahay súrgíi míin légéyíd kélfé ana : dí ay kaa' ow yínë waa na, pokoh bëyí yínëe në ; dí ay ñee won ow yínë waa na, kaa' sítiréhí bëyí yínëe. Ti daaha nen, don mínih boolla' foñko Koope a foñko héliis. »

*Kootaa a Nguur ki Koope
(Saame Maccëe 11.12-13 ; 5.31-32 ;
Marka 10.11-12)*

¹⁴ Fariseñja tíkú héliis kep affi wa ra, keluu wa unnee ke Yéesú yaa ra, wa bëeb na këekkélíyú rí.

¹⁵ Yéesú won wa tih : « Don fahuu biti bëewí kayya haba' ron bëewí júbúté, ndaa Koope yúh yee keeññon. Yee na

habuu bëewë biti daa lukki lah solo ra, dí yii bosse níi bos Koope na.

¹⁶ Balaa Sañ Batis, Koope húmú ñeya' Kootaa a téeré yí yonente ya yéeddée. Aya' Sañ níinén Uni Nebi Nguur ki Koope daa na waariyu te bëyí faha' naa haal bëeb fay naa cagoh.

¹⁷ Biti sun a feey muuy daa lukki yoob biti koy una lukki yin di Kootaa ra múuy.

¹⁸ Yaali yes belebi, koodf beleb kay, njaaliyohte. Te bëyí koodf belii yesute, njaaliyohte bal.

Anili yíkúi alal ma a Lasaar

¹⁹ « Húmú laha' bëyí caakke alal, dí beka' búubbi wunte te kofealte, faraah dí ñama' neeb.

²⁰ Bín fë, húmú lahte ñékídí hínú Lasaar, faana bëeb líiffé puul, fëndúté helute ílì faam bëe'.

²¹ Nufa tasse wooñjiidi ñami bëe', ndaa ri liileh na. Baatte biti buh ya na ayu deewe puulla faana.

²² « Hompe níi ñékídé húlté, malaaka ya kúrúté rí hëbís Abraham. Yíkíi alal ma húlté bal, hacute,

²³ saañce safara, na mok dín fë. Béyré' rí afi ra, dí séenté Abraham, Lasaar tookke hëbísí.

²⁴ Di won Abraham tígí daaha tih : "Caac Abraham yérém së', fu wol Lasaar soop kuni mulub kom so', mi hilsid gol-gol so', ndée mi mokke filib kíi kí yee níi mok."

²⁵ Ndaa Abraham won dí tih : "Koy so', nérsée biti fu liilte nebu na húmú pesa' fu ra, te Lasaar húmú pesa' coono. Di liilte nebi leegi, fu hompe coono.

²⁶ Baatte biti nuñ gaan ee hanndal ki yen, tahte ow míneh koloh fun na ac don na, te ow míneh koloh don na ac fun na."

²⁷ Yíkíi alal ma won Abraham tih : "Kon mi na dán do Caac, fu wol Lasaar faam fun ;

²⁸ mi lahte na ñéyíd iip, lah raa dí líkín wë, toñeh wa ay soo dëeffre coono fi beh."

²⁹ Abraham won dí tih : "Wa lahute kootii Méyiis a téeré yí yonente ya waa na níi wocce, wa ñeyun iña wonu na ra."

³⁰ Yíkíi alal ma won dí tih : "Ëe-ëe' caac Abraham, yaa doyay ; ndaa ow koloh

búudé pay waa na raa, tígí daaha wa ay lof pesad.”

³¹ Abraham won dí tih : “Wa kaa' keloh woni Mëyíis a yonente ya raa, wuti ow koloh búudé deefid wa raa, wa ii rii sítiréh.” »

17

*Líkini Yéesú taalibe yi
(Saame Maccëe 18.6-7, 21-22 ; Marka 9.42)*

¹ Yéesú won taalibe yi tih : « Faraah ay lah iñi ay beke ow bakaad. Ndaa mas bée' nay waa komee ra !

² Di poku la' gaan lúum betu kísí, daa nay géné díi na, balaa ri bek wuti yaha ow yínë di tunki yee bakaad, wa fi taalibe yi so' !

³ Kon cégí affon !

« Koy-yaafu tooñ do, tEEKdÉ rí fu won díi na. Di réecciyéh rí níi ri won do baaha raa, lah baale ri.

⁴ Wuti dí tooña' ro waal paana bisa raa sah, te faraah dí ac wonu biti dí réecciyéhté rée, lah baale ri. »

Yee mín ngém rë

⁵ Apootarra wonu Yéesú-Yíkëe tih : « Baate ngémí fun ! »

⁶ Di won wa tih : « Don lah ngém wuti yaha yutuuf koon sah, dón nah tal kilki bee saañ yípée kísí, dí ay ñee wonon. »

Yee wad súrgë né rë

⁷ Yéesú wonil tih : « Ow di dón na lah súrgíi línë' línëe mbée nírë' nírëe koon, dí ot dí ac meey fa raa, dí ay rii yíppí dëek ñam a ?

⁸ Ëe-ëe' ! Di ay rii wone ti kay : “Lofee búub, fu pagid so' ñam, fu tÍkíd së' loona mi ñam. Mi woc daa, fu anti mín ñam.”

⁹ Kon dí lahay yii nay rii gérmée súrgíi ; súrgëe pañ yee wad díi na ra !

¹⁰ Ti daaha nen, dón pañ iña nahu ron ra béeë rée, lah hëbíi biti dón i súrgë kut, dón pagu yee wad dón na ra. »

Guuñidí sabboo ya pay Yéesú rë

¹¹ Yéesú hom waali Yerusalem, ñeete hanndal ki Samari a Galile.

¹² Tílë' rí níi lebohte gin ra, guuñid sabboo téebílúuté rí, cagute hanndal,

¹³ anutee dsaañjoh na wonu ri tih : « Bahaa yérém fun, hém neba' ro ! »

¹⁴ Ola' wa Yéesú rë, dí won wa tih : « Pëyí seeyoh ya na, wa olsoh ron. » Wa homu saaña, wa wahute.

¹⁵ Ow yínë waa na ola' ri biti wahte ra, ñeyaatte kotti na nimil, býyídté uni sun na kañ Koope.

¹⁶ Laha' ri Yéesú në rë, dí yedfohte kotta, yíppé pükí feey na sím rí. Di fi baa bëy Samari.

¹⁷ Yéesú won tígí daaha tih : « Bëewí sabboo ya béeëb daa wahu neh a ? A bëewí payniilla dih ?

¹⁸ Ow níbëy nimil kañi Koope sah henay bëyée yëwúd neh bee ra. »

¹⁹ Yéesú antee rii won tih : « Kolee fu saañ ! Ngémú tahte fu wahte. »

*Dee nay ayee Nguur ki Koope ra
(Saame Maccëe 24.23-28, 37-41)*

²⁰ Lahte bis, i farisenj meelute Yéesú wahtaa nay aye Nguur ki Koope ra. Di won wa tih : « Ayi Nguur ki Koope yii nay olu a íl neh.

²¹ Ow míneh won bitih : “Ëlí, dí abeh !” mbée “Di abin !” Yúhí biti dí ee leeloon ee. »

²² Di antee won taalibe yi tih : « Ay lah jamanu, dón ay faha' hom a so' mi Koy-bëe', wuti hena bis yínë kut, te dón ii rii lah.

²³ Don ay wonu biti Koy-bëe' abeh, mbée ri abin ; ndaa ngënë tÍkí në nuffon, ngënë pëyí në.

²⁴ Di na hélyë' Koo hawaan feey fa béeëb, ayi so' mi Koy-bëe' ay made d'aaha nen.

²⁵ Ndaa balaa baaha, bëy jamanii bee ii soo faha' tÍk íl te mi wadtee mok níi mok.

²⁶ « Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay madee a yee húmu lah jamanii Nowe ra nen.

²⁷ Jamanii Nowe, bëewë húmu feey fa na ñamu na hanu, yee na koorantuu, níi yiin haal Nowe gaala ra. Mbënë më aya' tígí daaha kúdté wë béeëb.

* ^{17.28 17.28} Lot : Di koy ñeedí Abraham. Na húmu muuyil Koope gini Sodom ñani bëy faami na heguu ra, belaa daa húmu heeltoh yísséhté deey miraa. Saame Dalaana 13.1 níi 14.16 ; 19.1-38.

²⁸ « Di ay madee a jamanii Lot* nen bal : bëewë homute na ñamu na hanu, yee na lomu, yee na yaayu, yee na sohu, yee na tabahu ;

²⁹ ndaa yiin koloh Lot Sodom ra, Koo tob kí a la' yi na kad, níi muuyilte wa bëeb.

³⁰ Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay made d'aaha nen ; daa mi won don di.

³¹ « Yiin fa, bëyí d'uh käem, banan haal kali yin faam ; bëyí liilti saañ meey, banan nimil faam.

³² Nérssi yee húmu kat bëleb Lot da.◊

³³ Bëyí nûp húl ay ñak ñíiní ; ndaa bëyí tah ñagi ñíiní ay lah pesa na d'uméh rë.

³⁴ Mee ron won da ee bitih : elgi baaha, ow ana ay bok tigal ka yínë : ow yínë waa na ay kúru, bëyí yínëe helu.

³⁵ Beleb ana bal ay hom hod : ow yínë waa na ay kúru, bëyí yínëe helu. [

³⁶ Yaal ana ay hom meey : ow yínë waa na ay kúru, bëyí yínëe helu.] »

³⁷ Taalibe ya meelute Yéesú wonu tih : « Yíkée, yii baa ay lahee tígí dih ? » Di won wa tih : « Tígí eta' médë, suulla tee'uu na. »

18

Anili belaa yaali húl rë a aattiyoha

¹ Filoon fe, Yéesú na teeëb taalibe yi biti ow wadti daga Koope dago faraah banti jëbel. Di ñeya'te wa anili beh na léeh wë won tih :

² « Lahte aattiyohi húmu gina kílë ; dì neehay Koope te dì yeray ow cér.

³ Lahte belii húmu gina bal yaala húlté, hom paya' payoo faraah deefre aattiyoha, wone ri tih : "Aattiya' funi kaa'ohi so'."

⁴ Hente yii maañce, aattiyoha kaa'a'te sikröhí belaa. Hompe níi lahte bis, dì won nufi tih : "Kaah biti mi neehay Koo te mi yeray ow cér ;

⁵ ndaa may pañ yee wad belii bee na ñogol so' faraah bee ra. Henay baa dì ay dékée ac, te dì ay soo millë' mokil níi mi tallee húl." »

⁶ Di fi Yíkée antee baat won tih : « Kélíi yee won aattiyohi bosi baa ra !

⁷ Don habuuy tígí daaha biti dì fi Koope ii yed bëewë ri tanis wa ra kaah, wa fa

na fogu dii na na' a elek ra a ? Di ay waa yeris daa wa sehe a ?

⁸ Mee ron won ra ee bitih : dì ay waa yíppí yed kaah. Ndaa so' mi Koy-bëe' mi ac raa, mbaa may deef ngém feey fa ? »

Anili fariseja a yeekohi túmë

⁹ Yéesú antee ñeya' anili beh na léeh bëewë habuu affi wa biti júbúté illí Koope te wonuy yin bëewí kayya ra, won tih :

¹⁰ « Húmu lahte bëewí ana yi haalu dan Faam fi gaani Koope : bëyí yínëe farisen, yínëe yeekohi túm.

¹¹ Farisenja hom a afi na d'an Koope won tih : "Koope, mi na sím rë di yee maday mi a bëewí kayya ra : yee na lohu, yee na njaaliyuu a bëewí bossi kayya. Mi na sím rë di yee maday mi a yeekohi túmí bee ra.

¹² Bis níi nimil ki bis, mi na oor na waal ana, te yii lah mi bëeb, woruun sabboo raa, mi yed do wodi yínëe."

¹³ Di fi yeekohi túmë hompe filoon, kaañay sah bëyíd afi, yampe na lab araali won tih : "Koope yérém së', so' mi bakaaroohi beh." »

¹⁴ Yéesú baatte won tih : « Mee ron won da ee bitih : nimila' yeekohi túmë faam ra, Koope haba'te dì fi baa bëyí júbpé, ndaa habaay ri farisenja. Yúhí biti bëyí bëyíd afi bëeb ay cépíru, te bëyí cépíid afi bëeb ay bényru. »

Yéesú a tunka

(Saame Maccëe 19.13-15 ; Marka 10.13-16)

¹⁵ Filoon fi baaha, lahte bëewí homu komi Yéesú i kúkëy, fahuu biti dì tik ya' yi sun fi wa, barkel wa. Oluu taalibe ya yii baa ra, wa na wonu affi wa.

¹⁶ Ndaa Yéesú dëekréhté tunka, won tih : « Yédsdí tunka ac soona, ngënë këddi wë ! Yúhí biti Nguur ki Koope saamdu mani wa.

¹⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí habaay Koope buur ti dee haba' kúkëy Koope ra nen, ii hëelid Nguur ki. »

Bëewë caaku alal ra a Nguur ki Koope

(Saame Maccëe 19.16-30 ; Marka 10.17-31)

¹⁸ Ow di kélfë yí yëwúcdë meelte Yésú won tih : « Yeeddëhí baahi beh, mi wadti paga yi níi mi lah pesa na dñuméh rë ? »

¹⁹ Yésú won di tih : « Fu dëekë' së' baah a ? Yi daa baah ? Henay Koope, lahay bëyí baahte.

²⁰ Yen nimil yee meela' fu koon ra ; fu yúh iña túuyë' Koope ra maan ? "Ngënë mësíi njaaliyoh ; ngënë mësíi bëem ow ; ngënë mësíi loh ; ngënë mësíi felid ow ; lah têepitüi baappon a yaayyon."[†]

²¹ Bëe' won di tih : « Bahaa, yii wad so' iñyaa bëeb mi ñee na kükëy kí së' níi a dëh. »

²² Kela' Yésú unni yaa ra, dii won bëe' tih : « Fu talla' yin yínë : paye fu yaay iña laha' fu ra bëeb, fu wora' cadum fa ñëkiddë. Hen daaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. »

²³ Kela' bëe' unni yah, bi caak ri alal níi caak, yaa misikke ri keeñi níi misik.

²⁴ Ola' Yésú biti yaa misikke bëe' rë, dii won tih : « Haal Nguur ki Koope kofeelté yíkëe yí alalla na !

²⁵ Géléem haal gúl kúuc daa lukki yoob biti yíkëe alal haal Nguur ki Koope. »

²⁶ Bëewë në húmú sítirúu rí rë wonu tih : « Kon daa mínti múc ? »

²⁷ Yésú won tih : « Yii wooñ ow wooñeh Koope. »

²⁸ Peer won tígí daaha tih : « Bahaa ole ! Fun helute iña húmú lahuu fun ra bëeb, fun ñeyute talu. »

²⁹ Yésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí af Nguur ki Koope tah ri hel faami, belebi, koy-yaayyi, boffi, yaafi mbée koyyi,

³⁰ di ay lah yi luk yaa caak fap di jamanee woteh beh, te fayu di ay lah pesa na dñuméh rë. »

Waali éeyë fë wona' Yésú biti di ay húl, di koloh bùudé rë

(Saame Maccëe 20.17-19 ; Marka 10.32-34)

³¹ Filoon fi baaha, Yésú hécté yutuud a taalibe yi sabboo a ana ya, won wa tih : « Síkíri ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, te iña bíniyú yonente ya sun fi so' mi Koy-bëe' rë bëeb ay lah.

† 18:20 18.20 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12-16

³² May tíkú ya' yi bëewë yëwúd neh ra, te wa fi yaa ay soo ñaawal, salsa' so', tuulsa' so',

³³ labisa' so' laraw, an soo hap húl. Te waali éeyë fë filoon fi húl së', may koloh bùudé. »

³⁴ Ndaa taalibe ya húmú yíih yee faha' ri waa won ra ; wona kúnté affi wa.

Payi búumndë

(Saame Maccëe 20.29-34 ; Marka 10.46-52)

³⁵ Na leboh Yésú Yéríkëe rë, deef lahte búumndí húmú took bùk waala na saraatoh.

³⁶ Kela' ri dúukélí bëewë në gétú rë, di meela'te yee lah ra.

³⁷ Bëewë wonute ri biti Yésú fi bëy Nasaret daa na ñee daaha.

³⁸ Di fonke tígí daaha won tih : « Yésú, sédi Dawit, yérém së' ! »

³⁹ Bëewë këllúu rë na wonu afa, fahuu biti dí héddëh, ndaa ri lukki fon na, na won tih : « Sédi Dawit, yérém së' ! »

⁴⁰ Tígí daaha, Yésú canke, kallirohte ri. Aya' ri ra, Yésú meelte ri won tih :

⁴¹ « Fu faha' biti mi pagira ro yih ? » Di won tih : « Yíkëe, page níi illí së' wërsëh, mi míñ ot ! »

⁴² Yésú won di tih : « Yeele, ngémú tahte fu wahte. »

⁴³ Íllë yíppée wërsëh, di na ot. Di ñeteet tal Yésú na kañ Koope. Oluu bëewë yee lah ra, wa bëeb na kañ Koope.

19

Haali Yésú faam Sase

¹ Yésú haalte Yéríkëe na húus gina.

² Daaha, húmú lahte bëyí hínú Sase ; daa ri kélfii yeekoh yi túmë, di húmú yíkëe alal.

³ Di húmú faha' oli Yésú, ndaa bi lúh rí, di míñeh ríi ot af caagi bëewë.

⁴ Di yíppée mûkë, këlléhté, lappe tal kilik, faha'i oli Yésú fë ay ñeye daaha ra.

⁵ Laha' Yésú tígí daaha ra, di bëyídsté afi won Sase tih : « Yípée cép Sase ; mi wadti hanlire ro woteh. » ⁶ Sase yíppée cép, kúdté rí faami, hampe ri haneel a sos-keeñ.

⁷ Bëewë maasu ra béeëb, yaa nebaay wa, tahte wa na wonu tih : « Bëyée ay hanlire bakaaroh a ? »

⁸ Sase kolohte, won Yéesú tih : « Síkíreee noo Yíkée, may on ñékiddë hatni yínii alal mi so' béeëb, te bëyí mi liiltee rii nofa' mi bëbpe hélsí béeëb, may rii nimilid teemi wa iniil. »

⁹ Yéesú won dì tih : « Bëy faam fi bee mûcúté woteh. Íi, bëyí bee bal non settí Abraham.

¹⁰ Yúhí biti so' mi Koy-bëe', mi ac saami bëe' mûuy dë, mi sëmlë' ri. »

*Anili kélfeé déjéen súrgë yí hélùis ré
(Saame Maccée 25.14-30)*

¹¹ Bëewë homute na síkíruú ri. Bi lebuu wa Yerusalem, te bëewë habuu biti Nguur ki Koope lej cép, dì ñeya'te wa anili beh na léeh wë

¹² won tih : « Húmú lahte bëyí non tal kélfe, dì hom koloh saañi gini wulte nda ri lah dín fë falu buuri gin wa raa, dì nimil.

¹³ Balaa ri saañ, dì dëekrëhté ow sabbo di súrgë yí, yedte ow di waa na béeëb hanjar úris yínë, antee waa won tih : « Bëyí hélsí yeh, dòn légéyë' wë níi bín nimilaa mi ra. »

¹⁴ « Bëyí bah, bëy gin wa húmú fahuuy ri, daa tah saya' ri ra, wa yejute i ow filooni nda bëewí yaa lah raa, won biti wa fahuuy bëyí baa buur.

¹⁵ Kaa'eeh bëe' falute buur, nimilte gin wa. Aya' ri ra, dì dëekrëhté súrgë yë dì húmú déjéen wë úrisë ré, yúhí iña tíkëh sun ra.

¹⁶ Bëe' dëébpí ac dà won tih : « Bahaa, mi lahte hanjar úris sabbo sun fi bee déjéen fú së' ré. »

¹⁷ Buura won dì tih : « Eera ! Fu súrgíi wunte ! Hém daa fu ñee woni so', fu pañke yii yutuudi baa raa, mi yedte ro fu kúd gin sabbo. »

¹⁸ Súrgíi ana fa acce, won tih : « Bahaa, mi lahte hanjar úris iip sun fi bee déjéen fú së' ré. »

¹⁹ Buura won dì fi baaha tih : « Do bal, mi yedte ro fu kúd gin iip. »

²⁰ Súrgë kay acce won tih : « Bahaa, úrsë déjéen fú së' ré abeh ; mi húmú jok ri líl, mi dappe ri. »

²¹ Súhë súh fú keeñ ra daa tah mi kaañay ro. Fu beya' yii fu yefay ri, te fu leca' yii fu sohay ri. »

²² Buura won dì tih : « Fu súrgíi bosse ! May roo aattiye unna won fu ra. Fu won neh mi bëyí súhté keeñ, mi beya' yii mi yefay ri, te mi leca' yii mi sohay ri a ? »

²³ Kon haala' yi níi fu wëtdëey hélsí së' ? Tin bee nimila' mi bee ra mi laheh na yii tíkëh sun a ? »

²⁴ « Di antee won súrgë yë húmú daaha ra tih : « Néefí bee dìi na, dòn yed dì bëe' laha' sabboo ra. »

²⁵ Wa wonu ri tih : « Bahaa, bëyí baa liiltee lah úris sabbo níi wocce ! »

²⁶ Di won wa tih : « Mee ron won dà ee bitih : bëyí ham yee yero ri ra a ya' ana ay baatu. Bëyí pagay yii baaha nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu. »

²⁷ Di yii lejke kaa'oh yee ke so' fahuuy biti mi hen buuri wa ra, kélí wë deh, dòn hap wa húl fíi së'. »

Haali Yéesú Yerusalem

(Saame Maccée 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Saj 12.12-19)

²⁸ Wona' Yéesú níi wocce ra, dì këlléhté bëewë, wa ñéerúuté, dì na saañ Yerusalem.

²⁹ Tílë' ri níi lebohte Betfase a Betani, hëbís danji Èliffë ré, dì wolte ow ana di taalibe yi

³⁰ won wa tih : « Pëyí gina fíi bín. Don haale na raa, dòn ay naa dëeef cùmbúr mbaam poku, bi ow yéegíréy ri. Lah pëkísí ri, dòn kom so' ri deh. »

³¹ Ow meel dòn yee tah dòn na pëkísú ri rée, lah wéní ri biti Yíkée daa sohla' ri. »

³² Taalibe ya koluu daaha suute. Lahuu wa ra, wa dëefu iña ti dëe wona' wa Yéesú ré nen.

³³ Wa homu pëkísí cùmbúré, yíkée yë wonu wa tih : « Yi tah dòn na pëkísú cùmbúré ? »

³⁴ Wa wonu tih : « Yíkée daa sohla' ri. »

³⁵ Wa anutee kom Yéesú cùmbúré, larute sabidoorri wa sun, habruute Yéesú yaagochte.

³⁶ Di na saañ, bëewë beyute sabidoorri wa larute waala.

³⁷ Leba' ri Yerusalem, na cép danji Èliffë ré, keeñni mboolo mi taalibe ya bëeëb

sosse níi sos, wa béyurúté unni wa sun na njoobü Koope di kimtaanna olu wa ra béeëb

³⁸ na wonu tih : « *Koo-Yíkëe barkela buura dì wol ri ra ! Jaamma laha sun, Koo laha ndam di sunaa-sun !* »[☆]

³⁹ Lahte farisenjji húmú bëewë në, na wonu Yéesú tih : « Bahaa, wone taalibe yu héddëh ! »

⁴⁰ Yéesú won wa tih : « Mee ron won d'a biti wa héddëh rée, la' ya ay waa tah ! »

Yee nay kate Yerusalem ra

⁴¹ Baata' Yéesú leboh Yerusalem níi rí otte ri ra, dì na looy af yee nay kate gina a bëewë filib ra,

⁴² na won tih : « Don fi bëy Yerusalem, d'on yúh yee nay ron one jaamma bisee woteh bee ra koon ! Ndaa mas, d'on míñih ríi ot.

⁴³ Ay lah jamanii yéñké biti kaa'oh yon ay ron geel, hac jul míirë, yégítëh rí, an d'on yejoh haa'.

⁴⁴ Wa ay hap bëewë béeëb húl, d'akaya' gina níi la' ii tíkëh sun la'. Yaa béeëb biti d'on yúhsúuy wahtaa ac Koope sëmlë'ën rë. »

Yëeddë'í Yéesú filib Faam fi gaani Koope

(Saame Maccëe 21.12-17 ; Marka 11.15-19 ; Sanj 2.13-22)

⁴⁵ Laha' Yéesú gina níi dì haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dì yampe na lík yaayoh ya homu na ra,

⁴⁶ na won wa tih : « Koo wonay Téerëe bitih : « *Faam so' ac faam dagaa* »[☆] a ? Ndaa d'on yíssúté rí « *faam lohoh* »[☆] ! »

⁴⁷ Yéesú homa' Faam fi gaana faraah yëeddëe. Kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh yí kootii Mëyíis a baha ya gina na saamu hawi húl,

⁴⁸ Ndaa wa húmú yíih dee nay wa rii pagee ra, af biti bëy gina béeëb húmú síkírúu rí nuffi wa.

20

Tígë dúhë' sañ-sañi Yéesú rë

(Saame Maccëe 21.23-27 ; Marka 11.27-33)

¹ Lahte bis, deef Yéesú na yëeddë' filib Faam fi gaani Koope, na waare Uni Neba, kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh yí kootii Mëyíis a baha ya deefute ri daaha,

² wonu ri tih : « Won fun sañ-saña na paga' fu iña na pañ fu ra. Daa nah ro panj wa ? »

³ Di won wa tih : « So' bal may ron meel yin yínë. Wéní së' :

⁴ bëtsë në húmú bëtis Sanj bëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbée bëewë ? »

⁵ Tígí daaha, wa na wonantuun hanndal ki wa tih : « Yen won biti Koope daa nah ri raa, dì ay yen meel yee tah níi yen gémuy iña won Sanj da.

⁶ Te yen won biti bëewë daa nahu ri raa, bëewë ay yen tap la' níi yen húl, ndée wa béeëb gémúté biti Sanj yonente. »

⁷ Wa wonu Yéesú tígí daaha tih : « Fun yíih bëe' nah ri bëtis rë. »

⁸ Di nampee waa won tih : « Kon so' bal, mii ron won bëe' yed so' sañ-saña na paga' mi wa ra. »

Anili línëh yí reseñña sohooru ra

(Saame Maccëe 21.33-46 ; Marka 12.1-12)

⁹ Filoon fi baaha, Yéesú ñeya'te bëewë anil na léeh wë won tih : « Laha' bëyí húmú yíp meey reseñ, yera'te ri ndalu, antee saañ baabi dì ay naa maañ.

¹⁰ Nona' reseñra, dì wolte súrgë línëh yë në, nda wa yed dì wodi. Ndaa laha' ri ra, línëh yë habute ri, labute ri labbi misikke, anutee rii yeris dì nimila'te ya' holonj.

¹¹ Yíkíi meeya wolaatte súrgë kay. Laha' ri ra, wa labute ri labbi misikke, solute ri solli misikke, anutee rii yeris nimila'te ya' holonj.

¹² Di wolaatte súrgë kay. Laha' dì fi baa ra bal, wa gaañute ri gaaññi misikke anutee rii dúhíd meeya.

¹³ « Yíkíi meeya won tígí daaha tih : « May page yih ? Mi ot na ! May wole koy kee ke so' faha' mi níi faha' ra ; míñ hen wa yed dì cér. »

¹⁴ Ndaa séenúu línëh yë koy ka, wa wonu hanndal ki wa tih : « Lamoha abee

[☆] 19:38 19.38 Saame Kañaa ya 118.26   [☆] 19:46 19.46 Saame Isayii 56.7   [☆] 19:46 19.46 Saame Yérémí 7.11

kan ! Ëyí yen hap dí húl, meeya hen bi yen.”

15 Laha' ri ra, wa yípútée ríi ham, dúhrúté rí meeya, hawute ri húl. »

Tígí daaha, Yéesú won bëewë tih : « Yíkii meeya ay page línëh yí yaa yih ?

16 Di ay aye ayo, hap wa bëeb húl, anti saam i línëh kay, yed' wa meeya. » Keluu bëewë unni yaa ra, wa wonu tih : « Yii baa damaayti lah ! »

17 Yéesú yeelte wa níi antee won tih : « Bínýúté Téerëe bitih :

*“La'a habuu tabahoh ya
biti lahay njiriñ ra
daa millé' ham lasa.”* [☆]

« Unee ke Téerëe baa faha' won yih ? »

18 Yéesú baatte won tih : « Bëyí baþoh la'i baa bëeb ay korsa', te la'a keen sun ow ay rii dákaya'. »

Túmi buur

(Saame Maccëe 22.15-22 ; Marka 12.13-

17)

19 Yúhúu yéeddëh yí kootii Mëyíis a kelfë yí seeyoh ya biti Yéesú yulid' anili baa sun fi wa ra, wa na saamu dëe nay wa rii habee wahtii baaha ra, ndaa wa kaañuy bëewë.

20 Tígí daaha, wa koluute olsohi Yéesú, yejute i ow tala. Bëewë né bënþëndúu, ayuute ti bëewí júbúté nen, na fahuu fiirí Yéesú di won. Wa húmú saamu yii ay mín tah gëernéer keen sun fi Yéesú.

21 Wa wonu ri tih : « Bahaa, fun yúhúté biti fu wona' kaah : fu yéeddë' yee naha' Koope ra kah-kah. Fu na yeeleeh ow jëmmíi.

22 Kon won fun nda kootii yen ona'te biti Sesaar* yelu túm mbée onaay. »

23 Ndaa bi yúh Yéesú yee nuffi wa, dí won wa tih :

24 « Téebí së' hélíis hanjar noo. » Yeruu ri hanjara, dí meelte wa won tih : « Netli wa a tii wa daa na ? » Wa wonu ri tih : « Yi Sesaar. »

25 Yéesú won wa tígí daaha tih : « Kon yérí Sesaar yee laha' ri ra, don yed Koope yee laha' ri ra ! »

26 Wa mính ríi ham di iña won dí fíi bëewë rë. Yee won dí ra kay éemíl wë éemílë níi tahte wa lahluy yii wonun wa.

Yii lejke koloh búudé

(Saame Maccëe 22.23-33 ; Marka 12.18-27)

27 Filoon fi baaha, i sadusen, wa fa wonu biti koloh búudé lahay ra, ayute Yéesú në,

28 wonu ri tih : « Bahaa, Mëyíis húmú túuycé yen bitih, bëyí húl hel beleb te deef bani belaa liiluyti lah koy, ñeedë wadtee lam belaa, saamid bahii tal.

29 Te kíilë, húmú lahte koy-yaay paana : bee baha waa na ra koodte, bani belaa liiluyti lah koy, dí húlté.

30 Bee ñee na ra koodte belaa, yee kat baha ra katte ri.

31 Bëyí éeyë fë ñeyilte kotta húlté. Na hen dhaaha níi wa fi paana ya bëeb ñeyute kooda, húlúté te ow lahay na koy.

32 Filoon fe, dí fi belaa tahte fal húlté.

33 Kon leegi, yiin nay kolee bëewë búudé rë, daa nay lahee belaa waa na te wa bëeb koorute ri ? »

34 Yéesú won wa tih : « Bëewë feey fi bee na koorantuu ;

35 ndaa bëewë yéjké biti Koope otte biti wa warutee koloh búudé, wa haal pesa na ac ra, bín fë rée, wa ii kooranta'.

36 Wa ii mínl húl, wa ay madee a malaaka ya. Wa ay hene koyyi Koope, bi nay ri waa këllé búudé.

37 Biti bëewë húlú rë ay këllú búudé, Mëyíis teeba'te na yii lante filib Téerëe na won dí Koo-Yíkëe filib dúufë na njaaroh ra biti daa ri “Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop” ra. »[☆]

38 Yéesú baatte won tih : « Kon Koope, dí Koope fi bëewë húlú rë neh, dí Koope fi bëewë na pesu ra ; ndée di díi na, wa fi éeyë yí yaa bëeb lísúu pes. »

39 I ow di yéeddëh yí kootii Mëyíis beyute una tígí daaha wonu ri tih : « Bahaa, wonu ñeete waal. »

40 Ow kaañlay rii meelil yin kay.

* 20:17 20.17 Saame Kañaa ya 118.22 * 20:22 20.22 Sesaar : Bín fë, bëyí húmú hen buur di Rom bëeb dëekúu daaha. [☆] 20:37 20.37 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.6

*Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?
(Saame Maccëe 22.41-46 ; 23.1-36 ;
Marka 12.35-40)*

⁴¹ Yéesú baatte won bëewë tih : « Ow míne' won biti Buura Koo fal ri ra sédí Dawit díh ?

⁴² Di fi Dawit won filib téerée laha' yeekaa yi kañaa ya ra tih : "Koo-Yíkëe won Yíkëe së' tih : Tooke hëbís së', ya'i ñamaa fi so' deh,

⁴³ níi bín néy mii yíssée kaa'oh yu hen tikëe yí kottu ra."[§]

⁴⁴ Di fi Dawit dëekë' rí Yíkëe rée, kon Buura Koo fal ri ra míne' hen sédí díh ? »

⁴⁵ Bi na síkíruú rí bëewë bëeb, Yéesú won taalibe yi tih :

⁴⁶ « Lah möytíi yëeddëh yí kootii Mëyíis, wa fa tilëesúu a búub gaan, te wa fahuu biti wa woduun a ya' ana këemmë rë. Wa tookuu ñaanna këllëh di ílìyyë na daguu yëwúdfë Koope ra, te daa wa na débúu ñam biti ndaje lah.

⁴⁷ Daa wa lukuu maañ ñaŋ ndah teeba'i affi wa, te añcaŋ, daa wa na beyu alalli ñelebba yaalli wa húlú rë. Daani wa nay lukee misik. »

21

*Sarahi belaa yaali húl rë
(Saame Marka 12.41-44)*

¹ Filoon fi baaha, Yéesú bëyídté afi, otte i yíkëe alal na beku hélíis ifi saraha filib Faam fi gaani Koope.

² Di otte belii yaala húlté bal, bi ñakke níi ñak, bekke na hanjar yutuud ana.

³ Di won tígí daaha tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : saraha yera' ñékídí bee lahay yaal bee ra, luk yi bëewí kayya bëeb lah solo.

⁴ Bëewí kayya bëeb yeruu yee lukus alal mi wa ra, ndaa di filib ñagi, belaa yera' iña laha' ri ra bëeb, yee wad díi pesaa koon ra. »

*Poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fii rë
(Saame Maccëe 24.1-21 ; Marka 13.1-19)*

⁵ Lahte bëewí na húmú wonu dee ñama' Faam fi gaani Koope ra a la' yi wunna tabahuu ri ra, a iñi wunlaa ya hom

na, yee jébélú bëewë Koope ra. Yéesú won wa tígí daaha tih : ⁶ « Bis ay lah, iña olu ñon yee ra bëeb ay bëp níi la' ii tíkëh sun la' kay. »

⁷ Bëewë meelute ri wonu tih : « Bahaa, yii baaha ay lahe kirih ? Yi nay teebee biti yii baa ee saañ lahe ra ? »

⁸ Yéesú won wa tih : « Möytíi ! Ow banay ron nofa'. Ow caak ay aya' tii so' won biti daa wa Kiristaa, mbée wahtaa lahte. Ndaa ngënë síkírii wë.

⁹ Don keloh ban haa' gin a gin a ban tíkëntë' af raa, ngënë títí : iñyaa wadti laha laho paay, ndaa ñeefa túkkii éldúnë laheh doom. »

¹⁰ Di baatte won tih : « Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ;

¹¹ feey fa ay hégíyëh hégíyëh yí misikke, yaab a jérri na kara' ay haal i ílìy feey fa ; kimtaanni títde'té bal ay olu sun-Koo.

¹² Ndaa balaa yaaha bëeb rée, af so' ay tah ñon habu ñon moklu. Don ay kúrú, ñon tEEKdú këem filib ílìyyë na daguu yëwúdfë Koope ra, wa aattiya' ron, ñon beku kasu. Don ay kúrú ffi i buur a ffi i gëernéer.

¹³ Iñyaa ay tah ñon seede yee yúhú ñon soo na ra.

¹⁴ Kon yúhí biti ñon lahay yii sítúun ñon di yee nay ron layee ra,

¹⁵ ndée bín fë rée, daa mi nay ron teebe yee nay ron wone ra, a nufa nay ron rii wonee ra, níi ow yínë sah di kaa'oh yon ii naa míñ yin te wa ii ron míñ lof.

¹⁶ Baappon sah a yaayyon, koy-yaayyon, mboko yon a kooyyon ay ron yaay ; i ñon na ay hawu húl.

¹⁷ Af so' ay tah bëewë bëeb kaa' ñon.

¹⁸ Ndaa karal fen yínë sah ii kanoh affon.

¹⁹ Lah hëbí híin, ñon ay mûcée daaha.

²⁰ Tíl níi ñon ot i soldaar gíiw Yerusalem raa, lah yúhí biti poyi gina lebohte.

²¹ « Tígí daaha, bëewë nay home Yúdée rë heguun ñaŋjin, bëewë nay home Yerusalem ra wuloh, te bëewë nay home luufin ra banti haal gina.

²² Waalli yaaha, Koope ay keen sun fi bëewë, ti dee bíníyúu iña filib Téerée rë

béeb nen.

²³ Mas bælebbæ nay poke loo bín fë rë a yee nay bæpíré rë ! Ndée bëy gina bæeb ay mok níi mok, ndah Koope ay teeba' neebi.

²⁴ Wa ay hawu húl a jépíl, wa habu ñaam hasluu filib ginni kayya bæeb, te bæewë yéwúd neh ra ay togisa' Yerusalem níi wahtii wa lah. »

Nimili Koy-bëe'

(Saame Maccëe 24.29-35 ; Marka 13.24-31)

²⁵ Yéesú baatilte won tih : « Ay lah iñi ay tíinndúu na'a, ceyín fë a hulla na. Húní mboowaanna kísí fë ay tah affi bæewë feey fa bæeb kúnëh pak ;

²⁶ doole ya sun bæeb ay bækisëh. Ay lah bæewí tit níi maannde húl ndah níbí yee nay lahe feey fa ra.

²⁷ Tígí daaha, bæewë ay ot so' mi Koy-bëe' mi aye filib nér, mi ñéerë' a doole a ndam gaan.

²⁸ Don ot iñyaaha dale lah rek, lah kélíi don seh, don yúh biti lej ron múc. »

²⁹ Filoon fi baaha, Yéesú ñeyaatte wa léeh won tih : « Ëlsíi tal kilik :

³⁰ don ot dí capuse rek, don yúh biti lee ri lah koy.

³¹ Ti daaha nen, don ot iñyaaha lahe raa, lah yúhí biti Nguur ki Koope lebohte.

³² Mee ron won kaaf ka ra ee biti bëy jamani bee ii muk te iñyaaha bæeb laheh*.

³³ Sun a feey ay muk, ndaa unni so' ii mëssí muk. »

³⁴ Yéesú baatte won tih : « Cégí affon ! Keeññon banay dérkís ñammi nebbæ, hani misiga a iñi feey fi beh, toñeh bisi baa ay ron beettiye.

³⁵ Di na haba' mbëp yak nen, yii baa ay beettiye bæewë feey fa bæeb daaha.

³⁶ Cégí affon, don dage Koope faraah, nda don mín lah doolii mucusun don iña nay lahe yaa ra bæeb, te don mín can fii so' mi Koy-bëe'. »

³⁷ Yéesú enda' yéeddë' filib Faam fi gaani Koope ; ndaa finiin lah raa, di saya' sun fi danji Ëliffë dí nee' na.

³⁸ Te Koo yíl baaß cùb rëe, bæewë bæeb ayuu Faam fi gaani Koope sikkirée rí.

22

Cañi Yudaas yaayi Yéesú

(Saame Maccëe 26.1-5, 14-16 ; Marka 14.1-2, 10-11)

¹ Feedi mbúurú njeñe ya na wonuu Paak ra ee saañ lahe ra.

² Kélfë yí seeyoh ya a yéeddëh yí kootii Méyíis na saamu nufa nay waa hawee Yéesú húl rë, ndaa wa kaañuy bëy gina.

³ Tígí daaha, Seytaane haalte Yudaas fa na wonuu Iskariyot te non taalibe yi sabboo a ana ya ra.

⁴ Daaha, Yudaas yíppée pay kélfë yí seeyoh ya na a kélfë yí wohoh yi Faam fi gaani Koope, wa peenute dee nay ri waa yaayee Yéesú rë.

⁵ Keeññi wa sosse níi sos, wa gapute ri hélíis.

⁶ Yudaas tahte yee wonu wa ra, na anti saam wahataa nay rii damaalee Yéesú níi ri yaay wa ri, te ow yégéh rë.

Milléení Yéesú reer a taalibe yi

(Saame Maccëe 26.17-30 ; Marka 14.12-26 ; Sanj 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

⁷ Filib feedi mbúurú njeñe ya, bisa na hawuu har fi Paaga ra lahte.

⁸ Yéesú wolte Peer a Sanj won wa tih : « Tíli don waaye reeri Paaga. »

⁹ Wa wonu ri tih : « Fu faha' biti fun waayuun dí tígí dih ? »

¹⁰ Di won wa tih : « Síkíri ! Don haale gina raa, don ay tee'a' a ow yaal kúf pen mulub. Lah ñeyí tala níi faam fa nay rii haale ra.

¹¹ Don lah na raa, wéní yíkíi faam fa tih : « Yéeddëhë daa nah fun meel ro lasa nay ñamee bani taalibe yi reeri Paaga ra. »

¹² Hen daaha raa, dí ay ron teeb lasi gaani paa' sun, bi yugusute níi wocce : yii nay yen sohlee bæeb ín në. Don ay waayee reeri Paaga daaha. »

¹³ Peer a Sanj suute, wa deefute iña bæeb ti dee húmu wona' wa Yéesú rë nen. Daaha, wa waayute reeri Paaga.

¹⁴ Laha' wahtaa ra, Yéesú a apootarri goorute na reeru.

* 21:32 21.32 Yerusalem poo kíil sabay inil (40) filoon fe.

¹⁵ Di won wa tih : « A d'ee faha' mi biti yen bok reeri Paagi bee ra, balaa wahtaa nay mii mokluu ra lah !

¹⁶ Mee ron won da ee bitih : mii ñamíl reeri Paaga níi iti fi teebuu Nguur ki Koope. »

¹⁷ Di bëbpe kaas béeñ tígí daaha, símpé Koope won tih : « Béyí béeñi yeh, d'on wora' wa hanndal kon ;

¹⁸ te mee ron won ra ee : dala'te woteh, mii hanil béeñ níi bín nay ayee Nguur ki Koope ra. »

¹⁹ Filoon fi baaha, d'i bëbpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yedte taalibe yi won wa tih : « Mbúuríi bee faan so', af ron tah mi yera' ri. Lah pëgí yii beh, nérséhí së'. »

²⁰ Reeruu wa níi wocce ra, d'i yedte wa kaasi béeñé bal, won tih : « Kaasi béeñi bee daa yii hasa pokalsa' Koope a bëewé ñeya'te ri ñif mi so' ra. Wa ay keen ndah d'on.

²¹ Yúhí biti bëe' nay soo yaaye ra, funi daa boku loon ee.

²² Kaah biti so' mi Koy-bëe' mi wadtee húl ti di faha' ri Koope ra nen ; ndaa mas bëe' nay soo yaaye ra ! »

²³ Tígí daaha, taalibe ya na meelantuu bëe' nay page yii baa filib fi wa ra.

Bëe' lukki gaan ra

²⁴ Filoon fi baaha, taalibe ya yefuute taasanta'i misikke hanndal ki wa, fahuu yúh bëe' wadti habuun biti daa ri lukki gaan waa na ra.

²⁵ Yéesú won wa tih : « Buurri ginna daa na nootu bëewí kayya, kélfé yë saame tii sun fi bëewé.

²⁶ Ndaa d'on waruy hena' d'aaha. Bëe' lukki gaan d'on na ra kay, wadti habaa afi bëe' lukki yin da ; bëe' në túuyé' rë wadti habaa afi súrgíi bëewé bëeb.

²⁷ Daa lukki gaan hanndal ki bëe' took na ñam ra a súrgëe tíkíd d'i loona ra ? Di bee na ñam ra neh a ? Añcañ, mi man súrgë d'on na nen !

²⁸ Don fi yeh, d'on mësúy sëe hel na moklu so' bëewé rë.

²⁹ Di yera' so' Baaso' Nguur ka, mi yera' ron ri daaha bal :

³⁰ yen ay bok ñam a han Nguur ki so', te d'on ay took ñaani Nguur ka, d'on ílíf talli sabboo a ana yi Israyel. »

*Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhí
(Saame Maccëe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Sanj 13.36-38)*

³¹ Filoon fi baaha, Yéesú won Peer tih : « Simon, síkíreh së' ! Seytaane d'anke nda ri mír rën hégiy ti di na níikë' beleb nen.

³² Ndaa mi dagidte ro nda fu ban soo súugéh. Te fu nimil soo na raa, lah one koy-yaayyu ya'. »

³³ Peer won d'i tih : « Yíkëe, tígë nay fuu bekuu kasu ra, may naa beku ; fu hawun húl, may naa hawu. »

³⁴ Yéesú won d'i tih : « Mee roo won da ee Peer : fisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh së' níi hen waal éeyë. »

Woni Yéesú taalibe yi biti wa koloh affi wa

³⁵ Yéesú antee waa won bëeb tih : « Wola' mi ron, d'on suute, d'on kúrúy hélíis, d'on kúrúy nafa a ñafad' ra, d'on ñakute yin a ? » Wa wonu ri tih : « Fun ñakuy yin. »

³⁶ Di won wa tígí daaha tih : « Iña lofisohte ! Dala'te woteh, bëyí lah hélíis kúrë, bëyí lah nafa kúrë ; te bëyí lahay ganaay wadtee yaay sabidoori lom yinë.

³⁷ Yúhí biti Téerëe won sun fi so' tih : « *Di kídéelúuté bëewí bossa na.* »³⁵ Mee ron won da ee biti yii baa wadti laha laho, te ri lahte níi wocce. »

³⁸ Taalibe ya wonu tih : « Yíkëe, jépíl ana ayee ee ! » Yéesú won wa tih : « Wona d'úmpé ! »

*Danji Yéesú sun fi danji Èliffé
(Saame Maccëe 26.36-46 ; Marka 14.32-42)*

³⁹ Yéesú antee koloh saañce danji Èliffé ti merees nen, taalibe yi ñeyute tali.

⁴⁰ Lahuu wa dín fë rë, d'i won wa tih : « Dégí Koope toñeh d'on ay keene fiiri Seytaane ! »

⁴¹ Di helte wa daaha héčehté yantuud, yekke na d'an Koope

⁴² won tih : « Baap, hém neba' ro, éccíré gulii coono fi bee wuloh so' ! Ndaa di mír

³⁵ 22:37 22.37 Saame Isayii 53.12

díi man béeb, yee nay lahe ra banan hen yee faha' mi ra, ndaa bee faha' fu ra. »

⁴³ [Tígí daaha, malaaka di malaaka yi Koope céppé hílibí.

⁴⁴ Keeña dúmpé ces, dí na baatti daj. Di opa' opoo níi opa'a man ñif nen, na síit feey.]

⁴⁵ Woca' ri danya ra, dí kolohte, nimilte taalibe yi na. Di deef wa súfúnú súfúnë níi wa na nee'u,

⁴⁶ dí won wa tih : « Don nee'u yih ? Kélíi don daj toñeh don ay keene fiirí Seytaane ! »

*Hami Yéesú
(Saame Maccëe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Saj 18.3-11)*

⁴⁷ Yéesú hom wona, lahte dúukélí bëewí ayute, ñéerúuté a Yudaas fa non taalibe yi sabboo a ana ya ra. Yudaas lebohte Yéesú, na faha' fëení.

⁴⁸ Yéesú won dí tih : « Yudaas, fu yahti ac yaayi so' mi Koy-bée' rée, fay soo fëené fëené é ? »

⁴⁹ Bëewë ñéerúu a Yéesú rë, oluu wa yee na saañ lahe ra, wonu ri tih : « Yíkée, fun beb jépíllí fun, fun yejoh wa haa' a ? »

⁵⁰ Tígí daaha, ow yínë waa na paanjke súrgíi seeyohi gaana jépíl, lecce nufi ñamaa fa.

⁵¹ Yéesú won wa tih : « Yéddí ! Topaa baaha ! » Di lebpe nuf bée', nufa wahte.

⁵² Di na anti won a kélfé yí seeyoh ya, kélfé yí wohoh yi Faam fi gaani Koope, a baha ya gina ayu hamí ra tih : « Don ayuu yi dëeha a jépíl a i duud hamí so' man mi banndi nen ?

⁵³ Mi húmú homa' don na faraah filib Faam fi gaani Koope, te don kaañuy soo ham. Ndaa wahtoon daa lah, elga onuu Seytaane doole sun fi so' ra. »

*Taasa'i Peer yúhí Yéesú
(Saame Maccëe 26.57-58, 69-75 ; Marka 14.53-54, 66-72 ; Saj 18.12-18, 25-27)*

⁵⁴ Wa habute Yéesú, kúrúté rí faam seeyohi gaana. Peer húmú filoona filoon, ñeete talli wa.

⁵⁵ Lahte bëewí këddúté kíi filib faam fa, tookute na yoonnduu. Peer acce, tookke waa na.

⁵⁶ Lahte belii légéyë' faam fa otte Peer niini kíi kë, yiidté rí níi won tih : « Bëyí bee bal non bëewí. »

⁵⁷ Ndaa Peer taasa'te won tih : « Mi yéeh bée' na wona' fu ra yaa ow ! »

⁵⁸ Tíkéh yutuud, ow kay otte ri, won tih : « Do bal fu non bëewí. » Peer won dí tih : « Mi noneh na dé' ! »

⁵⁹ Hente kiis, ow kay ayilte, digidte uni won tih : « Lahte il bal ! Bëyí bee non bëewí ; ndah dí bëy Galile. »

⁶⁰ Ndaa Peer won dí tih : « Mi yéeh yee na won fu ra do ! » Di hom wona, na míin ríi lúsíd dë paan fiisohte.

⁶¹ Yíkée yísséhté Peer na, yeelte ri. Tígí daaha, Peer nérséhté yee húmú won dí Yíkée rë biti fiisiin ki paan, dí ay taasa' biti dí yúh rí níi hen waal éeyë.

⁶² Di antee dúh ëssín na looy looyi misikke.

Dalaani mogi Yéesú

(Saame Maccëe 26.67-68 ; Marka 14.65)

⁶³⁻⁶⁴ Bëewë në húmú wohu Yéesú rë pokute illé, na labisu ri, na ñaawlu ri, meelute ri wonu tih : « Fu yonente saa bal ? Wone bée' lab do ra ! »

⁶⁵ Wa wonute ri i won bos kay caak.

Téekrí Yéesú këemí yëwúdfë

(Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Saj 18.19-24)

⁶⁶ Yílë' Koo ra, baha yi yëwúdfë, kélfé yí seeyoh ya a yéeddëh yí kootii Mëyíis tee'uute, téekrúté Yéesú këem,

⁶⁷ meelute ri wonu tih : « Won fun nda daa fu Buura Koo fal ri ra raa. » Di won wa tih : « Mi won don biti daa mi, don ii soo gém,

⁶⁸ te mi meel don, don ii soo tiil.

⁶⁹ Ndaa, kola'te woteh, so' mi Koy-bée', may took hëbís Koope fa míin béeb rë, mi hom ya'i ñamaa fi. »

⁷⁰ Wa béeb wonu tih : « Kon fu Koy Koope a ? » Di won wa tih : « Don wonute ri, daa mi ! »

⁷¹ Wa wonu tígí daaha tih : « Yen ay pagilee seede yih ? Di dúhídté rí búkí níi wocce ! »

23

*Kúrí Yéesú fii Pilaat
(Saame Maccëe 27.1-2, 11-14 ; Marka 15.1-5 ; Saj 18.28-38)*

¹ Bëewë bëeb koluute, kúrúté Yéesú Pilaat gëernéerë në,

² na yabu ri iñyee wonu tih : « Di homa' daaha beke bëy gina nuf, kaddee wa yera' túm, te ri tík afi Buura Koo fal ri ra. »

³ Pilaat meelte Yéesú won di tih : « Daa fu buuri yëwúddë ë ? » Yéesú won di tih : « Fu wonte ri, daa mi ! »

⁴ Pilaat won kélfe yí seeyoh ya a bëewí kayya húmú në rë bëeb tih : « Mi olay yii míin tah ow keen sun fi bëyí beh. »

⁵ Ndaa bëewë baatutée býid unni wa sun na wonu tih : « Di ñeya' yëeddë' yí, yahe nuffi bëewë. Di dala' Galile, ñeete Yúdée bëeb níi rí lahte dee woteh. »

⁶ Kela' Pilaat unni yaa ra, di meela'te won tih : « Di bëy Galile woo ? »

⁷ Bëewë wonu ri tih : « Di dék në kay ! » Pilaat yúhté biti Erot daa llif Galile fi baaha, te dí fi Erot húmú Yerusalem waalli yaaha, di yeeltee yeñ bëewë kúd Yéesú díi na.

⁸ Ola' Erot Yéesú rë, keeña sosse níi sos, ndah ri húmú kelohte ban fi, te ri maañcee faha' oli. Di faha'te rii ot page kimtaan.

⁹ Di meelte ri yin caak, ndaa Yéesú tahay búki díi na.

¹⁰ Kélfe yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis digirute unni wa na yabu Yéesú yin caak.

¹¹ Erot a soldaarri bal na ñaawlu Yéesú, bekute ri búubí wunte na këekkëliyú ri. Filoon fi baaha, Erot yejaatte ri Pilaat na.

¹² Erot a Pilaat na húmú tëfréntiíh kíi, ndaa dala'te yiin fin fa wa henute kooy.

*Tígí Yéesú húl
(Saame Maccëe 27.15-26 ; Marka 15.6-15 ; Saj 18.39 níi 19.16)*

¹³ Pilaat dëekréhté kélfe yí seeyoh ya, baha ya a bëy gina,

¹⁴ won wa tih : « Don wonu ti bëe' komu ron so' bee ra yaha' nuffi bëy gina

yahoo. Mi meela' ri fíiyën, ndaa mi olay yin di iña yabu ron dí ra.

¹⁵ Erot bal dsaaha, daa tah dí yeñ ri soo na. Bëyí bee pagay yii cal dí hawu húl.

¹⁶ Cée mi labiroh ri laraw, mi yeris ri. »

[

¹⁷ *]

¹⁸ Ndaa wa bëeb na daañjuu wonu tih : « Hawe ri húl, fu dúhríd fun Barabaas. »

¹⁹ Di fi Barabaas húmú non bëewë na haa'uu njíittí gina ra, te ri húmú happenow húl bal, daa tah ri téyú kasu.

²⁰ Bi faha' Pilaat yeddfi Yéesú, dí beyaatte una, woni biti Yéesú pagay yin bos.

²¹ Ndaa bëewë baatutée daañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! »

²² Pilaat beyaatte una waali éeyë fë won wa tih : « A ri pan yii bosí bih ? Mi ollay ri yii cal hawaa húl. Cée mi labiroh ri laraw, mi yeris ri. »

²³ Ndaa wa na baatuu daañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » Daañnjohi misiga kúrëeléhté Pilaat

²⁴ níi ri tahte pagri wa yee fahuu wa ra.

²⁵ Tígí daaha, Pilaat dúhídté Barabaas fa fahuu wa biti daa yeddfun ra, dí fa yahi nuffi bëewë a hap ow húl daa húmú tah ri téyú rë, yeddfa'te wa Yéesú.

*Kúrí Yéesú tígë nay rii hawuu húl rë
(Saame Maccëe 27.32 ; Marka 15.21)*

²⁶ Na kúrú soldaarra Yéesú tígë nay rii hawuu húl rë, wa tee'uute a bëyí dék Siren, hínú Simon, dëef dí kola' meey. Wa habute ri, enute ri kurwaha, ñéyrúté ri filoon Yéesú.

²⁷ Ow caak ñeyute filoon Yéesú. Beleb caak húmú filib fi wa, na fogu ri na hawuu.

²⁸ Yéesú yísséhté waa na, won wa tih : « Don fi belebbi bëy Yerusalem, ngënë lëeyí së', lëeyí affon a koyyon !

²⁹ Jamanu ay lah, bëewë won tih : « Lahute sos-keeñ, belebba mính pok loo ra, yee mësúy lah koy, yee mësúy kúu rë ! »

* ^{23:17 23.17} Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Lahaa feedi Paak bëeb, Pilaat wadtee dúhríd bëy gina ow yínë kasu, yeris ri.* ^{23:30 23.30} Saame Oose 10.8

³⁰ Tígí daaha, bëewë ay nah danja keen sun fi wa, won dûnjë súuy wë. [☆]

³¹ Kilik hilsid daa míntí henu dee raa, mas kilik súhíd ! »

³² Soldaarra kúrëelúté banndi ana bal, yi ay hawu húl a Yéesú.

Daayi Yéesú kurwah

(Saame Maccëe 27.33-44 ; Marka 15.22-32)

³³ Lahuu wa tígë në wonuu Kéen-af ra, wa daayute Yéesú kurwah. Wa daayaaluute banndi yi ana ya bal : bëyí yínée paa'te Yéesú ya' ñamaa, yínée paa'te ri ya' sugu.

³⁴ Yéesú won tígí daaha tih : « Baap, baale wa, ndée wa yíh yee na pagu wa bee ra. » Soldaarra púlufúté búubí Yéesú, woruute wa hanndal ki wa.

³⁵ Bëewë cagute na olsuu. Kélfë yí yëwúddë na ñaawlu Yéesú wonu tih : « Di sëmlëey i ow kay woo ? Di sëmlëe afi bal hena biti daa ri Buura Koo fal ri ra kaah ! »

³⁶ Soldaarra na ñaawlu ri bal. Wa beyute bineegar, lebuute ri na fahuu hënndí,

³⁷ wonu ri tih : « Hena biti daa fu buuri yëwúddë rée, sëmlée afu ! »

³⁸ Wa bíniyúté unni yee yeedda' ki afa sun : « Bëyí bee daa buuri yëwúddë. »

³⁹ Banndii yínée hom sun fi kurwahi, na sol Yéesú won dí tih : « Fu won neh daa fu Buura Koo fal ri ra a ? Sëmlée afu, fu sëmlë' fun na bal ! »

⁴⁰ Ndaa banndii yínée na won afa tih : « Do fu kaañce Koope dé' ! Doni bëyí bee daa boku daan ee.

⁴¹ Bi yen wadte : yen yínlú iña pagu yen da kat ! Ndaa dí fi bee pagay yin bos. »

⁴² Di antee won tih : « Yéesú, lah hele nuf soo na biti fu took Nguur ku. »

⁴³ Yéesú won dí tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : woteh fee Koo beh, fay home soo na Aljana. »

Húlí Yéesú

(Saame Maccëe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Saŋ 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Laha' na' leelu af ra, gina bëeb níussé túd níi mitte wahtu éeyë. Rídíi bídi Faam fi gaani Koope ñap tígí selaa níi selaa ra, dadte dala'te sun níi feey, bísełsë'té ana.

⁴⁶ Yéesú daasse fon tígí daaha won tih : « Baap, mi tíkké coonaa fi so' ya'u. » Wona' ri unni yaa níi wocce ra, di yeddohte lússé.

⁴⁷ Ola' kélfíi soldaara yee lah ra, di kañce Koope won tih : « Bëyí bee bëyí júbpé kaah ! »

⁴⁸ Oluu bëewë maasuu ra yee lah ra, wa tíkúté ya' yi wa affi wa na looyu na nimilu faam.

⁴⁹ Kooyyi Yéesú bëeb cagu hanndal na olsuu yee lah ra. Belebbäa húmú ñeerúu a Yéesú dala'te Galile ra húmú filib fi wa.

Haji Yéesú

(Saame Maccëe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Saŋ 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Lahte bëyí dék Arimate di Yúdée, hínú Suseef, dí non baha yi bëy këemí gaani yëwúddë. Di bëyí baahte te júbpé, te ri na húmú sehaaloh ayi Nguur ki Koope. Húlë tíkú baha ya Yéesú rë, di ñéerëey në.

⁵² Di payte Pilaat na meelte ri búudé fí Yéesú.

⁵³ Tahra' ri Pilaat ra, dí nuulidte búudé fë kurwaha, líwté rí perkal, kúdsté rí dappe ri kolom ki yotu loo la', bi yéñké biti búudé hëcdúy në.

⁵⁴ Wahtu ya tas balaa bisa na hílsúu yëwúddë rë lah caaklilay.

⁵⁵ Belebbäa na húmú ñéerúu a Yéesú dala'te Galile ra, ñeyute tal Suseef, wa olsuute nuja, olute dee fëndúu búudé fí Yéesú rë.

⁵⁶ Wa nimilute faam, waayute i yin heeñlaa a laakkoloñ, yugusii búudé fë. Laha' biși hílsée rë, wa hílsúté ti di túuyúu rí nen.

24

Kolohi Yéesú búudé

(Saame Maccëe 28.1-10 ; Marka 16.1-8 ; Saŋ 20.1-10)

¹ Dímëesë, belebbäa koluute miir-miirin, kúrëelúté iñi heeñlaa ya húmú waayu wa ra, suute tígë hacuu Yéesú rë.

² Lahuu wa ra, wa olute biti la'a húmú kúnúu búk luuya ra píníjúté hatin.

³ Wa haalute, wa deefuy na búudé fí Yéesú-Yíkëe,

⁴ affi wa kúnéhté. Ow ana yi bekuu búubbí na tak feeñiyuute wa tígí daaha.

⁵ Belebbá títúté, líhúté púkkí wë feey. Béewë wonu wa tígí daaha tih : « Béyí ee pes da saamuu dí filib bëewë húlú rë ?

⁶ Yéesú íníh në, dí këllúté búudé. Nérssi yee húmú won dí ron homa' ri Galile ra biti

⁷ dí fi Koy-bëe' wadtee yaayu bakaaroh ya, dí daayu kurwah, waali éeyë fë filoon fi húlí dí koloh búudé. »

⁸ Tígí daaha, wa nérsúuté unna húmú won Yéesú rë.

⁹ Belebbá koluute luuya daaha suute, bùllúté iñyaaha béeë apootarri sabboo a yínë yë a bëewí kayya na húmú ñéerúu a Yéesú rë béeë.

¹⁰ Belebbi yaa húmú Mari fi bëy Mak-dalaa, Saan, Mari yaafi Saak a i beleb kay. Bùllúu wë apootarra ra,

¹¹ wa habuu biti belebbá yíh iña na wonu wa ra, tahte wa gémuy wë.

¹² Filib fi baaha, Peer nampee mukë luuyin. Laha' ri yéréntéhté rë, dí deef na boyya kut. Di nimilte faam éempé níi éem di yee lah ra.

Feeñiyohi Yéesú taalibe ana di waali Emayus

(Saame Marka 16.12-13)

¹³ Yiin fi baaha, lahte taalibe ana yi na suu gina na wonuu Emayus ra, bi hécéhté a Yerusalem yii mitte til wahtu ana,

¹⁴ na gonlu sun fi iña lah ra béeë.

¹⁵ Wa homu gonla unni wa na bëyrëh sun, Yéesú dabpe wa waala ñéerë'té a wa.

¹⁶ Wa olute ri, ndaa lahte yii úmpé wë níi wa yúhsúuy rí.

¹⁷ Di won wa tih : « Don gonlu yi waala ? » Wa yípútée cañ, kanammi wa súfúñcé níi súfúñ.

¹⁸ Ow di waa na hínú Kelewofaas won dí tih : « Doni afu kut di Yerusalem daa yíh yee lah waalli yee ra maan ? »

¹⁹ Yéesú won wa tih : « Baaha yi daaha ? » Wa tahute wonu tih : « Fu kelaay yee kat Yéesú fi bëy Nasaret ra a ? Di húmú yonentii lahte sañ-sañ di pagad a wonad ffi Koope a ffi bëewë béeë.

²⁰ Kélfë yí seeyoh yi yen a njíittí yen kúrúté rí faam buur, dí aattiyuute húl, daayute kurwah.

²¹ Fun lahute yaakaar biti koon daa ri nay sëmlée Israyel ; ndaa see' ! Di filib fi baaha, iñyaaha lahte hente waal éeyë woteh te ow olay yin.

²² Añcañ, i beleb di fun na éemilúté fun. Wa payu luuyin miir-miira oroh,

²³ wa oluy búudé fí Yéesú, wa ayute bùllúté fun biti i malaaka feeñiyuute wa, wonute wa biti dí ee pes dä.

²⁴ Filoon fe, i ow di fun na payute, olute biti iña wonu belebbá ra béeë lahte. Di fi Yéesú nék, wa oluy ri ! »

²⁵ Yéesú won taalibe yi ana ya tígí daaha tih : « Lúh-nuffi yeh ! Don gémuy iña wonu yonente ya ra gémë doom a ?

²⁶ Buura Koo fal ri ra wadtee ñee coono fi bah, anti haal ndami. »

²⁷ Di na an waa poysiid iña bíníyú sun fi ra béeë, dala'te kootii Mëyíis, ñete téeré yë bíníyú yonente ya ra béeë.

²⁸ Tílúu wë níi wa lebuute gina na suu wa ra, Yéesú na bën'bëndëh baret,

²⁹ ndaa wa caguute ri wonu tih : « Fu saañ dih ? Tase fun na deh ! Na'a yéelléhté te Koo ee saañ elke ra. » Tígí daaha dí ñéerë'té a wa, wa suute faam.

³⁰ Wa tooku reer, Yéesú bëbpe mbúurú símpé Koope, lecsa'te ri yedte wa.

³¹ Affi wa kúnséhté tígí daaha, wa yúhsúuté rí. Ndaa ri hente mes, wa olluy ri.

³² Wa na wonantuun hanndal ki wa tih : « Yii baa daa tah keeññi yen sos níi sos na won dí a yen waala, na poysiid yen iña bíníyú Téerëe rë ! »

³³ Wa yípútée koloh, nimilute Yerusalem. Lahuu wa ra, wa deefute apootarri sabboo a yínë yë a bëewë në ñéerúu a wa ra tee'uute.

³⁴ Wa wonu taalibe yi ana ya tih : « Yikëe këllúté búudé kaah ! Di feeñiyohte Simonj. »

³⁵ Wa fi ana yi yaa bal bùllúté wë yee lah waala ra a dee yúhsúu wë rí na lecsa' ri mbúurëe rë.

Feeñiyohi Yéesú taalibe ya

(Saame Maccée 28.16-20 ; Marka 16.14-20 ; Saj 20.19-23 ; Tíledí apootarra 1.6-11)

³⁶ Taalibe yi ana ya homu wona, Yéesú hente jalañ ffi wë béeë, won wa tih : « Célirí yaawe ! Hëmíi jaamma ! »

³⁷ Ndaa wa tíitú tíitë níi affi wa kúnëhté ; wa habuu biti koon yaa yébítëh.

³⁸ Yéesú won wa tih : « Don tíitú yih ? Haala' yi níi don na lahu nuf ana ?

³⁹ Èlsíi ya' yi so' a kotti so' : yaa so' kay ! Lébí faan so' don olsoh ! Yébítëh na lah bo' faan ti so' nen a ? »

⁴⁰ Wona' ri wa iñyaa ra, dí teebpe wa ya' yi a kotti.

⁴¹ Sosi keeña a éemë homuu wa ra, tahte wa míñh ríi gém doom. Tígí daaha, dí meelte wa won tih : « Don lahute yii ñamun dee a ? »

⁴² Wa yerute ri koy jén hútú.

⁴³ Di bebpe jénë ñampe ri fíi wë.

⁴⁴ Di antee waa won tih : « Húmú homa' mi leeloon ra, mi wonte ron unni yeh : "Iña wonu sun fi so' filib kootii Mëyiis a téeré yí yonente ya a Téeríi kañaa ya ra béeb wadtee lah." »

⁴⁵ Tígí daaha, Yéesú paŋke níi affi wa kúnsëhté, wa yúhúté yee won Téerëe rë.

⁴⁶ Di won wa tih : « Bínýúté biti so' mi Buura Koo fal ri ra, mi wadtee mok níi mok, te waali éeyë fë filoon fi húlì së', may koloh búudé.

⁴⁷ Te dala'te Yerusalem, heetta èldúnë béeb warutee waariyu di tii so', wa lof pesad Koope baal wa bakaadfi wa.

⁴⁸ Don daa seede yi so'.

⁴⁹ Te so' mi beh, may cépícf sun fon Ruuh-Peseñ fa húmú gap don Baaso' ra. Don nék, ngënë këlíi Yerusalem dee níi doolaa nay kolee sun ra cép don na. »

⁵⁰ Filoon fi baaha, Yéesú kúdté wë waal Betani, békéédté ya' yi na barkel wa.

⁵¹ Di hom barkeli wa na taka' a wa, Koo békéédté rí kúdté rí hëbísí sun.

⁵² Wa fi taalibe ya jaamiyute ri anutee nimil Yerusalem, keeññi wa sosse níi sos.

⁵³ Faraah wa homuu filib Faam fi gaani Koope wa símé rí.

Uni Neba bíní Sañ ra Kúnsée

Di baahi jañaa Sañ fa non apootarri sabboo a ana yi Yéesú rë daa bíní téerii Uni Nebi bee, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filib. Di fi Sañ nék, bíníté iñi yéjké biti Marka a Maccée a Lúkkë bíníyú wë, ndaa iña wonu wa ra caakke yi daa wa bok mante (1.19-28 ; Saame Maccée 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-8).

Sañ wonte biti Yéesú daa Un Koope, te Una a Koope daa mésúu hom. Uni baa daa ac dékké a bëewë, onte bëewë gémú dñi na ra níi wa henute koyyi Koope (1.1-18). Di wonte biti Yéesú daa bëe' Koope wol ri éldúnë rë (6.29 ; 17.3).

Filib téerii beh, Yéesú wonte biti daa ri ñama na ona' pes dñi (6.35), daa ri niiñi éldúnë (8.12), daa ri waala, daa ri Kaaf ka, daa ri na ona' pesa (14.6), daa ri níiréhí kah-kah fa (10.11).

Sañ wonte sun fi :

- yii leñke iñi éemilë' yë pañ Yéesú teeba'i biti daa ri Koy Koope ra (2.1-11 ; 4.46-54 ; 6.1-21),
- yii leñke tee'a'i Yéesú a Nikodem (3.1-21),
- yii leñke belaa dék Samari ra (4.1-42),
- yii leñke lëfëñídë Betsataa (5.1-18),
- yii leñke bëe' límuú búumíd dñi (9.1-7),
- yii leñke wahtaa nay kolee Yéesú feey fi bee saañ deefri Boffa ra (14.28 ; 16.5-11),
- yii leñke biti bëyí fí faha' yúhí Boffa ñeya' Yéesú në, ay rii yúh rë (14.6 ; 16.26),
- a yii leñke dñaja dñagid dñi taalibe yi, dénéenté wë Boffa ra (17.1-26).

Bëyí fí janji téerii bee bëeb ay ot biti ow minéh yúh Boffa te ri ñeyeeh Yéesú në, dñi fa daa Koy ka ra. Bëyí fí ot Koy ka, otte Boffa.

Bëe' na wonuu Una ra

¹ Dalaana dñef Una na ; Una a Koope daa húmu, te dñi fi Una Koope.

² Una a Koope daa húmu dalaana.

* ^{1:6 1.6} Sañ fa na wonuu dee ra daa ri Sañ Batis.

³ Koope ñeya' dñi na, sakke iñá bëeb ; lahay yii sakute te ñeyay dñi na.

⁴ Pesa hom dñi na, te pesi baa daa niiñi bëewë.

⁵ Niiña na dñad ñúusë, ñúusë habay ri.

⁶ Koo húmu wolte bëyí hínú Sañ*.

⁷ Sañ acce seedii niiña, nda dñi míñ tah bëewë bëeb gém.

⁸ Di a faanañ fi, dñi niiña neh ; seedii niiña daa tah ri koloh.

⁹ Niiñi bah, daa niiñi kah-kah fa yéjké biti ac éldúnë niiñli bëewë bëeb rë.

¹⁰ Una húmu éldúnë. Koo ñeya' dñi na sakke éldúnë, añcañ, bëy éldúnë yíh ri.

¹¹ Di ac mboko yi na, ndaa mboko yi sikkirúuy ri.

¹² Añcañ, kaa'eeh lahte bëewí sikkirúuté ri, te gémúté ri. Te dñi onte bëewí yaa bëeb níi wa henute koyyi Koope.

¹³ Wa henuuy koyyi Koope di pagad yaal a bëleb. Di yii ow daa faha' ri neh bal. Ëe-ëe' ! Koo daa pañ níi wa henute koyyi.

¹⁴ Una hente ow, dñi dékké filib fi yen, ñéerëté a kaah koceec a malli minéh dñum, yen na olu. Yen olute ndama liil ri Koo Boffi na ra, ndama yed Boffa Koy ka laha' ri yínë kut da.

¹⁵ Sañ fa seedeyid dñi ra, húmu bëyidsté uni sun won tih : « Bee daa bëe' na húmu wona' mi ron ra bitih : lahte bëyí ee ac filoon so' ra, dñi luk soo gaan fap, ndah balaa mi ac, dñef dñi húmu në. »

¹⁶ Malla kúd dñi minéh dñum dñi, dñi onte yen na yi caakke níi caak.

¹⁷ Koope ñeya' Méyíis në pokke Kootaa, ñéyidsté mal a kaah Yéesú-Kiristaa na.

¹⁸ Ow éllëy Koope. Koy ka yínë kut daa élid dñi, te dñi fi baa Koope. Di fa hom a Boffa ra daa teeba' dñee man dñi fi Boffa ra.

*Woni Sañ Batis biti dñi Kiristaa neh
(Saame Maccée 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ;
Lúkkë 3.1-18)*

¹⁹⁻²⁰ Sañ seedeya' Yéesú dñeh : kélfe yí yewúsdñi homu Yerusalem wolute seeyoh ya a bëy tali Léwí Sañ na nda meel dñi dñi fi baa daa ri wa. Meeluwa ri ra, dñi dñapay dara, seedete won tih : « So' mi Buura Koo fal ri ra neh ! »

²¹ Wa meelaatute ri wonu tih : « Kon fu wah ? Fu Éelí è ? » Di won wa tih : « Èe-ée', mi Éelí neh ! » Wa wonaatu ri tih : « Daa fu yonentaa a ? » Di won wa tih : « Di so' neh dé' ! »

²² Wa millúu rí won tih : « Kon daa fu wah ? Won fun bëe' hen fu ra, nda fun lah yii léhínún bëewë wolu fun da. »

²³ Sanj lofa'te wa a unna húmú won yonente Isayii ra, won wa tih : « Daa mi una húmú dsofoh luufa na won bitih : "Dëddí Yikëe waala nü jüb."[✳] »

²⁴ I farisen húmú filib bëewë wolu Sanj na ra.

²⁵ Wa yabaatute na meelu ri wonu tih : « Fu won ti fu Buura Koo fal ri ra neh, fu Éelí neh te fu yonentaa wadti ac ra neh. Kon yi tah fu na bëtis bëewë ? »

²⁶ Sanj won wa tih : « Mi hom bëtsë' bëewë a mulub ; ndaa lahte bëyí ee filib fi bëewë deh, te don yíih rí. »

²⁷ Di ee ac filoon so' ra ndaa mi haayayti liil kotti[†]. »

²⁸ Yii baa laha' énfí laahi Yurdeñ di Betani[‡], tígë në bëtsë' Sanj bëewë rë.

Har fa yera' Koope sarah ra

²⁹ Kéy fin fë, Sanj ot Yésú na ac dii na, di yippée won tih : « Èlí ! Bëyí bee daa har fa nay yeree Koope sarah[§], hosii bakaadsi bëy éldúnë rë !

³⁰ Daa ri bëe' na húmú wona' mi ron ra bitih : lahte bëyí ee ac filoon so' ra, di luk soo gaan fap, ndah balaa mi ac, dseef di húmú në.

³¹ So' mi bee sah, mi húmú yéeh bëe' wad dii hen koon da, ndaa yee kúd aya ac mi, ma na bëtsë' mulub ra, di biti koyyi Israyel yúh rí. »

³² Sanj wonaat tih : « Mi otte Ruuhi Koope kola'te sun céppé sun fi man bëdúnen, hompe dii na.

³³ Mi húmú yéeh bëe' wad dii hen koon da, ndaa Koope fa wol so' bëtis a mulub ra húmú won so' tih : « Fay ot Ruuha cép hom ow na ; bëyí baa nay bëtsée a Ruuh-Pesen. »

³⁴ Te so' mi Sanj mi otte yii baaha, te mi seedete biti bëyí baa daa Koy Koope. »

^{✳ 1:23 1.23} Saame Isayii 40.3   ^{† 1:27 1.27} mi haayayti liil kotti : Di gerek, bíníyú dëh : te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafadsi.   ^{‡ 1:28 1.28} Betani : Betani fi bee bokaay a bee dékú Lasaar a Martaa a Mari ra.   ^{§ 1:29 1.29} har : Di gerek, bíníyú dëh : koy har.

Taalibe ya débíu ñee tal Yésú rë

³⁵ Kéy fin fë, Sanj ayaatte tígë húmú wë aa' fin ra, canke a ow ana di taalibe yi.

³⁶ Ola' ri Yésú na roommbiil, dii won tih : « Èlí ! Bëyí bee daa har fa nay yeree Koope sarah ra ! »

³⁷ Keluu taalibe yi ana ya unni yah, wa ñeyute tal Yésú.

³⁸ Heelta' Yésú otte biti wa ñeyu tali ra, dii meelte wa won tih : « Don saamu yih ? » Wa dëekúuté rí a tii bëyí në yëeddë' Unni Koope, wonu ri tih : « Rabbi, fu dék dih ? »

³⁹ Di won wa tih : « Èyí don ot. » Tígí daaha, bi dseef na'a konte, wani Yésú ñéerúuté, wa yúhúté tígë dék dí rë, wa yeelutee díidë' caan fi bisa a dii.

⁴⁰ Anndere koy-yaafi Simon Peer, non bëewí ana ya keluu wa unni Sanj, wa ñeyute tal Yésú rë.

⁴¹ Di débpí pay saami Simon, won dii tih : « Fun olute Méssiifé ! » (Iti fi tii baa daa ri Kiristaa mbée Buura Koo fal ri ra.)

⁴² Anndere kúdté Simon Yésú në. Yésú yeelte Simon níi won dii tih : « Daa fu Simon, koy Sanj ; dala'te woteh, fay dëekúu Sefaas. » (Iti fi tii baa daa ri : Peer. Iti fi tii Peer daa : la').

Filíp a Natanayel

⁴³ Kéy fin fë, Yésú hampe waali Galile. Laha' ri ra, di tee'a'te a Filíp, won dii tih : « Aye fu ñee tal so' ! »

⁴⁴ Filíp dék Betsaydaa, bani Anndere a Peer daa boku gin.

⁴⁵ Di fi Filíp nampee pay otte Natanayel, won dii tih : « Fun olute bëe' në wona' Méyíis téeríi Kootaa ra, bee na wonuu yonente ya Téerée rë : yaa Yésú fi Suseef, bee dék Nasaret ra. »

⁴⁶ Natanayel won dii tih : « Yin wun míñ dûh Nasaret nagajek a ? » Filíp won dii tih : « Yen saañ fu tikkid afu il ! »

⁴⁷ Wa beyute waala na suu. Ola' Yésú Natanayel na ac dii na, dii won dii tih : « Bee daa koy ki Israyel tígí-tígí, bi yéeh nofa' ow ! »

⁴⁸ Natanayel won dii tih : « Fu yúhë' së' dih ? » Yésú loffe ri won tih : « Homa' fu

tal eena deef Fíláp dëekëy rë doom ra, mi otte ro. »

⁴⁹ Natanyel býídsté uni won tih : « Bahaa, kon daa fu Koy Koope ! Daa fu Buuri Israyel ! »

⁵⁰ Yéesú won dí tih : « Wona won mi ro biti mi otte ro tal eena ra, daa tah fu gém é ? Fay ot yi luk baa éemilë'. »

⁵¹ Di antee baat won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : don ay ot sun-Koo kúnséh, malaaka yi Koope lawe sun cépé, aye so' mi Koy-bée' në. »

2

Kílëegë lah Kanaa ra

¹ Waal ana filoon fi baaha, kílëek lahte Kanaa di Galile. Yaafi Yéesú húmú në.

² Yéesú a taalibe yi bal dëekúté kílëegë, wa ayute.

³ Dúmë' béeñë ndaje ma ra, yaafa ndunjutte Yéesú baaha won dí tih : « Wa lahluy béeñ. »

⁴ Yéesú won dí tih : « Síkíreh së' yaa ow ! Fu faha' biti mi paga yi te wahtii so' lahay doom ? »

⁵ Yaafa payte won koy-pagoh ya tih : « Yii won don dí béeëb, lah pégí rí. »

⁶ Deef lahte yaad pëenë yí yugusuu la' húmú në, yi yewúddë yahti bukutoh raa efuu na. Bina-bina waa na béeëb wadtee míin sod binwaar iniil mbée pëenë.

⁷ Yéesú won koy-pagoh ya tih : « Néhí yaad dí yee mulub. » Wa nehute yaad dí níi líiffé pew. ⁸ Tígí daaha, Yéesú won wa tih : « Leegi éfí në mulaa don kom koy ki gaana. » Wa pagute yii baaha.

⁹ Díkísë' koy ki gaana efa, deef mulaa yísséhté béeñ. Di yéeh tígë koluu koy-pagoh ya béeñë rë, ndaa wa fi yaa yúhú. Tígí daaha, koy ki gaana dëekké yíkíi kílëegë

¹⁰ won dí tih : « Ndaje mi lah béeëb béeëwë débúu efa' béeñë lukki neb da. Tíl níi béeëwë sampi píi faanni wa raa nék, yee loolay níi rë anti dúhrú ! Do nék fu henay dah, fu yef béeñë lukki neb da yefo níi a deh. »

¹¹ Baa daa kimtaana débpí paŋ Yéesú rë. Di paga' ri Kanaa di Galile. Daaha, dí teeba'te ndami, tahte taalibe yi gémúté rí.

¹² Filoon fi baaha, dí saañce Kafarnawum bani yaafi, koy-yaayyi a taalibe yi ; wa homute i waal daaha.

Yéesú a yaayoh ya filib Faam fi gaani Koope

(Saame Maccëe 21.12-13 ; Marka 11.15-17 ; Lúkkë 19.45-46)

¹³ Leba' Paagiyewúddë rë, Yéesú kolohte saañce Jerusalem.

¹⁴ Laha' ri dí haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dí deef júlë yé wani harra a fañji wa filib, yaayoh yi bédú yé, a béeëwë në lofrantuu hélíis rë.

¹⁵ Tígí daaha, dí saampe dúd níh yugusse njooraa, líkké wë, dúhídsté wë béeëb éssín bani júrí wë ; dí júlkéñcé taabulli béeëwë në lofrantuu hélíis rë, hasalte hélsí wë feey,

¹⁶ antee won yaayoh yi bédú yé tih : « Kéllí iñyee béeëb deh ! Ngénë tíkí faam Baaso' yaayaa ! »

¹⁷ Filoon fi baaha, nuffi taalibe yi payte unna bíníyú Téerëe rë bitih : « *Tígë teem so' Faamu ra, daa mi yúh rí keeñ so' !* »¹⁷

¹⁸ Tígí daaha, baha yi yewúddë wonu ri tih : « Pagid fun yii éemilë'í nay fun teebe biti fu lahte sañ-saña paga' fu yii bee ra ! »

¹⁹ Yéesú tahte won wa tih : « Don poysa' Faam fi gaani Koope fi bee raa, may rii tabahaat filib waal éeyë. »

²⁰ Baha yi yewúddë wonu ri tih : « Faam fi bee tabahute kíil sabay iniil a kíil pëenë (46) bee ra, dí fantee won fu míin díi tabahaat filib waal éeyë ë ! »

²¹ Ndaa Faam fa na wona' Yéesú rë, dí yin kay neh géti née wona' faan dí fi baaha.

²² Tílë' níi Yéesú këllúté bùudé rë, taalibe ya nérsúuté biti Yéesú na húmú won uni bah ; yii baa tahte wa gémúté yee won Téerëe rë a una húmú won Yéesú rë.

Yii homa' ow béeëb Yéesú yúh rí

²³ Jamanaa homa' Yéesú Jerusalem feedi Paaga ra, ow caak gémúté rí oluwa kimtaanna paŋ dí ra.

²⁴ Ndaa bi yúh Yéesú béeëwë béeëb, dí lekaay wa.

²⁵ Di húmú sohlaay biti ow ac dii na won biti díw man dëh, ndah yii homa' ow béeb dí yúh rí.

3

Yéesú a Nikodem

¹ Lahte bëyí hínú Nikodem, dí non farisenja te ri kélfe yewúd.

² Di acce elek deefidte Yéesú won di tih : « Bahaa, fun yúhúté biti Koope daa wol ro yéeddí fun, ndah ow mínéh pañ kimtaanna pañ fu ra hém Koope ñéeréey a ri. »

³ Yéesú tahte won di tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow mínéh yúh iña Nguur ki Koope, hém dí líméetú. »

⁴ Nikodem meelte ri won tih : « Ow tíl níi baha raa, dí ay líméetú díh ? Di ii nimil loo yaafi líméetú kay maan ? »

⁵ Yéesú tahte won di tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow mínéh haal Nguur ki Koope, hém dí ñeyay mulub a Ruuh-Peseñ, dí líméetú.

⁶ Bëyí límú ow, pesa' pes ow ; bëyí límúu Ruuhi Koope, pesa' Ruuhi Koope.

⁷ Yin banay roo jaahal di yee wona' mi ro biti bëewë warutee líméetú rë.

⁸ Ngilaaw ma laba' tígí neba' ri fu kelee na neh a ? Añcañ, fu yéeh tígé kola' ri a tígé na saañ dí ra ! Di daaha kep di bëyí límúu Ruuhi Koope ! »

⁹ Nikodem won dí tígí daaha tih : « Baa mínë' lah díh ? »

¹⁰ Yéesú won dí tih : « Yéeddëhë teempe ti do nen Israyel fu yéeh yii baa a ?

¹¹ Mee ron won kaaf ka ra ee : fun hom wonuu iña yúhú fun da, fun seede iña na olu fun da, ndaa dón fahuuy fun síkíreh.

¹² Mi won dón iñi éldúnë dón gémuy së' rëe, dón ay soo gémée díh biti mi wona ron iñi sun-Koo ?

¹³ Ow pëyrëy yúhí sun-Koo ; so' mi Koy-bée' fë kola' na ra doñ daa yúh rí.

¹⁴ « Dee kera' Méylis goñ fa yugusuu pérëm sun fi duuda, býicté rí luufa ra²⁵, so' mi Koy-bée' mi wadti býerúun daaha,

¹⁵ nda bëyí gém së' béeb lah pesa na dûmeh rë.

¹⁶ Yúhí biti Koope faha' bëewë fahoo níi dí yera'te Koy ka laha' ri ra kut, nda bëyí

gém díi na béeb banti sanku, lah pesa na dûmeh rë.

¹⁷ Koope wolay Koohi éldúnë biti ri ac daani bëewë ; ëe-ëe', dí wol ri sëmlë'í wë.

¹⁸ Kon bëyí gém Koy ka na ii daanu ; bëyí gémey rí nék daanute níi wocce, af yee gémey bée' dí fi Koy ki yíní Koope kut ra.

¹⁹ Te yee haala' daana ra daa ri beh : níiña acce feey, ndaa ñúusë daa génél bëewë níiña ndah pagaddi bossi wa.

²⁰ Bëyí na pañ bos béeb wonay yin níiña, dí hega' ri hegoo, ndah dí kaa' biti pagaddi bossi feeñ.

²¹ Bëyí paga' kaah nék saama' níiña, nda bëyí ot pagaddi béeb yúh biti Koope daa bek dí na.

Yéesú a Sanj Batis

²² Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi koluute suute Yúdée. Di hompe i waal daaha a wa, dí na bëtís bëewë.

²³ Sanj nampee hom Enon di hëbís Salim na bëtís daaha bal, bi caak tígë mulub. Bëewë aye díi na, dí bëtsé wë.

²⁴ Baaha deef dí téyúy kasu doom.

²⁵ Lahte bis, i ow di taalibe yi Sanj na taasuu a yewúd' yii lejke di na bukutuu.

²⁶ Wa payute Sanj na wonu ri tih : « Bahaa, fu nérséhté bée' dóni húmú énfí laahi Yurdeñ fu na seedeyid dí ra a ? Di dalte bëtís te bëewë béeb yuluu díi na. »

²⁷ Sanj won wa tih : « Ow mínéh lah yii man dah, te Koo oneh ri ri.

²⁸ Don mínú seede biti sah, mi wonte biti mi Buura Koo fal ri ra neh, a biti Koope wol so' këlléhí don.

²⁹ Kileek bi yaali ; kooji yaala nék homa' dah, kelee una, keeña sos níi sos. Daa mi kooji bah, yii baa daa tah keeñ so' sos níi sos.

³⁰ Di wadti laha maakaama laho saye, bi so' èylée.

³¹ « Bée' kola' sun-Koo ra daa paa' béeb sun. Bëyí feey fi beh, míntí nona feey te wona' yii lej éldúní beh. Bée' kola' sun-Koo ra nék [daa paa' béeb sun] ;

³² dí seedeya' iña ot dí a yee keloh ri ra, ndaa ow na síkíreh rí.

³³ Bëyí tah iña na won dí ra, déggélté biti Koo wona' kaah.

²⁵ 3:14 3.14 Saame Kíní bëy Israyel 21.9

³⁴ Bëe' Koope wol ri ra, léhínë' woni Koope, ndah Koope bëb Ruuhi Peseñi béeëb sodte ri ri.

³⁵ Boffa daa faha' Koy ka níi tíkké iña béeëb ya'i.

³⁶ Bëyí gém Koy ka lahte pesa na dúmeh rë ; bëyí kaa' gémí rëe nék ii yúh pesi bah, te Koope ay rii dékée teeë haay-keeñ. »

4

Yéesú a belaa dék Samari ra

¹⁻² Waalli yaaha, fariseñja keluute ban fi biti yee lah Yéesú taalibe, bëtissé wë rë, luk yi Saŋ Batis. (Deef nagajek dì fi Yéesú neh daa na húmú bëtis, taalibe yi daa na húmú pagu yaa tígë.) Yúhë' Yéesú biti yii baa halte nuffi fariseñja ra nék,

³ dì kolohte Yúdée, na nimil Galile.

⁴ Di yahti saañ dín fë rëe, dì wadtee ñee Samari.

⁵ Daaha, dì tilté níi dì lebohte gini hínú Sikaar non Samari, di hëbís feey fa húmú on Yakop koohi Suseef ra.

⁶ Yakop húmú hacce yéem daaha. Bi mok Yéesú waali, dì tookke búk yéemë na hílsëh, deef na' lahte leelu af.

⁷⁻⁸ Taalibe yi suute filib ginin saam yii nay waa ñame.

Lahte belii dék Samari acce neh wahtii baaha. Yéesú won dì tih : « On so' mulub mi han yaa ow. »

⁹ Belaa won dì tih : « Mantee bal, fu daga' so' mulub dìh te fu yéwúd, mi bëy Samari ? » (Deef wa fi yéwúddë nagajek, fahuuy bok a bëy Samari dara.)

¹⁰ Yéesú won dì tih : « Fu yúh yii na ona' Koo a so' mi bëe' na won a do ra koon, daa fay soo dage mulub, mi on do mulaa na ona' pes da. »

¹¹ Belaa tahte won dì tih : « Bahaa, do fu lahay hoc níi wocce, te yéemë noodte tíkké sun ! Fay dúhée mulaa na ona' pes da di kon ?

¹² Ciffi fun Yakop daa helid fun yéemí beh. Di hante na mulaa, koyyi hanute na, yuppi hanute na, fantee haba' biti fu luk dìi gaan a ? »

¹³ Yéesú won dì tih : « Bëyí han na mulii yéemí bee béeëb, fay sifiraat ;

¹⁴ ndaa bëyí han na mulaa nay mi rii one ra, ii sifiriil ta' : mulaa nay mi rii one

ra kay, ay yíssée culi julli pesi na dúmeh dìi na. »

¹⁵ Belaa won dì tih : « Bahaa, on so' na mulii yah, nda mi woc sifiroh te mi aylileh neh yéemí beh. »

¹⁶ Yéesú won dì tih : « Kon paye fu kale yaalu fu ac. »

¹⁷ Belaa won dì daaha tih : « Mi lahay yaal. » Yéesú won dì daaha tih : « Fu won kaah biti fu lahay yaal,

¹⁸ ndah fu ñeteete yaal iip, te bëe' doni na pesu leegi ra yaalu neh. Kon fu won kaah ! »

¹⁹ Tígí daaha, belaa won dì tih : « Bahaa mi ot na, fu yonente !

²⁰ Caacci fun húmú jaamiyuu Koope sun fi danji beh, ndaa dòn fi yéwúddë, dòn wonu dì wadti jaamiyuun Yerusalem. »

²¹ Yéesú won dì tih : « Yaa ow, gémé yee na won mi ro bee ra : ay til níi jaamiyohi bëewë Baap-Koo sun fi danji beh, mbée Yerusalem ii caak solo.

²² Don fi bëy Samari, dòn na jaamiyuu, ndaa dòn yíih Koope ; fun fi yéwúddë nék, fun na jaamiyuu ri te fun yúhú rí, ndah ri ñeya' fun fi yéwúddë né, múclí eldúné.

²³ Wahtaa hompe lah, te ri lahte, wataa nay jaamiyee bëewë na saamu Baap-Koo kah-kah ra, wa ñeya' ri Ruuh-Peseñ a kaaf ka ra. Baap-Koo saam mani bëewí yah.

²⁴ Koope di Ruuh, te bëyí na jaamiyoh ri wassti ñeyaa Ruuhi a kaah. »

²⁵ Belaa won dì tih : « Mi yúhté biti Buura Koo fal ri ra maanam Kiristaa, ac ayo. Di ac daa, dì ay fun teeë béeëb. »

²⁶ Yéesú won dì tih : « Daa mi, so' fa na won doo na ra. »

²⁷ Taalibe yi Yéesú lahuu tígí daaha. Oluu wa Yéesú na won a beleëb ra, wa éemúté níi éem, ndaa ow di waa na kaañay meel Yéesú yee na saam dìi ra, a yee tah dìi na won a belaa ra.

²⁸ Tígí daaha, belaa helte peni mulii, nimilte ginin won bëewë tih :

²⁹ « Ëyí dòn ot bëe' abee wonte so' iña paŋ mi ra béeëb. Di Buura Koo fal ri ra neh delem a ? »

³⁰ Bëewë koluute, suute deefri Yéesú.

³¹ Filif fi baaha, taalibe ya gangalu Yéesú ñam wonu tih : « Bahaa, túmé yin lowu book ! »

³² Ndaa dí won wa tih : « Mi lahte ñami don yiíh rí. »

³³ Tígí daaha, wa na meelantuu hanndal ki wa wonu tih : « Ow kompe ri ñam neh a ? »

³⁴ Yéesú won wa tih : « Panj yee fahá' bëe' wol so' ra níi mit sëk, daa ñami so'.

³⁵ « Don wonu neh dee a lec tas céyín iniil a ? So' mi won don tee : élí meeyya ! Iña nonte níi seh lec.

³⁶ Bëe' në lec da ee liil yínlí rë, na négiré' peba na saañ pesa na dûmeh rë. Hen daaha raa, bëe' soh ra a bee lec da bok, lah sos-keeñ.

³⁷ Léehë won kaah bitih : "Bëe' soh ra bokaay a bee lec da."

³⁸ Mi yeñce ron lec meeyi don mësúy née pañ dara. Iow kay daa légéyú rí, don daa njiriñuu ri. »

³⁹ Kola'te bee wona' wa belaa biti Yéesú wonte ri iña pañ ri bëeb rë, iow caak di bëy Samari dékú gini baa ra gémûté Yéesú.

⁴⁰ Te deefruu wa ri ra, wa dagute ri dí hom waa na daaha ; tígí daaha, dí hompe waal ana waa na.

⁴¹ Iña na won dí rä tahte wa baatuutee caak na haalu ngémë.

⁴² Wa wonu belaa tih : « Iña bélid fu fun daa tah fun gém neh don, ndaa biti fun kellarute affi fun dí na won, te fun yúhúté biti daa ri Sëmlëhí èldúnë kaah. »

Koy daga pay Yéesú rë

⁴³ Filoon fi waalli ana ya hom Yéesú daaha ra, dí kolohte saañce Galile.

⁴⁴ Di wonicte afi bitih : « Yonente heefuu gina dék dí rë. »

⁴⁵ Laha' ri Galile ra, bëy gina teeriyuute ri daaha, ndah payuu wa feedi Paaga Yerusalem ra, wa olute iña pañ dí filif feeda ra bëeb.

⁴⁶ Daaha, Yéesú ñeyaatte Kanaa di Galile, tígë húmú yíssë' rí mulaa béeñ rë. Deef ow di dakki buur dék Kafarnawum, koy ka keente jér.

* ^{5:2 5:2} Gini Yerusalem bëeb húmú mírë níi embite, dí antee lah íl caak. Íl bee na wonuu íl Harra bee ra, bëewë habuu biti harra húmú ñeyrúu në biti wa húmú yahti haal gina. † ^{5:4 5:4} Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bíñ fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bñiyú yii beh : *Wa homuu daaha sehe hégyéhí mulaa. Na hom níi lah wahtii malaakii Koo-Yíkëe ac hégyí mulaa, te jérde në dëbpí haal mulaa wahtii baaha ra ay wah, a di mintí man jérë bëeb.*

⁴⁷ Kela' ri biti Yéesú kolohte Yúdée acce Galile ra, dí saañce deefidte ri, cfanke ri pay Kafarnawum payid dí koy kee ke ri na maannda' húl rë.

⁴⁸ Yéesú won dí tih : « Don oluy kimtaan a iñi éemilë'té rëe daal, won ti don ii gém muk è ! »

⁴⁹ Daga won dí tih : « Bahaa, yípée ac faam balaa koy so' húl. »

⁵⁰ Yéesú won dí tih : « Nimile faam, koohu bëyidté af, yin ii rii kat. » Bëe' gémpé yee won dí Yéesú rë, kolohte na saañ faam.

⁵¹ Di hom waali faam fa, súrgë yí téebilúuté rí wonu ri tih : « Bahaa, koohu kolohte ! »

⁵² Di meelte wa wahtaa koloh kükëyë rë, wa wonute ri biti faan kükëyë woc tama bee wota' na' yutuud leelu af aa' fin ra.

⁵³ Boffi kükëyë yíppée ot biti yaa wah-taa wona' ri Yéesú biti koohi bëyidté af ra. Kola'te baaha, bani bëy faami bëeb gémuté Yéesú.

⁵⁴ Baa daa kimtaani ana fa panj Yéesú kola' ri Yúdée nimilte Galile ra.

5

Lëfëñídë pay Yéesú rë

¹ Filoon fi baaha, ndaje di ndaje yi yewúddë lahte Yerusalem, Yéesú kolohte saañce na.

² Gini baaha lahte laahi Ébrë yë wonuu ri Betsataa, hom hëbís ílë në wonuu íl Harra* ra. Di lahte mbaar iip.

³ I jéríd caak daa fanuu mbaarri yaaha : búumídë deh, bëewë në yíibú rë deh, lëfëñídë deh. [

⁴ †]

⁵ Filif fi jéríd yáha, lahte na bëyí hente kíl sabay éeyë a kíl peeye (38) dí fanohte ri jér.

⁶ Ola' Yéesú bëe' fanohte feey te ri yúhté biti dí maañcee jér rë, dí meelte ri won tih : « Fu faha'te biti fu wah a yaal kowa ? »

⁷ Jérđë won dī tih : « Bahaa, mulaa hégýéh rée, mi na laheh bëyí míñ sée bek filib laaha ; mi home étíd saañ haal raa, ow kay déb së' filib. »

⁸ Tígí daaha, Yéesú won dī tih : « Kolee, fu pon dilu fu til. »

⁹ Bëe' yíppée wah, kolohte ponte dili na til.

Yiin pay Yéesú bëe' rë tee'a' a bisa na hílsúu yëwúddë rë.

¹⁰ Oluu baha yi yëwúddë bëe' a dili, wa wonu ri tih : « Fu waray meeëb dilu bisee woteh beh, dī bisa na hílsúu rë ! »

¹¹ Bëe' won wa tih : « Bëe' pay so' ra daa won so' mi bëeb dili so' mi til. »

¹² Wa meelute ri wonu tih : « Bëe' won do baaha ra wah ? »

¹³ Ndaa bëe' yéeh payohi, dī míñéh ríí teeba', bi müuy Yéesú filib dúukélí bëewë húmú daaha ra.

¹⁴ Filoon fe, Yéesú tee'a'te a bëe' filib Faam fi gaani Koope, won dī tih : « Fu abaa fu wahte leegi ! Ngana bakaaril, toñeh yii luk baa misik ay roo kate. »

¹⁵ Kola' bëe' dah, dī payte wonte baha yi yëwúddë biti bëe' pay dī ra Yéesú.

¹⁶ Kola'te baaha, wa henute halañ sun fi Yéesú, di yee paya' ri ow bisa na hílsúu wë rë.

¹⁷ Ndaa Yéesú won wa tih : « Baaso' ee légéy rë na saañ, so' bal mee légéy rë maa saañ. »

¹⁸ Wona won dī baa ra, tahte baha yi yëwúddë baatuuttee cañ hawi húl, ndah teyay biti doñ dī poote kootii bisa na hílsúu rë, ndaa dī wona' ti Koope daa boffi, daa ri biti daa wa tey়।

Sañ-sañi Koy ka

¹⁹ Yéesú tahaatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : so' mi Koy ka mi míñéh koloh rek mi pañ ; mi paga' yee ot mi Baaso' na ra. Yii pañ Baaso' bëeb, so' mi Koy ka mi paga' ri. »

²⁰ Di faha'te so', te dī na teeëb so' iña na pañ dī ra bëeb. Di ay soo teeëb yi ay pagu kay, yi luk yaa gaan fap níñ don éem :

²¹ di na këllë' Baaso' ow bùudé on dī pes, so' mi Koy ka bëyí neë so' mi on dī pes.

²² Baaso' na aattiyeoh ow, ndaa dī onte so' mi Koy ka sañ-sañi aattiya mi bëeb,

²³ nda bëewë bëeb yed so' mi Koy ka cér ti di yeruu wa ri Baaso' nen. Bëyí yeray so' mi Koy ka cér, dëef yeray Baaso' fa wol so' ra cér.

²⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí sikkiréh woni so', te ri gém bëe' wol so' ra, lahte pesa na dúméh rë. Di ii daanu : dī müccé kúl kë, haalte pesa.

²⁵ Kaaf ka bee búk së' beh : wahtaa ee saañ lahe ra, te ri lahte níñ wocce, wahtaa nay kelee bëewë húlú rë un so' mi Koy Koope ra, te bëewë nay kelee woni so' ra ay pes.

²⁶ Di homa' pesa Baaso' na, dī tahra' so' ri daaha, pesa hompe soos na.

²⁷ Te ri onte so' mi Koy ka sañ-sañ aattiya, ndah daa mi Koy-bëe'.

²⁸ Yee won mi dōn ra banay ron jaahal : wahtaa ee ac da, bëewë húlú hacu feey fi bee ra bëeb ay keloh un so',

²⁹ te wa ay koloh bùudé. Bëewë húmú paguu yin wun ra ay koloh, haal pesa na dúméh rë, yee húmú paguu yin bos ra koloh, daanu.

³⁰ So' mi Koy ka mi míñéh koloh rek mi pañ, mi na pageh yee neba' so' ra, ndaa yee neba' bëe' wol so' ra. Mi hom aattiya' yee nah so' Koope ra, te aattiya'i so' júþpé.

Seede yi Koy ka

³¹ « Daa mi seedeyira af so' iñi so' koon kep, ow ii tah biti mi won kaah.

³² Ndaa ow kay daa na seedeyid so', te mi yúhté biti iña na won dī sun fi so' ra kaah.

³³ Don wolute i ow Sañ Batis na, te iña won dī sun fi so' ra kaah.

³⁴ Seedii lenj sun fi so' yaha bi ow kut, mi sohlaay ; ndaa mi won dōn woni Sañ, nda dōn míñ múc.

³⁵ Sañ húmú man lampii këd'dú hawaanaa nen, te dōn húmú dalute ot neë níñi.

³⁶ Ndaa lahte seedii daa luk bi Sañ lah solo : daa wa iña na pañ mi ra. Yee nah so' Baaso' pañ ra won sun fi so', wa teeëb biti Baaso' daa wol so'.

³⁷ Te Baaso' fa wol so' ra, seedeyid so' bal. Yaa biti kay, dōn këllúy dī na won, te dōn èllúy rí.

³⁸ Don habuy unni dōn na ndah dōn gémuy so' mi bëe' dī wol ri ra.

³⁹ Don yahti yoon Téerëe rëe, d'on bekuu keeññon béeb filib, ndah d'on séentú pesa na d'uméh rë në. Añcañ, Téerëe seedeyid so',

⁴⁰ d'on anutee kaa' d'eeefri so', d'on pes !

⁴¹ « Mi sohlaay kañi kola' ow na.

⁴² Mi yúh d'on : mi yúhté biti d'on fahuuy Koope.

⁴³ Mi ayid Baaso', d'on kaa'uute síkírehí së'. Ndaa ow kay daa ayira afi raa, d'on síkírehí rí.

⁴⁴ Don fahuuy biti rek d'on kañantee afon, d'on anutee fahuuy kañi kola' Koope fa yínë kut da ! Don ay soo gémée d'h ?

⁴⁵ Ngënë hëbii biti daa mi nay ron teebee a Baaso' ; Mëyíis daa nay ron teebee, d'i fa d'on tíkú yaakaaron d'ii na ra.

⁴⁶ Nagajek, d'on gém Mëyíis kaah koon, d'on warutee soo gém, ndah d'i bínité yii len soo na.

⁴⁷ Ndaa hém d'on gémuy iña bíní rí rëe, d'on ay gémée wonni so' d'h ? »

6

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya

(Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-

44 ; Lükke 9.10-17)

¹ Filoon fi baaha, Yéesú húussé laahi Galile fa na wonuu bal laahi Tiberiyat ra, saañce búgí yínëe.

² Bi olu bëewë kimtaanna na pañ d'i, d'i na wahil jériddë rë, d'ukël ow ñeete tala.

³ Laha' ri ra, d'i lappe dan, tookke a taalibe yi.

⁴ Baaha, deef feedi yëwúddë na wonuu Paak ra lebohte.

⁵ Béyrë' Yéesú afi, d'i otte bëewí caakute níi caak na ayu d'ii na. Tígí daaha, d'i meelte Fíláp won tih : « Yen ay lomee mbúuríi míñ ñémíd bëewí yee dih ? »

⁶ Di hom olsohi Fíláp, daa tah d'i wona' ri d'ah ; deef d'i yúhté yee nay ri page ra níí wocce.

⁷ Fíláp won d'i tih : « Wuti yen lah hélsí tam d'umléh wë koon*, ii míñ lom mbúurú níí wa béeb lah wuti yaha ñiip. »

⁸ Tígí daaha, ow kay di taalibe yi, Anndere koy-yaafi Simoñ Peer won d'i tih :

⁹ « Lahte kúkéyí kúdsté mbúurú loorso[†] iip a jén ana deh, ndaa wa ay taabe bëewí caakki yee yih ? »

¹⁰ Yéesú won wa tih : « Wëni wë took. » Deef tigë húmú caakke gaawa. Wonuu wa baaha ra, wa tookute. Bëewí yaalla húmú në rë warutee mit ow júnní iip (5.000).

¹¹ Yéesú bëbpe mbúurëe, símpé Koope, wora'te wa bëewë. Di bëbpe jénë hente ñaaha bal, wora'te wa bëewë níí ow fi ow waa na béeb lahte yi doyte ri.

¹² Ñamuu wa béeb níí wa laalute ra, Yéesú won taalibe yi tih : « Négírii woõnjiida, yin ban naa yah. »

¹³ Négíruú woõnjiidi mbúurú yí iippa ñamu bëewë rë, wa líiffé dama sabboo a dama ana.

¹⁴ Ola olu bëewë kimtaana pañ Yéesú rë, tahte wa wonu tih : « Bëyí bee daa yonentaa húmú wonu biti wadtee ac ñeldúnë rë kaah ! »

¹⁵ Bi yúh Yéesú biti bëewë yuluu hamí daaha tík d'i buuri wa, d'i hécilté lappe danja, bani afi njundun.

Tílí Yéesú sun fi mulaa

(Saame Maccëe 14.22-33 ; Marka 6.45-52)

¹⁶ Sos na'in, taalibe yi Yéesú cépúté bük laaha.

¹⁷ Wa haalute gaal na húusú laaha yullute waal Kafarnawum. Koo elekke affi wa, deef Yéesú d'eeffray wa doom.

¹⁸ Bi gaan ngilaaw ma, mulii laaha yampe na hégiyëh.

¹⁹ Sayuu taalibe ya níí wa homute yii mitte kilomet iip mbée pëenë filib laaha ra, wa séenúté ow na tíl sun fi mulaa, deef Yéesú daa na ac waa na gaala ; wa yípútée tíit.

²⁰ Ndaa Yéesú won wa tih : « Ngënë tití ! Yaa so' ! »

²¹ Tígí daaha, taalibe ya homu woni di haal gaala, wa yípútée teer tigë na suu wa koon da.

Ñama na ona' pes da

* 6:7 6.7 hélsí tam d'umléh wë : Di gerek, bínýú d'eh : dëñé tíméer ana (200). Dëñé yínë, daa ganjarma yínë légéy súrgë bis múlgús. † 6:9 6.9 loorso : Wa peppi man pep bele nen. Wa hom yugusu mbúurú.

²² Yílë' Koo kék fín fë, dúukélí bëewë húmú tasu búk laaha ra húmú olute biti gaal yínë kut daa húmú daaha aa' fin ; te wa yúhúté biti na suu taalibe ya ra, Yéesú ñéerëey a wa filib gaala ; wani affi wa kut daa suu.

²³ Tígí daaha, lahte gaalli koluu Tiberiyat ayute teerute hëbís tígë húmú ñamuu wa mbúurëe, bee símë' Yíkée Koope ra.

²⁴ Bi olu wa biti dí fi Yéesú a taalibe yi húmúy në, wa haalute gaalli yaaha, na suu Kafarnawum saami.

²⁵ Deefuu wa ri bùgí yíní laaha ra, wa meelute ri wonu tih : « Fu ac dee kiri bahaa ? »

²⁶ Di won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : wéerté së' biti mbúurëe ñamu dón níi looyon mayce ra daa tah dón na saamu so', ndaa biti dón yúhú iti fi kimtaanni so' neh.

²⁷ Ngënë mëkí ñami ay millée yah. Lah mëkí bee na ona' pesa na dúmeh rë kay, bee nay mii onee so' mi Koy-bëe' rë. Baap-Koo yedte so' sañ-sañi baaha. »

²⁸ Wa meelute ri wonu tih : « Koope faha' biti fun paŋ légéyí bih ? »

²⁹ Di won wa tih : « Légéyë seh Koope dón na ra biti dón gém so' mi bëe' dí wol ri ra. »

³⁰ Wa wonu ri tih : « Fay fun teebe kimtaani bi níi tah fun gém dë ? Fay page yii bih ?

³¹ Caacci yen ñamute maan[‡] luufa ti di bíníyúu rí Téerëe bitih : "Di onte wa yii ñamun wa, yii kola' sun-Koo."[✳]

³² Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : Mëyíis neh daa ona' ñama kola' sun-Koo ra, Baaso' daa na on dón ñami kah-kah fa kola' sun-Koo ra.

³³ Ñama na ona' Koope ra, daa ri bee kola' sun te na on bëewë pesa na dúmeh rë. »

³⁴ Tígí daaha, wa wonu Yéesú tih : « Bahaa on fun ñami yaa faraah. »

³⁵ Di won wa tih : « Daa mi ñama na ona' pesa ra. Bëyí deefid' so' wocce yaab, bëyí gém së' wocce sifiroh.

[‡] 6:31 6.31 maan : Wa peppi sewte, wa man pëndë miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope bëy Israyel koluu wa Ésíp homute luufa níi hente kíl sabay iniil (40) ra. Kañaa ya 78.24   [✳] 6:45 6.45 Saame Isayii 54.13

³⁶ Mi wonte ron ri : don olute so' ngëey, ndaa don kaa'uute gémi së'.

³⁷ Bëyí Baaso' on so' ri bëeb ay soo deefid, te bëyí deefid' so' mii rii lík,

³⁸ ndah mi cépëy feey fa paŋi yee faha' mi ra, ndaa paŋi yee faha' bëe' wol so' ra.

³⁹ Yee faha' bëe' wol so' ra nék daa ri beh : mi banti ñak ow yínë di yee déjenéen dí so' ra, ndaa mi wad waa këllë këllë bùudé yiin nay túkkiyé éldúnë rë.

⁴⁰ Yee faha' Baaso' ra daa ri bitih : bëyí yeel so' mi Koy ka bëeb te ri gém së', dí liil pesa na dúmeh rë, mi këlid' dí bùudé yiin nay túkkiyé éldúnë rë. »

⁴¹ Wona won Yéesú biti daa ri ñama kola' sun da, tahte yéwúddë né úlúm-úlúmú hanndal ki wa

⁴² wonu tih : « Yaa Yéesú koy Suseef neh hanaa ? Yen yúhú boffi a yaafi ! Di wona' biti dí kola' sun díh ? »

⁴³ Yéesú won wa tih : « Yéfí yee na wonu ron hanndal kon da.

⁴⁴ Ow míneh sée deefid' hém Boffa wol so' ra yejeh ri soo na ; te so', may këlid' bëyí baaha bùudé yiin nay túkkiyé éldúnë rë.

⁴⁵ Yonente ya bíníyúté yii beh : "Wa bëeb, Koope ay waa teeëb."[✳] Bëyí sítiréh Boffa bëeb te keloh woni, deefidte so'.

⁴⁶ Baa homay won biti ow élidté Boffa. So' fa kola' Koope na ra kut daa mi ot dí.

⁴⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí gém së' liilte pesa na dúmeh rë.

⁴⁸ Daa mi ñama na ona' pes da.

⁴⁹ Caaccee ke ron ñamu maana luufa ra húluy é ?

⁵⁰ Ndaa dee man ñama kola' sun yee ra, bëyí ñam na bëeb ii húl.

⁵¹ Daa mi ñama kola' sun, na ona' pes ra. Bëyí ñam na ñami yeh, fay pes faw. Ñama nay mii onee ra daa faan so' ; may rii ona' nda bëewë pes. »

⁵² Unna won Yéesú yaa ra tahte yéwúddë bëyrúté unni wa sun, na capuu hanndal ki wa wonu tih : « Bëyí bee míne' yen yed faani dí níi yen ñam ? »

⁵³ Di won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : dón ñamuy na faan so' mi Koy-

[‡] 6:31 6.31 maan : Wa peppi sewte, wa man pëndë miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope bëy Israyel koluu

[✳] 6:31 6.31 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 16.4, 15 ;

bëe' te don hanuy na ñif mi so', don ii naa liil pesa.

⁵⁴ Bëyí ñam na faan so' te ri han na ñif mi so', liilte pesa na dûmeh rë te may rii këlíd bûudé yiin nay túkkiyé ëldúnë rë.

⁵⁵ Faan so' ñamad kah-kah, ñif mi so' han kah-kah.

⁵⁶ Bëyí ñam na faan so' te han na ñif mi so', dî pokohte soo na te mi pokohte dîi na.

⁵⁷ Baaso' fa wol so' ra ee pes da, te daa ri tah mi na pes ; ti d'aaha nen, bëyí ñam na faan so', daa may tahe dî pes.

⁵⁸ Ñama kola' sun-Koo ra daa reeni. Bani yee hûmû ñamu caaccee ke ron hûlû rë maduy. Bëyí ñam na ñami yah, fay pes faw. »

⁵⁹ Na yéedde' Yéesú unni yaa ra, deef dî hûmû filib tígë na daguu yéwûddë Koope ra, di Kafarnawum.

Taalibe ya heguu ra

⁶⁰ Síkíruú wë Yéesú níi wocce ra, i ow caak di taalibe yi wonu tih : « Unna won dî ra nebeh keloh ! Wa ay tahuu dîh ? »

⁶¹ Bi yûhíd Yéesú afi biti taalibe ya úlûm-úlûmû wona won dî unni yaa ra, dî won wa tih : « Baa daa ñogol don a ?

⁶² Don ot so' mi Koy-bëe' mi saye sun nimil tígë kola' mi raa, don ay page yih ?

⁶³ Ruuhi Koope daa na ona' pes. Ow tikkiyay yin. Unna won mi don ra kola' Ruuhi Koope na, te daa wa na tah ow pes.

⁶⁴ Ndaa i ow don na gémûy së'. » Yaaha bëeb, deef Yéesú maañcee yûh bëewë gémûy rí rë, a bëe' nay rii yaaye ra.

⁶⁵ Di baatte won tih : « Yii baa daa tah mi won don biti ow mínéh sée deefid, hém Baaso' tahreh ri ri. »

⁶⁶ Kola'te baaha, ow caak di taalibe yi heguute, wocute ñéerë' a ri.

⁶⁷ Tígí daaha, Yéesú won taalibe yi sabboo a ana ya tih : « A don, don nampi fahuuy saañ neh a ? »

⁶⁸ Simon Peer loffe ri won tih : « Yíkëe, fun ay ñee tal wah ? Daa fu na won unna na kûd ow pesa na dûmeh rë.

⁶⁹ Fun gémûté, te fun yûhúté biti daa fu Bëyí selaa dûhë' Koope na ra. »

⁷⁰ Yéesú won wa tih : « Daa mi tanis don fi sabboo a ana ya neh a ? Añcañ, ow yínë d'on na seytaane gaan ! »

⁷¹ Deef di wona' Yudaas koy Simon Iskariyot. Di fi Yudaas, nona' ri taalibe yi sabboo a ana ya níi, daa ri nay rii yaaye.

7

Yéesú a mboko yi

¹ Filoon fi baaha, Yéesú hompe filib Galile na wér ; dî fahaay pay Yûdée ndah baha yi yéwûddë fahuu hawi hûl.

² Filib fi baaha bëeb, bi na leboh ndaje ma na homuu yéwûddë dûttë rë, [☆]

³ koy-yaayyi wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ ndaje míñ Yûdée, nda taalibe ya bëeb ot iñi éemilë' yë na pañ fu ra.

⁴ Bëyí faha' biti yûhû na dapeeh pañi iñi. Fu míñ pañ iñyee raa kay, feheyé níi bëy ëldûnë bëeb yûh rë. »

⁵ Nagajek, wa fi koy-yaayyi gémûy rí.

⁶ Yéesú won wa tih : « Wahtii so' lahay doom ; ndaa d'on, wahtu ya bëeb wun don na.

⁷ Bëewë míñh rën kaa', ndaa wa kaa'uute so' di yee teeba' mi wa biti pagaddi wa bosse ra.

⁸ Don fi yaa tilí d'on saañ feedin. So' mi saay, ndah wahtii so' lahay doom. »

⁹ Filoon fi unnee ke ri yah, dî tasse Galile daaha.

Yéesú filib feedi yéwûddë

¹⁰ Sayuu koy-yaayyi yi ndaje min ra, dî fi Yéesú nampee naa saañ ndañ feey, ow yéeh baaha.

¹¹ Baha yi yéwûddë homute filib ndaje ma na saamu ri, na meeluú tígë wad' dîi homa ra.

¹² Úlûm-úlûmí ban fi Yéesú misikke filib fi bëewë. Yee na wonu biti dî bëyí wunte, yee kaa'uute na wonu biti dî yaha' nuffi bëewë yahoo.

¹³ Di filib yaaha bëeb, ow kaañay bëyíd uni sun, ndah wa helute nuf baha yí yéwûddë në.

¹⁴ Tilë' feeda níi lahte leelaa ra, Yéesú saañce haalte Faam fi gaani Koope na yéedde'.

[☆] 7:2 7.2 Saame Tali Léwí 23.34-36 ; Nérsí Kootaa 16.13

¹⁵ Yëwúddëe éemúté dee na yëedde' rí rë, wonu tih : « Di yúhë' iñi caakki yee dih, te ri yooday ? »

¹⁶ Yéesú loffe wa won tih : « Iña na yëedde' mí rë dúhëey soo na, dúhë' Koope fa wol so' ra.

¹⁷ Bëyí caŋke panj yee neba' Koope ra ay yúh nda iña na won mi ra kola' Koope na, nda mi won woni so'.

¹⁸ Bëyí wona' woni, saamda' afi ndam. Ndaa so' fa saama' ndami bëe' wol so' ra, mi yéeh fel, mi wona' kaah.

¹⁹ Mëyíis yeray ron Kootaa a ? Añcaŋ, ow yínë d'on na pagay yee won d'i ra ! Don fahuu hawi so' húl yih ? »

²⁰ Bëewë wonu ri tih : « Yébítëh ham do neh a ? Daa faha' hawu húl ? »

²¹ Di won wa tih : « Mi paŋ kimtaan yínë kut d'on bëeb éemúté !

²² Èlsíi affon ! Mëyíis nahte ron leji tuŋka. Te yii baa dalaay d'i na, kola' níi caacci na. Biti Mëyíis daa nah ron ri, d'on na pagu ri wuti yaha bisa na hílsúu rë, te ñogoleh ron.

²³ Kon d'on ham kootii Mëyíis, d'on mìn lec kúkëy bisa na hílsúu rëe, d'on ngaaruu so' yi paya pay mi ow múlgús bisi baaha ra ?

²⁴ Ngënë élí rek d'on yíppí aattiya', lah ëettíyíi kaah. »

Buura Koo fal ri ra kola' dih ?

²⁵ Filoon fi baaha, i ow di bëy Yerusalem wonu tih : « Bee daa bëe' na fahuu hap húl rë saa ?

²⁶ Èlsíi di na wona' ri sun te ow hégiyëey. Kélfë yë habuuy kah-kah biti daa ri Buura Koo fal ri ra a ?

²⁷ Wonuy biti Buura Koo fal ri ra yahti ac d'aa ow ii yúh tígë nay rii kolee ra a ? Bëyí bee nék yen yúhú tígë kola' ri ra ! »

²⁸ Filib yéedde'í di Faam fi gaana, Yéesú bëyídsté uni sun won tih : « Don wonu ti d'on yúhú së' a tígë kola' mi ra ! Yúhí biti nék nebaay so' neboo rek mi acce, bëe' mit weeliyëh rë daa wol so', te d'on yíih rí.

²⁹ So' nék mí yúh rí ndah mi kola' hëbísí, te daa ri wol so'. »

³⁰ Tígí daaha, lahte bëewí na fahuu hamí, ndaa bi lahay wahtii, ow tíkëy rí ya'.

³¹ Di filib yaaha bëeb, lahte bëewí caakki gémúté rí, wonu tih : « Buura Koo fal ri ra ac d'aa ay paŋ kimtaanni luk yee paŋ bëyí bee ra a ? »

Wola'i hami Yéesú

³² Yee na úlúm-úlúmú bëewë sun fi Yéesú rë siitë' rí nuffi farisenja, bani kélfë yí seeyoh ya yejute i ow di wohoh yi Faam fi gaani Koope hamí.

³³ Lahuu wa ra, Yéesú won bëewë tih : « Mi talla'te hom filib fon níi f'i yutuud, mi anti saaň deefri bëe' wol so' ra.

³⁴ Ay t'il níi d'on ay soo saam ndaa d'on ii soo ot, ndah d'on mímih lah tígë në saaň mi ra. »

³⁵ Yëwúddëe na wonantuu filib fi wa tih : « Di ay saye di níi yen mímih nëe lah ? Di saaň deefri yëwúddëe tasaaruu ginni bëewí kayya ra neh, d'i yeel hom dín fë yéedde' bëewí kayya ginni yaaha a ?

³⁶ Yee wona' ri biti ay t'il níi yen ay rii saam ndaa yen ii rii ot, ndah yen mímih lah tígë në saaň d'i ra, d'i faha' won yi na ? »

Culli mulaa na ona' pes da

³⁷ Bisa mìllë' feeda ra daa ri bisa lukki lah solo ra. Yiin fin fa, Yéesú caŋke f'i bëewë, bëyídsté uni won tih : « Bëyí sifiroh, aya soo na mi on d'i han.

³⁸ Bëyí gém soo na, di bíníyúu rí Téerëe, culli mulii na ona' pes ay julli keeñi. »

³⁹ Di hom woni tígí daaha biti bëewë nay rii gémé rë ay liil Ruuhi Koope. Jamanu yi yaaha, deef Koope cépirëy Ruuha sun fi bëewë gémú rë, ndah deef d'i teebaay ndami Yéesú doom.

Taasa'i bëewë sun fi Yéesú

⁴⁰ I ow filib fi bëewë keluu wa unni yah, wonu tih : « Bëyí bee daa Yonentaa kaah ! »

⁴¹ Lahte yi wonu tih : « Daa ri Buura Koo fal ri ra ! » Ndaa lahte yi tahute wonu tih : « Buura Koo fal ri ra mí dúhë' Galile a ? »

42 Bíníyúy Téerëe biti *Buura Koo fal ri ra ay coosaanee tali Dawit te ri ay dúhée Betle'em**, gina húmú dék Dawit ra a ? »

43 Af Yésú tahte wonni bëewë keldëey.

44 I ow waa na fahuu hamí, ndaa ow tikkëy rí ya'.

45 Nimiluu wohoh yi Faam fi gaani Koope húmú wolü ra, kelfë yí seeyoh ya a farisenja meelute wa yee tah wa kúrëelúuy Yésú rë.

46 Wohoh ya wonu wa tih : « Iña won bëyí baa ra, ow mësëy wëe won ! »

47 Farisenja wonu wa tih : « Bëe' kúrëelëhté don bal a ?

48 Don olute kelfë mbée farisenj yínë gémpé rí ë ?

49 Bëewë gémú rí rë yíih yin kootii Mëyíis ! Wa ay alkoh ! »

50 Nikodem fa non wa fi farisenja, te húmú pëyídté deefri Yésú rë won wa tih :

51 « Kootii yen onay yen biti yen daan ow te deefa yen sikkiríih rí níi yen yúh yee pañ dí ra. »

52 Wa wonu ri tih : « Kon fu dék Galile do bal ! Kúnse Téerëe fu saam nda yonente yínë kut wadtee dühë' Galile raa ! » [

53 Filoon fi baaha, wa hasluute suute faam.

8

Belaab habuu a yaal ra

1 Yésú kola' daaha, saañce danji Ëliffë.

2 Kéy baab fin cùb, dí nimilte Faam fi gaani Koope, bëewë bëeb deefrute ri. Di tookke na yeedid wë.

3 Hom homo níi, i ow di yeeddëh yí kootii Mëyíis a i farisenj kúrüté belii habuu a yaal. Wa tikkuté rí fii bëewë bëeb,

4 wonu Yésú tih : « Bahaa, belii bee habuu a yaal.

5 Te di filib Kootaa, Mëyíis túuycé yen tap mani belii bee la' níi rí húl. Do nék, fu won yi na ? »

6 (Woni baa bëeb, wa homu fiirí Yésú, nda wa mín lah yii yabun wa ri.) Ndaa Yésú sígimpé, bebpe kuni yampe na fíis feey.

7 Bi caguu wa Yésú na sehu biti dí lof wa, dí bëyídté afi won wa tih : « Ow di don na, bi mësëy bakaad, débëe ríi tap. »

8 Di antee sígimëet, yampe na fíisëet feey.

9 Keluu wa unni yah, dala'te yee lukuu baha ra, wa sayuu yínë-yínë níi Yésú a belaa kep daa tasu, belaa canje hompe tigë hom dí ra.

10 Di bëyrëetté afi, won belaa tih : « Bëewë kúrú rë dee ra di yaa ow ? Kon lahay bëyí daana ro waa na a ? »

11 Belaa won dí tih : « Lahay, bahaa. » Yésú won dí tih : « So' bal, mi daanay ro. Fu míñ saañ, ndaa kola'te woteh ngana bakaaril. »]

Yésú daa niiñi ēldúnë

12 Yésú wonaat bëewë filib Faam fi gaani Koope tih : « Daa mi niiñi ēldúnë ; bëyí ñee tal so' wocce til ñúus, dí ay tilé niiñna ona' pesa na díuméh rë. »

13 Tígí daaha, farisenja wonu ri tih : « Gaad na peleh kukuumi ! Ow míñeh tah biti fu won kaah. »

14 Yésú won wa tih : « Wuti mi seedeyid af so' raa, mi won kaah. Mi yúh tigë kola' mi ra a tigë na saañ mi ra ; ndaa don, dón yíih tigë kola' mi ra níi púlé tigë na saañ mi ra.

15 Dee na aattiyuu dón da, homa' olad ow ; so' mi na aattiyeoh ow.

16 Ndaa til níi mi aattiya' raa, lah têhi biti ri kaah ndah funi af so' na neh ; funi Baaso' fa wol so' ra daa na ñéerúu né.

17 Kootii ron wonay biti tígí seedeyuun ow ana, deef kaah woo ?

18 Kon mi seedeyid af so', te Baaso' fa wol so' ra seedeyid so' bal ! »

19 Tígí daaha, wa wonu ri tih : « A boffu dih do ? » Di tahte won wa tih : « Don yíih së', dón yíih Baaso'. Don yúh së' koon, dón ay yúh Baaso'. »

20 Na won Yésú unni yaa ra, deef dí na yeeddë' filib Faam fi gaani Koope, hëbës tigë na bekuu sarah ya ra, ndaa ow étdëy hamí, ndah deef wahtii lahay doom.

Tigë na saañ Yésú rë

21 Yésú wonil wa tih : « Mee saañ da ee ; dón ay soo saam ndaa dón ay húlée filib bakaaddon. Don míñih lah tigë nè saañ mi ra. »

²² Tígí daaha, yëwúddëe wonantuu hanndal ki wa tih : « Mbaa ri faha' naadoh daa tah dí won biti yen míñih lah tígë na saañ dí ra neh ? »

²³ Yéesú won wa tih : « Don dékú feey, ēldúní beh, ndaa so' mi dékéh në, mi dék sun. »

²⁴ Yii baa daa tah mi won don biti don ay húllee filib bakaadson. Mee ron won ra ee don gémuy biti daa mi[✳] raa, don ay húllee filib bakaadson. »

²⁵ Wa meelute ri wonu tih : « Daa fu wa kon ? » Di won wa tih : « Mi maañcee ron ri dal won bín fë níi a dëh ! »

²⁶ Mi caakke yii míñ míí won sun fon, a yii míñ mí ron aattiya', ndaa mi léhín bëy ēldúnë iña won so' bëe' wol so' ra, te dí fi bëyí baa wona' kaah. »

²⁷ Bi yíih wë biti Yéesú wona' wa Boffa sun,

²⁸ dí baatte won wa tih : « Tíl níi dón bëyid so' mi Koy-bëe' rëe, don ay yúh biti daa mi, te dón ay yúh biti ma na koleeh rek mi pañ yin, ndaa mi léhínë iña yeedíd së' Baaso' ra. »

²⁹ Te dí fi bëe' wol so' ra funi ñéerúu, dí yeddøy so' a af so', ndah mi dékë' pañ yee neba' ri ra. »

³⁰ Filib woni iñyah, i ow caak gémúté rí.

Kaah daa na pëkís ow

³¹ Tígí daaha, Yéesú won yëwúddëe gémú rí rë tih : « Don pokoh unna won mi ron ra raa, deef dón taalibe yi so' kaah. »

³² Hen d'aaha raa, dón ay yúh kaah te kaaf ka ay ron pëkís, dón laha' affon. »

³³ Wa wonu ri tih : « Fun sétti Abraham, fun mësúy hen ñaam ! Fu wona' fun biti fun ay laha' affi fun díh ? »

³⁴ Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí pañ bakaad bëeb, deef dí ñaam bakaad. »

³⁵ Te ñaam noneh faam, ndaa koy non faam faraah.

³⁶ Kon so' mi Koy ka daa mi pëkísë ron raa, dón ac bëewí lahuute affon kaah. »

³⁷ Mi yúhté biti dón sétti Abraham ndaa dón fahuu hawi so' húl, ndah iña won mi ron ra haaleh affon.

³⁸ So' mi wona' iña ot mi Baaso' na ra. Don nék, dón paguu iña keluu ron boffon na ra. »

³⁹ Wa wonu Yéesú tih : « Abraham daa boffi fun. » Yéesú won wa tih : « Don henun koyyi Abraham kaah koon, tin don ñeyun kotti. »

⁴⁰ Ndaa dón paguy bah, dón na anuu faha' hawi so' húl ndah mi wona' ron kaaf ka keloh mi Koope na ra. Iña na pagu ron ra, Abraham mësëy wëe pañ. »

⁴¹ Don paguu di na paga' boffon kep. » Wa wonu Yéesú tih : « Fun koyyi píyúu waal neh ! Fun lahuu baap yinë, te ri Koope. »

⁴² Yéesú won wa tih : « Koope daa yaha Boffon kaah koon, tin don faha' so', ndée mi kola' díi na, te daa ri tah mi ac. Nebaay so' neboo rek mi acce, daa ri wol so'. »

⁴³ Yi tah dón kélíh woni so' ? Mi ot na : woni so' haaleh affon daa tah. »

⁴⁴ Seytaane daa boffon tígí-tígí ! Pañ yii neba' dí fi boffon, neba'te ron. Dalaana níi a deh, dí mëssí sañku ow sañkuyo. Di mësëy ñéerë' a kaah, ndah kaah íníh díi na. Di home fel raa, dí na hélléeh yinë sah. Di pesa' fel, te fel coosaana' díi na. »

⁴⁵ Ndaa so' mi beh, mi wona' kaah daa tah dón gémuy iña na won mi dón ra. »

⁴⁶ Wa di dón na daa míñ cañ won yii nay teebee biti mi bakaadte ? Kon mi won kaah raa, yi kaa' dón gém iña na won mi ra ? »

⁴⁷ Bëyí non bëewí Koope, kela' iña na won dí Koope ra. Ndaa dón nënìh bëewí daa tah dón kélíh iña na won dí ra. »

⁴⁸ Yëwúddëe wonu Yéesú tih : « Fun wonuy kaah biti nagajek fu heedi bëy Samari, te yébítéh daa ham do a ? »

⁴⁹ Di nampee waa won tih : « Yébítéh habay so' ! So' kay mi yed Baaso' cér ; dón daa yeruy so' cér ! »

⁵⁰ So' mi saamday af so' ndam. Lahte bëyí daa na saamid so' ri te daa ri na aattiya'. »

⁵¹ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí ñee woni so', ii mëssí húl. »

⁵²⁻⁵³ Wa wonu ri tih : « Wëerté leegi biti yébítéh daa ham do ! Fu haba' biti dfee fu luk ciffi fun Abraham gaan a ? Abraham hulté, yonente ya huluté, fantee won biti bëyí ñee wonu ii mëssí húl è ? Fu tík afu yih ? »

⁵⁴ Yéésú won wa tih : « Mi dëmndée af so' raa, ay lahee njiriñ mi bih ? Baaso' kay daa na on so' ndam. Don wonu ti dí Koope fon,

⁵⁵ d'on anutee rii yíh. So' mi bee mi yúh rí. Mi won biti mi yéeh rí rée, mi ac feloh ti d'on nen. Ndaa mi yúh rí, te mi ñeya' woni.

⁵⁶ Keeñ ciffon Abraham sosse níi sos séentë' rí biti mi ac ayo ra ; dí otte te keeña sosse. »

⁵⁷ Wa wonu ri tih : « Fu ola' Abraham díh, te fu lahay kíil sabay iip (50) doom ? »

⁵⁸ Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : balaa Abraham límú, daa mi. »

⁵⁹ Tígí daaha, wa na píyú i la' ay yeese ri, Yéésú múuycé filib bëewë, dúhté Faam fi gaani Koope.

9

Bëe' límú búumíd dë

¹ Filoon fi baaha, Yéésú hom waal otte bëyí límú búumíd.

² Taalibe yi meelute ri wonu tih : « Bahaa, bakaadfi bëyí bee daa tah dí límú búumíd mbée bakaadfi boffi a yaafi ? »

³ Yéésú won wa tih : « Ñeyaay díi na, ñeyaay boffi a yaafi na. Don ot dí búum, Koope daa faha' ñeya' díi na, teeba' doolii.

⁴ Na'a bëeb, yen warun pañ légéyí bëe' wol so' ra ; te leñ Koo elek, ow ii naa mínlégéy.

⁵ Homi so' éldúnë bëeb, daa may niiñle bëewë. »

⁶ Kola' ri woni unni yah, Yéésú tuulte feey, túpëlsë'té muluuc ma a feey fa, dí antee waa leef illí búumndë,

⁷ won dí tih : « Paye fu súlmée laahi Silowe. » (Iti fi tii Silowe daa wolo.) Búumndë payte dín fë súlmëhté, nimilte yeelte.

⁸ Oluu ri bëewë wani dékú rë a yee na olu ri merees dí na saraatoh ra, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee bëe' húmu took na saraatoh ra saa ? »

⁹ Lahte bëewí wonu tih : « Yaa dí ! » Lahte yi wonu tih : « Èe-èe', yaa dí neh, wa madu mado rek ! » Bëe' won wa tígí daaha tih : « Yaa so' kay ! »

¹⁰ Tígí daaha, bëewë meelute ri wonu tih : « Yi daa wëdís illú ? »

¹¹ Di won wa tih : « Bëe' hínú Yéésú rë daa hilsid feey, leeffe illí së' antee soo nah mi pay súlmëh laahi Silowe. Mi payte dín fë, mi súlmëhté illí së' wërsëhté. »

¹² Bëewë meelute ri wonu tih : « Bëe' hom dih ? » Di won wa tih : « Mi yéeh tígé hom dí ra ! »

¹³ Wa koluu daaha, beyute bëe', kúrúté rí farisenja na.

¹⁴ Deef Yéésú hilsid feey fa wëdissé illí bëe' yiin bisa na hílsúu yëwúdfë rë.

¹⁵ Wa fi farisenja bal namutee meel bëe' dëe wërsë' illí rë. Di won wa tih : « Di leef so' feey hilsid il, mi súlmëhté, mi yíppée yeel. »

¹⁶ Tígí daaha, lahte farisenji wonu tih : « Bëe' pañ yii baa ra míneh hen bëyí Koope daa wol ri, ndah dí ñeyay yee won kootii bisa na hílsúu rë. » Ndaa lahte bëewí wonu tih : « Bakaaroh míne' pañ kimtaanni man dee díh ? » Daaha, wonni wa keldéey.

¹⁷ Farisenja meelaatute bëe' wonu ri tih : « A do, fu won yi bëe' wëdís illú rë ? » Bëe' won wa tih : « Di yonente ! »

¹⁸ Di filib yaaha bëeb, kélfe yí yëwúdfë kaa'uute gém biti bëe' na ot bee ra húmu búumíd. Yii baa tahte wa woluute boffi a yaafi,

¹⁹ meelute wa wonu tih : « Won ti bëyí bee koohon kaah te ri límú búumíd è ? Yi tah dí na ot leegi kon ? »

²⁰ Boffa a yaafa wonu wa tih : « Yee yúhú fun da biti dí koy fun sah-sah, te ri límú búumíd kaah.

²¹ Yee tah níi dí na ot leegi ra nék, fun yíh rí, a fun yíh bëe' pay dí ra bal. Méelí rí dí teeb ron ! Di kükéy woo ? »

²² Biti wa kaañuy kélfe yí yëwúdfë daa tah wa lofa' dah, ndah dëef wa fi kélfe yí yëwúdfë pokute biti bëyí won ow biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra, ay líkú tígé na daguu yëwúdfë Koope ra.

²³ Yii baa daa tah wa won biti wa meel ri, dí kükéy neh.

²⁴ Farisenja dëekëetúté bëe' húmu búum dë, wonu ri tih : « Fun yúhúté biti bëe' na wona' fu ra bakaaroh ! Wone kaah di tii Koope. »

²⁵ Di won wa tih : « Di yaha bakaaroh mbée bakaaroh neh béeb, mi yéeh yin na. Yee yúh mí rë biti mi húmú búumíd, mi yeelte leegi. »

²⁶ Tígí daaha, wa meelute ri wonu tih : « Di paŋ do yih ? Di hen díh níi payce illú ? »

²⁷ Bée' won wa tih : « Mi húmú wonte ron baaha, don kaa'uute síkíreh. Don fahuu biti mi wonaat don baaha yih ? Don fahuu hen taalibe yi man bitih ! »

²⁸ Tígí daaha, wa solsuute ri anutee rii won tih : « Do kay, daa fu taalibii bëyí bah ! Ndaa fun, fun taalibe yi Mëyíis.

²⁹ Fun yúhúté biti Koope wonte a Mëyíis, ndaa dí fi bah, fun lukki yíh tígé kola' ri ra sah ! »

³⁰ Bée' tahte won wa tih : « Don yíh tígé kola' bée' rë, te ri payce illí së' ! Baa daa yee téy af ra !

³¹ Yen yúhúté biti Koope na taheh dāŋ bakaaroh, ndaa bëyí neeh ri, ñee woni te paŋ yee faha' ri raa, dí tah dāŋi.

³² Biti ow payce illí bëyí límú búumíd níi na yeel, këllúy !

³³ Kon bée' paŋ yii baa ra Koo daa wol ri ; henay baa koon dí mínéh paŋ kimtaan. »

³⁴ Farisenja wonu ri tígí daaha tih : « Límúu fú níi a deh, fu mëssí hen bakaaroh, antee won daa fay fun yéeddé ë ? » Wa koluu daaha, líkúté rí tígé na daguu ra, dúhrúté rí éssín.

³⁵ Kela' Yéesú biti farisenja líkúté bée' tígé na daguu ra, dí deefidte ri, won dí tih : « Fu gémpé Koy-bée' ë ? »

³⁶ Bée' won dí tih : « Teeb so' ri bahaa, nda mi gém dí. »

³⁷ Yéesú won dí tih : « Fu otte ri, daa ri na won dño na. »

³⁸ Tígí daaha, dí yekke fíi Yéesú na jaamiyoh ri, won tih : « Yíkëe, mi gémpé rë. »

³⁹ Yéesú antee won tígí daaha tih : « Mi ac aattiya' feey fi beh, nda búumíd dë yeel, te bëewë na yeelu ra yíssëh búumíd. »

⁴⁰ Lahte farisenji húmú daaha, keluu wa unni yah, wa meelute Yéesú wonu ri tih : « Fun i búumíd fun bal a ? »

⁴¹ Yéesú won wa tih : « Don yahun búumíd koon, tin dón ii lah bakaad ; ndaa

don wonu ti dón olu na, yii baa daa tah bakaad dón dék dón na ! »

10

Níirëhë a harri

¹ Yéesú tíkké won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí ñeyaay ílí gélgi harra, anti dara buut ñeyaa na, bëyí baa lohoh, dí banndi.

² Ndaa bëyí haala gélge ilë, deef daa ri níirëhí harra.

³ Di fi bah, wohohi yuba ay rii kúnsíd, te harra laha' ri ra ay yúhsë' una. Di ay ñee tii yi wa dëek wë, dúhíd wë éssín.

⁴ Di dúhíd wë béeb níi woc raa, dí këlléh, harra ñee tali, bi yúhsúu wë uni.

⁵ Wa ii ñee tal bëyí wa yíh rí nék ; wa ay rii hegee hegoo kay, ndah wa yíhsíih una ! »

⁶ Yéesú ñeya'te wa léehí bah, ndaa wa yíh yee faha' ri waa won da.

⁷ Tígí daaha, Yéesú wonaat wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : daa mi ílí gélgi harra.

⁸ Bëewë húmú këllúu së' dee ra béeb, húmú i lohoh a i banndi, yii baa tahte níi harra síkírúuy wë.

⁹ Daa mi ílë. Bëyí ñeya' soo na haal, ay múc ; dí ay míñ haal, dí dúhé, dí lah yii pesaa ri faraah.

¹⁰ Lohoh aya' loh, bëem a saŋku kut. So' nék, mi ac biti bëewë pes, wa pes pesi neþpe.

¹¹ Daa mi níirëhí kah-kah fa. Níirëh kah-kah hom gara' ñíiní garoo harri na.

¹² Súrgë nék, dí lahaay harra ; dí níirëh kah-kah neh. Di ole gúmú aye rek, dí hegoh, gúm fë yejoh sun fi harra, hasla' yuba.

¹³ Súrgíi baa ay míñée hen dsaaha, ndah dí séentëh hélfiis légéyí kut, harra tahay dí koloh.

¹⁴⁻¹⁵ Daa mi níirëhí kah-kah fa. Di yúhë' së' Baaso' mi yúhté rí, so' mi yúhë' harri so' daaha wa yúhúté së'. Te af wa ay tah mi yera' ñíin së'.

¹⁶ Mi lahte harri kayyi íníh gélgi beh, te mi wadtee waa níid bal ; wa ay yúhsë' un so', wani yee boolla' béeb hen yup yínë, níirëhë hen yínë.

¹⁷ May yera' ñúin së', mi liilaat di. Yii baa daa tah Baaso' faha' so'.

¹⁸ Ow mínéh bek ñúin së' feey, daa mi mín díi yera'. Daa mi mín díi yera', daa mi mín díi liilaat. Baaso' túuy së' yii baaha. »

¹⁹ Unna won Yéesú yaa ra tahte yewúddë kéldúuy won.

²⁰ Ow caak waa na wonu tih : « Nagajek dón síkíruú wa ? Bee yébitéh daa ham díi bee ra a ? Bee yulkid bee ra a ? »

²¹ Ndaa lahte bëewí na wonu tih : « Béyí yébitéh daa ham díi na woneeh deh ! Yébitéh míñ wëdís il búumíd è ? »

²² Feedi yewúddë, bee na nérsúu jébélë jébélú Koope Faam fi gaana ra lahte. Feedi baa húmuú Yerusalem jamanii sosa. Jamanii baaha filib feeda,

²³ Yéesú na tiléeséh tígë në wonuu Mbaar mi Salomoo di filib Faam fi gaana ra.

²⁴ Tígí daaha, yewúddë ayute gíiwúté rí, wonu ri tih : « Fay home dee fu kúné affi fun níi kirih ? Daa fu yaha Buura Koo fal ri ra raa, won fun baaha ! »

²⁵ Di won wa tih : « Yee meelu so' dón da, mi húmuú wonte dón díi, ndaa dón gémuy së'. Añcañ, iña na pañ mi di tii Baaso' ra seedeyidte so',

²⁶ ndaa dón gémuy së', af biti dón nénih harri so'.

²⁷ Harri so' yúhsúu un so' ; so' mi yúh wë, te wa ñeyuu tal so'.

²⁸ May waa on pesa na díuméh rë. Mii waa mëssí ñak, te ow mínéh wëe naaf ya' so'.

²⁹ Baaso' daa dénjéen së' wë, te daa ri lukki gaan bëeb. Ow mínéh naaf yin ya' Baaso'.

³⁰ Funi Baaso' daa lígínúu yínë. »

³¹ Wona' Yéesú uni bah, yewúddë yabaatute na píyú la' ay rii bëemé,

³² díi won wa tígí daaha tih : « Mi pañke iñi wunni caakki Baaso' daa nah so' wa. Yii bih di iñyah daa tah dón na fahuu bëemí së' a la' ? »

³³ Wa lofute ri wonu tih : « Fun fahuu hawu húl biti fu pañ yin wun, ndaa biti fu solte Koope. Fu ow kut, fu na anti tík afu Koope a ? »

³⁴ Yéesú won wa tih : « Bínýúté filib téeríi kootii ron biti Koope won tih : "Don i koope." [◊]

³⁵ Yee won Téerëe rë ow mínéh ríi nís maan ? Béewë Koope yulid woni waa na ra, díi wona' wa biti wa i koope neh a ?

³⁶ A so' fa Baaso' fal so', wol so' éldúnë rë, dón wonuu biti mi sola' Koope soloo díh di yee wona' mi biti mi Koy Koope ra ?

³⁷ Hena biti mi pagay yee nah so' Baaso' raa, ngënë gémi së' !

³⁸ Ndaa mi pañ wa raa, wuti dón gémuy iña na won mi raa sah, gémi iña na pañ mi ra book, nda dón ham affon biti Baaso' ee soo na, te mi ee díi na. »

³⁹ Wona' Yéesú unni yah, wa yabaatute na fahuu hamí, ndaa díi füssé wë.

⁴⁰ Yéesú kola' dah sayilte hatni yíníi laahi Yurdenj, tígë në húmuú bëtsë'San Batis bëewë rë, díi hompe daaha.

⁴¹ I ow caak deefute ri daaha. Béewë na wonantuu hanndal ki wa tih : « Kimtaan yínë sah San pagay ri, ndaa iña won díi sun fi bëyí bee ra bëeb kaah. »

⁴² I ow caak gémúté Yéesú daaha.

11

Kolohi Lasaar búudé

¹⁻² Húmuú laha' bëyí keente jér hínú Lasaar. Di húmuú dék Betani, bani koy-yaayyi beleb Mari a Martaa. Mari daa belaa nay túmé laakkoloña kotti Yíkée, an waa moos a fen fi ra.

³ Koy-yaayyi belebbi ana ya wolute ow woni Yíkée biti kooji jéríd.

⁴ Kela' díi fi Yéesú baaha, tígí daaha díi won tih : « Jérí Lasaar jér húlëe neh ; Koo ay ñeye na teeba' gaanaa ki ndami ; hen d'aaha raa, ndami so' mi Koy Koope yúhú. »

⁵ Yéesú húmuú kooji Martaa, Mari a Lasaar.

⁶ Di filib yaaha bëeb, kela' ri biti Lasaar jéríd dë, díi hompe tígë hom díi daaha ra níi hente waal ana,

⁷ díi antee won taalibe yi biti bani wa ñéerë' nimil Yúdée.

⁸ Taalibe yi wonu ri tih : « Bahaa, maañay-maañay rek fu na fahuu bëem a la' dín fë, fan naa faha' nimil a ? »

⁹ Di won wa tih : « Na' homa' wahtu sabboo a wahtu ana neh a ? Bëyí tîl na' ii kabinoh ndah dî ot kotti na niiñi feey fi beh.

¹⁰ Bëyí tîl ñúus nék ay kabinoh ndah niiña íníh dîi na. »

¹¹ Filoon fi bee wona' ri unni yaa ra, dî baatte won wa tih : « Kooji yen Lasaar nee'te, ndaa may pay mi yúun dî. »

¹² Taalibe yi wonu ri tih : « Yíkëe, dî nee' nee'o saa ? Kon dî ay wah ! »

¹³ Taalibe ya habuu biti rek Yéésú won wa woni nee' pëní, deef dî won wa biti Lasaar húl húlé.

¹⁴ Tígí daaha, Yéésú míllë' wée won tih : « Lasaar húlté.

¹⁵ Don tahute keeñ so' sosse di yee deefay so' ri dín fë rë. Di laha' ri daaha daa nay tahe don gém. Këlíi yen lah dîi na ! »

¹⁶ Tígí daaha, Toomaa fa na dëekúu Síisë rë won taalibe yi kayya tih : « Yen bal yen saañ húlé a kélffi yen ! »

¹⁷ Tílúu Yéésú a taalibe yi níi wa tíimúté gina ra, dî kelohte biti Lasaar húlté níi nee'te waal iniil feey.

¹⁸ Betani wulaay a Yerusalem ; hanndal ki wa wadti hena kilomet éeyë.

¹⁹ I yëwúcf caak ayute yérí Martaa a Mari na mësdú wë húlí koy-yaafi wa.

²⁰ Kela' Martaa biti Yéésú ee ac da, dî saañce téebílhí ; ndaa Mari tasse faam.

²¹ Tee'a' Martaa a Yéésú rë, dî won dî tih : « Fu homa dee koon Yíkëe koy-yaaso' húléh.

²² Ndaa mi yúhté biti níi a deh, yii fu dñan dî Koope bëeb, dî ay roo rii on. »

²³ Yéésú won dî tih : « Koy-yaafu ay koloh bùudé. »

²⁴ Martaa won dî tih : « Mi yúhté biti dî ay koloh yiin nay kolee bëewë bùudé rë biti èldúnë túkkí. »

²⁵ Yéésú won dî tih : « Daa mi na këlíd bëewë bùudé, daa mi na on wa pes. Bëyí gém soo na wuti dî húl rëe sah, dî ay pes ; »

²⁶ te bëyí në pes, gémpé së', ii mëssí húl. Fu gémpé baaha a ? »

²⁷ Martaa won tih : « Íi Yíkëe ! Mi gémpé biti daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope fa húmú wonu biti daa nay aye èldúnë rë. »

²⁸ Filoon fi wonni yah, Martaa saañce dëegí Mari koy-yaafi, mëddë'té rí won dî tih : « Yéeddëhë acce, te ri won fu ac fu tiil ri. »

²⁹ Kela' Mari woni bah, dî yíppée koloh saañce téebílhí Yéésú.

³⁰ Wahtii baa deef Yéésú haalay gina doom, dî húmú lís tígë tee'uu bani Martaa ra.

³¹ Yëwúcf dë húmú faam fa na mësdú Mari ra, oluu wa Mari yíppée koloh na dñuh faam fa, wa ñeyute tala. Wa habuu biti dî saañ looy luuyin.

³² Laha' Mari tígë hom Yéésú níi ri otte ri ra, dî yedcohte kotta feey, won dî tih : « Fu homa dee koon Yíkëe koy-yaaso' húléh. »

³³ Ola' Yéésú Mari na foj, bëewë ñeerúu a ri ra na fogu bal ra, keeñä dúmpé ces, afa kúnéhté,

³⁴ dî meelte wa won tih : « Don dñapuu ri dih ? » Bëewë wonu ri tih : « Bahaa, aye fu ot. »

³⁵ Yéésú yampe na looy.

³⁶ Tígí daaha, yëwúcf dë na wonu hanndal ki wa tih : « Èlí di húmú faha' ri ri kan ! »

³⁷ Ndaa lahte yi na wonu waa na tih : « Di fa pay illí búumndë rë, dî mìnëh kaa' Lasaar húl koon a ? »

³⁸ Keeñ Yéésú dûmëetté ces, dî lahte luuyin. Luuya, kili kúnúu a la' gaan.

³⁹ Di won bëewë tih : « Píníñí la'a ! » Martaa koy-yaafi húlhë won dî tih : « Búudé fë wadtee yah Yíkëe, hente waal iniil woteh, dî ee deh. »

⁴⁰ Yéésú won dî tih : « Mi wonay ro ri wono a ? Fu gém soo na raa, fay ot ndami Koope. »

⁴¹ Tígí daaha, la'a píníñúté, Yéésú bëyídté afi, yeelte sun-Koo won tih : « Baap, mi na sím dë di yee taha' fu dñan so' ra. »

⁴² Mi yúhté biti wahtii dñagaa mi ro bëeb fu tahid so', ndaa fu ot mi won dî sun, bëewë yee gíiwú së' yee ra daa tah, nda wa gém biti daa fu wol so'. »

⁴³ Woca' ri woni baa ra, dî bëyídté uni sun won tih : « Lasaar, dñuhé deh ! »

⁴⁴ Lasaar fa húmú húl rë dñuhé, kotta, ya' ya a afa bëeb líiwúté boy. Yéésú won

tígí daaha tih : « Nísí boyya faana dón
yeris dí til. »

Peeni hawi Yéésú húl
(Saame Maccée 26.1-5 ; Marka 14.1-2 ;
Lúkké 22.1-2)

⁴⁵ Ow caak di yëwúddé húmú faam
Mari te olute iña na pañ Yéésú rë, gémúté
dii na.

⁴⁶ Ndaa i ow waa na payute olute
fariseñja, bíllúté wë iña pañ ri ra.

⁴⁷ Tígí daaha, kélfe yí seeyoh ya
a fariseñja dëekúté bëy këemí gaani
yëwúddé bëeb, wonu tih : « Yen ay hene
dih bal ? Bëyí bee ee pañ kimtaanni
caakke ra dé' !

⁴⁸ Yen took yen olsee ri page iñyeh,
bëewë bëeb ay gém dii na, te bëy Rom
ay koloh ñakaya' Faam fi gaani Koope a
heedi yen ! »

⁴⁹ Lahte bëyí hínú Kayif waa na, kílí
baaha ñeef daa ri húmú seeyohi gaana,
won wa tih : « Yin íníh affon !

⁵⁰ Don yíih biti ow yínë kut ñak ñíni
ndah bëewë, daa gén biti heedi yëwúddé
bëeb sanju a ? »

⁵¹ Yee won dí baa ra kolaay dii na nék.
Kílí baaha, bi daa ri húmú seeyohi gaana,
Koope daa wondoh ri ñaaha teeba'i biti
Yéésú ay húlid heedi yëwúddé.

⁵² Te ri ii teem húlidí yëwúddé donj, dí
ay húlle koyyi Koope bëeb, dí négiré' yee
hasluu ra, wa hen yínë.

⁵³ Kola'te yiin fin fa, kélfe yí yëwúddé
habute biti wa ay hap Yéésú húl.

⁵⁴ Yee baa tahte dí wocce haal filib fi
yëwúddé. Di koloh saañce waal luufa
di gina na wonuu Efarayim ra, dí hompe
daaha a taalibe yi.

⁵⁵ Leba' Paagi yëwúddé rë, ow caak di
bëy gina koluute na suu bukutoh a sehi
feeda Yerusalem.

⁵⁶ Wa homu filib Faam fi gaana na
saamu Yéésú, na meelantu filib fi wa
wonu tih : « Di ayoh feeda aa dí ayoh neh
? Don wonu yi na ? »

⁵⁷ Kélfe yí seeyoh ya a fariseñja
nahuute wonu tih : « Bëyí yúh tígé hom
dí ra, teeëaa ri, dí habu. »

12

*Mari yínté Yéésú laakkoloñ kot
(Saame Maccée 26.6-13 ; Marka 14.3-9)*

¹ Waal pëenë balaa feedi Paaga, Yéésú
koloh saañce Betani, tígë dék Lasaar fa
dí húmú kélid dí bùudé rë.

² Laha' ri daaha ra, dí pagirute ñam.
Martaa daa na húmú norsa' ñama.
Lasaar húmú non bëewë boku a Yéésú
loon ra.

³ Mari nampee bëb búteel laakkoloñ,
yi yugusuu naarde kah-kah te kofeelté, bi
mitte genwal líiter, yínté wë kotti Yéésú,
na an waa moos a fen fi. Faam fa bëeb
líiwëlsë'té a ngedi laakkoloña.

⁴ Yudaas Iskariot, ow di taalibe yi
Yéésú, bee míllë' ríi yaay ra, won tígí
daaha tih :

⁵ « Laakkoloñi yee yaayeeh hélíis caak
koon cadum fa yero ñékíddé è ? »

⁶ Yee won dí baa ra, dí wonday ri
ñékíddé dé' ! Biti ri lohoh te daa ri yef
keesi wa, dí nûhë' në tilé sohle yi daa tah.

⁷ Yéésú won dí tígí daaha tih : « Baale
jaambura afi ! Di waay hacadi so' daa tah
dí yef wa níi a deh.

⁸ Ñékíd ii koloh filib fon ; ndaa so' mi
bee mii hom filib fon dee faraah. »

Canji yëwúddé hawi Lasaar

⁹ I ow caak di yëwúddé keluu wa biti
Yéésú ín Betani ra, wa suute dín fë. Af
dí neh don daa kúd wë në, ndaa olaalohi
Lasaar fa dí kélid dí bùudé rë.

¹⁰ Tígí daaha, kélfe yí seeyoh ya habute
biti Lasaar ay hawu húl bal,

¹¹ ndah af dí tahte yëwúd caak helute
wa, gémúté Yéésú.

Haali Yéésú Yerusalem

(Saame Maccée 21.1-11 ; Marka 11.1-11
; Lúkké 19.28-40)

¹² Kéy fin fë, bëewí caakka húmú ayu
feedi Paaga ra keluute biti Yéésú ee ac
Yerusalem ra.

¹³ Wa saamute soor-soor, díhúté gina
na téebílúu rí, bëyrúté unni wa sun na
njoobu ri wonu tih : « Oosaanaa ! Koo-
Yíkëe barkela bëe' dí wol ri ra ! Koo
barkela buuri Israyel ! »*

¹⁴ Deef Yéesú húmú saampe címbúr mbaam. Di yaagohte sun ti di bíníyúu rí Téerée bitih :

¹⁵ « Ngënë neekíñüi, don fi bëy Siyoŋ ! Ëlì ! Buuron ee ac ḏa, yaagoh címbúr. »[☆]

¹⁶ Filib fi iñyaaha bëeb, taalibe ya húmú yíh iti fi wa ; ndaa tílë' níi Koope teeba'te ndami Yéesú rë, nuffi wa onte wa biti yee húmú bíníyú Téerée rë won sun fi, te ri laha' ḏaaha.

¹⁷ Bëewë húmú a Yéesú na won dí Lasaar dúh nuña kélidté rí búudé rë, bïllúté yee olu wa ra.

¹⁸ Daaha, ow caak keluute biti Yéesú paŋke kimtaani bah, wa ayute téebiléhí.

¹⁹ Tígí daaha, farisenja na wonantuu filib fi wa tih : « Yen míníh yin na ! Bëewë bëeb ñeyuu tala ! »

Gerekka na saamu Yéesú rë

²⁰ Bëewë ayu feeda Yerusalem jaamiyohi Koope ra, lahte Gerekki húmú filib fi wa.

²¹ Wa lebuute Fílip fi bëy Betsaydaa fa hom Galile ra, wonu ri tih : « Bahaa, fun fahuu oli Yéesú koon. »

²² Fílip payte wonte Anndere baaha, wa bëeb ana ñéerúuté léhíní Yéesú.

²³ Wonuu wa ri baa ra, Yéesú won wa tih : « Wahtaa nay teebee Koope ndami so' mi Koy-bëe' rë lahte.

²⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee : pep bele teem pep bele kep biti ñíinë haaleh feey. Ndaa ñíinë haal feey raa ay dúhíd pep caak.

²⁵ Ti ḏaaha nen, bëyí pokoh ñíiní ay rii ñak ; ndaa bëyí kaa' pokohi ñíiní eldúnë fi beh ay lah pesa na dúmeh rë.

²⁶ Bëyí hen súrgíi së' ñeya tal so' ; te tígí hom mi, dí ay home na bal. Bëyí hen súrgíi së', Baaso' ay rii bëyíd.

Woni Yéesú yii leŋke húlí

²⁷ « Tígë homa' mi bee ra, af so' kúnéhté níi mi yéeh yii wona mi ! Mbaa may wone Baaso' biti sëmlë' së' wahtii coono fa na saañ mii pese bee ra neh ? Ndaa coono fi baa daa tah mi ac feey nék !

²⁸ Kon Baap, teebee ndamu ! » Tígí daaha, un dofohte sun won tih : « Mi

teebpe bëewë ndami so' níi wocce, te may waa rii teebaat. »

²⁹ Bëewë húmú daaha keluu una ra wonu tih : « Yaa hínij ! » Lahte yi wonu tih : « Malaaka daa won dii na ! »

³⁰ Ndaa Yéesú won wa tih : « Uni baa wonduy so', wondu ḏon !

³¹ Wahtaa wadti aattiyun eldúnë rë lahte ; kélfe hom afa ra ay líkú leegi.

³² Te so', mi bëyrú mi paa' feey fa sun raa, may héc bëewë bëeb soo na. »

³³ Wonee ke Yéesú bah, dí teeba' dee nay rii húlée rë.

³⁴ Bëewë wonu ri tih : « Yee yoodu fun téerii kootii yen ra biti Buura Koo fal ri ra ay pese peso faraah. Kon fu wona' biti Koy-bëe' ay keru sun díh ? Koy-bëe' fë wah ? »

³⁵ Di won wa tih : « Niiña ee filib fon ndaa ri tallaay yin caak. Kon tili niiña bee homa' ri ḏon na bee ra, toñeh ñúusë beetti ron, ndah bëyí til ñúus yéeh tígë na saañ dí ra.

³⁶ Gémí niiña bee homa' ri filib fon ḏa, nda ḏon hen bëy niiña. »

Wona' Yéesú iñyaa níi wocce ra, dí hécéhté, ḏapohte wa.

Kaa'a'i yëwúdfdë gém

³⁷ Kimtaanna paŋ Yéesú fíi bëewë rë bëeb, taheh wa gém dí.

³⁸ Yee húmú won yonente Isayii ra laha'te ḏah. Di húmú won tih : « Yíkëe, daa gém yee wonu yen ra ? Yíkëe, fu teebe bídí ya'u wah ? »[☆]

³⁹ Isayii wonte yee tah bëewë míníh gém rë, won tih :

⁴⁰ « Koope búumilté wë,
súhilté keeññi wa,
toñeh wa ay ole,
keeññi wa ay kúnsée ndín
wa lof pesad, mi pay wa yee homuu wa ra.

»[☆]

⁴¹ Isayii húmú wona' Yéesú bín fë, deef di séenté ndami.

⁴² Filib fi yaaha bëeb, kaa'eeh ow caak di kélfe yí yëwúdfdë gémúté Yéesú. Ndaa bi helu wa nuf farisenja na, wa kaañuy rii teeba' toñeh wa ay líkú tígë na daguu yëwúdfdë Koope ra,

⁴³ ndah biti ow daa kaña wa, daa génël wë biti Koope daa kaña wa.

Iñā won Yéesú rë daa na aattiya'

⁴⁴ Yéesú bëyídté uni won tih : « Bëyí gém soo na, gémey soó na doŋ, dí gémpé bëe' wol so' ra bal.

⁴⁵ Bëyí ot so', deef otte bëe' wol so' ra.

⁴⁶ So' mi ac ēldúnë hawaanri bëewë, nda bëyí gém soo na dékéeh ñúusë.

⁴⁷ Bëyí keloh woni so' te ri ñeyeh na, daa may ri daane neh, ndah mi ac sëmlë'í bëyí ēldúnë ndaa daani wa neh.

⁴⁸ Bëyí fahaay soo ot te kaa'a'te keloh woni so', iñā won mi ra nay rii aattiye yiin nay túkkiyé ēldúnë rë.

⁴⁹ Nagajek, mi kolaay koloo rek mi na won, Baaso' fa wol so' ra daa túuy së' won iñā yéeddë' mí rë.

⁵⁰ Te mi yúhté biti yee túuyë' rí rë daa na ona' pesa na dûmeh rë. Ti daaha nen, iñā na won mi ra, mi wona' wa ti di nahä' so' wa Baaso' nen. »

13

Hosi Yéesú kotti taalibe yi

¹ Bisa millé' balaa Paagi yëwúddë rë lahte. Yéesú yúhté biti wahtaa wad díi koloh ēldúnë, dí deefid Boffi ra lahte. Di mëssi faha' bëewëe ké rí nay rii hele feey fa ra fahoo. Te ri teebpe wa dee faha' ri wa níi tígí teem faha' ra.

² Yéesú a taalibe yi homu reer, deef Seytaanaa bekke Yudaas koy Simon Iskariyot nufa nay rii yaayee Yéesú rë.

³ Yéesú yúhté biti Boffi tíkké iñā bëeb ya'i, dí yúhté biti bal dí kola' díi na te ri ay nimile díi na.

⁴ Daaha, dí kolohte loona, níssé búubí, bëbpe ndíimú moosaa pokke kinohi,

⁵ antee bëb if, túmpé mulub, ñeete taalibe yi na, na hos kotti wa ; bi ri hosid dí kotti bëeb, dí moosid dí wa a ndíimée pok dí kinohi ra.

⁶ Laha' ri Simon Peer na ra, Peer won dí tih : « Do fi Yíkëe, fu hosid so' kotti so' a ? »

⁷ Yéesú won dí tih : « Fu yéeh iti fi yee na paŋ mi ra doom, fay rii yúhé fayu. »

* ^{13:10 13.10 sohlaay dí boohlee} : Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bín yee beh : *henay hosi kotta, sohlaay dí boohlee*.   * ^{13:18 13.18 Saame Kañaa ya 41.10}   * ^{13:19 13.19 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.14-15}

⁸ Peer won dí tih : « Damaay fu hosid so' kotti so' ! » Yéesú tahte won dí tih : « Mi hosday ro kottu raa, deef hanndal ki yen dûmpé. »

⁹ Peer won dí tih : « Kon Yíkëe, ngana teem kotti so' kut, lahe níi ya' yi so' a af so' bal ! »

¹⁰ Yéesú won dí tih : « Bëyí kola' boohoh, faana bëeb lante, sohlaay dí boohlee*. Don fi yee don ladute, ndaa don bëeb daa ladu neh. »

¹¹ Deef Yéesú yúhté bëe' nay rii yaaye ra, daa tah dí won biti wa bëeb daa ladu neh.

¹² Hosa' Yéesú kotti taalibe yi níi wocce ra, dí bekaatte búubí, tookaatte loona, antee waa won tih : « Don yúhú iti fi yee pagid mi ron ra a ? »

¹³ Don dëekúu së' yéeddëh a Yíkëe, te don wonu kaah, mi dí.

¹⁴ Hém so' mi Yíkëen, so' mi yéeddëhën, daa mi hos kotton raa, kon don warutee hosanta' kot hanndal kon bal.

¹⁵ Don ot mi pagid don yii bah, deef mi faha' biti dón pagee ri daaha.

¹⁶ Mee ron won kaaf ka ra ee : súrgë lukeh kélfi gaan, bëe' wolu ra lukeh bëe' wol ri ra gaan.

¹⁷ Bee yúhúu ron iñyaa leegi ra, dón nee na raa, keeññon ay sos.

¹⁸ Mi wonaay don bëeb nék ! Mi yúh bëewë tanis mi ra. Ndaa yee bín yú Téerëe rë wadti laha laho. Téerëe won tih : « *Bëe' funi woruu mbúurií së' rë, daa millé' hen kaa'ohi so'.* »[†]

¹⁹ Mi wonte ron baaha abah balaa wahtaa lah. Hen daa wahtaa lah raa, dón ay gém biti daa mi.[‡]

²⁰ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí tah bëyí daa mi wol ri a ya' ana, deef dí tah so' ; te bëyí tah so', deef dí tah bëe' wol so' ra. »

Bëe' nay yaaye Yéesú rë
(Saame Maccëe 26.20-25 ; Marka 14.17-21 ; Lúkkë 22.21-23)

²¹ Woca' Yéesú woni baa ra, afa kúnéhté pak, dí won tih : « Mee ron won

kaaf ka ra ee : ow di don na ay soo yaay.

» 22 Taalibe ya yíih bëe' na wona' Yéesú rë, wa na yeelantuu affi wa.

23 Ow di taalibe ya, kooji Yéesú, húmu hëbísí.

24 Tígí daaha, Simon Peer paŋke yodad, nahté ri meel Yéesú bëe' na wona' ri ra.

25 Taalibee sígímpé nuf Yéesú, meelte ri won tih : « Fu wona' wa Yíkée ? »

26 Yéesú loffe won tih : « Mee saañ soop mbúurú loona ra ee : bëe' nay mi rii yere ra, dí bëyí baaha. » Tígí daaha, Yéesú bëbpe mbúurú, sooppe ri loona, yedste ri Yudaas fi Simon Iskariyot.

27 Yudaas na tah mbúurëe, Seytaane na haal ri. Yéesú won dí tih : « Yee nay fuu page ra, page ri gaaw ! »

28 Ow yínë sah di wa fi taalibe ya húmu loona ra, yéeh yee faha' rii won da.

29 Bi Yudaas daa yef keesi wa, i ow waa na habuu biti Yéesú nah ri pay saam iña nay waa sohlee feeda ra, mbée nah ri komi ñékídfë sarah.

30 Taha' Yudaas mbúurëe rë, dí yíppée dúh éssín. Wahtii baaha deef Koo elekke.

Túuyé'í hasa

31 Dúhë' Yudaas éssín dë, Yéesú won tih : « Leegi Koope teeba' ndami so' mi Koy-bëe', mi teeba' ndami dí fi Koope.

32 [Te mi teeba' ndami Koope raa,] Koope bal ay teeba' ndami so', te ri yuloh paŋi, maañlay.

33 Yee talla' mi hom filib fon da gaanlay yaawe ! Don ay soo saam, ndaa cée mí won don yee won mi yéwúdfë rë : don mínih lah tígë né saañ mi ra.

34 Mee ron yed túuyé' has da ee : lah fëhëntii hanndal kon. Di faha' mi ron, lah fëhëntii daaha hanndal kon.

35 Don fahanta' hanndal kon raa, tígí daaha bëewë bëeb ay yúh biti don taalibe yi so'. »

*Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhí
(Saame Maccëe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Lúkkë 22.31-34)*

36 Filoon fi baaha, Simon Peer meelte Yéesú won tih : « Fu saañ di Yíkée ? » Di loffe Peer won tih : « Tígë homu yen bee ra kep fu míneh ñee tal so' níi fu lah tígë

na saañ mi ra, sehe níi fayu, fay naa lah.

» 37 Peer won dí tih : « Yíkée, yi tah mi míneh ñee talu leegi ? Mi tahte ñagi ñíin së' ndah dö ! »

38 Yéesú won dí tih : « Fu won kaah biti fu tahte ñagi ñíinú ndah so' a ? Mee roo won kaaf ka ra ee : añcanj, fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh së' níi hen waal éeyë. »

14

Yéesú daa waala yulid Boffa na ra

1 Yéesú antee won taalibe yi bëeb tih : « Affon banay kúnëh ! Gémí Koope, te don gém së' bal !

2 Faam Baaso' haŋke ; may pay mi waayid don tígí nay ron home. Henay baa koon mi woneh ron dí !

3 Mi pay mi waayid don dí níi woc daa, may nimil mi kali ron. Hen daaha raa, tígë nay mii home ra, dón ay home na bal.

4 Don yúhú waala yulid tígë na saañ mi ra. »

5 Toomaa won dí tígí daaha tih : « Yíkée, fun yíih tígë na saañ fu ra, fun ay yúhée waala yulid na ra díh ? »

6 Yéesú won dí tih : « Daa mi waala, daa mi kaaf ka, daa mi na ona' pesa. Ow míneh pay Boffa na te ñeyeh soo na.

7 Don yúhú së' rëe kay, don ay yúh Baaso' bal ! Te dala'te woteh, don yúhúté rí te don olute ri ! »

8 Fíláp won dí tígí daaha tih : « Yíkée, teeë fun Boffa kut, fun sohluuy yin kay. »

9 Yéesú won dí tih : « Fíláp, maaña maañ mi filib fon da bëeb fu yéeh së' doom a ? Bëyí ot so', deef otte Boffa ! Kon fu wona' biti mi teeë dón Boffa díh ?

10 Fu gémey biti mee Baaso' na, te ri ee soo na a ? Unna won mi don ra bëeb, kolaay soo na, dí fi Boffa hom soo na ra kay daa na paŋ légéyí.

11 Gémí së' di yee wona' mi biti mee Baaso' na, te ri ee soo na ra. Don gémuy unna won mi don yaa raa, iña na paŋ mi ra wadtee tah don gém book !

12 Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí gém së', dí fi bëyí baa bal ay paŋ iña na paŋ mi ra. Di ay paŋ yi luk waa gaan sah, ndah mi saañ Boffa na,

¹³ te yii d'on d'an d'i béeëb, d'on ñeya' ri tii so', may ron rii pagid, nda so' mi Koy ka mi teeëba' ndami Boffa.

¹⁴ Yii d'on d'an d'i, d'on ñeya' ri tii so', may rii pañ.

Gapa'i Yéesú Ruuh-Pesenj

¹⁵ « Don faha' so' raa, d'on ay ñee iña na túuy mí d'on da.

¹⁶ Daaha raa, may d'an Baaso' kom d'on Dímléh kay, bi ay home d'on na faraah.

¹⁷ Daa ri Ruuha na teeëb bëewë kaaf ka ra. Bëewë feey fi bee mính rii haba' Dímléh, ndah wa oluy ri, wa yíih ri. Don nék, d'on yúhú ri ; d'i ee filib fon te ri ay home ow fi ow d'on na faraah.

¹⁸ Mii ron yedda' baayu, may ayaat d'on na.

¹⁹ Tasse yutuud fii bëewë feey fi bee ii soo olil, ndaa d'on ay ot biti mee pes d'a, te d'on bal d'on ay pes.

²⁰ Bín fëe rée, d'on ay yúh biti mee Baaso' na, d'on ewu soo na, te mi ee d'on na.

²¹ Bëyí ham iña na túuyë' mí rë afi te ri ñee na, deef bëyí baa faha'te so'. Bëyí faha' so', Baaso' ay rii faha' ; so' bal may rii faha' te may rii teekiroh. »

²² Taalibee na wonuu Yudaas, bokaay a Yudaas Iskariyot ra, won Yéesú tih : « Yíkée, yi tah fay teekiree fun, fii teekiroh bëewí kayya ? »

²³ Yéesú won d'i tih : « Bëyí faha' so', ay ñee iña na won mi ra ; Baaso' ay faha' bëyí baaha, te funi Baaso' ay haal d'i na, fun dék d'i na.

²⁴ Bëyí fahaay so', na ñeyeh iña na won mi ra. Te iña na keluu d'on maa won wa ra, kolaay soo na, wa kola' Baaso' fa wol so' ra.

²⁵ « Mi won d'on iñyah bee homa' mi leeloon bee ra.

²⁶ Lahte Dímléh ee ac filoon fi so' ra, daa ri Ruuh-Pesenj fa nay wolee Baaso' di tii so' ra. Di nay ron yéeddé béeëb, d'i nedis d'on iña won mi ron ra béeëb.

²⁷ Mi saañ sayo, ndaa may ron helid jaamma, jaammaa laha' mi ra. Mii ron rii hella' ti di na paguu ri bëy eldúnë nen. Affon banay kúnëh, te ngënë títi.

²⁸ Don keluute woni so' ron biti mi saañ sayo ndaa may ayaat d'on na ra maan ? Don faha' so' koon, saaña na saañ mi Baaso' na ra, keeññon ay naa sose soso.

Mi saañ Baaso' na, Baaso' fa luk soo gaan da.

²⁹ Mi wonte ron baa leegi balaa iñyaa lah, nda bín fëe rée, d'on gém.

³⁰ Mii wonil caak a d'on, ndah kélfi feey fi bee ee ac da. Di míneh yin soo na, daa may rii yeddee yee nay lahe ra.

³¹ Yaaha béeëb, nda bëewë yúh biti mi faha'te Baaso' te mi paga' yee na nah ri so' ra. Kélfi yen saañ ! »

15

Yéesú daa tal béeñí kah-kah fa

¹ Yéesú wonil tih : « Daa mi tal béeñí kah-kah fa, te Baaso' daa na tooppitoh tal béeñé.

² Ya'i tokoh so' mi tal béeñë béeëb te límëy, Baaso' ay rii lec. Ndaa bi na lím, d'i ay rii yugus nii lan, d'i baatti lím.

³ Don fi yee nék, don yugusute nii don ladute. Unna won mi ron ra daa yugus don nii don madute daa lan.

⁴ Kon pëkíi soo na ti di poka' mi d'on na nen. Ya' béeñí tokaay tala, bani afi kep dín mính lím ; ti daaha nen, d'on a affon kut d'on mính d'uhid njiriñ hém d'on pokuuy soo na.

⁵ « Daa mi tal béeñë, d'on daa ya' ya. Bëyí pokoh soo na, te mi pokoh d'i na ay d'uhid njiriñ mi gaante. Don mính panj yin deefa d'on pëkíih soo na. ⁶ Bëyí pokaay soo na ay betu ti ya' béeñí lecu leco, betute súhté nen ; ya' yi béeñí man dah ay luuhu luuho, betu kíi wa tam.

⁷ Don pokoh soo na, te d'on ham unni so' d'on na raa, d'égí yii neba' ron, d'on ay rii liil.

⁸ Ndami Baaso' yúhúu biti d'on d'uhid njiriñ caak, d'on teeëba' biti d'on taalibe yi so'.

⁹ Di faha' so' Baaso', mi faha' ron daaha. Pésii filib faha'a faha' d'i so' ra, d'on ñee túuyë' yí së' rée, d'on ay pesee daaha filib faha'a faha' mi ron ra.

¹⁰ Di ñeya' mi túuyë' yí Baaso', mi na pes filib faha'a faha' d'i so' ra, d'on ñee túuyë' yí së' rée, d'on ay pesee daaha filib faha'a faha' mi ron ra.

¹¹ « Don ot mi won d'on yii bah, mi faha' biti sosi keeñ so' hom d'on na, te sosi keeññon mit sëk.

¹² Túuyë' së' daa ri beh : Di faha' mi ron, lah fëhëntii daaha hanndal kon.

¹³ Lahay bëyí faha'te ow níi luk bëyí tah yera'i ñíiní af kooyyi.

¹⁴ Don paŋ yii won mi dōn raa, dœef dōn kooyyi so'.

¹⁵ Mii ron dëekíil súrgë, ndah súrgë na yéeh yii paŋ kélfi. Mi dëekë' rën kooy, ndah mi teebpe ron iña kola' mi Baaso' na ra béeb.

¹⁶ Don neh daa tansu so' ; daa mi tanis ron. Daa mi fal ron, mi wolte ron, dōn dühid njiriñ, njiriñ mi na düméh. Hen dhaaha raa, yii dōn daŋ dì béeb, dōn ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on.

¹⁷ Filib iñyaa béeb, mi faha' woni ron biti lah fëhëntíi hanndal kon.

Taalibe ya a bëewë feey fi beh

¹⁸ « Don ot bëewë feey fi bee kaa' ron, yúhi biti wa dëbúu kaa' so'.

¹⁹ Don nonun bëy feey fi bee koon, tin wa ay ron faha' ndah dōn nonu waa na. Ndaa mi tanisse ron mi dühidsté rën waa na, tahte dōn nénlih waa na. Yii baa daa tah wa kaa' ron.

²⁰ Nérsíi yee húmu won mi ron biti súrgë lukeh kélfi gaan dā. Bëewë mok-lute so' raa, kon wa ay ron mokil ; yee ñeyu woni so' ra ay ñee wonnon bal. [◊]

²¹ Yii wa paŋ dì dōn béeb daa mi tah, ndah wa yíih bëe' wol so' ra.

²² Hena biti mi ayay te mi wonay a wa koon, tin wa ii habuu bakaaroh. Ndaa tígë homuu wa bee ra kep, wa lahluy layaa.

²³ Bëyí kaa' so', dœef kaa'a'te Baaso' bal.

²⁴ Hena biti mi pagay kimtaanni ow kay mësey wée paŋ fii wë koon, tin wa ii habuu bakaaroh. Leegi wa olute kimtaanni so', wa anutee kaa' funi Baaso' béeb.

²⁵ Yee bíniyú téeríi kootii wa ra laha'te dah. Bíniyúté bitih : "Yee kaa'uu wa so' ra lahay dalaa !" [◊]

²⁶ Dímléhí ron ac ayo : daa ri Ruuha na teeba' kaaf ka ra. Ruuha kola' Boffa na. May ñee'ee Baaso' na mi wola' ron ri, te ri ay soo seedeyid.

²⁷ Te dōn bal, dōn ay soo seedeyid ndah yen daa húmu dalaana níi a deh. »

[◊] 15:20 15.20 Saame Maccëe 10.24   [◊] 15:25 15.25 Saame Kañaa ya 35.19 ; 69.5

16

¹ Yéesú baatte won tih : « Don ot mi won don yii bah, nda dōn banti sélít.

² Yúhi biti dōn ay líkú ílíyyë na daguu yewúddfë Koope ra ; te ay til níi sah, bëyí yahti ron bëem ay rii habee biti jaamiyoh Koope.

³ Biti wa yíih Boffa te wa yíih so' bal daa nay tahe wa paŋ yii baaha.

⁴ Mi won dōn yii baaha biti lah na bín fë rée, dōn nérséh yee húmu won mi ron ra. Biti mi mëssí hom leeloon daa tah mi wonay ron yin na daluu yen ñéerë' bín fë níi a deh.

Pagaddi Ruuh-Peseŋ

⁵ « Leegi mee saañ bëe' wol so' na ra, te ow di dōn na meelay so' tígë në saañ mi ra.

⁶ Yee won mi dōn baa ra tahte keeññon dúmpé ces.

⁷ Añcaŋ, mi won dōn kaah : biti mi saañ daa gén dōn na. Nagajek, mi saay raa, Dímléhë wadti ac dōn na ra ii ayil ! Ndaa mi saañ dāa, may ron dii wola'.

⁸ Te ri ac dāa, dì ay teeb bëy éldúnë biti wa homuy kaah di yii lenke dee na oluwa bakaad dāa, dee na oluwa júb dë, a dee na oluwa aattiya' ra :

⁹ wa homuy kaah di yii lenke bakaad, ndah wa gémuy së' ;

¹⁰ di yii lenke júb, ndah mee saañ Baaso' na ra, te dōn ii soo ollil ;

¹¹ di yii lenke aattiya', ndah kélfi feey fi bee daanute níi wocce.

¹² « Mi talla'te iñi caakki wona mi ron, ndaa tígë homuu yen bee ra kep wa dameh affon.

¹³ Ruuha na teeba' kaaf ki Koope ra ac dāa, dì ay dōn ñéyid kaaf ka béeb. Iña nay rii wone ra ii kola' dii na, dì ay wone iña keloh ri ra, dì teeb dōn yii nay lahe.

¹⁴ Daa ri nay teebee ndami so', ndah dì ay beyee iña soo na, teeb dōn wa.

¹⁵ Yee Baaso' daa laha' ri béeb, daa mi laha'. Daa tah mi won dōn biti Ruuha ay beyee iña soo na, teeb dōn wa. »

Yee nay yíssiré súfúñ fë sos-keeñ ra

¹⁶ Yéesú wonil taalibe yi tih : « Tasse i waal fíi don ii soo ot, tíkéh i waal don an soo olaat. »

¹⁷ I ow di taalibe yi na wonantuun hanndal ki wa tih : « Di faha' won yi biti tasse i waal yen ii rii ot, tíkéh i waal raa yen an díi olaat ? Di faha' won yi biti bal di saañ Boffa na ? »

¹⁸ Wa na wonaaluu wonu tih : « I waal fi bah, di faha' won yi na ? Ow yéeh yee na faha' rii won ra kat ! »

¹⁹ Yéesú otte biti wa fahuu meeli, di won wa tígí daaha tih : « Yee wona' mi ron biti tasse i waal don ii soo ot, tíkéh i waal raa don an soo olaat ra, don meelantuu baaha a ?

²⁰ Mee ron won kaaf ka ra ee : don ay fon don hawoh, deefa bëyë ëldúnë homun sos-keeñ ; don ay súfúñ lool, ndaa súfúñ fë ay yísséh sos-keeñ.

²¹ Loo beleb ham raa na misik díi na, ndah deef lowa daa lah ; di mûc dëe nék, di hal misiga keeñna sos níi sos, ndah di kúdté koy ëldúnë.

²² Don bal, tígë homuu don bee ra, don homuu misik a súfúñ ; ndaa may ron olaat, keeññon ay sos te ow ii mín kaa' keeññon sos.

²³ Bín fë rée, don ii soo meellil yin. Mee ron won kaaf ka ra ee : yii don dañ di bëeb, don ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on.

²⁴ Níi a dëh, don ñeyuy tii so' don dagute yin. Mantee dëgí, don ay liil ; daaha, keeññon ay sos dotoooy. »

²⁵ Yéesú antee tík won tih : « Iña won mi ron yaa ra bëeb, mi ñeya' wa léeh. Wahtu ín ac fíi rë nék mii ron wonlil daaha, may ron wonee iñi Baaso' bëñéet.

²⁶ Bín fë rée, don ay ñee'ee tii so' don dan Boffa. Mi wonay ron biti may ron dagire díi na, don daa nay dagire affon.

²⁷ Di fi Boffa faha'te ron ndah don fahuute so', te don gémúté biti daa ri wol so'.

²⁸ Mi kola' Boffa na mi acce ëldúnë. Leegi may koloh ëldúnë, mi nimil Boffa na. »

²⁹ Taalibe yi wonu ri tígí daaha tih : « Di dëh ! Fu wonte wonni lante te fu ñeyaay léeh.

³⁰ Biti fu yúh bëeb te sohlaay ow meelle ro yin, haalte affi fun leegi, daa tah fun

gém biti fu kola' Koope na. »

³¹ Yéesú won wa tih : « Don wonu kaah biti don gémúté leegi a ?

³² A' ! Wahtaa ee saañ lahe ra kat, te ri lahte níi wocce, wahtaa nay ron hasluu ra, ow fi ow don na bëeb nimil faam wa, don hel so' njunduñ ! Añcañ, mi homay a af so' njunuñ kat, ndah Baaso' ee hëbis së' !

³³ Don ot mi won don iñyah, nda don pokoh soo na, don lah jaamma. Don ay mok ëldúnë nék ! Ndaa lah hëbí híin, mi banke nguur ki ëldúnë ! »

17

Dagiri Yéesú taalibe yi

¹ Wona' Yéesú iñyaa níi wocce ra, di bëyicité afi sun won tih : « Baap, wahtaa lahte : teebee ndami so' mi Koohu, nda mi míñ teeba' ndamu bal.

² Fu onte so' sañ-sañ sun fi bëewë bëeb, nda mi míñ on bëewë déjen fú së' rë bëeb pesa na dûmeh rë.

³ Pesa na dûmeh rë nék, toka' níil yúhí do fi Koope fi kah-kah fa yínë kut da, a yúhí so' mi Yéesú-Kiristaa fa wol fu ra.

⁴ Mi panke légéyë nah fu so' ra, mi teebe' te ndamu feey fa.

⁵ Baap, kon leegi on so' ndam hëbísú, ndama húmú laha' mi doo na, na lahay ëldúnë doom ra.

⁶ « Bëewë bëeb fu ëldúnë fu déjenéenté së' wë rë, mi teebe' wa daa fu wah. Daa fu laha' wa, fu déjenéenté së' wë, wa ñeyute wonu.

⁷ Leegi, wa yúhúté biti iña on fu so' ra bëeb kola' doo na.

⁸ Mi wonte wa unna won fu so' ra, te wa tahute wa. Wa yúhúté biti mi kola' doo na kah-kah, wa gémúté biti daa fu wol so'.

⁹ Af wa daa tah mi na dañ do. Mi dagiray bëewë feey fi beh, mi dagid bëewë déjen fú së' rë, ndah wa yuu.

¹⁰ Yii lah mi bëeb daa fu laha', te yii lah fu bëeb daa mi laha' ; te ndami so' feeñce waa na.

¹¹ Tasse yutuud mii homil ëldúnë ; mi yuloh doo na, ndaa wa fi yeh, wa lísú ëldúnë. Baap, do fa sela ra, nírée wë tii gaanu, bee on fu so' ra, nda di líginúu yen ana yen henute yínë, wa hen yínë daaha.

¹² Homa' mi a wa ra, mi húmú níirë' wë a tii gaanu, bee on fu so' ra. Mi níicté wë, te ow múuyéy waa na, henay bëe' wadti múuy dë, nda yee won Téerée rë lah.

¹³ « Bi leegi mi yuloh doo na, mi won wa iñyah bee lís mí éldúnë bee ra, nda sosi keeña laha' mi ra hom waa na, keeñni wa sos dotooy.

¹⁴ Mi léhínté wë yee won fu so' ra, bëy éldúnë anutee waa kaa', ndah wa nénih bëy éldúnë ti so' nen.

¹⁵ Mi dñan do biti fu sëmlë' wë ya' Seytaane, ndaa biti fu këlíd wë éldúnë neh.

¹⁶ Wa nénih éldúnë ti so' nen.

¹⁷ Bukutee wa kaaf ka, wa hen yuu ; wonu daa kaaf ka.

¹⁸ Mi wolte wa éldúnë ti di wola' fu so' éldúnë nen.

¹⁹ Af wa tahte mi jébëlté rë af so' mi hente buu, nda wa bukutoh kaaf ka raa, wa hen yuu bal.

²⁰ « Mi dagid wa neh donj, ndaa a bëewë nay soo gémé filoon fe ndah iña nay wone wa fi yee sun fi so' ra.

²¹ Baap, mi dñan do biti wa bëeb hen yínë. Di homa' fu soo na mi hompe doon, wa bal homuun yen na daaha. Hen daaha raa, bëy éldúnë ay gém biti daa fu wol so'.

²² Ndama on fu so' ra mi onte wa ri, nda wa hen yínë ti di henuu yen yínë nen,

²³ mi hom waa na, fu hom soo na, wa bëeb bok hen yínë. Hen daaha raa, bëy éldúnë ay gém biti daa fu wol so', te fu faha'te wa ti di faha' fu so' nen.

²⁴ Baap, tígë na saañ mi ra, mi faha'te biti bëewë déjéen fú së' rë hom na bal, nda wa ot ndama on fu so' ra, ndah fu maañcee soo faha' balaa éldúnë saku.

²⁵ Te Baap, do fa júb dë, bëy éldúnë yíih rë, ndaa mi yúh rë, te bëewëe ke so' yee yúhúté biti daa fu wol so'.

²⁶ Mi teebpe wa níi wa yúhúté daa fu wah, te may waa rii baatti teeb, nda faha'a faha' fu so' ra hom waa na, te so' bal mi hom waa na. »

18

*Hami Yéesú
(Saame Maccëe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Lúkkë 22.47-53)*

¹ Wona' Yéesú iñyaa níi wocce ra, di kolohte dah bani taalibe yi húusúté húlbí Sedoron, haalute meey daaha.

² Di fi Yudaas fa nay rii yaaye ra yúh hatni baaha, ndah Yéesú a taalibe yi na húmú négfih daaha.

³ Di kúdsté goomal soldaar a i wohoh di Faam fi gaani Koope yi yéjké biti kélfe yí seeyoh ya a farisenja daa yero ri wa. Wa ayute, kúrëelúté i lampa, kocom hawaanaa a ganaay.

⁴ Bi yúh Yéesú iña nay rii kate ra bëeb, di lebohte wa won wa tih : « Don saamu wah ? »

⁵ Wa tahute wonu ri tih : « Fun saamu Yéesú fí bëy Nasaret. » Di won wa tih : « Daa mi ! » Yaaha bëeb, deef Yudaas fa na saañ dñi yaaye ra húmú filib fi wa.

⁶ Yéesú na won wa bitih « daa mi » rek, wa sajalute, lasuute feey.

⁷ Yéesú meelaatte wa won tih : « Don saamu wah ? » Wa wonu ri tih : « Fun saamu Yéesú fí bëy Nasaret. »

⁸ Di wonaat wa tih : « Mi wonte ron ri koon, daa mi ! Don saamun so' kut daa, yéedí bëewí yee saañ. »

⁹ Yee húmú won Yéesú rë laha'te dah. Di húmú won tih : « Baap, mi ñakay ow yínë sah di bëewë déjéen fú së' rë. »

¹⁰ Deef Simon Peer kúdsté jépil. Di yíppée rii fúul, paanke ri súrgii seeyohi gaana, lecce nufi ñamaa fa. Súrgée nufa lecu ra hínú Malkus.

¹¹ Yéesú won Peer tígí daaha tih : « Nimilire jépilú mbari ! Gulii coono fa yed so' Baaso' ra mi waray rii han waro a ? »

Kúrí Yéesú fí Haan

(Saame Maccëe 26.57-58 ; Marka 14.53-54 ; Lúkkë 22.54)

¹² Soldaarra a kélfií wë, a wohoh yi Faam fi gaani Koope habute Yéesú tígí daaha, pokalsuute ri a níh.

¹³ Wa débúu rii kúdf faam Haan. Haan daa pacool Kayif fa húmú seeyohi gaana kílí baaha ra.

¹⁴ Di fi Kayif daa húmú won yéwúsdë biti ow yínë kut ñak ñíni ndah bëewë daa gén.

Taasa'i Peer yúhí Yéesú

(Saame Maccëe 26.69-70 ; Marka 14.66-68 ; Lúkkë 22.55-57)

¹⁵ Na kúrú wë Yéesú faam seeyohi gaana ra, Simon Peer a ow kay di taalibe ya ñeyute tala. Bi yúh seeyohi gaana taalibii bah, tahte di fi taalibee a Yéesú daa hëeltú filib faam fa.

¹⁶ Ndaa Peer húmú ëssín, hëbís ilé. Tígí daaha, taalibee koon dñúhté, wonte a belaa na woh ilé rë, bekke Peer filib.

¹⁷ Belaa won Peer tih : « Do fi bee bal, fu noneh taalibe yi bëyí bee nagajek a ? » Peer won di tih : « Mi noneh na dé' ! »

¹⁸ Bi húmú sos Koo, súrgë yë a wohoh ya këdfúté kíi na yoonnduu ; Peer hompe a wa na yoonndoh bal.

Yéesú fii Haan

(Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Lúkkë 22.66-71)

¹⁹ Seeyohi gaana* yampe na meel Yéesú yii leŋke taalibe yi na a yee na yëeddë' rë.

²⁰ Yéesú won di tih : « Iña won mi ra, mi wona' wa sun bëewë bëeb na keluu. So' mi mëssi yëeddë' filib ílìyyë na daguu yëwúddë Koope ra a filib Faam fi gaani Koope, te yëwúddë bëeb tee'uu na ; mi wonay yin las !

²¹ Ngana meel so' ! Iña won mi ra, meelee wa bëewë sítírúu së' rë. Wa yúhú iña won mi ra. »

²² Wona' Yéesú woni bah, lahte wohohi húmú në, fúudté rí mbey, won tih : « Fay lofee seeyohi gaana dsaaha a ? »

²³ Yéesú won di tih : « Woni so' ñeyay waal raa, teeb so' tígë héllë' mí rë, ndaa hena biti mi wona kaah raa, deef fu laba' so' yih ? »

²⁴ Tígí daaha, Haan yeñice Yéesú faam Kayif seeyohi gaana, deef Yéesú lís pokki.

Peer taasiilte yúhí Yéesú

(Saame Maccëe 26.71-75 ; Marka 14.69-72 ; Lúkkë 22.58-62)

²⁵ Filib fi yaaha bëeb, Simon Peer hompe na yoonndoh rek. Lahte bëyí won di tih : « Do fi bee bal, fu noneh taalibe yi nagajek a ? » Peer taasa'te won di tih : « Mi noneh na dé' ! »

²⁶ Filoon fi baaha, ow di súrgë yí seeyohi gaana, mboko mi bëe' Peer lec

nufa ra, won di tih : « Mi ot do fi bee a di filib meeya neh nagajek a ? »

²⁷ Taasa' Peer waali yínée, paan yíppée fisoh.

Kúrí Yéesú fii Pilaat

(Saame Maccëe 27.1-2, 11-31 ; Marka 15.1-20 ; Lúkkë 23.1-5, 13-25)

²⁸ Yéesú beyute faam Kayif daaha, kúrúté faam gëernéer baabin cùb. Ndaa lahuu wa ra, wa haaluy filib, wa kaa'uu biti wa ay sobeye nda wa míñ ñamí feedi Paaga.

²⁹ Tígí daaha, Pilaat deefidste wa won wa tih : « Don wonu ti bëyí bee pañ yih ? »

³⁰ Wa lofute ri wonu tih : « Di henay ow bos koon fun këmí rë rí ! »

³¹ Pilaat won wa tih : « Don fi yaa bëyí rí, don ñee yee won kootii ron ra don aattiya' ri ! » Wa wonu ri tih : « Fun lahuy sañ-sañi tíkúun fun húl sun ow, fun hap ri. »

³² Yee húmú won Yéesú rë laha'te dsa sun fi dsee nay rii húlée rë.

³³ Tígí daaha, Pilaat nimilte filib faam fa, dëekréhté Yéesú meelte ri won tih : « Daa fu buuri yëwúddë è ? »

³⁴ Yéesú won di tih : « Woni baa kola' doo na mbée ow daa won dö baaha sun fi so' ? »

³⁵ Pilaat tahte won tih : « Maa mi yëwúdd è ? Bëy heedon a kélfe yí seeyoh yon daa komu so' ro ! Kon fu pañ yih ? »

³⁶ Yéesú loffe ri won tih : « Nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. Nguur ki so' yaha nguur ki feey fi bee koon, tin súrgë yí së' ay soo haa'if níí mi yëeyih yëwúddë ; èe-èe', nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. »

³⁷ Pilaat won di tih : « Kon fu buur a ? » Yéesú won di tih : « Fu wonte ri, daa mi ! Seedii kaaf ka daa tah mi límú, seedii kaaf ka daa tah mi ac feey fi beh. Te bëyí hom kaaf ka bëeb, helte nuf iña na won mi ra. »

³⁸ Pilaat won di tih : « Úh ! Yi daa kaah ? »

Kola' ri woni bah, Pilaat dñuhëetté ëssín deefidste yëwúddë, won wa tih : « So' mi olay yii míñ tíkúun fi bëyí beh,

* **18:19 18.19** Seeyohi gaana na wonuu dee ra, di Haan. Bín fë nagajek deef Kayif daa húmú seeyohi gaana, ndaa bi Haan mëssée hen seeyoh gaan te daa ri pacool Kayif, bëewë húmú dëekúu rí seeyoh gaan.

³⁹ te d'on baahuu biti lahaa Paak b'eeb, mi d'úhríd d'on ow yínë kasu. Don fahuuy biti mi yessif d'on buuri yéwúddë é ? »

⁴⁰ Tígí daaha, wa béyrúté unni wa sun wonu tih : « Èe-ëe' ! Di neh ! Dúhríd fun Barabaas. » Deef d'i fi Barabaas fa banndi.

19

¹ Filoon fi baaha, Pilaat naha'te fúudéhí Yéesú laraw.

² Soldaarra beyute ñap yugusute baane, bekute ri af Yéesú, tíkúté paltu luum sun fi,

³ lebuute ri wonu ri tih : « Coleere buuri yéwúddë ! » Wa na anuu rii fúudsë' mbey.

⁴ Pilaat d'úhéetté yéwúddë në, won wa tih : « Cée mi ac mí komdoh ron ri éssë, nda d'on yúh biti mi olay yii míñ tíkú sun fi bëyí beh. »

⁵ Tígí daaha, Yéesú d'úhté, bani baanii yëlbi a paltii luumi. Pilaat won bëewë tih : « Bée' abah ! »

⁶ Kélfé yí seeyoh ya a wohoh ya oluu wa Yéesú, wa béyrúté unni wa sun na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih : « Béyí rí don daayid d'i affon. So' mi olay yii míñ tíkú sun fi. »

⁷ Yéwúddë wonu Pilaat tih : « Kootii fun kadda'te ow sol Koope, te ri wonte biti d'i Koy Koope. Kon d'i wadti hawun húl ! »

⁸ Kela' Pilaat woni bah, d'i baattee tíit.

⁹ Di haalaatte faam, meelte Yéesú won d'i tih : « Fu d'úhé' dih ? » Yéesú hente tids, lofay ri.

¹⁰ Tígí daaha, Pilaat won d'i tih : « Fii soo til a ? Fu yéeh biti mi míñ d'ee yeris te mi míñ d'ee daaydsoh kurwah a ? »

¹¹ Yéesú won d'i tih : « Fu míneh yin yínë sah sun fi so', henay yee yed do Koope fa sun d'a. Yii baa daa tah bakaadi bëe' yeñ so' doo na ra luk buu gaan. »

¹² Pilaat kola' daaha na saam dee nay rii yeddee Yéesú rë. Ndaa yéwúddë béyrúté unni wa wonu tih : « Fu yeris bëyí bee deef fu ñéeréey a Sesaar*. Bëyí tík afi buur, deef haa' Sesaar. »

¹³ Kela' Pilaat unni yah, d'i d'úhidté Yéesú fëel, antee took ñaana na aattiyuu,

hom éssë déréu a la', na wonuu yéwúddë Gabataa ra.

¹⁴ Yin fi baaha, tee'a' a bisa míllë' waaji Paagi yéwúddë, bee laha' na' leelu af ra. Pilaat won wa tígí daaha tih : « Buuron abah ! »

¹⁵ Ndaa wa béyrúté unni wa na wonu tih : « Di húlé bal ! Di húlé ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih : « May daaye buuron kurwah nam a ? » Kélfé yí seeyoh ya wonu ri tih : « Henay Sesaar, fun lahuy buur kay. »

¹⁶ Tígí daaha, Pilaat yedda'te wa Yéesú, wa daaye ri kurwah.

Daaji Yéesú kurwah

(*Saame Maccëe 27.32-44 ; Marka 15.21-32 ; Lúkké 23.26-43*)

Soldaarra yípútée ham Yéesú.

¹⁷ Di fi Yéesú daa enoh kurwahi, wa d'úhúté gina, yullute tígë në wonuu « Kéen-af » ra. Tígí daaha wonuu « Golgo-taa » di ébrë.

¹⁸ Lahuu wa ra, soldaarra daayute Yéesú kurwaha. Wa daayaaluute ow ana kay kurwah : bëyí yínëe paa'te Yéesú ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu, Yéesú hompe leelaa.

¹⁹ Pilaat naha'te bínií a tíkréhí unni yee sun fi kurwaha. Unna won yii beh : « Yéesú fí bëy Nasaret, buuri yéwúddë. »

²⁰ Bi wulay tígë daayuu Yéesú rë gina, te unna bíniyú ébrë, lateñ a gerek, ow caak olute, yúhúté yee bíniyú rë.

²¹ Yee bíniyú baa ra nebaay kélfé yí seeyoh ya, wa payute wonu Pilaat tih : « Fu waray bíni "buuri yéwúddë" koon. Fu wadti bíniyé biti "bëyí bee won ti daa ri buuri yéwúddë". »

²² Pilaat won wa tih : « Yee bíni mí rë, mi bínité rí níí wocce. »

²³ Daayuu soldaarra Yéesú níí wocce ra, wa beyute yéré yí woruute wa cér iniil hanndlal ki wa. Wa anutee beb búubée ké rí teru sun níí feey te lahay d'iis d'ë,

²⁴ wonu tih : « Génë biti yen d'arun ri d'aro raa, yen púluf rí yen ot bëe' nay rii lahee ra. » Yee húmú bíniyú Téerëe rë laha'te d'ah. Téerëe húmú won tih : « Wa woruute yéré yí së', púlufúté búubí së'. »[☆]

* **19:12 19.12 Sesaar** : Bín fë, bëyí húmú hen buur di Rom b'eeb dëekúu d'aaha. **☆ 19:24 19.24 Saame Kañaa** ya 22.19

Dee bínýúu rí dfaa ra, soldaarra paguu ri daaha kep.

²⁵ Yaafi Yéesú húmú cañ hëbís kurwaha bani koy-yaafa beleb, a Mari beleb Kolopas, a Mari fi bëy Makdalaa.

²⁶ Yéesú otte yaafi, otte taalibee daa kooji ra hompe hëbísí, dí won tih : « Yaa ow, koohu abah. »

²⁷ Di won taalibee tih : « Yaafu abah. » Kola'te baaha, taalibee bëbpe yaafi Yéesú yeffe ri faami.

Húlí Yéesú
(Saame Maccée 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Lúkké 23.44-49)

²⁸ Nda yee won Téerëe rë lah, filoon fi baaha, bi yúh Yéesú biti iña béeb púlgisë'té leegi, dí won tih : « Mi sifirohte. »

²⁹ Deef lahte yaadi líiffé bineegar húmú hatinni yaaha. Soldaarra yípútée bëb líil soopute ri bineegar, pokute ri ya' isop, yellute ri bük Yéesú na fahuu hënndí.

³⁰ Dikisé' Yéesú bineegara, dí won tih : « Iña béeb púlgisë'té. » Di sígímpé, yeddohte lüssé.

Yéesú tawute juun araal

³¹ Wahtu yi yaaha, deef bisa na hílsúu yewúddé rë ee saañ dale ra. Kélfé yí yewúddé fahuuy biti bùudé hom sun kurwah bis hílsée, baatte biti bisi hílsii bee bis gaan. Tígí daaha, wa payute Pilaat na, wonute ri biti dí na ha' korsa'i kotti bëewë daayu ra[†], bùudé yé këllú tígé.

³² Nahuu soldaarra baaha ra, wa ñeyute bëewë daayu a Yéesú rë, korsuute kotti bee déb dë, ñeyute ana fa na, korsuute kotta.

³³ Di fi Yéesú nék, lahuu soldaarra dí na olute biti dí hulté níi wocce ra, tígí daaha, wa korsuuy kotta.

³⁴ Ndaa ow di soldaarra tappe ri juun hatin araal, ñif a mulub yíppée née dúh.

³⁵ Bëe' bélid iñyee ra tikké illí në ngëey, te iña won dí ra laha' d'aaha. Di a faanan fi yúhté biti iña laha' d'aaha. Don ot dí won iñyeh, nda dson gém dón bal.

[†] 19:31 19.31 Bín fë, bëewë húmú daay ow kurwah wa faha' biti bëe' yíppí húl rëe, wa húmú korsuu kotti bëe' korsoo. [◊] 19:36 19.36 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 12.46 ; Kíní bëy Israyel 9.12 ; Kañaa ya 34.21 [◊] 19:37

³⁶ Iñyaa béeb laha'te dah, nda yee bínýú Téerëe rë lah. Bínýúté Téerëe bitih : « Yuh yínë sah ii kon faana. »[◊]

³⁷ Bínýúté biti bal : « Wa ay yíid bëe' wa jabu ri ra. »[◊]

Haji Yéesú

(Saame Maccée 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Lúkké 23.50-56)

³⁸ Filoon fi baaha, lahte bëyí hínú Suseef dék Arimate, payte Pilaat na, meelte ri bùudé fi Yéesú. Di non taalibe yi Yéesú ndaa bi húmú neeh ri kelfé yí yewúddé, dí húmú teekiraay baaha. Pilaat tahidte ri, Suseef payte bëbpe bùudé fë.

³⁹ Tígí daaha, Nikodem bal acce habra'te ri. (Nikodem fi baa húmú mëssée pay yéri Yéesú elek.) Wa kúrúté laakkoloñi yugusuu míirí boolluu a barbosaa, yi wadtee mit kílë sabay eeyé.

⁴⁰ Wa beyute bùudé fi Yéesú, na líiwú rí boy, na túmú rí yin heeñlaa ti di baahuu ri yewúddé nen biti wa yahti hac bùudé.

⁴¹ Tígé daayuu Yéesú kurwah ra lahte meey, bi kolom ki ow mësúy née hacu húmú në.

⁴² Bi na saañ dale bisa na hílsúu yewúddé rë te kolom ka wulay daaha, wa dapute bùudé fi Yéesú në.

20

Kolohi Yéesú bùudé
(Saame Maccée 28.1-8 ; Marka 16.1-8 ; Lúkké 24.1-12)

¹ Hagadi dímëesë, Mari fi bëy Makdalaa kolohte saañce tígé hacuu Yéesú rë. Laha' ri ra, dí deef la'a húmú bük luuya ra éccírúté.

² Di yíppée múkë Simon Peer na a taalibii yínëe Yéesú kooya' ri ra, won wa tih : « Bùudé fi Yíkëe beyute nunja, te fun yíh tígé kúrú rí rë. »

³ Tígí daaha, Peer a taalibii yínëe koluute na suu luuyin.

⁴ Wa húmú múkëyú múkëyé na suu wa ra. Bi luk taalibii yínëe Peer gaaw, dí débpé rí luuya.

⁵ Laha' ri ra, dī yérëntëhté otte boyya filib, ndaa ri haalay.

⁶ Simon Peer laha' daaha, haalte na yeel boyya.

⁷ Boya húmú af Yéesú rē homay a boyyi kayya ; dī túlúñú túlúñë, hompe kay.

⁸ Taalibii yínée d'ébpí lah ra haala' daaha otte boyya, gémpé biti Yéesú kolohte.

⁹ Yúhí biti níi a baaha, deef taalibe ya yíih yee faha' won Téerëe rē doom, biti Yéesú wadtee koloh búudé.

¹⁰ Taalibe yi ana ya koluu daaha, suute faam.

*Feeñiyohi Yéesú Mari fi bëy Makdalaa
(Saame Maccëe 28.9-10 ; Marka 16.9-*

11)

¹¹ Di fi Mari, nimila' ri ra, hom fëel fí luuya na looy. Di hom looya yérëntëhté filib,

¹² otte malaaka ana yi bekuu búub naa', tookute tígë húmú fëndú búudé fí Yéesú rē, bee hompe hatna húmú afa ra, yínée hompe hatna húmú paa' kotta ra.

¹³ Wa wonu ri tih : « Fu looy yi yaa ow ? » Di won wa tih : « Búudé fí Yíkii së' beyute, te mi yéeh tígë kúrú rí rē. »

¹⁴ Di hom woni yii baa na heeltoh, dī otte ow caŋke hëbísí ndaa ri yéeh bëe', deef yaa Yéesú.

¹⁵ Yéesú won dī tih : « Fu looy yi yaa ow ? Fu saam wah ? » Bi haba' Mari biti yaa wohohi meeya, dī won bëe' tih : « Bahaa, daa fu kúré rí rëe, won so' tígë d'ap fu ri ra, mi kale ri. »

¹⁶ Yéesú won di tígí daaha tih : « Mari ! » Di yíssëhté Yéesú në, won tih : « Rabbuni ! » (daa ri yéeddëh di ébrë).

¹⁷ Yéesú won di tih : « Ngana ham so' deh, ndah mi lahay Baaso' na doom. Tílé fu won koy-yaayyi so' biti mi hom kotti saañi Baaso' na daa Boffon ña, Koope fi so' na daa Koope fon ña. »

¹⁸ Mari fi bëy Makdalaa yíppée saañ, wonte taalibe ya biti dī otte Yíkée, léhínté wë yee won dī ra.

*Feeñiyohi Yéesú taalibe yi
(Saame Maccëe 28.16-20 ; Marka 16.14-18 ; Lúkkë 24.36-49)*

* **21:1 21.1 laahi Tiberiyat** : non tii ya na dëekúu laahi Galile ra.

¹⁹ Sosad na'i dímëesí baaha, bi deef taalibe ya kaañuy kélfë yí yëwúcdë, wa téyúuté faam. Yéesú acce hente bereeh leelii wa, won wa tih : « Célíirí yaawe ! Hëmíi jaamma ! »

²⁰ Wona' ri wa iñyaa ra, dī teeþpe wa ya' yi a hatni yínii araali. Keeññi taalibe ya sos soso níi ola olu wa Yíkée rē.

²¹ Yéesú wonaat wa tih : « Célíirí yaawe ! Hëmíi jaamma ! Di wola' so' Baaso', so' mi wola' ron ñaaha. »

²² Kola' ri woni baa ra, dī èffé sun fi wa, won wa tih : « Téhí Ruuh-Peseñ !

²³ Bëyí ñon baal ri bakaadði, deef Koope baalte ri. Bëyí ñon habid dī bakaadði, deef Koope habidte ri wa. »

Feeñiyohi Yéesú Toomaa

²⁴ Toomaa fa na dëekúu Síisë rē non taalibe yi sabboo a ana ya, ñeefaaay na ac Yéesú rē.

²⁵ Aya' ri taalibe yi kayya wonute ri biti wa olute Yíkée rē, dī won wa tih : « Hém so' mi olay daayiitti pontu ya ya' ya, hém so' mi bekay kun so' ilíyyë daayuu ri faana ra, te mi bekay ya' so' lafi araali, mii méssi gém biti dī kolohte búudé. »

²⁶ Nimila' bisi baa deef taalibe yi Yéesú téyëetúté faam fa, Toomaa hompe a wa ra, Yéesú acce hente bereeh waa na won tih : « Célíirí yaawe ! Hëmíi jaamma ! »

²⁷ Di antee won Toomaa tih : « Beke kunu nuññi ya' yi so' fu olsoh ; beke ya'u araal so'. Yedde lah nuf ana, fu gém ! »

²⁸ Toomaa won di tih : « Daa fu Yíkii së', daa fu Koope fi so' ! »

²⁹ Yéesú won di tih : « Biti fu otte so' daa tah fu gém ë ? Bëyí gém së' te olay so', lahte sos-keeñ. »

Yee tah téeríi bee koloh ra

³⁰ Yéesú paŋke kimtaan kay caak fíi taalibe yi, yi yéñké biti bïllú téerí beh.

³¹ Yee filib téeríi bee nék, bïllú biti ñon gém biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra, Koy Koope. Te ñon gém dii na raa, ñon ay pes ndah dī.

¹ Filoon fi baaha, Yéesú feeñiyaatte taalibe yi búk laahi Tiberiyat*. Di feeñiya' wa deh :

² Simon Peer a Toomaa fa na dëekúu Síisë rë daa húmú, a Natanayel fi bëy Kanaa di Galile, a koyyi Sebede, a taalibe yi Yéesú ana kay.

³ Simon Peer won wa tih : « Mee saañ seeb da. » Wa wonu ri tih : « Caa fun ñéerë' a ro fun bal. » Tígí daaha, wa ñéerúuté haalute gaala. Ndaa elgi baaha béeb wa habuy yin.

⁴ Yílë' Koo ra, Yéesú acce cañke búk laaha, ndaa taalibe ya yihsíh rí.

⁵ Di won taalibe ya tih : « Don habute jén saa yaawe ? » Wa wonu ri tih : « Fun habuy yin. »

⁶ Di won wa tih : « Yéesí mbaala hatna paa' ya' ñamaa di gaala ra, don ay ham. » Tígí daaha, wa yeesute mbaala. Mbaala hampe jén, líif líifé níi wa mính ríi dúhíd mulaa.

⁷ Ow di taalibe ya, kooji Yéesú, won Peer tih : « Yaa Yíkëe ! » Kela' Simon Peer uni bah, dí yíppée bekoh búubée ké rí húmú nís dí na seeb dí ra, yíppée haal mulaa.

⁸ Taalibe yi kayya ayuu a gaala, na fasu mbaala líif jén dë. Wa húmú wuluuy búk laaha, yee talluu wa ra wadti hena jaak tíméer (100).

⁹ Lahuu wa cépúté gaala ra, wa olute jén tíkúté sun kíi, mbúurú hompe hatni beh.

¹⁰ Tígí daaha, Yéesú won wa tih : « Jénë dúhúu ron ham dsa, kúrí i koy na deh. »

¹¹ Simon Peer haalaatte gaala, fasse mbaala líif jén dë, dúhídté rí èssë. Jénë béeb hente koy tíméer a koy sabay iip a koy éeyë (153), te dee teem wa ra béeb tahay mbaala dsaad.

¹² Filoon fi baaha, Yéesú won wa tih : « Ëyí don ñam ! » Ow yínë sah di taalibe ya kaañay rii meel daa ri wah, ndaa wa yúhúté biti yaa Yíkëe.

¹³ Yéesú lebohte, bëbpe mbúurëe wora'te wa, dí bëbpe jénë bal hente daaha.

¹⁴ Baa daa waali éeyë fë feeñiyoh Yéesú taalibe yi, këllúu rí búudé rë.

Yéesú a Peer

¹⁵ Ñamuu wa níi wocute ra, Yéesú meelte Simon Peer won dí tih : « Simon fi Sanj, di faha' fu so' luk di fahuu so' bëewí yee a ? » Peer won dí tih : « Yíkëe, fu yúhté biti mi faha'te ro. » Yéesú won dí tih : « Lah tooppitee harri so'. »

¹⁶ Yéesú meelaatte ri won tih : « Simon fi Sanj, fu faha'te so' a ? » Peer won dí tih : « Yíkëe, fu yúhté biti mi faha'te ro kay ! » Yéesú won dí tih : « Lah níiré harri so'. »

¹⁷ Di wonil ri waali éeyë fë tih : « Simon fi Sanj, fu faha'te so' a ? » Yee meela' ri Yéesú waali éeyë fë biti nda ri faha'te ri ra, díumëlté keeña. Di loffe Yéesú won tih : « Yíkëe, fu yúh béeb ! Kon fu yúhté biti mi faha'te ro ! » Yéesú wonil ri tih : « Lah tooppitee harri so'. »

¹⁸ Mee roo won kaaf ka ra ee : hena' fu kúkëy rë, daa fu na húmú pokit afu geñuu, fu pay tígí neba' ro ; ndaa tíl níi fu baha raa, fay béyid ya' yu, ow kay pokid dö geñuu, kúd dë tígí fu fahaay naa pay. »

¹⁹ (Unna won Yéesú yaa ra, dí hom teeħa'i dee nay húllee Peer ra. Peer ay teebee ndami Koope d'aaha.) Yéesú antee tik won dí tih : « Ñeye tal so'. »

Yéesú a taalibee dí kooya' ri ra

²⁰ Filoon fi baaha, Peer heeltohte, otte taalibee Yéesú kooya' ri ra na ac filoon wa. Daa ri taalibee húmú sígim nuf Yéesú homuu wa ñama, meelte dí fi Yíkëe bée' nay rii yaaye ra.

²¹ Ola' Peer taalibee ra, dí meelte dí fi Yéesú won dí tih : « A dí fi bee nék Yíkëe ? »

²² Yéesú won dí tih : « Mi faha' biti dí pes níi mi nimil raa, waal fu yaha yi na ? Fu laha' biti fu ñee tal so'. »

²³ Yaa bah, wona líwëlsë'té filib fi bëewë gémú Yéesú në rë biti taalibii baa ii ñee húl. Añcañ, Yéesú wonay biti ri ii húl, dí won wono ndék tee : « Mi faha' biti dí pes níi mi nimil raa, waal fu yaha yi na ? »

²⁴ Di fi taalibee sah-sah daa bílíd iñyaa bínité wë, te fun yúhúté biti iña won dí ra kaah.

²⁵ Yéesú pañke i yin kay caak yi fu yéjké biti ñeyun yínë-yínë bíníyú koon,

mi lahte yaakaari biti téeré yë ii d'am feey
fi beh.

Téerëe bíníyú tílëdí apootarra ra Kúnsëe

Téeríi bee bíníyú tílëdí apootarra. Daa ri téeríi ana fa bíní Lúkkë rë. Bee d'eb d'ií bíní rë won sun fi pesi Yéesú feey. Bee bíní rí bee ra nék, won sun fi filoon fi bee lawa' Yéesú sun-Koo ra, kaa'eeh d'i líssí pes filib taalibe yi, na bedda' wa a Ruuhi. Bëewí húmú gému' d'ií na suute haalute i gin caak na waariyu. Jamanii baaha buuri gaani Rom daa húmú ilif i gin caak.

Téeríi bee won sun fi :

- yii lejke saañi Yéesú sun-Koo (1.6-11),
- yii lejke cébí Ruuh-Pesen a jamanaa dala' janja filib yéwúddé di Yerusalem ra (2.1-47),
- yii lejke tolof toloffa lah janja ana' rii dal ra (8.1-3),
- yii lejke haali ngémë filib fi bëewë yéwúd neh ra ti bëy faam Korney (10.1-48) ; bëy Añcos (11.19-26), bëy Fílip (16.11-40), bëy Korente (18.1-11) a ginni kayya nen (17.1-4, 10-12),
- yii lejke ham Pool téyúté Yerusalem (21.27-36 ; 22.24), kúrúté Sesare (23.23-35),
- a yii lejke kúrí Rom, na sehaaloh buuri gaana aattiya' ri (27.1 níi 28.31).

Bëyí fí janji téeríi bee bëeb ay yúh dee laha' waarii Uni Nebi Yéesú-Kiristaa njiriñ níi tígí hom ow ēldúnë bëeb keloh ri ra.

Sehi Ruuh-Pesen

¹ Bah Tewofil, iña bíní mí téerée ké së' d'eb d'e won sun fi iña pañ Yéesú a iña yéeddë' rí rë bëeb dala'te dalaana níi

² yiin bëyrú rí saañce sun d'a. Balaa ri saañ sun, d'i ñeya'te doolii Ruuh-Pesen nahte bëewë d'i húmú tanis wa henute apootarri ra yee nay waa page ra.

³ Filoon fi húlí, d'i feeñiyohte wa fi yah, ñeya'te wa pagad caak tee'bpe wa biti d'i ee pes d'a kaah. Hente bis sabay iniil (40), hom níi rée d'i feeñiyoh wa wa ot d'i, d'i wone wa yii lejke Nguur ki Koope.

⁴ Bisa ín, d'i hompe na ñam a wa, d'i won wa tih : « Ngënë wúlìi Yerusalem, séhí yee gap d'on Baaso' ra, daa ri yee húmú wona' mi ron bitih :

⁵ Sanjbëtsé' a mulub, ndaa d'on, tasse yutuud d'on ay bëtsúu a Ruuh-Pesen. »

Nimili Yéesú sun-Koo

⁶ Filoon fi baaha, wa fi apootarra homu a Yéesú rë meelute ri wonu tih : « Wahtaa nay fuu cégirëeté nguur ki Israyel ra lahte aa Yíkée ? »

⁷ Di won wa tih : « Waal fon íníh jamanu a wahtu yi Baaso', daa ri lah sañsañ sun fi yii nay rii page ra kut.

⁸ Yúhí biti Ruuh-Pesen ay cép sun fon, on d'on doole, don hen seede yi so' Yerusalem, Yúdée a Samari bëeb, a tígí teem feey fa bëeb. »

⁹ Kola' Yéesú unni yah, d'i kolohte feey illí wë na saañ sun-Koo. Lahte nérí yíppée ac d'appe rí illí wë.

¹⁰ Di na saañ, wa homute daa na yeelu sun-Koo, ow ana yi bekuu búub naa' yípútée canj fíi wë,

¹¹ wonu wa tih : « Bëy Galile yi yeh, d'on homu yi dee d'on na yíirú sun-Koo ? Yéesú fë koloh fíiyen bëyrúté sun-Koo ra, di oluu ron ri d'i na saañ, d'i ay nimilee daaha. »

Dee tanksu Macaas hente apootar ra

¹² Apootarra koluute danja daaha, bee na wonuu danji Èliffë rë, suute Yerusalem. Danja wulaay a gina níi, hanndal ka wadti hena kilomet yínë.

¹³ Lahuu wa Yerusalem ra, wa lawute sun faam, haalute lasa na hoñuu waa tee'a' ra. Wa húmú Peer, Sañ, Saak, Andere, Fílip, Toomaa, Bartalemi, Maccëe, Saak fi Alfe, Simon fi jammbara a Yudaas fi Saak.

¹⁴ Wani Maryaama yaafi Yéesú a i beleb kay, a koy-yaayyi Yéesú yaal tee'uun daaha, faraah wa dage.

¹⁵ Lahte bis waalli yaaha, Peer kolohte canje leelii koy-yaayya filib ngémë, d'eef wa warutee mit ow tíméer a ow sabay ana (120), won wa tih :

¹⁶ « Koy-yaayyi yeh, Ruuh-Pesen húmú wonte yin yii lejke Yudaas fa kúd bëewë habu Yéesú rë. Di húmú ñeya' Dawit na,

wonte ri Téerëe ; te yii baa wadti laha laho te laha' d'aaha.

¹⁷ Yudaas húmú non fun na, te ri húmú yerute légéyí ti di yeroou ow fi ow fun na bii nen. »

¹⁸ (Hélsé yínlúu rí yii bosa paŋ dí ra, lomuu feey. Di keena' feey fi baaha. Na keen díi ra, díi keena' lílhéh lowa lasse, liilla béeb bútéhté.

¹⁹ Yaa hente léyéŋ filib Yerusalem béeb. Kola'te baaha, bëy Yerusalem wonuu tígí daaha Hakeldama, daa ri : Feey fi ñif ma.)

²⁰ Peer tíkké won tih : « Di yii leŋke díi fi baaha, nagajek bíníyúté filib téeríi Kañaa ya bitih : "Faam fa hena holon, ow ban naa dék."[✳] Bíníyúté biti bal : "Ow kay taha léyéyí."[✳]

²¹ Lahte bëewí ewu yen na deh, funi wa daa mësúu ñíeerë' a Yéesú-Yíkëe,

²² dala'te bíñ oluu yen Sanj Batis na bëtís rí rë níi a bee këllúu rí leelii yen ra. Kon di míñ díi man béeb, wadtee lah bëyí haal fun na di wa fi yaaha, seedeyid Yéesú biti ri kolohte bùudé. »

²³ Tígí daaha, tii ow ana capute : bëyí yínée Suseef fa na dëekúu Barsabaas mbée Yústús rë, yínée Macaas.

²⁴ Taalibe ya béeb yefuute d'anji Koope wonu tih : « Yíkëe, do fa yúh yii hom keeñ ow béeb rë, teeb fun bëe' tanis fu di wa fi ana yi yeh,

²⁵ hen apootar tah tígí Yudaas fa hegoh légyí saañce tígë wad díi na ra. »

²⁶ Filoon fi baaha, wa púlufúté wa fi ana ya, púlufé keente sun fi Macaas. Di yeeltee baatoh apootarri sabboo a yínë yë né.

2

Cébí Ruuh-Pesen

¹ Laha' Pantakot ra, bëewé gémú Yéesú rë béeb tee'luite tígë në tee'uu wa merees ra.

² Hom homo níi, wa keluute yodadi kola' sun man yodad ngilaaw gaan nen, líiffé faam fa tooku wa ra del.

³ Wahtii baaha, wa olute i yin ti pereem nen, mada' kíi, hasla'te, bina-bina béeb céppé ow fi ow waa na.

⁴ Wa béeb yípútée líif a Ruuh-Pesen, ow fi ow waa na béeb a yee beya' ri Ruuha ra, na won wonad kay.

⁵ Bíñ fë, deef lahte yëwúddí gémúté Koope níí gém, koluu ginna éldúnë béeb ayute dékúté Yerusalem.

⁶ Keluu wa yodada ra, wa ayute caakute níí caak, tee'uute, éemúté níí éem ndah ow fi ow waa na béeb na keluu bëewé gémú Yéesú rë na wonu wonadfa bapu wa ra.

⁷ Wa éemú éemë níí na wonu tih : « Bëewé në wonu yee ra, wa béeb bëy Galile saa bal ?

⁸ Kon hena' díi níí ow fi ow yen na béeb na keloh iña na wonu wa ra di wonada bap díi ra ?

⁹ Te filib fi yen, yee koluu ginni Partaya, yee koluu Médí, Elam, Mesopotami, Yúdée, Kapados, Ponto a Aasi ;

¹⁰ yee koluu Fírisí a Pamfili, yee Ésíp, yee koluu deya na wonuu Siren ra di Líbí ; lahte yi koluu Rom,

¹¹ Keret a Arabi ; lahte yi yëwúdf tígítigí, bokaay a yee deefru yëwúddé yooni wa ra. Te añcaŋ, yen ee waa keluu wonadfi yen da, wa na waariyu iñi gaanna paŋ Koo ra ! »

¹² Wa béeb éemúté, affi wa kúnéhté wa na wonantu filib fi wa tih : « Bee yi kan ? »

¹³ Ndaa lahte bëewí na ñaawlu wa fi bëewé gémú rë wonu tih : « Bëewí yee mani talla' waa hap yee raa ! »

Gonli Peer

¹⁴ Tígí daaha, Peer kolohte bani apootarri kayyi sabboo a yínë yë, díi bëyídté uni sun won tih : « Don fi yëwúddé a don fa dékú Yerusalem ra béeb, kúnsí nuffon don síkíreh së' ndín don yúh yee lah ra.

¹⁵ Di habuu don díi affon lahaay daaha, bëewí yee maniyuy. Yen homu siñaakad kep ee !

¹⁶ Yee lah baa ra, yonente Suwel húmú wonte ri. Di húmú won tih :

¹⁷ "Koope won tih : Waalla nay millé rë, may hasla' Ruuhi so' sun fi bëewé béeb, tuŋki ron yísséh yonente léhín woni so'. I yin ay feeñiyoh tuŋkon,

baha ya ay olee heey.

¹⁸ Ahaŋkay ! Bín fë rëe, may hasla' Ruuhi so' sun fi súrgë yí së', yaal a beleb wa yíssëh yonente léhín woni so'.

¹⁹ May teeba' i kimtaan sun-Koo dín, a iñi éemilë'té feey fi beh ti ñif, kúi a i nér díukée nen.

²⁰ Na'a ay mûif ñúus túd, ceyín fë luum níi ti ñif nen, balaa bisa nay aye Yíkée rë lah, bisi gaana ñéerë' a ndam ra.

²¹ Te bëyí fi dëek Yíkée bëeb ay múc."[✳]

²² « Don fi bëy Israyel, síkírii yee nay mi ron wone ra : Don yúhúté biti Yéesú fí bëy Nasaret, dí bëyí Koope ñéerë'té a ri, yii hente kimtaan bëeb a iñi éemilë'té, Koope daa ñeya' dii na dí na an waa pañ ffiyén.

²³ Di fi baa yaayute ti di faha' ri Koope fa maañci tib baaha ra nen. Te dñon daa hawu ri, dñon fa tahu bëewë né ñeyih woni Koope ra daay dí kurwah ra.

²⁴ Ndaa Koope kélidté rí bùudé, mûcëlté rí coono fi kúl kë. Baa daa teeba' biti kúl kë mínhéh ríi ham.

²⁵ Nagajek Dawit húmú wonte yii bee sun fi :

"Mi ola' Yíkée füi së' faraah, te hém dí ee hëbís së' rek, mi lahay yii sìdëe mí.

²⁶ Yii baa daa tah keeñ so' sos, te unni nebpe na düh búk së'.

May fanee a yaakaar !

²⁷ Do fi Yíkée, füi soo hel filib kúl kë, füi yeris so' mi bëwú, bùudé füi së' yah.

²⁸ Fu teebe so' waalla yulid pesa ra, fay home hëbís së', fu sosil keeñ so'."[✳]

²⁹ Peer baatte won tih : « Koy-yaayyi yeh, cée mi won dñon níi lan : ciffi yen Dawit húlté, hacute, te luuyi ee gin yen ee níi a deh.

³⁰ Na húmú won dí woni baa ra, dñeef dí húmú yonente, te Koope gappe ri, añaohte ri biti ow di sétti ay rii lam ñaani nguur ka.[✳]

³¹ Bín fë, dí otte biti Buura Koo fal ri ra ay koloh bùudé, daa tah dí won biti dí heluy filib kúl kë, bùudé füi ii yah.[✳]

³² Te fun bëeb fun mínu seede biti Koope kélidté Yéesú fë na wonuu ra bùudé.

³³ Filoon fi baaha, dí bëyrúté tíkúté hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi. Di fi Koo Boffa yedte ri Ruuh-Peseñ fa gapa' ri ra, dí nampee rii hasla' bëewë né. Daa ri yee na olu don te na keluu don dee ra.

³⁴ Dawit laway sun-Koo dé', ndaa dí wonte bitih :

"Koo-Yíkée won Yíkúi së' tih : Tooke hëbís së', ya'i ñamaa fi so' deh,

³⁵ níi bín néy míi yíssée kaa'oh yu hen tíkée yí kottu ra."[✳]

³⁶ « Kon dñon fi bëy tali Israyel bëeb yúhí te dñon ham affon biti Yéesú fë daayu ron kurwah ra, Koope fal dí fi baaha Yíkée a Buur. »

³⁷ Unni yaa haalte bëewë né húmú síkíruú rë, wa meelute Peer a apootarri kayya wonu wa tih : « Fun wadti pagun yi nék koy-yaayyi yeh ? »

³⁸ Peer won wa tih : « Lëfí pesad, te ow fi ow dñon na bëeb bëtsú di tii Yéesú-Kiristaa dñon baalu bakaaddon. Hen daaha raa, Koope ay ron on Ruuh-Pesen.

³⁹ Te Ruuha gapa' Koope baa ra, dñon daa lahuu ri dñoni koyyon a séttën, a bëewë dékú wul ra bëeb bal, yee Koo-Yíkée nay waa dëeké fayu ra. »

⁴⁰ Peer wonte wa i yin kay caak na baat waa héc, na bedda' wa won tih : « Pëgí níi dñon fús di bëy jamanii beh, wa fi bëewí bossa. »

⁴¹ Iña won Peer yaa ra, ow caak waa na tahute wa, wa bëtsúté. Yiin fi baaha, yii mitte ow júnní éeyë (3.000) baatuute bëewë gémú rë.

Pesadi bëewë gémú rë

⁴² Kola'te baaha, bëewë gémú rë caguute lok na síkíruú iña na yéeddúu apootarra ra, wa bokute henute yínë, wa bokute woruute mbúurëe, wa na dagu yínë.

⁴³ Ow fi ow waa na bëeb yéjké neeh faani, ndah Koope ñeya' apootarra na teebe bëewë kimtaan a iñi éemilë'té caak.

[✳] 2:21 2.21 Saame Suwel 3.1-5   [✳] 2:28 2.28 Saame Kañaa ya 16.8-11   [✳] 2:30 2.30 Saame Kañaa ya 132.11 ; 2 Samiyel 7.12-13   [✳] 2:31 2.31 Saame Kañaa ya 16.10   [✳] 2:35 2.35 Saame Kañaa ya 110.1

⁴⁴ Béewë gémú rë béeb henute yínë, yii wa lah ri béeb wa bok.

⁴⁵ Wa yaay iña lahuu wa raa, wa wora' hélsë filib fi wa, ow fi ow béeb yero yii míñ pay dee teem sohlii ra.

⁴⁶ Yílëe Koo béeb, faraah wa tee'ee filib Faam fi gaani Koope. Wa lah faammi wa raa, wa bok wora' ñammi wa, wa ñame a sos-keeñ lëhíh nuf kay na,

⁴⁷ wa njoobe Koope. Wa nebuute bëewë béeb. Te yílëe Koo faraah, Yíkëe baat filib fi wa bëewë mûcél rí rë.

3

Payi lëfëñídë

¹ Lahte bis, Peer a Sañ na suu Faam fi gaani Koope maasa'i danya na lah wahtu éeyë filoon fi lahi na' leelu af ra.

² Deef lahte bëyí límú lëfëñíd húmú tookke ílé na wonuu Ílí wuna hom Faam fi gaana ra. Faraah dí kúrúu daaha tækdfú né, saraatee bëewë na haalu na ra.

³ Ola' ri Peer a Sañ na haalu ra, dí danyaké wa hélíis.

⁴ Peer a Sañ henute ri íl jak, Peer won dí tih : « Yiiré fun na noo ! »

⁵ Bëe' yíppé illí sun fi wa, na yeel wa, ndah dí séentéhté yin waa na.

⁶ Peer won dí tígí daaha tih : « Mi lahay dérémi ! May roo yere yee laha' mi ra : Kolee fu tíl di tii Yéesú-Kiristaa fí bëy Nasaret ! »

⁷ Peer antee ham ya'i ñamaa fí bëe', na kélidí rí. Kotti bëe' a págúlúbbë yíppée híin.

⁸ Bëe' foolte canjke colton, yampe na tíl. Bani apootarri ana ya ñéerúuté, haalute filib Faam fi gaana, dí na tíl, na fool, na njoob Koope.

⁹ Bëewë béeb olute ri dí na tíl, na njoob Koope.

¹⁰ Yúhúu bëewë biti yaa bëe' na took saraatooh ílé na wonuu Ílí wuna di Faam fi gaana daaha ra, wa béeb titúté, éemúté waha wah bëe' rë.

Yee won Peer filib Faam fi gaana ra

¹¹ Bi yedday bëe' Peer a Sañ, bëewë béeb na mukéyú waa na di tígé na wonuu

Mbaar mi Salomoo daaha ra, ndah wa lísúu éem.

¹² Ola' Peer yii bah, dí won bëewë tih : « Don fi bëy Israyel, yee waha' bëyí bee ra éemil don yih ? Don yeeluu fun yi dee man fun lahuu ham-ham mbée biti fun bëewí júbúté daa tah bëyí bee til nen ?

¹³ Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop, Koope fi caacci yen daa teeba' ndami súrgíi, ndami Yéesú. Don fi don, don daa yaayu ri, don kaa'uute yúhí fíi Pilaat, te añcañ, dí fi baa húmú canjke yeddfi koon.

¹⁴ Don kaa'uute oli Yéesú, dí fa sela te júb dë, don wonu ti yeris bëyí hawa' ow húl daa génë' don.

¹⁵ Don hawruute bëe' na ona' pesa ra daaaha, ndaa Koope kélidté rí bùudé te fun béeb i seede.

¹⁶ Leegi don oluy bëe' wah bee ra te don yúhú rí woo ? Doolii tii Yéesú a gémë gémú fun díi na ra daa tah díi wah koloñ don béeb na olu. »

¹⁷ Peer baatte won tih : « Koy-yaayyi yeh, filib fi baaha béeb, mi yúhté biti doni kélfe yí rën yíh yúhë daa tah don ñeya' Yéesú dah.

¹⁸ Ndaa Koope daa ñeya' daaaha, pañke yee húmú won dí ñeya'te ri yonente ya béeb rë. Di húmú wonte biti Buura Koo fal ri ra ay ñee mok.

¹⁹ Kon lëfí pesad, don yísséh Koope na nda ri baal ron bakaaddon.

²⁰ Tígí daaha, Koo-Yíkëe ay ron on jamanu hílsée te ri ay ron wola' Buura dí fal ri ra, bee maañ don díi saamid ra, daa ri Yéesú.

²¹ Yéesú-Kiristaa wadti homa sun na'-na' níi bín nay cagaate iña béeb rë, ti di húmú maaña' ri won Koope ñeya'te ri yonente yi sela yi ra nen.

²² Nagajek, Mëyíis húmú won tih : « Koo-Yíkëe ay ron wola' yonente ti so' nen, bi ay díhée heedon. Yii won díi ron béeb, lah síkírtí rí. »

²³ Te bëyí fí síkírëey yonentii baa béeb, ii nonlil bëewí Koope, dí hawu húl. »[◊]

²⁴ Te yonente ya béeb, dala'te Samiyel[◊] tikkéhté yee ayu filooni ra béeb, wonute yii lenke bissi yeh.

²⁵ Yee gapa' Koope ñeya'te ri yonente ya ra bi ron bal, te d'on lahute wod filib yee pok Koope hanndal ki bani caacon, na won di Abraham bitih : "May ñeyee ow yínë talu, mi barkel bëewë feey fa béeb."[✳]

²⁶ Daaha, af don daa débpí tah Koope cépíd súrgii. Di wolte ri barkeli ron, ow fi ow don na béeb súugéh pagaddi bossi.
»

4

Yee tEEKdúu Peer a Sanj këem ré

¹ Bi homu Peer a Sanj na wonu a bëewë di Faam fi gaani Koope, seeyoh ya, kélffii wohoh yi Faam fi gaana a saduseñja ayute.

² Deefuu wa Peer a Sanj na waariyu bëewë biti di këllúu Yésú bùudé, bëewë gémú dii na ra ay këllúu bùudé d'aaha ra, keeññi wa haayte.

³ Tígí daaha, wa habute wa, téyúté wë. Bi dal Koo ñukúf, wa yefute wa daaha níi kék fín fë.

⁴ Filib fi baaha béeb, ow caak di bëewë na húmú síkírúu iña wonu apootarra ra gémúté. Bëewë gémú ré warutee mit ow júnní iip (5.000).

⁵ Kék fín fë, kélffé yí yéwúsdë, baha ya gina a yéeddëh yí kootii Mëyiis tee'uute Jerusalem.

⁶ Filib fi wa, Haan seeyohi gaana húmú në, Kayif, Sanj, Iliksaan a bëy faam seeyohi gaana béeb.

⁷ Wa kalluute Peer a Sanj kúrúté fíi wë, wa meelute wa wonu tih : « Daa yed d'on sañ-saña payuu d'on lëfëñídí bee ra ? Daa nah ron ri ? »

⁸ Peer yíppée líif a Ruuh-Pesen, won wa tih : « Kélffé yí yeh ! Baha yi yeh !

⁹ Hém paya payu fun lëfëñídí dëe daa tah fun tEEKdúu këem woteh raa,

¹⁰ d'on fi yeh, a bëy tali Israyel béeb, yúhí biti yee tah bëyí bee wah níi can fiyén ré, ow kay neh daa tah d'i koloh : Yésú-Kiristaa fi bëy Nasaret don, bee d'on húmú daayu ri kurwah, Koope kélidté rí bùudé ré daa tah.

¹¹ Yésú daa bée' në wona' Téerée bitih : "La'a habuu tabahoh ya biti lahay njiriñ ra daa millé' ham lasa."[✳]

¹² Daa ri míñ yen sëmlë' kut : henay ri, lahay bëyí ee feey fi bee míñ yen sëmlë'.

» ¹³ Oluu bëy këemí gaana d'ee na wonuu Peer a Sanj te wa bëewí janjiuy, yíh yin ra, wa éemúté níí éem. Wa yúhúté biti bal wani Yésú daa na húmú ñéerúu.

¹⁴ Wa olute bëe' payu ra canke hëbís Peer a Sanj bal, tígí daaha, wa lahluy yii wonun wa.

¹⁵ Wa nahuute d'úhrí wë èssín, wa na anuu wonanta' filib fi wa tih :

¹⁶ « Yen ay hene bëewí yee d'íh ? Biti wa pagute kimtaan wëerté bëy Yerusalem béeb te yen míñih ríi kaa'.

¹⁷ Ndaa yen warutee pañ níí yaa banti líiwëlsë' gina : yen hëbél wë, wa banti won ow yii leñke Yésú fí bah. »

¹⁸ Tígí daaha, wa dëekrúuté Peer a Sanj, kadduute wa biiy wonu wa tih : « Níí don won ow mbée d'on waare yii leñke tii Yésú rek ! »

¹⁹ Peer a Sanj wonu wa tih : « Èlsíi yee lukki ñee waal ra, don won nda fun wadti síkírúun d'on mbée Koope !

²⁰ Fun dë', fun yúhúté biti fun míñih héddëh yee olu fun a yee keluu fun ra.

» ²¹ Bëy këemë yaabaatute na hëblëetú wë, ndaa wa mìllúutée wëe yeris. Wa lahuy yii pagun wa níí wa míñ keen sun fi wa, ndah bëewë béeb na kañu ndami Koope di yee lah ra.

²² Kíillí bëe' wah kimtaana ra, lukke kíil sabay iniil (40).

Dee na daguu bëewë gémú Yésú ré

²³ Yedduu wa ra, Peer a Sanj suute deefruite këewí wë, bìllúté wë iña wonu kélffé yí seeyoh ya a baha ya gina wa fi yaa ra béeb.

²⁴ Keluu yaawa iña bìllú wë yaa ra, wa yabute béeb na dagu Koo wonu tih : « Koo-Yíkëe, daa fu sak sun, feey fa, kísí fë a iña filib fi wa béeb.

²⁵ Daa fu ñee Ruuh-Pesen, fu wondohte ciffi fun Dawit súrgúu tih :

"Bëy èldúnë híigúu yi dëeha bal ?
Heetta gapuu yi dëeha oroh ?

²⁶ Buurra èldúnë koluute haa',
bëewë kúrú gina ra tee'uute,

*tee'uute suu yejee Koo-Yíkëe në,
suu yejee a Buura dì fal ri ra."* ²⁷

²⁷ « Te yee won Dawit ra laha' daaha, bee tee'uu Erot a Poos Pilaat filib gini bee ra, ñéerúuté bëewí koluu i gin kay a talli Israyel, na gapuu súrgúu Yéesú, súrgii selaa fal fu ra.

²⁸ Daaha, wa pagute nufa maañ fuu tib di gaanaa ku a di yee faha' fu ra.

²⁹ Leegi, yeele dee na gapuu wa fun ra Koo-Yíkëe, fu on fun fi súrgë yú fidí waariyun fun unnu.

³⁰ Teebee dooluu nda fun ñeya' tii súrgúu Yéesú, súrgii seluu, fun pay jérídë, fun pañ i kimtaan a iñi éemilë'té. »

³¹ Wocuu wa daña ra, tígë homu wa ra yíppée hégiyëh, wa bëeb líifúté a Ruuh-Pesen, yefluute na waariyu Unni Koope a fit.

Di na pesuu bëewë gémú Yéesú rë

³² Wa fa gémú Yéesú rë bëeb henute yínë, bokute nuf. Ow yínë waa na, na haageh won biti iñi ay teye afi na kut ; ëe-ëe', bëewë bëeb daa teyu alal ma.

³³ Dee na seedeyuu apootarra kolohi Yéesú-Yíkëe bùudé rë lahte doole, te Koope onte bëewë gémú rë bëeb mali gaañte.

³⁴ Ow ñakay dara waa na, ndah bëyí fi lahte meey mbée faam waa na bëeb, paya' payoo yaay ri, kúd cadum fa

³⁵ kom wa apootarra ; filoon fi baaha raa, hélsë woruu filib fi wa, ow fi ow bëeb yero yii míñ pay dee teem sohlii ra.

³⁶⁻³⁷ Man ti bëyí bee hínú Suseef húmu yaay meeyi, kúdté hélsë kompe wa apootarra ra nen rek. Bëe' dék Síipér, non tali Léwí. Apootarra húmu dëekúu rí Barnabaas. Iti fi tii baa daa ri : bëe' në on ow doole ra.

5

Anañas a Safira

¹ Nampee húmu lah bëyí hínú Anañas, belaa hínú Safira. Wa húmu lahuu feey, wa bëeb ana júbúuté yaayute ri.

² Di dappe hatni yínii hélsë, kompe apootarra yee tas da, te belaa ñéerë'té a ri yii baaha.

³ Tígí daaha, Peer won dì tih : « Anañas, fu pañ yi níi Seytaane na haal ro ? Fu felte Ruuh-Pesen, fu yeffe hatni yínii hélsë yaaya' fu feey fa ra doo na !

⁴ Feey fa húmu buu neh hanaa ? Te yaaya' fu ri ra hélsë yuu neh bal a ? Kon haala' yi níi fa na pañ pagadi bah ? Fu fel fun neh, doni Koope ! »

⁵ Kela' Anañas unni yah, dì yedfohte, keente húlté. Bëewë keluu yii baa ra bëeb tituté níi tit.

⁶ Tígí daaha, wahambaane ya ayute yugusute bùudé fë, kúrúté d'apute ri.

⁷ Wahtu éeyë daa wad naa tikh, belef Anañas haalte, deef dì yéeh yee lah ra.

⁸ Peer meelte ri won dì tih : « Won so'nda yee yaayuu don feey fa ra teem hélsë yera' yaalu yee ra. » Belaa won dì tih : « Teem yaaha kay ! »

⁹ Peer won dì tígí daaha tih : « Don kaañuu yap Ruuhi Yíkëe kaañi baa díh, doni yaalu bëeb ana yi daaha ? Olsee, bëewë dúhúu haji yaalu ra lahute ilë ee, te daa fu tikh në, wa yuluu kúrú deh. »

¹⁰ Wahtaa baaha, belaa yedfohte keente kotti apootara húlté. Wahambaane ya lahuu daaha deefute ri húlté ; wa yeeluute rii kúd, hacute ri hébis yaali.

¹¹ Bëy ilí janja bëeb a bëewí kayya keluu yaa ra tituté níi tit.

Kimtaanni caakka

¹² Filoon fi baaha, apootarra pagute i kimtaan a iñi éemilë'té caak sun fi bëewë. Bëewë gémú Yéesú rë bëeb négirúuté Mbaar mi Salomoo.

¹³ Ow di bëewí kayya kaañay waa deefid, añcañ, wa nebuute bëewë níi neba'.

¹⁴ I ow caak, yaal a belef gémúté Yíkëe në, baatuute waa na.

¹⁵ Bëewë yabute na dúhrú jérídë waalla : yee fëndú payaas, yee sun dil, wa na sehu biti Peer yahti roomboh raa, wuti yaha sëegú fi daa leba faanni wa rek raa sah, wa fahuute.

¹⁶ Lahte bëewí caakki koluu ginna hébis Yerusalem, aye kúré i jéríd a bëewí yébítëh daa na ham wa, wa bëeb wahute.

Mokla moklu apootarra ra

¹⁷ Tígí daaha, seeyohi gaana a bëewë bani wa ñéerúu rë, daa wa goomali saduseñja, yípútée eeñja' apootarra, koluute sun fi wa,

¹⁸ habruute wa bekute wa kasu.

¹⁹ Ndaa malaaka di malaaka yi Yíkée acce elgin, kúnissé illí kasaa dúhídté wë, won wa tih :

²⁰ « Tíli don saañ Faam fi gaani Koope, don waareye bëewë yii lenke pesi hasi bee bëeb. » ²¹ Apootarra ñeyute yee nah wa malaakaa ra, suute Faam fi gaanin baabin cùb, na waariyu.

Wahtaa homuu wa Faam fi gaana wa na waariyu ra, seeyohi gaana a bëewí dëekúuté took këem, woluute baha ya gina, nahuute kalii apootarra kasiin.

²² Ndaa lahuu wohoh ya kasiin ra, wa deefuy wa na. Wa nimilute léhíní bëewë wolü wa ra wonu wa tih :

²³ « Lahuu fun da, fun deefu kasaa téyúté níi hente gíj, wohoh ya homute ilé. Ndaa kúnsúu fun kasaa ra, fun deefuy ow filib. »

²⁴ Keluu kélffi wohoh yi Faam fi gaana a kélfe yí seeyoh ya yee bah, affi wa kúnéhté, wa na meelantu yee wadti hen yee baa ra.

²⁵ Ow daa míllë' ac deeffe wa daa won wa tih : « Bëewë beku ron kasu ra ínú filib Faam fi gaana, na waariyu bëewë. »

²⁶ Tígí daaha, kélffi wohoh ya a bëewí payute kalute apootarra ndaa wa paguy wa yin toñeh bëewë ay waa yeese la'.

²⁷ Filoon fi bee kaluu wohoh ya apootarra cégírúté wë këemí gaani yéwúddë rë, seeyohi gaana won wa daaha tih :

²⁸ « Fun húmu kadduuy ron wit waare yee lenke sun fi Yéesú è ? Ndaa don kaa'uute keloh níi don líwëlsúuté Yerusalem bëeb a wonnon ! Baatte biti don na anuu faha' tígí húli sun fi fun ! »

²⁹ Ndaa Peer a apootarri kayya wonu tih : « Ow wadti ñeya yee won Koope ra, ndaa iña na wonu bëewë rë neh.

³⁰ Yéesú fë húmu legu ron kurwaha níi húlté rë, Koope fa na húmu jaamiyuu caacci yen ra kélidté rí bùudé.

³¹ Te di býidté rí, tikké rí hëbísí, di hompe ya'i ñamaa fi, di hente kélffi gaana

a Sëmlöhë, nda bëy Israyel lof pesad, wa baalu bakaadfi wa.

³² Funi Ruuh-Pesenj daa seedeyu iñyaaha, te Koope on bëewë na ñeyu woni ra Ruuh-Pesenj fi baaha. »

³³ Keluu bëy këemë unni yah, keeñni wa haay haayo níi wa na fahuu hawi apootarra húl.

³⁴ Ndaa, lahte farisenji húmu filib fi wa, hínú Gamaliyel, di non yéeddëh yí kootii Mëyiis, di bëyí bëewë bëeb. Di kolothe canke leelii bëewë, naha'te dúhrí apootarra éssín yuntuud paay,

³⁵ antee won bëewë tih : « Don fi bëy Israyel, élsíi affon don olsoh yee na suu ron page bëewí yee ra.

³⁶ Maañay-maañay rek, lahte bëyí hínú Tedaas acce, tikké afi ow gaan níi bëewí mitute ow tíméer iniil (400) ñeyute tala neh a ? Ndaa hawuu ri húl rë, bëewë húmu ñeyu tala ra hasluuy, goomali wa múkké è ?

³⁷ Filoon fi baaha, jamanaa na húmu kídúu bëy gina ra, lahte bëyí hínú Yudaas dék Galile, héccé ow caak díi na. Ndaa hawuu di fi baaha ra bal, bëewë húmu ñeyu tali ra bëeb hasluute.

³⁸ Leegi mi won tee : ngënë fëelíyí bëewí yeh, yéddí wë saañ ! Yee tah wa koloh ra a iña na pagu wa ra kolaa ow kut na raa, wa ay múuy ;

³⁹ kolaa Koope na raa nék, don ii naa mín yin. Wéettíyíi affon, toñeh don haa'uun Koope ! » Tígí daaha, bëy këemë ñéerúuté a yee won Gamaliyel ra.

⁴⁰ Wa dëekrúuté apootarra labiruute wa laraw, anutee waa kadda' won yee lenke Yéesú né, yéddute wa suute.

⁴¹ Apootarra koluute waa na daaha, keeñni wa sosse níi sos di yee tíkë' wë Koope bëewí warutee súfúñ af Yéesú rë.

⁴² Te faraah wa dékúu filib Faam fi gaana a filib faamma, wa waareye Uni Neba wone biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra.

6

Bëewí paana ya tansu habra'i apootarra rá

¹ Waalli yaaha, bi na baatoh taalibe ya, yéwúddë na wonu gerek ra na capituu

sun fi yee límúu Israyel ra, na wonu biti wahtii woruun ñam faraah, belebbfa yaalli wa húlú hatni wa ra halu.

² Tígí daaha, apootarri sabboo a ana ya dëekúté taalibe ya béeb took, wonu wa tih : « Fun mính yeris waarii Unni Koope af wora' ñam.

³ Kon yen ay hene dee koy-yaayyi yeh : don ay tanse ow paana filib fon, bëewí laasute wun, líifuté a Ruuh-Pesen te teeyute níi teey, fun déjéen wë légyéi baaha.

⁴ Hen daaha raa, fun ay mín sígim daaña a waarii Unni Koope. »

⁵ Bëewë béeb ñéerúuté a yee wonu apootarra ra, wa tansute Ecen fa gém níi gém líiffé a Ruuh-Pesen ra, Fílip, Porokoor, Nikanoor, Timoo, Parmenas, a Nikkol fi bëy Añcos, bee deefid yëwúddëe yooni wa ra.

⁶ Wocuu wa ra, wa komute wa apootarra. Apootarra tíkúté ya' yi wa sun fi wa dagirute wa.

⁷ Unni Koope baattee líiwëlsë', taalibe ya na baatuu caak Yerusalem, i seeyoh caak bal gémúté Yéesú.

Hami Ecen

⁸ Bi on Koo Ecen mal díi caakke doole, díi dékë' pañ iñi éemilë'té a i kimtaan gaan filib fi bëewë.

⁹ Bisa ín, lahte yëwúddí sokute Ecen goneel. Wa nonu bëy tígë na daguu, na wonuu Tígë në daguu ñaamma yeddu ra. Bëewë në tee'uú tígí daaha ra, yee koluu Siren, yee Iliksaandiri, yee Sílisí, yee koluu Aasi.

¹⁰ Filib gonla béeb, wa mính yin díi na, ndah Ruuh-Pesen daa na teeb díi nufa tah díi na won iña na won díi ra.

¹¹ Tígí daaha, wa yerute i ow hélíis, bëewí ay wone biti wa keluute Ecen na won wonni bosse sun fi Mëyíis a sun fi Koope.

¹² Daaha, wa hëwrúuté Ecen a bëy gina, baha ya gina a yéeddëh yí kootii Mëyíis. Bëewí yaa yípútée hen Ecen kírtiñ habute ri, kúrúté rí këemí gaani yëwúddëe.

¹³ Wa kúrëlúuté i mbata seede bal yi wonu tih : « Bëyí bee dékë' won bos sun fi Faam fi gaani selaa a sun fi Kootaa !

¹⁴ Fun keluute ri na won biti Yéesú fi bëy Nasaret fi baa ay poo Faam fi gaani Koope, díi lof baah ya helid yen Mëyíis rë. »

¹⁵ Wonuu yii baa ra, fëewë këemí gaana béeb henute Ecen íl jak, olute biti kanama man kanam malaaka nen.

7

Gonli Ecen

¹ Seeyohi gaana meelte Ecen won díi tígí daaha tih : « Iña na wonu sun fu ra laha' daaha a ? »

² Ecen won tih : « Don fi koy-yaayyee ke so' yeh, baappee ke so' yeh, síkírii së' mi won don. Ciffi yen Abraham húmú homa' ri Mesopotami balaa ri saañ dék Haran ra, Koope fa lah ndam ra húmú feeñiyohte ri,

³ won díi tih : "Kolee ginon, fu hel mboko yu ndín, fu saañ gina nay mi roo kúré rë."*

⁴ Tígí daaha, Abraham kolohte gini Kalde daaha, saañce dékké Haran. Filoon fi baaha, húlë' boffi ra, Koope kélidsté rí Haran kúdté rí gina homu ron woteh bee ra.

⁵ Bín fë, Koope onay ri feey deeha. Di luk díi onay guuttaa lukki yin ra sah di feey, ndaa díi gappe ri won díi tih : "May yere ro feey fi bee fu laha' ri, doni bëy talu."* Añcañ, bín fë deef Abraham lahay koy doom.

⁶ Koope antee húmú tík sun won díi tih : "Yúhé biti séttú ay dék gini henay bi wa ; wa ay naa habu ñaam, wa moklu lool níi hen kíil tíméer iniil (400).

⁷ Ndaa ay tíl níi mi keen sun fi gina nay waa ñaamlee ra. Tígí daaha, wa ay naa koloh, wa ac jaamiyohi so' tígí deh."*

⁸ Ecen baatte won tih : « Koope antee pok yin hanndal ki bani Abraham. Yee tíinndúu yee pok díi baa ra, ac biti bani bëy tali lecoh. Daaha, Abraham lecce koohi Isaak waali peeye fa filoon fi límí ; ti daaha nen, Isaak lecce koohi Yakop ; Yakop lecce koyyee ke ri daa caacci yen ra, wa fi kélfë yí talli sabboo a ana yi Israyel.

⁹ « Caaccaa ka yen yaa húmú eeñjuute koy boffi wa Suseef níi yaayute ri, dí kúrúté Ésíp hente ñaam. Ndaa Koope ñéeré'té a ri,

¹⁰ kélissé rí coono fi béeëb. Di onte ri nuf tahte dí neba'te buuri Ésíp. Buura tíkké rí af gina, tíkké iña faami béeëb ya'i.

¹¹ Filoon fi baaha, yaab̄ haalte filib gina, labpe Ésíp béeëb a Kanaan. Béewé súfúñúté súfúñí misikke, caacci yen lahuy yii ñamun wa.

¹² Kela' Yakop biti pep ín yaayu Ésíp rë, déëpée wol koyyee ke ri daa caacci yen ra dín fë.

¹³ Waali ana fa payuu wa dín fë rë, Suseef teekirohte koy-baappi, wonte buur biti iña béeëb faam wa.

¹⁴ Filoon fi baaha, Suseef kallirohte Yakop boffi, a béeëb faami béeëb. Wa henute ow sabay paana a ow iip (75).

¹⁵ Yakop saya' Ésíp daaha. Di húlë' në, te koyyee ke ri daa caacci yen ra húlúu në bal.

¹⁶ Búudé yí wë kúrúté, hacute hacaaya húmú lom Abraham séttí Hamoor na a héliis rë, di Sihem.

¹⁷ « Bi na húmú leboh wahtaa nay lahe yee gap Koope Abraham ra, tali yen na baatti gaan, wa na baatuu caak Ésíp.

¹⁸ Hompe níi lahte buuri acce filoon fe kúdté gina, dí kélléy yin yii lenje Suseef na.

¹⁹ Buuri baa húmú nofa'te béeëb tali yen, mokilte caacci yen níi túuycé wë bedi koyyi baakerri wa, wa húl.

²⁰ Mëyíis límuu jamanii baaha, baakeri wunte níi wun, neba'te Koope. Di yefute faam boffi níi hente céyín éeyë.

²¹ Di millúutée betu filoon fe, koy ki belii buuri píité rí, kodste ri dí hente koohi.

²² Daaha, Mëyíis yoonte pesadi béeëb Ésíp níi cíumpé ces. Di mínté won, te ri hereñce pagad.

²³ « Tílë' níi dí lahte kíl sabay iniil (40) ra, nufa payte yérí mboko yi, béeëb tali Israyel.

²⁴ Paya' ri yérí wë, dí otte ow di béeëb Ésíp na mokil ow waa na. Tígí daaha, dí yejohte yillíri béeëb na moklu ra, labpe béeëb Ésíp, béeëb húlté.

²⁵ Di haba' biti koon mboko yi ay yúh biti Koope daa ñeya' díi na sëmlé'í wë, ndeke wa yíih yin na.

²⁶ Kéy fin fë, dí otte ow ana di béeëb Israyel na haa'uu, dí na aattiya' wa won tih : "Don i koy-yaay yaawe ! Don haa'uu yi deeha ?"

²⁷ Ndaa bee luk yínëe doole waa na ra yeñce Mëyíis, won dí tih : "Daa fal ro njíidí nay fun aattiyyee ?

²⁸ *Fu faha' hawi so' húl ti di hawa' fu koy ki Ésíbë aa' ra neh a ?*

²⁹ Kela' Mëyíis unni yah, dí hegohte saañce Majaan hompe dín fë. Di lahte koy ana daaha.◊

³⁰ « Kíl sabay iniil (40) filoon fi baaha, malaaka feeñyohte Mëyíis njaar kíi filib dúuf, di luufa hom hëbís danji Sinayii* ra.

³¹ Ola' ri yii bah, dí éem éemë níi, na leboh olsohi yee tígë. Tígí daaha, dí kelohte un Koo-Yíkëe na won dí tih :

³² *"Daa mi Koope fi ciffu Abraham, Koope fi ciffu Isaak, Koope fi ciffu Yakop."* Mëyíis tít tité níi na saak, kaañay béeëd afi.

³³ Koo-Yíkëe won dí tígí daaha tih : "Nísé ñafadda kottu ; tígë hom fu ra tígí selate.

³⁴ *Mi otte pesi misiga homuu bëewí së' Ésíp rë. Mi kelohte úní wë, te mi cép sëmlé'í wë. Leegi aye mi wol ro Ésíp."◊*

³⁵ Ecen baatte won tih : « Bëy Israyel húmú kaa'uuy Mëyíis níi wonute ri biti daa fal ri njíidí nay waa aattiyyee woo ? Mëyíis fi baa daa ri bee ñeya' Koope malaakaa feeñyohte ri filib dúufé na kaf da, wolte ri nda ri hen njíidí bëewí, sëmlé'í wë rë.

³⁶ Daa ri díuhíid wë Ésíp, na pañ dí iñi éemilé'té a i kimtaan filib gini baaha ra, di kísí fí Béhéerré rë, a kíillí sabay iniilla (40) homu wa luufa ra.

◊ **7:29** **7.29** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 2.11-22 ; 18.3-4 * **7:30** **7.30** Sinayii : Daa ri dana húmú lap Mëyíis na yed dí Koope túuyë' yí sabboo ya ra. Dí na wonuu Horep bal. ◊ **7:34** **7.34** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.1-10 ◊ **7:37** **7.37** Saame Nérsí Kootaa 18.15

³⁷ Di fi Mëyíis bal daa won bëy Israyel bitih : "Koo ay ron wola' yonente ti so' nen, bi ay dûhée heedon." [☆]

³⁸ Húmú tee'uu bëy Israyel luufa ra, di fi Mëyíis daa húmú hanndal ki caacci yen a malaakaa na húmú won dñi na sun fi danji Sinayii ra. Mëyíis liila' Unni Koope daaha, Unna na tah ow pes da, te daa ri léhín yen fi bëy Israyel wa.

³⁹ Ndaa caacci yen húmú kaa'uute sítiréhí, wa fahuuy rii ot, na fahuu nimil Ésíp.

⁴⁰ Wa wonu Aaron tih : "Yípíd fun yúul, këllëh fun waala, ndah mbata Mëyíis fë dûhíid fun Ésíp rë, fun yíh yee homa' ri ra." [☆]

⁴¹ Tígí daaha, wa yugusute doon hente yúul, hawrute na, wa na anuu býëh keeññi wa sosse níi sos di yee yéjké biti daa wa yugusiru affi wa ri.

⁴² Koope súugë' wë daaha, yerisse wa, wa na jaamiyuu iña sun, ti di bíníyúu rí téeríi yonente ya ra nen bitih :

"Don fi bëy Israyel,
kíllí sabay inílla (40) homu don luufa ra,
iña húmú hawu ron ra, don hawru so' wa
a ?

Iña na húmú sarahu ron ra, don sarahu
so' wa a ?

⁴³ Wa húmúy yi so' neh a ?

Ndaa iñi yéjké biti don daa yugusu wa a
ya' yon,

don jaamiyuu wa !

Ndah don kúrúté taantii yúulen Molok,

don kúrúté huli yúulen Refan,

daa tah may ron lëeyíid,

mi yeñ don Babilon suc !" [☆]

⁴⁴ « Homuu caacci yen luufa ra, taantaa na nédís wë biti Koope ee leelii wa ra húmú waa na. Dee húmú naha' Koo ri Mëyíis rë, di yugusuu daaha, Mëyíis yugus mani bee húmú teeb di Koope ra.

⁴⁵ Taantaa hellute caacca tíkúu né rë, Beya' Yosuwe njíit kë rë, wa kúrúté taantaa gina liilu wa ra, bee habra' wa Koope níi wa líkúté bëewë dékú né rë. Taantaa hom daaha níi bee laha' nguur ki Dawit ra.

[☆] 7:40 7.40 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 32.1, 23 Isayii 66.1-2

⁴⁶ Di fi Dawit, bi neba' ri Koope, di cañke Koo nda ri míñ dñi tabahid Faam, di fi Koope fi Yakop.

⁴⁷ Di filib yaaha bëeëb, Salomoo daa mìllë' ríi tabahid Faam fa.

⁴⁸ Añcañ, Koope fa sunaa-sun dékéh faam fi ow daa tabah ri, ti di wonuu ri filib téeríi yonente ya ra nen bitih :

⁴⁹ Yíkëe won tih : "Sun-Koo daa ñaani
Nguur ki so',
feey fa daa tíkúi kotti so'.

Don ay soo míñée tabahid faam dñi ?
Faam fi bi níi won ti daa mi nay naa déké
?

⁵⁰ Daa mi sak yaa bëeëb a ya' so' neh a ?" [☆]

⁵¹ Ecen tíkké won wa tih : « Don fi yee don wooñjuute, keeññon súhté te nuffon likke ti bëewí lecuy nen ! Don dékúu kaa'a'i sítiréhí Ruuh-Peseñ ! Don beyu caaccon kep !

⁵² Lahay yonentii caaccon mokluy ri ! Wa lukuu hap yee waariyu ayi Bëe'-júb dë, te bëyí baaha daa ri bee yaayu ron, don hawute ri ra.

⁵³ Don daa liilu Kootaa ñéyid Koope malaaka ya na ra, don antee naa ñeyuy ! »

Húlí Ecen

⁵⁴ Keluu bëy këemë unni yah, keeññi wa haay Ecen haayo níi madu bëewí sayu sayo nen.

⁵⁵ Ndaa bi líif Ecen a Ruuh-Peseñ, di yíidté sun, otte ndami Koope, Yéesú cañke hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi.

⁵⁶ Di won tih : « Ëlí kan ! Mi otte sun-Koo kúnséhté abeh, Koy-bëe' cañke hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi. »

⁵⁷ Tígí daaha, wa na fogu sun, dapute nuffi wa, yípírúuté rí,

⁵⁸ dûhrúté rí filoon gina, na tawu ri la' hawi húl. Seede ya nísúté búubbí wë, déjenéenúté wë kükëy wahambaane hampe wa, kükëyé hínú Sool.

⁵⁹ Bi na tawu ri bëewë la', Ecen na dñaj won tih : « Yéesú-Yíkëe, téebílëe coonaa fi so' ! » ⁶⁰ Di antee hen gítëp yekke, foñke won tih : « Yíkëe, ngana habiid wa bakaadi beh ! » Wona' ri uni bah, di lússé.

[☆] 7:43 7.43 Saame Amos 5.25-27 [☆] 7:50 7.50 Saame

8

Mokla mokil Sool bëy ílí jaajaa ra

¹⁻² Di fi Sool nék, húmú ñéerë té a hawa hawu Ecen húl rë. I ow di bëewí gémúté Koope níi gém yugusute bùudé fí Ecen hacute ri, looyute ri looyi misikke.

Yiin hawu Ecen ra, bëy ílí jaajaa dalu mokil mokli misikke yiin fin fa di Yerusalem. Gét née apootarra, bëewë tasu ra bëeb hasluute filib deyi Yúdée a deyi Samari.

³ Di fi Sool nampee cañ múklí bëy ílí jaajaa. Kola' ri daaha, na haal faam-ée faam, na fúul bëewë gémú rë na bek wa kasu rek : yaal neh, bëleb neh.

Waarii Filíp Uni Neba di Samari

⁴ Tasaaruu bëewë gémú rë, wa haalute filib ginna na waariyu Uni Neba.

⁵ Di fi Filíp kola' daaha saañce gin di Samari na waare bëy gina yii lenjke Buura Koo fal ri ra na.

⁶ Bëy gina bëeb kúnsúté nuffi wa na sítirúu rí, di yee keluu wa ra a yee oluwa dí na pañ kimtaan ra.

⁷ Wa olute biti lahte bëewí caakki fí yúhté biti líkdfúté yébítéh, te yébítéh yéyahti d'úh waa na raa wa foguu fogoo. I lëfëñíd caak a bëewí yílbúu yílbëe wahute bal.

⁸ Daaha, keeññi bëy gina sosse níi sos.

⁹ Balaa baaha, deef lahte bëyí húmú gina merees hínú Simon, dí luhusa' luhuso. Bëy gina húmú éemúté iñá na pañ dí ra, te ri húmú tík afi ow gaan.

¹⁰ Bëy gina bëeb, dala'te bee lukki yin níi bëe' lukki baha ra húmú sítirúu rí nuffi wa, na wonu tih : « Bëyí bee daa ya' Koope kan ! Daa ri bee na wonuu Lukki Gaan d'a. »

¹¹ Yee tah wa na húmú sítirúu rí rë, haala' yee homa' ri daa yii maañce dí na éemíl wë a iñá na luhus dí ra.

¹² Ndaa gémúu bëy gina Uni Neba na waare Filíp yii lenjke Nguur ki Koope a ban fi Yéésú-Kiristaa ra, yaalla a belebba bëeb bëtsúté.

¹³ Di fi Simon sah gémpé, bëtsúté. Kola'te baaha, dí na takeeh a Filíp. Di

éempé kimtaanna a iñi éemílë' yë dí na ot ri page wa ra.

¹⁴ Apootarra húmú Yerusalem ra, keluu wa biti bëy Samari gémúté Unni Koope ra, wa yejute Peer a Sañ waa na.

¹⁵ Lahuu wa Samari ra, Peer a Sañ dagirute wa nda Ruuh-Pesen cép sun fi wa,

¹⁶ ndée ri húmú liilay ti cép sun fi wa koon ; wa húmú bëtsúu tii Yéésú-Yíkëe koon kut.

¹⁷ Tígí daaha, Peer a Sañ tíkúté wë ya', Ruuh-Pesen céppé sun fi wa.

¹⁸ Ola' Simon biti apootarra na tíkú bëewë ya' rek, Ruuh-Pesen na cép sun fi wa ra, dí na yed Peer a Sañ hélisis,

¹⁹ won wa tih : « Yérí së' sañ-sañi bah so' bal, nda bëyí mi tík dí ya' raa, Ruuh-Pesen cép sun fi. »

²⁰ Ndaa Peer won dí tih : « Doni hélsú bëeb yúlfi dín ! Fu haba' biti d'ee fu mílom yii Koope daa na ona' ri a ?

²¹ Fu lahay waal deh, fu lahay yin deh ndah fu laday illí Koope.

²² Líké nufi bosa d'oo na fu baaloh Koo-Yíkëe nda ri baal ro yii bosa hom afu baa ra.

²³ Nagajek, mi otte biti fu súlté keeñ te bakaad hampe ro ñaam. »

²⁴ Tígí daaha, Simon won Peer a Sañ tih : « Kon d'égírí së' Yíkëe nda iñá wonu ron sun fi so' ra, yínë sah ban soo naa kat. »

²⁵ Seedeyuu wa, wa waariyute unni Yíkëe daaha níi wocute ra, apootarri ana ya beyute waala na nimilu Yerusalem. Homuu wa waala ra, wa waariyute Uni Neba filib gin caak di Samari.

Filíp a bëyí gaana dék Écëpí rë

²⁶ Filoon fi baaha, malaaka di malaaka yi Yíkëe won Filíp tih : « Tílé waal feey-feey, fu bëb waala kola' Yerusalem na saañ Gaasaa ra. Di waali d'aayte. »

²⁷ Filíp yíppée koloh saañce. Laha' ri waala ra, dí otte ow. Bëe' bùc*, dék Écëpí. Di ow gaan nguur ka : daa ri kúd alal mi Kanndaas buuri belii Écëpí. Di húmú ac jaamiyohi Koope Yerusalem,

* **8:27 8.27** Bín fë, bëewë në húmú légéyú nguur ki Écëpí rë di jamanaa hena' buura bëleb ra húmú bùcúu bëe, kaa' biti nuffi wa ay home dí fi buura na.

²⁸ dí na nimil faam. Di hompe sun fi wëtiirí na janji téerí yonente Isayii.

²⁹ Ruuh-Peseñ won Fílip tih : « Paye fu dab wëtiirí bín. »

³⁰ Fílip daayce muké na saañ dabaadi bëe'. Leba' ri ra, dí kelohte bëe' na janji téerí yonente Isayii. Tígí daaha, dí meelte ri won dí tih : « Fu hampe yin iña na janji fu ra saa bahaa ? »

³¹ Bëe' won dí tih : « May habee yin na díh te mi lahay bëyí nay soo waa poysiree ? » Di yíppée won Fílip lap wëtiiré took hëbísí. ³² Iña na húmu janji ri filib Téerée rë daa wa yeh :

« *Di man ti har fi kíru suu oolu oolo nen.*
Di dührëy un ti koy har fi baa fénuffé homu huuf nen. »

³³ *Di foñkoyuy, kaaf ki naafute !*

Daa nay wone woni sétti ?

Di lahay koy níi púlé sét,
ndah pesi dúmélúté feey fi beh. »[☆]

³⁴ Bëe' won Fílip tih : « Teeb so' hém neba' ro, nda yonentaa wona' afi nda ri wona' ow kay ! »

³⁵ Tígí daaha, Fílip bëbpe wona, ñeya'te ri unnee ke Téerée yaa na waare bëe' Uni Neba won sun fi Yéesú rë.

³⁶ Wa homute waala na suu níi wa fúsuté tígí lahte mulub. Tígí daaha, bëe' won Fílip tih : « Yee mulub saa ? Yi kaa' so' mi bëtsú ? » [

³⁷ †]

³⁸ Filoon fi baaha, dí na ha'te cégirí wëtiiré. Di céppé bani Fílip ñéerúuté, wa haalute mulaa, Fílip bëtissé rí.

³⁹ Dúhúu wë mulaa ra, Ruuhi Yíkée pahte Fílip kúdsté rí. Daaha, bëe' ollay Fílip, ndaa kaa'aay dí beyaatte waali na saañ, keeña sosse níi sos.

⁴⁰ Di fi Fílip fúsé' Asot, antee bëb waala ñeete ginoo gin na waare Uni Neba níi ri lahte Sesare.

9

Dee haala' Sool nonte jajaa ra

¹ Filib yaaha bëeb, Sool dékë' maannda' hawi taalibe yi Yíkée húl. Lahte bis, dí payte otte seeyohi gaana,

[☆] 8:33 8.33 Saame Isayii 53.7-8   † 8:37 8.37 Bëewë húmu ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmu bíníyú yii beh : *Fílip won dí tih* : « *Gémú non do raa, fu mín bëtsú !* » *Bëe' tahte won tih* : « *Mi gémpé biti Yéesú-Kirstaa Koy Koope.* »

² woni biti dí bíníyíd dí unni ay kúru filib ílíyyë na daguu yëwúsdë Koope ra di Damaas, nda dí deef na bëyí non waali Yéesú-Yíkée rëe, yaha yaal mbée beleb bëeb, dí mír ríi ham kúd dí Yerusalem.

³ Di bëbpe waali Damaas fa na saañ. Di na leboh gina, dee a dëh, niiñ kola'te sun hawaante ri.

⁴ Di lasohte feey, kelohte uni na won dí tih : « *Sool, fu mokil so' yi dëeha bal Sool ?* »

⁵ *Sool tahte won tih* : « *Daa fu wa bahaa ?* » Una won dí tih : « *Daa mi Yéesú ! Daa mi bëe' na mokil fu ra !* »

⁶ Kolee leegi fu haal gina, fay teebu yee wad fuu pañ ra. » ⁷ Bëewë wani Sool ñéerúu waala ra cagute, henute pë'. Wa keluute una, ndaa wa oluy ow.

⁸ Sool kolohte feey fa, wëdissé illí ndaa ri ollileh na. Tígí daaha, bëewë habute ya'a nookute ri, kúrúté rí Damaas.

⁹ Di hompe waal éeyë daaha míneh ot, baatte biti dí ñamay, hanay.

¹⁰ Filib Damaas daaha, lahte taalibii hínú Anañas. Yíkée feeñyohte ri filib yodad dëekké rí won tih : « *Anañas !* » Di tahte won tih : « *Yéew !* Fu won yi Yíkée ? »

¹¹ Yíkée won dí tih : « Kolee fu saañ waala na wonuu Waala júb dë, fu haal faam Yudaas, fu meela' bëyí hínú Sool te dék Tarse ra. Di hom dan tígë homuu yen bee ra kep,

¹² te mi teebpe ri filib yodad, dí otte bëyí hínú Anañas haalte díi na, tikké rí ya' nda illí nimil wërséh. »

¹³ Anañas won dí tih : « *Yíkée, ow caak wonute so' yii lenke bëyí baa na a iñi bossa bëeb pañ dí bëewú di Yerusalem ra.* »

¹⁴ Te ri aya' dee a sañ-saña yero ri kelfë yí seeyoh ya ra, nda ri ham bëyí na dëek dë bëeb. »

¹⁵ Yíkée won dí tih : « *Lahe díi na bal, mi tanisse ri pagiri so' yii beh : díi nay teebe heetti kayya a buurri wa, a bëy tali Israyel tii so'.* »

¹⁶ Te so' may rii teeb coono ya wad díi ñeya ra bëeb ndah so' ra. »

¹⁷ Tígí daaha, Anañas saañce. Laha' ri ra, dí haalte faam fa, otte Sool tíkké ré ya' antee rii won tih : « Koy-yaaso', Yéesú Yíkée fë feeñiyoh ro waala na ac fu dee ra daa wol so' dfoo na, nda illú nimil wërséh, te fu líif a Ruuh-Pesenj. »

¹⁸ Tígí daaha, i yin ti kuf nen yíppée dúh illí Sool keente, illé wërséhté ; dí kolohte, bëtsúté.

¹⁹ Filoon fi baaha dí ñampe, faana pënséhté.

Waarii Sool di Damaas

Sool hompe i waal a taalibe ya di Damaas daaha,

²⁰ yíppée yam na waare filib ílìyyë na daguu yëwúddë Koope ra, na won bëewë biti Yéesú Koy Koope.

²¹ Bëyí fi keloh dí waareye bëeb, éem níi wone tih : « Bee bëe' në mokil bëewë në déekú Yéesú rë di Yerusalem ra neh hanaa ? Mbaa dí ac dee hamí mani bëewí yaaha neh, kom wa kelfé yí seeyoh ya ? »

²² Ndaa Sool hampe yee na won dí ra fiic na waare, na poysiid wa dee hena' Yéesú Buura Koo fal ri ra. Yii baa kúnté affi yëwúddë dékú Damaas daaha ra.

²³⁻²⁴ Tíl tlé níi, wa caguute biti wa ay hap Sool húl. Wa saamute i ow, yi cagu illí míirí* gina bëeb na wohu na' a elek, fahuu hamí hap dí húl, ndaa dí fi Sool kelohte baaha.

²⁵ Tígí daaha, taalibe yi Sool koluute elek kúrúté rí, saamute dama bekute ri filib yéellúté rí énfí míirí gina.

Homi Sool Yerusalem

²⁶ Nimila' Sool Yerusalem ra, dí faha' ñéerë'í a taalibe yi Yéesú daaha, ndaa ow kaañay ri, ndah wa lekuuy taalibe ki.

²⁷ Tígí daaha, Barnabaas daa millé' ríi bëeb, kúdté rí apootarra na, bílíté wë dee tee'a' dí fi Sool a Yíkée waala ra, a dee wona' Yíkée díi na ra. Di wonte wa dee na húmú waareya' ri a fit yii lenke Yéesú në di Damaas ra.

²⁸ Kola'te baaha, Sool dalte ñéerë' a wa filib Yerusalem, dí na haal na dúh, na waare yii lenke Yíkée në, te neehay yin na.

²⁹ Di helay yëwúddë na wonu gerek ra bal, na goneel a wa, ndaa wa fi bëewí yaa na fahuu hawi húl.

³⁰ Keluu koy-yaayya ya filib ngémë yii baaha, wa kúrúté rí Sesare. Daaha, wa yejute ri waali Tarse.

³¹ Moklilay wa ow ra, bëy ílì janjaa, dala'te Yúdee, ñeete Galile níi Samari bëeb na anuu lah jaamma. Wa na baatuu yúh, na baatuu neeh Yíkée, te Ruuh-Pesenj tahte wa na baatuu caak.

Dee paya' Peer Ene ra

³² Di fi Peer, bi hom dí wëré filib gina faraah yérí bëewí Yéesú, lahte bis dí payte yérí yín Lidda.

³³ Laha' ri ra, dí otte bëyí hínú Ene. Bëe' lëfëñíd, hente kíil peeye dí fanohte ri tigal.

³⁴ Peer won dí tih : « Ene, Yéesú-Kristaa payce ro. Kolee fu yugusid afu tigal ku ! » Bëe' yíppée koloh.

³⁵ Oluu bëy Lidda a bëy Saron biti bëe' wahte ra, wa bëeb kúnsúté keeñni wa Yíkée në.

Kolohi Tabitaa búudé

³⁶ Húmú laha' belii dék Yope hínú Tabitaa, maanam Dorkas di gerek. (Iti fi tii baa daa fandaay). Di húmú taalibe. Di húmú dékë' pañ yin wun a habra'i ñékíddë.

³⁷ Hom homo níi dí keente jér jamanu yi yaaha, dí húlté. Bëewë ayute beyute búudé fë yugusute ri, fëndúté rí lasi hom sun fi faam fa sun.

³⁸ Taalibe yi bëy Yope koluute biti Peer ín Lidda, te bi gina wulay daaha, wa wolute ow ana woni Peer biti dí habra' wa yíppí ac gaaw.

³⁹ Lahuu taalibe ya wonute Peer baaha ra, dí yíppée koloh ñéerë'té a wa saañce. Laha' ri ra, dí kúrúté lasa sun hom búudé fë rë. Belebba yaalli wa húlú rë bëeb lebuute ri na looyu, na teebu ri búubbë yugus Tabitaa homa' ri leelii wa ra.

⁴⁰ Tígí daaha, Peer díhídté bëewë bëeb ñéerë'í, yekke na dñaj. Kola' ri dah, dí yísséhté búudé fë në won tih : « Tabitaa, kolee ! » Wona bah, belaa kúnissé illí otte Peer, kolohte tookke.

* 9:23-24 9.23-24 Jamanu yi yaaha, gin caak húmú wërelúu a míirí utte te híinté, kaa' biti haa' lah raa gina ay yoobe haal.

⁴¹ Peer onte ri ya' dí kolohte, antee dëek bëewí Yéesú a belebba yaalli wa húlú rë, teeþpe wa ri dí na pes.

⁴² Bëy Yope béeþ keluute yaa, te ow caak gémúté Yíkëe.

⁴³ Peer hompe yii maañce Yope daaha, di faam bëyí légéyë' hun hínú Simonj.

10

Wola'i Korney Peer na

¹ Lahte bëyí húmú Sesare hínú Korney. Di húmú kélfe goomal soldaarri bëy Rom na wonuu goomali Itali ra.

² Bëe' a bëy faami béeþ húmú bëewí pokuute Koope na te wa neehute ri. Di dékë' habra'i ñékíddí yëwúddë a dñan Koope faraah.

³ Lahte bis, wahtu éeyë filoon fi lahi na' leelu af, di filib yodad, malaaka di malaaka yi Koo haalte faami, won dí tih : « Korney ! »

⁴ Di na yeel malaakaa faana béeþ na saak, won tih : « Baaha yi Yíkëe ? » Malaakaa won dí tih : « Koope keloh-te dñanju, otte iñi wunna na pagid fu ñékíddë rë, hampe wa afi.

⁵ Leegi wole i ow Yope, wa pay bëe' hínú Simon na wonuu Peer ra, wa won dí ac.

⁶ Di hom faam bëyí légéyë' hun hínú Simonj, dék bük kísí fë. »

⁷ Saya' malaakaa na húmú won a ri ra, Korney dëekké ow ana di súrgë yí a soldaar yínë bi pokohete Koope na di soldaarra homu légéyí rë,

⁸ bilídté wë iña béeþ antee waa wol Yope.

⁹ Kéy fín fë, homuu wa waala wa na suu, na lebuu Yope ra, deef Peer lappe dñan Koope sun fi faam fa, bee laha' na' leelu af ra.

¹⁰ Yaab hampe ri daaha nék, nufa tasse ñam. Di homu pagid ñam, lahte yii feeñyohte ri.

¹¹ Di otte sun-Koo kúnséhté, lahte yii na cép né man ndíimii gaani nuffa habu habo nen, tíkéhté feey,

¹² heetti rabba béeþ homute filib : yee lahuu kot inil ra, yee na fasuu ra, a heetti yakka.

¹³ Lahte uni won dí tígí daaha tih : « Kolee Peer ! Hawe fu ñam ! »

¹⁴ Peer tahte won tih : « Damaay Yíkëe ! So' mi mësëy ñam yii kadduute, yii laday. »

¹⁵ Una wonil ri tih : « Yii Koope wonte biti lante, ngana haba' ri yii laday. »

¹⁶ Wa ñeyute unni yaa níi hente waal éeyë, ndíimée yíppée lawaat sun.

¹⁷ Filoon fi baaha, Peer hompe na níb iti fi yee wadti hen yee ot dí baa ra. Filib yaaha béeþ, bëewë Korney húmú wol wa ra meelsuute faam Simonj níi wa lahute íli faam fa.

¹⁸ Wa dëekrúté wonu tih : « Simonj fa na wonuu Peer ra ee faam fi bee a ? »

¹⁹ Peer hompe rek na níb sun fi yee ot dí ra, Ruuh-Pesenj won dí tígí daaha tih : « Ole ! Lahte bëewí éeyë yí ayute saamu.

²⁰ Yípée cép fu ñéerë' a wa. Ngana lah nuf ana na, daa mi wol wa. »

²¹ Tígí daaha, Peer céppé dëefidte wa won wa tih : « Bëe' na saamu dñon dñ so'. Don sohluu yi koon ? »

²² Wa wonu ri tih : « Kélfíi soldaarra na wonuu Korney ra daa wol fun. Di bëyí júþpé, neehete Koope te yëwúddë béeþ nawute ri. Malaaka di malaaka yi Koope daa túuy dí dëekröhú faami, dí keloh yee nay fu rii wone ra. »

²³ Léhínúu wë níi wocute ra, Peer wonte wa haal filib, hampe wa nee'ute daaha.

Yíilë' Koo kéy fín fë rë, Peer bëþpe waala wa ñéerüuté. I ow di koy-yaayya filib ngémë te dékú Yope ra ñéerüuté a wa bal.

²⁴ Bisa tíkëh né rë, dí lahte Sesare, deef dí fi Korney dëekké mboko yi a kooyyi gaanni, wa na sehu Peer.

²⁵ Laha' Peer faam fa ra, dí hom haal, Korney téebílëhté rí yedðohte kotta sígimídté rí.

²⁶ Ndaa Peer kélídté rí won dí tih : « Kolee dñ, so' mi ow kep ti dñ nen ! »

²⁷ Di hompe na goneel a Korney níi dí haalte faam fa, deeffe ow caak filib.

²⁸ Di won bëewë tih : « Don yúhúté biti yëwúddë mëmih cañ a ow kay mbée haal faam wa maan ? Ndaa Koope teeþpe so' biti ow waray haba' ow kay bëyí laday mbée kaa' cañ a dí.

²⁹ Daa tah dëekúu së' don dfa, so' mi yíppí koloh koloo mi acce. Leegi mi faha' yúh yee dëekúu së' don dfa. »

³⁰ Korney won dí tih : « Yiilsën aa', wahtu éeyé filoon fi homi na' leelu af ti bee nen, mi hom dñan faam so', bëyí bekoh búubbi na tak hente ffi së' jalañ,

³¹ won so' tih : "Korney, Koope kelohte dñan te ri halay iñi wunna na pagid fu nëkiddë rë.

³² Kon wole i ow Yope, wa pay dëekíd dë bëe' hínú Simon, na wonuu Peer ra. Di hom faam bëyí légéyé' hun hínú Simon, dék bùk kísí fë."

³³ Wona' so' bëe' unni yaa ra, mi yíppée wol i ow dëegú, fu acce ; eera ! Fun bëeb ayee ffi Koope ee, sìkírehí yee wol ro Yíkëe fun na ra. »

Gonli Peer faam Korney

³⁴ Tígí daaha, Peer bëbpe una won tih : « Mi anti yúh kah-kah biti Koope génentélëey ow.

³⁵ Bëyí në bëeb a heedi mín díi hen, dí neeh Koope te page yii júbpé, dñeef dí neba'te Koope.

³⁶ Don yúhúté biti Koope wola' bëy IsrayelUni Neba kúd jaammaa ra, te jaammii baaha, dí ñeya' ri Yéesú-Kiristaa na, dí fa daa Yíkíi bëewë bëeb rë.

³⁷ Don yúhúté yee lah Galile ra tikké Yúdée bëeb rë, filoon fi bee na húmú waariya' Sañ biti bëewë warutee bëtsú rë maan ?

³⁸ Don yúhúté biti Koope cépíté Ruuh-Peseñ sun fi Yéesú fí bëy Nasaret, onte ri doole maan ? Don yúhúté biti Yéesú húmú haalte ginna bëeb bal, dí na pañ yin wun, na pay bëewë yébítéh na ham wa ra maan ? Koope daa ñéerë' a ri daa tah dí mín pañ iñyah.

³⁹ Te fun fi yeh, fun i seede di iña pañ ri Yerusalem a ginni kayyi yëwúddë rë. Di antee daayu kurwah, hawute húl.

⁴⁰ Koope këlídíté rí waali éeyé fë, onte ri feeñiyoh ow.

⁴¹ Di feeñiyaay bëewë bëeb, dí feeñiyoh fun fi yee Koope maañ fun tanis fun henute seede yi ra, te fun ñamute, fun hanute a dí filoon fi bee këllé' rí Koo bùudé rë.

⁴² Di nahte fun waarii bëewë, fun seede biti daa ri bëe' Koope fal ri aattiya'i bëewë në pesu ra a yee húlú rë.

⁴³ Yonente ya bëeb wonute sun fi biti bëyí fí gém díi na, Koope ay ñee'ee díi na, baal bëe' bakaadfi. »

Cébí Ruuh-Peseñ sun fi bëewë yëwúd neh ra

⁴⁴ Bi hom Peer na won a wa na saañ, Ruuh-Peseñ yíppée cép sun fi bëewë në sìkíruú rí rë bëeb.

⁴⁵ Yëwúddë gémú Yéesú wani Peer ñéerúu daaha ra, affi wa kúnéhté oluu wa biti Ruuh-Peseñ fa na ona' Koope ra céppé sun fi bëewí yëwúd neh ra sah book.

⁴⁶ Wa yúhúu baaha biti wa keluute wa na wonu i wonad kay, wa na kañu gaanaa ki Koope. Tígí daaha, Peer won tih :

⁴⁷ « Daa míñ kaa' bëewí yee bëtsú filib mulub, wa fa Ruuh-Peseñ cép sun fi wa ti yen nen ra ? »

⁴⁸ Di antee naha' bëtsí wë di tii Yéesú-Kiristaa. Filoon fi baaha, wa dagute Peer wa hom i waal waa na daaha.

11

Billí Peer bëewë yee lah ra

¹ Filoon fi baaha, apootarra a koy-yaayya homu Yúdée rë keluute biti lahte bëewí yëwúd neh bal gémúté Unni Koope.

² Tílë' níí Peer nimilte Yerusalem ra nék, yëwúddë gémú Yéesú rë na capituu afa

³ wonu tih : « Fu haalte faam bëewí yëwúd neh te fu bokke a wa ñam ! »

⁴ Tígí daaha, Peer na an waa bílid iña lah ra bëeb yínë-yínë won tih :

⁵ « Mi húmú Yope ma na dñan, lahte yii feeñiyoh te so' filib yodad : mi ot yii kola'te sun-Koo na cép, man ndíimíi gaani nuffa habu habo nen tikkéhté feey hëbís së'.

⁶ Kénsë' mi filib ra, mi ot rabbi lahuu kot iniil, yee rab luuf, yee rabbi fasuu fasoo, yee i yak.

⁷ Tígí daaha, mi kelohte uni na won soo na tih : "Kolee Peer ! Hawe fu ñam !"

⁸ Mi won dí tih : "Damaay Yíkëe ! Yii kadduute, yii laday mësëy haal bùk së'."

⁹ Una kola'te sun wonil tih : "Yii Koope wonte biti lante, ngana haba' ri yii laday."

¹⁰ Funi ñeyute unni yaa níi hente waal éeyë, ndíimëe lawaatte sun.

¹¹ Wahtaa yíníi baaha, ow éeyë lahute faam fa húmú mí rë. Wa koluu Sesare wolu soo na.

¹² Ruuh-Pesen antee soo won tígí daaha tih : "Kolee fu ñéerë' a wa. Ngana lah nuf ana na." » Peer tíkké won tih : « Koy-yaayyi pëenë yée ke yen yee filib ngémë ñéerúu a so' yee ra, daa bedu so' Sesare, funi wa haalute faam bëe' wola' so' ra.

¹³ Di fi bëe' na anti bílid' biti dí ot malaaka haalte faami, won dí tih : "Wole i ow Yope, wa pay bëe' hínú Simon na wonuu Peer ra, wa won dí ac.

¹⁴ Di ay roo won unni nay roo müclé, doni bëy faamu bëeb."

¹⁵ Woca' bëe' bíllë, mi dal won rek, Ruuh-Pesen céppé sun fi wa fa faam fa bëeb, ti di húmú cépë' rí sun fi yen dalaanin nen.

¹⁶ Tígí daaha, nuf so' payte yee húmú won Yíkëe rë bitih : "Sanj húmú bëtsë' a mulub, ndaa dón, dón ay bëtsúu a Ruuh-Pesen."

¹⁷ Kon Koope tahid' wa oni baa ti di húmú tahra' ri yen nen bee gémúu yen Yésú-Kiristaa Yíkii yen na raa, mi yin na neh níi mí hécée a Koope ! »

¹⁸ Keluu bëewë unni yah, wa bëeb cépírúté keenñi wa, na kañu Koope wonu tih : « Bëewí yëwúd' neh sah bal, Koope onte wa níi wa mín lof pesad, wa liil pesa na dúmeh rë ! »

Janjii Añcos

¹⁹ Filoon fi bee hawuu Ecen húl rë, bëewë gémú rë moklu moklo níi tahte wa hasluute. I ow waq na suute níi Fénésí, yee suute Síipér, yee suute Añcos, ndaa waarii wa Unni Koope bëeb teem yëwúdfë në.

²⁰ Añcañ, filib fi baaha, lahte gémëh yí húmú filib fi wa dékú Síipér a Siren, suute Añcos na waariyu bëewí yëwúd' neh Uni Neba won sun fi Yésus-Yíkëe rë.

²¹ Wa ñéerúu a doolii Yíkëe, tahte níi i ow caak yíssúuté Yíkëe në, gémúté.

²² Keluu bëy ílì janjií Yerusalem baaha, tígí daaha wa yejute Barnabaas Añcos.

²³ Laha' ri dí otte mala cépíd Koope sun fi bëewë rë, keeña sosse níi sos, dí na won wa ham híin, wa baatti pokoh Yíkëe në.

²⁴ Di fi Barnabaas nagajek dí bëyí baahte, líiffé a Ruuh-Pesen, gémpé níi gém. I ow caak gémúu Yíkëe në daaha homa' Barnabaas daaha ra.

²⁵ Di kola' daaha, saańce Tarse saami Sool.

²⁶ Ola' ri ri ra, dí kúcté rí Añcos, wa bëeb ana homute kíil múlgús bëy ílì janja na daaha, yéeddúté ow caak. Te taalibe dëbpí dëekúu kercean Añcos daaha.

²⁷ Jamanu yi yaaha, lahte yonente yi koluu Yerusalem suute Añcos.

²⁸ Bëyí yínée waa na hínú Agabus ra, bi teeb dí Ruuh-Pesen, yampe na won bëewë biti yaabi misikke lej haal filib gina bëeb. Te di wona' ri ri, laha' dsaaha jamanaa homa' Kúlët nguur ka ra.

²⁹ Tígí daaha, taalibe ya koluute biti ow fi ow waa na bëeb yera' yee míi díi yera', woluu koy-yaayya homu Yúdée rë.

³⁰ Wa pagute yee wonu wa ra, yerute wa Barnabaas a Sool, woluute wa njíittí janjií bëy Yúdée.

12

Bëemí Saak a begi Peer kasu

¹ Jamanu yi yaaha, buura na wonuu Erot ra yampe na mokil i ow di bëy ílì janja.

² Di bëemréhté Saak koy-yaafi Sanj a jépíl.

³ Ola' ri biti yaa neba'te yëwúdfë rë, dí habrohte Peer bal filib feedi mbúurú njeñe ya.

⁴ Di haba' Peer dsaaha, bekke ri kasu, nahte goomal iniilli yéjké biti bina-bina bëeb soldaar iniil, wa éytée wohi. Filib fi yaaha bëeb, dí hampe nufi biti dí ay rii aattiye filib bëewë biti Paaga gét.

⁵ Peer téyúté hompe kasu, ndaa bëy ílì janja yabute na dagiru ri Koope rek.

Dee dúhë' Peer kasaa ra

⁶ Elgi bisa na waay Erot aattiya'i ra koon, Peer hompe na nee' hanndal soldaar ana. Di húmú pokalsuu a níh tiij ana, baatte biti i soldaar homute ílì kasaa na wohu.

⁷ Dee a d'eh, malaaka di malaaka yi Yíkëe acce, lasa b'eb na niiñ. Malaakaa hente Peer pok-pok laf araal yúunté rí won tih : « Yípée koloh ! » Níh yí tiinjña húmu' ya' ya ra yíppée pékiséh.

⁸ Malaakaa won dí tígí daaha tih : « Yugusee, fu bekoh ñafadcfu. » Peer paŋke yee won dí ri ra, malaakaa baatte won dí tih : « Bekee paltuu fu ñee tal so'. »

⁹ Peer ñete tala, na d'uh kasaa. Filib yaaha b'eb dí habaay biti yaa kah-kah, dí haba' biti rek dí hom heey.

¹⁰ Wa gétúté tígë homu wohoh ya d'eb d'ë, wa gétúté ana fa, wa lahute ílì tiinjka púlëh gina ra. Ílë kúnséhté fíi wë, wa d'uhuté. Dúhúu wë rë, wa tílúté wun-wun, d'ee a d'eh, malaakaa helte Peer.

¹¹ Tígí daaha, dí na anti yúh yee lah ra, dí won tih : « Mi anti yúh biti yaa kah-kah : Yíkëe daa wol malaakii, sëmlë'té së' ya' Erot a yii bosa na sehu yewúdfé biti dí ay soo rii paŋ koon d'a. »

¹² Gínikë' Peer baa ra, dí saańce faam Mari yaafi Sanj fa na wonuu Marka ra, d'ee i ow caak tee'uute d'aa Koo daaha.

¹³ Laha' ri labpe ílì faam fa ra, súrgë belef hínú Rode daa ac kúnsíri.

¹⁴ Yúhsë' rí un Peer ra, keeňa sos soso níi nufa paay sah kúnsíri ílë ; dí daay mukë, nimilte filib woni biti Peer daa ílë.

¹⁵ Wona' ri baaha ra, b'ewë na yabu ri dof, ndaa dí na baatti hínid woni biti yaa un Peer kaah. Tígí daaha, wa wonu ti yaa wadti hena malaakii kon.

¹⁶ Filib yaaha b'eb Peer yampe na lab ilë rek. Míllúu wëe pay níi wa kúnsúté ílë rë, oluwa ri, wa b'eb éemúté.

¹⁷ Tígí daaha, Peer paŋke yodad ya' yi woni wa biti unni wa banti d'uh sun. Laha' ri filib ra, dí bílïsté wë dee d'ührë' rí Yíkëe kasaa ra. Di wonte wa biti bal lah wa léhínún Saak a koy-yaayyi kayya filib ngémë baaha, dí antee d'uh saańce ílì kay.

¹⁸ Yílë' Koo kék fin fë, úlúm-úlúm fë misikke filib fi soldaarra, wa na meelantu tígë wadti ñee Peer ra.

¹⁹ Erot saamfohte ri níi ndaa bo', dí oluy. Di meellirohte soldaarra wohu ra, túuyë'té hawi wa húl. Erot antee koloh

Yúdée daaha saańce Sesare, dí hompe i waal dín fë.

Dee húlë' Erot ra

²⁰ Jamanu yi yaaha, d'ee Erot neeba'te b'eb Tíir a b'eb Sidon. Bi ñami b'eb Tíir a Sidon hom kola' gin Erot, wa fí yaa namutee pok biti wa pay oli. Wa gonlute a Balastus fa na tooppitoh iña faam buur ra, nahute ri habra', nda wani buur júbë'.

²¹ Yiin lah bisa habu wa oli ra, Erot bekohte búubí buur ki, tookke ñaani nguur ki na anti won waa na fíi b'ewë b'eb.

²² B'ewë b'eyrúté unni wa wonu tih : « A see ow kut na woneeh d'eh, Koope daa na won waay ! »

²³ Dee a d'eh, malaakii Yíkëe na pëyít dí, i cégín haalute ri dí húlté, ndah yee moommbira' ri ndami Koope ra.

²⁴ Daaha, unni Koope na baatti líwëlsé' na saań rek.

²⁵ Dúmlúu Sool a Barnabaas légéyí wë Yerusalem ra, wa nimilute Añcos ñéerúuté a Sanj fa na wonuu Marka ra.

13

Dee tansuu Barnabaas a Sool ra

¹ Di filib b'eb ílì janji Añcos, húmu lahate i yonente a i yéeddëh. Daa wa i Barnabaas, Simewoŋ fa na dëekúu Ñúul rë, Lúsíyús fi b'eb Siren, Manahen bee bani Erot fa húmu kúd Galile ra koruu kükëy rë, a Sool.

² Lahte bis, wa homute na jaamiyuu Yíkëe wa na ooru, Ruuh-Peseñ won wa tih : « Bérrí së' Barnabaas a Sool, wa paŋ légéyé dëekë' mí wë rë. »

³ Ooruwa, wa dagute níi wocute ra, tígí daaha wa tíkúté ya' yi wa sun fi Barnabaas a Sool, pékisúté wë suute.

Homi Barnabaas a Pool Síipér

⁴ Ruuh-Peseñ wolte Barnabaas a Sool, wa suute Selasi beyute gaal yullute Síipér.

⁵ Lahuu wa Salamine di Síipér rë, wa yabute na waariyu Unni Koope filib ílìyyë na d'aguu yewúdfé rë. Wa húmu ñéerúu a Sanj Marka, dí na habra' wa.

⁶ Wa húusúté Síipér b'eb níi wa lahute Pafos. Lahuu wa Pafos daaha ra nék,

wa tee'uute a luhusoh hínú Bar-Yéésú, dí yéwúdf. Di húmú mbata yonente oroh.

⁷ Di húmú non bëewë lebuu Sersus Pawlus, gëernéerí gina ra. Di fi Sersus húmú bëyí ñaañce. Lahte bis, dí dëekrëhté Barnabaas a Sool, ndah dí húmú faha'te sítiréhí Unni Koope níi faha'.

⁸ Ndaa dí fi luhusoha tii geregi hínú Elimaaas ra, na bot wa, na faha' yahi nuf gëernéerë, kaa' dí gém Yéésú.

⁹ Tígí daaha, Sool fa na wonuu Pool balra, líffé a Ruuh-Pesen, hente ri íl jak

¹⁰ antee rii won tih : « Do fu feloh gaan, fu paga' bos kep, fu seytaane, fu wonay dara yin wun ! Waalli Yíkée bëeb júbpé, ndaa fu dékë' faha'i dëllí wë ! Fii yeris yee na pañ fu ra a ?

¹¹ Caa fu ot leegi ! Yíkée ay bëyíd ya'i sun fu, fu búum kiis, fu olleh na'a. » Dee a deh, illí Elimaaas yíppée mireef, ñuussé túdf. Di gíndéeyéhté hatinni yaa bëeb na saam bëyí nooka ri.

¹² Ola' gëernéer yee lah ra, unna wonu sun fi Yíkée rë haalte ri níi dí yíppée gém.

Gonli Pool a bëy Añcos fi Písidi

¹³ Filoon fi baaha, Pool a bëewë wani ñéerúu rë haalute gaal Pafos, suute Perse di Pamfili. Sanj Marka taka' a wa daaha, nimilte Yerusalem.

¹⁴ Koluu wa Perse ra, wa beyaatute waala níi wa lahute Añcos di Písidi. Laha' bisa na hílsúu rë, wa haalute tígë na daguu yéwúdfé Koope ra, tookute.

¹⁵ Janjiyuu unna dúhë' téeríi Kootaa ra a téeré yí yonente ya níi wocce ra, njíttí tígë wolute ow waa na woni wa biti hena biti wa lahute yii wonun wa oni bëewë doole raa, wa mín beë una.

¹⁶ Tígí daaha, Pool kolothe bëyídsté ya'i won tih : « Don fi bëy Israyel a don fi bëewí kayya neehu Koope ra, sítiríi !

¹⁷ Koope fi yen fi bëy Israyel daa tanis caacci yen. Di baatte tala na homuu wa Ésip rë, dí antee wa naa dúhídf a ya'i bítte.

¹⁸ Hente yii mit kíil sabay iniil (40) dí kúdsté wë rí luufa, dí na mújídf wë.

¹⁹ Filoon fi baaha, dí mukilté heet paana Kanaan, yedte ginni wa caacci yen, hente yi wa.

²⁰ Homi caacci yen dín fë, wadtee mit kíil tíméer iniil a kíil sabay iip (450).

« Filoon fi baaha, Koope saamidste caacci yen i laman na kúrú gina níi a jamanii yonente Samiyel[☆].

²¹ Kola'te laman ki Samiyel, wa meelu buur. Tígí daaha, Koope tíkídsté wë Sawul hente buuri wa. Sawul koy Kís, dí non tali Benjsame. Sawul hompe kíil sabay iniil (40) nguur ka.

²² Cépíré' Koope Sawul ra, dí tíkídsté wë Dawit nguur ka, won tih : "Mi ot Dawit koy Yéssée. Daa ri bëe' neba' so' keeñ so' ra, dí ay pañ iña faha' mi ra bëeb."

²³ Di húmú gapa' wa ri, Koope dúhrë' Sëmléhí Israyel filib sétti Dawit, daa ri Yéésú.

²⁴ Balaa Yéésú ac, Sanj húmú wonte bëy Israyel bëeb biti wa lof pesad ndín, wa bëtsú.

²⁵ Te balaa Sanj húmú dúmél, dí won tih : "Don habuu biti daa mi wah ? So' mi bëe' na sehu dón da neh dé' ! Cée mi won dón : bëyí baa ee ac filoon fi so' ra, te mi haayayti liil kotti*." »

²⁶ Pool tíkké won tih : « Koy-yaayyee ke so' yeh, dón fi sétti Abraham, a dón fi bëewí kayya neehu Koope ra, Koope wola' yen unni, müclí yen.

²⁷ Bëy Yerusalem nék a kélfé yí wë yíih Yéésú daa ri wah, wa yíih yee won unna bíníyú yonente ya na janjiyu lahaa bisa na hílsúu faraah ra. Kaa'eeh wa pagute yee won unna ra, tíkúté Yéésú húl !

²⁸ Wa oluy yii míñ tah dí tíkú húl, wa anutee nah Pilaat hawi.

²⁹ Gétë' bee paguu wa ri iña húmú won Téerée sun fi bëeb níi wocce ra, wa cépírúté rí kurwha, dapute ri kolom.

³⁰ Ndaa Koope kélidsté rí bùudé,

³¹ te ri feeñiyohé bëewë wani húmú ñéerúu dala'te Galile níi Yerusalem ra bis caak, te bëewí yaa daa seede yi fíi bëewë woteh.

³² Fun fi yee nék, fun ayu waarii ron Uni Nebi beh : yee húmú gapu caacca ra,

[☆] 13:20 13.20 Saame 1 Samiyel 3.1-21 ; 16.1-13

* 13:25 13.25 mi haayayti liil kotti : Di gerek, bíníyú deh : te

mi yinte sah pëkísí níh yí ñafaðsi.

³³ Koope pagidte ri yen fi séttí wë níi mitte, bee këllé' rí Yéesú búudé rë. Ti dfaaha nen, Téerii kañaa ya wonte ri di kañii ana fa bitih :

*"Daa fu Koy so',
dala'te woteh mi Boffu."*[☆]

³⁴ « Koope kélidsté Yéesú búudé, nda faana banti yah. Di won dí tih :

"May ron on barke yi selate te wéerté, yee húmú gap mi Dawit ra."[☆]

³⁵ « Lahte tígí bínyúuté rí ílý kay, won tih :

"Fii yeris so' mi bëwú, búudé fí së' yah."[☆]

³⁶ « Di fi Dawit homa' ri jamanii ra, húmú panke yee faha' Koope ra, dí antee húl hacute hëbís caacci, búudé fí yahte.

³⁷ Ndaa bëe' Koope kélid dí búudé rë, búudé fí ñeyay yah.

³⁸⁻³⁹ Koy-yaayyee ke so' yeh, yúhí biti af Yéesú kep daa tah baala' bakaad na wonu. Kootii Mëyiis míneh tah Koope haba' ow bëyí júbpé ; bëyí gém Yéesú né bëeb, Koope ay rii haba' bëyí júbpé.

⁴⁰ Kon kélíi affon balaa yee bínyú téeré yí yonente ya ra kat don. Síkírii yee húmú won Koope ra !

⁴¹ *"Don fa wonuy yin soo na ra síkírii !
Affon ay kúnéh, don húl tík sun ;
ndée filib jamanee ke ron beh,
may ron pan yii fí yúhté biti ow daa billé
don dí koon
don ii rii méssi gém !"*[☆]

⁴² Dúhúu Pool a Barnabaas tígé na daguu yéwúddé Koope ra, bëewé d'agute wa biti bisa na hílsúu rë nimil raa, wa míñ ayaat, nimilaat gonla dalu wa baa ra.

⁴³ Filoon fi bee tasaaruu bëewé rë, yéwúddé caak a bëewí deefrute wa yooni wa ñeyute tal Pool a Barnabaas. Wa ñéerúuté na gonlu, Pool a Barnabaas na wonu wa biti wa ham dee baaha' Koope waa na ra híin.

⁴⁴ Nimila' bisa na hílsúu yéwúddé rë, wonoh biti bëy Añcos bëeb tee'uute síkírehí unni Yíkée.

⁴⁵ Oluu yéwúddé dee teyu bëewé rë, wa eeñjuute Pool na botu ri, na solsuu ri.

⁴⁶ Tígí daaha, Pool a Barnabaas d'apuy dara, wonu wa tih : « Unni Koope wadti

débpí waariyun don koon ndaa bi kaa'uu ron síkírehí wë teeba'te biti pesa na dúmhéh rë jomute ron. Leegi cée fun yísséh heetti kayya na book,

⁴⁷ ndée Yíkée túuycé fun yii bee won tih :

*"Mi falte ro fu hen niini heetta,
nda fu kúd unna na tah ow múc dë tígí
teem feey fa bëeb !"*[☆]

⁴⁸ Keluu bëewé yéwúddé neh unni yaa ra, keeññi wa sosse, wa na kañu unni Yíkée. Bëewé Koope tanis wa nay haale pesa na dúmhéh rë bëeb gémúté.

⁴⁹ Unni Yíkée hente lëyëj deyi baa bëeb.

⁵⁰ Yéwúddé koluu daaha nék olute bëlebbi gaan mûsëerré na jaamiyuu Koope ra a baha ya gina, bekute wa nuf, na moklu Pool a Barnabaas níi wa líkúté wë gin wa.

⁵¹ Líkúu wë rë, wa paagute pënë mí kotti wa, teebi wa biti wa homuy kaah, wa suute Ikoñum.

⁵² Wa fi taalibe ya Añcos nék, keeññi wa sosse níi sos, wa líifúté a Ruuh-Pesen.

14

Pool a Barnabaas di Ikoñum

¹ Lahuu Pool a Barnabaas Ikoñum ra, wa haalute tígé na daguu yéwúddé Koope ra bal, wa wonute wonni fí yúhté biti tahte yéwúddé caak a i ow kay caak gémúté Yéesú.

² Ndaa lahte i ow di yéwúddé yi kaa'uute gém, na yahu nuffi bëewí kayya yéwúddé neh ra níi keeññi wa haayte koy-yaayya filib ngémé.

³ Di filib yaaha bëeb, Pool a Barnabaas homute yii maañce Ikoñum daaha. Wa wëeliyúuté Yíkée, neehuy iña na wonu wa ra. Yíkée onte wa sañ-sañi paguun wa kimtaan a iñi éemilé'té, teeba'i biti mala na waariyu wa kola' dii na ra kaah.

⁴ Kola'te baaha, bëewé filib gina d'arute : bëewí yee ñéerúuté a yéwúddé, yee ñéerúuté a apootarra.

⁵ Yéwúddé a yee yéwúddé neh ra, wani kelfé yí wë cagute biti wa mokil Pool a Barnabaas, wa tap wa la' níi wa húl.

[☆] 13:33 13.33 Saame Kañaa ya 2.7   [☆] 13:34 13.34 Saame Isayii 55.3   [☆] 13:35 13.35 Saame Kañaa ya 16.10

[☆] 13:41 13.41 Saame Habakuk 1.5   [☆] 13:47 13.47 Saame Isayii 49.6

⁶ Yúhúu apootarri ana ya baaha ra, wa heguute yullute Likawni : di Lístér, Derbe a ginna hatinni yaaha.

⁷ Homuu wa ñeyi ílíyyí yaaha ra, wa yabute bal na waariyute Uni Neba.

Pool a Barnabaas di Lístér

⁸ Lahte bëyi húmú dék Lístér, di lëfëñíd ; di mësëy tíl ndah di límú lëfëñíd.

⁹ Lahte bis, di hompe na síkíreh iña na won Pool ra. Pool hente ri il jak, otte biti ngémí bëe' mí tah di wah,

¹⁰ di bëyídsté uni sun won di tih : « Kolee fu canj cot ! » Bëe' tébpé kolohte na tíl.

¹¹ Oluu bëy Likawni yee pañ Pool ra, wa wonu wonadi wa tih : « Ala ya yíssúu ow leegi cépúté yen na ! »

¹² Wa beyute tii ala fi wa Sës, téyírúté rí Barnabaas, wa téyírúté Pool ala fi wa Hermes ndah Pool daa wonoha.

¹³ Deef lahte yúulí húmú halaani gina, Sës hom hawruu na. Seeyohi Sës acce kúdsté i yuu fana yúulë, pokute wa capus kilik níi wunte, bani bëewë na fahuu hawri wa Pool a Barnabaas.

¹⁴ Ndaa keluu apootarri ana ya baaha, wa dårute búubbi wë, yípútée tap affi wa filib bëewë, na fogu sun wonu tih :

¹⁵ « Yee na pagu don yee ra yi yaawe ? Fun i ow kut ti don nen ! Fun ayu waarii ron Uni Neba, woni don biti don yeris yúullí yee lahay njiriñ yee ra, don yíssëh Koope fa na pes sak sun, feey fa, kisi fë a iña filib fi wa bëeb rë.

¹⁶ Húmú lahte jamanu yi fí yúhté biti di húmú yeris heetta yeddo bëeb sayuute a affi wa.

¹⁷ Kaa'eeh faraah di pagid bëewë wun, teeba'i dee man di baah ra : di ee don tobid ra níi meeyya laab, di on don don ñam níi keeññon sos. »

¹⁸ Filib wonnaa ke apootarra yaa bëeb, balaa wa ey bëewë níi kaa' waa hawid misikke.

¹⁹ Filoon fi baaha, lahte yëwúddí koluu Añcos di Písídí, yee koluu Ikoñum ayute bekute bëewë nuf, wa na tawu Pool la' níi wa habuu biti di húlté, wa fasute ri dúhrúté rí gina.

²⁰ Ndaa ayuu taalibe yi Yéesú wérúté rë, di kolohte nimilte gina. Yílë' Koo ra, di ñéeré'té a Barnabaas saañce Derbe.

Nimili Pool a Barnabaas Añcos

²¹ Lahuu Pool a Barnabaas Derbe ra, wa waariyute Uni Neba te i ow caak henute taalibe. Koluu wa daaha ra, wa nimilute ñeyaatute Lístér, Ikoñum a Añcos

²² wa na baatuu on taalibe ya doole, na wonu wa ham ngémë híin, wonu wa tih : « Balaa yen haal Nguur ki Koope, yen warutee ñee coono caak. »

²³ Gini pay wa bëeb wa tanis njíittí nay këllée bëy ílí janaa. Kola' baaha raa, wa dal d'an ñéeré' a oor, déjenéen wë Yíkée fë wa gémú dii na ra.

²⁴ Filoon fi baaha, wa húusúté Písídí suute Pamfili,

²⁵ waariyute Unni Koope Perse, anutee saañ Atali.

²⁶ Wa koluute Atali daaha, beyute gaal na nimilu Añcos di Sírí. Bëewë húmú déjenéenú wë Koope daaha, balaa wa húmú dal légyéí wë.

²⁷ Lahuu wa ra, wa dëekúté bëy ílí janaa bíllúté wë iña ñeya' Koope waa na bëeb pañke wa ra, a d'ee paga' ri níi bëewí yëwúd neh sah haalute ngémë rë.

²⁸ Pool a Barnabaas homute yee maañce a bëy ílí janaa di Añcos daaha.

15

Goneel sun fi yee lenke lecoh

¹ Húmú laha' bëewí koluu Yúdée ayute Añcos daaha na wonu koy-yaayya homu daaha ra biti wa lecuy ti di túuyé' rí kootii Mëyíis nen raa, wa ii múc.

² Pool a Barnabaas ñéerúuy yee wonu wa ra, yejuute wa taasa'i misikke. Bëewë bíllúu pok bitih, lah raa Pool, Barnabaas a i ow Añcos pay Yerusalem goneel a apootarra a njíittí janaa yee lenke yaa.

³ Tígí daaha, bëy ílí janii Añcos waaydute wa waali wa níi mitte. Koluu i Pool ra, wa húusúté Fénésí a Samari wa na bíllú d'ee yíssúu bëewí yëwúd neh Yíkée në rë. Keluu koy-yaayya unni yah, keeññi wa bëeb sosse níi sos.

⁴ Lahuu wa Yerusalem ra, bëy ílí janaa, njíittí wë a apootarra teertuute wa, wa bíllúté wë iña ñéyídf Koope waa na bëeb pañke wa ra.

⁵ Tígí daaha, lahte farisenji haalute ngémë tahute wonu tih : « Wëní bëewë

gémú te wa yëwúd neh ra biti wa lecoh te wa ñee yee túuyë' kootii Mëyíis dë. »

⁶ Wonuu woni baa ra, apootarra a njíittí janjaa dëekéntúuté olsohi yii baaha.

⁷ Uta' gonla ra, Peer kolohte won tih : « Koy-yaayyi yeh, d'on yúhúté biti Koope maañcee soo tanis leeloon, mi waariyid d'i bëewë yëwúd neh ra Uni Neba nda wa keloh ri, wa gém maan ?

⁸ Koope fa yúh yii hom keeñ ow bëeb rë, teeba'te biti d'i halay wa : d'i cépíté Ruuh-Pesen sun fi wa ti di cépíre' rí rí sun fi yen nen.

⁹ Di bisséey yeni wa yínë sah : gémë gémú wë rë daa tah d'i ladil keeñni wa !

¹⁰ Kon d'on kaañute Koope kaañi baaha nii don na séfú taalibe yi yee eni caacci yen a yen fi yee sah mësúy ríi míñ è ?

¹¹ Yee gémú yen ra biti kay, yen lahuu mal Yéesú-Yíkée në daa tah yen múc, te mali baaha daa tah wa fi yaa múc bal. »

¹² Tígí daaha, bëewë bëeb henute tid na síkíruu Barnabaas a Pool na bìllú kimtaanna a iñi éemílë' yë ñéyíd Koope waa na wa pagute wa ginni bëewë yëwúd neh ra.

¹³ Wocuu Barnabaas a Pool wona ra, Saak bëbpe una won tih : « Síkírii së' koy-yaayyi yeh mi won don !

¹⁴ Simon kola' bìllí yen bitih, débëenë nuf Koope payte bëewë yëwúd neh ra, tanisse i ow waa na, wa hen yii

¹⁵ te yee húmu bíníyú yonente ya ra ñéerëté a yii baaha. Nagajek Yíkée won Téerëe tih :

¹⁶ "Filoon fi baaha, may nimil.

May nimil

mi yípëet taantii Dawit,

taantaa bëp dë

mi béyrëet rí,

mi cégid rí.

¹⁷ Tígí daaha, heetti kayya bëeb ay soo saam so' mi Yíkée,
heetti kayya bëeb dëek mí, wa non soo na ra

ay soo saam.

Daa mi won don d'i, so' mi Yíkée

¹⁸ te mi wonte bëewë baaha nii wa yúhúté."[»]

¹⁹ Saak faatte won tih : « Yii baa daa tah mi ot biti yen banti tik bëewí yee yëwúd neh yee na yíssúu Koope na yee ra yii bitté.

²⁰ Yen ay waa bíníyé bíníyé, yen won wa biti kep wa banti ñam bo' yúul ndah laday, te wa banti pañ yee tappe njaaliyoh bëeb, wa banti ñam bo' fi rabi ooluy a bo' fi líssí ñifil.

²¹ Kílë níinén, i ow ee waariyu kootii Mëyíis gina ra, te lahaa bisa na hílsúu rë faraah, d'i ee janjiyu filib ilíyyë na daguu yëwúddë Koope ra. »

Yee habu njíittí janjaa a apootarra ra

²² Tígí daaha, njíittí janjaa a apootarra ñéerúu a bëy ilí janjaa bëeb habute biti wa ay yeje i ow waa na ñéerë' a Pool a Barnabaas, wa saañ Añcos. Wa tansute bëewí ana yi lahute un filib fi wa : Yúd fa na wonuu Barsabaas ra a Silaas,

²³ wolute wa kom bëewë húmu yëwúd neh ra unna bíníyú wë yee ra :

« Koy-yaayyi yeh, fun fi koy-yaayyon apootarra a njíittí janjaa na woduu d'on fa yëwúd neh dékú Añcos, Síri a Sílisí rë di tii yon a símée yén.

²⁴ Fun keluute biti lahte i ow di fun na ayute ginon, jaahlute ron a wonni wa, te deef fun húmu woluy wa.

²⁵ Yii baa daa tah fun bëeb ham biti fun tanis i ow, fun yeñ wa d'on na, wa ñéerë' a këewée ké fun yeh, Barnabaas a Pool,

²⁶ wa fa kaañu yaayi ñíinní wë ndah Yéesú-Kiristaa Yíkii yen ra.

²⁷ Yúd a Silaas nék, fun yeju wa d'on na biti daa wa haagun bùkkí wë léhín d'on unnee ke fun yeh.

²⁸ Fun olute biti yee habu fun a Ruuh-Pesen ra, daa ri biti fun ban d'on tik iñi bitté. Fun nahu d'on iñyeh, te míñeh ñak :

²⁹ d'on banti ñam bo' yúul, bo' fi líssí ñifil, bo' fi rabi ooluy, te d'on banti pañ yee tappe njaaliyoh bëeb. Don moytoh iñyaa bëeb rée, deef d'on pagute yii wunte.

« Eera ! Hëmíi wun-wun ! »

³⁰ Daaha, wa yejute bëewí ana ya suute Añcos. Lahuu wa ra, wa dëekúté bëewë gémú Yéesú në rë bëeb, yerute wa keedë bíníyú unna ra.

³¹ Janiyuu unna ra, keeññi bëy Añcos sosse níi sos di ona on wa unna doole ra.

³² Yúd a Silaas, bi húmú wa fi yaa i yonente, homute na gonlu a wa yee maañce unni kola' Koope na, na baatuu waa yeñ, na onu wa doole.

³³ Wa homute na i waal, koy-yaayya daaha anutee waa pëkís, dagirute wa waali wunte, wa nimil bëewë wolu wa ra na. [

^{34 *}

³⁵ Pool a Barnabaas tasute Añcos, wani i ow kay caak homute na yéedduu, na waariyu Unni Yíkée.

Daralsa'i Pool a Barnabaas waal

³⁶ I waal filoon fi baaha, Pool won Barnabaas tih : « Kooja, yen saañ yen ñeyaat ginna húmú waariyuun yen unni Yíkée rë bëeb, yen yér koy-yaayya níi yen yúh yee homuu wa ra. »

³⁷ Barnabaas nék faha' biti wani Sanj fa na dëekúu Marka ra daa ñéerúun waali wa.

³⁸ Ndaa Pool tahay biti Sanj ñéerë' a wa, ndah daa ri húmú hel wa Pamfili, lúsdëy légéyí a wa.

³⁹ Hécé'í wë misik misiko níi wa bísúuté waal. Barnabaas küréeléhte Marka, haalte gaal bebpe waali Síipér.

⁴⁰ Di fi Pool nampee tanis Silaas, koy-yaayya dagirute wa, déjenéenúté wë Yíkée, Pool a Silaas suute.

⁴¹ Wa ñeyute Síri a Sílisí na baatuu on bëy ilí janjaa doole.

16

Ñeyi Timoote tal Pool a Silaas

¹ Kola' Pool Sílisí, dí ñeete Derbe, antee saañ Lístér. Di Lístér daaha, lahte taalibii hínú Timoote, yaafa yéwúdí haalte ngémë, ndaa boffa gerek.

² Koy-yaayya filib ngémë dékú Lístér a Ikoñum ra seedeyirute ri iñi wunte.

³ Pool cañke küréeléhi wa ñéerë'. Tígí daaha dí leccfohte ri, ndah yéwúdë dékú hatinni yaaha ra bëeb yúhúté biti boffa gerek.

* **15:34 15.34** Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yee beh : *Di fi Silaas nék hampe biti ay tase Añcos daaha, tahte níi Yúd a afi daa nimilu Yerusalem.* * **16:10 16.10** Fun : Bëe' bíní téeríi bee ra a Pool daa na húmú hoñci ñéerúu.

⁴ Wa koluute suute. Gini wa ñee na bëeb, wa won bëewë yee habu apootarra a njíittí janji Yerusalem ra, won wa ñeyi na.

⁵ Daaha, bëy ilí janjaa na baatuu gém, bisi yílëe Koo bëeb i ow kay haale ngémë.

Yodada teeb Koo-Yíkée Pool ra

⁶ Bi kadda' wa Ruuh-Peseñ wa waare Unni Koope Aasi, wa ñeyute Fírisí a Galasi.

⁷ Tílúu wë níi wa lebuute Mísíi rë, wa homu saañ Bítiní koon, Ruuhi Yéesú kadda'te wa.

⁸ Tígí daaha, wa húusúté Mísíi suute Torowas.

⁹ Daaha, Koope teebpe ri yodad elgin, dí otte bëyí dék Maseduwaan cañke na dñi dí won tih : « Lah ñeye Maseduwaan fu hílíp fun ! »

¹⁰ Filoon fi yodadi baaha rek, fun* yípúté koloh waay waali Maseduwaan, ndah wéerté fun biti Koope daa dëek fun waarii bëewë dín fë Uni Neba.

Dee haala' Lídí ngémë rë

¹¹ Tígí daaha, fun haalute gaal Torowas daaha, fun teerute Samotaras. Yílë' Koo ra, fun ñeyute Neyapolis,

¹² koluute daaha suute Fílíp, gina lukki lah solo di deyi Maseduwaan da, bi bëy Rom daa ilífu rí. Fun homute i waal daaha.

¹³ Laha' bisa na hílsúu yéwúdë rë, fun dühúté gina na suu búk laahin, yaakaari biti fun ay ot tígí fun ay naa dñeef yéwúdë dage. Lahuu fun ra, fun tookute na gonlu a belebbá dñeefu fun daaha tee'uute ra.

¹⁴ Filib fi belebbá, lahte bi hínú né Lídí, dí kola' Catir, dí yaaya' cíup luum, te ri na húmú jaamiyoh Koope. Di hompe na síkíreh fun, Yíkée kúnissé keeña níi yee won Pool bëeb dí tík nufi na,

¹⁵ dí yeeltee bëtsú bani bëy faami bëeb. Filoon fi baaha, dí dñi cañke fun won tih : « Hena biti don habuu so' bëyí gémpé Yíkée né rëe, éyí don hanlid so' faam. » Te ri cagohte fun níi fun tahute.

Téjí Pool a Silaas

16 Lahte bis, fun homu saañ tígí fun míñ née d'eef yëwúddé dage, fun tee'uute a súrgë beleb bi laha' yébítéh, tah dí díkisé yii na ac fíi. Te yee na pañ dí baa ra na kom kélfe yí hélis caak.

17 Belaa ñeete talli funi i Pool na daañnjoh won tih : « Béewí yee súrgë yí Koope fa sunaa-sun ! Wa teeбу ron waala nay tahe d'on múc dë ! »

18 Yílëe Koo faraah, belaa paga' yaa. Laala' Pool iñi ra, dí yísséhté belaa na won yébítéh fë tih : « Mee roo rii túuy dë di tii Yéesú-Kiristaa, yedde belii beh. » Una na lús yébítéh fë yíppée yeris belaa.

19 Oluu kélfe yí belaa biti iñi wa béeëb yahte ra, wa yípútée ham Pool a Silaas kúrúté wë këem fíi njíittí gina,

20 fíi wa fi aattiyoh ya, wonu tih : « Béewí yee poysuute gini bee pasar a iña na wonu wa ra. Wa i yëwúd,

21 te baah ya na yéeddúu wë rë fun míñh wëe tah, fun míñh née ñee, ndah fun nonu Rom. »

22 Dúukélí bëewë ñéerúuté a wa bal na yejuu Pool a Silaas na. Aattiyoh ya fúullírúuté yéré yë faanni wa, labduute wa laraw.

23 Fúudfúu wë wë laraw níí wocce ra, wa téyúté wë kasu. Di fi wohoha nék wonute biti dí hel nuf Pool a Silaas na.

24 Wonuu ri yii baa ra, wohoha kúdsté wë lasa hom ndooy-ndooy ki kasaa ra, jatañke kotti wa.

25 Laha' leelii elga ra, Pool a Silaas homute na d'agu Koo na yekku, bëewí kayya kasaa na síkírúu wë.

26 Hom homo níí feey fa hégyéhté hégyéhí misikke, níí hégyicé tígë yípëh tabahi kasaa feey ra, illí kasaa béeëb yíppée wërséh, níh yí tiijja pokuu bëewë kasaa ra béeëb pékiséhté.

27 Yúunë' wohoha otte illé béeëb wërséhté rë, dí haba' biti bëewë kasaa heguute, dí fúulté jépílí saañ naadée koon.

28 Tígí daaha, Pool fonke sun won dí tih : « Bëýt ! Ngana pañ dí, fun béeëb ayeh ! »

29 Kela' wohoha woni Pool, dí meela'te hawaanaa, yíppée hen lasa darac faana

béeëb na saak, yeddohte kotti Pool a Silaas.

30 Di dúhídté wë ëssín, meelte wa won tih : « Yaawi yeh, mi wadti paga yi níí mí múc ? »

31 Wa wonu ri tih : « Gémé Yéesú-Yíkëe në doñ fay múc, do a bëy faamu béeëb. »

32 Wa koluu baaha, na waariyu bëe' a bëewë homu faami ra béeëb unni Yíkëe.

33 Di fi wohoha bëbpe wa wahtii baaha elga, kúdsté wë puulli wa hosute. Wocuu wa ra, dí bëtsúté bani bëy faami béeëb.

34 Koluu wa daaha ra, dí wonte Pool a Silaas lap faami sun, dí yedte wa ñam. Keeñ bëe' a bëy faami béeëb sos soso níí di yee gémúu wë Koope ra.

35 Yílë' Koo ra, aattiyoh ya wolote i alkaati wohoha na woni biti dí yeris Pool a Silaas.

36 Wohoha acce léhíni Pool baaha won dí tih : « Aattiyoh ya woluite deh woni biti d'on yeddu. Don míñu saañ leegi a jaamma. »

37 Ndaa Pool won alkaati ya tih : « Wa labuu fun laraw fíi bëewë béeëb d'eef wa aattiyuuy fun te fun nonu bëewë Rom ilíf wë rë. Teyay bah, wa maagute fun kasu, wa na anuu faha' ñeya' feey dúhíd fun kasaa a ? Baa fun míñh rí tah ! Lah wa fi yaa daa wa ayrun affi wa dúhíd fun ! »

38 Alkaati ya payute léhínúté aattiyoh ya unni yah. Keluu wa biti Pool a Silaas nonu bëy Rom ra, wa tíitúté níí tíit.

39 Wa fi aattiyoh ya koluu daaha, d'eefrute wa kasiin baaluute wa, dúhrúté wë, na anuu waa d'aj wa koloh gina.

40 Dúhúu wë kasaa ra, Pool a Silaas suute faam Lídí. Oluu wa koy-yaayya daaha wa baatuutee waa on doole níí wocce ra, wa koluite daaha suute waali wa.

17

Pool a Silaas di Tesalonik

1 Koluu wa Fíláp wa beyute waali wa ra, wa ñeyute Amfipolis a Apoloni suute Tesalonik. Tesalonik daaha, lahte tígí yëwúddé d'aguu Koope na.

2 Di na baaha' rii pañ, Pool payte dín fë. Di paya'te dín fë yii mitte bis-hilsëe éeyë, na goneel bëewë filib yii lenke unna Téerëe.

³ Di na poysiid wa unna, na teeb wa biti Téerëe wonte biti Buura Koo fal ri ra wadtee ñee mok, dí koloh búudé ; dí na an waa won biti Yéesú fë na wona' wa ri ra, daa ri Buura Koo fal ri ra.

⁴ Daaha, lahte yewúddí fí yúhté biti gémúté woni, wa deefrute Pool a Silaas. Lahte Gerekki na húmú jaamiyuu Koope. Filib fi wa, lahte caakki ñeerúuté a wa bal, a belebbi caakki lahute tii.

⁵ Yii baa tahte yewúddé eeñnuute wa, ñeyute waalla saamute i lëmbéyid, négírúuté mboolo bekute wa nuf, jahsuute gina. Wa koluute suute faam Sasoñ saami Pool a Silaas wa kúd wé këem.

⁶ Bi deefuy wa Pool a Silaas daaha, wa habute Sasoñ a i ow di koy-yaayya filib ngémë, kúrúté wé fíi njíttí gina na dcaañjuu wonu tih : « Bëewë powu ēldúnë rë lahute deh,

⁷ te Sasoñ bekke wa faami ! Bëewí yee béeb iña na pagu wa ra ñeeréey a yee naха' buur ra, ndah wa wonu ti oroh, lahte buur kay hínú Yéesú. »

⁸ Keluu mboolo ma a njítté unni yah, yaa nebaay wa dalaa,

⁹ tahte Sasoñ a bëewí kayya míllúu waa yed héliis wa ham na'-na', wa na anuu waa yeris. Gina seemmi fayu raa, wa nimiliid wa wa.

Kofeel ka keen sun fi wa Bere ra

¹⁰ Koo na elek rek, koy-yaayya filib ngémë daaha yípútée yeñ Pool a Silaas Bere. Lahuu wa dín fë rë, wa suute haalute tígé na daguu yewúddé Koope ra.

¹¹ Bëy Bere nék luku bëy Tesalonik fa koluu wa ra yúunéh, ndah wa síkírúuté Unni Koope nuffi wa. Te yílëe Koo faraah, wa janji Téerëe, wa olsoh nda iña na won Pool ra ñeete waal.

¹² Ow caak waa na gémúté, te di filib Gerekka, belebbi lahute tii a i ow yaal caak gémúté bal.

¹³ Yewúddí bëy Tesalonik nék keluu wa biti Pool ín waare Unni Koope Bere ra bal, wa ayute daaha bekute mboolo ma nuf, jahsuute wa.

¹⁴ Tígí daaha, koy-yaayya yípútée kúd Pool waal bük kísí, ndaa Silaas a Timoote tasute Bere daaha.

¹⁵ Bëewë bedu Pool ra kúrúté rí níi Aten. Wa na lahu dín fë, na nimili ; Pool kéyré'té wé Silaas a Timoote na woni wa biti wa yíp díi cfeef dín fë.

Homi Pool Aten

¹⁶ Bi na hom Pool Aten daaha na seh Silaas a Timoote, keeña díumpé ces di dee líife' gina yúul rë.

¹⁷ Di yeelti paya' tígé na daguu yewúddé Koope ra, dí gonle a yewúddé a bëewí kayya na jaamiyuu Koope ra, dí paye këemí gina faraah gonle a bëyí bani míin née tee'a'.

¹⁸ I yíkée af húmú në na gonlu a ri bal : yee nonu taalibe yi Epikuur, yee nonu taalibe yi Senoñ. Filib fi wa, lahte yi wonu tih : « Pereemohi bee won yi búkí bal ? » Lahte yi oluu wa Pool na waare sun fi Yéesú a kolohi búudé, wonu tih : « Man hen daa raa, dí won sun ala yi yen yíih wé nen dih ! »

¹⁹ Tígí daaha, wa bëyute ri, kúrúté rí këemë na wonuu Arewopaas ra, meelute ri wonu tih : « Fu míin fun teeb iñi hassa na yéeddé' fú rë è ? »

²⁰ Fun kéllyu yee búkú yeh ! Teeb fun iti fi wa. »

²¹ Bín fë nagajek cfeef bëy Aten, dohanéemmë filib fi wa béeb hom enduu goneel a síkíreh yii hente has rek.

²² Tígí daaha, Pool canke leelii bëewë këemë, won tih : « Don fi bëy Aten, so' mi otte biti don tíkúté nuffon dñan lool.

²³ Ndée nagajek, tiléesë' mi filib ginon mi otte yúullén rë, lahte na sah bi bíníyú : "beh, bi bee fun yíih rí rë". Kon bee yíih don baa don na jaamiyuu ri ra, mi ac waarii ron yii lenke sun fi dëh :

²⁴ Koope fa sak ēldúnë a iña filib béeb rë, dí fa daa Yíkíi sun a feey ra, dékéh faam fi nay rii jaamiyuu, bi ya' daa tabahri.

²⁵ Di sehay yin ya' ow bal man biti dí ñakke yin nen, ndah daa ri na ona' pes, daa ri kúd ñíin a yii tas béeb.

²⁶ Di débpí sak ow yínë kut. Di ñeya' bëyí yíníi baa na sakke heetta béeb nda wa hasla' feey fa béeb. Deef dí lecce wahtu ya filib kílë béeb (líyyë, a yoh ya a yii tas), a líyyë warun waa dék dë*.

* 17:26 17.26 ilíyyë warun waa dék dë : Lahte bëewí habuu ri dëh : tígé nay teye pes ow ra.

²⁷ Don ot Koope paga' ri daaha, lah yúhí biti rek dí faha' biti bëewë saam dí, wa lahe yaakaar oli, labee saye, añcaj deef dí wulaay ow yinë sah yen na.

²⁸ Daa ri tah yen na pesu, daa ri tah yen na hégiyúu, te daa ri tah yen hen, ti di húmú wonuu ri i ow di bëelúyén nen na wonu wa bitih : "Yen koyyi kay !"

²⁹ Kon yen hen koyyi Koope raa kay, yen waruy haba' biti Koope mada' a yii tibúu úris, tiij héliis mbée peluu la', bi ow daa níb dí, yugusse ri a ya' yi !

³⁰ Koope nék yeellilay bëewë di jamanaa húmú yíh wé ré ré. Leegi dí faha' biti wa bëeb, a tígí mí hom ow bëeb lof pesad.

³¹ Yuhí biti dí saampe bisa nay rii aattiyyee bëewë bëeb aattiya'i júspé ré, falte ow, déjéenté rí yii baaha. Di teeþpe bëewë bëeb baaha níi lante, bee këllé' rí bëyí baaha búudé ré.

³² Keluu bëewë Pool na won ban koloh búudé, lahte bëewí na këekkilýú rí, ndaa lahte yi na wonu biti kodee raa wa ay ac sikkiréhi.

³³ Tígí daaha, Pool dûhté leelii wa, saañce.

³⁴ Añcaj, filib mboolo ma, lahte bëewí deefrute ri woni, gémúté : filib fi wa, lahte bëyí hínú Dénis non aattiyyoh ya këemë na wonuu Arewopaas ra, a belii hínú Damaris a i ow kay.

18

Homi Pool Korente

¹ Hela' Pool bëewë Arewopaas daaha ra, dí kolohte Aten saañce Korente.

² Laha' ri ra, dí tee'a'te a bëyí hínú Akilaas, dí yewúd, límúu Ponto, belaa hínú Pírisil. Deef bëe' anti kola' Itali bani belebi, ndah buura na wonuu Külét ré daa húmú won yewúddë bëeb koloh Rom wa saañ. Di fi Pool payte deefidte wa.

³ Bi wa bëeb i yugusoh taanta bani wa boku légéy, dí yeeltee hom waa na, na légéy.

⁴ Lahaa bisa na hílsúu ré faraah, Pool bëeb un tígé na daguu yewúddë Koope ra, waareye yewúddë a yee yewúd neh ra bëeb.

⁵ Silaas a Timoote koluute Maseduwaan tígé húmú hela' wa Pool ra, deefrute ri Korente. Ayuu wa ra nék, Pool yeeltee teem waaraa, na ñee yewúddë na won wa biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra.

⁶ Ndaa yewúddë kaa'uute tah iñá na won dí ra, na solsuu ri ; tígí daaha, dí paanjke pëndë më búubbí, won wa tih : « Ay teye affon, mi paanjke yee mí mí ré. Leegi, cëe mi yuloh bëewë yewúd neh ra. »

⁷ Kola' ri daaha ra, dí saañce faam bëyí na jaamiyyoh Koope hínú Títiyús Yóstús, dék hëbis tígé na daguu yewúddë Koope ra.

⁸ Njiidí tígé na daguu ra hínú Kírispús. Di fi baa gémpé Yikée, dí a bëy faami bëeb bal. Caakke i ow di bëy Korente, keluu wa unni Pool ra, wa gémúté, te wa bëtsuté.

⁹ Elga ín, Yikée feeñiyohte Pool filib yodad won dí tih : « Ngana neeh, wone fu saye fu banti héddéh,

¹⁰ mi ot doo na. Ow ii roo pañ yin ndah mi caakke ow gini beh. »

¹¹ Daaha, Pool hompe Korente daaha yii mitte kíil a caan dí na yedid bëewë bëeb yii lenke Unni Koope.

Kúri Pool fii gëernéer Galliyon

¹² Jamanaa hena' Galliyon gëernéeri Akaay ra, yewúddë bokute yejuute Pool na, kúrúté rí këemí buur

¹³ wonu tih : « Bëyí bee hom yeja' bëewë jaamiyad kay bi ñéeréey a Kootaa. »

¹⁴ Pool na faha' won, Galliyon loffe yewúddë won tih : « Don fi yewúddí yeh, dón wonun so' biti dí pañ bëos mbée kofeel gaan koon, tin mi sikkiréh rën moos.

¹⁵ Ndaa yaha biti dón keldúuy keldëe di wonad, di i tii, a yii lenke kootii dón raa, baa mi noneh na ! Don daa yuhú ! »

¹⁶ Tígí daaha, dí líkké wé këemë.

¹⁷ Koluu wa daaha, wa habute njíidí tígé na daguu yewúddë Koope ra hínú Sosten, wa na hawu ri hëbis këemë daaha, ndaa Galliyon yeelay wa sah.

Nimili Pool Añcos

¹⁸ Filoon fi baaha, Pool homaatte yii maañce Korente daaha, dí antee takoh koy-yaayya, ñéeré'té a Pírisil a Akilaas

haalte gaal bëbpe waali Síri. Di húmú liiltée nenoñ Sañkere koon, ndah lahte yii dí gapanta'te ri a Koope.

¹⁹ Lahuu wa Efes ra, Pool helte Pírisíl a Akilaas, saañce tígë na d'aguu yéwúddë Koope ra, na goneel a yéwúddë.

²⁰ Wa fi yaa wonute ri hom daaha níi fíi ndaa ri kaa'a'te.

²¹ Na koloh ri waa na daaha ra dí won wa tih : « May nimil ginon hém neba' Koo ! » Di haalte gaal Efes daaha, saañce.

²² Tílé' gaala níi lahte Sesare ra, dí d'ebpí pay Yerusalem wodohi bëy ilí jañaa daaha paay, dí na anti saañ Añcos.

²³ Di hompe i waal daaha antee koloh saañce, húussé Galasi tíkké Fírisí na toñ taalibe ya nda wa ham ngémë híin.

Homi Apolos Efes a Korente

²⁴ Húmú laha' bëyí hínú Apolos acce Efes. Di yéwúd te dí bëy Iliksaandiri. Di húmú yoonte Téerée níi níycé te ri míñ won.

²⁵ Di húmú teebute yii lejke waali Yíkée. Di húmú sawoorte níi sawoor, te dí húmú waareya' iñi Yéesú yéeddée wë yéeddë'í ñeete waal, ndaa bëtsë yúh rí rë húmú teem bi Sañ.

²⁶ Di hompe tígë na d'aguu yéwúddë Koope ra na won iñi wéerë'té rí. Síkíruú rí Pírisíl a Akilaas níi wocce ra, wa dëekúté rí, baatuute rii ladil waali Koope.

²⁷ Filoon fi baaha, Apolos kolohte biti saañ Akaay. Koy-yaayya Efes daaha habruute ri na, bínýúté un kéyrúuté rí bëy ilí jañii Akaay, woni wa biti wa taha' Apolos a ya' ana. Laha' ri ra, Koope onte ri níi tahte dí lahiste bëewë haalu ngémë rë njiriñ mi gaante níi gaan, ndah

²⁸ woni bani yéwúddë féenngiyë' rí bëeb, dí ey wa fíi bëewë. Di ñeya' wa unna Téerée teeë wa biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra.

19

Homi Pool Efes

¹ Bi na hom Apolos Korente, Pool ñeete deya lukki bëyrëh gina ra saañce Efes. Laha' ri ra, dí ceeffe na i taalibe,

² dí meelte wa won wa tih : « Haaluu don ngémë rë, Ruuh-Peseñ céppé sun fon

a ? » Wa lofute ri wonu tih : « Fun kéllúy ban Ruuh-Peseñ kéllé sah ! »

³ Tígí daaha, Pool meelaatte wa won tih : « Kon don bëtsú bëtsí bih ? » Wa wonu ri tih : « Fun bëtsú bëtsí San. »

⁴ Pool won wa tih : « Bëtsë na húmú bëtis San bëewë rë, teeëba' biti wa lofute pesad ; te ri húmú wona' bëewë biti lahte bëyí na ac filooni, wa wadti gémún dí, te bëyí baaha Yéesú. »

⁵ Keluu taalibe ya unni yah, wa bëtsúté di tii Yéesú-Yíkée.

⁶ Pool tíké' wë ya' daaha nék, Ruuh-Peseñ haalte wa, wa na wonu i wonad kay, na léhínú unna ñeyid Koope waa na ra.

⁷ Wa fi bëewë warutee mit ow sabboo a ow ana.

⁸ Pool hompe Efes daaha, faraah dí aa waali tígë na d'aguu yéwúddë Koope ra, bëye un gonle a bëewë waareye wa yii lejke Nguur ki Koope. Di húmú kaañce iña na won dí ra, hompe daa yii mitte ceyín éeyë.

⁹ Ndaa i ow waa na dahuute iñi, kaa'uute gém, faaliyuuy iña na won dí sun fi waali Yéesú-Yíkée rë fíi bëewë bëeb. Tígí daaha, Pool millé' wëe hel helo, bëbpe taalibe ya kúdsté wë tígë në yéeddë' Tiranus ra, faraah dí gonle a wa.

¹⁰ Di hompe a wa kíil ana daaha, tahte níi bëewë dékú Aasi, yéwúddë a yee yéwúd neh ra bëeb keluute unni Yíkée.

Kimtaanna lah Efes ra

¹¹ Koope ñeya' Pool na Efes daaha, pañke kimtaanni gaante.

¹² Daaha, bëewë húmú bëyuu líllí lebpe faan Pool ndín, kom wa jériddë, yee jérrí wë pún, yee yébítëh yë yeris wa.

¹³ Húmú lahte naah yi yéwúddí na húmú wérú líkdí bëewë yébítëh në hílp wë rë. Tígí daaha, wa namutee étid na ñee'uu tii Yéesú-Yíkée lígí yébítëh yë wone tih : « Daa mi túuy dë di tii Yéesú-Yíkée fë në waare Pool ra, dúhé bëyí bee na ! »

¹⁴ Húmú lahte ow yaal paana yi húmú henuu daaha bal. Seeyohi gaani yéwúdí hínú Sewaa daa lím wë.

¹⁵ Lahte bis wa homu ñeyi kotta, yébítëh fë won wa tih : « Mi yúh wa daa Yéesú te mi yúh wa daa Pool bal, ndaa mi

yéeh rën ; don daa i wa níi don na wonu so' baaha ? »

¹⁶ Bée' yébítéh fë ham dí ra yíppée húdëh sun fi wa lukke wa doole, mokil wa moklo níi naaffe búubbí wë, wa heguute dühúté faam fa a faan holon, a gaañni misikke.

¹⁷ Béy Efes, yewúddë a yee yewúd neh ra béeëb keluute yaa. Keluu wa ri nék, wa titú tité níi na kañu tii Yéesú-Yíkée.

¹⁸ Filoon fe, lahte bëewí caakki húmú gémúté Yéesú, ayute na wonu iñi bossa pagu wa ra.

¹⁹ I naah caak kúrúté téeré yí wë fii bëewé béeëb tamute wa. Olsuu bëewé dee wadti teya cadum fi téeré yë rë, wa hente hélíis caak*, hélsí míñ yíníl ow sabboo a ow pëenë níi hen kíl sabboo !

²⁰ Daaha, unni Yíkée na baatti líiwëlsë', na baatti teeëba' doolii.

Haaylohi bëy Efes

²¹ Filoon fi baaha, Pool hampe biti dí ñee Maseduwaan a Akaay, dí saañ Yerusalem. Di wonte nufi biti dí lah dín fë rée dí wadtee pay Rom bal filoon fe.

²² Tígí daaha, dí yeñce ow ana di bëewé na habruu ri ra, Timoote a Erasta, wa suute Maseduwaan, dí fi baaha tasse hompe i waal Aasi daaha.

²³ Waalli yaaha, gina hégyéhí hégyéhí misikke ndah waali Yéesú-Yíkée.

²⁴ Bín fë, deef lahte sisibí hínú Démétíriyús, hom tibë' netli yúulë hom ala fa na wonuu Artemis ra, te ri caaka' yin na bani bëewé na légéyú a ri ra.

²⁵ Di payte négiré'té bëewé wani boku légéyí baa ra béeëb na yah nuffi wa won tih : « Yaawi yeh, ma na wodoh ron di tii yon a símée yén. Don yúhúté biti iña lahuu yen da béeëb kola' légéyí beh.

²⁶ Filib fi baaha, don olute mbéeë don keluute biti mbata Pool fa na wonuu ra wonte biti netli ow daa yugus dí a ya'i haanaa, tikkiyay dara. Ow caak nék gémúté woni di Efes deh ; teyay Efes don, ndaa deyi Aasi béeëb ow caak gémúté woni.

²⁷ Yii baa yulid yahri yen, te ii teem yahri yen doj ndaa ay kéenid yúulë níi

Artemis fi gaana ii lahil maakaama, dí fi Artemis fa bëy Aasi béeëb a bëy éldúnë béeëb yúulú díi na ra ! »

²⁸ Keluu bëewé wonni yah, keeñni wa béeëb yíppée koloh wa na fogu wonu tih : « Artemis fi bëy Efes daa gaan kaah ! »

²⁹ Gina béeëb kolohte. Bëewé habute ow ana yi dékú Maseduwaan, yi na ñeerúu a Pool, wa fi Gayus a Aristarka, wa béeëb maabbayute yullute këemí gina.

³⁰ Tígí daaha, Pool na yuloh haal filib bëewé, ndaa taalibe ya kadduute ri.

³¹ Lahte sah i ow gaan di nguur ka wa kooyyi Pool, woluute díi na woni biti dí banti pay këemín.

³² Yaaha béeëb, deef këemë paameeh : yee daañjee woni dee raa, yee daañjee woni yin kay, te ow caak waa na yíih yee tah bëewé tee'a' daaha ra.

³³ Lahte bëewí wonute bëyí hínú Ilik-saan yee lah ra, yewúddë yejute ri fii bëewé, dí na heen ya' yi na faha' habra'i bëewé yabu yaa ra.

³⁴ Ndaa yúhúu wë biti dí fi baa dí yewúd rë, wa býrúté unni wa béeëb na wonu una yínë yii mitte wahtu ana tih : « Artemis fi bëy Efes daa gaan kaah ! »

³⁵ Yíkíi gina daa millë'nofanta' a bëewé níi wa héddúuté, dí antee waa won tih : « Don fi bëy Efes, bëewé béeëb yúhúté biti ginee ki Efes bee daa na woh yúulí Artemis fi gaana a netlee ke ri kola' sun céppé feey ra,

³⁶ te ow ee ow míneh ríi kaa'. Kon don warutee teey don yúh yii na pagu don !

³⁷ Añcañ, bëewé kúrú rën dee ra lohuy yin filib yúul te wa wonuy yin bos sun fi ala fi yen.

³⁸ Démétíriyús a bëewé wani boku légéy rë lah yii yabun wa ow raa, dee lahte këem, lahte i aattiyoh : wa kúrún wë dín fë.

³⁹ Te don lah yii kayi ay don léjéntée rée, yen ay rii kúré yoon dí anti léjéntúu,

⁴⁰ ndah tígé homuu yen bee ra kep, yen míñ yabu bëewí haa'uu a nguur ka. Te baaha lah raa, yen ii lah yii míñ tah yen lah kaah di tee'a'ee ke yen beh. » Woca' ri wona ra, dí pëkissé bëewé suute faam.

* 19:19 19.19 héllis caak : Di gerek, bíníyú dëh : hanjar júnní sabay iip (50.000).

20

Ñeyi Pool Maseduwaan a Gerees

¹ Filoon fi bee seemmiya' iñyaa ra, Pool négiré'té taalibe ya wonte a wa oni wa doole, takohte wa saañce Maseduwaan.

² Laha' ri ra, dí ñeete ginna filib, lahte i tee'a' caak a i taalibe, na won a wa oni wa doole. Kola' ri daaha ra, dí saañce Gerees,

³ hompe ceyín eeyë daaha. Di faha' beb gaal saañ Síri koon, dí kelohite biti yewúddë ee rii gapuu ra. Tígí daaha, dí cañke kotti nimil, ñeya' ri Maseduwaan.

⁴ Lahte bëewí koluute ñeni, tii yi wa daa wa yeh : Sopater koy Pírus fa dék Bere ra, Aristarka a Sekundus dékú Tesalonik, Gayus fi bëy Derbe, Tísik a Torofim dékú Aasi, a Timoote.

⁵ Wa fi yaa këllúuté na sehu fun Torowas.

⁶ Fun nék, fun haalute gaal Fílip filoon fi bee gétë' feedi mbúurú njeñe ya ra, fun ñeefute wa dín fë waal iip filoon fe, fun homute waal paana daaha.

Homi Pool Torowas

⁷ Sos na'i gaawiin, fun tee'uute wora'i mbúurée, Pool yampe na goneel a bëewë. Bi ñeef dí saañ sayo key fin fë, dí hompe na goneel níi leelu elek.

⁸ Lampa caak húmú lasa homu fun sun fi faam fa ra.

⁹ Lahte kükëyí yaali hínú Ëtik húmú bük falanteeri lasa, tookke. Bi maañ woni Pool, péní hampe kükëyë, dí na nee'. Nee'a ham dí habo níi dí fússé keente feey. Dee uta' tígë kola' ri ra, tahte bëyrúu rí, ñeef dí húlté.

¹⁰ Tígí daaha, Pool céppé kénséhté rí, bëyídsté rí won bëewë tih : « Hëbí affon, yin katay ri ! »

¹¹ Kola' Pool dah, fun lawaatute sun, Pool lecsa'te mbúurée fun bëeb ñamute. Filoon fi baaha, dí yabilte na goneel níi Koo yíilté, dí kolohte saañce.

¹² Di fi kükëyë nék, bëewë beyute ri kúrúté rí yéelid faam, keeñni wa bëeb yéelléhté.

Kolohi Pool Torowas saañce Milet

¹³ Fun nék, fun beyute gaal fun këllúuté Pool Asos, tígë nay fun dí ñeyee ra ti di

faha' ri ri nen, ndah dí faha' biti dí beya waala.

¹⁴ Deefa' ri fun Asos ra, fun bekute ri gaala fun beyute waali Mitileen.

¹⁵ Koluu fun daa fun suute, key fin fë fun lahute yeeda' ki Siyo. Bisa tikhéh né ré, fun lahute Samos, bee tikiil né ré, fun haalute Milet.

¹⁶ Di fi Pool nék, cañke biti fun ay roombee Efes roomboo kaa' dí ay maañe deyi Aasi, ndah dí húmú sesoh lah Yerusalem maasa'i Pantakoda.

Takohi Pool bëy Efes

¹⁷ Pool hom Milet, wola'te Efes woni njíttí janjaa biti wa ac ñeefid dí.

¹⁸ Léhínúu baha ya baaha ra, wa ayute ñeefrute ri, dí won wa tih : « Hena' mi cotok deyi Aasi níi a ñeh, don olute ñee na pesa' mi a don da maan ?

¹⁹ Mi légyídté Yíkëe te mi teebaay na af so' yínë sah. Mi légyíré' rí filib looy a coono fa húus mí, na gapuu so' yewúddë ré.

²⁰ Mi helay dara : yii ay ron baatee lahicñjiriñ baato bëeb mi wonte ron ri. Mi yéedídté rën këem, mi yéedídté rën faam.

²¹ Yewúddë a bëewí kayya bëeb mi dëekké wë, wa yisséh Koope na, wa gém Yéesú Yíkíi yen na.

²² Tígë homu yen bee ra kep, mi yuloh Yerusalem ti di túuyé' së' rí Ruuh-Peseñnen, te mi yéeh yee na seh so' na ra.

²³ Yee yúh mí ré biti kep gini yuloh mi bëeb, Ruuh-Peseñ teeb so' biti kasu a coono ín so' naa seh ra.

²⁴ Ndaa mi pokaaay pesi so' pokohi baaha níi ; yee lah solo ra biti mi til kotti so', mi pañ légyé nah so' Yéesú-Yíkëe ré níi mit sëk : daa ri biti mi waare Uni Neba won yii leñke yee pañ Koope ndah faha' a faha' ri müclí yen da.

²⁵ « Leegi mi yúhté biti dón ii soo ollil, dón fa yéjké biti mi húmú leeloon ma na waare Nguur ki Koope ra.

²⁶⁻²⁷ Yee baa daa tah mi won dón woteh fee Koo bee bitih, mi pañke yee míñ míñ dón na ra, mi waarete ron iña naha' Koope ra bëeb te mi ñapay dón na dara. Kon bëyí yin kat dí dón na yiin bis-këem bëeb, ñeef so' neh kat !

²⁸ Kélíi affon d'on níid bëewë Ruuh-Peseñ déjéen d'on wa ra. Cégíi bëy ílí janja saamid Koope afi, ñeya'te ri ñif mi Koohi ra*.

²⁹ So' mi yúhté biti mi one ron filoon rek, gúmú yí yaabute haale filib fon, te wa ay palsa' jürë yuba.

³⁰ Te filib fi ron sah, ay lah bëewí ay bek affi wa fel, kúrëelëh i ow di taalibe ya talli wa.

³¹ Kon hëfí te d'on nérsëh biti mi hompe kíl éeyë, na' neh elek neh ma na túuy ow fi ow d'on na bëeb moytoh. Mi wona' wonoo d'on na níi illí së' kaan muun.

³² « Leegi mi ee ron déjéen Koope ra a unni mala' yi. Koope ay ñee'ee unni yaa níi tah d'on ham ngémë d'on saye, d'i tahiid d'on, d'on bok iñi wunna yefid d'i bëewí bëeb rë.

³³ So' mi sehay yin ow na : hélíis neh, úris neh, búub neh.

³⁴ Don yúhrúté affon biti sah so' mi paya' sohle yi so' a sohle yi bëewë funi wa na ñéerúu rë opa'i so'.

³⁵ Yaa bëeb, mi mës d'on teeë biti d'on wadti légyún légyé nda d'on mín dímlë' ñékiddë. Yen nérsëh unna húmu won di fi Yéesú-Yíkëe rë bitih : "Ow luka' lah soskeeñ biti d'i onaa onoo, ndée biti ri taha taho neh." »

³⁶ Kola' Pool unni yaa ra, d'i yekke bani bëewë bëeb na d'agu Koope.

³⁷ Bëewë bëeb anutee yam na looyu, yabaaluute faana na takuu ri.

³⁸ Keeññi wa lukki d'umë' wona won wa Pool biti wa ii rii ollil ra. Filoon fi baaha, wa bedute ri níi gaalin.

21

Saañi Pool Yerusalem

¹ Filoon fi bee takuu fun a njíittí janji bëy Efes ra, fun beyute gaal, fun yullute gina na wonuu Kos da cid. Kéy fin fë, fun suute Rodes ; fun kollute dah fun suute Patara,

² d'eeufute gaal daaha bi saañ Fénésí, fun yeeluute naa haal fun suute.

³ Tílúu fun níi fun lebuute Síipér rë, fun ñee'uute ri waal feey-feey, fun beyute

waali Síri, fun teerute Tíir ndah gaala wadti cépírëe iña séf d'i rë daaha.

⁴ Cépúu fun daaha ra, fun saamute níi fun olute i taalibe yi Yéesú, fun homute waa na bis níi bis nimilte. Ruuh-Pesen teeëpe wa, wa wonute Pool biti d'i banti saañ Yerusalem.

⁵ Dúmë' waalla homuu fun daaha ra, fun koluute na suu. Wa fi yaa bëeb na bedu fun, bani beleëbi wa a koysi wa níi fun d'uhúté gina, funi wa yekute bük kísí fë fun na dagu.

⁶ Filoon fi baaha, funi wa takantuute, fun haalute gaala, wa na nimilu faam.

⁷ Koluu fun Tíir rë, fun cépúu Patole-mayis, funi gaala takuute daaha. Daaha, fun woduute koy-yaayya filib ngémë, fun homute a wa bis mulgús.

⁸ Kéy fin fë, fun koluute fun suute Sesare. Lahuu fun daaha ra, fun haalute faam Fíláp fë non bëewë na waariyu Uni Neba ra, fun dalute daaha. Di fi Fíláp bal non bëewë paana ya Yerusalem, yee húmu tansu wora'i ñamma ra. *

⁹ Di húmu lahte koy cafay iniilli hom léhínúu unni kola' Koope na.

¹⁰ Fun homute i waal daaha níi lahte bëyí léhínë' unni kola' Koope na hínú Agabus kola' Yúdée acce,

¹¹ lahte fun na bëpë geñii Pool, pokalsa'te kotti a ya' yi won tih : « Ruuh-Pesen won tee : bëe' laha' geñii bee ra, yëwúddë ay rii pokalsee deeha Yerusalem, wa yaay ri bëewë yëwúdd neh ra. »

¹² Keluu fun fi yee a bëy ílí janja daaha uni bah, funi wa na mucu Pool na wonu ri biti d'i banti pay Yerusalem.

¹³ Ndaa d'i won tih : « Don looyu yi dee d'on na saamu gooyli faan so' ? Mi tahte biti sah mi hawu húl Yerusalem af Yéesú-Yíkëe. May neehe pokalsa' a ? »

¹⁴ Bi wonu fun níi fun míníh yin d'ii na, fun míllúutée yeris fun wonu tih : « Yee faha' Yíkëe rë lahan daaha. »

¹⁵ Filoon fi bissi yaa homuu fun daaha ra, fun waayute, koluute beyute waali Yerusalem.

¹⁶ Lahte taalibe yi dékú Sesare koluute, bedute fun níi dín fë, kúrúté fun faam

* 20:28 20.28 janja saamid Koope afi, ñeya'te ri ñif mi Koohi ra : Lahte bëewí habuu ri dëh : janja yípíd Koope afi a ñif mi d'i fi baaha ra. * 21:8 21.8 Saame Tilédí apootarra 6.1-6

bëyí hínú Manason, bee nay fun yefe faami ra. Bée' coosaana' Sípér, dí maañcee haal ngémë.

Pool a njíittí janji bëy Yerusalem

17 Yiin lahu fun Yerusalem ra, koyayya filib ngémë teertuute fun a sosskeen.

18 Kéy fín fë, Pool ñéerë'té a fun faam Saak, deef njíittí janja bëeb tee'uute daaha.

19 Lahuu fun ña, Pool wodohte wa, bíldté wë ton iña pañ Koope bëeb di yee légéy rí leelii bëewë yëwúd neh ra.

20 Wa kañute Koope unna won wa Pool yaa ra, wa anutee rii won tih : « Fu ottee koy-yaay, i yëwúd júnní-júnní gémúté Yésú, te wa bëewí pokuute Kootaa.

21 Wa nék keluute biti oroh, fu yéeddë' yëwúddë dékú filib fi bëewë yëwúd neh ra biti wa tik kootii Mëýis dín fu wone wa biti wa banti lec koyyi wa, wa yef baah yi wa.

22 Ay henu díh leegi ? Ndée wëerté biti wa ay keloh biti fu acce.

23 Síkíréé, fay page yee nay fun doo wone bee ra : lahte bëewí iniilli ewu leelii fun ee, gapantuute a Koope.

24 Kúré wë, fu bok a wa ñon bukutoh, fu yera' iña na saañ saraha ra, wa nenu. Hen ñaaha raa, bëewë bëeb ay yúh biti yee na wonu sun fu ra kaah neh, te do fi baa fu helay yin yee won Kootaa ra.

25 Di yii lenke bëewë yëwúd neh haalute ngémë ré nék, fun bínýúté fun woluute waa na biti wa banti ñam bo' yúul, bo' fi líssí ñifl, bo' fi rabi ooluy te wa banti pan yii tappe njaaliyoh bëeb. »

26 Tígí daaha, Pool tahte yee wonu wa ra. Kéy fín fë, dí ñebpe bëewí iniilla kúdté wë bani wa bukute bukutuute. Kola' ri daaha, dí haalte Faam fi gaani Koope wonte wahtaa nay dúmé bissi bukutoha ra, woc daa ow fi ow waa na yera' sarahi.

Hami Pool filib Faam fi gaani Koope

27 Bissi paana yi bukutoha na leboh dúm, yëwúddë koluu deyi Aasi ra olute Pool filib Faam fi gaani Koope. Wa yípútée geyíl, hégyúté dúukélí bëewë, wa habute Pool,

28 na fogu sun wonu tih : « Dúhí dee déey yaalla Israyel ! Bée' né yídéeléh ginna bëeb, na yeedíd bëewë bëeb yin bos sun fi bëy Israyel, sun fi Kootaa a sun fi Faam fi gaani Koope fa ra abee kan ! Di lukki bek beko bëewí yëwúd neh sah filib Faam fi gaana, sobeyilte tígí selaa book ! »

29 Yee tah wa won yii baa ra, ola húmu olu wa Pool ñéerë'té a Torofim fi bëy Efes filib gina ra daa tah wa haba' biti dí bekke ri Faam fi gaana.

30 Gina bëeb líiwëlsë'té a hégyéh, bëewë dúhúu hatinna bëeb na mukéyú na ayu, wa beyute Pool dúhrúté rí Faam fi gaana, illé yíppée wodu.

31 Wa yuluu hawi Pool húl koon, deef lahte bëyí payte wonte kelfíi gaani soldaarra homid Rom ra biti Yerusalem bëeb hégyéhté.

32 Kela' ri yaa, kelfíi gaani soldaarra yíppée koloh, ñéerë'té a i kelfé soldaar a i soldaar kay, mukéyúté yullute dúukélí bëewë né. Oluu bëewë kelfíi gaana a soldaarra, wa yedsute labi Pool.

33 Tígí daaha, kelfíi gaana lebohte Pool, habrohte ri, naha'te pokirohi a níh tiin ana, dí na anti meela' daa ri wah a yee pañ dí ra níi bëewë né henu ri ñaaha ra.

34 Ndaa bi filib dúukélí bëewë, yee ñaañjee wone dee raa, yee ñaañjee wone yin kay, kelfée míneh lah dara yee lante ri iña na wonu wa ra. Di míllé' naха' kúri Pool faam soldaarra.

35 Kúruu wé Pool níi wa lahute lawaani faam fa ra, soldaarra millúu rí meebo meebo ndah haaylohi dúukélí bëewë,

36 di dee ñeyuu wa talli wa na ñaañjuu wonu tih : « Di hawun húl bal ! Di hawun húl ! »

Layi Pool fi yëwúddë

37 Wahtaa na fahuu soldaarra bek Pool faam fa ra, dí won kelfée tih : « Fu míneé on mi won do a bahaa ? » Kelfée won dí tih : « Do fu keloh gerek woo ?

38 Kon fu bëyée ké Ésíp yee baa neh a ? Bee húmu kúd hégyéhí gina, kúdté bëeméh yí henute ow júnní iniil (4.000) luufa ra. »

39 Pool won dí tih : « So' mi yëwúd, mi límuu Tarse gini síwté di Sílisí. Do mi

daj do biti fu on so' mi won a bëewí yeh, hém neba' ro. »

⁴⁰ Kélfée tahidte ri baaha. Pool cañke ílí faam fa sun, heenke bëewë ya' nda wa héddëh. Bëewë bëeb héddúuté, Pool dalte na won a wa di wonadi yëwúddë won tih :

22

¹ « Don fi koy-yaayyee ke so' yeh, baappee ke so' yeh, sikkírii së' mi lay don. »

² Oluu wa biti dí wona' a wa wonadi wa, wa baatuutee hen tid. Tígí daaha, Pool won wa tih :

³ « So' mi yëwúd te mi límúu Tarse di Sílisí, ndaa mi koruu Yerusalem deh te Gamaliyel daa yéedid së' di na ñeyuu Kootaa tonj, Kootaa ñeyu caacci yen d'a. Mi húmú pokohte Koope na lool ti di pokuu d'on dii na woteh, d'on bëeb nen.

⁴ Mi mokilte níi mi happe sah húl bëewí ñeyu waali Yéesú-Yíkée. Mi hampe i ow, mi bekke wa kasu : yaal neh beleb neh,

⁵ te seeyohi gaana a baha ya gina mínu soo seede biti mi won kaah. Wa fi yaa bínyírúté së' unni saañ koy-yaayyi yen yëwúddín Damaas na. Mi kolohte payi hamí bëewë gému Yéesú dín fë rë, mi kúd wë Yerusalem ndín wa koru. »

⁶ « Ndaa homa' mi waala ma na leboh Damaas cfeef na' lahte leelu af ra, dee a deh níiñi saasse kola'te sun hawaante so',

⁷ mi lasohte feey. Mi kelohte uni na won so' tih : "Sool, fu mokil so' yi deeha bal Sool ?"

⁸ So' mi tahte mi won tih : "Daa fu wa bahaa ?" Una won so' tih : "Daa mi Yéesú fí bëy Nasaret ! Daa mi bëe' na mokil fu ra."

⁹ Kooyya funi wa ñéerúu rë olute níiñi, ndaa wa keluuy un bëe' na won soo na ra.

¹⁰ Tígí daaha, mi meela'te mi won tih : "Mi wadti paga yi Yíkée ?" Yíkée tahte won so' tih : "Kolee fu saañ Damaas, fu lah na raa fay teebu iña nahu fu pañ d'a bëeb."

¹¹ Bi hap níiñi illí së' níi mi ollileh na, kooyya funi wa ñéerúu waala ra habute ya' so' nookute so', kúrúté së' Damaas.

¹² « Lahte bëyí hínú Anañas di gini baaha, dí bëyí gémpé Koope níi gé, na

moyeh kootii Mëyíis. Yëwúddë Damaas bëeb nawute ri.

¹³ Bissi yaaha, dí acce deefidte so' won so' tih : "Koy-yaaso' Sool, illí nimila wërsëh !" Wona' ri uni baa rek, illí së' yíppée wërsëh mi otte ri.

¹⁴ Di baatte won tih : "Koope fi caacci yen daa tanis do nda fu yúh yee faha' ri ra, fu ot Bëe'-júb dë, fu keloh un dí fi baaha,

¹⁵ ndah daa fu wadti hena seedii, fu waare bëewë bëeb yee ot fu a yee keloh fu ra.

¹⁶ Leegi fu seh yi ? Yípée koloh fu dëek Yíkée fu bëtsú, dí bukut do bakaaddu."

¹⁷⁻¹⁸ « Hompe níi mi nimilte Yerusalem. Lahte bis, mi hom daj filib Faam fi gaani Koope, di filib yodad, mi otte Yíkée won so' tih : "Yípée koloh gaaw fu d'uh Yerusalem, ndah yii won fu sun fi so', bëy gini bee ii rii tah."

¹⁹ So' mi won dí tígí daaha tih : "Yíkée, wa yúhrúté affi wa biti mi húmú paya' filib ilíyyë na daguu Koope ra mi habe bëewë gému roo na ra mi beke wa kasu, mi labiree wa.

²⁰ Te Ecen fa na húmú seedeyid do ra hawuu húl fí së' bal. Hawa hawu ri bëewë rë, mi húmú ñéerëté në mi habidte wa búubbi wë."

²¹ Tígí daaha, Yíkée won so' tih : "Kolee bal ! May roo wole tígí wulte, may roo wole heetti bëewí kayya na." »

Pool a kélfii gaani soldaarra

²² Bëewë sikkíruu Pool sikkíree níi a dah, ndaa laha' ri unna millë' yaa ra, wa bëeb býyrúté unni wa sun na wonu tih : « Kélli bëyí bee éldúnë waay ! Asee bëyí man dee waray yeddu pes feey fi beh ! »

²³ Wa homute daa na fogu sun, na betu búubbi wë, na haslu feey fa sun.

²⁴ Kélfii gaani soldaarra naha'te begi Pool filib faam soldaarra a fíudëhí laraw, wa meel ri níi yúh yee tah bëewë na fogu daaha afa ra.

²⁵ Ndaa pokuu ri níi tas lab d'a, Pool won kélfii soldaara húmú daaha ra tih : « Bëyí non Rom, d'on lahute sañ-sañi labuun d'on dí te d'on éettíyih rí é ? »

²⁶ Kela' kélfii baa unni yah, dí payte otte kélfii gaani soldaarra won dí tih : «

Fu faha' panj yi koon ? Bëyí bee non Rom ! »

²⁷ Kélfii gaani soldaarra acce lebohte Pool meelte ri won tih : « Won so' nda fu non Rom kaah raa. » Pool won dí tih : « Ahanjkay, mi non Rom ! »

²⁸ Kélfii gaana won dí tígí daaha tih : « So' mi yera' hélíis caak ma na anti míñ non Rom ee ! » Pool won dí tih : « So' nék mi límúú rí límée ! »

²⁹ Béewë na suu labi koon fahuu wondohi ra yípútée sajal filoon ; dí fi kélfii gaana túitté yúhë' rí biti Pool non Rom a yee naha' ri pokirohi ra.

Kúri Pool këemí gaana

³⁰ Kélfii gaani soldaarra, bi faha' ri yúh ní lan yee yabu yewúddé Pool ra, kék fin fë dí pækísiréhté rí, dëekréhté kélfë yí seeyoh ya a bëewë nonu këemí gaani yewúddé rë bëeb. Ayuu bëewí yaaha ra, dí kalite Pool kúdté rí fíi wé.

23

¹ Kúrúu Pool këemí gaani yewúddé rë, dí hente kélfë yë il jak won wa tih : « Koy-yaayyi yeh, níi a déh mi mëssí tilé' a Koope a afi tookke. »

² Anañas, seeyohi gaana nahte bëewë lebuu Pool ra lab dí búk.

³ Pool won dí tígí daaha tih : « Koope ay roo lab, do fa wonu teem búkú rë ! Fu tooka' dee biti fay aattiye Kootaa, fu antee rii tik dín fu na naha' labirohi so' a ? »

⁴ Bëewë lebuu Pool ra wonu ri tih : « Fay sole seeyohi gaana Koope fal ri ra a ? »

⁵ Pool won wa tih : « Mi yéeh biti koon yaa seeyohi gaana koy-yaayyi yeh, ndée bíniyúté bitih : "ow waray won bos sun fi kélfii heedi. [☆]" »

⁶ Bi húmu yúh Pool biti bëewë këemë, yee i saduseñ yee i farisen, dí bëyídté uni won fíi bëewë tih : « Koy-yaayyi yeh, so' mi farisen te farisen daa lím së'. Gémë gém mí biti ow húl rée ay koloh búudé rë daa tah mi téekdú këem woteh. »

⁷ Wona' ri uni baa nék, farisenja a saduseñja dalute capa'a, bëewë daruute won.

⁸ Deef saduseñja wonute biti nagajek koloh búudé, malaaka a yin ti yébítéh nen, yínë sah lahay na. Ndaa wa fi farisenja gémúté biti yaaha bëeb lahte.

⁹ Béewë na baatuu daañnjoh sun. Lahte yéeddeh yí kootii Mëyíis yi nonu farisenja na, yípútée koloh yejuute íñë' wonu tih : « Fun oluy yin bos bëyí bee na kat ! Mín hena daa ala mbée malaaka daa feeñiyoh ri ! »

¹⁰ Íñë'ë misik misiko níi kélfii gaani soldaarra neehte biti bëewë peysa' Pool. Di túycé soldaarri cép bëewë në, naaf Pool ya' yi wa, nimiliid dí filib faam soldaarra.

¹¹ Yíkée feeñiyohte Pool elgin won dí tih : « Habe híin ! Fu seedeyidte so' Yerusalem, tasse biti fu hen daaha Rom bal. »

Peeni hawi Pool húl

¹² Yílë' Koo kék fin fë, lahte yewúddí tee'uute, peenute dee nay waa hawee Pool húl rë. Wa añaute biti wa ii ñam, ii han níi bín nay wa rii hawee húl rë.

¹³ Bëewë peenu hawi húl rë lukute ow sabay iniil (40).

¹⁴ Wa payute olute kélfë yí seeyoh ya a baha ya gina wonu wa tih : « Fun habute biti ñam ii haal búkkí fun níi bín nay fun hawee Pool húl rë, te fun añaute yee baaha.

¹⁵ Kon dón fa këemí gaana bëeb, mëgínií dón won kélfii gaani soldaarra kom dón Pool, dón lakaata' biti dón ay ríi baatee síkíreh síkíree níi dón lah yee lante ron díi na. Fun nék, fun ay yúh yee nay fun page ra níi fun hap dí húl balaa ri lah deh. »

¹⁶ Filib fi baaha bëeb, yaa síitté nuf jarbaadi Pool. Di saańce haalte faam fa beku ri ra, teebi yee waaydu ri yewúddé rë.

¹⁷ Tígí daaha, Pool dëekké ow di kélfë yí soldaarra wonte ri biti dí kúd kúkéyé léhín kélfii gaani soldaarra una kúd dí rë.

¹⁸ Kélfii soldaara kúdté kúkéyé, kompe ri kélfii gaani wa won dí tih : « Pool fa habu ra daa won so' mi kom dó kúkéyí bee léhín dë una kúd dí rë. »

¹⁹ Kélfíi gaana hampe ya' kúkéyë, hécehté a ri meelte ri won dí tih : « Fu laha' yii ay fu soo wone a ? »

²⁰ Kúkéyë won di tih : « Ahañkay, ndah lahte yewúddí peenuute biti wa ay roo won fu kúd Pool këemí gaani fun fi yewúddé kék, te wa ay lakaatee biti wa baat díi sikkiréh níi wa yúh yee homa' ri ra.

²¹ Lah ngana gém wé dé' bahaa, ndah bëewí lukute ow sabay iniil (40) waa na caguute damaalohi, te wa aňuute biti ñam ii haal bükki wé te wa hewíh rí húl. Wa sehu ro doj nék ! »

²² Filoon fi baaha, kélfíi gaani soldaarra wonte kúkéyë biti dí banti bélid ow biti dí wonte ri baaha, te ri nimil faam.

Lëeyíri Pool Sesare

²³ Filoon fi baaha, kélfíi gaana dëekké ow ana di kelfé yí soldaarri won wa tih : « Négiríi soldaar tíméer ana (200), jégé sabay paana (70) a bëewí tíméer ana (200) yi ganaayuu juun don waay, elga haale don tikéh waali Sesare.

²⁴ Sëemdi Pool yii yaagaa ri, don kúd dí don kom dí gëernéer Fílis te yin banay rii kat. »

²⁵ Woca' ri woni wa baa ra, dí bínité unni yee nay yero gëernéer yee ra won tih :

²⁶ « Gëernéer, so' mi Kúlét Lisiyas daa ma na wodoh ro di tiyu a símuú.

²⁷ Bée' yeñ mi doo na baa ra, yewúddé daa na húmú yejuu ri na fahuu hawi. Kela' mi biti nék dí non bëy Rom ra, funi soldaarri so' anutee rii híláp fun sëmlúuté rí.

²⁸ Bi húmú faha' mii yúh yee yabu ri yewúddé rë, mi liiltee rii kúd këemí gaani wa,

²⁹ te yee beya' mi na ra biti wa yabu ri iñi yuloh kootii wa fi yaaha. Yii yabun ow nék níi tah dí hawu húl mbée dí téyú mi olay ri na.

³⁰ Mi antee keloh biti yewúddé peenute feheyidi, mi wonti caa mi yíp ríi yeñ doo na. Mi wonte wa biti lah raa wa hewré' rí doo na. Unni so' yaa koon kat ! Eera ! »

³¹ Soldaarra pagute yee nahu wa ra, wa beyute Pool elek na suu níi lahute Antipataris.

³² Yíilé' Koo kék fín fë, soldaarra tílúu kot dä nimilute faam fin yeddu te yíkéé yí pénissé suute a Pool.

³³ Lahuu wa Sesare ra, wa komute gëernéer unna bíniyú rë, wa teebute ri Pool.

³⁴ Gëernéer janite unna, meelte Pool gina dék rí rë. Yuhé' rí biti Pool dék deyi Sílisí rë,

³⁵ dí won dí tih : « Bëewé yabu ro ra ac raa, mi an doo meel. » Filoon fi baaha, dí naha'te yefrohi Pool faam fa na wonuu Faam-buur-Erot ra.

24

Iña won Tertulus sun fi Pool ra

¹ Waal iip filoon fi bee kúrúu Pool Sesare ra, Anañas seeyohi gaana ñéeré'té a i baha gina, a layoha na wonuu Tertulus ra ayute hewré'í Pool gëernéer Fílis né.

² Pool dëekúté, Tertulus bëbpe una na Yam dí iñyee won tih : « Gëernéer, daa fu tah fun homa' a jaammaa fahuu fun dä, te ñaaña ñaañ fu ra lofisse yin caak heedi fun.

³ Fun símúté rë lool di iña na olu fun faraah fu na pan wa di tígí teem ow gina bëeb.

⁴ Ndaa bi fahaay mi roo maañil, mi dan do biti fu sikkiréh fun yutuud hém neba' ro te mí yúhté biti fu mí dí.

⁵ Fun olute biti daal bëyí bee wuneh yíné sah ! Di fi bee njít di goomali bëewé na wonuu nasareyen ñeyu waali padfah fa ra, te kústé capa' filib yewúddé éldúné bëeb.

⁶ Tilté níi sah dí étidté yin na faha' sobeyil Faam fi gaani Koope, ndaa fun habute ri. [

⁷]

⁸ Do fu meel dí fi bee raa, do fay olid afu biti sah iña yabu fun dí ra bëeb kaah. »

⁹ Yewúddé ñéerúuté wona, na baatuu digid.

Laya'i Pool

¹⁰ Woca' layoha ra, gëernéer yedte Pool una, Pool na lay won tih : « Gëernéer, so' mi yúhté biti hente i kíil dí kíil daa fu na aattiya' fun, daa tah mi lekoh af so' tígé né suu yen teye a layi bee ra.

¹¹ Fu meela' raa, fay yúh biti gétéy bis sabboo a bis ana filoon, so' mi húmú payte jaamiyohi Koope Yerusalem.

¹² Laha' mi na ra bal, ow olay so' ma na goneel a ow yin a di mín díi hen béeþ te ow olay so' ma na sod bëewë nuf, filib Faam fi gaani Koope neh, ilíyyë na daguu yewúddë Koope ra neh, mbée tígí míñ díi hen filib gina.

¹³ Te bëewí yee míñih rëe won dara yii nay teebee biti iña yabu wa so' yee ra kaah.

¹⁴ So' nék, mi kaañcee won fíyú biti mi ee jaamiyoh Koope fa na húmú jaamiyuu caacci yen ña, te mi gémpé iña won Kootaa a yee bínýú téeré yí yonente ya ra béeþ, mi ñeya'te ri waali Yésú-Yíkée na wonuu wa biti waal padðah ra.

¹⁵ So' mi lahte yaakaar Koope na ti di lahuu wa yaakaar díi na nen biti bëyí né béeþ, yaha bëyí júþpé mbée bëyí júþey béeþ ay këllú búudé.

¹⁶ Yii baa daa tah tígí míñ mii teem béeþ, mi saama' biti mi lah afi tookke fíi Koope a fíi bëewë.

¹⁷ « Filoon fi bee homa' mi i kíil luufa ra, mi nimilte Yerusalem komi bëy gin fun sarah, a hawid Koope na.

¹⁸ Mi hom kotti iñyah, wa deefute so' filib Faam fi gaana deef mi bukutohte ; funi dúukél ow ñeerúuy, coow lahay.

¹⁹ I ow di yewúddë dékú deyi Aasi ra húmú daaha ee, tii koon daa wa kúrún së' fíyú woteh neh biti wa lah yii yabun so' wa a ?

²⁰ Mbée book, bëewí yee deefuu bee cégíruu mí këemí gaani yewúddë rë, wonun yii bosa pañ mi ra !

²¹ Iñyee béeþ, biti mi bëyídté un so' sun mi wonte fíi yí wë bitih : "Gémë gém mí biti ow húl rëe ay koloh búudé rë daa tah mi téekefú këem woteh !" »

²² Wona' Pool níi kéenídté rë, bi húmú keloh gëernéer Fílis yii lante ri di waali Yésú-Yíkée, dí pëkissé bëewë won wa tih : « Lisiyas, kélfií gaani soldaarra ac daa, may léjéntë' yii ron. »

²³ Di antee nah kélfií soldaara bek Pool kasaa, ndaa ri on dí jaamma, te ri yeris kooyya ac tooppitoh ri.

²⁴ Tíkéhté i waal filoon fe, Fílis acce ñéerëté a belebi Dúrsíl, belaa yewúd, dëekréhté Pool síkírehí yii lenke gém Yésú-Kiristaa na.

²⁵ Pool dalte na goneel yii yuloh júb, a biti ow ée ow wadtee ham afi, a yii lenke yiin bis-kéem. Fílis nék túité' rí afi filib unni yah, dí won Pool tih : « Leegi fu míñ nimil, mi lah jot daa may roo dëekëet. »

²⁶ Di fi Fílis bal na húmú hel nuf biti Pool míñ díi neehal hélíis daa tah dí na hoñ díi dëek goneel.

²⁷ Kíil ana filoon fe, Fílis kolohte ñaani nguur ka, Poorsiyus Festus tookke. Fílis nék, bi húmú faha' ri panj yii neba' yewúddë, helte Pool kasaa.

25

Pool fíi Festus

¹ Waal éeyë filoon fi toogi Festus nguur ka di Sesare, dí kolohte daa saañce Yerusalem.

² Laha' ri ra, kélfií yí seeyoh ya a njíittí yewúddë ayute na hëwrúu rí a Pool, dagute ri wonu tih :

³ « Nagajek fu míñéh fun on fu nimilið Pool Yerusalem a ? » Deef wa peenuute biti wa lah waala raa, wa hap dí húl.

⁴ Festus won wa tih : « Pool ín kasii Sesare, te so' mi leñ nimil dín fë.

⁵ Njíittí ñon ñéerúun a so' Sesare. Yaha biti dí panjke yin bos raa, wa won yii baaha dín fë. »

⁶ Festus wadti homa waal peeye mbée waal sabboo Yerusalem daaha kep, nimilte Sesare. Kéy fín fë, dí dúhté këemë wola'te Pool komu ri.

⁷ Aya' Pool ra, yewúddë koluu Yerusalem ayute ra gíiwúté rí na anuu rii yam iñi caakke te bosse, yi fí yúhté biti wa míñih won affa a lúkkë.

⁸ Tígí daaha, Pool na lay won tih : « So' mi tooñay koy yínë sah : sun fi kootii yewúddë neh, sun fi Faam fi gaani Koope neh, sun fi Buuri gaani Rom neh. »

⁹ Festus fa deh, bi faha' rii pañ yii neba' yewúddë, won Pool tih : « Fu fahaay biti fu saañ Yerusalem mi aattiya' ro di yee yabu fu bee ra dín fë è ? »

¹⁰ Pool won dí tih : « Tígë cañ mi bee ra kep, mi hom këemí Buur te mi wadti

aattiyuun deeha. So' mi pagay dara yin bos yii yuloh yéwúddë nê te fu yúhídté afu baaha sah.

¹¹ Hena biti mi homay kaah te mi panke yii cal mi hawu húl rée, so' mi kaa'aay biti mi hawu húl. Ndaa iña tíkú bëewí yee sun fi so' ra lahay íl rée kay, ow waray soo yedda' a wa. Mi yejun Buuri gaana na book ! »

¹² Tígí daaha, Festus payte ola'te a bëewë na baatu ri nuf wun da, nimilte won tih : « Fu faha' biti Buuri gaana daa aattiyaa ro saa, lah raa fu saañ dii na book ! »

Pool fii Agiripaa

¹³ I waal filoon fe, buura na wonuu Agiripaa ra a koy-yaafi beleb hínú Bérénís ñeerúuté, ayute Sesare wodohi Festus.

¹⁴ Bi sam buura maañis daaha, Festus goneelte a ri yin sun fi Pool won dí tih : « Lahte bëyí ee deh, Fílis daa hel ri kasaa.

¹⁵ Paya' mi Yerusalem ra, kélfë yí seeyoh ya a baha yi yéwúddë hëwrúuté rí a so' wonute so' mi keen sun fi.

¹⁶ Mi wonte wa biti nguur ki Rom baahaay biti ow yabu yin rek dí yíppí keen sun fi, te deefa bëe' jaanndeeh a bëewë yabu ri yaa ra paay, laya' a wa !

¹⁷ Na koloh mi dín fë rée, wa ñeerúuté a so' ayute. Kéy fín fë, so' mi sehay mi yíppée dúh këemë mi wola'te bëe' acce.

¹⁸ Ayuu bëewë yabu ri ra, mi haba' biti koon wa ay wone biti dí pañ yin bos sah, ndaa yaa bëeb mi olay na dara.

¹⁹ Wa daal, wa hécuu yii lenke waali wa a yii lenke bëe' hínú Yéesú oroh húlté, Pool antee won ti dí kolohte búudé.

²⁰ So' nék, ola' mi biti léjéntë'í yii baa ay soo kofeel, mi wonte Pool biti dí faha' raa, dí saañ Yerusalem ndín dí aattiyuu dín fë.

²¹ Ndaa Pool tahte won ti lah raa dí yeju buuri gaana na aattiya' ri. Tígí daaha mantee naха' nimili ri kasu níi bín nay mi rii mínee kúdféh buuri gaana na ra. »

²² Agiripaa won Festus tígí daaha tih : « So' mi faha'te biti mi sítiréh bëyí baa ee ! » Festus won dí tih : « Koo yiíl kék rée, fu sítiréh rí. »

²³ Yílë' Koo ra, Agiripaa a Bérénís ayuute a ayi yaañnjate haalute këembuur, ñéerúuté a i kélfë soldaar a i njít di gina. Festus wola'te kalii Pool kasiin. Aya' Pool ra,

²⁴ Festus won Agiripaa tih : « Do fi Buur, a don fa homu a fun dee ra bëeb, dón olu bëyí bee na maan ? Yéwúddë bëeb ayute soo na, Yerusalem neh, gini bee neh, na hëwrúu rí soo na bëyrúté unni wa sun wonu ti pes warlay ri.

²⁵ So' nék, mi kénséhté ndaa mi olay yii pañ dí níi tah dí wadti hawu húl. Di fi bee nam won ti lah raa dí kúrú buuri gaana na aattiya' ri ; wona' ri baa ra bal, mi hampe biti may ri rii wola'.

²⁶ So' nék, mi lahay yii wéerë'té së' sun fi níi mí míñ née bíní Buuri gaana, daa tah mi kúd dí ffi yén woteh ; mi luk díi kúd fíyú sah do fi Buur Agiripaa, nda filoon fi toogi bee raa mi lah yii bíníyé mí.

²⁷ Mi haba' biti ow waray bëeb bëyí habu habo kasu rek, yeñ dí kúrú Rom te fu woneh yee yabu ri ra. »

26

Layi Pool fii Agiripaa

¹ Filoon fi woni Festus, Buur Agiripaa won Pool tih : « Fu míñ layid' afu leegi. » Tígí daaha, Pool bëyídté ya'i sun ay laye won tih :

² « Buur, keeñ so' sosse caña cañ mi fíyú woteh ma na saañ layee iña yabu so' yéwúddë rë bëeb,

³ ndah fu yúh baah yi yéwúddë a iña na gonlu wa ra. Yee dñan mi ro ra biti fu baal so' fu sítiréh së' a nuf, fu ban soo sítiréh a keeñ.

⁴ « Yéwúddë bëeb yúhú dñee pesa' mi filib heedi so' kúkéy kí së' níi a deh, níi luka' yee Yerusalem.

⁵ Wa maañute soo yúh te wa míñ sëe seede hém wa faha' ri biti mi mëssí pesa' biti mi fariseñ, mi non goomali bëewë lukuu híin yooni fun dñ.

⁶ Yee kúd së' këem woteh ra nék biti mi lahte yaakaar dí yee húmú gap Koope caacci fun dñ oroh.

⁷ Talli sabboo a ana ya heedi fun fi bëy Israyel moo sehu gapa'i baaha, habute Koope híin na jaamiyuu ri na' a elek ee

! Yëwúddë kalaamuu so' yaakaari baaha oroh ee Buur !

⁸ Biti Koope na kélid ow bùudé, yi tah míneh haal affi bëewë ee na don na ?

⁹ So' mi bee sah, mi húmú haba' biti mi wadti paga bëeb níi mí yím tii Yésú fí bëy Nasaret

¹⁰ te daa ri yee pan mi Yerusalem ra. Mi húmú liilte sañ-sañi kola' kélfe yí seeyoh ya na níi mí téycé ow caak di bëewí Koope ; te lah yi wadti hawun húl rée, mi ñéerë' në bal.

¹¹ Ma na húmú hoñ waa mokil filib ilíyyë na daguu Koope ra, nda wa yeris yee gémú wë rë. Yee húmú habiid mi wa ra daa misik níi mi pay sah ginni kayya, mi mokle wa. »

¹² « Daaha lahte bis, mi na saañ Damaas a sañ-sañ a unna wolu so' kélfe yí seeyoh ya ra.

¹³ Mi hompe waala Buur ma na saañ níi bee laha' na' leelu af ra, mi otte niiñi kola' sun luk na'a niiñ, hawaante so' a kooyya funi wa ñéerúu waala ra.

¹⁴ Fun bëeb fun lasuute feey, mi kelohte uni na won soo na di wonadi yëwúddë won tih : "Sool, fu mokil so' yi deeha bal Sool ? Fu mok pëtih ti mbaam fi tikké' yíkíi af, labaa raa yeese dagun rek ra nen."

¹⁵ Mi meelte ri mi won tih : "Daa fu wa bahaa ?" Yíkëe won so' tih : "Daa mi Yésú ! Daa mi bëe' na mokil fu ra !

¹⁶ Kolee fu cañ ! Fu ot mi feeñiyoh ro, mi faha' biti daa fu yaha súrgíi së' a seedii so' di dee feeñiya' mi ro dee ra, fu waare dee nay mi roo feeñiyee fíi rë.

¹⁷ May roo sëmlë' yëwúddë në a heetti kayya nay mi roo wole waa na ra.

¹⁸ Mi wol ro waa na nda fu wëdís illí wë wa ot, fu dühid wë ñúusë fu kúd wë niiña, fu dühid wë ya' Seytaane fu kúd wë Koope na. Wa gém soo na raa, wa ay baalu bakaaddi wa, wa beku filib bëewí Koope." »

¹⁹ « Te dala'te bín fë Buur, mi ñee yee feeñiyoh so' dühë' Koope na ra ton :

²⁰ mi débpí waare bëy Damaas, mi tikké bëy Yerusalem, mi ñeete bëy Yúdée në a bëewí kayya yëwúd neh ra ; mi wonte biti wa lof pesad, wa yisséh Koope na te wa teeë' biti wa lofisuite di pagadfi wa.

²¹ Af yii baa daa tah yëwúddë ham so' Faam fi gaani Koope fa oroh, na fahuu hawi so' húl.

²² Ndaa Koope daa níid së' bín fë níi a dëh, te mi homa' dee seedii fíi baadoole ya a bëewí gaanna bëeb. So' mi wonay yin kay gét née iña wonu yonente ya a Méyiis biti ay lah ra. Wa húmú wonute biti

²³ Buura Koo fal ri ra wadtee ñee mok, di nay dëbée koloh bùudé, te díi nay waareye yëwúddë a heetti kayya yii lenke niiña. »

²⁴ Bi na hom Pool na lay, Festus bëyídsté uni sun won díi tih : « Do fu dofay aa Pool ? Janji misiga yahte afu do ! »

²⁵ Pool tahte won díi tih : « So' mi dofay dé' gëernéer. Iña na won mi ra kaah te mi won wonad ow.

²⁶ Buur kelohte iña na won mi yee ra, daa tah mi kaañ rii won fíyí. Wëerté së' biti dara müuyëy rí iña na won mi ra, ndah wa laha' fíi yí bëewë ngëey.

²⁷ Do fi Buur, fu gémey iña wonu yonente ya ra gémë ë ? Wëerté së' biti fu gémpé ! »

²⁸ Buur Agiripaa won díi tih : « Guuttaa bee a bee rek, fu nartee soo bek bëewí Kiristaa a ? »

²⁹ Pool won díi tih : « Guuttaa yin díi maañ bëeb, mi danj Koope biti banti teem dfoo na don, ndaa don fa na síkírúu së' woteh ra bëeb, gét née níh yí tiijña poku mi yee ra, don mada' a so' don gém. »

³⁰ Filoon fi unni yah, buura, gëernéer, Bérénis a bëewë tooku a wa ra koluute,

³¹ hécúuté na wonu hanndal ki wa tih : « Bëyí bee pagay yii cal hap húl mbée téy kasu. »

³² Tígí daaha, Agiripaa won Festus tih : « Henay biti koon bëyí bee liiltee won biti buuri gaana nay rii aattiyyee koon, tin díi yedsoh saañ. »

27

Bee yejuu Pool waali Rom ra

¹ Lecuu uni biti fun ay haale gaal ra, fun beyute waala fun na suu Rom di Itali. Pool a i ow kay di bëewí téyú téyé tikkuté ya' kelfii soldaara hinú Sílyús, díi non

goomali soldaarra na wonuu soldaarri buuri gaana ra.

² Fun haalute gaali bëy Adaramit, bi ay ñeye waah* yi Aasi, fun tikkuté waala. Aristarka fi bëy Tesalonik di Maseduwaan, húmú fun na.

³ Kéy fín fë, fun teerute Sidon. Sílyús nék, bi tooppitoh ri Pool tooppitohi wunte, onte ri pay yér kooyyi daaha til sohle yi.

⁴ Koluu fun daa ra, fun beyu búk kísí fí Síipér fë daa gisa' fútëh rë, ndah deef ngilaaw ma aya' fun fii.

⁵ Húusúu fun kísí fí Sílisí a bi Pamfili ra, fun teeruu Míir di Lísí.

⁶ Daaha, kélfíi soldaara otte gaali kola' Iliksaandiri, bi na saañ Itali, dí bekke fun na.

⁷ Fun homute bis caak waala fun na suu ndaŋka-ndan̄ka, fun na híinndúu níi fun lahute yeedda' ki Síniit. Bi mokil fun ngilaaw ma kadda'te fun waali bah, fun ñee'uute Salmone a hatni yíní Keret†, fútëhí ngilaaw ma.

⁸ Fun híinndúuté fun na hadduu níi fun lahute gina na wonuu Neb-teeraa hom hëbís Laase ra di Keret.

⁹ Baaha, deef fun maañute waala, te deef kísí fë nebeh gét ndah wahtaa na ooruu yëwúddë rë gétté‡. Tígí daaha, Pool won wa tih :

¹⁰ « Koy-yaayyi yeh, mi otte biti waali yen nartee misik : ay bos gaala a iña eb di ra, te teyay baaha don ndaa ñíinní yen fa filib míñ née teem. »

¹¹ Di filib baaha bëeb, kélfíi soldaara síkírëey woni Pool. Di lukki lekoh bëe' kúd gaala a yíkíi gaala.

¹² Baatte biti jamanii sosa, tígë née teeruu ra na nebeh hom te lukki wuneh gaala na sah fas. Yíi baa tahte ow caak di bëewë filib gaala faha' koloh daaha wa saañ. Wa fahuu biti wa yíppi lah waaha na wonuu Féníksí rë di Keret, jaannda' waal haalaan na'§ ra.

Ngilaaw mi gaana filib kísí fë

* **27:2 27.2 waah** : Daa ri tígë née teeruu gaalla ra. † **27:7 27.7 Keret** : Di gin filib mulub. Di lahte i gin kay filib. Ginni yaa daa wa yeh : Féníksí, Neb-teeraa, Salmone a Laase. ‡ **27:9 27.9 wahtaa na ooruu yëwúddë rë gétté** : Wahtii baa lah raa, kísí fë na nebeh haal, ndah ngilaaw ma daa na gaan. § **27:12 27.12 jaannda' waal haalaan na'** : Di gerek, bínýú dëh : *waal feey-feey a haalaan na'* (Sud-Ouest), *a waal haalaan na' a waal yuuñ* (Nord-Ouest).

¹³ Wa homu iñyaaha, lahte ef-efi kola'te waal feey-feey na lab, wa yípútée haba' biti yee níbú wë rë ay hen. Wa dofute dúuññë dootuu gaala ra, tígí daaha wa na suu, na hadduu búk kísí fí Keret.

¹⁴ Ndaa dee a dee rek, lahte ngilaaw mí gaani wonuu Erakilon döfohete waal dan̄ji Keret, labpe.

¹⁵ Ngilaaw ma lukke gaala doole, gaala mínléh saañ fii. Fun yeeluutee yeris ngilaaw ma na kúd fun.

¹⁶ Bi haw fun fút gina hom filib mulub na wonuu Kodaa ra ngilaaw ma, fun pagute níi fun rawleyute gaali yantuudi sémlee.

¹⁷ Bëewë née légéyú gaala ra lëwírúté rí, anutee pokalsa' gaali gaana a níh yí wérëlsë'té rí. Bi neehu wa saañ díipé dúnnyí feey ya na wonuu Síirtë waal búk kísí fí Libí rë, wa yeesute dúuññí dootaa ya mulaa hawti ham yin gaala, fun na sayuu dhaaha a ngilaaw ma.

¹⁸ Yíilë' Koo kék fín fë deef ngilaaw ma líssí hawoh ra, wa yabu sun fi iña eb gaala rek na betu mulaa.

¹⁹ Bisa tikkëh née rë bal, daa wa wookru affi wa súté yë née légéyú gaala ra, na betu.

²⁰ Hente waal caak, il tikkëey na' tikkëey hul, ngilaaw ma hompe na hawoh rek ; tilté níi nuffi fun taslay biti sah fun míñ múc.

²¹ Fun homute yíi maañce fun ñamuy. Tígí daaha, Pool kolohte cañke leelii bëewë won tih : « Don síkírëh së' koon níi yen banti koloh Keret koon yaawi yeh, tin coono fi bee a iña yah yee ra dabeh yen.

²² Leegi mi danç dòn biti don banti síde' yin, ow yínë sah ii ñak ñíiní dòn na, gaala kut nay yahe.

²³ Nagajek, Koope fa so' mi non dñi na te mi jaamiya' ri ra, wolte malaakii feeniyohete elga,

²⁴ won so' tih : « Ngana tíit Pool ! Fay toppi cañ fii buuri gaani Rom, te Koope tahidte ro níi ñíinní bëewë doni

wa ñéerúu rë béeb ay múc.”

²⁵ Kon hëbí hín yaawe, mi gémpé Koope biti iña wonu mi yaa ra ay lah.

²⁶ Yen suu yúfée gin, filib kísí fë. »

²⁷ Elgi sabboo a iniil fa homuu fun filib gaala na jaayoh kísí fí Adiratik ra, hom homo níi leelii elga, bëewë kúrú gaala ra hememute biti gaala lebohte tígí lahte feey.

²⁸ Wa jéecdúté mulaa, wa olute biti nooraa ka hente kap sabay éeyë a kap paana (37) ; wa saylute níi fíi, wa jéecdëetúté wa olute biti nooraa ka hente kap sabay ana a kap peeye (28).

²⁹ Bi neehu wa biti gaala kabinoh i la', wa bekute dëlëjké gaan iniil filib mulaa filoon gaala, homute na wohu na sesuu yíilí Koo.

³⁰ Di filib yaaha béeb, wa fa kúrú gaala ra na fahuu dúh gaala wa hegoh ; wa cépírúté gaali yutuuda filib mulaa, wa na lakaatuu biti wa ay beke dëlëjké mulaa fíi gaala.

³¹ Tígí daaha, Pool won kélffi soldaara a soldaarri kayya tih : « Bëewí yee dúh gaala d'on ii múc. »

³² Wona' wa ri yii baa ra, soldaarra yípútée lec níh yë pokuu gaali yutuuda ra, yedsute ri saañce.

³³ Bi homu wa na sehu yíilí Koo, Pool nanofanta' wa nda wa ñam won wa tih : « Hente waal sabboo a waal iniil d'on túmúy yin looyon, d'on homute na sehu rek !

³⁴ Mi won d'on tee ñëmí d'on pes, faanon ay rii sola' ! Karal fen ii kanoh af ow yínë sah d'on na. »

³⁵ Wona' ri unni yaa níi wocce ra, di bebpe mbúurú, símpé Koope fii bëewë béeb, lecce na ñam.

³⁶ Keeññi bëewë béeb yíppée took, wa fi yaa bal na ñamu.

³⁷ Fun fa húmú filib gaala ra béeb henute ow tíméer ana a ow sabay paana a ow pëenë (276).

³⁸ Ñamuu fun níi loo yi fun mayce ra, belaa yúfúté kísí fë kaa' bítlí gaala.

³⁹ Yílë' Koo ra, bëewë kúrú gaala ra séenúté tím kísí fí caakay mboowaan ndaa

wa yíhsíh tígë. Wa na anuu faha' saañ teeree dín fë biti míñ hen.

⁴⁰ Wa pëkísúté dëlëjké yë betute wa kísí fë, wa pëkíséelúuté níh yí duuda na kúd gaala ra, pënsúté ndíimíi gaana paa' af gaala ra yedsuute, ngilaaw ma na yeñ gaala, na yulid tím kísí fín.

⁴¹ Gaala saañ sayo níi haalte tígí laha' feey, díppé, afa nucohte feey fa kaa'a'te saañ ; misigi mboowaanna konte tala.

⁴² Tígí daaha, soldaarra na fahuu hawi bëewë téyú rë húl kaa' ow fëey waa na hegoh,

⁴³ ndaa kélffi soldaara, bi húmú faha' rii sëmlë'i Pool, kadda'te wa panjí yii baaha. Di túuycé bëewë míñ fëey rë wa débpí petoh mulaa saañ tím kísí fín,

⁴⁴ bëewë tasu ra ñee filoonti wa habaaloh barngal mbée poysiitti gaala. Bëewë béeb dúhúté tím kísí fë daaha, yin katay ow.

28

Homi Pool Malta

¹ Múcúu fun níi múc dë, fun keluute biti gina hom filib mulaa fúsúu fun d'a hínú Malta.

² Bëy gina teertuute fun teertohi nebpe. Bi na húmú tob Koo, fiyon fa yeñce, wa njaarute kíi dëekúté fun béeb yoonndoh.

³ Pool fa dee nampee saam i koy kilik saañ beke kíi kë koon, lahte hiliñ fi taañngaayi kíi kë hampe ri, dúhté né ñabpe ri ya'.

⁴ Oluu bëy gina yii bah, wa wonantuun hanndal ki wa tih : « Bëyí bee wadti hena hawoh ow kaah : d'i müccé kísí fë ndaa yee nay keene sun fi ra yedsday ri dé' ! »

⁵ Ndaa Pool hílikké gon fa keente kíi kë, yin katay ri.

⁶ Bëewë habuu biti d'i ay hufil mbée d'i yíppí keen húl rë, homute na sehu. Sehuu wa níi wa olute biti yin katay ri ra, wa lofute won, wonu tih : « Bee ñéeré'té a yin kan ! »

⁷ Lahte bëyí hínú Puubiliyus daa ri yíkíi gina, di lahte feey hatinni yaaha. Bëyí baaha teertohte fun teertohi nebpe, yeffe fun faami waal éeyë.

⁸ Bi deef boffi Puubiliyus faana húmú nûgúté te eeñ-loo kéenídté rí, Pool

deefidte ri, danke Koo tikké rí ya', dí wahte.

⁹ Filoon fi baaha, jéríddí kayya gina ayute, wa wahute bal.

¹⁰ Tígí teem on ow cér béeb wa onute fun dí, te na koluu fun daaha ra, iña sohluu fun waala ra béeb wa yerute fun wa.

Lahi Pool Rom

¹¹ Fun homute céyín éeyë daaha fun na anuu saañ. Na koluu fun daaha ra, fun haalu gaal di gaalli bëy Iliksaandiri, bi hínú Joskuur. Gaala húmú gina daaha jamanii sosa béeb.

¹² Koluu fun daa ra, fun lahute gina na wonuu Sirakuus ra, fun homute waal éeyë daaha.

¹³ Koluu fun daaha ra, fun hadduute búk kísí fë níi fun lahute Resiyo. Kéy fín fë, ngilaaw ma dúhë'té waal feey-feey labpe, fun lahute Pusol waal ana filoon fe.

¹⁴ Lahuu fun daaha ra, fun dfeefute na i koy-yaay filib ngémë, wa habute fun waal paana daaha. Fun henu daaha níi fun lahute Rom.

¹⁵ Keluu koy-yaayya gini baa biti fun ayute ra, wa koluute téebiléhí fun : yee dfeefute fun tígë në wonuu Kéemí Apiyus ra, yee tígë në wonuu Hanlaa yi Éeyë yë rë. Ola' wa Pool ra, dí símpé Koope, baattee ham hín.

¹⁶ Haaluu fun Rom ra, Pool onute biti dí bëf faam fi homa ri kay, bani soldaara na woh ri ra.

Homi Pool Rom

¹⁷ Waal éeyë filoon fi bee haala' ri Rom ra, Pool dëekréhté kélfë yí yewúddë gina. Ayuu wa ra, Pool won wa tih : « Koy-yaayyi yeh, so' déy, mi pagay bëy heedi yen yin, te mi jotaay a baahi caacci yen, mi antee habu Yerusalem mi jébélúté bëy Rom.

¹⁸ Meeluu so' bëy Rom yii lejke hanndal ki funi mboko yi yen yewúddë níi wocce ra, wa na fahuu yeddi so' ndah wa oluy yii mín tah mi hawu húl.

¹⁹ Di filib yaaha béeb, yewúddë habute yee habu wa ra, mi antee míllë' won biti mi kúrún buuri gaani Rom na book

aattiya' so', ndaa biti mi yam heedi so' yin neh.

²⁰ So' mi dëekë' woni don yii baa koon, a biti bëe' yaakaaru bëy Israyel ra daa tah mi pokalsuu deh. »

²¹ Kélfë yí yewúddë wonu ri tih : « Fun déy, fun liiluy uni dúhë' Yúdée wonte yii lejke doo na, te ow di mboko yi yen yiné sah kolaay dín fë acce deh léhínté fun mbée wonte fun yin bos sun fu.

²² Ndaa fun fahuu biti koon daa fu wona fun keloh ro, ndah tígí míñ fuu pay béeb, ow wonay yin yoona gém fú baa ra. »

²³ Daaha wa habute bisi nay waa tee'ee a ri, wa ayute caakute níi caak dfeefute ri faam fa hom dí ra. Wa homute Pool na poysiid wa baabin níi sos na'in, na waare wa yii lejke Nguur ki Koope na héc wë yíssëh Yéésú në, ñeya'te wa kootii Mëyíis a téeré yí yonente ya.

²⁴ Lahte bëewí gémúté woni, lahte yi kaa'uute gém.

²⁵ Bi na suu wa nék deef wa ñéerúuy un, Pool baatte wa un yiné kut won wa tih : « Ruuh-Pesen húmú won kaah na won dí caacon na bín fë rë. Di húmú ñeya' ri yonente Isayii na, won dí tih :

²⁶ *"Tílé fu ot bëy tali Israyel fu won wa tih :*

Don ay keloh a nuffon, don ii yúh.

Don ay tík illén ngéey, don ii ot.

²⁷ *Bëewí yee súhuté keeñ,*

wa dapute nuffi wa,

toñeh wa ay naa kelee.

Wa ñíipúté,

toñeh wa ay naa ole,

keeñni wa ay kúnsée ndín

wa lof pesad, mi pay wa yee homuu wa ra." ²⁸

²⁸ « Yúhí biti leegi Koope wola'te un bëewí yewúd neh na, teebi wa waala nay waa ñee ra níi wa mûc dë, te wa fi yaaha ay rii sítiréh ! » [

²⁹]

³⁰ Pool hompe kíil ana faam fa bëf dí ra, na dalal bëewë na ayu díi na bëeë rë,

³¹ na waare Nguur ki Koope, na yéeddë' yii lejke Yéésú-Kiristaa Yíkëe në a fít, te ow ñogolay ri na.

Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Rom ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool kerceenni bëy Rom ra. Di fi Pool neh nék daa yíp janji Rom. Na bíní rí wë unna ra dseef dí pëyréy në.

Di bíní wë woni wa biti gém Koope na kep daa na tah Koope haba' ow júb, ndaa ñee yee won Kootaa ra neh (3.21-23). Di wonte wa biti bal lahay kootii míin múcél ow bakaad, Ruuh-Pesenj daa míin habra' ow, Yéesú-Kiristaa kúd bée' Koope na (3.24).

Pool wonte sun fi yëwúddë, wa fa Koope daa tanis wa wa henute bëewí rë, a sun fi kerceenna yéñké biti i yëwúd neh ra (11.17-24).

Di wonte wa biti wa nonute na mala ona' Koope ra, ndah doolaa húmú lah bakaad sun fi bëewë rë tahte Yéesú-Kiristaa húlté te ri húlé' waal yínë kut teempe waali yíní baaha tosse wa. Kon wa banuy yeris bakaad ham wa ñaam nii wa jébélé faanni wa pagadf bos. Wa kay, wa warun jébélún Koope na (6.13 ; 12.1). Di wonte biti bëewë maanam i cérrí bokuuy, yi tokalsuu tokalsoo henute faana yínë : bëyí Koope onte ri yii míin díi habra' moroomi, paga ri. Hen daa raa, wa ay pesa' a jaamma wa hen yínë hanndal ki wa, wa non Yéesú në (12.4-21).

Di wonte wa :

- yii lenke faha'i ayi yérí wë nda ri kom wa mali Koope (1.1-11),
- yii lenke pagaddfi bøssa éldúnë tah níi ow lahay layaa fíi Koope ra (1.18-20),
- yii lenke aattiya'i Koope a bëewë béeëb (2.1-7),
- yii lenke lecohi teem bo' faan kut a lecoh kah-kah (2.28-29),
- a yii lenke yee uutiyuu Aadama a Yéesú rë (5.12-17).

Bëyí fí janji téeríi bee béeëb ay ot biti yen béeëb daa teyu. Yen béeëb i bakaaroh te gém Yéesú-Kiristaa na kep daa nay tahe yen múc.

Wodohi Pool bëy Rom

¹ Don fi bëy Rom, so' mi Pool, so' mi súrgíi Yéesú-Kiristaa daa mi na wodoh ron. Koope daa dëek së' falte so' apootar, tanisse so' waarii Uni Neba kola' díi na ra.

² Koope maañcee ñeya' yonente ya na, gapa'te Uni Nebi baa filib téeré yí sela ya.

³ Uni Neba won sun fi Koohi, di yee hena' ri ow, coosaana'te Dawit na ra,

⁴ a di yee teeba' Ruuh-Pesenj a doole biti ri Koy Koope bee kola' díi fi Yéesú-Kiristaa Yíkii yen bùudé rë.

⁵ Mi laha' mal Yéesú në, Koo tanisse so' mi hente apootar, nda mi pay waare níi heetta béeëb gém rí, ñee woni, díi lah ndam.

⁶ Don nonu bëewí yaaha bal, don fa Koo dëek don, don non Yéesú-Kiristaa na ra.

⁷ Don fa Koo faha' ron níi faha' ra, don fa homu Rom díi dëek don don non bëewí rë, Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkée líhún ron béeëb mal, on don jaamma !

Faha'i Pool pay yérí bëy Rom

⁸ May débée sím Koope, mi ñeya' ri Yéesú-Kiristaa na, di yii leñke don na béeëb, biti bëy éldúnë béeëb na wonu gémë gémú rën Kiristaa na ra.

⁹⁻¹⁰ Koope fa na jaamiyoh mi keeñ so' béeëb, di waaraa na waare mi Uni Nebi Koohi ra, míin sée seede biti wahtii homaa mi dñan béeëb, nuf so' pay don na, te faraah mi daga' biti mi lah ílí ayaa mi níi mi yér rën hém neba' ri.

¹¹ Mi sesohte oli ron lool, nda mi kom don mali kola' Ruuh-Pesenj na ndín, ngémén baatti híin.

¹² Mi faha' woni biti mi ac leeloon raa, yen tojanta' filib ngémë boku yen ra.

¹³ Koy-yaayyi yeh, yúhí biti mi maañcee faha' ac yérén, ndaa níi a dëh, laha' yii daa kaa' so' mi ac. Mi faha'te biti légéyí së' dñuhíd njiriñ ginon bal, ti di dñührë' rí njiriñ bëewë yëwúd neh ginni kayya éldúnë rë.

¹⁴ Mi wadtee pay bëewë në béeëb : yee yúunúu éldúnë a yee yúunúuy rë, yee janjiyu a yee janjiyu ra.

¹⁵ Yii baa daa tah don fa homu Rom ra bal, mi faha' ac waarii ron Uni Neba.

Doolii Uni Neba

¹⁶ So' mi sopaay waarii Uni Neba. Daa ri doolii Koope, bee na ñeya' ri, múcli bëewë gémú dii na ra bëeb. Uni Nebi baa dala' yëwúddë në, kadste heetti kayya.

¹⁷ Uni Neba daa na teeba' dee na haba' Koope ow bëyí júbpé rë : yii baa dala' ngémë, teempe ngémë, lüssé ngémë ti di bíníyë' rí Téerëe bitih : « *Bëyí fí yéjké biti ngém daa tah dí habuu bëyí júbpé, bëyí baa ay pes.* »*

Ow lahay layaa fii Koope

¹⁸ Koope hom sun, na cépid' neebi sun fi bëewë kaañu ri ra, sun fi bëewë júbúy rë. Júbëyé júbúy wë baa ra, tahte kaaf ka dapohte.

¹⁹ Koope cépíté neebi sun fi wa ndah yee mín ow yúh Koope na ra lante affi wa. Di fi Koope teebpe wa ri níi lante,

²⁰ ndée saka' Koo èldúnë níinén, iña ow mínéh wée tík il dii na ra, feeñce ngëey filib iña sak dí ra : doolee ke ri mínéh dúm rë, a hena hen dí Koope ra. Yii baa tahte ow lahay layaa.

²¹ Nagajek, wa yúhú Koope, ndaa wa kaa'uute kañi, kaa'uute símí ti di wad dii pagrun nen. Affi wa túl túlë níi wa müuyúté, iña na níbú wë rë lahlay af a lük.

²² Wa tíkú affi wa bëewí ñaañute, ndaa wa yíssúuté dof.

²³ Wa pëemíh jaamiyohi Koope fa líif a ndam, na pes faraah ra, wa jaamiyuu netal ow kut, mbée yak, mbée rabba na tilú feey fa ra, mbée yee na fasuu ra.

²⁴ Yii baa daa tah Koope jëbëlté, helte wa pagadfi bossa neba' wa ra, wa na pagu iñi sëpíré' yë na sobeyil faanni wa ra.

²⁵ Wa lofruite Kaaf ki Koope a yin paddah. Wa na jaamiyuu yee saku sako ra, súugúuté Bëe' sak yaa ra, dí fa daa mit sím dee níi kiri fi kiri ra ! Démíin !

²⁶ Yii baa daa tah Koope jëbëlté, helte wa iñi sëpíré' yë neba' wa ra. Belebba yeddsute fanoh a yaal fa wad koon da, wa na pagu bee waray ra, na fanantuu hanndal ki wa.

²⁷ Yaalla henuu daaha bal : wa na fënliih a beleb, wa dékúu saam fananta'

hanndal ki wa, te yii baa sëpíré'té. Wa liiluu daana wad waa na ra daaha, af müujë müuyú wë rë.

²⁸ Bi kaa'uu wa yúhí Koope, Koope jëbëlté, helte wa nuffi bossi wa, wa na pagu iñi wa waruy waa pañ.

²⁹ Pañ yii ñeyay waal kut daa affi wa, pagad bos, a faha' yin ow ; wa sohoorute, iñaanute, bëemúu ow ; wa pesuu íñë' a nofa' ow ; wa bosute yodad, yabuu ow yii lahay,

³⁰ yahuu tii ; wa wonuy dara Koope na te wa bosute búk ; wa gaan-gaanluu gaan-gaanloo, wa bëyré affi wa ; wa níbúu dee nay waa pagee yin bos ra kep te wa na kélíih won baap, na kélíih won yaay ;

³¹ wa lahuy af te yii wa won dí, wa na pëgíh rí ; wa súhúté keeñ, wa lahuy yermaande.

³² Añcanj, wa yúhúté yee aattiya' Koope ra, te aattiya'i baa júbpé. Koope aattiya' bitih : bëyí pesa' daaha wadti húlë húlë. Ndaa wa homute yee homu wa ra, baatte biti wa na habruu bëewë na pagu wa ra.

2

Bëewë bëeb ay aattiyyu

¹ Do nék, a bëyí mín fúu hen bëeb, do fa ola' bos ow rek ra, fu lahay layaa, ndah fu ot bosi bëe', te fu paga' ti dí nen raa, deef do fa na ot bosi bëe' rë fu daante afu.

² Yen yúhúté biti Koope daan bëewë na pagu iñi bossi yaa ra rek, deef dí ñee kaaf ka.

³ Do fa ola' bos ow te fu paga' ti dí nen ra mbaa fu haba' biti Koope ii roo daan neh ?

⁴ Mbaa fu heefay dee naa'a' Koope keeñ níi naa', dee mínë' rí mún, a dee baaha' ri ra ? Fu yéeh biti baahi Koope wadtee tah fu lof pesad a ?

⁵ Ndaa fu kaa'a'te keloh, te fu cagay lof pesad. Yii baa daa tah yiin nay teebee Koope neebi ra, daanu ay lukee misik na te deef daa fu koma' ri afu. Yiin fi baaha, dí ay aattiya' bëewë aattiya'i júbpé,

⁶ yíníl ow fi ow bëeb yee pañ dí ra.

* ^{1:17 1.17} *Bëyí fí yéjké biti ngém daa tah dí habuu bëyí júbpé, bëyí baa ay pes* : Lahte bëewí habuu ri dëh : *Bëe' júb illí së' rë, ay pesee ngém*. Saame Habakuk 2.4.

⁷ Bëewë në habu hïin page yin wun, saame ndam, saame biti Koope laas wa ra, saame pesa na dûmeh rë, bëewí yaa Koope ay waa on pesa na dûmeh rë.

⁸ Bëewë në tïkëntúu Koope af ra nék, na kaa'uu kaaf ki, na dékúu pañ yii jûbëy rë, Koope ay haayloh teeëb wa neebi.

⁹ Bëewë na pagu yin bos ra, ay lah yii misikke wa nîi misik, keeññi wa dûm ces. Ay dalee yëwûddë në, kacf heetti kayya bëeb.

¹⁰ Bëewë na pagu yin wun ra nék, Koope ay waa on ndam, laas wa, wa lah jaamma. Ay dalee yëwûddë në, kadf heetti kayya bëeb,

¹¹ ndée Koope na génëntéléeh.

¹² Bëewë na bakaaru, te yïih kootii Mëyïis rë ay sañku, te deef Kootaa habay wa ; bëewë na bakaaru te yûhû yee pok Kootaa ra nék, ay aattiyuu Kootaa ndah Kootaa hampe wa.

¹³ Bëewë jûbú illí Koope ra, wa yee na sîkîrûu yee won Kootaa ra neh, wa yee na pagu yee pok Kootaa ra.

¹⁴ Bëewë nënîh bëewí Koope ra nënîh Kootaa. Wa pes pesadi ñéerë' a yee won Kootaa ra raa, nënîh wë Kootaa nîi, wa lahute kootii affi wa.

¹⁵ Daaha, wa teeëbuute biti yee na ha' Kootaa ra aa waa na ; nuffi wa teeëba'te ri. Te biti hom nîi rëe, wa yûh biti wa homuy kaah, mbée wa on affi wa kaah, teeëba'te ri bal.

¹⁶ Bisi aattiya'a lah raa, iñyaaha bëeb ay feeñ. Uni Neba na waare mi ra, wonte biti Koope ay ñeya' Yéesú-Kiristaa na aattiya' yii d'apu pes ow bëeb.

Yëwûddë bal lahuy layaa

¹⁷ Do fa won ti fu yëwûd dë, do fa tïk yaakaaru Kootaa, fu na dama' biti fu non bëewë Koope tanis wa ra, mi won d'oo na.

¹⁸ Fu won ti fu yûh yee faha' Koope ra, te Kootaa yëedidté rë nîi fu yûhsë'té yee gén dë.

¹⁹ Fu ham afu biti dee daa fu nookohi búumíddë, a niiñi bëewë homu ñûus rë.

²⁰ Fu won ti daa fu na yëedid bëewë yïih yin d'a, fu na teeëb bëewë yûunúuy

rë. Fu ham afu biti dee Kootaa ona' ow ham-ham, teeëba' ow kaah.

²¹ Leegi nék daa fu na yëedid bëewí kayya raa kay, yi tah fu yëeddëy afu ? Daa fu na waare biti ow waray loh, yi tah fu na loh ?

²² Daa fu na kadda' njaliyoh, yi tah fu na pañ ri ? Daa fu na kaa' yûul, yi tah fu na pay na saami yii laha fu ?

²³ Fu dama' Kootaa, yi tah fu na poo ri, fu na sëpíd Koope ?

²⁴ Baa daa ri yee bînîyû Téerëe bee ra bitih : « *Don tahute heetti kayya na wonu bos sun fi Koope.* »²⁴

Njiriñ mi lecoh

²⁵ Fu pañ yee pok Kootaa raa, deef lecohü lahte njiriñ. Fu pagay ri raa nék, deef man biti fu lecuy nen.

²⁶ Bëyí lecuy te na pañ yee na ha' Kootaa ra raa, Koope ii rii haba' ti bëyí lecute nen a ?

²⁷ Do fi baa na poo Kootaa ra, wuti fu yoon d'i, te fu hena bëyí lecute raa sah, fu yahti aattiyuu, d'i fa lecuy te na pañ yee pok Kootaa ra ay cañ fîyû, seede biti fu homay kaah.

²⁸ Hen yëwûd kah-kah nék, d'i yii oluu jëmmë ow kut neh, te lecoh kah-kah, d'i lecohi teem bo' faan kut neh.

²⁹ Hen yëwûd kah-kah ín keeñ, te lecoh kah-kah ín keeñ. Yii baa kola' Ruuhi Koope na, ndaa Kootaa na neh. Koope daa míñ laas mani bëyí bah, ndaa ow neh.

3

¹ Yëwûd lungid ow kay yih ? Mbée lecoh laha' njiriñ mi bih ?

² Njiriñ ma gaante lool di iña bëeb. Yee nay mii débée won d'a daa ri bitih : Koope déjéen yëwûddë unni.

³ Kaah biti i ow waa na paguy iña won di ra. Yee paguy wa fi yaa iña won d'i ra míñ tah Koope hon uni a ?

⁴ Mi yaakaaray ri ! Yen yûhûn biti Koope wona' kaah, te bëewë bëeb i feloh, ndée di yii lenke Koope na, bînîyûtë Téerëe bitih :

« *Yii won fu bëeb,
bëewë oluun d'i biti fu jûbpé,*

²⁴ 2:24 2.24 Saame Isayii 52.5   ^{3:4} 3.4 Saame Kañaa ya 51.6

*te fu aattiyuun aattiyoo koon,
faraah daa fu nay lahee kaaf ka. »[⊗]*

⁵ Ndaa hena biti júbëyë júbúy yen da teeba' d'ee júbë' Koope ra raa, yi nay wonu ? Kon Koo daan yen raa, mbaa yen ii won biti d'i fi Koope júbëy ? (Mi won wonad ow kut tígí dah.)

⁶ Mi yaakaaray ri ! Hena biti Koope júbëy koon, d'i ay mínee aattiya' bëy èldúnë d'ih ?

⁷ Hena biti nék, fela na fel mi ra baatti teeba' kaaf ki Koope, na baat ndami raa, so' may habiluu bakaaroh yi níi mi daanaa ?

⁸ Kon yi tah woneeh bitih : « Yen pagun yin bos, nda lím yin wun » ? Lahte bëewí fellirute so', na wonu biti mi waariya' uni bah. Wa ay liil daana wad waa na ra.

Lahay bëyí júbpé

⁹ Kon nék yi nay wonlu ? Fun fi yëwúddë, moo fun génú heetti kayya a ? Ëe-ëe' kay ! So' mi teeba'te biti yëwúddë a heetti kayya bëeb, bakaad hampe wa ñaam,

¹⁰ ti di bíníyúu rí Téerée bitih :

*« Lahay bëyí júbpé,
bi júbpé yínë sah ính né !*

*¹¹ Lahay bëyí yúh iñi Koope,
lahay bi na saam Koope !*

*¹² Bëewë súugúuté Koope,
wa bëeb bokute lahluy njiriñ !*

*Lahay bëyí né pañ yin wun,
bi na pañ yin wun yínë sah ính né ![⊗]*

*¹³ Iña na d'uh búkkí wë rë na hawa',
búkkí wë beedohte nofa' ow,
iña na wonu wa ra man dañar goñ nen ![⊗]*

*¹⁴ Wa haayute búk,
te faraah wa d'uhruu cuñ búkkí wë ![⊗]*

¹⁵ Wa gaawute bëem ow !

*¹⁶ Tígí ñee wa bëeb,
wa yahsa', hel na súfúñ !*

¹⁷ Wa yúh yii na koma' jaamma ![⊗]

¹⁸ Wa neehuy Koope dalaa ![⊗] »

¹⁹ Yen yúhúté biti yii won Kootaa bëeb, wonid bëewë Kootaa ham wa ra, nda ow banti lah layaa, te bëy èldúnë bëeb keen daani Koope.

²⁰ Yii baa daa tah pañ yee nahá' Kootaa ra taheh Koope haba' ow bëyí júbpé. Kootaa teeba' bëewë biti kut wa bakaarute.

Ngém nay tahe Koope haba' ow bëyí júbpé

²¹ Ndaa leegi, Koope teeba'te biti dee na haba' ri ow bëyí júbpé rë ñeyaay Kootaa na. Kootaa a faanañ fi a téeré yí yonente ya wonute ri.

²² Bëyí gém Yéésú-Kiristaa bëeb, Koope haba' ri bëyí júbpé. Di téydë' bëewë bëeb tígë yínë,

²³ ndah ow fi ow waa na bëeb bakaadte, ow fi ow waa na bëeb liilay ndami Koope.

²⁴ Ndaa Koope sehay yin waa na, onte wa mali haba'te wa bëewí júbúté, ndah múclë múcíl wë Yéésú-Kiristaa ra.

²⁵⁻²⁶ Koope yera'te Kiristaa sarah, d'i séffé rí daani bëewë gémú rë, nda wa baalu bakaadsi wa. Daaha, Koope teeba'te biti d'i júbpé. Di fi Koope mëssí júb júbë, na húmu mójid rí bëewë, daanay wa pagadsi bossi wa ra ; te ri líssi júb níi a deh. Daaha, d'i júbpé te bëyí gém Yéésú bëeb, daa ri na pañ níi bëyí baa hen bëyí júbpé.

²⁷ Kon daa míñ damoh ? Ow yínë sah míneh rí ! Yi tah ow míneh rí ? Yee tah ra bitih, júbë júbú yen d'a tikkéey sun fi yii ay pagu pago, d'i tikkéh sun ngém.

²⁸ Fun habu biti ngém daa na tah Koope haba' ow bëyí júbpé, ndaa pañ yee pok Kootaa ra yin na neh.

²⁹ Koope homid yëwúddë kut woo ? Maa ri Koope fi heetti kayya neh bal a ? Ahañkay ! Di homid heetta bëeb,

³⁰ ndéé ri yínë kut. Di ay haba' yëwúddë bëewí júbúté, biti wa lah ngém, haba' heetti kayya bëewí júbúté bal, biti wa lah ngém.

³¹ Maa ngém na kaa' Kootaa lah njiriñ a ? Mi yaakaaray ri ! Di baat rii cégíds cégíre níi mit sah kay.

4

Ngémí Abraham

[⊗] 3:12 3.12 Saame Kañaa ya 14.1-3 ; 53.2-4   [⊗] 3:13 3.13 Saame Kañaa ya 5.10 ; 140.4   [⊗] 3:14 3.14 Saame Kañaa ya 10.7   [⊗] 3:17 3.17 Saame Isayii 59.7-8 ; Léeh yé 1.16   [⊗] 3:18 3.18 Saame Kañaa ya 36.2

¹ Leegi, di yii lenke Abraham ciffi yen fi yewúddë, dí liil yi Koope na ?

² Hena biti iña pañ Abraham ra daa tah Koope haba' ri bëyí júbpé koon, dí ay míndamoh, ndaa lahaay daaha. Kon, dí lahay yii damaa ri fii Koope,

³ ndah Téerée won wono tih : « *Abraham gémpé Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri bëyí júbpé.* »[☆]

⁴ Bëyí légéy ay yínlú opa'i. Yii baa dí onuy ri ono, ndaa wad dí waro.

⁵ Bëyí tíkëy yaakaari sun fi iña na pañ ri ra, dí tíkë yaakaari Koope fa na haba' bakaaroh ya gémú díi na bëewí júbüté rë, bëyí baa Koope ay rii yeela' ngémí, haba' ri bëyí júbpé.

⁶ Dawit wonte biti bëe' Koope haba' ri bëyí júbpé te yeelaay ri iña na pañ ri ra, lahte sos-keeñ. Di won na tih :

⁷ « *Lahute sos-keeñ, bëewé Koope baal wa tooñni wa, hosse bakaadfi wa ra.*

⁸ *Lahute sos-keeñ, bëe' Koo-Yikée habray ri bakaad da !* »[☆]

⁹ Yen fa lecu ra kut daa lahu sosi keeñi bah, mbée bëewí kayya nonu na ? Yen wonu koon ti neh ngémí Abraham daa tah Koope haba'te ri bëyí júbpé é ?

¹⁰ Koope haba' Abraham bëyí júbpé kirih ? Balaa ri lecu mbée filoon fi baaha ? Di haba' ri bëyí júbpé balaa ri lecu, ndaa filoon fe neh !

¹¹ Abraham lecu filoon fe, tíinndë'í biti Koope haba'te ri bëyí júbpé ndah gémë húmu gém rí deef ri lecuy doom ra. Yii baa daa tah Abraham hen ciffi bëewé gémú, te wa lecuy ra. Daaha, bëewí yaa Koope haba'te wa bëewí júbüté bal.

¹² Daa ri ciffi bëewé lecu ra bal te teyuy lecoha kut ndaa gémúté Koope ti di húmu gémë' Abraham Koope deef ri lecuy doom ra nen.

Yi nay tahe ow liil yee gapuu ra ?

¹³ Koope gappe Abraham a sétti biti wa ay laha' feey fa bëeb. Gapa'i baa ñeyaay biti Abraham pañke yee pok Kootaa ra, ndaa biti Koope haba'te ri bëyí júbpé ndah ngémí.

¹⁴ Hena biti pañ yee pok Kootaa nay tahe ow liil yee gapuu ra koon, kon ii

sohla' ow gémé Koope te tígí daaha gapa'a ii lah njiriñ.

¹⁵ Nagajek, Kootaa taha' Koope neeba' bëewë. Tígí lahay koote nék, poo koote lahay na bal !

¹⁶ Daaha, gapa'i Koope tíkëh sun ngém nda ri hen on-Koo, kad sétti Abraham bëeb. Di teyay bëewë na pagu yee pok Kootaa ra kut, dí kadte bëewë gémú ti Abraham ra nen bal. Abraham ciffi yen bëeb,

¹⁷ ti di bíníyúu rí Téerée bitih : « *May pañ níi fu hen caac goomal i tal.* »[☆] Abraham daa ciffi yen di fii Koope fa gém rí rë. Koope fi baa daa na kélid búudé, daa ri na pañ yii lëhrëy.

¹⁸ Abraham gémpé, tíkké yaakaari tígí ow lahay na yaakaar. Yii baa daa tah dí hen « *caac goomal i tal* », ti di húmu wona' ri Koope bitih : « *Séttú ay caak níi caak.* »[☆]

¹⁹ Abraham húmu wadtee lah yii mitte kíil tíméer (100) : dí otte biti faani maante, te belebi Saara míneh pok loo, ndaa taheh ngémí éylëh.

²⁰ Abraham ñakay yaakaar, te ri lahay nuf ana yee gapa' Koope ra. Ngémí baat rii on doole baato sah, dí na kañ Koope.

²¹ Húmu wëerté rí këj biti Koope mínpañ yee gapa' ri ra.

²² Ngémí baa daa tah Koope haba'te ri bëyí júbpé.

²³ Nagajek, Téerée wonte bitih : « *Koope haba'te ri bëyí júbpé* » ; ndaa unni yaa wondu Abraham neh kut.

²⁴ Wa wondu yen bal, yen fa gémú Koope fa kélid Yésú Yíkíi yen búudé rë. Di fi Koope ay yen haba' bëewí júbüté.

²⁵ Tooñni yen daa tah Koope yera' Yésú hawu húl, dí antee rii kélid búudé, nda ri míñ yen haba' bëewí júbüté.

5

Yee júbëlé' yeni Koope ra

¹ Daaha, ngémí yen tahte Koope haba'te yen bëewí júbüté rëe kay, kon yen lahute jaamma a ri af Yésú-Kiristaa Yíkíi yen.

[☆] 4:3 4.3 Saame Dalaana 15.6   [☆] 4:8 4.8 Saame Kañaa ya 32.1-2   [☆] 4:17 4.17 Saame Dalaana 17.5   [☆] 4:18

4.18 Saame Dalaana 15.5

² Di fi Yéesú-Kiristaa daa saamid yen waal níi yen lahute on-Koo, yen na pesuu ri ndah ngémí yen, te yen damuu yaakaara lahuu yen biti Koope ay yen boolla' ndami ra.

³ Baatte biti wuti yen homun misik raa keeññi yen sos, ndée yen yúhúté biti misik daa na tah ow mún,

⁴ mún daa na tah ow maan, te maan ow daa na tah bée' lah yaakaar.

⁵ Yaakaari baaha ii yen sépíd, ndah Koope faha'te yen níi faha', te faha'i baaha dí ñeyíd dí Ruuh-Pesen fa on dí yen da.

⁶ Na húmú mínlíh yen affi yen yin da, Kiristaa húlidté yen fi bakaaroh ya, laha' wahtaa faha' Koope ra.

⁷ Tah húlid bëyí júbpé yoobay, ndaa ñakay lahte bëyí mín tah húlid bëyí baahte.

⁸ Kiristaa nék húlidté yen te deef yen húmú i bakaaroh. Daaha, Koope teeþpe yen dee faha' ri yen ra.

⁹ Keeni ñif mi Kiristaa tahte Koope haba'te yen bëewí júbúté rée kay, kon dí fi Kiristaa ay lukee tah yen múc neebi Koope neh a ?

¹⁰ Yen húmú kaa'oh yi Koope, ndaa húlí Koohi tahte yeni júbúuté. Húlí Koohi tahte yeni júbúuté rée kay, kon pesa na pes Koohi leegi ra ay lukee tah yen múc neh a ?

¹¹ Te teyay daa kut : Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen tahte keeññi yen sosse Koope na, dí fa tah yeni Koope júbë' woteh ra.

Yee uutiyuu Aadama a Yéesú ré

¹² Af ow yínë kut, te ri Aadama daa tah bakaad haal éldúnë. Te bakaad daa kúd kúl kë. Kúl kë lab bëewé béeëb, ndah bëewé béeëb bakaarute.

¹³ Balaa Koope yera' Kootaa, deef bakaad húmú éldúnë, ndaa bi deef Koope húmú cépírey Kootaa bín fë, dí na húmú habeh bakaad.

¹⁴ Añcan, dala'te jamanii Aadama níi Mëyíis në, kúl kë húmú hampe bëewé béeëb ñaam níi yee bakaaruy mani bakaadi Aadama ra sah, bee kaa'a' ri ñee yee won dí Koope ra. Aadama fi baa daa netli bée' na húmú sehu ra.

¹⁵ Ndaa tooña tooñu ra haayaay a mala ona' Koope ra. Tooñi bée' yínë kut tahte ow caak húlúté naam, ndaa mala ona' Koope te sehay yin na ra daa lukki gaan fap. Di ñeyíd dí bée' yínë kut, dí fi Yéesú-Kiristaa na, te mala ona' ri baa ra labpe ow caak.

¹⁶ Yee na pañ mali Koope ow na ra, haayaay a yee na pañ bakaadi bée' yínë kut da. Bakaadi bëyí yíníi baaha daa tah aattiya'i Koope koma' daani bëewë. Yee ona' Koope ra nék koma' yii beh : a dee caakuu bëewë tooñ ra béeëb, dí fi Koope haba'te wa bëewí júbúté.

¹⁷ Tooñi bée' yínë kut tahte kúl kë hampe bëewë béeëb ñaam raa kay, af ow yínë kut, Yéesú-Kiristaa, ay lukee tah i ow ay pes, wa falu ti buur nen neh a ? Daa wa bëewë Koope on wa mal caak, haba'te wa bëewí júbúté rë.

¹⁸ Kon daaha, tooñi bée' yínë kut labpe bëewë béeëb tahte wa béeëb daanute. Pagadi júbí bée' yínë kut bal labpe bëewë béeëb tahte wa béeëb habuute bëewí júbúté, ñeya'te daaha wa lahute pes.

¹⁹ Yee ñeyay ow yínë kut woni Koope ra, tahte ow caak henute bakaaroh. Ti daaha nen, yee ñee ow yínë kut woni Koope ra, tahte ow caak habuute bëewí júbúté.

²⁰ Aya' Kootaa ra, bakaad dí daattee caak. Tígë baata' bakaad dí da nék, mali yenyi Koope lukki baatoh na,

²¹ nda di húmú haba' bakaad bëewë béeëb kúdsté kúl kë rë, mali yenyi Koope ham yen ñeya' ri hama haba' ri yen bëewí júbúté rë, kúd yen béeëb pesa na dúmeh rë, ñeya' ri Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na.

6

Yeni Kiristaa kúl kë, yenyi pesa

¹ Kon leegi yi nay habu woni bah ? Yen ay pesee bakaad yen saye nda mali yenyi Koope lukee baatoh a ?

² Mi yaakaaray ri ! Yen húlúté bakaad na yen takuute a ri, kon yen ay mínlée pesa' filib bakaad díh ?

³ Don yíih biti yen fa bëtsú, yen nonute Yéesú-Kiristaa na ra béeëb, bëtsë bëtsú yen da daa ri biti yen bokute a ri yen húlúté è ?

⁴ Boffa ñeya' katani ndami këlídté Kiristaa bûudé. Ti daaha nen, bëtsé bëtsú yen ña daa ri biti yen hûlûté a Kiristaa yen hacute a ri, nda yen bal yen pes pes has.

⁵ Nagajek, hém daa yen henu a dí yinë yen hûlûté ti dí nen raa, yen ay henee a dí yinë ñaaha, yen koloh ti dí nen.

⁶ Yen yûhún yii beh : mbínéeffé hûmú henu yen filoon ña, daayute kurwah a Kiristaa, nda jíkii bakaaroha hûmú yen na ra koloh yen na faw, bakaad ban yen habil ñaam.

⁷ Bëyí hûlté, müccé bakaad.

⁸ Yen hûlûté a Kiristaa raa kay, kon wëerté yen biti yen ay pes a dí bal !

⁹ Nagajek, këllúu Kiristaa bûudé rë, yen yûhûté biti dí ii hûlil : kúl kë lahlay doole sun fi.

¹⁰ Doolaa hûmú lah bakaad sun fi bëewë rë tahte dí hûlté, te ri hûlë' waal yinë kut teempe waali yinii baaha. Leegi dí ee pes ña, te ri tassi homid Koope.

¹¹ Ti daaha nen, don bal hébii biti don hûlûté te bakaad lahlay doole sun fon, don tasuu pesid Koope ndah nona nonu don Yéesú-Kiristaa na ra.

¹² Kon bakaad banay habil faannee ke ron saañ hûlé hûlé rë ñaam ; don warluy pañ iñi bossa na meela' faannon ña.

¹³ Ngënë jébélilí cérrí faannon bakaad níi don njiriñee wa pagad bos. Don kay, don wadti jébélúun Koope na, bi henu don bëewí koluu kúl kë nimilute pesa, te don jébél cérrí faannon Koope don njiriñee wa pagad jûb.

¹⁴ Nagajek, bakaad ii lahil doole sun fon, ndah Kootaa habay ron, don nonu mala ona' Koope ra.

Hen ñaam Koope na daa gén

¹⁵ Kon yi nay habu ? Habaya habay yen Kootaa, yen nonute mala ona' Koope ra, tah yen bakaad woo ? Mi yaakaaray ri !

¹⁶ Don yíih biti don tanis hen ñaam ow légéyíri rée, don ay mínée hen ñaami bëyí baa nay ron légéyéré baa ra a ? Kon don tansun hen ñaam bakaad ña, dí ben don kúl kë ! Don tansun hen ñaam Koope na don keliid dí raa nék, don ay hen bëewí jûbúté.

¹⁷ Filoon, bakaad hûmú hampe don ñaam. Leegi iñá yéeddú don ña bëeb

don ee waa pagu ra di keeññon bëeb. Kon yen símún Koope !

¹⁸ Don henluy ñaam bakaad, don tasu ñaammi yii jûbpé.

¹⁹ Don ot mi wona' don ñeefha yoob níi yoob, biti don i ow kut ñeef. Débëenë, don hûmú haalute níi don honuute ti i ñaam nen, don jébélûté cérrí faannon bakaad a kaa' ñee woni Koope, nda don baatee waa njiriñoh kaa' ñee woni Koope. Ti daaha nen, leegi hëelí níi don honoh ti ñaam nen, don jébél cérrí faannon Koope don njiriñee wa yii jûbpé, nda don pes pesi selate.

²⁰ Hûmú henuu don ñaam bakaad ña, doni yii jûbpé hûmú séekkíyúuy biti don ay rii pagid yin.

²¹ Iñá pagu don yaa ra mës don baat yih ? Íníh ee don sopuute na leegi a ? Iñyaa daa na koma' hûl !

²² Don henluy ñaam bakaad leegi, don tasuu hen ñaammi Koope ; yee baat dí don ña daa ri biti don ay tasee pes pesi selate, te baa daa na koma' pesa na dûmeh rë.

²³ Yen yûhún biti kúl kë daa na yínlúu bakaad ; ndaa mala na ona' Koope te sehay yin na ra, dí pesa na dûmeh nay lahe ow nona non dí Yéesú-Kiristaa Yíkii yen na ra.

7

Kélfii hasa Kiristaa

¹ Koy-yaayyi yeh, don keluute yee won Kootaa ra. Kon don yûhûté biti Kootaa hom haba' ow biti bëe' líssí pes maan ?

² Maanam yee ham ñeef kooru ra hampe ri faw, hém yaala líssí pes. Ndaa yaala koloh éldúnë rée, ñeef yee hûmú ham dí koorra ra habilay ri.

³ Di nék, dí hûmú lah yaal kay na pesa' yaala ra koon, ñeef dí njaaliyohte. Ndaa ñeef yaala koloh éldúnë rée kay, dí míñ kooroh a yaal kay, te ñeef dí njaaliyaay ndah yee hûmú ham dí ra habilay ri.

⁴ Don madu ñaaha nen koy-yaayyi yeh : Kiristaa hûlté, don hûlûté a ri. Kon don hûlûté Kootaa na nda don lah këlfé kay leegi, daa ri bëe' këllú bûudé rë. Yaaha

béeb, nda yen pañ yee ay kome Koope njiriñ.

⁵ Na húmú pesuu yen yee neba' yen ra, iña na yeñ yen bakaad Kootaa na geyil wë rë hampe yen níi yen húmú tassi paguu yee koma' húl.

⁶ Leegi nék, bee húlúu yen yee na húmú ham yen ñaam ra, yen taa'luuy dara a Kootaa. Daaha, yen jaamiyoh Koope jaamiyad has, Ruuh-Pesen kúd yen, ndaa biti yen ay jaamiyee Koope jaamiyadee débœenë bíniyú Kootaa ra neh.

Iti fi Kootaa húmú yih ?

⁷ Leegi, yi nay habu woni bah ? Ay wonu biti Kootaa bakaad aa yih ? Mi yaakaaray ri ! Kootaa daa tah so' mi yúh yi daa bakaad nék, ndah mii yúh yi daa bos íl koon biti Kootaa wonay uni beh : « *Ngénë mësíi bos íl.* »[☆]

⁸ Bakaad yeeltee ñeya' yee túuyë' Kootaa baa ra bekke so' yee hente bos-íl béebe. Henay Kootaa koon, bakaad mínléh ow yin.

⁹ Na húmú habay so' Kootaa ra, deef maa pes ; ndaa cépë' túuyë'ë rë, bakaad daltee canj jíñkëm,

¹⁰ so' mi yíppée húl. Di fi túuyë'ë daa wadti beka ow pesa ra, bekke so' kúl kë.

¹¹ Bakaad ñeya' túuyë'ë në nofa'te so', ñeya'te túuyë'ë në bekke so' húl.

¹² Kon book, Kootaa selate, túuyë'ë selate, júbpé te wunte.

Bakaad hampe ow ñaam

¹³ Yii wunte daa yee tah so' mi húl rë ë ? Baa mi yaakaaray ri ! Bakaad kay daa tah so' mi húl. Di teeba' dee man dí ra deh : dí ñeya' yee wuna na, yeñce so' kúl kë. Daaha, bakaad ñeya' yee túuyë' Kootaa ra baattee yen teeb biti lahay yee teemma' bakaad bos.

¹⁴ Yen yúhúté biti Kootaa kola' Koope na ; ndaa so' mi bee mi ow kut, mi yaayute mi hente ñaam bakaad.

¹⁵ Mi yéeh yee kat so' ra : maa pageh yee faha' mii pañ koon da, mi paga' yee kaa' mi ra.

¹⁶ Pañna na pañ mi yee fahaay mii pañ koon da nék, daa teeba' biti mi yúhidté af so' biti Kootaa yin wun.

¹⁷ Kon so' mi bee neh daa maa pagil yaa, ndaa bakaada daa na pañ ñeya' ri soo na.

¹⁸ So' mi yúhté biti yin wun íníh soo na, maanam yin wun íníh so' fa ow kut bee ra. Faha' pañ yin wun ee na sah naam, ndaa pañna daa wooñ so',

¹⁹ ndah maa pageh yee wuna faha' mii pañ koon da, mi paga' yee bosa fahaay mii pañ da.

²⁰ Kon mi pañ yee bosa mi fahaay rii pañ koon da raa, deef dí so' mi bee neh daa maa pagil yaa, bakaada daa na pañ ñeya' ri soo na.

²¹ So' nék mi ot yee bee na : mi faha' pañ yin wun daa, yin bos daa na ac nuf so'.

²² Kootii Koope neba'te so' keeñ so' lool,

²³ te daa ri doolaa hom nuf so' ra. Ndaa mi otte biti lahte doole kay bi ee soo na, na haa' a bee hom nuf so' ra. Yii baa tahete níi mi hente ñaami dí fi doolii bakaada hom soo na ra.

²⁴ So' mi súfúñcé ! Daa nay soo sëmlée faanee ke so' bee na yeñ so' kúl kë rë kan ?

²⁵ Yen sím Koope, dí fa nay ñee'ee Yéesú-Kiristaa Yíkii yen sëmlë' yen ra !

Daaha, mi yúhté biti di nuf so', mi ñaami kootii Koope. Hena hen mi ow kut da nék, mi ñaami doolii bakaada hom soo na ra.

8

Di na pesuu a Ruuhi Koope

¹ Kon leegi, bëyí fí non Yéesú-Kiristaa na béebe ii daanu,

² ndah doolii Ruuha na ona' pes biti ow non Yéesú-Kiristaa na ra, sëmlë'té yen doolii bakaada hom yen na ra, sëmlë'té yen doolii kúl kë.

³ Kootii Mëyíis nék mính baaha, ndah ow teem ow kut. Koope daa mính baaha, pañke ri : dí wolte Koohi hente ow kut ti yen nen, yen fi bakaaroh yi yeh, nda ri sëmlë' yen bakaad dí yen. Koope daana' bakaada hom bëewë henu ow kut daaaha.

⁴ Don ot Koope pañ yee bah, nda júbë na naha' Kootaa ra mit sëk yen na, yen fa pesi yen ñeyaay yee neba' yen fa ow kut da, ndaa ñeya' dee faha' ri Ruuh-Pesen nen ra.

⁵ Nagajek, bëyí fí pesa' yee neba' ri dí fa ow kut da, nufa bëeb homa' yee neba' ri ra ; ndaa bëyí fi pesa' yee neba' Ruuh-Pesen ra nufa bëeb homa' yee neba' Ruuha ra.

⁶ Nuf ow homa yee neba' ri dí fa ow kut rek raa, hom yeja' ri húl ; ndaa nufa homa yee neba' Ruuh-Pesen rek raa, hom yeja' ri pes a jaamma.

⁷ Bëyí nufa homa' yee neba' ri dí fa ow kut raa, deef dí kaa'ohi Koope ; dí ñeyay yee won kootii Koope ra. Di lukki míneh née ñeeyo sah.

⁸ Bëyí fí pesa' yee neba' ri dí fa ow kut daa, bëyí baaha míneh neba' Koope.

⁹ Don fi yaa nék, don pesuuy yee neba' don don fa ow kut da, don pesuu yee neba' Ruuha ra, ndah Ruuhi Koope ee don na. Bëyí Ruuhi Kiristaa ính díi na, deef bëyí baaha noneh Kiristaa na.

¹⁰ Kiristaa hom don na raa, kaa'ehh faannon húl ndah bakaad, ndaa Ruuh-Pesen ay ron on pesa, ndah Koope haba'te ron bëewí júbúté.

¹¹ Ruuhi Koope fa kélid Yéesú bùudé rë hom don na raa, dí fi Koope fa kélid Kiristaa bùudé rë ay ñee'ee Ruuha hom don na ra, on faannee ke ron saañ húlé húlé rë pesi kah-kah fa.

¹² Kon koy-yaayyi yeh, yen lahute yee yen wad' díi pagun pago naam, ndaa dí biti yen wadti pesuun yee neba' yen fa ow kut daa neh.

¹³ Don pesuun yee neba' ron don fa ow kut daa raa, don ay húl ; ndaa don hawa' pagad'di bossa na pagu ron faannon ra a doolii Ruuhi Koope raa, don ay pes,

¹⁴ ndah bëewí Ruuhi Koope daa na tíisë' wë, bëewí yaaha koyyi Koope.

¹⁵ Ruuha onu don da, dí yee ay tahe don hen ñaam bekaat don neeh neh. Di kay, dí Ruuh-Pesen fa tah don hen koyyi Koope ra. Daa ri tah yen na dëekú Koope, yen wone sun tih : « Baap* ! »

¹⁶ Di fi Ruuh-Pesen teebepe yen keeñni yen biti sah yen koyyi Koope.

¹⁷ Hém yen koyyi raa kay, kon yen ay naa lah iña gap Koope bëewí rë. Yeni Kiristaa nay waa boke, ndah yeni ñéerúu coono fi raa kay, yeni nay boke ndami.

Ndama na ac fíi rë

¹⁸ Mi nar cëldë' súfúñ fë homuu yen woteh bee a ndama nay yen teebe Koope fayu raa, wëerté së' biti súfúñ fë yin neh.

¹⁹ Nagajek, yee Koope sakke ri bëeb sesoh wahtaa nay teebee Koope koyyi ra,

²⁰ ndah Koope pañke níi iña feey fi bee bëeb madlay di wad' waa mada koon. Di biti neh daa wa fahuu baaha, Koope daa bek wa na. Di filib fi baaha bëeb yaakaar ee na.

²¹ Daa ri biti ay tíl níi iña sak Koope yaa ra, ay múclú sañ-sañi yahoha ham wa ñaam ra, wa bok laha nay lahee koyyi Koope affi wa ra, a ndami wa.

²² Yen yúhúté bín fë níi a tígë homuu yen bee ra bitih, iña sak Koope ra ee íinú rë ndah mok ti belii lowa ham habo nen.

²³ Teyay waa na don dé', yen fa liilu Ruuh-Pesen fa déb iña ona' Koope ra, yen ee íinú keeñni yen ra yen na sehu biti Koope mûcél faanni yen, dí haba' yen koyyi.

²⁴ Yen mûcúté, ndaa mûjí baa yen sehuu ri a yaakaar. Yaakaari olute, deef yaakaar neh ! Daa nay yaakaare yee olute níi wocce ?

²⁵ Yen yaakaarun yee yen oluy ri raa nék, yen ay mûñ yen seh !

²⁶ Ti daaha nen, doolii yen tasa' raa, Ruuh-Pesen ac habra'i yen, ndah yen yíih dee warun yen daga' ra. Di fi Ruuha nék daa na íin, dagid' yen dñaji fí yúhté biti lahay bùgí míñ won iti fi.

²⁷ Di fi Koope nék, dí fa na ot yee hom keeñ ra, yúh yee faha' Ruuh-Pesen ra, ndah Ruuha daa na dagid' bëewí Koope dñaji Koo faha' ri ra.

²⁸ Yen yúhúté biti bëewé fahuu Koope te ri dëekké wë nda wa bok yee níb dí rë, yee míñ wëe kat bëeb Koope ay pañ níi wun waa na.

* 8:15 8.15 Bínýú Abbaa, Baap. Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi yéwúddë.

²⁹ Yee tah yii baa ra biti Koope maañcee waa tanis, falte wa fi yaaha nda wa manna' Koohi wa hen koyyi ndín, nda dí fi Koy ka hen saawa filib faam fi gaani.

³⁰ Bëewë Koope maañ waa fal ra, dí dëekké wë ; yee dëek dí rë, dí haba'te wa bëewí júbúté ; yee dí haba' wa bëewí júbúté rë, dí onte wa ndam.

Faha'a faha' yen Koope ra

³¹ Kon yi nay habu woni bah ? Koope ñéerëey a yen a ? Kon daa mínel yen yin ?

³² Di fa tíl níi yera'te Koohi sah-sah, hawute húl ndah yen bëeb rë, dí ii yen on yin kay bëeb ë ?

³³ Daa nay yabe bëewí Koope daa tanis wa yin, wa fa Koope haba'te wa bëewí júbúté níi wocce ra ?

³⁴ Daa kaañ yen aattiya' on yen padðah ? Lahay bëyí míñ dí, ndah Yéesú-Kiristaa húlté, tikké sun dí këllúté bùudé, saañce hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi, na dagid yen.

³⁵ Yi daa míñ yen bísë' a faha' a faha' yen Kiristaa ra ? Di kofeel ki keen sun fi yen mbée dûm keeñ aa yih ? Di mok ya' ow mbée yaab aa yih ? Di ñak, mbée iñi ñínní yen míñ née teem, mbée húl ëe yih ?

³⁶ Bínýúté Téerëe bitih : « *Fu tahte dala'te baab níi na'a haal, fun oluu húlé næ. Bëewë habuu fun harri suu kúd hap húl.* »[⊗]

³⁷ Ndaa di míñ díi man bëeb, bëe' faha' yen da tahte yen daa bagu fap.

³⁸⁻³⁹ Ahanjkay, wëerté së' biti lahay yii míñ yen bísë' a faha'a faha' ri yen ra : kúl kë neh, pesa neh, malaaka ya neh, mbínéeffé sun lahu sañ-sañ ra neh, iñi leegi neh, iñi ac ayo fayu neh, doole ya sun neh, yee feey neh, yi míñ wëe hen bëeb neh, mbínéef yínë sah neh. Lahay yii míñ yen bísë' a faha'a faha' yen Koope ñéyícté rí Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ra.

9

Koope a bëy Israyella tanis dí ra

¹ Yee na saañ mi won bee ra kaah. Ma na feleh ndah mi non Kiristaa na. Ruuh-Peseñ fa na níid së' rë a yee on so' nuf so' ra seedeyute baaha.

² Mi lahte yii misikke so' keeñ so', misiga kaa'a'te soo yeris.

³ Wuti Koope alak so', bísë' së' a Kiristaa sah ndah müjí koy-yaayyee ke so' funi wa boku heet dä koon, mi tahte.

⁴ Daa wa bëy Israyel : Koope daa tanis wa wa henute koyyi, teeþpe wa ndami, pokke i yin caak hanndal ki bani wa, yedte wa Kootaa, teeþpe wa dee nay rii jaamiyuu ra, gappe wa iña nay ri wa pagire ra.

⁵ Wa coosaanuu caaccee filoon húmú tanis Koope ra ; te Buura Koo fal ri ra aya' ri hente ow ra, non heedi wa, dí fa Koope ra te paa' bëeb sun dä. Yen dékúun sími faraah. Démíin !

⁶ Mi homay woni biti Koope pagay yee gapa' ri ra dé' ! Panke ri naam, ndaa koyyi Israyel neh bëeb daa nonu heedi kah-kah fi Israyel ;

⁷ hen sédí Abraham rek taheh Koope haba' bëyí baaha sédí kah-kah fi Abraham, ndah Koope won Abraham tih : « *Tala gap mi ro ra ay dûhée Isaak na.* »[⊗]

⁸ Baa daa ri bitih : séttée ké Abraham límúu di pagad yaal a beleb ra bëeb neh daa koyyi Koope, yee límúu gapa'a gapa' Koope ra daa koyyi kah-kah yi Koope.

⁹ Yee gapa' Koope ra daa ri beh : « *May nimil faamu wahtii bee kírkí, te ay dœef belebu Saara lah koy yaal.* »[⊗]

¹⁰ Koope teyay baa kep. Koyyi ana yi Rebekaa[⊗] daa húmú boku boffa yínë neh a ? Boffi baaha dí Isaak fa daa ciffi yen da neh a ?

¹¹⁻¹² Tuŋka húmú síis, ndaa balaa wa límú níi wa paŋ yin wun mbée yin bos, Koope won Rebekaa tih : « *Bahaa nay hene súrgí ñeedé.* »[⊗] Don ot Koope paŋ yii bah, biti dí tansa' ow iñi wunna paŋ dí ra neh, ndaa ri tansa' bëe' neb dí ra nda yee koloh rii paŋ ra tílé saye.

¹³ Bínýúté Téerëe bitih : « *Mi faha' Yakop, mi kaa'a'te Esawuu.* »[⊗]

[⊗] 8:36 8.36 Saame Kañaa ya 44.23   [⊗] 9:7 9.7 Saame Dalaana 21.12   [⊗] 9:9 9.9 Saame Dalaana 18.10   [⊗] 9:10 9.10 Saame Dalaana 24.1-67 ; 25.19-26   [⊗] 9:11-12 9.11-12 Saame Dalaana 25.23   [⊗] 9:13 9.13 Saame Malasi 1.2

¹⁴ Kon leegi yi nay habu woni bah ? Koope paga' iñi júbëy è ? Mi yaakaaray ri !

¹⁵ Nagajek di húmú won Mëyiis tih : « May yérmé bëyí neb so', may teebe naa'-keeñ bëyí neb so'. »[☆]

¹⁶ Kon baa ñeyaay yee faha' ow ra, ñeyaay geergéerlhí, Koope daa na teeba' naa'i keeñ kep.

¹⁷ Di bínýúu rí Téerëe, Koope won buuri Ésíp tih : « Fu ot mi tèekid' dë fu hen buur biti kep mi ñeya' doo na mi teeba' doolii so', a biti tii so' hen lëyëj feey fa bëeb. »[☆]

¹⁸ Kon, di na teeba' Koope naa'i keeñi bëyí neb dì, dì súhlë' keeñ bëyí neb dì dfaaha.

Haayi keeñ Koope a naa'i keeñi

¹⁹ Nakay ow mín sée won bitih : « Laha' dfaaha raa kay, dì lahte yii wona ri yen a ? Daa mín kaa' pañ yee faha' Koope ow na ? »

²⁰ So' may wone bëyí baa tee : daa fu wa níi fu tikée Koope af te fu ow kep ? Yaad mín won bëe' molon dì ra biti d'ee yugusuu ri ra nebaay ri a ?

²¹ Yugusoh yaad mín pañ yee neba' ri dépëh, te di filib dépëhí yaaha, dì mín née molon yaadi ay laasu a yaad kay dee rek neh a ? ²² Kon Koope faha' teeba'i haayi keeñi a teeba'i katani daa tah dì hom yee maañce na mújíd bëewë keeñhaay wa ra, wa fa cagute sañku ra.

²³ Daaha, Koope faha' teebi bëewë ndami gaani, wa fi bëewë keeñi naa' waa na ra, wa fa cagute bok ndami baaha ra.

²⁴ Bëewí yaa wa yen fa dì dëek wë rë ! Di dëekëey filib fi yëwúddë kep, dì dëekë' filib yëwúddë a filib heetti kayya bal.

²⁵ Daa ri yee won dì filib Téerëe bíní yonente Oose ra bitih :

« Bëewí húmú henuy bëewí së', may waa wonee bëewí së', te bëewë húmú fahaay mi keeñ so' ra,

may waa wonee yee faha' mi keeñ so' nüi faha' ra.[☆]

²⁶ Tígë né húmú wona' mi wa bitih : « *Don bëewí së' neh* ra, wa ay dëekúu koyyi Koope fa na pes d'a. »[☆]

²⁷ Di fi yonente Isayii nék húmú bëyídté uni wonte yii lenke bëy Israyel na won tih : « *Caakuu bëy Israyel nüi ti peppi feey fa búk kísí nen, bëewë nay múcé filib fi wa ra ii mit yin ; ndah Koo-Yikëe ay pañ yee won d'i ra dee luk d'i gaawa' ra feey fa, te ay waa pañ bëeb.* »[☆]

²⁸ Di fi yonente Isayii húmú maañcee won bitih bal : « *Koo-Yikëe Kélfii gaana helay i ow tali yen koon, tin yen ay made ti bëy Sodom a bëy Gomoor* koon nen.* »[☆]

Yëwúddë kaa'uute yúhi Uni Neba

³⁰ Kon leegi yi nay habu woni bah ? Heetti kayya saamuy júb illí Koope ra, Koope haba'te wa bëewí júbúté illí, ndah ngémí wë !

³¹ Bëy Israyella húmú ñee'uu Kootaa na saamu júb faraah illí Koope ra nék, liiluy yee na sehu wa Kootaa ra.

³² Baa haala' yih ? Haala' biti kep wa saamuy ñeya' ngémë nda wa júb illí Koope. Wa tikú yaakaari wa biti koon iña na pagu wa ra daa nay tahe wa júb illí Koope, wa anutee keen sun fi « *la'a na kabina'* » ra,

³³ daa ri bee bínýú Téerëe rë bitih : « *Ëlsí ! Mee yíp la' Siyoñ ra, la'i na kabina', la'i gaani na kéendë', ndaa bëyí fi gém d'i na, fi sopoh.* »[☆]

10

¹ Koy-yaayyi yeh, yee faha' mi keeñ so' te daa yee na d'an mi Koope ra, daa ri biti yëwúddë mûc.

² So' mi mín wëe seedeyid biti wa pokuute Koope na níi pokoh, ndaa wa yíih waala.

* 9:15 9.15 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 33.19

* 9:17 9.17 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 9.16

9.25 Saame Oose 2.25

* 9:26 9.26 Saame Oose 2.1

* 9:28 9.28 Saame Isayii 10.22-23

Gomoor : Wa ginni Koope húmú muuyilte wa. Saame Dalaana 19.23-28.

* 9:29 9.29 Sodom a

9.33 Saame Isayii 28.16

* 9:33 Saame Isayii 1.9

³ Wa yíih yee tah Koope na haba' ow bëyí júbpé rë, wa anutee saamid affi wa waali wa. Daaha, wa kaa'uute ñee waala dad Koope na tah dí haba' ow bëyí júbpé rë.

⁴ Kootaa yímë' bee aya' Kiristaa ra, te bëyí fí gém dí fi baa na béeb, Koope ay rii haba' bëyí júbpé.

Bëyí gém Yíkëe béeb ay múc

⁵ Mëyiis húmú bíníté yii lenke júbí kola' Kootaa, won tih : « Bëyí fí ñee túuyé' yí Kootaa, Kootaa ay on bëyí baa pes. »[⊗]

⁶ Ndaa júbë kola' ngém rë won yii beh : « Ngana won nufu bitih : "Daa nay lawe sun-Koo ?" »[⊗] Baa mada' biti bëyí baa faha' biti Kiristaa cép feey nen.

⁷ Di wonaatte bitih : « Ngana won biti bal : "Daa nay cépé gin bëewë húlú rë ?" »[⊗] Baa mada' biti bëyí baa faha' këllí Kiristaa búudé nen.

⁸ Júbë kola' ngémë rë won yii beh : « Una ee hébísú, dí ee búkú te ri ee keeñu. »[⊗] Uni baa daa ri Uni ngémë na waariyu fun ra.

⁹ Bëyí fí cañ fii bëewë béeb, haan búki won biti Yéesú daa Yíkëe te ri gém keeñi biti Koope kélidté rí búudé, bëyí baa ay múc.

¹⁰ Gém ee keeñ, te Koope haba' ow bëyí júbpé ngémí ; bëyí fí gém fay rii dúhré dúhré búkú, te bëyí fí pañ dí, Koope ay rii múcél.

¹¹ Bínýúté Téerëe bitih : « Bëyí fí gém díi na, fii sopoh. »[⊗]

¹² Daaha, yëwúddë a heetti kayya béeb yínë : wa béeb daa boku Yíkëe fë bëyí fí dëek dí béeb dí tiil ro, baah doo na níi baah ra.

¹³ Nagajek, bínýúté bitih : « Bëyí fí dëek Yíkëe béeb ay múc. »[⊗]

¹⁴ Ow ay rii dëekée dí nék te gémey rí ? Ow ay rii gémée dí te këllëy ow na won di ri ? Ow ay rii kelee díh te waariyuy ri ?

¹⁵ Ay waareyuu díh te lahay bëyí wolote yii baaha ? Bínýúté Téerëe biti neh : «

Aya na ayu bëewë kúrú Uni Neba ra daa neb yeel ! »[⊗]

¹⁶ Ndaa bëewë béeb neh daa ñeyu yee won Uni Neba ra. Isayii won tih : « Yíkëe, daa gém yee wonu yen ra ? »[⊗]

¹⁷ Kon gém beyuu yee na síkíreh ow una na waariyu ra, te una daa waaraa na waariyu Kiristaa ra.

¹⁸ Leegi mi meela' yii beh : Yëwúddë keluuy Uni Neba keloo a ? Añcañ wa keluute ri ee ! Ndah bínýúté Téerëe bitih : « Unna lïiwëlsë'té feey fa béeb, te tígí teem ow feey fa béeb kelohte wa. »[⊗]

¹⁹ Mi meelaat yin kay : wona laday affi bëy Israyel lado a ? Añcañ débëené, Mëyiis bíní Téerëe biti Koope won tih : « May pañ níi don fi bëewí së', don eeñja' bëewí heedi wa tikkiyay, keeññon haay heedi bëewí yúunúuy. »[⊗]

²⁰ Isayii tíkéhté në, kaañce níi bíníté Téerëe biti Koope won tih : « Bëewí në húmú sëemih së' olute so', mi feeñiyohé bëewí në húmú méelih së'. »[⊗]

²¹ Ndaa yii lenke bëy Israyel na, Koope won wa tih : « Mi heenke ya' so' ma na dëek bëewí së' baabin níi elgin, wa kaa'uute kelo, wooñjuute. »[⊗]

11

Koope yedday bëy Israyel

¹ Kon cée mi meelaat yin yínë kay : yaha ðaaha raa, daa ri biti Koope yerisse bëy Israyel bëewí è ? Mi yaakaaray ri ! Moo so' mi bee mi bëy Israyel ee ! Mi coosaana' Abraham na, mi non tali Benjame ee !

² Koope yedday bëewée ké rí dí maañ waa tanis ða dé' ! Don yúhú yee bínýú Téerëe, na hëwré' yonente Éelí bëy Israyel a Koope ra maan ? Di húmú won tih :

³ « Yíkëe, wa hawute yonente yu húl, horsuute úlÿyë na hawruu fu ra. Daa mi

^{⊗ 10:5 10.5} Saame Tali Léwí 18.5   ^{⊗ 10:6 10.6} Saame Nérsí Kootaa 30.12   ^{⊗ 10:7 10.7} Saame Nérsí Kootaa 30.13   ^{⊗ 10:8 10.8} Saame Nérsí Kootaa 30.14   ^{⊗ 10:11 10.11} Saame Isayii 28.16   ^{⊗ 10:13 10.13} Saame Suwel 3.5   ^{⊗ 10:15 10.15} Saame Isayii 52.7   ^{⊗ 10:16 10.16} Saame Isayii 53.1   ^{⊗ 10:18 10.18} Saame Kañaa ya 19.5   ^{⊗ 10:19 10.19} Saame Nérsí Kootaa 32.21   ^{⊗ 10:20 10.20} Saame Isayii 65.1   ^{⊗ 10:21 10.21} Saame Isayii 65.2   ^{⊗ 11:3 11.3} Saame 1 Buurra 19.10, 14

*tas ee kut te wa ee fahuu begi ñuin së' feey
ra. »[◊]*

⁴ Koope lof ri yi nék ? Koope won dí tih : « *Mi yefidte af so' ow júnní paana* (7.000), *daa wa bëewë mësdúy yekid ala fa na wonuu Baal ra.* »[◊]

⁵ Ti d'aaha nen bal, di jamanaa homu yen woteh bee ra, tasse bëewí caakuy, yi fí yúhté biti mali Koope daa tah wa tansu.

⁶ Mali Koope tah wa tansu raa kay, kon wa tansuuy biti wa pagu iñi wunte. Yaha baa koon deef mala tah wa tansu ra mal neh !

⁷ Yen ay wone yi kon ? Ow caak di bëy Israyel liiluy yee na húmu saamu wa ra. Yee fu yéjké biti Koope daa tanis wa ra kep daa liilu ri. Wa fi kayya nék, keeñni wa súhrúté

⁸ ti di bíníyúu rí Téerée nen bitih :

« *Koope túlíté affi wa :*

dappe illí wë,

dappe nuffi wa,

núi a woteh. »[◊]

⁹ Di fi Dawit won ti bal :

« *Looni wa yaha fíir waa na,
yaha fíirí ñaallu wa,
yaha la'i na kéendë' waa na,
nda Koope daan wa.*

¹⁰ *Koope dapa illí wë toñeh wa ay ole.*

Di dékée séfi wë yii bitté níi bít. »[◊]

¹¹ Mi meela' yin yíné : Kabinuu yewúddë re, wa kabinuu nda wa keen hom daaha faraah aa yih ? Mi yaakaaray ri ! Ndaa nék, Koope ñeya' tooñi wa müclí heetti kayya nda wa fi yewúddë bosa' heetti yaaha íl.

¹² Af tooñi yewúd caak daa tooñu ri, tah bëewë feey fa lah iñi wunte, keena keenu wa ra tah heetta bëeb lah iñi wunni gaante raa kay, kon ay lah iñi wunni lukki gaan biti wa non müjë níi mit sék !

Mújí heetti kayya

¹³ So' mi won don na leegi don fa yewúd neh ra : daa mi apootari bëewë yewúd neh ra, te légéyë yed so' Koope ra, mi bek ri keeñ so'.

¹⁴ Don ot mi bek ri keeñ so', mi faha' biti bëy heedi fun bosa' ron íl, nda lah yi müc waa na.

◊ 11:4 11.4 Saame 1 Buurra 19.18

◊ 11:8 11.8 Saame Nérsí Kootaa 29.3 ; Isayii 6.10

Kañaa ya 69.23-24

¹⁵ Nagajek, húmu yedda' Koope yewúddë re, heetta feey bëeb a Koope júbúuté. Koope tahaat wa raa, yi nay lahe nék ? Baa daa ri kola' kúl kë nimil pesa neh a ?

¹⁶ Koope jébélú bun mbúurú rée, deef mún më yugusu mbúurée rë bëeb selate neh a ? Koope daa lahaa níillí kilka raa, ya' ya yii neh a ?

¹⁷ Heedi Israyel man ti tal élifi hom meey, Koope lecce na i ya' nen. Leca' Koope ya' yi yaa ra nék, dí saam i ya' élifi-luuf, yi céllúu a don fi heetti kayya, toka'te ya' yi élifi hom meeya ra. Leegi, don fi heetti kayya, don pesuu ñif ma hom níillí élifi baaha ra. ¹⁸ Ngénë héefi ya' yi élifi. Don neh daa kúrú níillé, wa fi níillé daa kúrú rën. Kon don lahute yii nay ron gaan-gaanlee a ?

¹⁹ Mín hen don won bitih : « Ya' yi élifi lecute nda fun toku tígí wë ! »

²⁰ Don won dí raa deef kaah. Gémeyë gémuy wë rë nék daa tah wa lecu ; te don, gémé gémú don daa tah don hen gíj tígë húmu wë rë. Ndaa ngénë gëengéenlii né mük nék ! Mëytii affon moytoo kay,

²¹ ndah Koope baalay yewúddë daa ya' yi élifi meeya raa, lah don fi ya' yi élifi luufa raa, taheh ow won.

²² Elsii dee naa'a' Koope keeñ a dee híné' rí rë : bëewë keenu ra, dí híinté waa na, dí ay naa'-keeñ don na biti don pokoh dee naa'a' ri keeñ ra. Henay bah, don bal don ay lecu ti ya' kilik nen.

²³ Te wa fi yewúddë, wa koloh yee homuu wa ra wa gém rée, wa ay nimiliru toku tígë húmu koluu wa ra, ndah Koope míñ wée tokaat.

²⁴ Don fi heetti kayya, don daa ya' yi tal élifi luufa lec Koope tokke tal élifi meeya ra. Don yuhúté biti baa yii yoobay ti lah maan ? Wa fi yewúddë nék daa ya' yi tal élifi meeya. Koope ay waa lukee yoobpi tokaat tal élifi koluu wa ra na.

Mújí bëy Israyel

²⁵ Koy-yaayyi yeh, mi faha' teebon yee waay Koope te ow húmu yéeh yin na ra,

toñeh don ay habee affon bëewí ñaañute : hatin yínë di bëy Israyel keeññi wa ay súhé súhé níi bëewë nay múcé heetti kayya ra bëeb non bëewí Koope.

²⁶ Daaha, bëy Israyel bëeb ay múc, ti di bínýúu rí Téerée nen bitih :
 « *Sëmlëhë ay dûhée Siyon,*
d'i ay nís séttí Yakop
kaañi Koope fa homuu wa ra.

²⁷ *Baa daa yee nay mii poke hanndal ki funi*
wa ra
biti mi yahti waa nísíd bakaaddi wa. »*

²⁸ Wa yíirúun kaa'a kaa'uu wa tahi Uni Neba raa, wa homuu kaa'oh yi Koope te baa daa yee wun d'on na ra ; ndaa wa yíirúun biti Koope tanis wa tanso raa, d'eef wa lísúu fahuu ndah caacci wa.

²⁹ Koope na naafeh yee liil rii ona' ra, te na líkéh bëewë d'i dëek wë rë.

³⁰ Don húmú kaa'uute ñee woni Koope débëenë ; ndaa leegi d'on liilute naa'i keeñ Koope af biti yëwúddë kaa'uute ñee woni Koope.

³¹ Ti daaha nen, wa kaa'uute ñee woni Koope leegi, nda d'on liil naa'i keeñ Koope, te wa fi yaaha bal mín liil naa'i keeñ Koope leegi.

³² Nagajek, Koope daa bek bëewë bëeb kaa'a'i baaha, nda ri teeß wa bëeb naa'-keeñ.

Koope daa mit kañ

³³ Koope lahay man kan ! Dee naa'a' ri keeñ a d'ee ñaaña' ri a d'ee laha' ri ham-ham ra lahay teem ! Daa mín poysa' yee ham ri biti ay page ri ra ? Daa mín yúh yee waay d'i ra ?

³⁴ Bínýúté Téerée bitih :
 « *Daa yúh nuf Yíkëe ?*
Daa mín d'ií baat nuf ? »*

Bínýúté biti bal :
³⁵ « *Daa yed d'i yin*
núi rí wadti yíníl bëyí baaha ? »*

³⁶ Iña bëeb dúhë' d'ií na, daa ri tah iña bëeb lah, iña bëeb homid d'i. Koope laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

12

Di wadti pesuun illí Koope

* 11:27 11.27 Saame Isayii 59.20-21   * 11:34 11.34 Saame Isayii 40.13   * 11:35 11.35 Saame Yop 41.3

¹ Koy-yaayyi yeh, Koope daa teeß don naa'i keeñi baa raa kay, so' mi d'anj don biti don jébel affon Koope, peson hen sarah d'ií na, sarahi neba'te ri. Baa daa ac jaamiyohi kah-kah fa lahru ron ri ra.

² Ngénë ñeyí kotti bëewë èldúnii beh, yéssdí Koope kom don níb has, lofis d'on. Tígí daaha, d'on ay mín yúhsë' iña faha' Koope ra : yii wunte, yii neba'te ri a yii ñeete waal níi ñee.

³ Mala on so' Koope ra daa tah mi na won ow fi ow don na bëeb tee : ngénë tíkí affon tígí d'on lahuy na. Don kay, ñée'íi rí di teem ngémë on Koope ow fi ow bëeb d'on na ra, d'on yúh affon.

⁴ Yen lahuu faan yínë kut bi laha' i cér caak neh a ? Cérri yaa nék bokuy iña na pagu wa ra.

⁵ Ti d'aaha nen, caakuu yen níi, yen bëeb yen tokalsuu tokalsoo nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra, yen henute faana yínë.

⁶ Ow fi ow yen na bëeb Koope onte ri yee mín d'i rë bi bokaay a bi moroomi. Bëyí fí onu biti fay léhíné unni Koope, fu wadtee rii pañ tikëh sun fi ngémë.

⁷ Bëyí Koope on d'i doolii habraa ri ow, paga ri. Bëyí Koope on d'i mín yëeddë', paga ri.

⁸ Bëyí Koope on d'i mín on ow doole, paga ri. Bëyí Koope on d'i mín ona', onaa d'i teem na. Bëyí Koope on d'i këllëh i ow, pagaa ri wun. Bëyí Koope on d'i teeß ow naa'-keeñ, pagaa ri a sos-keeñ.

⁹ Bëyí faha' moroomi, fahaa ri keeñi. Këe'íi yin bos, d'on pokoh yii wunte.

¹⁰ Fëhëntíi hanndal kon ti i koy-yaay nen. Ow fi ow don na bëeb saama biti daa lukaa yed moroomi cér.

¹¹ Lah héní bëewí sawoorute d'on banti tídëh, d'on hen bëewí nuffi wa a keeññi wa bëeb homa' yee na pagu wa ra, d'on légyíid Yíkëe.

¹² Keeññon sosa laha lahu ron yaakaar ra. Kofeel keen sun fon, lah mújí. Lah dékíi d'anj Koope faraah.

¹³ Lah hëbírii bëewí Koope ya sohluu habra' ra, d'on tooppitoh bëyí ac faamon di mínúu d'on d'i bëeb.

¹⁴ Dëgí Koope barkel bëewë në moklu don da ; ngënë fëhii biti wa alkoh, dëgirí wë dagiro.

¹⁵ Ow hom neb lah dëefri rí në, ow hom nakare d'on deefid' d'i na bal.

¹⁶ Lah kéldii filib fon. Ngënë héní bëewí yéguté affi wa, héní bëewí bítlúy pesi wa. Ngënë hëbíi biti d'on yúhú bëeb.

¹⁷ Ow pañ d'on bos, ngënë nímílí rí rí. Lah cëgi pañi yii fu yéjké biti bëewë bëeb oluun d'i wun.

¹⁸ Pëgí bëeb níi d'oni bëewë bëeb pesa' jaamma hanndal kon biti míñ hen.

¹⁹ Don fi kooyee ke so' faha' mi níi faha' ra, ngënë yillíri affon, yéddí Koope neebid' d'on, ndah Koo-Yíkée won te Téerée bitih : « *Daa mi nay yillíré, daa mi nay yínlé yii pañ ow bal !* »^{12:19}

²⁰ Wonute Téerée biti bal : « *Kaa'ohu yaab raa one ri ñam ; d'i sifiroh raa one ri han. Fu paga' ri d'aaha raa, man biti fu yín d'i gél af nen.* »^{12:20}

²¹ Ngënë tëhí biti bos luk d'on doole. Don kay, hëbí pañ wun don luk bos doole.

13

Koope daa na yera' nguur

¹ Koy-yaayyi yeh, ow fi ow bëeb wadtee yed bëyí hompe nguur ka bëeb cér, ndah nguur ki ot fu bëeb Koope daa na yera' ri, te daa ri na tik' ow nguur.

² Kon bëyí fí kaa' ñee yii won bëyí non nguur, deef kaa' yee tik' Koope ra ; te bëyí fí pañ yii baaha, ay daanu.

³ Nagajek, ow lahay yii ay rii neehe bëyí ee nguur, hém henay bëyí fí pañ yin bos. Ow faha' biti neeheh bëyí ee nguur ka raa, wadti paga yin wun d'i símú,

⁴ ndah d'i fi bëe' hom nguur ka ra légéyid' Koope, nda bëewë homa' jaamma. Bëyí pañ yin bos d'aah nék, wadtee rii neeh, ndah d'i lahte sañ-sañ daana', te ri paga' ri d'aaha. Koope daa nah ri légéyí baaha, teeba'i neebi sun fi bëe' pañ bos ra.

⁵ Yii baa daa tah d'on wadti ñee iña na wonu bëyí nguur ka ra. Don ii rii paga' biti

kep d'on banti daanu, pëgí rí nda affon took.

⁶ Yii baa daa tah bal, d'on na yeruu túm ndah bëewë homu nguur ka ra Koope daa tik' wë në te wa ee pagu légyí wë rë.

⁷ Yii d'on lahid' d'i ow bëeb, yínlí rí rí : bëyí d'on wad d'i yed túm, d'on yed d'i ri ; bëyí d'on wad d'i yed juuti, d'on yed d'i ri ; bëyí d'on wad d'i on cér, d'on on d'i cér ; bëyí d'on wad d'i sikiréh, d'on on d'i nuf.

Yii lejke fahanta'

⁸ Ngënë lëhíri ow kabut, henay faha'a wad hanndal ki d'oni moroommon ra. Bëyí faha' moroomi, deef d'i ñeete yee faha' Kootaa ra.

⁹ Ndée nagajek túuyé' yí yee won bitih : « *Ngënë mësíi njaaliyoh, ngënë mësíi bëem ow, ngënë mësíi loh, ngënë mësíi bos il yii moroomon daa laha' ri* »^{12:20}, a túuyé' yí kayya bëeb, tee'uu túuyé' yíní beh : « *Di fahuu ron affon, lah fëhii moroommon daaha.* »^{12:20}

¹⁰ Bëyí fí faha' moroomi, na pageh ri yin bos yiné sah. Kon bëyí faha'te moroomi, deef d'i ñeete yee faha' Kootaa ra.

Dee nay sehuu nimili Kiristaa ra

¹¹ Lah héní rí d'aaha, ndah d'on yúhú wahtaa homu yen da : wahtaa lahte, yúuní ! Wahtaa nay yen sëmlée Koope ra baattee yen leboh. Di maday a bee anuu yen haal ngémë rë.

¹² Elga wulte, Koo ee saañ yílé rë. Yen yaris iña na pagu ñúusë rë, yen ham ganaayya yed yen Koope ra nda yen pesa' niiña.

¹³ Yen pañ iñi lante ti iñi pagu na'nen. Yen yef mbumbaay, lukusid han, njaaliyoh a yii tappe njaaliyoh bëeb, iñé' a eeñja' ow.

¹⁴ Gënëeyí Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen, d'on banti tik' nuffon pesa' yii neba' d'on d'on fa ow kut da.

14

Ow waray aattiya' moroomi

¹ Hëbíi bëyí maanay ngémë a ya' ana filib fon, d'on banti taasanta' wonni.

^{12:19} ^{12:19} Saame Nérsí Kootaa 32.35   ^{12:20} ^{12:20} Saame Léeh yé 25.21-22   ^{13:9} ^{13:9} Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.13-17   ^{13:9} ^{13:9} Saame Tali Léwi 19.18

² Mín lah : bëyí bee ngémí on di dí míñam béeþ ; bëyí bee ngémí maaneh, ñama yee kola' gañcah kep.

³ Bée' na ñam béeþ dë waray heef bée' na ñameh yee kúdté ñíñ dë, te bée' na ñameh yee kúdté ñíñ dë waray heef bée' na ñam béeþ dë, ndah Koope hampe di fi baaha bal a ya' ana.

⁴ Bëyí bi daa lah sañ-sañ níí kénsee légyí súrgíi henay bii ? Bëyí baa can légyí cagay na béeþ, baa waal fi bani yíkíi ! Yíkée ay rii habra' níí di can na.

⁵ Mín lah : bëyí bee habaa biti lahte bissi luk bissi kayya lah solo, bëyí yínée haba' biti wa béeþ yínë. Ow fi ow waa na béeþ yee ham dí ra, yaha bee kola' keeñi ra.

⁶ Bée' haba' biti lahte bisi daa lukki lah solo ra koloh na býrý Yíkée. Bée' na ñam béeþ dë koloh na býrý Yíkée bal, ndah dí sím Koope di ñama on di ri ra. Bée' na ñameh béeþ dë bal, koloh na býrý Yíkée a símí Koope.

⁷ Yen yúhún biti ow di yen na pesaay biti daa ri laha' afi, te ow di yen na húlëey biti daa ri laha' afi bal.

⁸ Yen pes díaa deef yen pesuu býrý Yíkée, te yen húl rée deef yen húlúu býrý Yíkée bal. Daaha, yen pes yen húl béeþ Yíkée daa laha' yen,

⁹ ndah Kiristaa húlté kolohte búudé, nda ri hen Yíkíi yee húlú a yee na pesu ra béeþ.

¹⁰ Kon ow hom aattiya' koy-yaafi yih ? Di hom heefa' moroomi yih ? Yen béeþ yen ay can fíi Koope di aattiya' yen,

¹¹ ndah bíníyúté Téerée bitih :

« *Di tii so' mi Koo-Yíkée fë na pes d'a, mi won tee : bëewë béeþ ay yek fíi së', te ow fi ow waa na béeþ ay haan búki won so' biti daa mi Koope.* »¹⁴

¹² Daaha, ow fi ow yen na béeþ ay wonid afi iña pañ dí ra.

Ow waray bek koy-yaafi bakaad

¹³ Kon yen yeris aattiya' hanndal ki yen. Yen can biti yen banti kabin koy-yaayyi yen, yen ban waa bek bakaad.

¹⁴ Nona non mi Yéesú-Yíkée në rë tahte níí wéerté së' biti lahay yee sobete ñam. Lah bëyí fi ot biti yee sobete ñam raa nék, deef sobe ñam díi na.

¹⁵ Hena biti ow ay ñameh yee ay misik koy-yaafi raa, deef di teebay ri biti di faha'te ri. Af yee ñamuu ñamoo waray tah ow sañku koy-yaafee ke ri Kiristaa húlid dí rë !

¹⁶ Wuti ow ot biti yee wun díi na raa, dí banan on ow kay ílí wonaa ri bos sun fi yee baaha,

¹⁷ ndée Nguur ki Koope di yee leñke ñam neh, yee leñke han neh ; dí júb, pesa' jaamma a sos-keeñ, te Ruuh-Peseñ daa na ona' wa.

¹⁸ Bëyí fí ñeya' tal Kiristaa daaha, ay neba' Koope, te bëewë ay rii laase laaso rek.

¹⁹ Kon, yen saamun yee ay kúré jaamma, yee ay baate ngémí ow fi ow yen na béeþ.

²⁰ Af ñam banay tah ow yah légyí Koope. Lahay yee sobete ñam naam, ndaa ñam yee ay beke koy-yaafu bakaad wuneh.

²¹ Yee wun fa daa ri biti ow moytoh ñam bo', han béeñ a yee mín díi hen béeþ, yaha biti ay beke koy-yaafi bakaad.

²² Yee gém ow di iñyaa ra daal, teya hanndal ki bani Koope. Lahte sos-keeñ bëyí sídeey yin yee haba' ri biti wun da.

²³ Bëyí fi homa ñam yin nék wone nufi nda yaa sobete mbée sobeyay, Koope daante ri ndah yee na pañ di ra tíkéey ngém. Te yee pañ ow béeþ tíkéey ngém rek, deef bakaad.

15

¹ Koy-yaayyi yeh, yen fa maanu ngémë rë, yen wadti habruun bëewë maanuy ngémë rë habroo, yen banti saam yee neba' yen.

² Ow fi ow yen na béeþ wadti saama yee neba' moroomi ra bi ay rii lahid njiriñ, baate ri filib ngémë.

³ Kiristaa mëséy saam yee neba' ri ra, ndah bíníyúté Téerée bitih : « *Solla yulið d'oo na ra, daa mi na macoh wa.* »¹⁵

⁴ Iña mëssí bíníyú Téerée rë béeþ, saamu yéeddí yen. Daa wa tah yen na

¹⁴ 14:11 14.11 Saame Isayii 45.23   ¹⁵ 15:3 15.3 Saame Kañaa ya 69.10

mújú, yen na lahu doole, nda yen lah yaakaar.

⁵ Koope fa na tah bëewë mún na on wa doole ra, ona ron dón ñee kotti Yéesú-Kiristaa dón kéldë' hanndal kon.

⁶ Hen d'aa raa dón bëeb dón bok nuf, dón ñeerë' una yínë dón kañ Koope, dí fi Boffi Yéesú-Kiristaa Yíkii yen.

⁷ Kon hëbëntii hanndal kon a ya' ana ti di haba' ron Yéesú-Kiristaa nen, nda bëewë kañ Koope.

⁸ Mee ron won d'a ee biti Yéesú-Kiristaa hente súrgii yëwúdfé panj iña gap Koope caacci wa, teebei wa biti yii won Koope bëeb pañ dí.

⁹ Di acce feey fa bal nda heetti kayya kañ Koope di naa'i keeñi ti di bínýúu rí Téerëe bitih :

« *Yii baa daa tah may roo kañ filib fi heetta, may roo yEEK.* »[☆]

¹⁰ Bínýúté Téerëe biti bal :

« *Heetta bëeb këlíi dón býëh a bëewí Koope !* »[☆]

¹¹ Bínýëetúté biti bal :

« *Njëebí Koo-Yíkée dón fi heetta bëeb ! Këñí rí dón fi bëy èldúnë bëeb !* »[☆]

¹² Isayii wonte bal bitih :

« *Sédí Yéssée ac ayo, dí ay koloh cañ ilíf heetta, te wa fi heetta ay tík yaakaari wa díi na.* »[☆]

¹³ Koope fa na ona' yaakaar ra, ona ron sos-keeñ a jaamma ndah ngémën. Hen d'aa raa, dí ñeya' doolii Ruuh-Pesen dón líif del a yaakaar.

Bëewë tah Pool koloh ra

¹⁴ Koy-yaayyi yeh, wëerté së' biti dón baahute níi tígí teem baah. Iña wadti yúhún dë bëeb dón yúhúté wë te dón mínu líkínëntë' filib fon.

¹⁵ Lahte ilíyyí ee filib unna bíní mí dón d'a, mi wonte dón wa bëñéet mi dapay na dara nérsí rën iñi dón yúhúté wë níi wocce. Don ot mi hena' ri d'aaaha, Koope daa on so' mal.

¹⁶ mi hente súrgii Yéesú-Kiristaa, mi na légéy légéy seeyoh, mi na waare bëewë yëwúdf neh ra Uni Nebi Koope, nda dí

ñeya' ri Ruuh-Pesen wa hen bëewí, wa man ti sarahi neba'te ri nen.

¹⁷ Kon so' mi mí dama' légéyë na légéyíd mi Koope ra, ndah mi nonte Yéesú-Kiristaa na.

¹⁸ So' nék, mi lah yii nay mii wona raa, dí biti kep Kiristaa ñeya'te soo na yíssídté bëewë yëwúdf neh ra Koope na, wa na pagu yee faha' ri ra kep. Di fi Kiristaa ñeya' soo na di won a pagad,

¹⁹ di kimtaanni gaante a iñi éemílë'té, a di doolii Ruuhi Koope. So' mi waariya' Uni Nebi Yéesú-Kiristaa d'aaaha tígí pay mi bëeb, dala'te Yerusalem níi deyi Íliri.

²⁰ Di filib fi baaha bëeb mi cañ biti may waariyee Uni Neba ilíyyë ow këlléy tii Kiristaa ra kep, nda ya' so' banti leb faam fi mi dalay ri.

²¹ Daaha, so' mi paga' ri ti di bínýúu rí Téerëe rë bitih :

« *Bëewë ow wonay wa yii lenke díi na ra ay rii ot !*

Yee këllúy ow na won woni ra ay rii yúh ! »[☆]

²² Yii baa daa tah wonaa mi biti may ac ginon bëeb, lah yii kaa' so' mi ac.

Waaji Pool baab Rom

²³ Hente kíllí caakke ma na faha' ayi yérën. Bee lahlay mi tígí waariyaa mi ginni yee leegi ra,

²⁴ mi lahte yaakaari biti mi yahti saañ Espaañ raa, may ñee ginon, mi lah i waal dón na daaha, mi took a dón níi keeñ so' sos, dón habra' so' biti mi yahti saañ gini bín fë.

²⁵ Tígë homa' mi bee ra kep nék, mi saañ Yerusalem komi bëewí Koope dín fë yii nay waa habruu,

²⁶ ndah bëewí Koope di Maseduwaan a Akaay caguute, négíruuté hélsí ay komu ñekidé ilí janji Yerusalem.

²⁷ Daa wa caguu biti wa ay rii pañ naam, ndaa wa lahrú wa ri lahro ndah yëwúdfé gému Kiristaa na ra woruute a heetti kayya malli kola' Koope na. Kon heetti kayya warutee waa hílp, habra' wa iña sohluu wa feey fi bee ra.

[☆] 15:9 15.9 Saame 2 Samiyel 22.50 ; Kañaa ya 18.50   [☆] 15:10 15.10 Saame Nérsí Kootaa 32.43   [☆] 15:11 15.11 Saame Kañaa ya 117.1   [☆] 15:12 15.12 Saame Isayii 11.10   [☆] 15:21 15.21 Saame Isayii 52.15

²⁸ Mi woc léjéntë'í sohlii baa níi mi kom wa hélsí yaa raa, may kolee daaha mi bëb waali Espaañ, mi ñeyaaloh ginon.

²⁹ Te mi yúhté biti mi ac ginon daa, may kúreelëh malli mitte sëk, yi kola' Kiristaa na.

³⁰ Koy-yaayyi yeh, mi dñan dñon yii bee di tii Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen a fahanta'a on yen Ruuh-Pesenj ra : dëgíri së' Koope hen ñéerë'í rën a so' haa'a.

³¹ Dëgíri së' nda mi mûc ya' yi bëy Yúdée yë gémuý rë, dñon dagid so' bal nda bëewí Koope Yerusalem tah iña nay mii kúré dín fë rë.

³² Hénii rí dñaa, nda neba' Koo raa, mi haala' ginon a keeñi sosse níi sos, te mi hom i waal dñon na daaha, mi hilsëh.

³³ Koope fa na ona' jaamma ra ñéerëe a ron bëeb. Démíin !

16

Wodohi Pool

¹ Koy-yaayyi yeh, mi déjéenté rën koy-yaafi yen Febe*, dñi fa na légéyíd janji Sanjkere ra.

² Lah têhíi rí a ya' ana di tii Yíkée ti di wad dñi pagaa bëyí hente bëyí Koope nen, te yii sohla' ri dñon na bëeb don cagoh na. Di fi baaha, dñi habra'te ow caak níi luka' so' mi beh.

³ Lah wëddí së' Pírisil† a Akilaas, wa fa funi wa boku légéyérí Yéesú-Kiristaa ra.

⁴ Hílibí së' tahte wa talluu ñak ñiinní wë. So' neh kep daa ma na sím wë, bëy illí janji yi heetti kayya bëeb bal na sím wë.

⁵ Wëddí së' bëy ilí janjaa na tee'uu faam wa ra, dñon wodiid so' kooji so' Epaynet fa débpi gém Kiristaa na di deyi Aasi ra.

⁶ Wëddí së' Mari fa mok dñon na níi mok da.

⁷ Wëddí së' mboko yi so' Andoronikus a Yuñaas, wa fa funi wa húmuý kasu ra. Wa apootarri bëewë fahuute wa lool, te wa fi yaaha sah daa débúu sée non Kiristaa na.

⁸ Wëddí së' Ampiliyatus fa hen kooji so' ndah Yíkée rë.

* **16:1 16.1 Febe** : Di ow bëleb. † **16:3 16.3 Pírisil** : Di gerek, bíníyú dñeh : *Piriskaa*. Daa ri tii yíní Pírisil. Di bëleb Akilaas. ‡ **16:12 16.12 Tirifen**, Tirifos a Persis : Wa fi éeyë yë bëeb i bëleb. § **16:16 16.16** Di bëe bëewí yaaha, wa yahti wodoh bëewë mboko yi wa mbée bëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe. * **16:22 16.22 Tertiyus bal**, dñi fa bíníyíd së' unni yee ra, na wodoh ron : Di gerek, bíníyú dñeh : *So' mi Tertiyus, so' fa bíní rën unni yee ra, ma na wodoh ron*. Bín fë, hom níi rëe dñi fi Tertiyus daa ri na bíníyíd Pool.

⁹ Wëddí së' Irbee fa yeni boku légéyérí Kiristaa ra, a kooji so' Estakis.

¹⁰ Wëddí së' Apel, dñi fa iña ñee ri ra teeba'te biti ngémí Kiristaa na kaah ra, a bëewë dékú faam Aristobul ra.

¹¹ Wëddí së' mboko mi so' Erojon, a bëy faam Narsis fa nonu Yíkée në rë.

¹² Wëddí së' Tirifen a Tirifos fa moku légéyíri Yíkée rë, a kooji so' Persis‡. Di fi baa bal húmuý mokke légéyérí Yíkée.

¹³ Wëddí së' Rufus fa Yíkée tanis ri ra, dñon wodiid so' yaafi fa yaay soo na ra bal.

¹⁴ Wëddí së' Aseñkirit, Felegon, Hermes, Patorobaas, Hermas a koy-yaayya homu waa na ra bëeb.

¹⁵ Wëddí së' Filolok a Súlí, Neere a koy-yaafi bëleb, Olempas, a bëewí Koope ya homu waa na ra bëeb.

¹⁶ Lah wëdëntíi hanndal kon níi wodanta§. Bëy illí janji yi Kiristaa bëeb na woduu dñon.

Líkínë millë' rë

¹⁷ Koy-yaayyi yeh, daa mi na dñan dñon dñi ee : lah möytíi bëewë na kaa'uu iña yéeddú dñon ra, na dñarsuu bëewë gému, na bëku wa bakaad dñi. Lah wúlfí wë,

¹⁸ ndah bëewë madu dñaa daa ra légéyírúy Kiristaa Yíkíi yen, wa légéyírúloo yi wa kep ! Nebi búgë waa na a goneelli nebbi wa daa na nofuu bëewë yúunúuy rë.

¹⁹ Bëewë bëeb yúhúté biti dñon ñeyuu yii faha' Yíkée kep. Keeñ so' sosse dñon na lool, ndaa mi faha'te biti dñon lah nufi yúhsúun dñon yin wun, dñon lah nufi lante dñon tëwíh dara yii hente bës.

²⁰ Koope fa na ona' jaamma ra, len dñakaya'i Seytaane bet dñi kotton. Yéesú Yíkíi yen líhë rën mal !

²¹ Timoote fa yeni boku légéy rë na wodoh ron ; mboko yi so' Lúsíyús, Sasonj a Sosipateer na woduu dñon bal.

²² Tertiyus bal, dñi fa bíníyíd së' unni yee ra, na wodoh ron* di tii Yíkée fë boku yen da.

²³ Gayus fa yef so' faami ra na wodoh ron. Di fi bah, bëy ílí jaŋaa béeb hom tee'uu faami. Erasta fa na yef hélsí gina ra na wodoh ron, a koy-yaafi yen Kartus þal.

[²⁴ †]

Daya millé' Pool ra

²⁵ Yen kañ Koope ! Di míñ dñon on doole filib ngémë, ti dée wona' ri Uni Neba na waare mi ra, unna won yii leŋke Yéesú-Kiristaa na ra. Uni baa teeba'te yee húmú maañci níb Koope te ow húmú yéeh rí rë,

²⁶ ndaa di kúdté rí niiña saw leegi. Ti di faha' ri Koope fa na dúmeh rë, téeré yí yonente ya teebute ri heetta béeb nda wa gém dñi na, wa ñee yee faha' ri ra.

²⁷ Koope fa kut daa yúh rë laha ndam faraah, ndami fí yúhté biti ay ñee'ee Yéesú-Kiristaa na ! Démíin !

---

† **16:24 16.24** Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhë rën mal dñon béeb ! Démíin !

Téerëe débpí bíníyú unna won Pool bëy Korente ra Kúnsëe

Yee daa unna débpí bíní Pool bëy Korente hom filib Bíibélë rë. Balaa unni yeh, dí húmú bínité wë i un kay yi bíníyúy filib Bíibélë. Di fi Pool nék daa yíp jañii Korente (Saame Tíledí apootarra 18.1-28). Jamanii baaha nék, deef gini baa jahte lool ndah waah yi ana ya filib, yee na teeruu gaalla ra : yiiga tilté, pes lahte gina. Yee saye raa yee aye tahte níi haneella caakute a baah yi wa. Yii hente pagad bos béeb húmú filib. Kerceenna filib, bi anuu waa haal ngémë, lahte iñi caakki wa húmú yíh wë níi, wa bíníyúté Pool meelute ri wa. Di fi Pool bal lahte iñi dí kelohte wa waa na, antee waa bíní unni yeh.

Di wonte sun fi bísë'í wa fi kerceenna : yee wonu nonu Pool na, yee wonu nonu Apolos na, ndaa dí wonte wa biti dí neh daa ri húl sun fi kurwaha ndah wa, te wa fi yaaha bëtsúuy tiyi (1.11-13). Di wonte wa biti bal Ruuh-Pesenj onte ow fi ow waa na béeb yii mín dí, ti cérrí faanni bokuy yii na pagu wa nen, ndaa daa wa boku béeb henute faana yínë. Kon wa fi yaa bokun béeb wa hen yínë (12.11-12).

Di wonte wa :

- yii lenke ham-hami Koope a ham-ham ow (1.17 níi 2.16),
- yii lenke tilédí bosa húmú homa' ow di bëy ílí jañaa ra (5.1-13),
- yii lenke kood a yesa' (7.1-16),
- yii lenke bo' yúul (8.1-13),
- yii lenke dee hena' ri apootari Kiristaa ra (9.1-27 ; 15.8-10),
- yii lenke cagad yaal a ñeleb fíi Koope (11.1-16),
- yii lenke faha' ow (13.1-13),
- yii lenke ñaŋ wonadi bëewë kéllúy rí (14.1-40),
- a yii lenke koloh búudé (15.12-54).

Bëyí fí jañi téeríi bee béeb ay ot biti ow fi ow yen na béeb Koope onte ri yii ay njiriñ bëewë béeb, te dí ay ot biti bal yen

fa gémú Kiristaa na ra béeb, yen daa cérrí faani.

Wodoha

¹⁻² Don fi bëy ílí jañii Koope di Korente, don fa jébélú Koope ndah nona nonu dón Yéesú-Kiristaa na ra, so' mi Pool funi Sosten koy-yaafi yen, fun na woduu ron. Koope daa dëek dón dón henute bëewí, doni bëewë tígí pay ow feey fa béeb wa dëekúu Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen fa daa laha' wa laha'te yen da. So' mi Pool nék, so' fa falu apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha ra, ma na wodoh ron.

³ Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkée líhún rën mal, on dón jaamma !

Mala ñéyíd Koope Kiristaa na ra

⁴ Ma na sím Koope faraah di yii yulidste don na ndah mala on dí dón ñéyídté rí Yéesú-Kiristaa na ra.

⁵ Nona nonu dón Kiristaa na ra, onte ron yin caak : Koope onte ron dón mínuté won níi mín, don yúhúté níi yúh,

⁶ ndah yee seedeyu fun Kiristaa na ra haalte ron níi haal.

⁷ Kon, don talluuy mali ay kollee Koope na, don fa na sehu wahtaa nay feeñiyee Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen da.

⁸ Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen daa nay ron beddee don ham híin níi lúséenín, dón banti lah yii wonun sun fon yiin nay rii nimile ra.

⁹ Di fi Koope yii won dí béeb dí pañ ri, dí fa dëek dón dón non Koohi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ra.

Múuyé'i bëy ílí jañaa

¹⁰ Koy-yaayyi yeh, daa mi na ñaŋ dón dí ee di tii Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen : kéldíi dón banti ñarsa' hanndal kon. Héní yínë, don bok nuf, don ham yaa yínë.

¹¹ Koy-yaayyi yeh, yee tah mi won dón yii baa ra, biti lahte bëewí nonu bëy faam Kolowe wonute so' biti don na hécentúu filib fon.

¹² Mi faha' woni bitih : filib fon, yee wonu wa nonu bëewí Pool ; yee wonu wa nonu bëewí Apolos ; yee wonu wa nonu bëewí Peer ; yee wonu wa nonu bëewí Kiristaa.

¹³ Don habuu biti Kiristaa mín woralsuu a ? So' mi Pool daa mi daayu sun fi kurwaha ndah don woo ? Moo don bëtsúu tii so' a ?

¹⁴ Mi gérämpé Koope di yee bëtséy mí ow yínë sah don na gét née Kíríspús a Gayus ra.

¹⁵ Kon kay ow ii won biti don bëtsúu tii so' !

¹⁶ Manti nérséh dee kan ! Daa mi bëtís Estefanas a bëy faami bal, henay wa fi yaa mi nérséey tígí bëtsé' mí ow kay.

¹⁷ Kiristaa wolay so' bëewë në biti may waa bëtsé bëtsé, dí wol so' waarii wa Uni Neba, mi ban díi paga' a ham-hami kola' ham-ham ow, toñeh dee nay mii wonee ra neb níi múur njiriñ mi húlí dí fi baa sun fi kurwaha.

Yéesú daa doolii Koope

¹⁸ Yee waareyu yii lenke húlí Yéesú-Kiristaa sun fi kurwaha ra, wonad dof bëewë na suu sañkuye ra na ; ndaa dí doolii Koope yen fa homu kotti múc dë në.

¹⁹ Bíníyúté Téerée bitih :

« May yím ham-hami bëewë ñaañu ra, mi yím nuffi bëewë lahu af ra. »[†]

²⁰ Bëewë ñaañu ra ay wonle yih ? Bëewë janjiyu ra ay wonle yih ? Bëewë mínu won da ay wonle yih ? Koope teebaay biti ham-hami ēldúnë dí dof a ?

²¹ Nagajek, Koope teekira' a ham-hami bëeb, te ñaañi bëewë tahay wa yúh rí. Yii baa daa tah Koope cañ sëmlë'í bëewë gému, bee liiluu wa waaraa yulid' yii lenke húlí Yéesú sun fi kurwaha man wonad dof nen da.

²² Yéwúddë fahuu biti teebun kimtaan, Gerekka fahuu ham-ham.

²³ Yen nék, yen waariyuu biti Kiristaa daayute sun fi kurwaha : baa daa yee kabin yéwúddë rë, heetti kayya habuute ri wonad dof.

²⁴ Bëewë Koope dëek wë rë nék, yahun yéwúd mbée yéwúd neh bëeb, Kiristaa daa doolii Koope waa na, daa ri ham-hami Koope.

²⁵ Yee na pañ Koope bëewë ola' ri pagad dof ra, luk ham-ham ow ; te yee na pañ

Koope bëewë ola' ri biti lahay doole ra, luk ow doole.

²⁶ Koy-yaayyi yeh, nérsíi dee húmú madu don na dëek don Koope ra : filib fon, caakay bëewí bëewë húmú habuu wa bëewí ñaañute, caakay bëewí húmú lahute doole, caakay bëewí húmú nonu tal ow gaan.

²⁷ Añcañ, Koope daa tanis yii na habuu bëewë dof, sëpíri bëewë ñaañu ra ; dí tanisse yii na habuu bëewë biti lahay doole, sëpíri bëewë lahu doole ra ;

²⁸ dí tanisse yin yutuud, yii ow faaliyaay ri, yii lahay maanaa bëewë nënda ri yah yee na haba' ow biti lahte maanaa ra.

²⁹ Daaha, lahay bëyí mí damoh fíi Koope.

³⁰ Koope daa tah don fi yaa don non Yéesú-Kiristaa na, te ri pañke níi Kiristaa hente ham-hami yen : dí fi Kiristaa daa tah yen júb fíi Koope, daa ri tah yen lan illí Koope, daa ri tos yen.

³¹ Koope daa hena' ri daaha nda di bíníyúu rí Téerée nen laha' daaha. Bíníyú Téerée bitih : « Bëyí fí ay damee, damaa Yíkëe. »[†]

2

Waare Yéesú-Kiristaa fa daayu kurwaha ra

¹ Koy-yaayyi yeh, húmú aya' mi so' mi bee ginon teebi ron yee húmú níb Koope te ow húmú yéeh rí rë, mi teebaay biti daa mi lukki mí won mbée daa mi lukki lah ham-ham,

² ndah húmú homa' mi don na ra, mi cañ biti mii won yin kay gét née yii lenke sun fi Yéesú-Kiristaa, dí fa daayu kurwaha ra.

³ Húmú homa' mi leeloon da so' mi lahay doole, so' mi neeh neeho níi maa saak.

⁴ Dee na húmú yéeddë' mí a dee na húmú waariya' mi ra húmú tíkëey ham-ham ow, tíkëey neb won, doolii Ruuh-Peseñ daa na húmú teeb bëewë biti iña won mi ra kaah.

⁵ Don ot mi hena' ri daaha, nda ngémén banti tíkëh sun ham-ham ow, dí tíkëh sun fi doolii Koope.

[†] 1:19 1.19 Saame Isayii 29.14   [†] 1:31 1.31 Saame Yérémí 9.23

Ham-hami Koope

6 Añcanj, koy-yaayya maanu ngémë rë fun yéeddúu wë ham-ham. Ham-hama na yéeddúu fun wa ra, ham-hami ēldúnë fi bee neh, bi kola' kélfe yë feey fi bee neh, kélfe yë fí yúhté biti suu húlé húlé rë.

7 Fun hom yéeddúu ham-hama húmú níb Koope dappé ri te ow húmú yéeh rí rë, bee maañ díi yen waayid balaa dí sak ēldúnë, nda yen lah ndam ra.

8 Ow yínë sah di kélfe yë feey fi bee yéeh ham-hami baaha. Wa yúh rí koon, wa ii daay Yíkëe fa lah ndam ra sun fi kurwaha.

9-10 Fun fi yee nék, Koope ñeete Ruuh-Peseñ na teeþpe fun yee bíníyú Téerëe bee ra bitih :

« *Yii ow yínë sah mësëy ríi tík il,*
yii ow mësëy ríi keloh,
yii ow mësëy ríi níb,
yii Koope waayidte ri bëewë fahuu ri ra.

»[⊗]

Nagajek, Ruuha daa na saam níi ot béeþ, níi luka' iña níb Koope tal nufi ra.

11 Daa yúh yee hom af ow ra ? Yee hom af ow ra bée' daa yúh rí nufi neh a ? Ti daaha nen, ow yéeh yee hom nuf Koope ra, Ruuhi dí fi Koope daa yúh yee hom nufa ra.

12 Fun nék, fun liiluy nufi kola' feey fi beh ; fun liilu Ruuha kola' Koope na ra, nda fun yúh malla on yen Koope ra.

13 Unna na wonu fun di yii lejke malli yaa ra kolaay ham-ham ow, wa kola' Ruuh-Peseñ na. Daaha, fun yahti poysirid bëewë iña kola' Ruuh-Peseñ na raa, fun ñee'uu unna kola' Ruuhi baaha na ra*.

14 Bëyí fí níbë' iñi ēldúnë, na taheh yii kola' Ruuhi Koope na. Iñyaaha homa' yin dof díi na ; dí míneh née keloh, ndah yii baa míntí bíssúun a Ruuha.

15 Bëyí fí yéñké biti Ruuh-Peseñ aa díi na míñ bíssë' béeþ, ndaa ow kay míneh bíssë' iñi bëyí baaha.

16 Nagajek bíníyúté Téerëe bitih :

« *Daa yúh nuf Yíkëe ?*
Daa míñ díi baat nuf ? »[⊗]

[⊗] 2:9-10 2.9-10 Saame Isayii 64.3 ; 52.15

* 2:13 2.13 Daaha, fun yahti poysirid bëewë iña kola' Ruuh-Peseñ na

raa, fun ñee'uu unna kola' Ruuhi baaha na ra : Lahte bëewí habuu ri dëh : Daaha, fun hom poysiruu bëewë Ruuha aa waa na ra kaaf ka kola' Ruuh-Peseñ na ra.

⊕ 2:16 2.16 Saame Isayii 40.13

Yen nék, nufa lah Kiristaa ra yen lahuu ri.

3

Súrgë béeþ a légéyë nah ri Koope ra

1 Koy-yaayyi yeh, dëe na húmú wona' mi don dä húmú man biti mi wona' a bëewí Ruuh-Pesen íníh waa na : mi húmú wona' a don ti bëewí pesuu yee neba' wa ra. Mi húmú wona' a don ti di na wonuu a bëewí anuu non Kiristaa na, ti i baaker nen.

2 Don ot mi húmú yed don miis mi yeray ron ñami yoobay hon, biti don mính yee ee na. Te níi a tígë homuu ron bee ra sah, don mính yee ee na,

3 ndah don lísúu pesa' yee neba' ron don fa ow kut dä. Don lísúu pesa' eeñja' a íñë' filib fon raa kay, deef don teeþuuy biti don pesuu yee neba' ron ra a ? Don teeþuuy biti don pesuu ti di na pesuu bëewí pesuu yii neba' ow kut nen a ?

4 Ow di dón na won biti non bëewí Pool, ow kay won biti non bëewí Apolos raa, deef dón paguy pagadði bëewí pesuu yii neba' ow kut a ?

5 Daa Apolos a daa Pool ? Fun súrgë yí Koope neh kep a ? Koope ñeya' ñeyoo fun na nda dón gém Yéesú-Kiristaa na ! Ow fi ow fun na béeþ a légéyë nah ri Yíkëe rë !

6 So' mi soh soho, Apolos túmpé mulub, ndaa nék Koope daa na paalil wa.

7 Bée' soh ra dí yih ? Bée' túm mulub ra dí yih ? Bée' paalil ra kay daa béeþ, te ri Koope !

8 Bée' soh ra a bée' túm mulub dä uutiyuu yih ? Koope nék ay yed ow fi ow waa na béeþ waafi di yee légéyë rí rë.

9 Fun daa boku fun na légéyírú Koope, te dón daa meeyi, dón daa faami bal.

10 Mala on so' Koope ra daa tah so' mi hen tabahoh kah-kah, mi tíkké tígë yípëh tabaha ra. Tíkë' mí níi wocce ra, ow kay acce na tabah na bëyid sun fi tígë tík mí rë. Di filib baaha béeþ nék, ow fi ow béeþ wadtee hen wun dëe nay rii tabahee ra.

¹¹ Tígë yípëh tabaha ra tíkúté níi wocce, te daa ri Yéesú-Kiristaa, kay míneh née yípëh.

¹² Lahte bëewí ay béyrée a úris, lahte yi ay béyrée a tiij hélis, lahte yi ay béyrée a la' yi kofelete sun fi tígë yípú tabaha ra. Lahte yi fí yúhté biti ay béyrée a kilik, lah yi ay béyrée fooñ-fooñ mbée tihi.

¹³ Ow fi ow bëeb nék, dee légéyé' rí rë ay yúhú niiñi yiin bis-këem níi lan ces, ndah yiin fi baaha, ay lah njaar mi kíi kí nay teebee dee man légéyí ow fi ow bëeb rë.

¹⁴ Bëyí kíi kë míneh yin légéyí, bëyí baa ay waafu ;

¹⁵ bëyí kíi kë muuyil légéyí nék, bëyí baa ay rii yénj. Di ay múc naam, ndaa ay made biti dí fús filis njaar kíi nen.

¹⁶ Don yíih yúhë biti don daa faam Koope te Ruuhi dí fi Koope dék dón na a ?

¹⁷ Kon bëyí fí yah faam Koope, Koope ay rii yah, ndah faam Koope selate te dón daa faami.

¹⁸ Ngënë nëffí affon ! Wa di dón na daa haba' afi biti dí ñaañce ti di na oluu bëyë eldúnë fí bee ñaañ nen ? Bëyí baa tíkë yíi baa dín, dí hen dof bëewë në nda ri hen bëyí ñaañce kaah.

¹⁹ Ham-hami eldúnë fí bee dof Koope na, ndée nagajek bíniyúté Téerëe bitih : « Koope füre' bëewë ñaañu ra lahi nufa na yaayu wa ra, dí ham wa. »[⊗]

²⁰ Bíniyëetúté bitih : « Koo-Yíkëe yúh iña hom nuffi bëewë ñaañu ra, dí yúhté biti wa iñi lahay njiriñ. »[⊗]

²¹ Kon ow waray dama' ow, ndah don daa lahuu bëeb :

²² Pool neh, Apolos mbée Peer* neh, eldúnë neh, pesa neh, kúl kë neh, woteh mbée kék neh. Don daa lahuu bëeb ;

²³ ndaa dón nék, Kiristaa daa laha' dón te Koope daa laha' Kiristaa.

4

Apootarri Kiristaa

¹ Kon dón wad fun habuuun súrgë yi Kiristaa, yi fí yúhté biti iña húmú níb

* 3:19 3.19 Saame Yop 5.13   ⊗ 3:20 3.20 Saame Kañaa ya 94.11   Sefas. Daa ri tii yíní Peer.

Koope te ow húmú yéeh wë rë daa tíkú ya' yi wa.

² Ow nék yin tíkú ya'u raa, fu wad naa haba híin.

³ So' mi bee nék, dón daa aattiyuun so', mi aattiyuun këem bëeb, waal fi so' neh ! Mi homay aattiya'i af so' dé' !

⁴ Mi yéjké biti dé' mi tíinndëey yíi mi paŋke ri bos, ndaa baa daa ri biti mi júbpé neh. Yíkëe daa nay soo aattiyee.

⁵ Kon ngënë éettýíi moroomon balaa wahtaa. Séhí níi yiin nay aye Yíkëe rë : yíi d'apoh ñúusë dí ay rii kúd niiña, dí teeba' yíi hom nuf ow. Tígí daaha, ow fi ow bëeb Koope ay rii sím símë yeeliyoh ri ra.

⁶ Koy-yaayyi yeh, iña yeedíd mí ron yaa ra, mi ñeya' wa tilédí funi Apolos. Don ot mi ñeya' dón daaha, mi faha' biti dón yúh yee won léehí bee ra : « Henay iña bíniyú rë, yin kay waruy pagu. » Kon, ow waray dama' ow béyré rí, cépid bëyí yínée.

⁷ Do fa bek afu biti fu luk ow kay gaan d'a, daa tík dë daaha ? Iña laha' fu ra bëeb Koope daa on do wa neh a ? Fu liila' wa d'aaha raa kay, yi nay naa damuu te fu onu wa ono ?

⁸ Iña fahuu ron ra bëeb dón habuu biti dón lahute wa dee a ? Don henute yíkëe alal haat a ? Don henute buur níi wocce dee a ? Don henute i buur te fun nénih në è ? Mantee mi lukki faha' biti sah don hen buur kaah, nda fun ñéeré' a ron fun hen buur bal !

⁹ Añcañ, man hen d'a raa fun fi apootarri yee Koope daa yíiñ fun míllidté fun filoonni bëewë nen : fun madu bëewí habu ñaam te wafti bëemún bëemë këem nen. Elsdúnë bëeb tassi yeela' fun na, dala'te bëewë níi malaaka ya na.

¹⁰ Af Kiristaa tahte bëewë habuu fun dof, ndaa nona nonu dón Kiristaa na ra tahte dón habuu affon bëewí ñaañute. Fun habuu bëewí tikkiyuy yin, ndaa dón habuu affon i ow gaan. Bëewë habuu ron ya' ana, anutee wonuy dara fun na.

¹¹ Níi a tígë homuu fun bee ra, yaab a sifad ee fun hap d'a, fun lahuy búub, fun

* 3:22 3.22 Peer : Di gerek, bíniyú dëh :

ee hawsuu ra, fun hom dee woteh raa kékay
fun ínú ílýy kay.

¹² Fun légéyúu légéyée níi faanni fun
níy fun anti lah yii ñamun fun. Ow sol
fun raa fun dagiruu ri dagiroo. Coono fi
tíkú fun béeb fun mún dí.

¹³ Ow won bos sun fi fun raa, fun lofuu
ri wun. Níi a dreh bëewë lisúu fun haba'
mbaldi èldúnë, wa habuute fun gopoyidi
bëewë feey fa.

¹⁴ Don ot mi bíní unni yeh, dí biti mi
faha' don sopoh neh, dí biti mi teeëb don
fi kooyee ke so' faha' mi níi faha' ra.

¹⁵ Wuti don lah yéeddëh júnní sabboo
(10.000) filib peson Kiristaa na raa, don
lahuu baap yínë te ri so', ndah daa mi
déb don kom Uni Neba. So' mi bee daa
mi boffon nona nonu ron Yéesú-Kiristaa
na ra.

¹⁶ Kon mi dñan dñon biti dñon ñee kotti so'.

¹⁷ Yii baa daa tah mi yeñ Timoote don
na, dí fa faha' mi níi faha' mi haba'te ri
koy so' filib ngémë rë, dí fa pokoh Yíkëe
në rë. Di ay ron nédís dee na pesa' mi
nona non mi Yéesú-Kiristaa na ra, te pesi
baa daa ri bee na yéeddë' mí ilí janji pay
mi béeb rë.

¹⁸ Lahte bëewí awu don na, aa gaan-
gaanluu ra na habuu biti so' mii ayil
ginon.

¹⁹ Ndaa hém neba' Yíkëe, may ac ginon
ii maañ. Bín fë rëe, mii aya' biti may
yúhé tígë teem wonee ke bëewë në gaan-
gaanluu yaa ra, may aye yúhi tígë teem
doolii wa ra,

²⁰ ndah Nguur ki Koope dí yii wonuu a
búk neh, dí yii lahte doole !

²¹ Don fahuu biti mi ayaan ginon duud
mbée mí ayaan sos a keeñi naa'te ? Bi daa
génël ron na ?

5

Tilëdí bosi ow di bëy ilí janji Korente

¹ Ílìyyë payu fun da béeb, fun keluute
biti lahte bëyí aa njaaliyoh filib fon da, te
bee na pañ dí ra, bëyí noneh bëewí Koope
sah ii rii pañ. Yee keluu fun da daa ri
bitih, lahte bëyí aa don na neekkaale a
beleb boffi.

² Di filib baaha béeb nék don na anuu
gaan-gaanloh ! Yii baa wad' don misika
misiko koon, don dühid' bëe' na pañ dí
ra filib fon.

³ So' nék, mi wulohte ron naam, ndaa
mi ot don na. So' mi aattiya'te bëe' na pañ
yii baa ra biti ri homay kaah níi wocce
man biti maa leeloon nen.

⁴ Don tee'a' di tii Yéesú Yíkíi yen raa,
mi ola' don na, ñéerë' a doolii Yéesú Yíkíi
yen,

⁵ don tík bëyí baa ya' Seytaane yah
faana nda coonaa fi mín múc yiin nay
nimile Yíkëe rë.

⁶ Don lahuy yii gaan-gaanluun don
! Don yúhú yee wonu bee ra maan ?
Wonute bitih : « Lëwíirë yutuuf fuurilte
mún më ! »

⁷ Kon búkútii bakaadfa don na man
lëwíir kílíd' nen ra, nda don mada' a
mún has yi lahay lëwíir te don madute
a mún mí yaaha níi wocce. Nagajek,
Kiristaa hawute sarah, hente har fi Paagi
yen. ⁸ Kon yen banuy feeta' Paaga a
mbúuríi lahte lëwíir kílíd', maanam pesi
ñéerë' a bakaad, ñéerë' a pagad bos ; yen
feetuun Paaga a mbúurú njeñe, maanam
pesi ñéerë' a lan, ñéerë' a kaah.

⁹ Húmú bíníyë' mí ron ra, mi húmú
wonte ron biti dñon banti leboh bëewí na
pagu yii tappe njaaliyoh béeb.

¹⁰ Na húmú won mi ron biti don banti
leboh bëewí na pagu yii tappe njaaliyoh
béeb rë, mi húmú wonaay bëewë èldúnë
: yee na pagu yii tappe njaaliyoh béeb rë,
bosoh yi illë, bëewë na naafu iñi bëewë
rë, a bëy yúullë. Yaha baaha koon kep,
don mínih hom èldúnë.

¹¹ Mi húmú faha' wonon biti don banti
leboh bëyí fí wonte biti dí non koy-yaayya
filib ngémë anti page yii tappe njaaliyoh
béeb, bos-il, yúulée ala, hen yahoh tii,
mániye mbée naafe yin ow. Doni bëewí
yaa waruy lukki bok loon boko sah.

¹²⁻¹³ So' neh daa may aattiye bëewë
gémuy Yéesú rë, Koope nay waa aattiye.
Ndaa don, don waruy aattiya' bëewë
nonu don na ra waro a ? Mantee : *Líkí
bëyí bosa filib fon !*

6

Ngënë kürëntüü këemí bëewí nënöh bëewí Koope

¹ Ow di don na, bani koy-yaafi filib ngémë powa' raa, dì míne' riï kürë' díh këemí bëewí nënöh bëewí Koope, yulleh bëewí Koope na ?

² Don yíih biti yen fi bëewí Koope yen nay aattiyeet bëewë bëeb ë ? Don nay aattiyeet bëewë bëeb rée kay, don mính aattiya' bee lukki ñak solo baa ra a ?

³ Don yíih biti yen nay aattiyeet malaaka ya assumaa iñi feey fi bee a ?

⁴ Añcañ, iñyaa lah hanndal kon raa, don dëekúu bëewí bëy ílì janjaa wonuy dara waa na aattiya'i ron !

⁵ Don warutee sopoh yee won mi ron baa ra dé' ! Wéerté së' biti lahte wuti yaha ow yínë bi ñaañce filib fon, míngusua' hanndal ow a koy-yaafi !

⁶ Don nék, yee lah don na ra daa ri biti ow a koy-yaafi filib ngémë ee kürëntúu këem rë, te wa kürëntúu këemí bëewí nënöh bëewí Koope.

⁷ Mit don kürëntë' këem hanndal kon raa nék, baa daa teeba' biti don keenute níi wocce. Ow tooñ don mbée loh yíi ron raa, yi tah don na têhíh múñi yíi baaha ?

⁸ Tígë homuu don bee ra nék, don daa na tooñ don lohe, te don hom paguu ri koy-yaayyee ke ron filib ngémë !

⁹ Don yúhúté biti bëyí júbëy ii haal Nguur ki Koope maan ? Békí affon biti bëewë na pagu yíi tappe njaaliyoh bëeb rë, bëy yúullë, bëewë në njaaliyuu ra, bëewë haalu yee na pagu gëer-jigéennë rë,

¹⁰ lohoh ya, bosoh yi illë, maniyoh ya, yee na yahu tii yi bëewë rë mbée yee na naafu iñi bëewë rë, ii haal Nguur ki Koope.

¹¹ Lahte bëewí ewu don na húmu madu caaha nen. Ndaa Koope fi yen ñeya'te Ruuhi a Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na don bukutute, don jébelúté dì fi Koope, dì haba'te ron bëewí júbúté illí.

Faan ow daa Faam Koope

¹² Don meerute woni biti yíi faha' ron bëeb don mínu ríi pañ. Baa kaah, yíi

faha' ron bëeb don mínu ríi pañ naam, ndaa iña bëeb neh daa wun don na. So' mi míñ won biti yíi faha' mi bëeb mi míñ díi pañ, ndaa so' mii yeris dara ham so' ñaam.

¹³ Don wonuu ti ñam saamdu loo, te loo saamu túmée ñam. Baa kaah, ndaa Koope ay sañku iñyaa bëeb ana. Faan nék saamuy biti ay paguu yíi tappe njaaliyoh bëeb ! Faan saamu biti lahid' Yíkée njiriñ, te Yíkée saamu biti dì ílif faan.

¹⁴ Koope fa teeba' doolii kélidté Yíkée búudé rë, ay yen këllée búudé daaha.

¹⁵ Don yíih biti faannon cér di faan Kiristaa a ? Kon ow wadtee bëeb cér di faan Kiristaa, boolee ri a faan bëleb tiléh wa hen yínë ë ? Baa waray muk !

¹⁶ Don yíih biti bal bëyí boolla' afi a bëleb tiléh, bani belaa henute faana yínë ë ? Nagajek, bíniyúté bitih : « ... wa hen yínë. »¹⁶

¹⁷ Bëyí fi boolla' afi a Yíkée nék, bani Ruuhi Yíkée henute yínë.

¹⁸ Hégíi yíi tappe njaaliyoh bëeb ! Bëyí fi pañ bakaadi taway njaaliyoh, bakaadi baa dì pagay ri faani, dì pañ dì yíi taa'aay a faani ; bëyí fi pañ yíi tappe njaaliyoh bëeb nék, bakaadi baa dì pañ dì faani.

¹⁹ Don yíih biti faannon daa faam Ruuh-Pesen a ? Don yíih biti Ruuhi baa ee don na te Koope daa on don dì a ? Don lahuuy affi ron :

²⁰ Koope tos don toso a cadum. Kon njiriníi faannon légéyírí ndami Koope.

7

Yii lejke kood

¹ Yen kola' daa raa leegi, yen yulid yee wonu so' don filib unna bíniyú së' don da. Yee wun daa ri biti yaal banti leb bëleb.

² Ndaa bi caakki lah yíi tappe njaaliyoh bëeb, yaal laha bëleb, bëleb lah yaal.

³ Yaal wadtee yed bëlebi afi, bëleb yed yaali afi.

⁴ Beleb lahaay afi, faani bi yaali. Di fi yaal bal, lahaay afi, faani bi bëlebi.

⁵ Hanndal yaal a bëleb, ow waray naa kaa'iif moroomi ; hanaa biti kay wa bëeb

ana ñéerë' biti hom níi rée wa súugëntë', wa dsañ Koope. Filoon fi baa raa nék, wa nimil koorohi wa ti merees nen, balaa Seytaane fíir wë, wa saame affi wa.

⁶ Yee won mi ron baa ra dí túuyë' neh, ndaa ri yii míñ hen.

⁷ So' mi saña saño koon bëewë bëeb yahun logoh, lëhíh beleb ti so' nen, ndaa ow fi ow bëeb a yee on dí Koope ra : bëyí bee onu yii beh, bee onu yin kay.

⁸ Don fa kooruy ra, a yee kooruuy ra, a belebba yaalli wa húlú rë nék, mi won don tee : bee gén dë daa ri biti don ham yee homuu dón d'a ti so' nen.

⁹ Hena biti nék dón míñ ham affon raa, këeríi, ndah biti dón kooroh daa gén biti faannon dékëe meela'.

¹⁰ Bëewë homu kood d'a, mee ron won túuyë'í bee ra, dí kolaay soo na nék dí kola' Yíkëe né : beleb waray yes yaali.

¹¹ Di liil rii pañ raa, dí warlay kooroh a yaal kay gét née biti dí nimil júbë' a yaali. Te yaal waray yes belebi bal.

¹² Don fi bëewí kayya, yee na saañ mi ron wone bee ra Yíkëe neh daa won dí, daa mi na won dón dí : yaali hen koy-yaay filib ngémë lahaa belii gémey te belaa faha' tas a dí raa, dí waray rii yes.

¹³ Ti dsaaha nen, belii hen koy-yaay filib ngémë lahaa yaali gémey te yaala faha' tas a dí raa, belaa waray rii yes.

¹⁴ Nagajek, yaala gémey baa ra homa'a homuu bani belaa gém rë ladilte ri ; ti dsaaha nen bal, belaa gémey rë homa'a homuu bani yaala gém rë ladilte ri. Henay bah, koyya nay naa límú rë ay yírúu biti wa sobeyute, te deefa wa ladute.

¹⁵ Di filib baaha bëeb nék, bee gémey rë faha' yes raa, dí yedsun pañ yee faha' ri ra. Lahaa dsaaha raa, bëe' gém waa na ra, yaha yaala yaha belaa bëeb, laha'te afi ndah Koope dékëe' dón biti dón pesa' jaamma.

¹⁶ Di fi belaa gém dë yúh nda ri míñ múcél yaali nda dí è ? Mbée dí fi yaala gém dë, yúh nda ri míñ múcél belebi nda dí è ?

Ow neipi pesaa dee man dí na húmú dëek dí Koope ra

¹⁷ Di filib fi baa bëeb nék, mi won don tee : ow wadti pesaa yee on dí Yíkëe rë, ti di húmú man dí merees na dëek dí Koope ra. Baa daa yee líkín mí illí jañi ya ra bëeb.

¹⁸ Bëyí balaa Koope dëek dí deef di lecohte, di waray dap biti dí lecohte. Bëyí fí yéjké biti na dëek dí Koope ra deef di lecaay, di banay lecoh.

¹⁹ Lecoh a banti lecoh bëeb lahay solo : yee lah solo ra kay daa ri ñee túuyë' yí Koope.

²⁰ Ow wadti pesaa yee húmú on dí Koope merees na dëek Koope dí fi bëyí baa ra.

²¹ Bëyí fí yéjké biti na dëek dí Koope ra deef di ñaam, banay síde' biti dí ñaam ; ndaa bis lah dí míñ née dúh rëe, dí haba na a ya' ana*.

²² Ñaama Yíkëe dëek dí rë, wuti dí líssí hom ya' yíkii rëe sah, laha'te afi illí Koope nona non dí Yíkëe né rë. Ti daa nen, bëe' laha' afi Yíkëe dëek dí rë, dí ñaami dí fi Kiristaa.

²³ Koope tos dón toso a cadum. Kon ngénë héní ñaam ow !

²⁴ Mantee koy-yaayyi yeh, lah pésii fíi Koope yee húmú homuu dón merees na dëek dí dón da.

Bëewë homuy kood a yee yaalli wa húlú rë

²⁵ Yee lejke bëewë kooruy doom d'a nék, mi lahay na yii wona mi te kola' Yíkëe né, ndaa bi teeb so' Yíkëe naa' keeñ te mi mit lecoh, mi míñ née won dee ola' mi ri ra.

²⁶ Coono yee woteh yee tahte níí mi won tee : yee wun d'a daa ri biti ow fi ow bëeb homa yee homa' ri ra.

²⁷ Bëyí lah beleb banay saam yesa' a ri. Bëyí lahay beleb banay saam.

²⁸ Di filib fi yaa bëeb nék, yaali kood bakaaray, te cafay ki kooru bakaaray, ndaa so' mi faha' ron nís coono fi misiga nay dabe bëewë homu kood da.

²⁹ Mi won don tee koy-yaayyi yeh : yee tas pesa ra gaanay ! Tígë homuu yen bee

* ^{7:21} ^{7.21} bis lah dí míñ née dúh rëe, dí haba na a ya' ana : Lahte bëewí habuu ri deh : wuti bis lah dí míñ née dúh rëe sah, dí tasa na légyid Koope.

ra kep, bëewë kooru ra pesuun ti bëewí kooruy nen, légéyiré Koope ;

³⁰ yee na looyu ra pesuun ti bëewí súfúñúy nen ; yee na yenu ra pesuun ti bëewí lahuy sos-keeñ nen ; yee na lomu yin ra, pesuun ti bëewí lomuy yin nen ;

³¹ yee na njiriñuu iñi feey fi bee ra, banuy naa njiriñoh níi mit, ndah yee tas éldúnë fi bee a di man dí bëeb rë gaanlay.

³² Mi faha'te biti d'on banti sídë' iñi éldúnë. Bëyí fi kooray hom sídë' iñi Yíkëe, dí hom saama' biti dí neba' Yíkëe.

³³ Bëe' kood da nék hom sídë' iñi éldúnë, dí hom saama' biti dí neba' belebi,

³⁴ te tígí daaha, yin ana hampe ri. Ti d'aaha nen, belii homay kood mbée cafay ki kooruy hom sídë' iñi Yíkëe : yii na pañ dí a yii na níb dí bëeb, dí hom faha' biti dí jébel afi Yíkëe. Bee kooru ra nék, hom sídë' iñi éldúnë, dí hom saama' biti ri neba' yaali.

³⁵ Don ot mi won d'on baaha, jaammoon daa tah ndaa biti mi saam tígí rën yii ron waruy rii pañ neh. Mi faha' biti d'on page yee lukki jek ra, d'on pokoh légéyirí Yíkëe, te nuffon banti hom yin kay.

³⁶ Lah wahambaanii onu beleb, míneh ham afi nufa anti tas lool díi na te ri ham biti dí wadtee kood raa, dí koora ti di faha' ri ri nen ; baa bakaad neh.

³⁷ Ndaa hena biti kúkëyí wahambaanaa ay míñ ham afi raa, dí cañ biti dí ii kood dí ham na te kolaa díi na raa, deef dí pañke yii wunte.

³⁸ Daaha, bee kood cafay ki ra pañke yii wunte, ndaa bee kooray ra daa pañ yee gén dë.

³⁹ Beleb hérm yaali ee pes da rek, dí wadti homaa a ri ; yaala húl rëe nék, dí míñ kooroh a bëyí neba' ri níi tasse biti yaala heneh bëyí non Yíkëe né.

⁴⁰ So' mi haba' biti nék, dí ay lukee lah sos-keeñ biti dí hom yee hom ri ra, te mi gémpé biti so' mi bee bal Ruuhi Koope ee soo na.

daa na tah ow gaan-gaanloh, faha' ow nék daa na tah ow baat moroomi.

² Bëyí fi haba' afi biti yúh yin, deef iña wad díi yúh rë tasse.

³ Bëyí fi faha' Koope nék, Koope yúh rí.

⁴ Kon, bo' yúul wadtee ñamu aa díh ? Yen yúhúté biti ala ya na hawruu bëewë ee na ra, wa dara neh feey fi beh, te yen yúhúté biti Koo dí yínë kut.

⁵ Caakke iñi ín sun a yi ee feey fi bee bëewë habuu wa Koope a Yíkëe waa na.

⁶ Yen nék, yen habuu biti rek Koo dí yínë kut : daa ri Boffa sak iña bëeb, te pesi yen homid dí ra. Yíkëe dí yínë kut bal, daa ri Yéésú-Kirstaa fa iña bëeb ñeya' díi na hente, te pesi yen ñeya' díi na ra.

⁷ Añcañ, lahte bëewí fi yúhté biti yíih yii baaha. Lahte bëewí húmú meeru meero pay yúul níi tahte woteh fee Koo beh, wa ñam bo' fi dúhë' yúul rëe, wa hom bekuu affi wa biti bo' fa hawru ala te hawri baa lahte solo. Bi wa lahuu nuf ana di yii wun a yii wuneh, affi wa na tookeh filoon fe.

⁸ Ñam taheh ow leboh Koope : bëyí ñamay yii baa ii rii éyil dara, te ow ñam raa bal yii baa ii rii baat dara.

⁹ Di filib fi baa bëeb nék, wëettiyíi affon ! Don banuy laha' affon níi d'on bek bëewë maanuy ngémë rë bakaad !

¹⁰ Yúhí biti bëyí laha' nuf ana di yii wun a yii wuneh ot d'on fa yúhú rë, d'on ñame filib yúul rëe, baa ii rii bek ñam bo' yúul è ?

¹¹ Don pañ yii baa raa, koy-yaafa maanay ngémë baa Kirstaa húlidté rí rë, yúhë yúhú ron ra ay rii sanju !

¹² Daaha, d'on bakaarute koy-yaayyon na, d'on na yahu nuffi wa fa lahuu nuf ana di yii wun a yii wuneh ra. Baa daa ri biti d'on bakaaru dí fi Kirstaa na.

¹³ Yee baa tahte níi ñam daa beka koy-yaaso' fa filib ngémë bakaad daa, so' mi banti ñamil bo' ta' toñeh may beke koy-yaaso' bakaad.

8

Hawiddi ala ya

¹ Yen haal yii lenke bo' yúul leegi : don wonu ti neh d'on bëeb d'on yúhú è ? Yúh

9

Yee wad a yee yeeliyoh apootar ra

¹ So' mi lahaay af so' lahoo a ? Mi apootar neh a ? Mi olay Yéésú Yíkíi yen

olo a ? Don daa yee lím iñā légéyíd mi Yíkëe rë neh a ?

² Wuti lahte bëewí habuuy so' apootar raa sah, wëerté së' biti mi apootar don na, ndah nona nonu don Yíkëe në rë teeba'te biti mi apootar kaah.

³ So' mi hom lofa' bëewë në wonu yin sun fi so' ra dëh :

⁴ Légéyë në légéyú fun ña, fun yeeliyuuy biti fun ñam na fun han na a ?

⁵ Fun yeeliyuuy biti koon fun lah belii non filib ngémë, fun kúrëelëh rí dee ti di paguu ri apootarri kayya nen, mbée koyyaayyi Yíkëe mbée Peer* nen a ?

⁶ Funi Barnabaas kep daa warun ñëmrún affi fun a ?

⁷ Don këllúté biti soldaar daa na lomid afi iñā na légéyë' rí rë e ? Don këllúté biti ow na ñameh na gañcaha soh ri meeyi ra a ? Don këllúté biti nírëh na haneh na miis ma yuba na tooppitoh ri ra a ?

⁸ Iñā won mi ron yaa ra, mi beyay wa iñi pesi eldúnë kep, wa wonute filib kootii Mëyíis bal.

⁹ Bínýúté kootii Mëyíis bitih : « *Mbaam[†] fi hom légéy meey ngana pok búgë fu kadda' ri ñam na gaañcaha.* »[‡] Nuf Koo na pay mbaam na a ?

¹⁰ Uni baa bínýírúy fun fi yee a ? Nagajek don ot uni baa wonu, biti bëyí fí pay meey wadtee naa séentëh wod, bëyí fí baac too wadtee naa séentëh wod.

¹¹ Fun sohute iñi Koope don na. Kon fun lah na iñā lahuu ron feey fi bee raa, deef fun lukusirute a ?

¹² I ow kay yeeliyoh yii baa don na raa, assumaa fun neh !

Fun yeeliyuute yii baa don na, ndaa fun peguuy ron ri ! Fun mújúté bëeb toñeh fun ay page yii ay kaddee bëewë keloh Uni NebiKiristaa.

¹³ Don yúhrúté affon biti bëewë në légéyú filib Faam fi gaani Koope ra liiluu njélí wë në, wa fa na jébélú sarah ya sun fi tígë na hawruu ra pesuu di iñā jébélú rë.

¹⁴ Ti daaha nen, Yíkëe naha'te biti bëewë na waariyu Uni Neba ra pesuun na.

¹⁵ So' nék, mi meelaay yin yínë sah iñā yeeliyoh so' ra, te mi bínýëy ron iñyaa biti mi hom saam yin don na. So' dé', biti mi húlë húlë daa génël së' biti ow yahid so' sosi keeña homa' mi di yee sehay mi dara yee na pañ mi ra.

¹⁶ Waaraa na waare mi Uni Neba ra nék, so' mi mínéh née damoh. Di yii mi túuyú rí túuyë, wad so' waro. So' kay, mi torohan biti mi waareyeh Uni Neba.

¹⁷ Daa mi tansara af so' légéyí bee koon, deef mi wadtee yínlú ; hém mí túuyú rí túuyë nék, mi pañ yee déjéenú mí rë.

¹⁸ Yínlí së' yi kon ? Yínlí së' biti mi waare Uni Neba te mi seheh yin na, mi banti bëb yee yeeliyoh bëyí na waare Uni Neba ra.

¹⁹ Daa mi laha' af so', so' mi ñaam ow neh. Di filib baaha bëeb nék mi tíkké af so' ñaami bëewë bëeb, nda mi héc ow caak Kiristaa na.

²⁰ So' mi hom a yëwúd rëe, mi pesa' ti wa nen, nda mi mín wëe héc. Wuti kootii Mëyíis habay so' raa, bee mi hompe a bëewë Kootaa ham wa ra, mi pesa' ti wa nen, nda mi mín wëe héc.

²¹ Ti daaha nen bal, mi hom a bëewí taa'uuy dara a Kootaa raa, mi hom mada' a wa, nda mi mín wëe héc. Baa dí biti neh mi taa'aay dara a kootii Koope dé' ! So' kay mi ñeya' kootii Kiristaa.

²² Mi hom a bëewë ngémí wë maanay raa, mi mada' a wa nda mi mín wëe héc. Daaha, bëyí mín dí hen bëeb, mi hom a dí raa mi mada' a ri, mi pañ bëeb nda i ow waa na mín mûc.

²³ Don ot mi na hen daaha, mi faha' biti Uni Neba baatti líiwëlsë' ndín, mi bok a wa iñi wunna na ona' ri ra.

²⁴ Don yúhúté biti i ow home saadanta' raa, faraah lah bi daa na saan. Kon mûkëyí mûkë mí mín tah don saan. ²⁵ Bee mûkëyëh hompe waay saañ saadanta' ra, dí hom kora' afi koroo yii na pañ dí bëeb. Yee na pañ dí baa ra bëeb nék dí saam na baanii ndami ii maañ rek, yíppí yah ; ndaa yen saamuu na baanii ndami ay hene has faraah.

²⁶ Yii baa daa tah mi yahti mûkë rëe, mi yulla' fí ciñ. So' mi yahti bërë' rëe,

* ^{9:5 9.5} *Peer* : Di gerek, bínýú dëh : *Sefaas*. Daa ri tii yíníi Peer. † ^{9:9 9.9} *Mbaam* : Lo' daa bínýú filib Téerëe ndah bëewí yaaha húmú línúu a fana. ‡ ^{9:9 9.9} Saame Nérsí Kootaa 25.4

ma na yúh dee na haala' mi bëe' rë.

²⁷ So' mi hawsa' faan so' hawsoo mi kod dí yee faha' mi ra, toñeh mi liilehti waare bëewí kayya Uni Neba ndín mi bokleh, Koope ban soo yed ndam.

10

Pagadfi bossa na húmú pagu caacca ra

¹ Koy-yaayyi yeh, mi faha' biti dón nérséh bee húmú ñéerúu caacci yen a Méyíis luufa, koluu wa Ésíp rë. Nérë daa húmú ñen wa bëeb níi wa bëeb húusúté kísí fí Béhëerrë.

² Wa bëeb daa bëtsú filib nérë a filib kísí fë, bokute Méyíis në. ³ Wa bëeb daa boku wa ñamute ñami kola' Koope na,

⁴ wa bëeb bokute hanute hani kola' Koope na bal, ndah wa hanuu mulii la'i Koope, la'a ñen wa ra, te la'i baa daa Kiristaa.

⁵ Di filib baaha bëeb, lahte ow caak waa na pagadfi wa nebaay Koope, tahte bùudé yí wë hente raseet luufa.

⁶ Don ot iñyaa lah, wa teeëb yen teebo nda nuffi yen banti hom pagad bos ti di húmú paguu wa ri caacci yen nen.

⁷ Ngénë yúulii ala ti di na húmú paguu ri i ow waa na nen. Nagajek bínyúté Téerëe bitih : « *Bëewë tookute ñam, hanute, wa na anuu pañ yii neba' wa.* »[☆]

⁸ Yen banuy pañ yii tappe njaaliyoh bëeb bal ti di húmú paguu ri i ow waa na nen níi tahte ow júnní sabay ana a ow júnní éeyë (23.000) keenute húlúté bisa yínë rë.[☆]

⁹ Yen banuy ti saam olsohi Kiristaa* ti di húmú paguu ri i ow waa na níi wa na húlú dòb gon ra.

¹⁰ Yen banuy ti capitoh ti di húmú paguu ri i ow waa na níi malaakii yahoha muuyilte wa ra.

¹¹ Don ot iñyaa lah, teeëbi yen biti yen waruy naa ñíee ; dón ot wa bínyú, woni yen biti yen moytoh, yen fa homu dúméení pesa yee ra.

¹² Yee baa daa tah bëyí fí haba' biti dí canjke canji híinté, feheya níi ri banti keen.

¹³ Iña na fíir rën rë bëeb, daa wa yee na fíir bëewí kayya ra kep. Koope mit lekoh, dí ii ron yedfa' a yee na fíir rën kéenid dën. Wahtii ayaa yee fíir rën bëeb nék, dí ay ron teeëb dee nay ron naa dúhée rë, nda dón lah doolii kaa'uun dón.

¹⁴ Yee baa daa tah mi won dón tee : dón fa faha' mi níi faha' yee ra, súugíi yúuléh ala.

¹⁵ Mi won a dón, dón fa ñaañute ra ; ñelsíi yee nay mi ron wone bee ra nda kaah nda díh.

¹⁶ Kaasi mala tah yen na símú Koope ra, yen home hani raa, baa daa ri biti yen henute yínë a ñif mi Kiristaa neh a ? Mbúurëe na woruu yen ra, yen home ñami raa, baa daa ri biti yen henute yínë a faan Kiristaa neh a ?

¹⁷ Mbúurú yínë kut daa lah, tahte níi wuti yen caak níi caak, yen boku faana yínë, ndah yen bëeb lahute wod na mbúuríi yíníi baaha.

¹⁸ Ñelsíi bëy Israyel : yee na ñamu bo' fi sarahu Koope waa na ra, nénih tígë na hawruu ra a ?

¹⁹ Don habuu biti mi faha' won yi dah ? Biti bo' ya na sarahu ala ya ra lahte njiriñ, mbée ala lahte njiriñ aa yih ?

²⁰ Èe-ëe' ! Mi won wono ndék tee : hawidda na hawu yúullë rë pagiruu dakki Seytaane ndaa Koope neh. So' mi fahaay biti dón non yee tappe dakki Seytaane.

²¹ Don míñih han na gulii Yíkëe, dón hane na bi dakki Seytaane. Don míñih lah wod ñami Yíkëe, dón lahle wod ñami dakki Seytaane.

²² Don nar rii hena' dsaaha raa, dseef yen saamu haayil keeñ Yíkëe di fa yéeh hússë rë neh a ? Moo yen luku ri doole a ?

Ow nebpi paga yee ay kañuu Koope

²³ Don meerute woni biti yee faha' dón bëeb dón míñu ríi pañ. Baa kaah, yee faha' dón bëeb dón míñu ríi pañ naam, ndaa iña bëeb neh daa wun dón na. Yee faha' dón bëeb dón míñu ríi pañ naam, ndaa iña bëeb neh daa na baat ow.

²⁴ Ow waray héc teem fíyí kep, dí wadti saamda bëewë bëeb.

* **10:7 10.7** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 32.6   [☆] **10:8 10.8** Saame Kíní bëy Israyel 25.1-18   * **10:9 10.9** Kiristaa : Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bínyú : Yíkëe.

²⁵ Bo' fi na yaayu béeb don mínu ríi ñam : a nuf ana yi míñ née lah nda warutee ñamu nda waruy ñamu béeb, ñémí don banti meela' yee hen dí ra.

²⁶ Nagajek, bíníyúté Téerée bitih : « Yíkëe daa laha' feey fa a iña filib béeb. »[☆]

²⁷ Béyí noneh bëewí Kiristaa dëek don ñam faami níí don tahid dí raa, yii yed don ri béeb lah ñémí rí : a nuf ana yi míñ née lah nda warutee ñamu nda waruy ñamu béeb, ñémí don banti meela' yee hen dí ra.

²⁸ Ndaa ow won d'on biti bo' fa na suu ñamu ra kola' hawid yúul rée, tígí daaha ngënë ñémí né nda af took.

²⁹ Toogi afa won mi baa ra, dí toogi affon neh, dí toogi af bée' won d'on baaha ra.

Mín lah ow won tih : « Daa mi lahaa af so' raa, yi tah bëyí lahay afi tookke heefe so' na ?

³⁰ Mi sím Koope ñama na ñam mi raa, lahte yii bosi ow wona ri sun fi so' di ñami mi símë' wë Koope a ? »

³¹ Yee won mi ra daa ri bitih : d'on ñamun ñamo, d'on hanun hano, mbée d'on pagun yin kay béeb, pëgíi rí kañi Koope.

³² Ngënë békí ow bakaad : yëwúd neh, ow kay neh, ow di ilí janii Koope neh.

³³ Mëdii a so' : yii mi koloh rii pan béeb, mi saama' yii neba' bëewë ; ma na saameh yii ay njiriñe so' kep, mi saama' yii míñ njiriñ ow caak, nda wa múc.

11

¹ Ñeyí kotti so' ti di na ñeya' mi kotti Kiristaa nen.

Cagad yaal a beleb fii Koope

² Ma na sím don di yee na nérsúu so' d'on faraah ra, a yee na ñeyuu ron ton iña léhín mí d'on ra.

³ Di filib fi baaha béeb, mi faha' biti d'on yúh biti Kiristaa daa kélffii* yaal béeb, yaal hente kélfe beleb, Koope hente kélffii Kiristaa.

⁴ Kon bee yaal hompe dan Koope mbée hompe léhíní unni Koope anti tík yin afi ra, dëef dí onay kélffii cér.

⁵ Ti daaha nen, bee beleb hompe dan Koope mbée léhíní unni Koope anti yeris afi holon ra, dëef dí onay kélffii cér ; baa man biti ri nenoh nenoo nen.

⁶ Beleb mûsëerëey[†] rée, ri nena fen fi ! Hena biti nenoh a éyl fen na sëpíd beleb raa nék, dí mûsëerë afi !

⁷ Yaal waray tík yin afi, ndah daa ri maanam netli Koope te ndami Koope oluudii na, te ndam yaal oluu beleb na,

⁸ ndah nagajek yaal neh daa kola' faan beleb na saku ri ra, beleb kay daa kola' faan yaal.

⁹ Te yaal neh daa saamdu beleb, beleb daa saamdu yaal.

¹⁰ Yii baa daa tah, di yii lenke af beleb, dí fi belaa wadtee naa lah sañ-sañ ndah malaaka ya.

¹¹ Filib pesi yen a Yíkëe nék, beleb míñeh hel yaal filoon saya' a afi, yaal míñeh hel beleb filoon saya' a afi,

¹² ndah di kola' beleb faan yaal na saku ri ra, ti daaha nen yaal kola' beleb na límúté, wa béeb ana koluute Koope na.

¹³ Ëlsíri affon, nda bee beleb hompe dan Koope ra wadtee yeris afi holon ?

¹⁴ Di man èldúnë, teebay ron biti yaal yeris fen fi ut d'aa, baa gace d'ii na a ?

¹⁵ Yaha beleb raa nék, homa' ndam d'ii na. Nagajek, fen ut saamdu beleb mûrëi afi.

¹⁶ Lah bëyí faha' taasa' yii lenke yii baa raa nék, fun wonu ri tee : fun a bëy illí janji yi Koope henuu ri daaha.

Reeri Yíkëe

¹⁷ Filib iña nay mi ron wone yee ra nék, so' mii ron naa sím ndah tee'a' yi ron baatay ron, luk d'on yahid yahro.

¹⁸ Mi débpí keloh biti d'on lah tee'a' raa, d'on ñéerúu kaya'-kaya', te mi sampee gémi yin na.

¹⁹ Nagajek, ñéerë' kaya'-kaya' míñeh ñak, nda teeb ow sah bëewë pokuu kahkah Kiristaa d'on na ra.

* 10:26 10.26 Saame Kañaa ya 24.1 * 11:3 11.3 kélffii : Di gerek bíníyú af. Afi baa nék dí míñ hen afa non faan da, mbée kélffii, mbée níil. Kon filib unna homu yen yee ra, tígí oluun d'on tígí bíníyú kélffii rek, yúhí biti di gerek bíníyú af. † 11:6 11.6 mûsëer : Bee na wonu dee ra, míñ hen jímbéerëh, mûrëh a yii manna' d'aa béeb.

²⁰ Kon tee'a'a na tee'uu ron baa ra, reeri Yíkëe neh,

²¹ ndah bee d'on tee'uute ra, lahte bëewí hom d'éwrúu d'éwrëe ñam ñama kúrú wë rë, tahte níi yee ñamuy dara raa, yee ñam níi beni, han níi mani.

²² Don lahuy faam laho d'on pay d'on ñame don hane na, mbée don faaliyyu ílì janji Koope faaliyoo, d'on na sëpíru ñékíddë ? Don sehu biti may ron wone yih ? Don sehu sím soo na a ? Ëe-ëe', mi ii ron sím !

²³ Nagajek, bee daa yee yéeddú mí kola' Yíkëe né rë, te mi léhínté ron ri : elga yaayu Yéesú-Yíkëe rë, d'i bëbpe mbúurú,

²⁴ símpé Koope, lecsa'te ri, won tih : « Mbúuríi bee faan so', af ron tah mi yera' ri. Lah pégí yii beh, nérséhí së' . »

²⁵ Ti d'aaha nen, reeruu wa níi wocce ra, d'i bëbpe kaasi béeñë bal, won tih : « Kaasi béeñí bee daa yee hasa pok Koope hanndal ki bani bëewë ñeya'te ri ñif mi so' ra. Wahtii hanuun d'on d'i faraah, pégíi rí nérséhí së' . »

²⁶ Nagajek, dee níi nimili Yíkëe, wahtii ñamuun d'on mbúuríi baa bëeb, d'on han béeñí yah, d'eef d'on waariyu húlí d'i fi Yíkëe.

²⁷ Yee baa daa tah bëyí fí ñam na mbúurëe, mbée han na kaasi béeñë yera' Yíkëe rë te oneh wa cér, tooñce Yíkëe di yee lenke faani a ñif mee ke ri yera' ri ra.

²⁸ Kon ow fi ow bëeb olsaa afi paay balaa ri ñam na mbúurëe han na béeñë,

²⁹ ndah bëyí fí ñam na mbúurëe, han na béeñë te tikhéh nufi biti d'i faan Yíkëe rëe, d'eef d'i ee daandoh afi di yee pañ d'i baa ra.

³⁰ Yee baa daa tah ow caak d'on na jér, ow caak yooy níi, yee húlé.

³¹ Yen kénsee tilédi yen raa nék, yen ay mín moytoh aattiya'i yeni Koope.

³² Ndaa d'on ot Yíkëe aattiyye yen, d'i saam kori yen, nda yen banti boolluu a bëy éldúnë yen daanu.

³³ Koy-yaayyi yeh, kon d'on tee'a' reeri Yíkëe kíréé, lah séhéntí filib fon.

³⁴ Lah bëyí yaab filib fon raa, bëyí baa ñama faami paay, hen d'aa d'on tee'a' raa, Koope ii ron aattiya'. Iñi kayya meelu so' don da nék, mi ac ginon fayu raa may ron naa tiil.

12

Iña na ona' Ruuh-Peseñ ra

¹ Koy-yaayyi yeh, leegi yen won sun fi yee lenke iña na ona' Ruuh-Peseñ ra. Mi faha' biti d'on yúh kaaf ka filib.

² Húmú henuu d'on bëewí nénih bëewí Koope ra, d'on húmú nooku nooko, d'on na yulliru ala ya yéjké biti mínih won d'a.

³ Yee baa daa tah mi won d'on tee : bëyí Ruuhi Koope daa na teeb d'i, míneh bëyid uni sun won biti Yéesú alkaa, te ow míneh won biti Yéesú daa Yíkëe, hémi Ruuh-Peseñ teebay ri ri.

⁴ Iña na on yen Ruuhi Koope ra bokuyu, ndaa Ruuha yíníi baaha daa na wora' wa.

⁵ Di na légéyíruú Yíkëe maday, ndaa wa bëeb yuloh Yíkëe yíníi baaha na.

⁶ Iña na pagiru Koope ra maduy, ndaa Koope fa yíníi baaha daa na pañ iñyaaha bëeb bëewë né bëeb.

⁷ Ow fi ow bëeb Ruuh-Peseñ feeñiyohte d'i na wodte ri yee ay njiriñ bëewë bëeb.

⁸ Ruuha on bëyí bee woni tikhéh sun ham-ham raa, d'i fi Ruuha yíníi baaha on bëyí yínée woni tikhéh sun yúh.

⁹ Ruuha yíníi baaha on bëyí bee ngémí ow yéeh daa man raa, d'i on bëyí yíníi bee mín pay jér.

¹⁰ Ruuha yíníi baaha on bëyí bee mín pañ kimtaan raa, bëyí yíníi bee d'i on d'i léhín unni Koope, d'i on ow kay mín bíssë' yee kola' yébítéh a yee kola' Ruuha na. Di on bëyí bee wone wonad caakki bokuyu yi bëewë kélluy wë rëe, on bëyí yíníi bee wone tikki fi wonadfa.

¹¹ Ruuha yíníi baaha daa na pañ iñyaaha bëeb. Di ona' ow fi ow bëeb bii kaya'-kaya', ti di faha' ri ri nen.

Faan a cérrí

¹² Don yúhúté biti faan d'i yínë, lahte cér caak. Cérrí yaa nék caaka' wa níi daa boku faana yínë. Ti d'aaha nen, yen daa boku yen henute faana yínë daa Kiristaa ra.

¹³ Nagajek yen bëeb, fu hena yéwúd mbée heet kay, fu yaha ñaam mbée daa fu lahaa afu, yen bëeb bëtsúu Ruuha yínë nda yen hen faana yínë, yen bëeb yen liil na Ruuhi yíníi baaha.

¹⁴ Faan nék, dí cér yínë neh kep, dí cér caak.

¹⁵ Kot won biti koon : « So' mi ya' neh, kon so' mi noneh faan », baa kaa'eeh dí non faan.

¹⁶ Nuf bal won biti koon : « So' mi íl neh, kon so' mi noneh faan », baa kaa'eeh dí non faan.

¹⁷ Faan béeb daa boka hen íl koon, dí ay kelee díh ? Di yaha nuf kut koon, dí ay yúhée nget díh ?

¹⁸ Koope daa tík cér fí cér faan ow di faha' ri ri.

¹⁹ Faan yaha cér yínë kut koon, dí ay henee faan díh ?

²⁰ Di filib fi baa béeb, cér caak daa lah, faan yínë kut lahte.

²¹ Kon íl míneh won ya' bitih : « Mi sohlaay ro ! » Te af míneh won kot bitih : « Mi sohlaay ro ! »

²² Baa daa míneh hen, ndah cérré faan ow habuu béewë biti lahay solo ra sah, caakke njiriñ.

²³ Cérré habuu yen biti miteh on cér rë, añcanj yen lukuu on wa cér ; yee habuu yen biti nebeh ot da, yen lukuu tooppitoh wa.

²⁴ Cérré nebh ot da, sohlaay tooppitoh ya ee na. Koope daa saka' faan daaha, pañke níi cérré heefu béewë rë, daa lukuu onu cér.

²⁵ Daaha, cérré faan béeb, yínë saay na a afi. Wa kay, habrantuu habrantoo.

²⁶ Yii kat cér yínë faan rek, yee tas ra béeb yéj dí ; cér yínë lah ndam raa, bani yee tas ra béeb daa na boku keeñni wa sos.

²⁷ Don nék, don daa faan Kiristaa, te ow fi ow don na béeb cér faan Kiristaa.

²⁸ Ílí janjaa tilë' daaha : Koope débpí tík apootarra, tíkké béewë në léhínú unni Koope ra, tíkké béewë në yéeddúu rë. Filoon fi béewí yaaha, lahte béewí Koope on wa pañ kimtaan, lahte yi dí on wa payi béewë jérú rë, lahte yi dí on wa míñ habra' ow, lahte yi dí on wa míñ kúdf ow, lahte yi dí on wa won wonad' caakki bokuuy yi béewë kélléy wë.

²⁹ Béewë béeb daa apootar woo ? Béewë béeb daa na léhínú unni Koope woo ? Béewë béeb i yéeddéh mbée daa míñ pañ kimtaan woo ?

³⁰ Béewë béeb daa onu míñ pay ow woo ? Béewë béeb daa onu míñ won wonad' caakki bokuuy yi béewë kélléy wë woo ? Béewë béeb daa onu míñ won tikki fi wonad' yaa woo ?

³¹ Di filib baa béeb nék, sëemí biti Ruuh-Pesen on dón yee gén dë !

Leegi, may ron teebe waala gén béeb dë.

13

Faha' ow

¹ Wuti mi wone wonadi béewë a wonad' malaaka sah te mi faheeh ow raa, deef mi jéllé mbée tiinji homu tib nen rek.

² Wuti mi léhíné unni Koope, mi yúh béeb yin úmpiyéh së', mi lah ngémí míñ tah mi lëeyid i danj sah te mi faheeh ow raa, deef mi ow padfsah kep.

³ Wuti mi wora' alal mi so' béeb ñékiddë, mi yera' ñúin së' faan so' betu njaar kíi sah te mi faheeh ow raa, deef lahray so' njiriñ.

⁴ Béyí faha'te ow hom mújë' mújëe, naa'-keeñ. Di na iñaaneh, na dameeh, na gaan-gaanleeh.

⁵ Béyí faha'te ow na pageh yii sëpírë'té, na saamdeh afi kut, na gaaweh haaylo, na habreh ow.

⁶ Béyí faha'te ow keeñna na soseh di yii ñeyay waal, keeñna sosa' yii hente kaah.

⁷ Béyí faha'te ow hom dékë' baala', dékë' gém, lahe yaakaar faraah, habe híin faraah.

⁸ Léhíní unni Koope nék ay méssí woc, yee on Koope daa na béeb cér faan Kiristaa.

⁹ Nagajek, yúhí yen laha' tígí teem dí, te léhíní yen unni Koope laha' tígí teem dí.

¹⁰ Yiin nay aye yee mit sëk rë nék, yii laha' tígí teem dí béeb ay sooy.

¹¹ Hena' mi kúkëy rë, mi húmu wonad' kúkëy, mi laha' nuf kúkëy, mi kela' kelad' kúkëy ; ndaa bee hena' mi baha' ra, yii tappe kúkëy në béeb mi yerisse ri.

¹² Tígë homuu yen bee ra kep, di na oluu yen Koope man biti ow olsee see-taani ñúus ñúusé nen. Jamanu ay lah nék yen ot dí ot kah-kah. Tígë homa' mi bee ra kep yúhí së' Koope laha' tígí teem dí.

Ay lah jamanii yéŋké biti nék, may rii yúh yúh kah-kah ti di yúhë' së' rí dí fi baa nen.

¹³ Kon leegi iña nay tase faraah ra daa wa yeh : ngém, yaakaar, a faha' ow. Bee lukki lah solo waa na ra nék, dí faha' ow.

14

Yii leŋke dāŋ wonadi bēewē kēllúy rí

¹ Koy-yaayyi yeh, kon lah sëemí biti dón fahee ow faraah. Sëemí biti dón liil ona' yi Ruuh-Pesenj di keeññon béeb, níi luka' biti dí ona ron dón léhíné unni Koope.

² Bée' na won wonadi bēewē kēlléy rí rë, wonay a ow, dí won a Koope ndah ow keleeh iña na won dí ra. Doolii Ruuha daa na tah dí wone iñi kola' Koope na te ow yéeh wë.

³ Ndaa bée' na léhín unni Koope ra, won a bēewē : dí baata' wa baatoo, on wa doole, gífil keeññi wa.

⁴ Bée' na won wonadi bēewē kēllúy rí rë baat afi, ndaa bee na léhín unni Koope ra baata' bëy ílì janjaa béeb.

⁵ Ay soo neba' biti dón béeb dón wone wonadi bēewē kēllúy rí, ndaa ay soo lukee neba' biti dón léhíné unni Koope. Bée' na léhín unni Koope ra luk bée' na won wonadi bēewē kēllúy rí rë lah njiriñ, hém laheh bëyí míi won tikki fi iña won dí ra níi baat bëy ílì janjaa.

⁶ Mi won don tee koy-yaayyi yeh : leegi mi ac ginon manti wone wonadi bēewē kēllúy rí rëe, may ron lahre njiriñ mi bih ? Mii ron lahid njiriñ hém mi wonay ron yii Koope feeñyohte so' ri, mbée yii mi yúh rí yúhë te kola' Koope na, mbée mi léhíné ron unni Koope, mbée mi yeedde ron yii kola' Koope na.

⁷ Daaha, yen beeb yin típée ana ti kiis a koraa* nen yen olsoh : tibé laday raa, ow ay yúhée yee na típú rë díh ?

⁸ Hena biti kúlúb kë fisun biti ay dëekée saañ ngaammba[†] deefaa tibé laday raa, daa nay paye ?

⁹ Ti dsaaha nen bal, ow ay mínee keloh yee na wonu ron wonadi bēewē kēllúy rí

rë díh te deefaa wona ladeh nuf ow ? Yaha dsaaha raa deef dón wondú ngilaaw ma !

¹⁰ Wonadsi bokuuy caakke éldúnë, ndaa bina-bina waa na béeb bëewë na wonu ri ra keluu na.

¹¹ Ow wone so' wonadi so' mi keleeh na raa, deef mi doha-ndéem bëyí baa na, te ri doha-ndéem soo na bal.

¹² Kon dón fahuu iña ná ona' Ruuha ra keeññon béeb rée kay, sëemí biti dón lukuun lah yii nay tahe dón baat bëy ílì janjaa.

¹³ Yii baa daa tah bée' na won wonadi bēewē kēllúy rí rë, wadti dāŋ Koope on dí míi won tikki fi wona.

¹⁴ Bee mi hompe dāŋ mani wonadsi yaa ra, keeñ so' homa' dāŋa, ndaa af so' na homeh yee na won mi ra.

¹⁵ So' mi wadti paga yi kon ? Yee nay mii page ra daa ri biti mi dāŋ mi bek na keeñ so' raa, mi dāŋ mi tík në af so' bal ! Te so' mi home yee mi bek na keeñ so' raa, mi yee mi tík në af so' bal !

¹⁶ Nagajek, ow símée Koope wonadi bēewē kēllúy rí kep raa, bée' hom mboolo ma síkírehí rek ra ay wonee démiin díh ? Di míneh won démiin ndah dí keleeh iña wonu filib dāŋa ra.

¹⁷ Wuti dāŋa dagu símii Koope ra ñee waal níi ñee waal raa, ii baat bée' na síkíreh rë.

¹⁸ Ma na sím Koope di yee luka' mi ron béeb caakki won wonadfa bēewē kēllúy rë naam.

¹⁹ Ndaa mi caga fíi bëy ílì janjaa raa, mi won unni iippi ow ay naa keloh ndín yeedid wë, daa génél së' unni júnni júnni yí may waa wonee wonadi bēewē kēllúy rí.

²⁰ Koy-yaayyi yeh, ngënë kúrí nuf kúkëy. Yaha paŋ yin bos raa, héní kúkëy ; yaha níb rëe nék, héní baha.

²¹ Bíníyúté Kootaa bitih :

« *Yíkëe won tee :*
may wol bëewí ay wone wonad kay,
bëewí dékíh gina,
wa pay won a bëewí së',
ndaa wa fi bëewí së' ii soo lukki síkíreh
sah. »[‡]

* ^{14:7 14.7} Iña na típú mbée na fisiu Ébrë yë rë maduy a yee lahuu yen dee ra, ndaa yee bíníyú dee ra daa luk waa leboh. † ^{14:8 14.8} saañ ngaammba : Di gerek, bíníyú dëh : *saañ haa'*. ‡ ^{14:21 14.21} Saame Isayii 28.11-12

²² Daaha, won wonadi bëewë këllúy rí hom teeba' bëyí gémöy Kiristaa yin, ndaa bëyí gémpé Kiristaa neh. Léhín unni Koope nék hom teeba' bëyí gémpé Kiristaa yin, ndaa bëyí gémöy Kiristaa neh.

²³ Kon yaha biti bëewí yúhí wani ngémë loolay a yi gémuý dœf bëy ilí janja bëeb tee'a' wone wonadi bëewë këllúy rí rée, wa ii won biti bëewí yee affi wa liifey è ?

²⁴ Wa bëeb léhínún unni Koope raa nék, bëe' gémöy a bee yúhí bani ngémë loolay ra ac wahtii baaha raa, iñia keluu wa bëeb rë ay waa yúun, wa yúhíd affi wa biti wa bakaaroh.

²⁵ Tígí daaha, iña d'apu wa keeññi wa ra ay feeñ waa na, wa yek yíp púkkí wë feey jaamiyee Koope, kañe ri wone tih : « Koope ee leelii ron kaah ! »

Dee wadti tûlëe janja ra

²⁶ Koy-yaayyi yeh, kon yen ay habe yih ? Bee d'on tee'uute ra, laha bëyí ay yeeke Koope, lah bi ay yëeddée yëeddée, lah bi ay wone yee feeñiyoh ri Koope ra, lah bi ay wone wonadi bëewë këllúy rí, lah bi ay wone tikki fi yee won bëyí baa ra. Iñyaa bëeb nék yaha iñi ay baate bëy ilí janjaa baato.

²⁷ Lah bëewí fahuute won wonadi bëewë këllúy rí rée, wa teyun ow ana, mbée caak níi caak teyun ow éeyë. Bëyí bee won níi woc raa bee tah, te lahan bëyí nay wone tikki fi unna.

²⁸ Lahay bëyí mí won tikki fi unna raa nék, wa híiléh yee nay waa wone sun filib mboolo ma koon ra : wa wondun d'i affi wa kep feey, wa wonid d'i Koope.

²⁹ Yahun bëewí ay léhíné unni Koope raa nék, ow ana mbée éeyë wonun, bëewí kayya bíse' iña wonu wa ra.

³⁰ Ndaa lah bëyí Koope feeñiyid d'i yin mboolo ma raa bal, bee na húmu won ra wadtee lec woni.

³¹ Don mínu léhín unni Koope d'on bëeb, bëyí bee won raa bee ñee na, ndaa bëewë bëeb yoon, wa lah doole.

³² Bëewë Koope on wa wa léhín unni ra lahute sañ-sañ sun fi yee on wa Koope baa ra,

³³ ndah Koope fahaay yee jahasa'te, d'i faha' jaamma.

Di laha' ri illí janji ya bëeb,

³⁴ bëeb waadtí hena ñol biti tee'a' lah : d'i kadduute won na. Di waadtí onaa cér ti di wona' ri kootii Méyiis nen bal.

³⁵ Di lah yee nay rii meelee raa, lah d'i meela ri yaali biti wa lah faam. Jekay biti tee'a' lah raa, bëeb bëeb un.

³⁶ Mbaa d'on habuuy biti unni Koope kola' d'on na, mbée d'on daa keluu wa kep ?

³⁷ Bëyí fí won biti d'i léhíné unni Koope mbée Ruuh-Peseñ onte ri, d'i wadtee yúh biti iña bini mí ron yee ra, Yikée daa túuyé' wë.

³⁸ Di yéeh baa raa nék, Koope ii rii yúh.

³⁹ Koy-yaayyi yeh, kon sëemí léhíné unni Koope di keeññon bëeb. Ngënë këddíi bëyí na won wonadi bëewë këllúy rí,

⁴⁰ ndaa nék, pëgii iña bëeb dœe luk d'i jeka' ra, te jahasa' ban naa lah.

15

Kolohi Yéesú bùudé

¹ Koy-yaayyi yeh, leegi mi faha' nérsí ron Uni Neba mës mí ron waare ra, bee liilu ron d'on habute na híin dë.

² Don ham na ti dee waariyuu d'on d'i raa, daa ri nay tahe d'on muc ; henay bah, dœf ngémén lahay njiriñ.

³ Yee yëeddú mí rë nék, daa ri bee luk mii ron léhín rë, te daa reeni : Kiristaa hulté af bakaadfi yen ti di biniyuu rí Téerée nen,

⁴ bùudé fí d'apute, te laha' waali éeyë fë rë d'i këllúté bùudé ti di biniyuu rí Téerée nen.

⁵ Di feeñiyohte Peer*, filoon fe, d'i feeñiyohte wa fi apootarri sabboo a ana ya bëeb.

⁶ Filoon fi baaha, d'i feeñiyohte bëewí lukute ow tíméer iip (500) di koy-yaayya filib ngémë waala yínë. Di filib wa fi yaaha, caakke na yi ee pesu ra, ndaa lahte na yi koluute éldúnë.

* 15:5 15.5 Peer : Di gerek, biniyú deh : Sefas. Daa ri tii yínii Peer.

⁷ Di feeñyohte Saak filoon fe, apootarra bëeb tíkúuté në.

⁸ Feeñiya' ri bëewí yaa bëeb rë, mada' mi baakeri límúy wahtii níi, dí millë' soo na.

⁹ Íi, daa mi lukki ñak solo filib apootarra bëeb ; jomute so' biti sah mi déekée apootar, ndah so' mi húmu mokilte bëy ílì janji Koope !

¹⁰ Koope onte so' níi nék mi hente yee hen mi ra, te yee on so' ri ra saatayay. Yee on dí so' ra díhídté njiriñ gaan sah. Njiriñ ma daa ri biti yee légéy mi ra daa luk iña légéyú apootarri kayya ra bëeb. So' nék daa mi na légéy neh, yee on so' Koo ra daa na pañ dí soo na.

¹¹ Daaha, yaha so' yaha wa bëeb, fun waariyuu yee wonu fun dón Kiristaa na ra, te don gémúté yii baaha.

Yii lejke koloh búudé

¹² Ahañkay, fun waariyuu biti Kiristaa këllúté búudé, kon hena' dí níi lah bëewí ewu dón na na wonu ron biti koloh búudé lahay ?

¹³ Lahaa csaaha raa, deef Kiristaa bal këllúy búudé !

¹⁴ Te Kiristaa këllúy búudé rëe kay, deef waarii fun lahay njiriñ te ngémén bal lahay njiriñ !

¹⁵ Koloh búudé lahay raa nék, deef Kiristaa këllúy búudé, te fun fellirute Koope, ndah fun wonute sun biti dí fi Koope daa kélid Kiristaa búudé.

¹⁶ Hena biti koloh búudé lahay raa, deef Kiristaa bal këllúy búudé.

¹⁷ Te hém Kiristaa këllúy búudé rëe, deef ngémén lahay njiriñ, bakaadson aa faannon dapat.

¹⁸ Baa daa ri biti bal bëewé húluu a ngémí wë Kiristaa na ra saatayute.

¹⁹ Hena biti pesi yen feey fi bee kep daa tah yen tík yaakaari yen Kiristaa na raa, deef yen daa lukuu súfúñ bëewé bëeb.

²⁰ Kiristaa kay këllúté búudé kaah. Daa ri débpí këllú búudé filib fi bëewé húluu ngémé rë bëeb ti iña na débpí lecu meey ra nen.

²¹ Bëe' yínë daa tah húl ac éldúnë ; ti csaaha nen, bëe' yínë daa tah ow na këllú búudé.

²² Bi nonu bëewé Aadama na, dí fa daa bëe' tah húl ac éldúnë rë, wa bëeb ay húl. Ti csaaha nen, bi nonu bëewé Kiristaa na, dí fa daa bëe' tah ow na këllú búudé rë, wa bëeb ay këllú búudé.

²³ Bëyí né bëeb nék a bisi : dí fi Kiristaa daa débpí këllú ti iña na débpí lecu meey ra nen, bëewé nonu díi na ra nay naa tikké filoon fi nimili.

²⁴ Filoon fi baaha, túkkii éldúnë nay naa tikké. Kiristaa ay kéenid mbínéeffe sun lahu sañ-sañ ra bëeb, kéenid kelfé yí wë bëeb, kéenid doole ya sun bëeb, dí nimiliid Nguur ka ya' Baap-Koo.

²⁵ Nagajek, Kiristaa wadti homa homo af nguur ka níi Koope tík kaa'oh yi bëeb kotti feey.

²⁶ Kúl kë daa kaa'oha nay míllúu d'akayuu ra.

²⁷ Nagajek bínyúté bitih : « *Koope tikké rí dí paa'te iña bëeb sun.* »[◊] Ndaa di filib woni bah, lante biti Koope fa tík Kiristaa paa'te iña bëeb sun ra, noneh bëeb fë wonu baa ra.

²⁸ Kiristaa fa daa Koy ka ra, tíkú paa' iña bëeb sun raa nék, tígí daaha, dí fi Koope tík rí paa'te iña bëeb sun d'a, ay tík afi ya' Koope, dí fi Koope paa' ri sun. Daaha, Koope ay paa' iña bëeb sun.

²⁹ Lahte bëewí fí yúhté biti bëewé húlu rë daa tah wa bëtsú. Bëewí yaa sehu yi na ? Hena biti koloh búudé lahay raa kay, kon bëewí yaa bëtsú yi af bëewí húlu ?

³⁰ A fun fi yeh, yi tah faraah níinní fun homa' ya' yi fun ?

³¹ Koy-yaayyi yeh, di na démdë' mí yee nonuu dón Yéesú-Kiristaa Yíkii yen na ra, wëerté së' biti yílëe Koo faraah, níin së' homa' ya' so' daaha.

³² Bee húmu hom mi maa haa' a bëewí madu i gaynde nen Efes ra, ay soo lahre njiriñ mi bi hém mi saama yii ee feey fi bee kep ? Hena biti bëewé húlu rë ii këllú búudé rëe kay, yen míin won bitih : « *Yen ñam yen han, kék yen suu húlé húlé kep !* »[◊]

³³ Ngënë nëfíi affon, wonute bitih : « Ñéerë' a bëyí bosse na yah ow. »

³⁴ Yee wad fa biti don baatti olsoh affon. Kon èlsíi affon te dón yeris bakaad. Lahte bëewí yíih Koope ewu dón na. Mi won dón tee : baa gace dón na !

Bëyí këllú búudé mada' díh ?

³⁵ Mín hen daa ow won bitih : « Bëyí hulté këllú dí búudé ? Bëyí këllú búudé faana mada' díh ? »

³⁶ Bëyí won yii baa dseef afa nebay ! Bee ow sohte tisoh ra, tisoh ka ay mínee hen gañcahi na pes biti dí húl kut.

³⁷ Yee sohu ra dí gañcahi paalte neh ; dí tisoh kep, míi yaha too mbée yin kay.

³⁸ Filoon fi sohi baaha, Koope daa na on tal gañcaha faana neba' ri ra ; Koope daa na on tisoh béeb dühid faan gañcaha ñéerë' rí rë.

³⁹ Yii na pes béeb maday a moroomi faan. Ow a rab maduy faan, rab a yak maduy faan, yak a jén maduy faan.

⁴⁰ Iñin sun maduy a yee feey. Wunadi yii ín sun, maday a wunadi yii ee feey.

⁴¹ Yin fi yin béeb maday a moroomi wunad. Di na taka' na'a maday a di na niiña' ceyín fë, di na niiña' ceyín fë maday a di na niiña' hulla ; filib fi hulla sah, niiñadi wa maday.

⁴² Ti dsaaha nen, ow këllú búudé rëe, faana ii mada' bee merees. Faani bekute feey, dí yii na yah ; faani këllú búudé nék, dí yii na yaheh.

⁴³ Bee na beku feey ra, dí faani lahay solo ; bee na këllú búudé rëe, dí faani laha' ndam. Bee beku feey ra, dí faani lahay doole ; bee këllú búudé rëe, dí faani laha' doole.

⁴⁴ Bee beku feey ra, dí bo' faan ; bee këllú búudé rëe, ñéerë' a Ruuh-Pesen. Kon lahte faani teem bo' faan a faani ñéerë' a Ruuh-Pesen.

⁴⁵ Nagajek, di yii lenke Aadama fa d'ebpi saku ra, bñiyúté Téerée bitih : « dí hente bëyí né pes. »⁵ Aadama fa millë' rë nék, ñéerë' a Ruuh-Pesen te na ona' pes.

⁴⁶ Faana ñéerë' a Ruuh-Pesen ra neh daa d'eb, faana bo' faan kut daa d'eb. Bee ñéerë' a Ruuh-Pesen ra ac filoon fe.

⁴⁷ Aadama fa d'eb dë yugusu a feey ; Aadama fi ana fa nék kola' sun.

⁴⁸ Bëy feey fa maduu a bee yugusu a feey ra, bëy sun maduu a bee kola' sun da.

⁴⁹ Di maduu yen bëe' yugusu a feey ra, yen ay madee a bee kola' sun da dsaaha.

⁵⁰ Koy-yaayyi yeh, mi faha' woni yii beh : bo' faan a ñif ii míi non Nguur ki Koope, te yii na yah ii míi non yii na yaheh.

⁵¹⁻⁵² Cée mi teeb don yee níb Koope te ow húmu yéeh rí rë : Yen béeb neh daa nay húlé, ndaa guuttaa ac yutuud, yeel a fúrúf, un kúlúb kë tiile rek yen béeb lofisoh. Un kúlúb kë tiile rek, bëewé húlú rë këllée búudé, ñéerë' faani ii yah ta', yen béeb yen lofisoh.

⁵³ Nagajek, yii na yah wadti yíssée yii na yaheh ; yii na húl wadti yíssée yii na húléh.

⁵⁴ Tíl níi yii na yah yísséh yii na yaheh, yii na húl yísséh yii na húléh rëe, dseef wahtii una bñiyú Téerée bee ra lahte :

« Ndam honte kúl kë dodok ! »⁵

⁵⁵ « A do fi kúl kë, ndamu di deh ?

A do fi kúl kë, bolluu di deh ? »⁵

⁵⁶ Bakaad daa bollii kúl kë, te Kootaa daa doolii bakaad.⁵

⁵⁷ Di filib fi yaaha béeb nék, yen sím Koope di yee ona' ri yen ndam ñeya'te ri Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ra.

⁵⁸ Kon dón fi koy-yaayya faha' mi níi faha' yee ra, hébí híin dón cañ gíj. Hébí légyirí Yíkée faraah, ndah dón yúhúté biti mogá na moku dón nona nonu dón Yíkée nè rë ii hen pétih.

16

Yii lenke hélsë nay négíríúu bëewí Koope Yerusalem ra

¹ Koy-yaayyi yeh, leegi may ron wone yii lenke hélsë nay négíríúu saañ bëewí Koope Yerusalem ra : mi wonte bëy illí janji ya Galasi yee nay waa page ra, te dón bal lah ñéyí yee won mi wa ra.

² Lahaa dímées béeb, ow fi ow dón na a tígí teem doolii nísé yee nay rii yeree ra tík hatin, dón banti seh níi mi ac dón anee waa négíree.

⁵ 15:45 15.45 Saame Dalaana 2.7   ⁵ 15:54 15.54 Saame Isayii 25.8   ⁵ 15:55 15.55 Saame Oose 13.14   ⁵ 15:56

15.56 Saame Rom 7.7-13

³ Hen dfaa mi ac ginon daa, mi wol bëewë tansu don da, ñéerë' a unni nay teebee biti wa yeju yejo waa na, wa kom wa iñia onu bëy illí janji Yerusalem ra.

⁴ Hena biti calte biti mi pay raa bal, funi wa ñéerë' dín fë.

Waaji saañi Pool Korente

⁵ May ac ginon biti mi kola' Maseduwaan, ndah may ñee'ee na.

⁶ Mi ac ginon raa, míñ hen mi sampi maañis don na, mbée sah mi homa na líjë bëeb ; tígí daaha, don ay soo míñ habra' mi lúsíd waali so' a tígí míñ díí hen bëeb.

⁷ Mi fahaay biti waalee ke so' beh, mi ñeya ñeyo ginon mi ot don dee rek mi saañ. Mi yaakaarte biti may naa sampi maañis, hém neba' Yíkëe.

⁸ Di filib yaa bëeb nék, may home Efes dee níí feedi Pantakot,

⁹ ndah Koope kúnsídté së' il gëyéet, bi nay tahe mi pañ légéyí së' níí mit sëk, a dee teyu kaa'oh ya bëeb rë.

¹⁰ Timoote lah don na daaha raa, téhíí rí a ya' ana níí dí yéj baaha, ndah funi daa boku légéyíri Yíkëe.

¹¹ Ngënë héeffí rí, lah hëbíríí rí habroo kay, dí lúsíd baabi a jaamma níí dí nimil soo na dee ndah funi koy-yaayya dee ee rii sehu ra.

¹² Koy-yaafi yen Apolos nék, mi cagohte ri waal caak biti dí ñéerë' a koy-yaayya dí ac yérën, ndaa tígë homa' ri bee ra dí fahaay ac doom. Di míñ ac daa, dí ay ac.

Yee mellë' rí wëe líkín unna ra

¹³ Këlíi affon don ham ngémën híin, don kaañ yee homuu don da don híin në gíñ.

¹⁴ Yii don yah rii pañ bëeb, tíkëe sun faha'.

¹⁵ Don yúhú Estefanas a bëy faami maan ? Don yúhúté biti daa wa débúu haal ngémë di Akaay bëeb, te wa yabute na légéyíru bëewí Koope. Kon mi dsañ don biti tee koy-yaayyi yeh :

¹⁶ mani bëewí yaa a bëewë wani wa na légéyú rë, lah èní wë cér.

* **16:19 16.19 Pírisíl** : Di gerek, bíníyú deh : *Piriskaa*. Di beleb Akilaas. † **16:20 16.20** Di baahi bëewí yaaha, wa yahti wodoh bëewë mboko yi wa mbée bëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe. ‡ **16:22 16.22** Aye do fi Yíkíi fun ! Di arameyen, bíníyú deh : *Marana taa* !

¹⁷ Keeñ so' sosse aya ayu Estefanas, Fortunatus a Akaykus soo na ra ; ayi wa man so' biti don daa ayu komute so' bëeb nen.

¹⁸ Wa onute so' doole ti di paguu wa ri a don nen. Béyri mani bëewí yah !

¹⁹ Bëy illí janji ya hom deyi Aasi ra na woduú ron. Akilaas a Pírisíl* na woduú ron níí wodoh di tii Yíkëe, wa a bëy illí janjaa na tee'uu faam wa ra bal.

²⁰ Koy-yaayya dee bëeb na woduú ron.

Lah wëdëntii hanndal kon níí wodanta[†].

²¹ So' mi Pool, daa mi bíní uni bee woda' mi ron bee ra a ya' so'.

²² Koope alaka bëyí fí fahaay Yíkëe ! Aye do fi Yíkíi fun[‡] !

²³ Yéesú-Yíkëe líhë rën mal !

²⁴ Mi faha'te ron bëeb di nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra.

Téerí ana fa bíníyú unni kayya won Pool bëy Korente ra Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíní Pool bëy ílí janjií Korente hom filib Bíibélë rë. Kola'te unna déb dí wée bíní rë, lahte wonni deefidte ri tahte níí hanndal ki bani wa neblilay. Balaa dí payaat na waali éeyë fë nék, dí bíníté unni yeh yugusa'i hanndal ki wani. Na bíní Pool unni yee ra, deef Korente húmú gini caakke yin te yiiga tilité.

Jamanii baaha, deef lahte bëewí húmú né, na waariyu bëy ílí jaajaa iñi bokaay a yee na waare Pool ra. Wa ayuu biti wa i apootar gaan, te wa húmú mínu won.

Pool wonte bëy Korente biti dí lahte yee damaa ri koon, bi luk bi apootarri yah, ndaa dí damaay ri ndah yaa bëeb Lahay solo. Yee lah solo ra daa ri biti wa fi bëy Korente ñee iña wonu filib Uni Neba ra.

Di wonte wa :

- yee lejke henri apootari Yéesú-Kiristaa (1.1 ; 12.11-12),
- yee lejke payi yérí wë (1.15-24 ; 13.1-4),
- yee lejke ndami yee hasa pok Koope hanndal ki bani bëewë (3.7-18),
- yee lejke yugusa'i Koope hanndal ki bani bëewë (5.11-21),
- yee lejke dí fi Pool, coono fa dey dí bëeb dí múnce wë rë (6.4-5),
- yee lejke haakalsa'i hélsë nay kéyrúu habra'i koy-yaayyin Yerusalem ra (8.1-15),
- yee lejke waaraa na waare ri te sehay yin na ra (11.7-12),
- a yee lejke apootarri padidah ya (11.4, 13-15).

Bëyí fí jañi téerí bee bëeb ay ot biti bëyí fí ay damee bëeb, damaa Yíkëe.

Wodoha

¹ Don fi bëy ílí janjií Koope di Korente a bëewí Koope Akaay bëeb, so' mi Pool, funi Timoote koy-yaafi yen daa na woduun. So' nék, mi falu apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha.

² Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on don jaamma !

Doolaa na tah ow mún coono ra

³ Yen sím Koope, dí fi Boffi Yéesú-Kiristaa Yíkii yen, Boffa naa'-keeñ teem díi na ra, dí fi Koope fa yee lah bëeb dí ona' doole ra.

⁴ Coono fi hom fun bëeb dí on fun doole, nda fun ñeya' yee pagid dí fun dfa, fun mún on bëyí fí hom coono doole, a di mún tí man coono fa bëeb.

⁵ Nagajek, di hépë' coono fa húmú dey Kiristaa ra sun fi fun, dí hépë' fun doolii mójúun fun dfaaha ñéyidté rí Kiristaa na.

⁶ Don ot fun hom coono, nda don lah doole, don mún ; don ot fun onu doole, nda dón onu doolii mún tah dón mún mani coono fa deyu fun da.

⁷ Fun lahute yaakaari wëerté dón na, ndah fun yúhúté biti dón bokute a fun coono, dón bokute a fun dón onute doole.

⁸ Koy-yaayyi yeh, fun fahuu biti dón yúh coono fa deyu fun Aasi ra : húmú misikke misigi fí yúhté biti lukke fun doole níí fun húmú habuu biti fun ii pes.

⁹ Tilité níí sah fun habuu biti fun ay húl. Yee baa laha'te d'ah nda fun banti tikk yaakaari fun affi fun na, fun tikkún yaakaari fun Koope fa na kélid bùudé rë.

¹⁰ Daa ri sémlë' fun húl misigi bah, te ri ay dékée né. Fun tikkuté yaakaari fun díi na biti dí ay dékée né.

¹¹ Te lah na bín fë rée, dánji ron ay fun naa habra'. Koope tah dánji bëewí caakka yulid fun na raa, ow caak ay rii sím di mala nay rii fun one ra.

Hülehi Pool waala húmú ham dí ra

¹² Cée mi won dón yee na damuu fun dfa : fun yúhrúté affi fun biti fun tilúu a bëewë bëeb a nufi lante, níí luka' a dón te fun dapuy na dara. Pagadee ke fun baa kola' Koope na. Di kolaay ham-hami feey fi beh, dí mali fun a Koope.

¹³⁻¹⁴ Filib unna na bíníyú fun dón da, wa homa' iñi dón ole wa rek wa haale affon. Don nék, mi yúhté biti dón yúhúté fun dee rek níí wocce, te mi yaakaarte biti dón ay yúh níí lan bitih : yiin nay nimile Yéesú Yíkii yen ra, don ay démdée fun ti di nay fun dón démdée nen.

¹⁵⁻¹⁶ Yii baa húmú wéerté së' daa tah mi húmú ham biti balaa mi saañ Maseduwaan koon, may d'ébée ñee ginon. Te mi kola' Maseduwaan koon may nimilee ginon, don ay soo habra' waali Yúdée fë húmú ham mi ra. Tígí daaha, may paya' ginon waal ana koon, Koope ñeya' soo na ndín mi lahid don njiriñ waal ana.

¹⁷ Haba' mi biti may rii henee d'aa ra, mi níbëy níbë ëe yih ? Mbée bee mi cañke pañ yin d'a, mi níbë' níbëd' ow kut níi tah mi wone íi a ëe-ëe' waala yínë aa yih ?

¹⁸ Koope sah yúhté biti iña na wonu fun don d'a na heneh íi a ëe-ëe' waala yínë.

¹⁹ Funi Silaas a Timoote, fun waariyute ron Yéesú-KiristaaKoy Koope, te ri húmú henay íi a ëe-ëe' waala yínë. « Íi » kut daa d'i na.

²⁰ Nagajek, Yéesú daa « íi » fí Koope. Maanam daa ri pañ iña gapa' Koope ra bëeb. Yii baa daa tah yen bal, yen ñee'uu Yéesú në yen wone Koope « démíin », yen kañee ri d'aa ha.

²¹ Di fi Koope daa na on yen doole don a fun, nda ngémí yen híin Kiristaa na. Daa ri fal yen,

²² d'i tíinndë'té yen bekke Ruuh-Pesenj keeññi yen, te Ruuhi baa daa yee habu yen na'-na' ra níi iñi wunna yefid d'i yen d'a ac.

²³ Koope mín sée seede ! Mi fel rek d'i hawa so' húl ! Yee tah mi nimilay ginon d'a, mi kaa' biti mi ac ayi ay ron kome keeñi nebay.

²⁴ Fun saamuy biti fun ac fun cagoh ron níi lukus di yii lenje ngémén, ndah don habute na híin. Fun saamu biti kay, yen bok légéy, keeññon sos.

2

¹ Don ot mi nimilaay ginon, mi ham biti mii ayil daa ayi ay ron kome keeñi nebay.

² So' mi koma ron keeñi nebay raa, daa nay sosde keeñ so' ? Don fi yaa nay mii kome keeñi nebay koon d'a, don daa mínu sosil keeñ so' neh a ?

³ Yee tah mi húmú bíní ron ra daa reeni : mi húmú fahaay biti mi ac daa koon, bëewë warun sosil keeñ so' koon d'a tah keeñ so' nebeh. Wéerté së' biti bee keeñ

so' sosse ra, keeññon bal hom naa sosa' d'aa ha.

⁴ Mi húmú bíníyë' ron filib coono, keeñi d'úmpé a looyi misikke naam, d'i biti mi faha' ron tík yii misikke neh, mi húmú faha' teebi ron biti mi faha' ron fahoo keeñ so'.

Bëýí tooñ baalun

⁵ Lah bëýí pañke yee nebay keeñ don na raa nék, bëýí baa pagay so' ri, d'i pañ di don bëeb. Mi fahaay lukusid sah ! Yee pañ d'i baa ra labpe don bëeb, ndaa laha' bëewí yaa lukki lab wa.

⁶ Bëýí baa, yee tíkú rí i ow caak don na ra rek, doyte.

⁷ Don warun rii baalun baalo kay don on d'i doole, kaa'a'i biti d'i lah yii misik d'i níi misiga luk d'i doole.

⁸ Kon mi d'añ don biti don teeëb d'i biti don fahuute ri.

⁹ Yee tah mi bíní ron ra daa ri beh : mi húmú faha' olsohi ron nda don ee ñeyu iña bëeb rë.

¹⁰ Bëë' pañ yin ra don baal ri raa, so' bal may rii baal. Te mi lah yii baala mi ri raa, d'eef don daa tahu mi pañ ri fíi Kiristaa,

¹¹ kaa'a'i biti Seytaane lah lí haalaar ri filib fi yen, nofa' yen. Nagajek, yen yúhúté yee hom nufa ra níi wocce.

Yee kaa' Pool took ra

¹² Laha' mi Torowas waarii Uni NebiKiristaa ra, mi otte biti Yíkëe kúnsídté së' líl légyéyee mí në.

¹³ Añcañ, kúnsíré' së' rí líl légyéyee mí níi, bi olay mi koy-yaafi yen Tít laha' mi ra, af so' tookay. Yii baa tahte mi takohete bëy Torowas, mi saañce Maseduwaan.

Ndama kola' Yéesú-Kiristaa na ra

¹⁴ Yen símún Koope nék di yee na kúré' rí fun faraah ti d'uu li bëewí na teebaru ndami nen, di yee nonuu fun Kiristaa na ra. Di ñeya' fun na, fun kúrúté tii Kiristaa* feey fa bëeb ti cuuraayi ngeda líwëlsë'té deyi baa bëeb nen.

¹⁵ Nagajek, di Koope na, fun cuuraayi yaa ngeda daa kiili fi Kiristaa ra : fun daa cuuraayi yaa bëewë tíkú waali mújë rë në, a yee homu kotti múuy d'ë.

* **2:14 2.14 Kiristaa** : Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú : Koope.

¹⁶ Bëewë homu kotti müuy dë, cuuraayi yaa nget bùudé waa na, yi ay beke ow húl ; yee tíkúu waali müjë rë, cuuraayi yaa nget pes waa na, yi ay beke ow pes. Daa mín légéyí baa nék ?

¹⁷ Fun nénih bëewí caakki yaa na waariyu unni Koope saame na alal ra ; fun kay, Koope daa wol fun, te fun waariyuu a nufi lante di fifyí, nona nonu fun Kiristaa na ra.

3

Súrgüi yii hasa poku ra

¹ Iña kola' mi won ra, mbaa daa ri biti fun homu teeba'i affi fun neh ? Fun sohluute biti lah bëewí bíní don laase légéyí fun ti di na paguu ri bëewë ee na nen a ? Fun sohluute biti don bíní dñon wonid fun baaha, nda fun mín laay ílífay a ?

² Don kay, dñon daa unna laasuu légéyí fun dñä, unnee bíniyú keeññi fun dñä, yee fí yúhté biti bëewë béeb mínú wë janji, wa yúh yee faha' waa won dñä.

³ Lante biti dñon daa unna bíní Kiristaa ra, wa ñeya'te fun na. Wa unni bíniyúuy a ya', wa bíniyúu a Ruuhi Koope fa na pes dñä. Wa bíniyú sun la' neh, wa bíniyú keeñ ow.

⁴ Don ot fun won iñyah, wëelýöhë wëelýúu fun wa fíi Koope ndah Kiristaa ra.

⁵ Fun lukki míñih haba' biti sah fun míndú affi fun légéyí man dñah. Yee pagu fun dñä Koope daa tah fun mín dñi ;

⁶ daa ri tah fun mín hen súrgë yí yii hasa pok dñi hanndal ki bani bëewë rë. Yíi hasi baaha kolaay Kootaa na, dñi kola' Ruuh-Peseñ na. Kootaa bíniyú rë beka' ow húl, ndaa Ruuha beka' ow pes.

⁷ Koyyi unna Kootaa húmú bíniyú bíniyë sun i la', ñéerë'té a niiñi ndami Koope. Kanam Mëyíis húmú tak tako níi bëy Israyel míñih ríi yíid sah, te añcanj niiñi baa maañay, gétté. Hém légéyí Kootaa na bek ow húl rë daa niiñ'a dñaha raa,

⁸ niiñi ndami légéyí Ruuh-Peseñ ay made dñih ?

⁹ Hém légéyí Kootaa na tah ow daanu ra daa niiñ raa, niiñi ndami légéyí yee na

tah Koope na haba' ow bëyí júbpé rë ay made dñih ?

¹⁰ Kon ndama húmú niiñ filoon baa ra tikkiyay dara fíi bee mìllë' woteh bee ow yéeh daa teem ri gaan ra !

¹¹ Yee ñee ñeyo rek gétté rë daa húmú lah ndam raa kay, bee nay home faraah ra ay made dñih ?

¹² Yaqkaara lahuu fun dñä daa tah fun kaañ yii na pagu fun béeb.

¹³ Fun maduy a Mëyíis fë húmú dñap kanami a líl, kaa' bëy Israyel ot di na say'a niiñi yee ñee ñeyo rek gétté rë.

¹⁴ Oladi wa nék wulay. Dala'te bín fë níi a dñeh, lílí baa líssí húun illí wë biti wa home janji téeré yë bíniyúu yee débúu poku ra. Lílí baa kolaay illí wë, dñi hom nísé' biti bée' non Kiristaa na.

¹⁵ Te níi a woteh, homuun wa janji Téerée bíniyú kootii Mëyíis faraah, lah lílí húun oladi wa.

¹⁶ Ndaa lah bëyí yíssëh Yíkëe në waa na raa, lílè illí bëyí baaha nísëh.

¹⁷ Yíkëe fë na wonuu dee ra daa Ruuha, te tígí hom Ruuhi Yíkëe, ow fi ow béeb daa na laha' afi.

¹⁸ Yen béeb, yin húunëy kanammi yen, te yen daa na teebaru* di man ndami Yíkëe ti di na teeba' seetaan di man ow nen. Yíkëe fë daa Ruuha ra ee yen lofis ra nda yen man a dñi, yen baatee lah ndam yen saye.

4

Coono fa deyu apotarra ra

¹ Naa'a naa' Koope keeñ nahte fun légéyí bee ra, daa kaa' fun yedsoh.

² Fun súugúuté iñi sëpírë'té a pañi iñi ay dñapuu dñapo, fun na nëfih ow te fun na lëfih unni Koope. Fun kay, Koope yúhté biti fun teebaru bëewë dee madu fun dñä kaaf ka na wonu fun níi lan dñä.

³ Hena biti nék Uni Neba na waariyu fun dñä mûurëhté ow na raa, dñef dñi mûurëh il bëyí sanjkute.

⁴ Bée' Una mûurëh dñi na baa ra nék dñi bëyí gémey. Seytaane fa daa kélffii eldúnë fí bee ra bùumilté rí, kaa' ri ot niiñi Uni Neba na teeba' ndami Kiristaa fa daa netli Koope ra.

* 3:18 3.18 teebaru : Lahte bëewí habuu ri deh : olu.

⁵ Bee fun homute waare ra, fun na wéeriyih yii lejke fun na dé' ! Fun hom waariyuu biti Yéesú-Kiristaa daa Yíkëe. Di yii lejke fun na nék, fun súrgë yí don kep te Yéesú daa tah.

⁶ Koope húmú maañcee won bitih : « *Niiña hawaana ñúusé !* »[◊] Di fi baa bal daa ri hawaan keeñni fun. Di faha' hawaani fun, neya' ri yúhë yúhú fun ndamee ke ri na niñ kanam Kiristaa ra.

⁷ Niiñi baa dí alal mi ee fun na naam, fun fa híinúy ti yaadi yugusu dépöh kut nen ra, nda bëewë yúh biti doolii gaani baa kolaay fun na, dí kola' Koope na.

⁸ Fun homuu coono fi coono bëeb, ndaa taheh fun keen ; affi fun kúnëh, ndaa taheh fun yedsoh ;

⁹ bëewë ee fun moklu ra, ndaa taheh Koope yeris fun ; hom níi rée wa las fun feey, ndaa taheh wa hap fun húl.

¹⁰ Fun oluu húlé në faraah ti di húlé' Yéesú nen, nda pesi Yéesú feeñ fun na bal.

¹¹ Fun fa na pesu ra, faraah fun hom homuu kotti kúl kë ndah Yéesú, nda pesi Yéesú feeñ faanni fun fa na suu húlé rë.

¹² Kon bee kúl kë teebee afi fun na ra, pesa teeiba' afi don na dsaaha.

¹³ Bínýúté Téerëe bitih : « *Mi gém gémë daa tah mi won.* »[◊] Ngémí baa daa keeñni fun bal. Fun gémú gémë daa tah fun na waareyu.

¹⁴ Nagajek, fun yúhúté biti Koope fa kélid Yéesú-Yíkëe bùudé rë, ay fun kélid bùudé bal ti Yéesú nen, dí cégid fun a don bëeb fíyí.

¹⁵ Iñá deyu fun fun na habu híin dë bëeb, don daa tah, nda bëewë nay liile malli Koope ra baatee caak saye. Hen dsaaha raa, bëewë baatee sím Koope saye, nda Koope lah ndam.

Ndami gaana na ac ña

¹⁶ Yii baa daa kaa' fun yedsoh. Wuti sah faanni fun ee yah yin-yin na saañ raa, yee na pesuu fun keeñni fun da faraah homa' has.

¹⁷ Coono fa na deyu fun tígë homuu fun bee ra ay gét, te ri yin yutuud dee rek biti fun cëldë' rí a ndami gaana níi gaan na dúmhé nay fun dí kome ra.

¹⁸ Fun yípúy illí fun sun yii ow míñ díi ot, fun yípú illí fun yii ow míñeh ríi ot. Yii ow míñ díi ot gétë' gétëe, ndaa bee ow míñeh ríi ot da ay home na faraah.

5

¹ Nagajek, yen yúhúté biti wuti faannee ke yen feey fi bee daa dütte dékú yen ee yah ra raa, yen lahute faam fi ii mëssí yah sun-Koo daa ac faanni yen, bi Koope daa yugusid yen díi ndaa ya' ow neh.

² Yen ee íinú ra woteh, ndah yen sesuu bekohi faannee ke yen daa faam fa saamdu yen sun ña.

³ Bín fë rée, yen nís faannee ke yen feey fi bee raa, yen ay lahee faan has, yen ii hen holonj.

⁴ Nagajek, bee homuu yen yen dékúté faannee ke yen feey fi bee ra, yen ay íiné íinë rek ti bëewí enuu say kilik nen. Di biti neh yen fahuu taka' a faannee ke yen feey fi beh, yen fahuu bekoh faanin sun-Koo, nda pesa na dúmhé rë hon yii ay húlé húlé.

⁵ Di fi Koope daa kod yen waaydi yen pesi baaha, cépídté Ruuhi sun fi yen, yen ham na na'-na' níi iñi wunna yefid díi yen ña ac.

⁶ Yii baa daa tah yen hom yen habute híin, te yen yúhú yúhë biti yen homun faannee ke yen yee raa, deef yen wuluute a Yíkëe.

⁷ Nagajek, pesi yen tíkëh ngém ndaa yii na olu a íl neh.

⁸ Yen habute yee habu yen ña, te yee génél yen ña biti yen dúh faannee ke yen yeh, yen saañ déké a Yíkëe.

⁹ Kon yen dékún faannee ke yen yee mbée yen dúh në bëeb, yee faha' ri ra yen lukuu saam díi.

¹⁰ Yen bëeb yen warutee cañ fíi Kiristaa fa na aattiya' yen ra, nda ow fi ow bëeb liil yee wad díi ra : deefa ri paga' yin wun na pesa' ri feey ra díi baaha, ri paga' bos díi baaha.

Dee yugusa' Koope hanndal ki bani bëewë rë

¹¹ Fun yúhú yi daa neeh Yíkëe daa tah fun na saamu begi iñyaa affi bëewë nda

wa gém wë. Koope yúh dee madu fun da, te mi yaakaarte biti don bal don yúhú dee madu fun da níi tígí teem yúh.

¹² Mbaa daa ri biti fun homu teeба'i affi fun hëbissën neh ? Èe-ëe', fun kay fun homu teebi ron, nda don dëmdë' fun. Hen daa ow kay wone sun fi fun raa, don ay rii míñ lof. Bëewí yaa damuu yii tíkëh il, ndaa yii ee keeñ neh.

¹³ Hena biti fun lahuy af raa, fun hendu ri Koope ; ndaa fun henun bëewí ñéerúuté a sago fi fun raa, fun hendu ri don.

¹⁴ Faha'a faha' yen Kiristaa ra daa na yeñ fun, ndah wëer fun wëerë bitih : bëe' yínë húlidsté bëewë bëeb rëe kay, kon bëewë bëeb bokute húlíté.

¹⁵ Di húlid bëewë bëeb nda bëewë na pesu ra, pesi wa banti teyil affi wa, wa pesdun bëe' húl këllúté bùudé ndah wa ra.

¹⁶ Yee baa tahte fun na yéellílih ow yeelad' ow kut. Débëenë fun húmú yeelu Kiristaa yeelad' ow kut, ndaa leegi fun yeelliliuy ri daaha.

¹⁷ Ow híssí non Kiristaa na rek, di homa' ow has : yee baha díi na ra gétté, yee has da acce cañke.

¹⁸ Iñyaa bëeb kola' Koope fa yugusa' hanndal ki yeny, ñeya'te ri Kiristaa na, di fa déjéen fun légéy héc i ow kay ac ndín di yugusa' hanndal ki wani ra.

¹⁹ Nagajek, Koope hom ñeya' Kiristaa na yugusee hanndal ki bani bëewë bëeb. Di yeelaay wa tooññi wa. Te daa ri nah fun waare i ow ac, di yugusa' hanndal ki wani.

²⁰ Fun homdu Kiristaa. Koope a faanañ fi daa ñeya' fun na, na dëek don. Kon fun daa na dagu ron di tii Kiristaa : têhí yugusa'a na yugusa' Koope hanndal ki doni ra.

²¹ Kiristaa húmú lahay bakaad, ndaa Koope tikké rí tígí yen ti bakaaroh nen, nda dí fi Koope haba' yen bëewí júbüté nona nonu yen Kiristaa na ra.

6

¹ Fun légéyúu a Koope raa kay, fun dagu ron yee beh : pëgí bëeb níi mala lahuu ron da banti sooy teem daaha,

² ndah dí won filib Téerëe tih :

« *Laha' wahtaa ra,
mi sítiréhté d'anjju.*

*Laha' wahtu mûc d'ë,
mi hilíppé rë. »[☆]*

Èlsí ! Leegi wahtaa lahte ! Èlsí ! Wahtu mûc lahte leegi !

³ Fun fahuuy biti ow won yin sun fi légéyí fun, daa tah fun kaa' pañ dara di yee míñ díi hen, bi ay kabine ow.

⁴ Fun kay, yee yah fun pañ bëeb, fun hom teeþuu dee madu fun, fun fa súrgë yí Koope ra. Fun homun coono, fun homun kofeel, wuti keeññi fun dûm rëe sah, fun mûñ rí.

⁵ Fun ñeyute hap, fun téyúté, bëewë na yejuu fun, fun tikuíté légéyí misikke, fun oluy pëni, fun oluy ñam te yaa bëeb fun mûjúté wë.

⁶ Fun hom teeþuu biti fun légéyíru Koope di pagaddi lanni fun, di yee yúhú fun Koope na ra, di iña na mûjú fun da, di naa'i keeññi fun, di yee na pañ Ruuh-Peseñ fun na ra, di dee fahuu fun ow keeññi fun ra,

⁷ di kaaf ka na wonu fun da, di doolaa on fun Koope ra, a di iñi júbbë na pagu fun ti ganaay ya' yi fun nen ra.

⁸ Bëewí yee kañe fun raa, lah yi föelíyíh fun ; yee sole fun daa, yee laase fun. Bëewë habuu fun feloh, te añaç yee hente padðah íníh fun na ;

⁹ wa habuu fun bëewí ow yéeh wë, te añaç bëewë yúhúté fun níi yúh ; wa habuu fun bëewí húlíté, te añaç fun ee pesu ra ee ; wa habuu fun bëewí paguu yin bos moklute, ndaa fun hawuy húl ;

¹⁰ wa habuu fun bëewí keeññi wa nebay, te faraah keeññi fun ee sos da ; wa habuu biti fun lahuy yin, ndaa fun ee baatu ow caak alal ra ; wa habuu biti fun lahuy dara, ndaa fun lahute bëeb.

¹¹ Don fi koy-yaayya dékú Korente ra, fun kúnsírúté ron keeññi fun, fun wonute ron filib fi fun a föel fi fun bëeb.

¹² Fun kaa'uuy faha'i ron, don kay don daa téyúu fun na.

¹³ Kon mi won don na ti bëyí won a koyyi nen : Kúnséhë kúnsúu fun don na ra, kúnsí keeññon daaha fun na !

Gém Koope a yin kay ñéerëey

¹⁴ Ngënë hëelsii a bëewí gémuy Yésú, doni wa mínih ñéerë ! Yii júbpé a yii taway dara a Koope mínih ñéerë ! Niiñ míne' bok a ñúus ílý díh ?

¹⁵ Kiristaa ay mínee a Seytaane* díh ? Mbée bëyí gémpé a bëyí gémey ay mínee bok yih ?

¹⁶ Faam Koope a yúullë taa'uu yih ? Yen daa faam Koope fa na pes d'a, ti di wona' ri d'i fi baa nen ! Di won tih :

« *May déké a wa, funi wa nay ñéerée ;
daa mi ac Koope fi wa, wa hen bëewí së'.
»[⊗]*

¹⁷ Yii baa daa tah Koo-Yíkëe won bitih : « *Kélí leelii bëewí bossa,
don wuloh wa,
don banti leb dara yii sobete,
may ron taha' a ya' ana.* »[⊗]

¹⁸ Koo-Yíkëe fë míñ bëeb rë wonilte bitih :

« *May hen baap don na,
don hen koy soo na.* »[⊗]

7

¹ Don fi kooyya faha' mi níí faha' ra, iñyaa bëeb gapu yen. Kon yen bukutoh yii na sobeyil faanni yen a keeñni yen bëeb, maanam yen pañ bëeb yen pesa' neeh Koope níí yen lan ces.

Yee sosil keeñ Pool ra

² Kúnsí keeñnon d'on bek fun na. Fun tooñuy ow, fun yahuy ow, fun nofuuuy ow yii daa ri laha' ri.

³ Mi wonay yii baa biti mi hom yami ron yin dé', ndah mi mëssée rën won biti fun beku ron beko keeñni fun níí dara míneh yen taaggila', pesa neh kúl kë neh.

⁴ Mi wëeliyëhté rën níí wëeliyëh, te mi dama' d'on. Filib coono ya ñeyu fun d'a bëeb, so' mi lukki lah doole na, te keeñ so' luka' sos na níí hen dotooy.

⁵ Nagajek, lahuu fun Maseduwaan ra, fun lahuy jaamma koy yínë sah. Fun maluu kofeel bëeb kay : bëewë homute na haa'uu fun, baatte biti keeñni fun tookay ndah tít.

⁶ Koope fa na on bëe' yedsoh doole ra, onte fun doole bee aya' Tít dë.

⁷ Ayi neh doj daa on fun doole, ndaa yee billë' rí fun dee onuu ron d'i fi baa doole ra. Di bíldté fun dee fahuu d'on olaadi so' ra, réecciyëhë réecciyúu ron ra, a dee pokuu d'on soo na ra. Yii baa daa baatti sosil keeñ so'.

⁸ Mi yúhté biti unna húmu bini míron ra húmu misikke ron, ndaa misiga teem guutti baaha. So' mi réecciyëey rí tígë homa' mi bee ra nék. Nagajek, mi húmu réecciyëhté rí bee kela' mi biti unna misikke ron ra,

⁹ ndaa keeñ so' sosse leegi. Keeñ so' sosaay biti unna húmu misikke ron dé', ndaa biti misiga misik ri ron ra tahte d'on lofute pesad. Misigi baaha ñéerë'té a yee faha' Koope ra. Kon fun tooñuy ron yínë sah !

¹⁰ Nagajek, misigi ñéerë' a yee faha' Koope ra, daa na tah ow lof pesad bëe' múc, te yii ay réecciyúu íníh në. Ndaa misigi ñéerë' a iñi éldúnë fí beh, beka' ow húl.

¹¹ Yee húmu misik d'on d'a ñéerë'té a yee faha' Koope ra ! Leegi élsii yee lím rí d'on na ra : dee sawooruu ron ra, dee layruu ron affon d'a, dee oluu ron affon d'a, dee titúu d'on d'a, dee caguu ron olaadi so' ra, dee fahuu ron ñee yee faha' Koope ra, a dee koruu ron bëe' pañ bos d'a ! Iña pagu d'on yaa ra bëeb, d'on teefuute affon biti d'on nénih yee húmu won mi ron baa ra.

¹² Don ot mi húmu bini ron, d'i bëe' tooñ d'a neh daa tah, te ri bëe' tooñu ra neh bal. Yee tah mi húmu bini ron ra, mi húmu faha' biti d'on yúh níí lan di fii Koope biti d'on sawoorute fun na níí sawoor.

¹³ Yee baa daa on fun doole dëh. Teyay doolaa on d'i fun d'a, ndaa oluu fun biti keeñ Tít sosse di dee tahuu d'on níí keeñna yéelléhté rë, keeñni fun baattee sos.

¹⁴ Mi húmu sampee ron dama' fii Tít te mi sopaay na woteh. Fun húmu mësúu ron won kaah, te laasa na húmu laasu fun d'on fii Tít dë, ow taasaay ri bal.

¹⁵ Daaha, faha'a faha' ri ron ra baata' baatoo, biti ri nérsëh ñeya ñeyuu d'on bëeb yee won d'i d'on a dee teertuu d'on ri ra : d'on onute ri cér níí mitte sëk.

* **6:15 6.15** Seytaane : Di gerek, biniyú dëh : *Beliyaar*.   ⊗ **6:16 6.16** Saame Tali Léwí 26.12 ; Esekiel 37.27

⊗ **6:17 6.17** Saame Isayii 52.11 ; Esekiel 20.34, 41   ⊗ **6:18 6.18** Saame 2 Samiyel 7.14

¹⁶ Keeñ so' sosse di yee míñë' mí tík yaakaari so' sun fon di yii míñ díi hen béeb dë.

8

Di na onuu

¹ Koy-yaayyi yeh, fun fahuu biti d'on yúh mala on Koope bëy illí janj yi Maseduwaan ra.

² Wa fi yah, bëewë húmú saamute olsohi wa ñéyrúté wa coono lool, ndaa keeññi wa sosse níi tahte húmú henuu wa ñékid níi, iña onuu wa ra caakke lool.

³ So' mi bee mi míñ seede bitih, yee míñ wëe ona' ra béeb wa onuute ri níi lukusse sah te ow túuyëy wë rí. ⁴ Wa caguute fun lok biti fun on wa wa bok a fun yera'i iña nay kéyrúu bëewí Koope Yerusalem ra.

⁵ Wa pagute yii fun séentúuy rí waa na koon : wa yerute Yíkëe affi wa, wa tíkúté sun yerute fun affi wa bal ti di faha' ri Koope nen.

⁶ Yii baa daa tah fun d'an Tít fa daa húmú dalid d'on haakalsa'i hélsë nay kéyrúu bëewí Koope Yerusalem ra, d'i nimil d'on na, d'on lúsíd yii wuni bah.

⁷ Don lahute béeb níi lah : don lahute ngém níi lah, d'on míñuté won níi míñ, d'on yúhúté níi yúh, d'on sawoorute níi sawoor, te faha'a fahuu fun d'on níi faha' ra tahte d'on fahuute ow níi faha'. Di daaha raa kay, fun fahuu biti d'on baah níi baah yii lenje hélsë nay haakalsuu ra.

⁸ So' mi homay túuyí ron dé', so' mi saam biti bee mi wone ron dee sawooruu i'ow kay ra, d'on teeba' kah-kah biti d'on fahuute ow.

⁹ Don yíih dee baaha' Yéesú-Kiristaa Yíkii yen yen na ra woo ? Di fi baaha húmú lahte alal, af ron tahte d'i hente ñékid, nda ñagi tah d'on lah alal.

¹⁰ Kalaa d'on daa débúu cañ biti d'on ay yera', te d'on daa débúu yera'. Yee míñ ron won yii baa te daa wun d'on na ra daa ri beh :

¹¹ di húmú caguu ron lok biti d'on ay yera', lah lúsdii rí d'aaha a tígë teem dooloon ra. Kon lah lúsdí yee dalu ron baa ra.

¹² Iña nay ron yeree ra, di míñ wëe teem béeb lah keeññon raa, Koope ay waa tah ndah d'i ii meela' yii d'on lahuy ri.

¹³ Yaa béeb, saamuy biti d'on koloh na raa d'on hom súfúñ bëewí kayya hom jaamma, saamu biti bëewë béeb teem.

¹⁴ Tígë homuu ron bee ra, d'on lahute níi d'on míñ dímlë' bëewë ñaku ra, hen daa lah bis d'on ñak bëewí yaa lah níi rée, daa wa dímlúun d'on. Tígí daaha, teyla' ay lahee na

¹⁵ ti di bíníyúu rí Téerée nen bitih : « *Bëewë píyú caak ra, yi wa lukusay ; yee píyú yutuud ra, yi wa mitte.* »[†]

Tít a bëewë wa ñéerúu rë

¹⁶ Yen sím Koope di yee ona' ri Tít sawoora sawoor ri ron na ti fun nen ra.

¹⁷ Tít tahte yee wonu fun d'i ra, ndaa baaha deef d'i húmú sawoor na sawooro níi wonuu fun d'i, d'i yíppée cañ beyi waali ginon.

¹⁸ Fun wolaaluute a ri, ow di koy-yaayya filib ngémë, bee bëy illí janj ya béeb na kañu ri di yee na waareya' ri Uni Neba ra.

¹⁹ Di fi baa bal, illí janj yi kayya daa tansu ri nda ri ñéerë' a fun pañi légéyí wuni bah, kúrì hélsë nay haakalsuu ra. Yee na pagu fun baa ra, fun pagu ri teeba'i ndami d'i fi Yíkëe, a teeba'i biti fun cagute habra'i bëewë.

²⁰ Fun fahuy biti ow yam fun yin di hélsí caaga yefu fun ra,

²¹ daa tah fun hom saamuu pañ yii ay wun illí Yíkëe neh doñ, ndaa yii ay wun illí bëewë bal.

²² Lahte koy-yaafi yíníi fun kay, bi fun wolaaluute ri ñéerë'té a wa bal. Di fi koy-yaafee ke fun baaha, fun olute biti d'i na hoñci sawoor iña béeb. Bee wéelíyë' rí ron níi wéelíyëh bee ra nék, d'i baattee sawoor d'on na.

²³ Di fi Tít nék, funi daa na ñéerúu, fun bokute fun na légéyírú ron. Koy-yaayyi kayya ñéerúu a ri ra nék, bëy illí janj ya daa wolu wa te daa wa ndami Kiristaa.

²⁴ Téebí wë biti d'on fahuute wa nda faha'i baa wéer bëy illí janj ya te wa yúh yee tah fun na damuu d'on ra.

[†] 8:15 8.15 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 16.18

9

Ona' nebpi kolaa keeñ

¹ Sohlaay mi wonle ron yii lejke iña nay kéyrúu bëewí Koope Yerusalem ra.

² So' mi yúhté biti don habute lok biti don ay yera' níi wocce, te mi dëmdë'té rí fii bëy Maseduwaan : mi wonte wa biti don fi bëy Akaay don cagute biti don ay yera' te don wonu ri kalaa níinén. Cagotha caguu ron baaha ra nék sawoorilte ow caak waa na.

³ Don ot mi wol koy-yaayyee ke yen yaa don na, nda dama'a na damuu fun don da banti hen damoh pétih di yii baaha, a biti wa ac raa, deef don waay hélsë níi woc ti di wona' mi wa nen.

⁴ Henay bah, fun yahti ac fun ñéerë' a i ow di bëy Maseduwaan raa, fun ay húl a sopoh di laha lahu fun yaakaar don na ra, don bal don sopoh na.

⁵ Yii baa daa tah mi ot biti mi wadtee dañ koy-yaayyi yaa këllëh së' don na, tooppitoh iña nay ron yeree ra, yee gapuu ron níi wocce ra. Hen daa mi ac raa, may waa deefe woc. Daaha, yera'a nay ron yeree ra ay kolee keeññon, ow túuyéh don di.

⁶ Koy-yaayyi yeh, yúhí biti bëyí fí soh yutuud ay lece yutuud ; bëyí fí soh caak nék, ay lece caak.

⁷ Yee koloh ow biti ay yeree ri ra nék, lah yeraa ri, te dí ban díi paga' biti dí túuyú rí túyë mbée laheh keeñi. Koope faha' biti ow yahti ona' raa, keeñia sos ona'a.

⁸ Yúhí biti Koope míñ don hëp yii míñ díi hen bëeb níi faraah yii sohla' don bëeb don lah ri te tígí dëekúun pañ yin wun bëeb, don míñ bek ya' yon na,

⁹ ti di bíníyúu rí Téerëe nen bitih :

« *Di ona' ñékíd onoo, díi ona' ñékíd onoo níi mit sëk. Jübë júb díi rë ee na faraah !* »[☆]

¹⁰ Koope fa na on línëhë tisoh a yii ñama ri ra, ay ron on tisoh, on don tisoh caak níi caak, dí paalil wa, nda ow caak njiriñoh na júbë júbú don da.

¹¹ Di ay ron on yii hente alal bëeb, nda don míne ona' faraah. Hen daaha raa,

ow caak ay sím Koope di iña nay fun waa kome te kola' don na ra.

¹² Daaha, légéyí haakalsa'i hélsí yaa teyay habra'i bëewí Koope sohle yi wa don, ay tah ow caak dañ Koope bal, wa sím dí níi sím.

¹³ Habra'a nay ron habree bëewë baa ra daa nay teebee biti don gémúté kahkah. Daaha, ow caak ay kañ Koope ñeya nay ron ñeye yee won Uni NebiKiristaa ra, a biti don bëb iña lahuu don da, don bok wa a bëy ílì jañji Yerusalem a bëewë bëeb.

¹⁴ Wa ay pokoh don na, wa dagisf don, ndah mala hëp don Koope ra.

¹⁵ Yen sím Koope mala lahay teem, ona' ri ra !

10

Sañ-sañi Pool

¹ So' mi Pool, mi kelohte biti lahte bëewí wonute don na biti mi ac ginon daa mi hena' bëyí sosse, ndaa mi wuloh raa mi híñë' híñëe don na. Di sosa' Kiristaa a di baaha' ri, may made faaha don na nen.

² Kon ma na dañ don : ngënë töhí mi ac ginon may híñë sun fon. Lahte bëewí awu don na wonute biti fun pesuu yee neba' fun ra, te mi hampe biti mi ac daa raa, may teeb wa fi yaaha sañ-saña lah mi waa na ra.

³ Fun pesuu feey fi bee naam, ndaa dee na haa'uu fun da dí haa'adi feey fi bee neh.

⁴ Ganaayya na haa'uu fun da, yi feey fi bee neh : wa ganaayyi Koope, ganaayyi lahte doole, yi míñ këenid míir a dee míñ díi gaana' ra bëeb. Fun hom këendúu oladi ñeyay waal bëeb,

⁵ a yii hente gaan-gaanloh te na kaa' ow yúh Koope ra, fun ham nífbë bëeb fun kúd wë wa ñee yee faha' Kiristaa ra.

⁶ Te til níi don ñee yee faha' Kiristaa ra níi ñee raa, bëewë nay kaa'ee ra, fun cagute biti fun ay keen sun fi wa.

⁷ Ëlsíri affon yee lah ra ! Bëyí fí ham afi biti ri non Kiristaa na, dí beka afi biti fun nonu Kiristaa na ti dí nen.

⁸ Heeyce so' mi sampee lukusid yutuud maa damoh yera' fun Yíkëe sañ-sañ ra,

[☆] 9:9 9.9 Saame Kañaa ya 112.9

ndaa mii naa sopoh. Sañ-sañi baa yii ay ron baate baato ndée biti ay ron sañkuye sañkuyo neh.

⁹ Mi fahaay don haba' biti mi saam títdí ron bee mi bínité ron ra,

¹⁰ ndah bëewë wonuu ti oroh, bee mi bínité rë, mi hínë' hínëe, unni so' diñ. Mi ac filib fi bëewë rée nék, mi dooya' dooyoo, unni so' yob.

¹¹ Bëewë né wonu yii baa ra bekun affi wa bitih : dee madu fun biti fun bíníyé don da, fun ac ginon daa, fun ii lofisoh yinë sah di iña nay fun page ra.

¹² Heeyce fun kaañuy nata' affi fun a bëewë na teeþuu affi wa ra, fun kaañuy méddë' affi fun a wa. Wa bëewí lahuy af. Wa natuu affi wa a bëewë madu a wa ra, wa méddúu affi wa a bëewë madu a wa ra.

¹³ Fun nék, fun ii damoh níi fun lukusid. Fun ay natee affi fun a légéyë yed fun Koope ra kut, kúd fun níi ginon da.

¹⁴ Fun paguy yii lukusse níi made biti fun payuy ginon payo nen. Fun kay, fun daa débúu ac ginon fun komute ron Uni Nebi Kiristaa.

¹⁵ Fun paguy yii lukusse, fun na damuu di yii ow kay daa légéy rí. Yee séentúu fun daa ri bitih : ngémën baatoh, fun baat ya' yi fun légéyë nahu fun don na ra fun saye, fun teem yee nahu fun da.

¹⁶ Hen cfaaha raa, fun ay mín waare Uni Neba ginni kayya wuluu ron ra, fun banti dama' yii ow kay daa légéy rí di yee nahu ri ra.

¹⁷ Nagajek, bíníyúté Téerée bitih : « Bëyí fí ay damee, damaa Yíkëe. »¹⁷

¹⁸ Bëe' na teeþa' dee man dí ra neh daa bëe', bëe' Yíkëe teeþa' dee man dí ra kay daa bëe'.

11

Pool a apootarri padðah ya

¹ Wonni doffa na saañ mi ron wone yee ra, don mín së' wée mújíd yutuud koon moos ! Mújdí së' wë see !

² Daa mi fiira' ron fiira'i fí yúhté biti kola' Koope na ndah so' mi ona'te ron, te mi ona' ron biti don ay kooree a yaal

yinë, daa ri Kiristaa ; te mi faha' biti mi bekaa ron lasi biti don yéhíh cafay kon dalaa !

³ So' mi neehte biti nék yin yah nuffon níi nís don pokoha pokuu don kah-kah Kiristaa na ra ti dee húmú ñeya' gon fa Aawa níi nofa'te ri ra nen.

⁴ So' mi yúhté biti wahtii ayaa ow waarii ron Yéesú fi bokaay a bee waareyu fun don daa faraah, don hom yípúu ríi síkíreh síkírée ; mi yúhté biti bal don na yípúu tah yii bokaay a Ruuh-Peseñ fa liilu don da, a uni bokaay a Uni Neba waariyu fun don ra.

⁵ Añcañ, mi yúhté biti mbata apootarri gaanni ron lújndíh së' dara !

⁶ Heeyce mi mínéh won woni ñeete waal, ndaa mi yúh yee na won mi ra : fun mésúu ron teeþ baaha teebo níi lante, a yii yah fun pañ bëeb.

⁷ So' mi húmú cépíd af so' cépíré, nda mi bëyíd don waaraa na húmú waare mi ron Uni Nebi Koope te mi sehay na yin da. Mi bakaadte yee pañ mi baa ra a ?

⁸ Mi buucce bëy íllí jañi yi kayya taha na húmú tah mi iña na húmú kéyrúu së' wë pesaa ra, nda mi légéyíd don.

⁹ Húmú homa' mi ginon da, sohle húmú dabpe so' ndaa mi sehay yin don na, ndah koy-yaayya koluu Maseduwaan daa na húmú pagiru so' bëeb. Mi húmú kaa'a'te biti mi mokil don di yii mín díi hen bëeb, te may rii lúsdée cfaaha.

¹⁰ Di kaaf ka hom Kiristaa na, hompe soo na ra, mee ron won ra ee : di deyi Akaay bëeb ow mínéh kaa' mi dëmdë' yii baaha.

¹¹ Yee tah ra yi nék ? Biti mi fahaay ron fahoo aa yih ? Koope sah yúhté biti mi faha'te ron !

¹² Yee na pañ mi baa ra, may naa sayee cfaaha, nda bëewë saamuu dama'i biti wa paguu ti fun nen ra, mi ban waa on íl koy yinë sah !

¹³ Wa fi bëewí yaaha i apootar padðah, wa légéyéh yí laduy nuf, yi lakaatuu biti wa apootarri Kiristaa.

¹⁴ Lahay yii ay jaahle ow yii baaha, ndah dí fi Seytaane sah na lakaata' dí hen malaakii na niiñil.

¹⁷ 10:17 10.17 Saame Yérémí 9.23 ; 1 Korente 1.31

¹⁵ Kon waray mí jaahal ow biti wa fi bëewée ké Seytaane yaa bal lakaata' biti wa súrgë yí légéyúu sun yii lenke júb. Yee nay waa kate mílléenë rë nék, ay ñéerée a iña pagu wa ra.

Iñi misikka ñee Pool ra

¹⁶ Mee ron rii wonaat da ee : ngënë yëekéerí biti mi dof. Hena biti d'on yaakaaru baaha raa, hëbíi së' daaha book nda mi nampi damoh yutuud.

¹⁷ Yee nay mii ron wone ra, mii rii wona' d'ee faha' ri Yíkëe rë ; may rii wonee ti dof nen, ti bëyí wëerté rí biti lahte yii damaa ri nen.

¹⁸ Hém i ow caak ee damuu iñi feey fi bee raa kay, kon so' may damoh bal.

¹⁹ Don hen bëewí ñaañute moos, d'on tahe síkíreh i dof a ?

²⁰ Don tahute biti d'on habuu ñaam, d'on ñamaa, d'on buucaa, d'on paa'aa sun, d'on labaa kakaab a ?

²¹ Yaha baaha raa, d'ee fun tasuute híin lool te mi sopohte na ndah fun henuy d'on d'aaha !

Di filib fi baaha bëeb nék, cëe mi won wonad dof : lah yii ow kaañ naa damoh raa, so' bal mi kaañce naa damoh.

²² Wa henun i Ébrë rëe, so' bal mi Ébrë ! Wa henun koy ki Israyel raa, so' bal mi koy ki Israyel ! Wa henun sétti Abraham raa, so' bal mi sédi Abraham !

²³ Wa súrgë yí Kiristaa a ? Cëe mi won d'on wonad dof daa nék : so' mi luk waa rii hen fap ! So' mi luk waa ñee mok, yee téyú mí kasu ra wa téyúy rí, yee hawu mi a yee ñee mi kotti kúl kë rë wa ñeyuy na.

²⁴ Yëwúddë fúurúté së' laraw waal iippi fu yúhté bitih, bina-bina bëeb wa labute so' lab sabay éeyë a lab payniil (39).*

²⁵ Bëy Rom habuute so' waal caak, lahte na waal éeyë yí wa njíinúté së' duud. Lahte bis mi tawute i la' maa fahuu hap húl. Mi ñeete júlkíñëh gaal níi hente éeyë, mi nee'te filib mulub elek múlgús níi na' haalte kék fin fë.

²⁶ Iñi ñíin së' mí née teem koon katte so' filib baabbi caakki so' : yee kata' so' laah ya, yee kata' so' ya' yi banndi ya,

lahte yi mboko yi so' yëwúddë mbée i ow kay daa komuu so' wa, yee kata' so' ginni taah yin mbée luufa, yee kata' so' filib kísí fë, yee kata' so' ya' yi mbata i koy-yaay filib ngémë.

²⁷ Mi ñeete légyí misikke a iñi misikke, caakke yii mi nee'ay ri pëni, mi ñeete yaab mi ñeete sifad, caakke yii mi tookke ri mi olay ñam, fiyoon mokilte so' mi lahay búubí bekaa mi.

²⁸ Di filib yaa bëeb, tikké biti faraah mi sídë' yee homuu bëy illí janji ya ra bëeb.

²⁹ Lah na bëyí tasa'te híin d'ee, mi hom tasa' híin tasoo mi deefid dí na. Lah na bi beku bakaad d'aa, hom misika' so' misikoo.

³⁰ Mi wadti damoh raa, may damee biti mi tasa'te híin.

³¹ Koo, dí fi Boffi Yéesú Yíkíi yen, dí fa mit sím faraah ra, yúhté biti ma na feleh.

³² Homa' mi Damaas ra, gëernéerë húmu tookid buura na wonuu Areetaas ra húmu faha' hamí so', tikké i wohoh illí gina.

³³ Di filib yaa bëeb, lahte bëewí bekute so' dama, ñéyrúté së' falanteer yëellirúté së' énfí míirí gina*, mi füssé.†

12

Yee teebu Pool ra

¹ Damoh lahay njiriñ naam, ndaa mi wadtee damoh ndah mi tihéy rí. May ron naa won yii lenke iña teeba' Yíkëe a iña olu filib yodad ra.

² So' mi yúhté koy-yaafi non Kiristaa na, bi fí yúhté biti kíil sabboo a kíil iniil filoon, Koope býidté rí sunaa-sun*. (Mi yéeh nda na býerú rí rë, dí ñéerë' a faani nda ri ñéerëey a faani. Koope kep daa yúh.)

³⁻⁴ Yee yúh mí rë biti bëe' býerúté níi Aljana. (Nda ri ñéerë' a faani nda ri ñéerëey a faani, so' mi yéeh kat, Koope kep daa yúh.) Di kelohte unni ow míneh née ñee, te kadduute ow étid ñeyi na.

* 11:24 11.24 Saame Nérssi Kootaa 25.3 * 11:33 11.33 Jamanu yi yaaha, gin caak húmu wérélúu a míirí utte te híinté, kaa' biti haa' lah raa gina ay yoobe haal. † 11:33 11.33 Saame Tílëdi apootarra 9.23-25 * 12:2 12.2 Koy-yaafa na wona' Pool dee ra, dí dí fi Pool a faanaj fi. Di kaa' laasi afi daa tah dí wona' ri dah.

⁵ May mínee dama' yee kat bëyí baa ra, ndaa yaha yii lejke soo na raa, mii damoh henay tasa'a tasa' mi ra.

⁶ Mi fahaa damoh koon, yee nay mii wone ra ii hen wonad dof, ac kaah kep. Ndaa mii rii pañ, nda bëewë ban soo yeela' ow gaan níi lukus, wa yeeluun so'iña na pañ mi, a iña na won mi ra.

⁷ Kon Koope kaa' biti mi dama' iñi éemilë' yë teeb dí so' ra, daa tah dí sod so' yii yahte faan so'. Yii baaha dí dagi Seytaane, daa ri na hawsoh so', nda mi banti damoh.

⁸ Mi djanke Yíkëe waal éeyë nda ri nís yii baaha soo na.

⁹ Di won so' tih : « Mala on mi ro ra doyte ro. Ow tasa' raa, doolii so' hom feeña' feeñoo níi mit sëk. » May damee biti kay mi tasa' híin níi keeñ so' sos, nda doolii Kiristaa húun së'.

¹⁰ Yii baa daa tah keeñ so' na sos biti mi tasa', biti mi solu, biti mi lah tolof-tolof, biti mi moklu a biti keeñ so' dûm ndah Kiristaa. Ahanjhay, mi tasa' raa, mi laha' doole wahtii baaha.

Pool tiitté ngémí bëy Korente na

¹¹ Don oluy biti bee mi wone ra mi wona' wonad dof a ? Don daa bëku so' na nék ! Don daa warun teeþa' dsee man mi ra koon, ndah wuti mi tikkiyay yin raa, mbata apootarri gaanni ron lúñndih së' dara.

¹² Kimtaanna a iñi éemilë' yë a kawtéeffë na teeþa' biti ow apootar ra feeñce homa' mi leeloon, ma na múñ coono ya níi tígí teem múñ dë.

¹³ Bëy illí janji yi kayya pagiru yi don pagiruy ri ? Heeyce raa biti mi kaa'a'te mokli ron mi meelay ron yii pesaa mi homa' mi don na ra neh a ? Yaha baaha raa, bëelí së' rí !

¹⁴ Mee waay ginon waali éeyë fë rë, te mi sehay dara don na níi mi mokle ron. Ma na saameh yin don na, mi saama' don ; ndah koy neh daa wadti saamda baap, baap kay daa wadti saamda koy.

¹⁵ So' nék, ay soo neba' biti mi bek alal mi so' don na níi luka' biti mi yera' af so' bëeb ndah don. Mi fahaa' ron daaha níi fahaa' raa kay, wadtee tah don fahuun so' yutuud dee rek a ?

¹⁶ Wuti don ot biti mi sehay yin don na raa sah, mí lah bëewí won biti mi ñeya' ri daaha pëtih, nofa'i ron mi bëb alal mon.

¹⁷ Cée mi meel ron : Mi ñeya'te bëewë wol mi don na ra, mi nofa'te ron mi bëbpe alal mon a ?

¹⁸ Mi djanke Tít ac ginon bani koy-yaafee ke yen yúhú ron ra. Di fi Tít nofa'te ron bëbpe alal mon a ? Lahaay d'aaha ! Funi Tít nék homuu fun ginon da, fun daa boku nufa yínë, te iña pagu fun don na ra bëeb yínë.

¹⁹ Mín hen sah don haba' níi wocce biti fun saamu layaa fíiyén rek. Fun paguy ri muk kan ! Don fa fahuu fun níi fahaa' ra, iña na wonu fun don da bëeb, fun wonuu wa fíi Koope di nona nonu fun Yéesú-Kiristaa na ra, te fun saamu na biti wa baat don.

²⁰ Mi neehte biti mi lah ginon raa mi oleh yee fahaa' mi don na ra, te don élöh yee fahuu don soo na ra. Mi neehte biti mi deefa na i íñë', eeñnjanta', haayloh, lah bëewí fahirun affi wa kep yin wun, lah sola', doobanta', gaan-gaanloh, a yii jahasa'te.

²¹ Mi neehte biti ayaa ka so' bah, Koope yíñ së' leeloon, mi looy pagad ow caak, yi ay líssí bakaad ti merees nen, yi yedduy pañ yii tappe njaaliyoh bëeb a pañ yii bosí manna dah, yee na húmu pagu wa ra.

13

Yee millë' won Pool bëy Korente ra

¹ Baa daa ac waali éeyë fë nay mii aye ginon da. Di bínýúu rí Téerëe bitih : « *Balaayin lecu bëeb, lahan seede ana mbée éeyë.* »[†]

² Yee húmu won mi bëewë húmu bakaaru merees ra a bëewí kayya bëeb aya' mi ginon waali ana fa ra, may naa ñeyaat wuti mi íníh leeloon raa : waali yínée nay mii aye yérën rë, mii yérém ow.

³ Don fahuu yii nay teeþee biti Kiristaa ñeya' soo na won saa ? Don ay rii ot ! Kiristaa míneh yin don na míne' neh dé' ! Di kay hom teeþa' doolii teeþoo don na.

⁴ Na daayu ri kurwaha ra dí húmu lahay doole naam, ndaa doolii Koope

tahte dí ee pes da. Nona nonu fun díi na ra tahte fun bal fun lahuy doole, ndaa doolii Koope tahte fun ay pes a dí, te fun ac ginon daa don yúh baaha.

⁵ Kénsíi affon don olsoh nda ngém ee don na raa. Ëlsíi affon ! Don oluy biti Yéesú-Kiristaa ee don na a ? Mbée don olsoh affon raa, don ay ole biti don keenute ngémén aa yih ?

⁶ So' mi yaakaarte biti don ay ot biti fun keenuy bi fun.

⁷ Fun ee ron dagiru Koope ra nda don banti pañ yin bos. Fun húmú saamuy na teeba'i biti fun pagute yee nah fun Koope ra dé' ! Ëe-ëe' kay ! Wuti bëewë habuun biti fun keenute na raa sah, yee fahuu fun da biti kep don pagun yin wun,

⁸ ndah di yii lejke kaaf ki Koope, fun mínih dara na. Yee mínu fun daa ri biti fun légéy yii ay kúré kaaf ki baaha ffi.

⁹ Biti fun lahuy doole raa don lahuu doole, keeñni fun sosa' na sosoo dotooy. Yee na dagu fun ra biti don hen bëewí mitute sék.

¹⁰ Yee tah mi bíni ron unni yee bee wula' mi ron bee ra daa ri beh : mi fahaay biti mi lah ginon daa mi híin sun fon. Yíkée onte so' sañ-sañ, ndaa dí sañ-sañi ay ron baate baato, bi ay ron sañkuye sañkuyo neh.

Takohi Pool bëy Korente

¹¹ Kon yen takuun a unni yee kat koy-yaayyi yeh : hémíi sos-keeñ ! Féhéyí níi don hen bëewí mitute sék, don onanta' doole, don kéldë' hanndal kon, don pesa' jaamma. Don hena' ri daaha raa, Koope fa faha'te ow níi faha', na ona' jaamma ra ay ñéerë' a ron.

¹² Lah wëdëntíi hanndal kon níi wodanta*.

Bëewí Koope ya dee bëeb na woduun ron.

¹³ Yéesú-Kiristaa Yíkée líhë rën bëeb mal ! Koope dékée faha'on bëeb ! Ruuh-Pesen paga níi don bëeb hen yínë !

---

* **13:12 13.12** Di baahi bëewí yaaha, wa yahti wodoh bëewë mboko yi wa mbée bëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Galasi ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool bëewë dékú Galasi, te gémúté Kiristaa na ra. Di húmú payte i gin caak di Galasi waarii wa Uni Neba (Saame Tilédí apootarra 13.1 níi 14.23). Pool húmú waareya' biti rek yee nay tahe Koope haba' ow bëyí júbpé rë, ac biti kep bëe' gém Yésú në.

Janjiyuu unna bíní Pool ra, olu biti wadti laha' yëwúsdí daa payu dín fë, yahute iña waare Pool ra bëeb, wonute wa biti Pool apootar kah-kah neh, te iña won dí ra kaah neh. Wa fi yaa anutee won biti nék, bëyí fí gém Yésú te deefa ri yëwúd neh, wadtee ñee yee won Kootaa ra dí lecoh, Koope an díi haba' bëyí júbpé. Yii baa tahte níi sah wa kúrëelúté Peer yee wonu wa baa ra. Ndaa Pool wonte af Peer fíi bëewë bëeb di yii baaha (2.1-14).

Di wonte wa :

- yii lenke di na haba' Koope ow bëyí júbpé (2.15-21),
- yii lenke dee húmú haba' wa Kootaa ñaam ra (3.23-25),
- yii lenke sétti kah-kah yi Abraham, wa fa nonu yee límúu gapa'a húmú gap Koope Abraham ra, ti Isaak nen (4.21-31),
- yii lenke dee müclë' wë Kiristaa ñaam ka wa lahuute affi wa ra (5.1-4),
- yii lenke pesada faha' Ruuh-Peseñ ra (5.16-26),
- a yii lenke yee na dama' dí fi Pool ra (6.12-14).

Bëyí fí janji téeríi bee bëeb ay ot biti ngém kep daa na tah Koope haba' ow bëyí júbpé, te ngém kep daa na tah ow pesa' ti di faha' ri Ruuh-Peseñ nen.

Wodoha

1-2 Don fi bëy illí janji ya Galasi, so' mi Pool, funi koy-yaayya funi wa homu dee ra, fun na woduu ron. So' mi apootar, ndaa ow daa fal so' ri neh. Yésú-Kiristaa a Baap-Koo fa kélid dí búudé rë daa falu so' apootar.

3 Baap-Koo a Yésú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on don jaamma !

4 Di fi Yésú-Kiristaa yera'te ñiiní nda ri múcél yen bakaadsi yen, sëmlë' yen doolii iñi bossa éldúnfi beh, ti di faha' ri Koope, dí fi Boffi yen nen.

5 Koope laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Uni Neba, dí yínë kut

6 Af so' kúnéhté pak gaawa gaawu ron homi súugéhí Koope ra ! Koope dëekké rën, ñeyídsté rí mala on dón Kiristaa ra, dón na anuu ñee uni nebi bokaay a Uni Nebi kah-kah fa a ?

7 Yee lah ra daa ri bitih kay, laha' bëewí daa na müuydú ron, na fahuu lofi Uni Nebi Yésú-Kiristaa, ndaa Uni Neba yínë kut, lahay na kay.

8 Wuti ow di fun na mbée malaakii kola'sun-Koo daa aya dón na waareye ron uni nebi bokaay a bee waariyu fun dón da raa, Koope alaka ri !

9 Mi wonte ron ri, te mee ron rii wonaat ra ee : ow ac waare ron uni nebi bokaay a bee húmú gémú dón da raa, Koope alaka ri !

10 Yee won mi ron baa ra, dón habuu biti mi saam tii ow na a ? Íi, mi saam tii naam, ndaa mi saama' ri Koope na ! Don habuu biti bal mi saam neba'i bëewë ë ? Ëe-ëe', tii koon mi heneh súrgií Kiristaa !

Dee hena' Pool apootar ra

11 Koy-yaayyi yeh, mee ron won ra ee : Uni Neba na waare mi ron ra, ow neh daa sak dí.

12 So' mi kolaay ri ow na te ow yéeddëy së' rí, Yésú-Kiristaa daa feeñiyoh so', teeb so' ri.

13 Don keluute dee húmú man mi na pokoh mi waali yëwúddë' rë maan ? Don keluute dee húmú mokla' mi bëy illí janji Koope mokli misikke ma na maannda' muuyli wa ra maan ?

14 Moroommi so' yëwúd, caakke na yi mi húmú luk waa wul yii lenke waali yëwúddë, ndah mi húmú luk waa pokoh baah yi caacca fap.

15 Ndaa Koope tanisse so' deef mi límúy, onte so' mal dëekké së',

16 teeþpe so' Koohi, nda mi waare heetti kayya yii lenke Koy ki baa na. Teeba' ri

so' Koy ka ra nék, so' mi paay deefid ow meeli yii lenke Uni Neba.

¹⁷ So' mi paay Yerusalem bal deefri bëewë débúu sée hen apootar ra. So' kay, mi yíppí koloh koloo mi saañce Arabi, mi hompe dín fë níi bee nimila' mi Damaas ra.

¹⁸ Hente kíil éeyë filoon fe mi na anti pay Yerusalem, yúhí Peer*. Laha' mi dín fë rë, mi hompe simin ana a dí daaha.

¹⁹ Mi olay na apootar kay, mi ot Saak koy-yaafi Yíkëe kep daaha.

²⁰ Ina bíní mí ron yee ra kaah, te Koope mín sée seede. Wa fel neh !

²¹ Filoon fi baaha, mi payte deyi ginni Síri a Sílísí,

²² deef bëy illí janji ya Yúdée mësúy sée tít íl.

²³ Wa keluu bùkkí bëewë kep biti bëe' nè húmú mokil wa merees ra, ee waare ngémë nè húmú maannda' rii muuyil ra.

²⁴ Yee pagid so' Koope baa ra tahte wa na kañu dí fi Koope.

2

Yee tah Pool koloh ra

¹ Kíil sabboo a kíil iniil filoon fi baaha, mi nimilte Yerusalem funi Barnabaas. Na sayu fun dín fë rë, mi kúrëeléhté Tít bal.

² Koope daa teeba' filib yodad biti mi wadtee koloh mi saañ dín fë. Laha' mi na ra, mi lahte tee'a' funi bëewë lukuu lah un janjaa ra kut, mi teeëpe wa yee na waare mi bëewë yëwúd neh ra di yii lenke Uni Neba. Yaaha bëeb mi faha' yii wëerté së', toñeh légéyée ké së' aa' a woteh sooy teem d'aaaha.

³ Di fi Tít fë ñéeré' a fun da, dí gerek te ri lecaay, añcañ ow cagaay ri biti dí wadtee lecoh.

⁴ Kaa'eeh lahte bëewí haalute filib fi fun, mbata i koy-yaay filib ngémë, na olsuu dsee lahuu fun affi fun di nona nonu fun Yéesú-Kiristaa na ra, wa na fahuu biti Kootaa ham fun ñaam.

⁵ Fun kaa'uute yeddí wa biiy wa pañ fun dí, nda fun níríd dson kaaf ki Uni Neba, yin ban naa okotoh.

⁶ Bëewë lukuu lah un janjaa ra nék, teeëba' mi wa yee na waare mi ra, wa wonu yih ? (Nagajek, so' mi yírëy yee

henu wa ra, ndah bëewë bëeb yínë Koope na.) Wa fi yaaha, wona' mi níi wocce ra, wa baatuy yin na.

⁷ Wa olu biti kay, Koope daa nah so' waarii heetti kayya Uni Neba, ti di naha' ri Peer waare ri yëwúddë nen,

⁸ ndah Koope daa fal so' apootar yeñce so' heetti kayya na ti di fala' ri Peer yeñce ri yëwúddë nè nen.

⁹ Saak, Peer a Sanj nék, wa fa habuu cíppi janjaa ra, olute biti Koope daa on so' mal déjéenté së' légéyí bah. Wa yerute fun ya', funi Barnabaas, teeëba'i biti wa ñéerúuté a fun yii baaha. Daaha, funi wa bëeb keldúuté biti funi Barnabaas ay yulee heetti kayya na, wa fi yaa yulid yëwúddë nè.

¹⁰ Wa d'agu fun biti rek fun banti hal ñékíddë, te daa ri yee tít mí nuf so' ra.

Woni Pool af Peer

¹¹ Filoon fi baaha nék, Peer acce Añcos. Homa' ri daaha ra, so' mi wonte afa di fíi bëewë, ndah dí homay kaah.

¹² Peer a bëewë gému te wa i heet kay ra daa na húmú boku ñam. Filoon fi baaha nék, Saak wolte yëwúddí gémuté daaha. Ayuu bëewée ké Saak yaaha ra nék, dí daltee hegoh bëewí yín, wocce bok ñam a wa. Yee tah ra biti dí húmú kaañay yëwúddë gému te wonu biti bëyí fí gému Kiristaa na te deefa ri yëwúd neh ra, wadtee lecu.

¹³ Yëwúddí kayya filib ngémë ñéerúuté a Peer tilédée ké rí baa bokaay a yee na won dí ra, níi sah wa kúrëelúuté Barnabaas na.

¹⁴ Ola' mi biti wa tilúy tilédí ñéeré' a kaaf ki Uni Neba ra, mi won Peer fíi bëewë bëeb tih : « Do fi Peer, fu yëwúd ! Te añcañ, fu pesay pesad yëwúd deneeni, fu pes pesad bëewí yëwúd neh, fa na anti gangal bëewí nonu heet kay pes pesad yëwúd è ? Fu tít yii baa dih ? »

Gém Kiristaa na daa na tah ow júb

¹⁵ Fun fi yeh, yëwúd fun límuu rí límëe, fun nénih heetti kayya i bakaaroh ra.

¹⁶ Di filib yii baaha, fun yúhúté biti Koope na habeeh ow bëyí júspé biti bëe' ñeya yee won Kootaa ra, dí haba' ow bëyí

* ^{1:18 1.18} Peer : Di gerek, bíníyú deh : Sefas. Daa ri tii yíníi Peer.

júbpé biti bée' gém Yéesú-Kiristaa na. Yii baa daa tah nék fun bal fun gém Yéesú-Kiristaa na, nda fun mín habuu bëewí júbúté di yee gémúu fun Yéesú-Kiristaa na ra, ndaa biti fun ñeyuu yee won Kootaa ra neh. Ow ii habuu biti júbpé ndah ñeya na ñee ri yee won Kootaa ra.

17 Yen nék, yen saamun biti yen habuu bëewí júbúté ndah nona nonu yen Kiristaa na, te deef yen bakaaroh ti heetti kayya nen raa, baa daa ri yih ? Baa daa ri biti Kiristaa daa na bek ow bakaad aa yih ? Mi yaakaaray ri !

18 Nagajek, bëyí fí ñeylay yee won Kootaa anti nimil habaat na raa, deef dí teeba'te biti dí homay kaah.

19 So' mi beh, Kootaa haba'te so' bëyí húlté, dí lahlay sañ-sañ sun fi so', nda mi pes mi ñee yee faha' Koope ra. So' mi daayute a Yéesú-Kiristaa kurwaha.

20 Tígë homa' mi bee ra nék, so' neh daa mi na pes, Kiristaa daa na pes soo na. Pesa na pes mi feey fi bee ra, mi pesa' ri gémé gém mí Koy Koope fa faha' so' níi yera'te ñíiní ndah so' ra.

21 Damaay mi kaa'ee mali funi Koope ! Hena biti ñee yee won Kootaa ra daa na tah ow júb rée, deef hülé hül Yéesú-Kiristaa ra bëeb pëtih !

3

Kootaa mbée ngémë

1 Don fi bëy Galasi, dón ñakute af ee ! Daa safaaloh ron deeha ? Añcañ, dón wonute níi lante dsee daayuu Yéesú-Kiristaa sun fi kurwaha ra !

2 Tíilí së' yee nay mi ron meelee bee ra kep : yi daa tah Ruuhi Koope cép sun fon ? Di ñeya ñeyu ron yee won Kootaa ra, mbée gémé gémú ron Uni Neba ra ?

3 Don ñakuu af ñagi man daa díh ? Don mínúu dala' doolii Ruuhi Koope díh, won ti doolii ron nay tahe mit sëk ?

4 Kon iña ñeyu dón dfa bëeb ay millée holon dsaaha a ? Baa mínéh hena' holon dsaaha !

5 Bee Koope onte ron Ruuhi, dí panke i kimtaan leelii ron ra, dí paga' ri biti don ñeyuu yee won Kootaa ra mbée gémé gémú dón Uni Neba keluu ron ra ?

6 Hélí nuf yee bíniyú sun fi Abraham bee ra : « *Abraham gémpé Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri bëyí júbpé.* »^{3:10}

7 Kon yúhí bitih, séttí kah-kah yi Abraham daa bëewë gémú rë.

8 Nagajek, maañcee bíniyú Téerée biti ngémí heetti kayya ay tah Koope haba' wa bëewí júbúté. Húmú bíniyú Téerée biti Koope wonte Abraham uni nebi beh : « *Afu ay tah may barkel heetta feey fa bëeb.* »^{3:11}

9 Kon bëewë gémú rë, Koope ay waa barkel a Abraham fa gém teem díi na ra.

10 Bëewë yaakaaru biti nék ñee yee won Kootaa ra daa nay tahe wa habuu bëewí júbúté rë, bëewí yaaha alkuute, ndah bíniyúté Téerée bitih : « *Bëyí fí dékéey pañ iña bíniyú téerü Kootaa bëeb rë, Koope alaka ri.* »^{3:12}

11 Lante biti Kootaa taheh ow habuu bëyí júbpé illí Koope, ndah bíniyúté bitih : « *Bëyí fí yéjké biti ngém daa tah dí habuu bëyí júbpé, bëyí baa ay pes.* »*

12 Kootaa nék laraay sun ngém. Bíniyú Téerée biti kay : « *Bëyí fí ñee túuyë' yí Kootaa, Kootaa ay on bëyí baa pes.* »^{3:13}

13 Kon yen ay alkoh koon bee ñeyuy yen Kootaa ton ra, ndaa Yéesú-Kiristaa tosse yen bee keruu ri kurwaha alkohte tígí yen ra, ndah bíniyúté Téerée bitih : « *Bëyí fí yéjké biti na hawu ri hül rë keru sun kilik, bëyí baa alkohte.* »^{3:14}

14 Daaha, Koope barkelte Abraham, ñeyícté rí Yéesú-Kiristaa na kafste heetti kayya, nda gémé gémú yen dà tah yen liil Ruuha gapa' Koope ra.

Kootaa a yee gapa' Koope ra

15 Koy-yaayyi yeh, yee nay mii ron wone bee ra mi bëya' ri pesa homuu yen bee ra : ow pok won raa, ow mínéh nís mbée baat yin di mín díi hen bëeb yee pok díi ra.

* **3:6 3.6** Saame Dalaana 15.6   **3:8 3.8** Saame Dalaana 12.3   **3:10 3.10** Saame Nérssi Kootaa 27.26   **3:11 3.11** *Bëyí fí yéjké biti ngém daa tah dí habuu bëyí júbpé, bëyí baa ay pes* : Lahte bëewí habuu ri deh : *Bëe' júb illí së' rë, ay pesee ngém.* Saame Habakuk 2.4.   **3:12 3.12** Saame Tali Léwí 18.5   **3:13 3.13** Saame Nérssi Kootaa 21.23

¹⁶ Koope nék gap Abraham a bëe' non tali ra. Biti Koope gappe Abraham a bëewë nonu tali ra neh daa bíníyú Téerëe, man biti dí wona' Abraham a ow caak nen. Bíníyú biti tee : « *Abraham a bëe' non tali ra* »³¹⁶, daa ri biti bëe' dí yínë, te daa ri Kiristaa.

¹⁷ Mi faha' woni yii beh : Koope húmú pok yin, gapa'te biti ay rii paŋ. Kootaa ac kíil tíméer iniil a kíil sabay éeyé (430) filoon fi baaha ra mínéh nís yee pok Koope ra níi híilid yee gapa' ri ra.

¹⁸ Hena biti yee nay onee Koope ra, Kootaa nay tahe dí liilu raa, kon deef yee gapa' Koope ra neh daa tah. Koope ñeya' yee gapa' ri ra kay, teebspe Abraham naa'-keeñ.

¹⁹ Njiriñ mi Kootaa yi kon ? Di baatu baato, teebsi bëewë iña kaa' Koope ra níi yiin ac sédi Abraham ra, dí fa non yee gapuu ra. I malaaka daa teebuu Kootaa ñéyruté rí ow na, bëe' na léhín.

²⁰ Tígí lahte léhínëh, deef ow a afi neh daa na. Ndaa na húmú gap Koope Abraham ra dí saamay léhínëh, dí fi Koope a afi húmú në kut !

Yee tah Kootaa koloh ra

²¹ Di filib fi baaha bëeb nék, baa daa ri biti Kootaa haa' a yee gapa' Koope ra aa yih ? Mi yaakaaray ri ! Lah kootii cépíru míon bëewë pes faraah koon, tígí daaha dí ay tah ow míon júb illí Koope.

²² Ndaa yee bíníyú Téerëe rë daa ri biti bakaad nootte bëy éldúnë bëeb, nda bëewë gému rë liil yee gapa' Koope ra di yee gému wë Yésú-Kiristaa na ra.

²³ Merees, na lahay waali na won gémi Kiristaa na ra, Kootaa húmú hampe yen ñaam níi bee teeba' yen Koope waali ngémë rë.

²⁴ Kootaa nék daa na húmú tík yen waal níi bee aya' Kiristaa ra, nda yen gémi díi na ndín, Koope haba' yen bëewí júbúté.

²⁵ Bee laha' waali na won gémi Yésú-Kiristaa bee ra leegi, Kootaa wocce tígí yen waal.

²⁶ Leegi ngémí dón Yésú-Kiristaa na tahte dón bëeb henute koyyi Koope.

²⁷ Don fa bëtsú bëeb Yésú-Kiristaa na ra, dón henute yínë a dí, don madute a dí.

²⁸ Kon leegi, lahay yëwúsf a heet kay, lahay ñaam a bëyí daa laha' afi, lahay yaal a bëeb, dón bëeb henute yínë di yee nonuu ron Yésú-Kiristaa na ra.

²⁹ Don nonu Yésú-Kiristaa na raa kay, deef dón séttí Abraham, te dón ay liil yee gapa' Koope ra.

4

¹ Mi won dón tee : kúkëyí laha' lam, bani ñaam yínë. Wuti daa ri lahaa lama bëeb rëe,

² dí ay ñee woni bëewë kúrú rí rë a yee alal mi tíkúté ya' yi wa ra níi wahtaa ham boffa biti dí ay waa naa liile ra lah.

³ Yen nék yen húmú kúkëy ti daa nen, yen húmú ñaammi doole ya éldúnë.

⁴ Laha' wahtaa ra nék, Koope wolte Koohi, ñeya'te ri bëeb na dí límúté, Kootaa hampe ri,

⁵ nda ri sëmlë' bëewë Kootaa ham wa ra, yen bal yen míon hen koyyi Koope.

⁶ Yee teeba' biti dón koyyi ra daa ri biti Koope wolte Ruuhi Koohi haalte keeññi yen, te Ruuha bëyidté uni sun won tih : « Baap* ! »

⁷ Don topuu hen ñaam baaha, dón tasu koyyi ! Hém dón koyyi leegi raa kay, Koope ay ron on yee yefid dí bëyí hente koy díi na ra.

Yee tütid Pool bëy Galasi na ra

⁸ Débënë, dón húmú yíh Koope, dón húmú i ñaammi iñi yéjké biti Koope neh.

⁹ Bee yúhúu ron Koope bee ra nék, mbée bee yúhë' ron Koope bee ra book, dón mínuu nimil doole ya éldúnë fí bee lahuy doole, lahuy njiriñ ra díh ? Don fahuu nimil dón hen ñaammi wa a ?

¹⁰ Don bekute affon biti lahte bisi daa lukki lah solo, ceyín fí lukki lah solo a kíil lukki lah solo !

¹¹ So' mi tütid dón na : mogá mok mi dón na ra moos ay teye daaha a ?

¹² Koy-yaayyi yeh, mi daŋ dón biti dón man a so', ti di feheyä' mi níi mi mante

* 3:16 3.16 Saame Dalaana 12.7

* 4:6 4.6 Bíníyú : Abbaa, Baap. Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi yëwúsf.

a don nen. Mi yúhté biti d'on mësúy sëe pañ yin misik.

¹³ Don nérsúuté yee tah mi waare ron Uni Neba débœenë rë ë ? Jérë húmú jér mí mi tasse d'on na ra, daa tah mi waare ron Uni Neba !

¹⁴ Faan so' húmú nebay ron ot níi, ndaa tahay d'on kaa' so', tahay d'on sébítéh së'. Don lukuu soo ham na sah kay ti malaakii Koope nen, mbée ti Yéesú-Kiristaa nen !

¹⁵ Keeññon húmú sos soso bín fë níi ! Kon yi daa kat d'on leegi ? So' mi mín d'on seedeyid biti d'on mín lukut illén d'on yed so' wa bín fë koon, d'on pañ d'i.

¹⁶ Tígë homuu yen bee ra kep, wona na won mi ron kaah ra tah mi hen kaa'ohi ron a ?

¹⁷ Lahte bëewí fí yúhté biti ñéerë'í a don kut daa affi wa ndaa nuffi wa laday. Wa fahuu biti d'on taka' a so', d'on ñéerë' a wa.

¹⁸ Ñéerë' a ow wunte lool naam, ndaa deefa yaha nufi wunte te dékë dékë. Bi yen nék ñanay teem biti rek mi hom leeloon.

¹⁹ Tuñki yeh, tígë homa' mi bee ra kep, mi yéjké misik ti belii lowa daa ham nen. Te may yégé misigi baa níi lan so' biti d'on mannuute a Kiristaa nen.

²⁰ So' dé' mi mín d'i koon, mi hen leeloon sorooh mi lof di nay mii wonee a ron, ndah yee homuu ron ra kúnté af so'.

Agaar a Saara

²¹ Síkírii së', d'on fa fahuu Kootaa ham ron ra ! Don keluuy yee won kootii bee ra a ?

²² Bíniyúté biti Abraham húmú laha' koy ana : koy ki yínëe bi bani ñaami hínú Agaar, yínëe bi bani belee ke ri hínú Saara te ñaam neh ra.[☆]

²³ Bee laha' ri a ñaama ra límúu ti di na límúu koy bëeb nen, ndaa bee laha' ri a belaa ñaam neh ra, Koope daa húmú gap ri ri.

²⁴ Yee bíniyú baa ra, wa iñi ana yi mëllúu mëllée : belebbi ana ya wa iñi ana yi poku pok. Yínëe daa ri bee pok Koope a Mëyíis sun fi danji Sinayii[†] ra. Agaar nék

mëllúu a ri. Tuñka límúu yee poku baa ra bëeb i ñaam.

²⁵ Maanam Agaar daa dajee ke Sinayii baa di Arabi. Di mëllúu bal a Yerusalem fee woteh ñaam ra, a koy ki Yerusalem bëeb.

²⁶ Ndaa Yerusalem fa sun-Koo ñaam neh ra, daa yaafi yen.

²⁷ Nagajek, bíniyúté bitih :

« *Keeñu sosa
do fi belaa húmú lahay koy ra !* »

*Déegisé
do fa yéeh misiga hom lah koy ra,
do fa yaalu hel ro ra,
fay luk belaa yaala yef ri ra koy. »[☆]*

²⁸ Don nék koy-yaayyi yeh, don nonu koyya límúu yee gapa' Koope ra, ti Isaak nen.

²⁹ Koy ka húmú límú filoon ti di na límúu koy bëeb nen ra, húmú mokla' bee límúu Ruuhi Koope ra mokloo, te yii baa laha' ñaaha woteh.

³⁰ Yi daa bíniyú Téerëe nék ? Bíniyú yii beh : « *Líké ñaami bee a koohi. Koy ka ii bok lam a koy ka lím belaa ñaam neh ra.* »[☆]

³¹ Koy-yaayyi yeh, kon yen koyyi belii ñaama a ? Ëe-ëe' ! Yen kay, yen yi belaa ñaam neh ra.

5

Kiristaa daa mûcél yen ñaam ka

¹ Koy-yaayyi yeh, Kiristaa mûcëlté yen, nda yen laha' affi yen. Kon hëbí híin, d'on banti nimil d'on hen ñaam.

² Síkírii së' so' mi Pool, mi won d'on : d'on ham biti d'on ay lecee lecoo nda Koope haba' ron bëewí júbúté rëe, Kiristaa ii ron lahid njiriñ dalaa.

³ Mee rii wonaat ra ee : bëyí fí ham biti ay lecee lecoo, wadti ñeya iñá won Kootaa bëeb dë.

⁴ Bëyí fí faha' biti Koope haba' ri bëyí júbpé ndah ñeya na ñee ri yee won Kootaa ra, bëyí baa a Kiristaa takuute ; d'i nonlileh mali Koope.

⁵ Yen nék, yen tíkú yaakaari yen Koope na, nda ri haba' yen bëewí júbúté ndah

[☆] 4:22 4.22 Saame Dalaana 16.1-16 ; 21.1-7   [†] 4:24 4.24 Sinayii : Daa ri daaja húmú lap Mëyíis na yed d'i Koope túuyë' yí sabboo ya ra. Di na wonuu Horep bal.   [☆] 4:27 4.27 Saame Isayii 54.1   [☆] 4:30 4.30 Saame Dalaana 21.10

gémë gémú yen dñi na ra ; yen sehu yii bah, ñéerë' a doolii Ruuh-Pesenj.

⁶ Ow lecoh lecaay béeëb, lahray bëyí non Yésú-Kiristaa na njiriñ. Yee lah solo ra daa ri biti yen lah ngém, ngémë ñee faha'a nay yen fahee moroommi yen da, dñhíf njiriñ.

⁷ Dee daluu dñon wun da moos, daa kon nuffon níi dñon kaa'uute kelohi kaaf ka ?

⁸ Nufa beku ron ra kolaay Koope fa dëek dñon da !

⁹ 'Baha won tih oroh : « Lëwiirë yutuud fuurilte mún më ! »

¹⁰ Ndaa Yikëe tahte níi mi lekohte ron, mi lahte yaakaari biti yen ii müuyë'. Bëe' jahasa' affon ra nék, bëe' mín dñi hen da béeëb Koope ay rii daan.

¹¹ Koy-yaayyi yeh, so' mi bee mi lísëe waare bëewë biti lecoh lahte solo koon, tin bëewë ay soo líssí mokil dee a ? Yaha daaha koon, deef ow ii soo neeba' di yee na waare mi biti Kiristaa hulté sun fi kurwaha ra !

¹² Te bëewë në müuydú dñon da baatuun lecoh wa saañ fii níi wa laay yin kay, wa hénlih yaal.

¹³ Don fi koy-yaayyi yeh, Koope dëek dñon biti dñon laha' affon, dñon banti henil ñaam. Ndaa biti dñon laha' affon wonay biti dñon ay pesee yee neba' ron dñon fa ow kut da. Don kay, lah fëhëntii hanndal kon, dñon habranta',

¹⁴ ndah uni bee kut daa ëmbë Kootaa béeëb : « *Di fahuu ron affon, lah fëhü moroomon dñaa*. »[†]

¹⁵ Hena biti dñon pesuun ti i rab nen, dñon dobantee, dñon ñamantee hanndal kon raa nék, don henuy wun don ay millée sañkuyanta' hanndal kon.

Pesada faha' Ruuh-Pesenj ra

¹⁶ So' mi won dñon tee : Pésíi ti di faha' ri Ruuh-Pesenj nen. Hen daa raa, dñon ii pesa' yee neba' ron dñon fa ow kut da.

¹⁷ Bëyí në pesa' yee neba' ri dñi fa ow kut da, yee faha' ri ra hom haa'a haa'oo a yee faha' Ruuh-Pesenj ra, te yee faha' Ruuh-Pesenj ra hom haa'a haa'oo a yee faha' dñi fi bëyí baa ra : wa na ñéeréh dalaa, wa hom haa'uu haa'oo, kaa' ron pañ yee fahuu ron pañ da.

¹⁸ Don ñeyun yee faha' Ruuhraa bal, deef Kootaa habilay ron.

¹⁹ Bëewë béeëb yúhúté biti bëyí në pesa' yee neba' ri dñi fa ow kut da, pesa' dñeh : pañ yee tappe njaaliyoh béeëb a yee bosi manna dñah, pesa' yin bos,

²⁰ yúulëh ala a naahaan, kaa' ow, íñë', eeñja' ow a neeb misik. Di fahira' afi kep yin wun, dñi pesa' bek ow nuf a bísë' ow,

²¹ bos-il, mani, lukusid a iñi kayyi man dñah. Mee ron won da ee ti di húmú wona' mi ri : bëewë në pesuun dñaa ron ii lah wod Nguur ki Koope.

²² Bëyí në pesa' yee faha' Ruuh-Pesenj nék, Ruuhraa paga' iñyee dñi na : faha' ow, sos-keeñ, jaamma, mún, naa'-keeñ, baah, dñi mit lecoh,

²³ dñi sos, dñi ham afi. Iñi wunni man dñah lahay kootii hampe wa !

²⁴ Bëyí nonte Yésú-Kiristaa na béeëb yerisse pesa' yee neba' ri dñi fa ow kut da, man biti faha'i pesi neba húmú homa' ri ron, daayute sun fi kurwaha nen.

²⁵ Ruuhraa onte yen pes has, kon yen pesa' ti di faha' ri Ruuhraa nen.

²⁶ Yen banun gaan-gaanloh, yen banun haa'anta', yen banun eeñnjanta'.

6

Yee faha' Kiristaa ra

¹ Koy-yaayyi yeh, dñon fa ñeyu yee neba' Ruuh-Pesenj ra, dñon deef ow di koy-yaayya filib ngémë tooñe raa, tíki rí waal dñon wona' a ri ndanka. Pégí níi nék dñon banti ñee yee pañ dñi baa ra bal.

² Lah hëbírentii filib ennon. Don ay ñeyee yee faha' Kiristaa ra daaha.

³ Bee ow haba'te afi ow gaan dñeefa dñi tikkiyay yin ra, dñi nofa'te afi !

⁴ Ow fi ow béeëb olsa di na pesa' ri ; dñi ot biti ri pañke yee wuntee raa, dñi yúhíd dñi afi, te ri ban dñi olsa' yee pañ ow kay,

⁵ ndah ow fi ow béeëb wadti enaa sayi.

⁶ Bëe' na yoon unni Koope ra, woraa yee wuni laha' ri a bëe' në yéedid dñi ré.

⁷ Ngënë nñeffi affon : Koo tahay biti ow yap dñi. Yii soh ow ay lece ri. ⁸ Di soha pesa' yee neba' ri dñi fa ow kut da raa,

dí ay lece kúl kë. Ndaa ri soha paŋ yee neba' Ruuh-Pesen̄ ra raa, dí ay lece pesa na dūmeh rë.

⁹ Yen banuy tídëh paŋ yin wun ! Yen yedsuuy níi wahtaa lah raa, yen ay lec.

¹⁰ Kon wahtii mínuun dí yen rek, yen pagid bëewë béeb yin wun, níi luka' koy-yaayyi yen filib ngémë.

Pool dama' kurwahi Yéesú

¹¹ Don olute dee gúusè' bínée rë maan ? Daa mi na anti hom bíní a ya' so' deh.

¹² Bëewë në fahuu dòn yeñ lecoh ra, wa saamu tii doŋ pesi beh. Wa kaa'uu biti kut kurwahi Yéesú-Kiristaa tah wa moklu.

¹³ Wa fa na lecuu yaa ra na lukki ñéyih yee won Kootaa ra sahfaf ; wa fahuu biti rek dòn lecu ndín, wa lah yii damuun wa biti daa wa túuyú ron tíinndë'í baa faannon.

¹⁴ So' nék, may mínee dama' kurwahi Yéesú-Kiristaa Yíkëe. Daa ri tah éldúnë hulté soo na, so' bal mi hulté éldúnë në.

¹⁵ Ow lecoh lecaay béeb, lahay solo. Yee lah solo ra daa ri biti bée' lofisoh, hen mbínéef has.

¹⁶ Bëewë na tilúu kotti lofisohi baa ra béeb, mi won wa tee : Koope ona wa jaammii, teeb wa naa'-keeñ, boolla' goomali bëewí* béeb në.

¹⁷ Dala'te woteh, ow banay soo mokil, ndah faan so' líiffé muuh yi gaañña gaañu mi ndah Yéesú rë.

¹⁸ Koy-yaayyi yeh, Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhë rën mal ! Démíin !

---

* **6:16 6.16 goomali bëewí** : Di gerek, bíniyú deh : *Israyel fi Koope*.

Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Efes ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool bëy ílí janji Efes ra. Unna nék, míñ hen wa bíníyú bëy Efes kep, heeyce sah wa bíníyúté i íl janji caak kay di ginna Aasi fa hom Túrkí woteh ra, yi fí yúhté biti Pool pëyídté në. Wa fi yaaha béeb nék, wa nonu koyyaayya filib ngémë, ndaa wa hoñci henu bëewí yëwúd neh. Pool nék, daa húmú yíp janji Efes (Saame Tíledí apootarra 19.1 níi 20.1). Unni yeh, dí bíníyé' wë filib kasaa, bee téyúu rí rë.

Pool wonte yii lenke iñi wunna ñéyíd Koope Kiristaa na ra (1.6-10), te ri wonte biti bal Kiristaa daa paa' béeb sun (1.21-22). Di wonte biti bëewë nonu Kiristaa na ra, yee yëwúd a yee yëwúd neh ra béeb henute yínë, Kiristaa níssé kaa'anta'a húmú hanndal ki wa ra, jaamma hente ñoy (2.14-16). Di wonte wa biti wa fahanta' hanndal ki wa, wa híin në gíy (3.17 ; 4.2-15).

Di méddë' Kiristaa a bëy ílí janja a iñi éeyë yí yeh :

- Ti jëmmë ow nen : Kiristaa hente afa, yen fi bëy ílí janja henute faana (1.22).
- Ti faam nen : Kiristaa hente cíbë ham faam fa ra, yen fi bëy ílí janja henute faam fa (2.20-22).
- Ti yaal a belebi nen : Kiristaa hente yaala, yen fi bëy ílí janja henute belaa (5.22-32).

Di wonte bal :

- yii lenke pes has a pesa' niiñ (4.17 níi 5.20),
- yii lenke beleb yaali na, a yaal belebi na (5.22-33),
- yii lenke koy boffi a yaafi na, a baap koohi na (6.1-4),
- yii lenke ñaam kélfi në, a kélfe ñaami na (6.5-9),
- a yii lenke di nay haa'uu a Seytaane (6.10-20).

Bëyí fí janji téeríi bee béeb ay ot biti yen fi bëy ílí janjaa béeb yen yínë. Di ay yúh biti bal ow fi ow yen na béeb wadtee yed moroomi cér.

Wodohi Pool bëy Efes

¹ Don fi bëy Efes*, so' mi Pool, so' mi apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha ra, daa mi na wodoh don fi bëewí Koope, don fa pokuu Yéesú-Kiristaa na ra.

² Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on don jaamma !

Iñi wunna ñéyíd Koope Kiristaa na ra

³ Yen símún Koope, dí fi boffi Yéesú-Kiristaa Yíkii yen ! Di barkelte yen a malli míñeh dúmmë sun-Koo on yen Ruuh-Peseñ ra ndah nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra.

⁴ Balaa éldúnë sakú, deef Koope tanisse yen ndah nona nonu yen Kiristaa na ra, nda yen hen bëewí ladute te lahuy síkkë fíyí. Faha'a faha' ri yen da, tahte

⁵ dí maañci ñeya' Yéesú-Kiristaa na, tanisse yen yen henute koyyi. Baa daa yee faha' ri te neba' ri neboo dí pañke ri ra.

⁶ Kon, yen kañun Koope dí dee yúukë' mali tiñ, onte yen iñi wunna, ñéyídté rí Koy kee ke ri faha' ri níi faha' ra.

⁷ Di ñeya' níif ma yúf dí fi Kiristaa ra, tosse yen, baalte yen tooññi yen. Daaha, dí teeþpe yen biti dee teem mali ra yúukké tiñ,

⁸ líifidté yen mal, onte yen níi yen lahute nuf, onte yen yen hereñute.

⁹ Neba' ri neboo, dí teeþpe yen yee maañ díi níb biti dí ay rii pañ, ñéyíd rí Kiristaa na ra.

¹⁰ Yii baaha nék daa ri beh : dí négirë' iña hom sun-Koo a yee hom feey fa ra béeb, Kiristaa ílíf wë béeb. Yii baaha, dí ay rii lúsdé túkkíi éldúnë.

¹¹⁻¹² Fun fi bëewë débúu tík yaakaari fun Kiristaa na ra, nona nonu fun Kiristaa na ra daa tah Koope yed fun wodi fun, fun fa dí maañ fun tanis ti dí faha' ri ri nén ra. Hen daaha raa, fun sím dee gaana' ri ra, dí fa yii lah a di míñ díi man béeb, dí ay pañ níi yee faha' ri ra míllë' hen ra.

* **1:1 1.1** Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú uni beh : *Efes*.

¹³ Don bal don nonute Kiristaa na, ndah sikkiruu ron Uni kaaf ka daa Uni Neba kom don muc dëe, don gémúté Kiristaa, Koope túnndë'té ron teeba'i biti don yii. Túnndë'i baaha daa Ruuh-Pesen fa on di don ti di húmu gap'a' ri ri nen da.

¹⁴ Te Ruuhi baaha daa yee habu yen na-na' níi bín nay yen múcée faw ra. Kon, yen símún dee gaana' Koope ra !

Yee dagid Pool bëy Efes ra

¹⁵ Yii baa daa tah, kela' mi biti don gémúté Yéesú-Yikée te don fahuute bëewí Koope bëeb re,

¹⁶ mi dékë' símí Koope ndah don, a dagiri ron.

¹⁷ Mi dagira' ron biti Koope fi Yéesú-Kiristaa Yikii yen, di fi Boffa líif a ndam ra, on don nufi nay tahe don ot di man di fi Koope, te don yúh rí níi yúh.

¹⁸ Di kúnis affon, don yúh yaakaara on di don déekë' rí ron ra, don yúh dee gaana' yee yefid di bëewí re,

¹⁹ don yúh bal doolaa lahay teem teeba' Koope habra'i yen fa gémú díi na ra. Doolii bah, Koope teeba' ri kah-kah

²⁰ bee këllë' rí Kiristaa bùudé, kúdté rí sun, tèekidté rí hëbisi, hompe ya'i ñamaa fi ra.

²¹ Daaha, Kiristaa paa'te bëeb sun : mbínéeffe sun lahu sañ-sañ ra neh, kelfe yi wë neh, doole ya sun neh, yii ilíffé ow neh. Daa ri paa' yii ow na haanoh díi na bëeb sun, te yii baaha ii teem jamanaa homu yen bee ra don, di ac daaha níi kiri fi kiri.

²² Ahanckay, Koope tik iña bëeb paa'uute kotti Kiristaa, di tikké Kiristaa paa'te wa bëeb sun, këllidté rí janja, di fi Kiristaa hente af janja.

²³ Janja daa faan Kiristaa. Yii hom Kiristaa na bëeb ee janja, te yii hom Koope na bëeb ee Kiristaa na.

2

Bëyi gém Kiristaa pesi ay lofisoh

¹ Filoon, don húmu bëewí húlúté illí Koope ndah tooññon a bakaaddon.

² Don húmu dékúu bakaad, don në mellúu pagaddi bëy eldúnë, don na ñeyu yee faha' buuri yébitéh yë hom ngilaaw

ma te lah un leegi sun fi bëewë në ñeyih woni Koope ra.

³ Fun fi yee bal, filoon, fun bëeb húmu nonu bëewí yaa fun na pesuu yee neba' fun ra : fun ñeyuu yii neba' fun a yii ac nuffi fun. Af yee húmu homuu fun baa ra, fun nonute neebi Koope ti bëewí kayya nen.

⁴ Ndaa, dee naa'a' Koope keeñ níi naa' a dee faha' ri yen níi faha' ra,

⁵ tahte níi yen fa húmu húlú illí Koope ndah tooññi yen yaa ra, di onte yen yen nonute Kiristaa na, yen nimilute yen na pesu. Ahankay, Koope onte ron mal don múcúté.

⁶ Di këlidté yen bùudé ndah nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra, tèekidté yen a Yéesú-Kiristaa sun-Koo.

⁷ Daaha, di ñeya' Yéesú-Kiristaa na pagidte yen yin wun teebi bëewë nay aye fayu ra biti dee teem mali ra yúukké tin.

⁸ Nagajek, mali Koope daa tah don muc, ñeya'te gémë gémú ron díi na ra. Yii baa nék kolaay don na, Koope daa on don di

⁹ ndaa don daa légéyú rí neh. Kon, ow banay naa damoh !

¹⁰ Nagajek, Koope daa tah yen hen yee henu yen da. Nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra, Koope sakke yen daaha, nda yen pes pesi ay ñéerée a pagad wun faraah. Pagaddi wunni yaaha nék, Koope maançe waa waay nda yen ñee na.

Bëewë bëeb yiné Kiristaa na

¹¹ Yewúddé hom lecuu lecoo, te yii baa paguu faan baa kep ra tahte wa húmu déekúu don fa yewúddé neh ra « bëewë lecuyu ra » neh a ? Nérsíi yee húmu homuu don filoon ra :

¹² don húmu wuluute Kiristaa, don bëkdúuy bëy Israyel na, wa fa daa bëewí re, don húmu nénih gap'a' pok Koope hanndal ki wani ra. Don húmu yíih yaakaar ; don húmu eldúnë ndaa don húmu yíih Koope.

¹³ Leegi nék, don fa húmu wuluu Koope yaa ra, nif ma yúf Kiristaa ra lébídté ron Koope na woteh af nona nonu ron Yéesú-Kiristaa na ra.

¹⁴⁻¹⁵ Yéesú-Kiristaa daa jaammii yen, di fa beb fun fi yewúddé a don fa yewúddé neh boolla'te yen bëeb henute

yínë rë. Yera'a yera' ri ñíiní rë, níssé naха' yi kootii Mëyíis a iña túuyë' Kootaa ra. Daaha, di níssé kaa'anta'a húmú hanndal ki yen ti míir nen ra, bëbpe fun a dñon fa gémú dñi na ra bëeb, nda yen hen goomal has yínë, jaamma lah.

¹⁶ Di yera' ñíiní sun fi kurwaha nda yen hen yínë, di yugusa' hanndal ki yeni Koope, ngaaranta' dñum.

¹⁷ Di ac komi dñon fa húmú wuluu ri a yee húmú lebuu ri ra Uni Neba jaammaa.

¹⁸ Kiristaa tahte yen fa henu yëwúd mbée yëwúd neh ra bëeb, yen ay mínee ñeya' Ruuh-Pesen na nda yen míin leboh Baap-Koo.

¹⁹ Yii baa daa tah, dñon fa yëwúd neh ra, dñon henluy doha-ndéem, dñon henluy haneel. Leegi kay, dñon nonu bëewí Koope, dñon nonu bëey faami.

²⁰ Don fi bëewí Koope ya bëeb, dñon madu ti faam fi homu tabah nen ; apootarra a yonente ya henute tígë yípë' faam fa ra, Yéesú-Kiristaa hente la'a ham faam fa ra.

²¹ Di fi Yéesú-Kiristaa daa tah tabahi faam fa bok bëeb ñéerë', bëyrëh, hen faam fi selate, bi Yíkëe daa laha' ri.

²² Nona nonu dñon Yéesú-Kiristaa na ra, daa tah dñon bal dñon non cérrí faam fa tabahu baa ra, dñon hen tígí Ruuhi Koope dék në.

3

Waarii Pool bëewë yëwúd neh ra

¹ Yii baa daa tah so' mi Pool, mi na dñan Koope, so' fa légéyë në légéyíd mi Yéesú-Kiristaa, mi na habra' dñon fa yëwúd neh ra tah mi téyú kasu ra.

² Don keluute mala on yen Koope, yedste so' légéyí yulid dñon na ra maan ?

³ Koope feeñiyohete so', teebpe so' yee húmú níb dí te ow húmú yéeh rí rë te mi wonte dñon na dee leegi wuti yaha yutuud.

⁴ Don janji unna bíní mí yee raa, dñon ay ot dee yúhë' mi yee húmú níb Koope baa, ñeyídté rí Yéesú-Kiristaa na ra.

⁵ Yii bah, Koope húmú teebay ri bëey jamanu yee filoon níi lante. Ndaa woteh, di ñeete Ruuh-Pesen na, teebpe ri apootarri sela yi a yonente yi.

⁶ Te yee húmú yíih bëewë baa ra, daa ri bitih : ñeya ñeyu bëewë yëwúd neh ra Uni Neba nonute Yéesú-Kiristaa na ra, tahte níi yee nay fun liile fun fi yëwúddë rë, wa fi yaaha ay liile yii baaha. Wani yëwúddë henute yínë, wa bokute yee gapa' Koope ra.

⁷ Koope onte so' mal mi na légéyíd dí, mi na waare bëewë Uni Neba te ri paga' ri a doolii.

⁸ So' nék, daa mi lukki ñak solo di bëewí, ndaa daa mi onu mi waare bëewë yëwúd neh ra yii lenke alal ma míneh dñum te kola' Kiristaa na ra.

⁹ Mi onute bal mi teeë bëewë níi lan dee nay pagee Koope fa daa sak bëeb rë, yee húmú níb dí te ow húmú yéeh rí dappe ri nufi bín fë níinén rë.

¹⁰ Hen daa raa, mbínéeffë sun lahu sañsañ ra a kélfe yí wë ay ot bëey ílí janja a dee laha' Koope nuf níi lah ra.

¹¹ Koope ñeya'te Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na panke iñyaaha ti di húmú níbë' rí rí bín fë deef éldúnë sakuy doom ra nen.

¹² Nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ndah gémë gémú yen dñi na ra, tahte yen míin cañ ffi Koope wahtii neba' ri yen te yen sídiüh në dara.

¹³ Yii baa daa tah, mi na dñan dñon biti dñon banti yeddoh af coono fa dey mi ndah dñon da. Coono fi baa daa nay tahe dñon lah ndam.

Dagiri Pool bëewë gémú rë

¹⁴ Baa daa tah mi yek ffi Baap-Koo,

¹⁵ dí fa njobooda sun a feey bëeb baapuu ri ra,

¹⁶ mi na dñan ri biti di ndami gaani, di ñeya' Ruuh-Pesen on dñon doole keeññon.

¹⁷ Koope ona ron Kiristaa dék keeññon ndah ngémën, dñon fahanta' hanndal kon, dñon yípëh në gíj ti tal kilik nen.

¹⁸ Hen daa raa, dñon mí yúh biti dee fahaa' Kiristaa ow ra luk yii mí dñi hen bëeb gaan, dñon deefid na bëewí Koope yi kayya bëeb.

¹⁹ Ahañkay, dñon ay yéen biti dee fahaa' Kiristaa ow ra yúukké af ow. Hen daa raa, di mita' Koope sëk, dñon ay mitee dñaa ha.

²⁰ Koope mín ñeya' doolaa na pañ yin gaan yen na ra, níi yii dñan yen dñi mbée yii hom nuffi yen bëeb dñi pañ yii luk baaha.

²¹ Kon Koope laha ndam ndah bëy ílì janjaa a Yéesú-Kiristaa ! Di laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

4

Bëy ílì janjaa bëeb yínë

¹ So' fa téyú kasu ndah Yíkëe rë, mi dñan dñon biti dñon pes pesadi ñéerë' a yee dëek don Koope ra,

² dñon dékë' cépirí affon faraah, dñon sos, dñon mín mún. Lah múnélentíi hanndal kon ñéerë' a fahanta'.

³ Ruuh-Pesen boolla'te dñon dñon henute yínë. Kon, pégí bëeb dñon pesa' jaamma hanndal kon dñon ham na.

⁴ Janjaa fa daa faan Kiristaa ra, dñi yínë kut. Ruuh-Pesen, dñi yínë kut. Ti dñaa ha na bal, yaakaara dëek dñon Koope ra yínë kut.

⁵ Yíkëe, dñi yínë kut, ngémë yínë kut, bëtsë bëtsú dñon dñá yínë kut.

⁶ Koope, dñi yínë kut te daa ri boffi bëewë bëeb, daa ri paa' yen bëeb sun, daa ri na ñeya' yen na bëeb page iñi, te dñi ee yen na bëeb.

⁷ Di filib fi baaha bëeb, ow fi ow bëeb a yee on dñi Kiristaa ra.

⁸ Yii baa daa tah bínyúté Téerëe bitih : « *Na lap ri sun dñá, dñi kúrëeléhté kaa'oh yi hampe wa ñaam, dñi wora'te bëewë iñi wunte.* »²³

⁹ Te iti fi dñi lappe daa yi sah ? Iti fa daa ri biti balaa dñi na lap dñi d'ébpí cép cépéní gin bëewë húlú rë*.

¹⁰ Te bëe' cép rë daa ri bal bëe' lap paa'te bëeb sun, nda líif éldúnë bëeb rë.

¹¹ Di fi Kiristaa daa on yen iñi wunni yeh : lahte bëewí onute wa hen apootar, yee yonente, yee bëewí ay waariye Uni Neba, yee yi ay kúré bëewí Koope a yi ay yéeddée yii lenke ngémë.

¹² Bëewí yaa Kiristaa daa on wa bëy ílì janjaa yéeddí wë, nda wa fi bëy ílì janjaa míin légýíd Koope, wa baat janjaa fa daa faan Kiristaa ra.

¹³ Daaha, ngémí yen bëeb ay míllë' bok hen yínë, yen bok yen yúh Koy Koope, yen hen bëewí maanute pagad, yen mit sëk ti Kiristaa nen kep.

¹⁴ Daaha, yen ii madil ti kúkëy nen yen jaayee ti gaali mboowaanna kísí fë na jaay ri hatinna bëeb nen. Ow ii ac sod' yen nuf bos kúrëelëh yen, jaaye yen hatinna bëeb ti ngilaaw nen, ow ii yen nofil a fel misik.

¹⁵ Yen kay, yen pesuun wonanta' kaah hanndal ki yen ñéerë' a fahanta' ndín, yen hen bëewí maanute iña bëeb ti Kiristaa fa daa af janjaa ra nen.

¹⁶ Di fi Kiristaa daa mëgínë' yen bëeb, yen henute yínë ti di mëgínë' cérrë faan ow ra nen. Cér fí cér bëeb pañ yee wad dñi raa, bëe' oore saye. Ti dñaa ha na, ow fi ow yen na bëeb pañ yee wad dñi raa, yen fahantee janjaa baatee.

Pes has

¹⁷ Kon, mi na cagoh dñon di tii Yíkëe, mi na won dñon ee bitih, dñon banti pesiil ti di na pesuu bëewë nénih bëewí Koope ra. Iña na níbú wë rë lahay njiriñ.

¹⁸ Wa kaa'uute kúnsí keeññi wa daa tah wa yíih Koope. Yii baa daa tah wa lahuy af te wa nénih pesa kola' Koope na ra.

¹⁹ Wa yíhlíh yii wunte a yii wuneh te wa paguu yii neb wa rek. Yii bosi ac nuffi wa bëeb wa pañ. Wa na mính née ham affi wa.

²⁰ Don nék, iña yéeddú dñon Kiristaa na ra, bokaay a pesadi bah.

²¹ Iña keluu dñon a yee yéeddú ron sun fi Yéesú rë ñéerë'té a kaaf ka hom dñi na ra neh a ?

²² Daa ri biti dñon warutee hel pesadee ke ron filoon, dñon koloh pesadi kíldë húmú homuu dñon dñá, ndah fah pes-neb húmú nofa'te ron níi dñon húmú yahute yahañ.

²³ Oladon wadtee lofisoh,

²⁴ dñon yíssëh mbínéef has, bi Koope daa sak dñi ti di man dñi fi Koope nen, nda dñon pes pesa júb te lan ra, bee kaah daa na koma' ri ra.

²⁵ Kon nék, fel banay kelly bùkkën. Ow fi ow bëeb wona moroomi yii lahte íl, ndah yen bëeb yen henute yínë.

* 4:8 4.8 Saame Kañaa ya 68.19 * 4:9 4.9 dñi d'ébpí cép cépéní gin bëewë húlú rë : Lahte bëewí habuu ri dñeh : dñi d'ébpí cép cépéní feey fa.

²⁶ Keeññon haay, lah hëbí affon toñeh dñon bakaad te keeññon lah yëellëe balaa na' haal.

²⁷ Ngënë ëní Seytaane haal peson !

²⁸ Bëyí húmú loha' lohoo, lah haba ya'i, dñi yulid légyé, njiriñoh opa'i. Hen dñaa raa sah, dñi ay míñ dímlë' bëyí lahay.

²⁹ Won bos waruy keluu bùkkën ! Lah wëni wonni lahte njiriñ, yi ay baat moroommon, wun bëewë në síkírúu ron na.

³⁰ Koope onte ron Ruuh-Pesenj hente tíinndëe dñon na teebi dñon biti bis ay lah, Koope tos ron. Kon, ngënë pëgí yii ay misik Ruuhi bah.

³¹ Bëeñnjí yii hente ham neeb, yoob haaylo, haayla' faan, coow misik, sola' a bosi míñ dñi hen,

³² dñon baah hanndal kon, dñon naa'anta' keeñ, dñon baalanta' ti di ñeya' Koope Kiristaa na baalte ron dñaa.

5

Pesa' niiñ

¹ Don fi koyya faha' Koope níí faha' yee ra, pëgí bëeb níí dñon ñee kotti,

² dñon faha' ow ti di faha' Kiristaa ow nen. Kiristaa faha' yen fahoo níí dñi yera'te ñiiní ndah yen ti hawid nen, ti sarahi heeñi baa neba'te Koope ra nen.

³ Don bëewí Koope, kon yii tappe njaaliyoh bëeb a yii bosi manna dñah, a bøs-íl waruy keluu dñon na.

⁴ Ti dñaa ha nen bal, wonad búgëlëm, woni lahay af a lúk a héglë' wonad bos waruy keluu dñon na. Don kay, lah wëni yii ay símúu Koope.

⁵ Yúhí biti bëewë në pesuu panj yii tappe njaaliyoh bëeb a yii bosi manna dñah, a bøs-íl rë íi mëssí non nguur ki Kiristaa a Koope. Nagajek, bøs-íl a yúlëh ala yínë kep.

⁶ Ow ñanay ron nofa' a wonni lahay njiriñ, ndah mani pagadñi yaa daa na tah Koope kéenid neefi sun fi bëewë në ñeyih woni ra.

⁷ Kon ngënë ñeeríi a bëewí yah.

⁸ Filoon, dñon húmú nonu bëy ñúusë naam, ndaa leegi nona nonu ron Yíkëe në rë tahte don nonu bëy niiñ. Kon, pési pesadi bëewë nonu niiñ ra

⁹ ndah niiñaa daa na kúd baah, júb a kaah.

¹⁰ Pëgí bëeb níí dñon yúhsë' iña neba' Yíkëe rë.

¹¹ Iña na pagu bëewë nonu ñúusë rë lahay njiriñ, ngënë békí affon na. Don kay, lah wëni wë sun níí bëewë keloh wa !

¹² Yen na sëpírúu won iña na pagu bëewë aa na, wa dñapee ra.

¹³ Añcañ, yen fa nonu bëy niiñaa ra, yen won wa sun dñaa, wa ay olu niiñaa ngëey,

¹⁴ te yii olu niiñaa bëeb ay yíssëh niiñ. Baa daa tah wonute bitih :

« Do fa na nee' ra, yúunée !
Do fa fanoh bùudé rë, kolee,
Kiristaa ay roo hawaan ! »

¹⁵ Kon lah yúhí dñee nay ron pesee ra : ngënë héní bëewí lahuy af. Héní bëewí ñaañute.

¹⁶ Wahtii lahuun dñon ílì paguun dñon dñi bëeb, lah séedéyíri Yéesú-Kiristaa di wonadñon a pagadñon, ndah jamanu ya homu yen yee ra, bëewë caakutee panj bøs lool.

¹⁷ Kon ngënë héní bëewí lahuy af, yúhí yee na seh Yíkëe dñon na ra.

¹⁸ Ngënë héní níí dñon píi faannon, ndah han lükus raa, beka' ow saata. Don kay, héní bëewí líifúté a Ruuh-Pesenj,

¹⁹ dñon tojanta' a yekaa yi ay kañuu Koope yi míñ wëe hen bëeb, a yekaa yi kola' Ruuh-Pesenj na. Bëyí keeññon bëeb dñon yek dñon kañ Yíkëe.

²⁰ Lah símí Baap-Koo faraah di tii Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen di iña bëeb.

Yaal a belebi

²¹ Lah ënëntíi cér filib fon ndah cérë onu ron Kiristaa ra.

²² Don fi belebbá, lah ëní yaallon cér ti di onuu ron Yíkëe cér nen

²³ ndah nagajek, yaal daa kélffíi belebi ti di hena' Kiristaa kélffíi jañaa nen, maanam af jañaa. Kiristaa daa Sëmlëhí bëy ílì jañaa fa daa faani ra.

²⁴ Di onuu bëy ílì jañaa Kiristaa cér, belebbá wadti onuun yaalli wa cér dñapee di yii míñ dñi hen bëeb.

²⁵ Don fi yaalla, fëhíi belebbón ti di faha' Kiristaa yen fi bëy ílì jañaa nen. Di yera'te ñiiní ndah yen,

²⁶ nda yen hen bëewí, dì ladilte yen a mulub a Úni.

²⁷ Di faha' biti yen fi bëy ílí jañaa yen neb yeel biti ri cëgíd' yen fíyí, yen lan, faanni yen hen pesen, yen hen bëewí ladute te lahuy sikkë.

²⁸ Kon, yaalla fahuun belebbi wa ti di fahuu wa fi yaalla faanni wa ra nen. Bëyí faha' belebi deef dì faha' afi,

²⁹ ndah mësëy lah bëyí kaa'a'te faani. Faan kay, yefaluu yefaloo, tooppituu ti di na pagira' ri Kiristaa yen fi bëy ílí jañii ra nen

³⁰ ndah yen daa cérrí faani. Bínýúté filib Téerée bitih :

³¹ « *Yii baa daa tah ow yaal ay bíséh a boffi a yaafi, pokoh belebi na, wa hen yínë.* »[☆]

³² Yii ow húmu yéeh rí te lahte solo daa filib woni bah te ri won sun fi Kiristaa a jañaa.

³³ Wona won sun fi yen bal : yaal fi yaal bëeb fahaa belebi ti di faha' ri afi nen, beleb fi beleb bëeb on yaali cér.

6

Yee wad koy ra

¹ Don fi koyya, lah ñeyí woni baappon a yaayyon, ndah don nonu Yíkëe në. Baa daa yee wun dà.

² Bínýúté bitih : « *Lah téeppítii baappon a yaayyon.* » Di filib túuyë' yë bëeb, baa daa túuyë'ë d'ébpí ñéerë' a gapa' won bitih :

³ « *nda don lah sos-keeñ, don maañ pes sun fi feey fa.* »[☆]

⁴ Don fi baappa, ngënë hëeyílí keeñní koyyon. Lah kéri wë don tík wë waal, don yúun wë yee faha' Yíkëe rë.

Ñaam a yíkíi

⁵ Don fi ñaamma, lah ñeyí woni kélfe yée kë ron feey fi beh, don on wa cér níi mit sëk, don paga' ri a keeñi lante, ti biti don ñeyu woni Kiristaa nen.

⁶ Ngënë pëgíi rí illí wë kut, don saame biti wa laas don. Lah pëgíi rí ti súrgë Kiristaa na nen, don beb keeññon bëeb don pañ ri ti di faha' ri Koope.

⁷ Yii yaa don waa pagid bëeb, pëgíi rí a keeñi nebpe ti biti don légéyírú Yíkëe nen, ndaa biti don légéyírú ow neh.

⁸ Don yúhúté biti yii wuni légéy ow bëeb, Yíkëe ay ri rii yíníl : ñaam neh, bëyí laha' afi neh.

⁹ Don fa ñaamma homu ya' yon dà nék, dee wad waa madun don na ra, lah mëdí daaha waa na kep, don ban waa mokle. Don yúhúté biti doni wa daa boku Kélfée yínë, bee hom sun-Koo te téydë' bëewë bëeb tígë yínë rë.

Di nay haa'uu a Seytaane

¹⁰ Yee nay mi ron míllée won dà daa ri beh : Sëemíi doole pokoha nay ron pokee Yíkëe në rë, ndah dì gaante doole níi gaan.

¹¹ Bëyí iña on don Koope yee ra bëeb, wa hen ganaay don na, nda don ham híin, don banti keen fírí Seytaane.

¹² Yen haa'uy a ow, yen haa'uu a mbínéeffí bossa ngilaaw ma, yee lahu doole ra, kélfe yë, a yee lahu sañ-sañ sun fi èldúnë fe hom ñúusë rë.

¹³ Kon, hëbí iña on don Koope ra híin, wa hen ganaay don na. Hen dàa raa, wahtii misikaa ri bëeb, don ay míñ hen gíñ, don pañ yee wad dà níi lús, don canj cot.

¹⁴ Kon cëgí cot don waay ti soldaar nen ! Koope onte ron don henute bëewí wonuu kaah, te won kaah mada' biti fu pokoh geñuu níi tas saañ nen ; dì onte ron don henute bëewí júbúté te bëyí júbpé man bëyí bekoh búub túl nen ;

¹⁵ dì onte ron don canj waarii Uni Nebi jaammaa ti di na bekuu ron ñafad kotton nen ;

¹⁶ dì onte ron don ham ngémë ti di na haba' soldaar wa'i tiiñ ki ya'i faraah nen. Hen dàa raa, dì ay ron sëmlë' koy kassa na ñah kíi nay ron yeese Seytaane ra.

¹⁷ Koope onte ron don mûc mûjí man baane haa'aa nen don na, dì onte ron don ham Unna dûhë' Koope na, yed don Ruuh-Pesen da ti jépíl nen.

¹⁸ Di míñ díi man bëeb, faraah lah ñeyíi Ruuh-Pesen na, don dage Koope, don wone ri sohle yon. Lah hëfí te don

pokoh faraah don dagire bëewí Koope
bëeb.

¹⁹ Lah dëgírí së' bal, nda Koope teeë so'
dëe nay mii waareyee iña ow húmu yéeh
wë Uni Neba ra te mi neeheh na dara,
ndah

²⁰ wola wol so' ri waarii Uni Neba ra,
daa tah mi téyú kasu deh. Kon, dëgírí së'
mi waare ri te mi neeheh na dara ti di
wara' so' ri nen.

Unna millé' won Pool bëy Efes ra

²¹ Koy-yaafi yen Tísík, bee fahuu yen
níi faha' te pokoh légéyírí Yíkée rë ay ron
won yii homa' mi bëeb, nda don yúh iña
na pañ mi ra bëeb.

²² Daa mi pañ dì pëtih mi yeñce ri don
na nda ri teeë don yee homuu fun ña, dì
yéellid keeññon.

²³ Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkée
onun koy-yaayya filib ngémë wa lah
jaamma, wa faha' ow, wa lah ngém !

²⁴ Baap-Koo líhë bëewë fahuu Yéesú-
Kiristaa Yíkii yen faha'i mính düm dë
bëeb mal !

Téerëe bínýú unna won Pool bëy Fílíp ra Kúnsée

Fílíp non ginna pay Pool fi apootara waare ra (Saame Tîlédí apootarra 16.11-40). Paya' ri daaha ra, dí cégídté goomali bëewí haalute ngémë.

I kíil filoon fi baaha, Pool hom kasu bínité bëy ilí janji Fílíp unni nebpe keloh, na sím wë di iña kéyrúu wë Epaforodit díi na onute ri wa, bee homa' ri coono ra (4.18). Di wonte bëy Fílíp bal biti wa ham ngémë híin, wa míne' hanndal ki wa, wa cépid affi wa te wa mada' a Yéesú-Kiristaa (2.1-5). Di baattee waa toñ bal nda wa ham Kiristaa na híin, wa banti síkíreh bëewí bossa, wa fa lukuu foŋko lecoh ra (3.2).

Di wonte wa :

- yii lenke sosi keeña laha' ri bëewí Kiristaa na ra di Fílíp (1.3-4),
- a yii lenke iñi afi, teeba'te na biti nona non díi Yéesú-Kiristaa na ra tahte díi neehay dara (3.4-9).

Unna bíní Pool yee ra lahte bëewí wonuu wa : « Unna sosil keeñ da ».

Bëyí fí janji téeríi bee bëeb ay ot biti ow fi ow yen na bëeb wadti yípë illí Kiristaa na, díi híin në gíñ.

Wodohi Pool bëy Fílíp

¹ Don fi bëy Fílíp, so' mi Pool, funi Timoote, fun fi súrgë yí Yéesú-Kiristaa, fun na woduu dón bëeb, dón fa nonu bëewí Koope ndah Yéesú-Kiristaa ra, doni njíttén a bëewë na habruu wa ra.

² Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkée líhún ron mal, on don jaamma !

Yee dagid Pool bëy Fílíp rë

³ Koy-yaayyi yeh, wahtii payaa nuf so' don na bëeb, mi sím Koope.

⁴ Kolaa mi dagiri ron faraah, mi paga' ri a sos-keeñ.

⁵ Mi símpé Koope di yee bekuu don ya' yon waarii Uni Neba ra, dala'te bee liiluu don díi níi a woteh ra.

⁶ Wéerté së' biti di dala' Koope légéyí wunee ke ri baa dón na, díi ay rii lúsdée

daaha níi yiin nay nimile Yéesú-Kiristaa ra.

⁷ Faha'a faha' mi ron bëeb baa ra wad waro, ndah mi bek dón beko keeñ so'. Nagajek, na húmu waare mi Uni Neba mi na won biti díi kaah níi a bee homa' mi kasu bee ra bëeb, mala lah mi Koope na ra, yen daa boku ri.

⁸ Koope yúhté biti mi faha'te dón bëeb, te faha'i baa mi kola' ri Yéesú-Kiristaa na.

⁹ Mi yahti dāñ raa, mi daga' biti dón baatti fahantee dón saye, te fahanta'i baaha ñéerë' a baatti yúhsë' a bíssë' yii lante,

¹⁰ nda dón mí yúhsë' yee gén dë. Hen daaha raa, dón ay lan, dón lëhíh dara yii wonun sun fon yiin nay nimile Kiristaa ra.

¹¹ Di fi Yéesú-Kiristaa ay tah níi dón júb níi júb. Hen daa raa, bëewë ay njoob Koope, kañ díi.

Kiristaa daa pesa

¹² Koy-yaayyi yeh, mi faha' dón yúh bitih, nagajek téjé téyú mí kasu ra non yee baatti yeñ Uni Neba fíi rë.

¹³ Leegi, bëewë bëeb, yee faam buur a yee ilíyyí kayya bëeb yúhúté biti légéyí Yéesú-Kiristaa daa tah mi beku kasu.

¹⁴ I ow caak di koy-yaayya filib ngémë oluu wa mi téyúté rë, wa baatuutee yaakaar Yíkée në, na kaañu waarii Unni Koope te neehuy na dara.

¹⁵ Lahte bëewí awu waa na, nagajek iñaan a haa'i so' daa tah wa na waariyu Kiristaa, ndaa lahte na yi haaluu na a nufi lante.

¹⁶ Bëewí yaaha paguu ri a keeñi naa'te, ndah wa yúhúté biti wona na won mi biti Uni Neba kaah ra daa tah mi téyú kasu deh.

¹⁷ Bëewí kayya haa'i so' daa tah wa na waariyu Kiristaa ra nék, nuffi wa laday. Wa habuu biti wa mínu baat súfúñ fí së' kasu.

¹⁸ Eböh ! Yee tah wa koloh ra, yaha kaah waa na yaha padfah bëeb, Kiristaa waariyute rek, keeñ so' sosse, te ay lukee sos na. Ahanjkay, keeñ so' ay lukee sos na,

¹⁹ ndah mi yúh yúhë biti mújí së' nay naa millée af dāñji ron a habra'a na habra' so' Ruuhi Yéesú-Kiristaa ra.

²⁰ Mi olay yii tah so' mi sopoh di yee na seh mi, mi tíkké yaakaari so' na ra. Dalaani so' níi a yee tas fíi rë kay, may pok fidí së' mi teebee gaanaa ki Kiristaa, mi pesa peso mbée mi húlë húlë béeëb,

²¹ ndah mi haba' biti Kiristaa daa pesa, te kúl kë ay soo baate baato.

²² Ndaa hena biti baatohi so' pes ay kúd njiriñ raa, tanis ay soo kofeel.

²³ Iñi ana yi bokuuy daa na tíl af so' : mi koloh pesi bee mi saañ céefid Yéésú-Kiristaa koon daa génël së' fap ;

²⁴ ndaa mi tas pesa daa lukki lah solo don na.

²⁵ So' nék, wëerté së' biti may tas mi pes, mi hom a dón béeëb mi habra' ron dón géergéerlöh, dón lah sos-keen filib ngémén.

²⁶ Daaha, mi nimil mi hom hébíssën dée, dón baatti lah sos-keen di yee nonuu ron Yéésú-Kiristaa na ra.

²⁷ Mi nah ron yii beh : Pésii pesi ñéerë' Uni Nebi Yéésú-Kiristaa rek. Hen daaha raa, mi ac yérën mi aay béeëb, may keloh biti dón habute hín henute yínë, dón bokute nuf te dón ñéerúuté haa'ri yii lenke ngémë tikh sun fi Uni Neba ra.

²⁸ Bëewë na haa'uu ron ra banuy dón títid, baa daa nay waa teebe biti wa lebuute alkoh, te dón homute kotti múc. Yii baa kola' Koope na,

²⁹ ndah dí onte ron dón gémuté Yéésú-Kiristaa na, teyay bah dón mokute af dí.

³⁰ Yee na húmú haa' mi dón na olu ri, te dón keluute biti mi lís díi haa' ra, dón ee rii haa'uu ra leegi.

2

Kiristaa cépíté afi, hente ow

¹ Koy-yaayyi yeh, nona nonu ron Kiristaa na ra onay ron doole a ? Faha'a faha' ri ron da beddaay ron a ? Nona nonu ron Ruuha na ra tahay dón henute yínë ë ? Don pokuuy hanndal kon dón naa'antuute keeñ a ?

² Kon sësdí keeñ so' níi hen dotooy di iñyeneeni : dón bok dón fahanta', dón bok keeñ yínë, dón bok nuf yínë.

³ Yii yaa dón pañ béeëb, ngénë hëe'í ow, ngénë sëemí tii, cépíri affon rek don haba' biti bëewí kayya luku ron gaan.

⁴ Ngénë díiddí affon kep, lah hélí nuf bëewí kayya na.

⁵ Lah pésii filib fon ti di na pesuu bëewí nonu Yéésú-Kiristaa na nen :

⁶ Di fi Yéésú-Kiristaa,
di fa bín fë níi a dëh,
yee hom Koope na béeëb ee díi na ra,
bani Koope daa teyu naam,
ndaa ri tikhéy rí afi.

⁷ Di kay cépícf afi cépírë iña béeëb
yísséhté súrgë
hente ow.

Di hente ow hompe filib fi bëewë,
habuute biti dí ow.

⁸ Di cépíté afi
ñeete iña nahu ri ra
níi ri hulté né sah faf,
níi rí hulté sun kurwah.

⁹ Yii baa daa tah Koope bëyíd dí,
dí këlléh béeëb,
yedte ri tii lukki gaan di tii ya

¹⁰ níi tii Yéésú tah mbínéeffë béeëb :
yín sun-Koo,
yee feey fa,
yee fëgéröh fi feey fa béeëb yek,

¹¹ wa béeëb bok kañe Baap-Koo
wone biti Yéésú-Kiristaa daa Yíkëe.

Bëyí gémpé Yéésú

¹² Koy-yaayyi yee faha' mi níi faha' ra, húmú homa' mi filib fon da, yee wonu ron, dón mësúu ríi pañ pago. Lah lúkíi ríi pañ leegi bee homay mi na ra. Yii yaa dón pañ béeëb, lah cépíri affon dón boolla' na a neeh Koope. Pésii biti dón mucusité kaah,

¹³ ndah Koope ñéerë'té a ron, te dí onte ron níi dón faha' pañ yee ñéerë' a yii wuna neba' ri raa, dón pañ ri.

¹⁴ Yii yaa ron pañ béeëb, ngénë cépítíi, ngénë íñíi,

¹⁵ nda dón lëhíh yii wonun sun fon, dón lan ces, dón hen bëewí Koope, yi lahay sikkë di filib bëy jamanii beh, yee bosu níi bos èldúnë rë. Don wadti niiñun niiño leelii wa ti di na niiña' hulla sun-Koo nen,

¹⁶ dón fa na komu wa fi bëewë bosu yaa ra Unna na ona' pes da. Hen daaha raa, dón ay tah mi míñ damoh yiin nay aye Yéésú-Kiristaa ra. Bín fë rëe, may yúh biti mukémí së' a mogi so' béeëb pëtih neh.

¹⁷ Bi ngémén man sarah nen Koope na, míñ hen ñif mi so' wadti keen ti hana nay

baaddee sarahi baa ra nen. Lahaa daaha raa, keeñ so' ay naa sos deefid keeññon bëeb.

¹⁸ Ti daaha nen, keeññon sosa bal deefid keeñ so'.

Timoote a Epaforodit

¹⁹ Hém neba' Yéesú-Yíkée moos, mi lahte yaakaar biti leñ mi wola' ron Timoote, nda mi keloh yee homuu ron da raa, so' mi bee af so' took.

²⁰ Di fi baa kut daa bok a so' nuf, nufa bëeb homa' d'on na.

²¹ Bëewí kayya, iñi affi wa daa tah wa koloh ndée iñi Yéesú-Kristaa neh.

²² Don ollute affon sah iña na panj Timoote te dékë' né rë : d'i yera'te afi hompe soo na waarii Uni Neba ti di na habra' koy boffi nen.

²³ Kon, mi yúhé yii lante so' téjé téyú mí bee ra raa rek, may ron rii yíppí wola'.

²⁴ Wéerté së' biti Yíkée ay soo on so' mi beh, mi ac yérén, te ii maañ.

²⁵ Mi otte biti mi wadtee ron nimilid koy-yaafi yen Epaforodit, bee hom na légéy a so' fun bokute haa'a ra, d'i fa d'on húmú yeju ri habra'i so' ra.

²⁶ Di namute ron bëeb nék te nufa bëeb ee d'on na, ndah d'i yúhté biti d'on keluute jéri.

²⁷ Di húmú jérté níi lebohte húl sah, ndaa Koope yérémpé rí, yérémpé së' na bal nda mi banti lah yii misik so' lool.

²⁸ Tígë homa' mi bee ra, mi ot biti kep mi yíp d'on d'i wola' nda keeññon sos biti d'on ot d'i ndín, af so' féeh.

²⁹ Lah téertiyíi rí a sos-keeñ ndah d'i koy-yaay filib ngémë. Lah fënkéyí bëewë madu d'aaha ra,

³⁰ ndah d'i húmú talla' ñak ñíiní af légéyéri Kristaa : d'i húmú tahte ñagi ñíiní, hompe hëbís së' na habra' so' habra'i d'on míndíh së' rí.

3

Bëyíbih daa júb fii Koo ?

¹ Kon koy-yaayyi yeh, keeññon sosa nona nonu ron Yíkée né rë. Mi ñeyaat unna húmú bíni mí ron ra ñogoleh so', te daa nay géné d'on na sah.

² Lah mëytíi bëewí bossa, wa fi buh yi bossi yah, wa fa lukuu foñko lecoh, na

wonu biti lec bo' faan daa na tah ow múc dë !

³ Yen kay yen daa lecuu lecohi kah-kah fa, yen fa yéñké biti yen yahti jaamiyoh Koope raa, yen ñee'uu ri Ruuhi, te yen damuu Yéesú-Kristaa ra. Yen tíkúy yaakaari yen pagad ow.

⁴ Añcañ, so' mi míñ tík yaakaari so' pagaddee ke ow yaa koon, ndah iñyaa bëeb ow lukay so' naa ñee :

⁵ So' mi lecu bee nimila' bisa límú mí ré, mi koy ki Israyel tígí-tígí, mi non tali Benjsame, mi ébrë koceec. Mi húmú ñeya' yee won kootiyyéwúddë rë tonj ti di na paga' ri farisenj bëeb nen,

⁶ te mi húmú lukusid lukusiro níi mi tassi mokla' bëy ílí janja mokloo. Dee na pesuu pesi júbë na ha' Kootaa ra, ow míneh so' naa won dara.

⁷ Iñyaa húmú haba' mi biti baat so' baato ra nék, leegi Kristaa tahte mi haba' wa iñi éyl së' éylé.

⁸ Te iña bëeb, mi haba' wa padfah biti mi céldë' wë a yee dara míneh rí dab bee ra, daa ri : yúh Yéesú-Kristaa Yíkii së', d'i fa tah mi yeris yii na kom so' yin merees ra bëeb. Mi haba' yaa bëeb púukéré, nda mi lah Kristaa,

⁹ mi non d'i na leñ. Kon ñeya na húmú ñee mi Kootaa ra neh daa tah mi júb. Gémë gém mí Kristaa na ra kay daa tah mi júb, te júbí baa kola' Koope na te tíkëh ngém.

¹⁰ Yee hom af so' ra bëeb, d'i yúhí Yéesú-Kristaa a doolaa kélid d'i bùudé rë, mi ñee misikka ñee ri ra níi mí húl ti d'i nen,

¹¹ ñéerë' a yaakaari biti mi koloh bùudé so' bal.

¹² Yee hom af so' baa ra, mi wonay biti mi liilte ri mbée mi lahte tígë na saañ mi ra, ndaa mi ee mukë filoon yii baa ra ndah Yéesú-Kristaa saampe so' níi otte so'.

¹³ Koy-yaayyi yeh, mi bekay af so' biti mi liilte yee faha' mi ra níi wocce dé', mi won wono tee : yee til mí filoon d'a mi halte wa ; mi bëbiréetté te mi tassi yulid dabaadi yee fii.

¹⁴ Daaha, mi tassi yulid fii cid nda mi liil yee na seh so' sun da. Koope ñeya' Yéesú-Kristaa na dëekké së', nda mi liil yii baaha.

¹⁵ Koy-yaayyi yi yeh, yen fa maanu ngémë rë, yen tík iñyaa affi yen. Lah na bi d'on oluuy ri daaha raa, Koope ay ron rii poysiid níi lan affon.

¹⁶ Di míñ d'ii man béeëb, yen ham waala habu yen níi a dee ra, yen saañ ffi.

¹⁷ Koy-yaayyi yeh, mëdii a so' d'on yeel bëewë né ñeyu kotti fun, homuu fun filib fon da.

¹⁸ Mi húmú dékë' woni ron ri te mee ron rii wonaat da ee a keen'i liiffé bitih : caakke bëewí fí yúhté biti wa kaa'oh yi Kiristaa te wa pesuu ri daaha, ndah húlë húl rí kurwaha ra safay wa.

¹⁹ Wa ay millée sanjku. Wa gémú loo yi wa te tígë warun waa sopoh koon da, wa gaan-gaanluu tígí daaha te pesi wa béeëb wa téyirúté rí iñi eldúnë.

²⁰ Yen nék, yen bëewí sun-Koo, sun-Koo fa na sehuu yen cébi Sëmléhi yen Yésú-Kiristaa Yíkëe rë.

²¹ Bín fë rée, di ay bëeb faannee ke yen bo' kut yee ra, yídís wë níi mada' faannee ke ri líif a ndam ra. Di ay rii pagee a doolaa tah d'i paa' iña bëeb sun da.

4

¹ Koy-yaayya faha' mi níi faha' yee ra, Koope kep daa yúh dee faha' mi ron tíkëet íl rë ! Don daa sësdú keeñ so', don daa baanii ndami so'. Hëbí yee habuu ron Yíkëe né rë híin !

Líkinnë millé' Pool ra

² Do fi Ewodi a d'o fi Sentise, mi d'an d'on biti don bok nuf nona nonu ron Yíkëe né rë.

³ Do fa yen na ñéerúu légéy bee ra nék, do fa tídëey dara ra, lah bëeddee bëlebbi yeh. Wa habruute so' habra'i mitte waarii Uni Neba, a Kelma bal a bëewí kayya, yee tii yi wa ín téerëe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na d'uméh rë.

⁴ Lëhí sos-keeñ Yíkëe né faraah di yee nonuu ron d'ii na ra ; mantee bal lëhí sos-keeñ !

⁵ Bëewë bëeb yúhún biti d'on bëewí sosute. Nimili Yíkëe wullilay.

⁶ Ngënë sídii yin ! Di míñ d'ii man bëeb, dëgí Koope don won d'i sohle yon. Don yahti d'an raa, lah símí rí.

⁷ Hen daaha raa, jaammee ke Koope yúukké af, lahuu ron di yee nonuu ron Yésú-Kiristaa na ra, ay níid keeññon a níbbën.

⁸ Leegi mi won d'on tee koy-yaayyi yeh : lah nuffon homa yii hente kaah, yii mit on cér, yii júbpé, yii lante illí Koope, yii wunte a yii mit laas. Yii baahte mbée yii mit sím bëeb, nuffon homa na.

⁹ Iña beyu ron soo na mi yéedísté ron wa ra bëeb, lah pëgí wë : yee won mi ron a yee olu ron mi na pañ wa ra. Don henä' ri daaha raa, Koope fa na ona' jaamma ra ii ron yeris.

Sími Pool a bëy Fílip

¹⁰ Yíkëe tahte keeñ so' sosse siib ndah d'on hellaatute nuf soo na d'on hílpúté së'. Mi yúhté biti nuffon húmú tasse hílbí së' lool ndaa d'on lahuy ílì paguun d'on d'i.

¹¹ Mi homay woni biti mi húmú sohla'te yin ow na, ndah mi yoonte pesa' yii laha' mi, mi doyloh wa.

¹² Mi lah mbée mi ñak bëeb, keeñ so' sos. Mi hereñce pesa' yii laha' mi a tígí míñ míí hom a yee míñ sée deef ílìy, deefa mi lah mbée mi ñak, loo so' may mbée mi yaab bëeb, ndah mi yoonte ri.

¹³ So' mi míñ pañ bëeb af doolaa on so' Yésú-Kiristaa ra.

¹⁴ Di filib fi baaha, d'on pagute yee ette bee bokuu ron a so' coono fi so' d'on habruute so' ra.

¹⁵ Don fi bëy Fílip, d'on yúhúté biti kola' mi Maseduwaan jamanaa anuu dal waarii Uni Neba ra, lahay ílì jañii habra'te so' sohle yi so' henay bëy ílì jañii ron.

¹⁶ Homa' mi Tesalonik ra, d'on kényrúté së' iña sohla' mi ra, te ri teyay waal yínë.

¹⁷ So' mi homay saam biti mi habruu dé' ! Mi ham af so' biti kay Koope baat d'on mal di iña pagiru so' d'on da.

¹⁸ Tígë homa' mi bee ra kep, mi lahte yee sohla' mi bëeb níi lukusse sah aya' Epaforodit kompe so' iña yero so' d'on da. Mi ñakay dara. Wa man sarahi heeñi baa neba'te Koope te ri tahte ri ra nen.

¹⁹ Koope fa na jaamiyoh mi te dara wooñeh ri ra ay ron on yee sohla' d'on bëeb, ñeya' wa Yésú-Kiristaa na.

²⁰ Koope laha ndam, d'i fi Boffi yen laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Takohi Pool a bëy Fíláp

²¹ Wëddí së' bëewë nonu Yéesú-Kiristaa na ra, wa fi bëewí Koope yi yah. Koy-yaayya funi wa homu dee ra na woduu don.

²² Bëewí Yéesú yë homu dee bëeb rë bal, níi luka' yee na légéyú faam buur ra, na woduu ron.

²³ Yéesú-Kiristaa Yíkée líhë rën mal !

Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Kolos ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool bëy ílí janji Kolos ra. Kolos nék, dí gin di ginna hom Aasi fa na wonuu Túrkí woteh ra. Wéerëy biti nék Pool pëyídté në. Epafaraas fa non bëewé bani wa na húmú ñéerúu légéy rë daa cëgíd janja daaha (1.7). Di fi Epafaraas, dí bëy Kolos (4.12). Pool hom kasaa, Epafaraas acce teebi ri biti lahte bëewí nanofuu bëy ílí janji Kolos na yéeddú wë yii bokaay Uni Nebi Yésú-Kiristaa, na dupinu wa baah yi wa. Wa húmú wonuu wa jaamiyoh malaaka, kaddee wa ñam ñamma aana a han hanna aana (2.16-21). Bi deef Pool húmú kasaa míneh pay bëy Kolos na, dí yeeltee waa bíní unni yeh.

Filib unna, dí símpé Koope paay, na an waa won biti Kiristaa daa paa' béeëb sun : malaaka ya neh, kélfe yí wë neh (1.15-16). Di wonte wa bal biti wa moytoh affi wa, wa ham Uni Neba liilu wa ra híin. Di wonte biti wa koluute pesadi kíildë húmú homuu wa ra, wa henute mbínéef has Kiristaa na (3.5-10). Di wonte wa biti bal Kiristaa daa af janja, janja hente faani te daa ri kélfi bëy ílí janja (2.19).

Di wonte wa :

- yii lenjke coono fa dey ri waarii Uni Neba ra (1.24-25),
- yii lenjke bëleb yaali na, a yaal bëlebi na (3.18-19),
- yii lenjke koy boffi a yaafi na, a baap koohi na (3.20-21),
- a yii lenjke ñaam kélfi në, a kélfe ñaami na (3.22 níi 4.1).

Bëyí fí janji téerii bee béeëb ay yúh biti bëyí fí non Kiristaa na hom laha' pes has.

Wodohi Pool bëy Kolos

1-2 Don fi bëewí Koope ya homu Kolos ra, dón fi koy-yaayyee ke so' pokuu Kiristaa na ra, so' mi Pool, daa mi na wodoh ron. So' mi apootari Yésú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha. Timoote koy-yaafi yen na wodoh ron bal. Baap-Koo líhë rën mal, on dón jaamma !

Yee dagid Pool bëy Kolos ra

3 Fun na símu Koope faraah, dí fi Boffi Yésú-Kiristaa Yíkíi yen, biti fun dagire ron

4 ndah fun keluute biti don gémúté Yésú-Kiristaa te dón fahuute bëewí Koope bëeb.

5 Gémë gémú ron Yésú-Kiristaa a faha'a fahuu ron bëewí Koope baa ra tikhë sun fi yee yaakaaru ron, Koope yefidte ron ri sun-Koo ra. Yee yaakaaru ron baa ra nék, dón yúhúu rí bee liiluu ron Uni Neba daa Kaaf ka ra.

6 Uni Nebi baa hasla'te éldúnë béeëb dühidté njiriñ, te ri man daa nen ginon dala'te bisa keluu ron ban fi mali Koope, dón yúhúté dee man mali baa kah-kah ra.

7 Epafaraas, koojee ke fun te bok a fun légéy baa ra daa yéedí dón baaha. Di súrgui Yésú-Kiristaa, bi pokohte díi na. Daa ri homid fun dón na

8 te ri wonte fun dee fahuu ron bëewí Koope ndah Ruuh-Peseñ ra.

9 Yii baa daa tah, keluu fun yii baa níi a dëh, fun dékúu dagiri ron te fun daguu biti Koope on dón, dón ñaañ níi tígí teem ñaañ, dón lah nuf níi tígí teem lah nuf, yi kola' Ruuh-Peseñ na, nda dón yúh níi lan yee faha' Koope ra.

10 Hen daa raa, dón pes pesada faha' ri ra, dón ñee yii neba' Yíkëe béeëb : dón dühidté njiriñ dón page yii hente wun béeëb, dón baatee yúh Koope dón saye.

11-12 Don ay bedduu di yii míñ díi hen béeëb a doolii ndami Koope níi dón míñ múñ, dón ham híin di iña béeëb. Hen daa raa, dón sím Baap-Koo a sos-keeñ, dí fa tah dón míñ non iñi wunna yefid dí bëewí filib níija ra.

13 Di dühidté yen ñúusë fúulté yen ya' Seytaane, kúdsté yen filib nguur ki Koy kee ke ri faha' ri níi faha' ra.

14 Di ñeya' Koy ki baa na tosse yen, baalte yen bakaaddi yen.

Kiristaa daa paa' bëewé béeëb sun

15 Koy ki baa daa netli dí fi Koope fa ow mëséy tikhë il ré.

Daa ri mëssí hen,

daa ri paa' iña saku ra béeëb sun.

16 Koope ñeya' díi na sakke iña béeëb, yee sun-Koo neh,

yee feey fa neh,
yee ow na tík wë íl rë neh,
yee ow míneh wëe tík íl rë neh,
nguurra neh,
yii íliffé ow neh,
mbínéeffé sun lahu sañ-sañ ra neh,
kélfé yí wë neh.
Koope ñeya' díi na sakke iña béeb,
te iña béeb homid dí.
¹⁷ Daa ri déeb iña béeb,
daa ri tah iña béeb cañ.
¹⁸ Daa ri afa, jañaa hente faana,
daa ri dalaana,
daa ri bée' d'ébpí koloh búudé te hulléy
ta' ra,
nda ri hen bée' këlléh béeb rë.
¹⁹ Neba' Koope neboo, yii hom díi na béeb
hompe Koohi na.
²⁰ Koope ñeya' ñif ma yúf Koohi sun fi
kurwaha ra,
yugusa'te hanndal ki bani iña sak díi ra
béeb :
yee sun-Koo neh,
yee feey fa neh,
jaamma lahte hanndal ki bani wa.

²¹ Don fi bëy Kolos, filoon, don húmu
wuluute Koope. Don húmu kaa'oh yi
Koope ndah níb bos a pagad' bos,

²² ndaa leegi Koope ñeya'te húlé húl
Koohi ra, díi fi Koy ka bo' fi faani ñee mok
ra, yugusa'te hanndal ki don a dí. Hen
daa raa, yiin nay ron cégirú fíi díi fi Koope
ra, deefa don hen bëewí ladute, don lëhíh
síkké, don lëhíh yii wonun sun fon. ²³ Baa
nék, wadti deefa don ham ngémë hín,
díi yípëh gíj filib fon, don banti wuloh
yaakaara gapuu filib Uni Neba keluu ron
ra. Uni Nebi baa waariyute éldúnë béeb
te so' mi Pool, mi waariya' ri.

Yee tah Pool koloh ra

²⁴ Tígë homa' mi bee ra nék, keeñ so'
sosse coono fa dey mi af don ra. Nagajek,
bo' fi faan so' deyce coono nda mi mitsid
yee tas coono fa dey Kiristaa ndah faanee
ke ri daa bëy ílí jañaa ra.

²⁵ So' mi homid jañaa ti di naha' so'
Koope panji nen bitih : mi waare ron Un
Koope níi mit sék.

²⁶ Uni baa daa yee húmu níb díi te ow
húmu yéeh rí rë. Di húmu maañcee rii

dap bëy jamanu yee filoon, ndaa leegi díi
teebpe ri bëewí.

²⁷ Di húmu faha' teebei wa biti yee
húmu níb díi te ow húmu yéeh rí baa
ra gaante gaani yúukké tin te ay njiriñ
bëewé yéwúd neh ra bëeb. Yii baaha
daa ri beh : Kiristaa ee filib fon, baa daa
teeba' biti don ay non ndami Koope.

²⁸ Fun fi yee nék, fun waariyu bëewé
bëeb Kiristaa fi baaha. Fun líkínúu ow
fi ow bëeb, fun yéedíd wë a nufa on fun
Koope ra bëeb, nda wa fa nonu Yésú-
Kiristaa na ra bëeb maan ngémë.

²⁹ Yii baa daa tah mi na légéy, mi na
panj bëeb a doolaa kola' Kiristaa na panj
yin gaan soo na ra.

2

¹ Don fi bëy Kolos, mi faha' biti don yúh
dee misika' légéyé në légéyíd mi dóni bëy
Lawodise a bëewí caakki kayyi mësúy sée
tík íl rë.

² Yaaha bëeb faha'i biti don lah doole,
don fahanta' hanndal kon ndín don hen
yínë, te don lah nuf níi lah. Hen daa raa,
don yúh yee húmu níb Koope te ow húmu
yéeh rí rë, don ham na híin ndín, Koope
líh rën mal. Yii baaha nék, daa Kiristaa a
faanañ fi,

³ díi fa ñaañ a lah nuf teem díi na, te
daa wa alal ma d'apoh díi na ra.

⁴ Don ot mi won yii baa nda ow ban ron
nofa' ndah neb búk.

⁵ Yúhi biti mi wulohte ron, ndaa keeñ
so' bëeb ee ron na te sosse tiléden a dee
gémúu ron Kiristaa, don habute na híin
dë.

Pesa' ti bëyí non Kiristaa na nen

⁶ Don tahuy biti Yésú-Kiristaa daa
Yíkíi ron woo ? Kon pésii biti don nonu
díi na,

⁷ don hen na gíj, peson maane saye,
ngémë yéeddú ron ra baatee híin, te don
sim Koope níi tígí teem sím.

⁸ Kélíi affon toñeh ow nofa' ron a won
neb, yi nuf ow kep daa na níb wë te kaah
ính waa na ra. Wa wonni kolaay Kiristaa
na, wa tíkëh sun baah ow a sun fi doole
ya éldúnë.

⁹ Ngénë síkírií wonni yah, ndah díi fi
Kiristaa fa ac hente ow ra, yii hom Koope
na bëeb ee díi na,

¹⁰ te don fi yah, don maanute kek ti Kiristaa nen, dī fa paa' bëeb sun da : mbínéeffe sun lahu sañ-sañ ra neh, kelfe yí wë neh.

¹¹ Nona nonu ron Kiristaa na ra tahte don lecuute lecohi henay lec bo' faan kut, don lecuu lecoha ya' ow pagay ri ra. Don lecuu lecoha kola' Kiristaa na, nís nufa na bek ron bakaad d'a.

¹² Nagajek, bëtsë bëtsú don da daa ri biti don héluté a Kiristaa don hacute a ri, don këlluté búudé bal a ri ndah gémé gémú ron doolaa këllé' rí Koope búudé rë.

¹³ Filoon, don húmú bëewí héluté illí Koope ndah tooññon a di biti don húmú lecuuy, ndaa leegi dī onte ron don nonute Kiristaa na, don nimilute don na pesu, dī baalte yen tooññi yen bëeb.

¹⁴ Filoon, yen húmú daanute ndah bakaadfi yen, ndaa dī bëbpe téerée húmú bíníyú bakaaddi yen da, daayce ri kurwaha a Kiristaa, baa lüssé dah.

¹⁵ Daaha, dī kéenidté nguur ki mbínéeffe sun lahu sañ-sañ ra a kelfe yí wë, néyidté wë fii bëewé bëeb, na fas wa ti bëewí habu ñaam nen, ndah ndama laha' Kiristaa ra.

¹⁶ Kon, ow banay ron heef di iña na ñamu ron mbée yee na hanu ron ra. Ow banay ron heef bal di tíkéyé tíkúy ron bissi Feetti gaanna a feedi púleéní ceyín fë a bisa na hílsúu yëwúsdë affon d'a.

¹⁷ Yaa bëeb húmú teeba' yee nay lahe ra ; te yee lah te daa kah-kah fa ra, dī Kiristaa.

¹⁸ Ngénë yédsí bëewé na hawsuu faanni wa cépíré affi wa te d'eefa laheh keeññi wa ra heef ron, wa fi yaa na jaamiyuu malaaka ya ra ! Wa lukuu foñko iña na olu wa filib heey da. Wa níbúu iña eldúnë kep, te nísbée kë wë yaa beka' wa gaan-gaanloh pétih.

¹⁹ Wa pokuy Kiristaa na, dī fa hen af janja, janja hente faani ra. Añcañ, Kiristaa daa mëgínë' bëy ilí janja bëeb wa henute yínë ti di mëgínë' pukki cérré faan ow bëeb henute yínë nen, na pesil wa, wa na ood na saañ ti di paga' ri Koope nen.

²⁰ Don héluté a Kiristaa don takuute a doole ya eldúnë rée kay, kon yi tah don

na pesuu ti bëewí lísúu non bëy eldúnë nen ? Yi tah don na tahu baah yi won biti

²¹ don banti ham yii man nañam ya' yon, don banti ñam yii man nañam, mbée don banti leb yii man nañam ?

²² Iñyaa bëeb won sun fi iñi yéjké biti bëewé woce waa na rek d'úmpé. Te baah yi yaaha ow kep daa sak wa, yéeddë'té wë.

²³ Iña poku wa yaa ra húmú habuu yii sampee ñaañ naam, ndah wa won sun fi di nay jaamiyee ow Koope, di nay cépíréee ow afi, a di nay rii hawsee faani. Ndaa fu olsoh níi olsoh raa, wa lahay njiriñ dalaa ndah wa míneh habra' ow níi bëe' ham afi fah pes-neb.

3

¹ Don këlluté búudé a Kiristaa raa kay, kon sëemí iñi ín sun-Koo fa hom Kiristaa, tookke hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi ra.

² Tíkí nuffon iñin sun-Koo don banti tik nuffon iñi feey fa,

³ ndah don ñeyute kúl kë a Kiristaa, te pesi hasa lahu ron a ri ra ín dapothe Koope na ra.

⁴ Kiristaa daa pesi baaha te yiin nay rii feeñiyee ra, don bal, don ay feeñiyoh a ri, don bok ndami.

Pesadi kíldë a pesadi hasa

⁵ Hëcí nuj don sod na yii hente iñi eldúnë don na, maanam yii tappe njaaliyoh bëeb a yii bosí manna d'ah, dohaan pétih, fah pes-neb a bos-il, ndah bos-il a yúlöh ala yínë kep.

⁶ Mani iñyaa daa na tah Koope kéenid neebi sun fi bëewé në néyih woni ra.

⁷ Don húmú pesuu daaha filoon na húmú ñéerúu ron a bëewé në néyih wonni yaa ra.

⁸ Leegi nék, súugíi iñyee bëeb : haayla' faan, yoob haaylooh, bos, sola' a wonad búgélém.

⁹ Ngénë wënëntíi won fel hanndal kon, ndah don koluute pesadi kíldë húmú homuu ron ra,

¹⁰ don henute mbínéef has. Koope daa on don dī, nda don baatti hen mbínéef has don saye don mannee a ri. Don ay lukee yúhë' Koope daaha.

¹¹ Kon leegi, lahlay biti yee yëwúd yee yëwúd neh, lahlay biti yee lecuute yee lecuuy, lahlay biti yee doha-ndéemmi yúunúuté yee yi yúunúuy, lahlay biti yee ñaam yee daa lahuu affi wa. Yee lah ra daa ri bitih ; Kiristaa daa béeb te daa ri bëewë në béeb.

¹² Koope tanisse ron nda ron non bëewí te ri faha'te ron raa kay, kon pésii naa'-keeñ a baah, d'on cépíd' affon, d'on sos, d'on mín mûñi.

¹³ Lah mûñélentíi hanndal kon ; ow lah yii misik d'i moroomi na raa, lah baala ri. Lah bëeléntíi hanndal kon ti di baala' ron Yíkée nen.

¹⁴ Di filib yaa béeb nék, lah fëhëntíi. Baa daa luk naa lah solo, te daa ri nay tahe d'on hen yínë d'on híin në gíj.

¹⁵ Jaammaa kola' Kiristaa na ra kúnsë keeññon bedda' níbbén, ndah Koope dëek rën pesa'i jaammii baaha hanndal kon, d'on hen yínë. Lah dékíi símí Koope faraah.

¹⁶ Un Kiristaa dékë don na a maanaa laha' ri ra béeb : d'on yéeddentë', don líkinéntë' hanndal kon a nufa lahuu ron ra béeb, d'on yeek Koope. Béyí keeññon béeb d'on sím rí, d'on yeekid' d'i yeekaa yi ay kañuu Koope yi míñ wëe hen béeb, a yeekaa yi kola' Ruuh-Peseñ na.

¹⁷ Yii pañ d'on béeb, yaha yii ay wonu wono mbée yii ay pagu pago béeb, pëgíi rí tii Yéesú-Yíkée, d'on ñeya' dii na d'on sím Baap-Koo.

Di wadti pesuun bëewí Kiristaa hanndal ki wa

¹⁸ Don fi belebba, lah ëní yaallon cér ! Baa daa wad d'on fa nonu Yíkée në rë.

¹⁹ Don fi yaalla, fëhíi belebbon, d'on banti haayloh sun fi wa !

²⁰ Don fi koyya, lah ñeyí woni baappon a yaayyon di yii míñ dii hen béeb ! Baa daa yee faha' Yíkée rë.

²¹ Don fi baappa, ngënë mëklí koyyon toñeh affi wa ay kúnée !

²² Don fi ñaamma, lah ñeyí woni këlfë yée kë ron feey fi beh di yii míñ dii hen béeb ! Ngënë pëgíi rí illí wë kut d'on saame biti wa laas ron, pëgíi

rí a keeñi lante ndah neeha neehu ron Yíkée rë.

²³ Légéyí míñ d'on yero béeb, lah bëyí keeññon d'on pañ d'i ti biti d'on légéyírú Yíkée nen, ndaa biti d'on légéyírú ow neh.

²⁴ Don yúhúté biti Yíkée ay ron waaf, d'on liil iñi wunna yefid' d'i bëewí rë. Kélfíi kah-kah fa d'on na légéyírú rí rë, daa Kiristaa.

²⁵ Bëyí pañ bos nék, ay ot a ílí ndah Koope téydë' bëewë béeb tígë yínë.

4

¹ Don fa ñaamma homu ya' yon d'a, lah kúri wë kúri júbpé te tikéhté waal, d'on nérsëh biti d'on bal, d'on lahute Kélfé ín sun-Koo.

Iña líkín Pool bëy Kolos ra

² Lah dékíi d'an Koope faraah te d'on yahti rii d'an raa, tikí nuffon yee na pagu ron ra te d'on sím d'i.

³ Lah dëgírí fun bal nda Koope kúnsíd fun waali nay fun waariyee Uni, fun waare yee húmu níb d'i te ow húmu yéeh rí te lej Kiristaa na ra. Te waarii baa daa tah mi téyú kasu d'eh.

⁴ Kon, dëgírí së' nda mi míñ waare yii baaha níi lan affi bëewë, ti di wara' mi ri pañ nen.

⁵ Lah yúhí dee nay ron pesee a bëewë gémuý Kiristaa ra. Wahtii lahuun d'on ilí paguun d'on d'i béeb, lah séedéyírí Yéesú-Kiristaa di wonadson a pagadson.

⁶ Lah wëníi a woni nebpe te lahte miraa nda d'on yúh dee nay ron lofee bëyí meel d'on yin béeb.

⁷ Koy-yaafi yen Tísík, bee fahuu yen níí faha', yenyi boku légéyírí Yíkée te pokohte na ra, ay ron won yii homa' mi béeb.

⁸ Daa mi pañ d'i pëtih mi yeñce ri d'on na nda ri teeë d'on yee homuu fun d'a, d'i yéellid' keeññon.

⁹ Bani koy-yaafi yen Onesime[†] fa pokoh Kiristaa na ra, bee faha' mi níí faha' te ri koy ki ginon d'a, daa ñéerúu. Wa ay ron won iñä lah dee ra béeb.

¹⁰ Aristarka fa téyú kasaa a so' ra, na wodoh ron bani Marka, koy-yaafi Barnabaas. Marka ac d'on na raa nék, lah téertiyíi rí wun ti di húmu wonuu ri nen.

[†] 4:9 4.9 Saame Filemoo * 4:11 4.11 Yéesú fë na wonuu dee ra d'i Yéesú-Kiristaa neh.

¹¹ Yéesú* fë në wonuu Yústús dë na wodoh ron bal. Tígë hom mi bee ra, wa fi éeyë yí yaa kut di koy-yaayya filib ngémë henu yëwúd dë, daa boku a so', fun na légéyírú Nguur ki Koope. Wa soslute keeñ so'.

¹² Epafaraas fa koy ki ginon dsa bal, na wodoh ron. Di fi súrgée ké Yéesú-Kiristaa bah, na koleeh dagiri ron, te dí hom núhë' rí keeñi nda dón baatti ham híin, dón maan ngémë te dón canj panj yii faha' Koope di yii míin díi hen béeß.

¹³ Mi míin díi seedeyid biti díi dékë' mok faraah dóni bëy Lawodise na, a bëy Hiyerapolis na.

¹⁴ Lúkkë payoha, díi fi kooji yen, bani Demaas na woduu ron.

¹⁵ Lah wëddí së' koy-yaayya filib ngémë homu Lawodise ra, dón wodiid so' Nimfaa a bëy ílí janja na daguu Koope faami ra.

¹⁶ Unni yee nék, lah jënjíyí wë, dón woc raa, dón kom wa bëy ílí janji Lawodise, wa bal wa janji wa. Don bal, lah jënjíyí unna nay dúhée Lawodise, bíní mí wë ré.

¹⁷ Lah wëní Arkipe biti díi yeru légéyí ay légéyírú Yíkëe. Kon, lah ri paga ri níi lús koket.

¹⁸ Wodohi beh, so' mi Pool daa mi bíní rí a ya' so'.

Ngënë hëlí biti mee kasu !

Koope líhë rën mal !

Téerëe débpí bíníyú unna won Pool bëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa bíní bëy ílí janji Tesalonik unni yeh. Tesalonik nék, dí húmú gin gaan, bi hom hëbís muluñ te lom a yaay húmú tilté né lool, haanoh ala ñéerë' a pagad bos húmú caakke na bal. Aya' Pool daaha ra, dí cégídté goomal bëewí gémúté Yésú daaha, ndaa dí maañay na ndah lahte yëwúdfí hatlute ri, dí kolohte saañce Bere (Saame Tílédí apootarra 17.1-10).

Hompe níi filoon fe, dí hom Korente, Timoote fa bani na ñéerúu légéy rë dee effe ri daaha léhínté rí yee beya' ri Tesalonik ra (3.6). Unna léhínú Pool ra sosil keeña soslo níi dí yampe na bíní unni yeh, kéyrë'té wë bëy Tesalonik, na sím Koope di dee na yeeluu bëewë hatni baaha bëy Tesalonik, bee lofuu wa pesad ra (1.7-10). Di nérséhté légéyé húmú légéy rí filib fi wa ra, na won dee faha' ri waa olaat ra. Di gíníkké wë di yee na húmú halaatu wa sun fi kolohi ow búudé rë.

Di wonte wa :

- yii lenke dee gémúu wë rë (1.2-10),
- yii lenke tílédí di Tesalonik (2.1-12),
- yii lenke tílédë faha' Koope ra (4.1-12),
- a yii lenke nimili Yíkëe (4.13 nü 5.11).

Bëyí fí janji téeríi bee bëeb ay ot biti iña filib míñ yún bëewë lahu nuf ana di yii lenke díuméení pesa ra. Di ay yúh biti bal bëewë gémú Kiristaa na ra nonu bëy niiña, wa ham híin biti fayu raa, wani Yésú nay home. Baa daa lukki lah solo !

Wodohi Pool bëy Tesalonik

¹ Don fi bëy ílí janji Tesalonik fa nonu bëewí Baap-Koo a Yésú-Kiristaa Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote, fun na woduu ron. Koope líhë rën mal, on don jaamma.

Dee gémúu bëy Tesalonik Yésú në rë

² Fun na símú Koope faraah ndah don bëeb, fun mësúy don hal filib díanji fun.

³ Nuffi fun na koleeh dón na biti fun home díanji Koo, dí fi Boffi yen, di iña na pagu ron ndah gémë gémú ron Yésú-Kiristaa Yíkëe rë, a pagad dón ndah faha' fahuu ron ri ra, a yaakaara dékúu rën lah díi na ra.

⁴ Koy-yaayyi yee Koope faha'te ron yee ra, fun yúhúté biti daa ri tanis dón,

⁵ ndah na waariyu fun dón Uni Neba ra, húmú teyay won doj, ndaa húmú ñéerë' a doole, a Ruuh-Peseñ, a ngémí híinté. Don olute dee húmú homuu fun dón na, komi ron yee wunte dón na ra maan ?

⁶ Te dón, dón ñeyute kotti fun a kotti Yíkëe bee tahuu ron Una ra. Tahuu ron ri ra nék, dón deyute coono ndaa Ruuh-Peseñ tahte keeññon sosse.

⁷ Daaha, bëewë gémú te dékú Maseduwaan a Akaay ra bëeb yeeluu dón na.

⁸ Af dón tahte unni Yíkëe teyay Maseduwaan a Akaay doj, ndaa hasla'te gina bëeb ndah gémë gémú dón Koope ra hente léyëñ. Kon miteh fun wonle yin na.

⁹ Bëewë gonluu sun fi dee habuu dón fun ayuu fun dón na ra. Wa na wonu bal sun fi dee súugúu dón yúullë dón yíssúuté Koope na, jaamiyohi dí fa na peste daa kaaf ka ra

¹⁰ a sehaalohi kola'i Koohi Yésú sun cép feey ra. Di fi Yésú fa dí kélid dí búudé rë, sémlé'té yen níi yen ay múc neebi Koope yiin bis-këem.

2

Tílédí Pool di Tesalonik

¹ Koy-yaayyi yeh, don yúhrúté affon biti sah aya húmú ayu fun ginon da pëtih neh.

² Don yúhúté biti bal, balaa baaha fun maluute sol te fun ñeyute mok di Filíp. Ayuu fun ginon da bal, fun maluute tolol tolol caak daaha, ndaa Koope habra'te fun níi fun waariyute ron Uni Neba te fun neehuy na dara.

³ Te na waariyu fun da bëeb, fun tíkúy wonni fun sun fi yee lahay, fun tíbúy né nuf bos, te fun saamuy na nofa' ow.

⁴ Fun kay, fun waariyuu Uni Neba dee faha' ri Koope ra. Di otte biti fun míñú rí, daa tah dí déjéen fun dí. Fun saamuy yee

neba' ow, fun saamu yii neba' Koope, di fa na olsoh níbbí fun ra.

⁵ Don yúhúté biti fun mësúy jay ow, te fun mësúy ñeya' wonni fun fun saame yin ow na. Koope yúhté baaha !

⁶ Fun saamuy kañ ow na : don na neh te ow kay na neh ;

⁷ te añcañ, fun mínu ron cagoh koon d'on pañ yee fahuu fun d'a ndah fun apootarriKiristaa, ndaa fun paguy ri ! Fun kay, fun sosu soso filib fon ti belii na tooppitoh koyyi nen.

⁸ Pokoha pokuu fun d'on na ra tahte fun húmú teuy waarii ron Uni Nebi Koope kep, fun bokute a d'on pes, ndah fun fahuute ron níi faha'.

⁹ Koy-yaayyi yeh, d'on nérsúuté dee húmú mokuu fun níi mok da maan ? Fun húmú légéyúu yii ñamun fun légéyée na' a elek, kaa' fun mokil ow yínë sah d'on na, na húmú waariyu fun d'on Uni Nebi Koope ra.

¹⁰ Don mínu fun d'ii seedeyid, te Koope mínu fun d'ii seedeyid bal biti dee tilúu fun a d'on fa gému rë lante, júbpé te tikiéhte waal.

¹¹ Don yúhúté biti dee tilúu fun a ow fi ow d'on na ra béeb, man hanndal baap a koyyi nen :

¹² fun líkinúté ron te fun onute ron doole, fun caguute d'on nda d'on pes pesada neba' Koope, di fa na dëek d'on, d'on non Nguur ki a ndami ra.

¹³ Yee tah fun ay dékée sími Koope ra biti bal : liiluu ron Un Koope fa komu fun d'on d'a, d'on habute ri, te d'on habuu ri ti di na habuu un ow kese nen. Don habuu ri biti di Un Koope, te ri Un Koope kaah. Una ee pañ yii wunte d'on fa gému Yéesú në rë.

¹⁴ Koy-yaayyi yeh, d'on ñeyute kotti bëy ilí janii Yúdee yë gému Koope te nonu Yéesú-Kiristaa na ra ndah di mokluu wa yëwúddë, bëy ginon mokluu ron daaha bal.

¹⁵ Wa fi yëwúddë hawute yonente ya húl, hawute Yéesú-Yíkée, moklute fun níi mokil. Wa nebuuy Koope, fahiruy ow yin wun,

¹⁶ kadduute fun waarii heetti kayya Una mína tah wa múc d'ë. Wa homute na

baatuu bakaad rek na suu níi bakaaddi wa mitte, neebi Koope keente sun fi wa.

Faha'i Pool nimil oli bëy Tesalonik

¹⁷ Koy-yaayyi yeh, fun nék fun húmú koluute d'on na fun suute, ndaa fun sayuy faraah. Fun húmú lahuy fehey saañi fun, ndaa keeññi fun húmú kolaay d'on na. Fun húmú kosuuy biti fun ay ron tikil il, tahte lahay yii paguy fun nda yii baa mína lah !

¹⁸ Fun húmú habute biti nagajek fun ay nimil ginon, te so' mi Pool mi étidté ri i waal, ndaa Seytaane daa na yah waali fun.

¹⁹ Kon henay d'on moos, heneh ow kay ! Don daa yaakaari fun, d'on daa sësdú keeññi fun te d'on daa baanii ndama nay teebee biti fun bagute níi fun damoh fii Yéesú-Yíkée yiin nay rii aye ra.

²⁰ Wa don kay ! Don daa ndami fun, te d'on daa sësdú keeññi fun.

3

¹ Sehuu fun níi fun mínlíh rë, fun olute biti yee gén d'ë daa ri biti funi affi fun tas Aten ndín,

² fun yeñ koy-yaafi fun Timoote d'on na. Di fi baa funi daa boku fun na légéyú a Koope, waarii Uni NebiKiristaa. Fun húmú yeju ri d'on na oni ron doole, nda d'on baatti híinndëh d'on ham ngémë,

³ ow di d'on na banti yedföh ndah mokla na moklu d'on da. Don yúhrúté affon biti sah yaa béeb non iña waayid yen Koope ra.

⁴ Nagajek, húmú homuu fun d'on na ra, fun húmú wonute d'on biti yen ay moklu, te d'on yúhúté biti daa ri yee lah woteh bee ra.

⁵ Yee baa daa tah seha' mi níi mi mínléh rë, mi yeñce Timoote d'on na kénséhi tígë teem ngémën d'ë. Mi húmú sidië' biti Seytaane fiir rën, iña légéyú fun d'on na ra béeb sooy teem daaha.

⁶ Kola' Timoote ginon nimilte fun na ra, kompe fun unni neþpe keloh di yii lenke ngémën a dee fahuu d'on ow ra. Di wonte fun biti bal nuffon húmú homa' fun na faraah níi d'on ñamaasee, te d'on húmú sesuute oli fun ti di sesuu fun olaadi ron nen.

⁷ Don fi koy-yaayyi yi yeh, yii baa tahte homuu fun filib súfúñ fi fun a filib coono fi fun béeb dë, fun baatuutee lah doole ndah ngémén.

⁸ Fun léeysírúté keeñ leegi hém daa ron habu hín Yíkée në.

⁹ Fun ay símée Koope dí níi mit ? Don tahute keeñni fun sosse níi sos fíyí !

¹⁰ Fun dékúu d'fanji na' a elek, nda fun míin don tíkëet íl ngëey níi fun mitsid yee tasa' ngémén dë.

¹¹ Démíin Koope, dí fi Boffi yen, a Yéesú Yíkii yen parid fun waala yulid ginon da !

¹² Yíkée ona ron, don baatee fahanta' hanndal kon níi tígí teem fahanta', a hanndal ki doni bëewë béeb ti di fahuu fun don nen.

¹³ Hen d'aaha raa, Yíkée ay ron on doole níi yiin nay aye Yéesú Yíkii yen, ñéerë' a bëewí béeb rë, don lan ces níi don lëhíh yii wonun sun fon, don caga' wun ffi Koope, dí fi Boffi yen.

4

Tiléde faha' Koope ra

¹ Leegi nék koy-yaayyi yeh, fun teebute ron dee waruu ron pesa' níi don neba' Koope ra, te fun yúhúté biti don pesuu daaha níi a deh. Kon fun na líkínú ron te na dagu ron di tii Yéesú-Yíkée biti don baatti ham hín,

² ndée, don yúhúté túuyë' yé teebu fun don ra, te wa dúhë' Yéesú-Yíkée në.

³ Koope faha' biti don lan, te lani baa daa ri bitih : don moytoh pañ yii tappe njaaliyah béeb,

⁴ ow fi ow don na béeb ham afi sútérél faani, ñéerë' a lan*,

⁵ fah-beleb ban d'ii kúrëeléh ti bëewë nénih bëewí Koope ra nen, wa fa yíih Koope ra.

⁶ Ow banay tooñ moroomi filib yee wonu baa ra ndín leb yii daa ri laha' ri. Fun húmu wonute don biti Yíkée ay keen sun fi bëyí pañ mani pagaddi yah.

⁷ Koope déekëy yen pañ yin bos, dí túuy yen lan.

* **4:4 4.4** ow fi ow don na béeb ham afi sútérél faani, ñéerë' a lan : Lahte bëewí habuu ri deh : *ow fi ow don na béeb koloh saam beleb raa, lah ñeyaa ri waal.*

⁸ Kon bëyí faaliyaay yee wonu baa ra, deef di faaliyaay won ow neh, dí faaliyaay Koope fa on don Ruuh-Peseñ d'a.

⁹ Yii lenke fahanta' hanndal kon, miteh ow won don yin na, Koope yëedísté don baaha níi wocce.

¹⁰ Daa ri yee teebu don koy-yaayya Maseduwaan béeb dë, ndaa kaa'eeh fun won don biti don baat ya' yon,

¹¹ don pañ béeb don pesa' jaamma, ow fi ow don na béeb tooppitoh iñi afi, don yuloh légéy don kúd affon, ti di húmu wonuu fun don di nen.

¹² Hen d'aaha raa, bëewë gémúy rë ii ron yap te don ii seh dara ow na.

Yiin nay nimile Yíkée rë

¹³ Koy-yaayyi yeh, fun fahuu biti don yúh yee homuu bëewë húluu a ngémí wë Kiristaa na ra, don banti tík misiga keeññon níi lukus ti bëewí kayya lahuy yaakaar ra nen.

¹⁴ Yen gémú biti neh Yéesú húlté te ri kolohte búudé ë ? Ti d'aaha nen, yen gémúté biti bal Koope ay kélid bëewë húluu a ngémí wë Yéesú në rë.

¹⁵ Cée fun bílid don yee won Yíkée rë : bëewë nay lísée pes yen na níi a baaha ra, wa fa nay maasee nimili Yíkée rë, wa ii këllëh bëewë húlu rë.

¹⁶ Yiin fin fa, wa ay keloh uni dinke, un kélfe malaaka a un kúlúb ki Koope til, dí fi Yíkée kola' sun cépé. Bín fë rée, bëewë húluu a ngémí wë Kiristaa na ra nay débée koloh,

¹⁷ bëewë nay lísée pes níi a baaha ra, anti béyrú wa ñéerë' a wa filib nérrë, wa tee'ee a Yíkée sun. Hen daa raa, yen fa gémú d'ii na ra béeb yen hom a dí faw.

¹⁸ Kon, lah énentii doole a unni yah.

5

Nimili Yíkée sehuun a teey

¹ Koy-yaayyi yeh, di yee lenke wahtaa a jamanaa nay nimile Yíkée rë nék, miteh fun won don yin na,

² ndah don yúhrúté affon biti yiin nay nimile Yíkée rë ay beettiya' ti lohoh elek nen.

³ Tígë nay habee bëewë biti homuute jaamma, lahuy dara yii sídúun wë rë, gina ay yípée bëp affi wa daaha, ti di na yíppí haba' loo bëeb nen. Ow ii naa míñ fús.

⁴ Ndaa don fi koy-yaayyi yeh, bi homuy don ñúusë, bisi baa ii ron beetti ti di na beettiya' lohoh nen.

⁵ Nagajek don bëeb, don nonu bëy niiña, don tílúu na'. Yen nénih bëy elga, bëy ñúusë.

⁶ Kon, yen banuy nee' ti di na nee'uu bëewí kayya nen ; yen yeelun yen teey.

⁷ Bëewë në nee'u ra nee'uu elek, yee na maniyu ra maniyuu elek,

⁸ ndaa yen fa na tílú na' ra, yen warun teey teeyo. Yen habun ngémë, yen faha' ow wa hen búub túl yen na, yen haba' yaakaari mújë baane haa'aa yen na.

⁹ Ndée nagajek, Koope cagay biti dí ay kéeníd neebi sun fi yen, dí cañ biti yen haal mújë nay onee Yéesú-Kiristaa Yíkëe rë.

¹⁰ Kiristaa húlidsté yen. Daaha, bisa nay rii nimile ra deefa yen pesun peso mbée yen húlún húlë bëeb, yen ay pes a dí.

¹¹ Kon bëetí onanta' doole, don tojanta' filib ngémë ti di na pagantuu don dí nen.

Iña míllúu wëe túuy dë

¹² Koy-yaayyi yeh, leegi fun fahuu biti bëewë homu filib fon na moku, Yíkëe nah wa níidí don a líkíní don ra, don yed wa cérr.

¹³ Hëbí wë, don faha' wa níí faha' ndah légéyí wë. Pésii jaamma filib fon.

¹⁴ Koy-yaayyi yeh, fun ee ron wonu ra ee : líkíní dëpësídë, don ben bëewë neehu ra, don habra' bëewë gooyu ra, don mújíd bëewë bëeb.

¹⁵ Mëytíi yilléntë' bos filib fon ; sëemí wuna faraah hanndal kon a hanndal ki doni bëewë bëeb.

¹⁶ Pésii sos-keeñ faraah,

¹⁷ don dékë' dñan.

¹⁸ Yii míñ don homa' bëeb don sím Koope. Baa daa yee faha' ri pesi don fa nonu Yéesú-Kiristaa na ra.

¹⁹ Ngënë kée'íi pagadfi Ruuh-Pesenj,

²⁰ ngënë hégíi unna léhínú kola' Koope na ra.

²¹ Kénsii wë bëeb, don ham yee wun da ;

²² yii hente bos bëeb don moytoh ri.

²³ Di fi Koope fa na ona' jaamma ra ladla don ces ; dí níirë níbbën, níid keeññon a faannon bëeb níí ow laheh yii wona ri ron, yiin nay nimile Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen dä.

²⁴ Koope fa dëek don da, yii won dí bëeb dí pañ ri, te ri ay ron rii pagiree däaha.

²⁵ Koy-yaayyi yeh, lah dëgírí fun bal.

²⁶ Lah wëddí fun koy-yaayya bëeb níí wodoh*.

²⁷ Mee ron rii won ra ee di tii Yíkëe, lah léhíní wë bëeb unni yah.

²⁸ Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhë rën mal !

* ^{5:26 5.26} Di baa hi bëewí yaaha, wa yahti wodoh bëewë mboko yi wa mbée bëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téeríi ana fa bíníyú unni kayya won Pool bëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa bíní bëy ílí janji Tesalonik unni yeh. Filib unna, dí débpí gérém Yíkée di gémë gémú bëy Tesalonik ra (1.3), dí dagidte wa, wa ham légéyé nahu wa ra. Fu ot Pool bíní wë unni yeh, nísí níbbë na yah janji Tesalonik ra. Woni ban fi nimili Kiristaa daa baatti kúd wona filib Tesalonik, ndah lahte bëewí wonuu biti nagajek bisi baa lahte níi gétté. Lahte yi wonu tih bisi baa lahay doom ndaa lebohte. Yaa aa na waa na kaa'uute légéy, ñamuu ya' yi bëewí kayya.

Di wonte wa :

- yii lenke ayi Yíkée yiin bis-këem (1.3-10),
- yii lenke yee nay këllée Yéesú rë (2.1-12),
- yii lenke hínnndëh, ñee waali Koope (2.13-17),
- a yii lenke dee laha' légéy solo ow na ra (3.6-15).

Bëyí fí janji téeríi bee bëeb ay ot biti légéy daa wun ow na, bëe' banti sehaa iñi bëeb ya' ow, dí sehaalee nimili Yíkée.

Wodohi Pool bëy Tesalonik

¹ Don fi bëy ílí janji Tesalonik fa nonu bëewí Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkée rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote fun na woduun ron.

² Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkée líhún ron mal, on don jaamma !

Ayi Yíkée yiin bis-këem

³ Koy-yaayyi yeh, fun mính banti dékë' símí Koope ndah don. Fun warutee ri sím ndah ngémën baatohte caak, te fahanta'a hom hanndal kon da baatoh baatoo na saañ.

⁴ Yii baa daa tah ílí janji pay fun bëeb, fun sawoor won bëewé filib yii lenke don na, ndah filib mokla na moklu don da a súfúñ fén bëeb, don habute ngémën hín.

⁵ Baa daa nay teebee biti aattiya'i Koope tikë' waal, nda don habuu bëewí Nguur

ki Koope wadte wa, nguur ka tah don na súfúñ rë.

⁶ Koope, dí fa júb dë ay mokil bëewé moklu don da ti di mokluu wa don nen, te nagajek baa daa kaah.

⁷ Di ay hílsíd don fa na súfúñ rë, hílsíd fun na bal. Yiin nay feeñiyee Yéesú-Yíkée sun-Koo, ñeerë' a doolii malaaka yi ra, iñyaa ay lahee na.

⁸ Di ay ayee filib njaar kíi, keen sun fi bëewé kaa'uu yúhí Koope, te kaa'uute ñeyi Uni Nebi Yéesú-Yíkée rë.

⁹ Daana nay keene sun fi wa ra ay dékée sankii wa, wa wulliru tígí eta' Yíkée, wulliru tígí eta' ndami gaani.

¹⁰ Yii baa ay lahe yiin nay nimile Yíkée rë. Yiin fi baaha, bëewé nonu díi na te gémúté díi na ra bëeb bëyíd díi, dí neba' wa yeel. Don fi yaa don ay none bëewí yaaha na, ndah don gémúté unna komu fun don da.

¹¹ Yii baa daa tah fun na dagiru ron faraah. Fun daguu Koope biti díi on don, don yeeliyoh pesa dëek díi don da. Fun dagu biti di doolii, dí habra' ron don pañ yee fahuu don pañ di yin wun da bëeb, te ri habra' ron yee na pagu don filib ngémën dë.

¹² Daaha, don baatti bëyíd tii Yéesú Yíkíi yen, dí bëyíd don fi yaa bal. Yaa ay kolee mala nay onee Koope fi yen a Yéesú-Kiristaa Yíkée rë.

2

Yee nay këllée Yéesú rë

¹ Koy-yaayyi yeh, di yii lenke nimili Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen a négiré'í yen fíyí, fun dagu don na yin yínë :

² affon banay gaawti kúnëh te ngënë tití biti ow won don biti wahtii nimili Yíkée lahte. Wuti ow won don biti di léhín unni kola' Koope na, mbée don keloh ri bëewé na waariyu Unni Koope ra, mbée bíníyún bíníyé wonu biti kola' fun na, ngënë gémi.

³ Di míñ díi man bëeb, ow banay don nofa' yínë sah. Balaa bisa nay nimile Yíkée baa ra, ow caak ay tikë' Koope af paay, bëe' na ñeyeh woni Koope ra, bee nay sanküye ra teekiroh.

⁴ Bëyí baa ay bëyíd afi kadda' bëewë haanoh ala a yii na haanuu wa merees béeb. Ay pay níi dí haal Faam fi gaani Koope took, dí won biti daa ri Koope.

⁵ Don nérsúuy biti mi húmú wonte ron baaha homa' mi leeloon ra a ?

⁶ Don yúhú yee ham bëyí baa tígë homa' ri bee ra, te yii baa tahte wahtii ay lahe laho dí anti dúh.

⁷ Doolaa dapoh bëewë në ñeyíh woni Koope ra ee teekiroh ra haat ; dí ay lukee teekiroh biti nék bëe' lis díi ham da këllú tígí daaha.

⁸ Bëyí baa këllú tígë rëe, dí fi bëe' na ñeyeh woni Koope ra ay teekiroh, te Yéesú-Yíkée ay rii sañku a ngilaaw mi bùkí, hap ri húl a niiña nay rii ñéerée biti dí nimil ra.

⁹ Di fi bëyí baaha, doolii Seytaane nay rii yeje dí ac, dí pañ kawtéef gaan, kimtaan a iñi éemílë'té béeb, yi ay nofee bëewë.

¹⁰ Di ay pañ pagad bos béeb nofa'i bëewë në suu sañkuye ra. Wa ay sañku ndah wa tahuy kúnsí keeññi wa kaaf ka wad waa sëmlë' koon da.

¹¹ Yii baa daa tah Koope yeñ wa yii ay waa múuyíd, wa gémé fel.

¹² Daaha, bëewë gémuy kaaf ka ra béeb, te oluu neb pagad bos da, Koope ay keen sun fi wa.

Hínndéh, ñee waali Koope

¹³ Koy-yaayyi yeh, fun nék fun mính banti dékë' simí Koope ndah dón, dón fa Yíkée faha' dón da ndah Koope daa tanis dón dalaana, nda dón mún. Di ñeya' Ruuha ladil dón ra, a gémë gémú dón kaaf ka ra, dí múcëlté ron.

¹⁴ Koope ñeya' Uni Neba waariyu fun dón da dëekké dón yii baaha nda dón mit na ndami Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen.

¹⁵ Koy-yaayyi yeh, kon híinndíi te dón ham iña yéeddú fun dón da : yee wonu fun mbée yee bíniyú fun da béeb.

¹⁶ Koo Boffi yen faha'te yen, onte yen mal níi yen lahute míni múní na dúmeh a yaakaari nebpe. Démíin dí fi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen a Koo Boffi yen

¹⁷ on dón doole, on dón keeñi paguun don yin wun faraah : yaha yii ay pagu pago mbée yii ay wonu wono béeb.

3

Naha'i Pool dagid

¹ Leegi nék koy-yaayyi yeh, dëgíri fun nda unni Yíkée yíppí líwëlsé' gina te wa lah ndam ti di man wa dón na nen.

² Dëgíri fun Koope nda ri sëmlë' fun bëewë bosu níi bos ra na, ndah bëewë béeb neh daa gémú iña na wonu fun ra.

³ Te añcañ Yíkée daa mit gém. Di ay ron on doole, níid dën níi Seytaane ii ron leboh.

⁴ Yíkée onte fun níi fun lekuute ron : fun olute biti dón ee pagu iña wonu fun dón da, te dón ay lúsdée daaha.

⁵ Yíkée ona ron keeñi fahuun dón Koope, on dón dón mún ti dí fi Kiristaa nen.

Dee laha' légéy solo ow na ra

⁶ Koy-yaayyi yeh, lahte bëewí dapasute filib fi yen, na ñeyíh iña yéeddú fun wa ra. Fun na nahu ron di tii Yéesú-Kiristaa Yíkée, dón wuloh wa.

⁷ Don yúhrúté affon dee wadti ñeyuun kotti fun da. Homuu fun ginon da fun mësúy tídëh.

⁸ Fun yéekuy ow ñam. Fun húmú légéyúu yii ñamun fun légéyée na' a elek, kaa' fun mokil ow yínë sah dón na.

⁹ Fun paguuy ri biti dón waruy fun pagid yin pagiro, ndaa fun fahuu biti dón ñee kotti yaaha,

¹⁰ ndah húmú homuu fun gin dón da, fun wonute ron biti bëyí kaa' légéy waray ñam.

¹¹ Fun nék, fun keluute biti lahte bëewí awu dón na pesuu tídëh, në pégih yin gét ñee haal yii waal fi wa íníh në.

¹² Di tii Yéesú-Kiristaa Yíkée, fun túuyú bëewí yaa fun na caguu wa bitih, wa koloh affi wa yuloh légéy nda wa kúd affi wa.

¹³ Don fi koy-yaayyi so' nék, lah hëbí híin dón dékë' pañ yin wun.

¹⁴ Hena biti lahte bëyí kaa' ñee unna bíniyú fun yee ra raa, lah wëni rí sun, dón ban díi leboh nda ri sopoh ndín, koloh afi.

¹⁵ Di filib yaa béeb nék, ngënë hëbíi rí kaa'hon, lah hëbíi rí koy-yaafon, dón líkín dí.

Danya téy unna ra

¹⁶ Démiin Yíkëe fë në ona' jaamma ra on don jaamma faraah, a yii mín don homa'. Yíkëe ñéerëe a dñon bëeb.

¹⁷ So' mi Pool daa mi bíní unna míllë' yee ra*. Mi yahti téy unni so' raa, mi henä' dëh : so' mi Pool daa mi na bíní a ya' so'. Hen daa raa, bëewë ay yúhsë' bíniyí së'.

¹⁸ Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhë rën bëeb mal !

---

* **3:17 3.17** Bín fë, ow daa na húmú bíniyíd Pool. Unna yahti téyú rëe, Pool a faanañ fi daa na bíní a ya'i nda bëewë yúhsë' unna bíní rí rë bëeb.

Téerëe débpí bíniyú unna won Pool Timoote ra Kúnsée

Pool bíniyé'té Timoote waal ana. Yee daa unna déb dí ríi bíní rë. Na bíní rí Pool unni yee ra seef dí fi Timoote ín Efes. Tii Timoote nék caakutee capu filib Téerëe bíniyúu tílédí apootarra ra a unna bíní Pool ra.

Di fi Timoote, yaafa húmú yëwúdí haalte ngémë, boffa húmú gerek. Pool na yeedíd dí, haba'te ri koy kah-kah díi na, bani Pool na ñéerúu waarii Uni Neba (Saame Tílédí apootarra 16.1-3).

Tígí húmú kelaa Pool gini fí yúhté biti ngémí bëy ílí janja hompe éyléh bëeb, mbée tígí dí húmú faha' yúh yee homuu bëy ílí janji baaha ra, dí hoñci wola' Timoote. Di húmú wolte ri bëy Tesalonik na (Saame 1 Tesalonik 3.2-3) ; wolte ri bëy Korente na (Saame 1 Korente 4.17) ; wolte ri bëy Efes na.

Wola' ri ri bëy Efes na ra, dí húmú nah ri habra'i wa nda wa ham ngémí wë hiin, ndah húmú laha' bëewí në yeeddúu iñi bokaay a ngémë, na múuydú wë (1.3-7).

Unna déb yee ra, Pool líkinté dí fi Timoote a faanaq fi, wonte ri iña wad díi líkín bëy illí janji ya ra bal.

Di wonte wa :

- yii lejke di wad waa fahantuun hanndal ki wa (1.5),
- yii lejke líkíní Timoote bëy ílí janjaa (1.18-19 ; 4.7, 11-16),
- yii lejke di wadti tílëe janjaa (2.1-15 ; 5.1 níi 6.2 ; 6.17-19),
- a yii lejke di wadti madun njíittí janji ya (3.1-7).

Bëyí fí janji téeríi bee bëeb ay yúh dee wadti tílëe janjaa ra te ri ay míñ moytoh bëewí në múuydú bëewé a yeeddë' yí wë rë.

Wodohi Pool Timoote

1-2 Do fi Timoote, do fa haba' mi koy kah-kah filib ngémë rë, so' mi Pool, so' mi apootari Yéésú-Kiristaa daa mi na wodoh ro. Koope Sëmléhí yen a Yéésú-Kiristaa

yaakaari yen daa falu so' apootar. Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen líhún dë mal, teeë dö naa'-keeñ, on dö jaamma !

Yeeddëh yí padðah ya

3 Na húmú saañ mi Maseduwaan ra, mi húmú nahte ro fu tas Efes, fu won bëewé në yeeddúu iñi na múuyid bëewí kayya ra biti wa ban díi panj. Di húmú naха' mi ro ri, mi naха' ro ri d'aaha woteh,

4 fu kadda' wa wanna waa na saku sako ra a cabi tii yi caacca míneh díummë homuu wa ra. Wonni yaa kúrë' capa' kep, na baateh dara yee faha' panj Koope ra. Yee faha' panj Koope baa ra nék, ngém kep nay tahe ow yúh rí.

5 Fu ot mi nah ro kadda'i bëewé në yeeddúu iñyaa ra, nda bëy ílí janjaa fahanta' hanndal ki wa a keeñi lante, nufi lante a ngémí mitte.

6 Lahte bëewí helute waali baa müuyúté, haalute wonni lahay njiriñ.

7 Wa habuu affi wa bëewí yeeddúu Kootaa, wa anti yíih dara iña na wonu wa ra a yee na digiru wa ra.

Yee tah Kootaa koloh ra

8 Nagajek, yen yúhúté biti Kootaa yee wunte, hémi dí pesuu ti di wad díi pesuun nen.

9 Yen yúhún biti Kootaa saamdu bëewé júbú rë. Kootaa saamdu bëewé në ñéyih woni Koope ra, yee faaliyuuy ri ra, yee kaañu Koope ra, bakaaroh ya, yee onuy Koope cér onuy yee kola' Koope na cér rë a yee na bëemú yaayyi wa mbée baappi wa mbée bëewí kayya ra.

10 Kootaa saamdu bëewé na pagu yee tappe njaaliyoh bëeb rë bal, gëerjigéennë, bëewé na habu bëewé yaaye wa wa hen ñaam ra, feloh ya a yee na añuu di yee henay kaah ra. Maanam, Kootaa saamdu bëewé na pagu yee haayaay a iña yeeddú rën te daa kaaf ka ra.

11 Iña wonu yaa ra ee filib Uni Neba teeba' dee lífë' Koope a ndam ra. Di fi Koope fa baah teem díi na ra déjéenté së' Uni Nebi bah.

Símí Pool Yéésú-Kiristaa

12 Kon, ma na sím Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen, díi fa lekoh so' yedste so' légéyí beh, antee tík onte so' doolaa wad na ra.

¹³ Te añcañ, filoon mi húmú wona' bos sun fi, mi sole bëewë gému díi na ra, mi mokle wa. Ndaa díi yérémpé së' ndah mi húmú gémeý díi na, mi yéeh yee na húmú pañ mi ra.

¹⁴ Yésú Yíkíi yen onte so' mali míneh dúm : mi gémpé díi na, mi faha'te moroomi so' faha'i kola' díi fi Yésú-Kiristaa na.

¹⁵ Woni wëerté te mit lekoh abeh : Yésú-Kiristaa ac éldúné sëmlé'i bakaaroh ya. So' mi beh, daa mi bakaaroha lukki gaan d'a,

¹⁶ ndaa Koope yérémpé së', nda Yésú-Kiristaa ñeya' so' fa lukki gaan bakaaroh ya bee ra, teeba' míni múní. Hen daa ha raa, bëewë gému díi na nay haale pesa na dúmeh rë yeel yee kat so' raa, wa baatti ham ngémí wë.

¹⁷ Di fi Koope fa daa Buur faraah ra, di fa na pes faraah ra, di fa ow mësey ríi tík il rë, di fa yínë kut d'a, daa ri mit býíd, daa ri yeeliyoh ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

¹⁸ Leegi do fi Timoote koy so', yee líkín mi ro baa ra, deefidte iña húmú wonu bëewë në léhínú unni kola' Koope na sun fu bín fë rë. Iñyaaha hena ganaay doo na wa bëdda' ro légéyí wuna nah mi ro ra,

¹⁹ fu pañ díi a ngém a nufi lante. Lahte bëewí kaa'uute pañ nufi wuna hom waa na ra níi tahte ngémí wë saatate.

²⁰ Himene a Iliksaan nonu bëewí yaaha. Mi tikké wë ya' Seytaane nda wa koroh, wa banti solil Koope.

2

Líkíní Pool Timoote yii lejke daj

¹ Kon Timoote, yee nay mii débée naha' ra daa ri biti d'on dagid bëewë bëeb Koope, d'on wonid wa ri sohle yi wa, d'on dagid wa díimlé' wë, d'on símid wë rí.

² Lah dëgíri buurra a bëewë homu af nguur ka ra bëeb nda yen pesa' jaamma a afi tookke, yen pesa' pokoh Koope na, yen til tiléd ow.

³ Baa daa yee wun te neba' Koope fa daa Sëmléhi yen d'a.

⁴ Di faha' biti bëewë bëeb múc, yúh kaaf ka.

⁵ Koope, díi yínë kut. Ti daa ha nen, bëe' hom hanndal ki Koope a bëewë rë, díi yínë kut. Di ow, te daa ri Yésú-Kiristaa

⁶ fa yera' ñíni tosse pesi bëewë bëeb rë. Daaha, laha' wahtaa ra, díi teeba'te faha'a faha' Koope biti bëewë bëeb múc dë.

⁷ Yii baa daa tah mi falu apootar, mi wolu waare mi yëedíd bëewë yëwúd neh ra yii lejke ngémé a yii lejke kaaf ka. Yee won mi ron baa ra fel neh dé', mi won don kaah.

Di wadti man ow yaal a di wadti man ow beleb

⁸ Kon, mi faha' biti yaalla a tígí míni wëe hom bëeb kaye ya' yi wa dage Koope. Wa paguun díi a keeñi lante, banti ñéeré' a haay-keeñ a íñë'.

⁹ Ti daa ha nen bal, mi faha'te biti belebba bekuun bekohi liilte te jekke, banti bekoh bekohi wa ay teebee affi wa. Wa fanuy mokil affi wa müukéh garan a seemoh úris mbée feme mbée bekoh búubbi yaañnjate saame neb yeel.

¹⁰ Nebi yeeli wa kay, lah oluun iñi wunna nay waa page ra. Iñi wunni yaa daa wad belii won biti onte Koope cér.

¹¹ Bee yaal hompe yëeddë' yii lejke Koope ra, lah belebba henun ñol, kúnis nuffi wa síkíreh.

¹² Mi onay beleb yëedíd yaal, mi onay ri ilif rí. Di hena ñol !

¹³ Nagajek, yaal daa débpí saku, beleb na an naa tíkéh.

¹⁴ Te sah, Seytaane nofaay bëyí yaala, nofa' bëyí belaa, díi nofaay Aadama, nofa' Aawa. Kon, bëyí belaa daanofuu, díi bakaadte.

¹⁵ Ndaa, laha na lah beleb koy ra, ay tah díi múc hém díi ham ngémé hiin, díi fahee moroommi faraah, díi hen bëyí lante fii Koope, banti teebee afi.

3

Di wadti man njít janji

¹ Woni wëerté abeh : bëyí faha' hen njít janji, deef díi faha' légéyí wunte.

² Njít janji nék wadti hena bëyí lahay dara yii wonun sun fi, teem belebi na kut,

dí hen bëyí teeyte, míñ ham afi, dí hen bëyí yéñké ow. Di wadti hena bëyí mínté haneel, mínté yéeddë'.

³ dí banti hen bëyí haa' a han kep daa afi. Di wadti hena bëyí sosse te na íñéeh, dí banti hen bëyí gémpé hélíis.

⁴ Di wadti hena bëyí kúdsté faami kúrí ñeete waal, dí kod koyyi níí wa yed dí cérí mitte sék.

⁵ Bëyí míñeh kúd faami kúrí ñeete waal, bëyí baa ay míñée kúd bëewí Koope díh ?

⁶ Njíit janji waray hen bëyí anti haal ngémë, toñeh dí paama gaan-gaanloha níí Koope daan ri ti di daana' ri Seytaane nen.

⁷ Di wadti hena bal, bëyí yéñké biti bëewé nénih yen na ra wonuu wun sun fi, toñeh dí keen fíirí Seytaane, wa haba' ri ow bos.

Di wadti man bëyí néhabra' njítjanji

⁸ Ti daaha nen, bëewé na habruu njíittí janja ra wadti henun bëewí mitu yed cér te wonuu kaah. Wa waruy hen bëewí han kep daa affi wa a bëewí paguu yii waray, saame na alal.

⁹ Wa warun ham kaaf ka hom ngémë teeþ yen Koope ra a nufi lante.

¹⁰ Wa warun olsuu olsoo paay níí lan biti lahay yii wonun sun fi wa, wa anti míñ hen bëewí nay habree njíittí janja.

¹¹ Ti daaha nen bal, bëebfa warun hen bëewí mitu yed cér, né wénih bos sun ow, teeyute, mitute lekoh iña bëeb.

¹² Wa fi bëewé na habruu njíittí janja ra, ow fi ow waa na bëeb wadti teya bëebi na kut, wa kúd faammi wa kúrí ñeete waal, kod koyyi wa kori wunte.

¹³ Wa fi bëewí yaaha légéyí wë wun daa, wa ay kañu. Wa ay waariyee a fidí mitte sék di yii lenke ngémí wë Yéesú-Kiristaa na.

Yii gaana teeþ yen Koope ra

¹⁴⁻¹⁵ So' nék, mi yaakaarte bitih, leegi mi ac yérú ndaa míñ hen ayi so' gaaweh. Baa daa tah mi bíní rë unni yeh. Hen daa raa, fu yúh dee wadti pesaa ow filib Faam Koope ra. Faam fi baaha, daa bëy ílí janji Koope fa na pes da. Daa ri cibë ham kaaf ka ra.

¹⁶ Woni ow míñeh ríi nís abeh : Kaaf ka teeþ yen Koope nda yen pokoh díi na ra gaante !

Kiristaa acce hente ow, Ruuh-Peseñ teeþa'te biti dí júþpé, malaaka ya tíkúté né illí wë ngëey. Di waariyute heetta, lahte bëewí gémpé díi na éldúnë bëeb. Di këllúté feey fa, saañce sun-Koo a ndam.

4

Iña sak Koope ra bëeb wun

¹ Ruuh-Peseñ wonte yii lante abeh : jamanaa nay míllée balaa nimili Yéesú rë, ay lah bëewí súugéh ngémë, wa ñee iñi bossa nay waa yéeddú te kola' dakki Seytaane nay waa müuyidé rë.

² Bëewí wonni wa teem búkkí wë te lahay jom ay waa müuyid a fel misik.

³ Bëewí yaa ay kadda' bëewé kooranta', kadda' wa ñami ñamma aa na. Añcañ, Koope daa sak iñyaaha bëeb nda bëewé gému te yúhúté kaaf ka ra, míñ née njiriñoh, wa sím rí.

⁴ Nagajek, iña sak Koope ra bëeb wunte, lahay yii ay naa tíibúu. Yee lah solo ra daa ri biti bëyí fi njiriñoh na rek, lah símë Koope

⁵ ndah unni Koope a dñaja nay ron dñage ra daa nay tahe wa lan illí Koope.

Di wadti man súrgüi Yéesú-Kiristaa

⁶ Do nék, fu dékë' teeþi koy-yaayya filib ngémë iñyaa raa, dñeeþ fu légéyidté Yéesú-Kiristaa légéyí wunte. Baa daa nay teeþee biti iña won Koope a yee yéeddú fu rë pesilte ro, fu ñeete na te wa kaah.

⁷ Ngana síkíreh wonni saku sako, wa wonni lahay af a lúk, yi leñ iñi éldúnë kep. Do kay, meedse afu pokoh Koope na.

⁸ Meeril faan hégíyéh lahte njiriñ naam, ndaa njiriñ ma laha' tígí teem ri. Pokoh Koope na nék, njiriñ mi míñeh dñum ndah dí émbë iña gapa' Koope pesi feey fi bee a pesa na ac fíi rë.

⁹ Woni wëerté te mit lekoh abah !

¹⁰ Yii baa daa tah yen na hawu affi yen, yen na légéyú ndah yen tíkú yaakaari yen Koope fa na pes ra na, dí fa daa Sëmléhí bëewé bëeb, níí luka' bëewé gému rë.

¹¹ Lah yëeddé bëewë iñyah, fu túuy wë pañi wa.

¹² Ow banay roo heef ndah kíillë laha' fu ra. Do nék, lah page yii nay tahe bëewë gémú rë yeele doo na, wa ñee kottu di wonaddsu, pagaddsu, dee faha' fu ow ra, dee gémë' fu a dee lada' fu ra.

¹³ Lah mokle afu janiyiri bëewë iñña bíníyú Kootaa ra, fu on wa doole, fu yëedid wë níi èyin kí së'.

¹⁴ Ngana sargana' yee on cfo Koope, ñeyíd rí bëewë në léhínú unni kola' Koope na, bee tikúu rë njíittí janja ya' dagirute ro ra.

¹⁵ Beke iñyaa afu, fu pokoh na, bëewë bëeb yúh biti fee saañ fíi rë.

¹⁶ Lah yúhé afu, fu yúh yee na yëeddë' fú rë, fu ham na híin. Hen daa raa, fay múcél afu, fu múcél bëewë në síkíruú rë rë bëeb.

5

Dee wadti kúrúun bëy ílì janja ra

¹ Fu yahti won a baha, ngana dsaañnjoh afa. Lah gonle a ri ndan̄ka ti baap nen doo na. Ti dsaaha nen bal, lah líkínée tuŋki yaalla ti koy-yaay nen doo na,

² fu gonla' a bitiffa ndan̄ka ti yaay nen doo na. Lah líkínée bal tuŋki cafayya ti koy-yaay nen doo na, ñéerë' a nufi lante.

³ Lah tooppitee belebba yaalli wa húl te lahuy bëyí habraa wa ra.

⁴ Ndaa nék, lah bi lahte i koy mbée i sét dëe, wa fi yaa débúun yúh biti wa warutee tooppitoh yaayyi wa mbée caacci wa, yíníl wë iñña pagiru wa wa ra, teeþa'i biti wa pokuute Koope na. Baa daa yee faha' Koope ra.

⁵ Belii yaala húl, hen njunduñ lahuy bëyí habraa ri hom tikë' yaakaari Koope na, dage na' a elek wone sohle yi.

⁶ Ndaa belii yaala húl, anti tik púukëré kep afi, homa' ri pes níi, dí húlté illí Koope.

⁷ Lah líkíné belebba yaalli húl rë unni yah nda wa pes pesi laheh dara yii wonun.

⁸ Bëyí fi tooppitaay mboko yi, níi luka' yee sésú díi na rík rë nék, dœef di súugëhté ngémë te ri luk bëewë gémúy rë bos.

⁹ Belaa wadti bíníyú filib téerëe në bíníyúu belebba yaalli wa húl, nay tooppituu ra, wadtee lah wuti yin-yin kíil sabay pëenë (60). Di wadti hena belii húmú teya' yaali na kep,

¹⁰ yúhúu a pagadsi wunni yeh : kodte koyyi kori ñeete waal, húmú mínté hanneel, na húmú tooppitoh bëewí Koope, na húmú dímlë' súfúñísdë, na húmú pañ yii wuni mín díi hen bëeb daal.

¹¹ Jéegí teb-teba yaalli wa húlú rë nék, banuy bíníyú ndah nuffi wa mín tas yaal wa súugëh Kiristaa, wa faha' kooroh a yaal kay.

¹² Tígí daaha, wa ay daanu ndah wa pokuuy yee húmú gapuu wa ra.

¹³ Te baatte biti wa bíníyú rëe, wa ii lahil pagad. Hen daa raa nék, wa haale faam ëe faam, pëgih në dara gét née pereem misik, won yii waal fi wa íníh në a won woni lahay af a lúk bëeb.

¹⁴ Yii baa daa tah mi faha' biti wa fi jéegí teb-teba yaalli wa húlú rë saam yaal kay wa kooroh, wa lah i koy, wa kúd faammi wa níi ñeet waal. Hen daa raa, wa lëhíh dara yii tah kaa'oh yi yen sol yen,

¹⁵ ndah lahte na yi fí yúhté biti helute waali wa, ñéerúté a Seytaane.

¹⁶ Belii gémpé lah mboko yi yaalli wa húlúté rëe, lah tooppitaa wa ßan waa yedfa' a janja. Hen daa raa, janja ay mín tooppitoh yee henu njunduñ lahuy bëyí habraa wa ra.

¹⁷ Njíittí janja na légéyú légéyí wunte ra mitu on cér níi mit sëk, níi luka' yee hawu affi wa waare a yëeddë' rë.

¹⁸ Bíníyúté Téerëe nagajek bitih : « *Mbaam*fi hom légéy meey ngana pok búge fu kadda' ri ñam na gaañcaha.* »[†] Bíníyúté biti bal : « *Bëyí légéy wadtee yínlu opa'i.* »[†]

¹⁹ Bëyí hëwrë' ow di njíittí janja doo na, ngana gém woni, hém dí laheh seede ana mbée éeyë.

* **5:18 5.18 Mbaam** : Lo' daa bíníyú di gerek, ndah bëewí yaaha húmú línúu a fana. [†] **5:18 5.18 Saame Nérsí** Kootaa 25.4 [†] **5:18 5.18 Saame Lúkkë** 10.7

²⁰ Bëýí dékë' bakaad waa na raa nék, lah líkiné rí ffi bëewë béeëb nda wa fi bëewí yaa bal neeh, banti pañ bos.

²¹ Leegi, mee roo won da ee di ffi Koope a Yéesú-Kiristaa a malaaka ya tansu ra bitih, fu ñee iña won mi ro yaa ra tonj. Di filib yaaha béeëb nék, lah téydee bëewë béeëb tígë yínë, fu ban waa génentéle'.

²² Ngana gaawti tik ow ya' fu fal ri njít janji toñeh di pañ yin níi fu none na bakaada. Lah hene bëýí lante ces !

²³ Ngana teyl han mulub kep, lah oope béeñ yutuud' ndah eeñi lowa na dékë' hamu ra.

²⁴ Lahte bëewí fí yúhté biti balaa wa tækru këem sah deefaa' bakaaddi wa olu ngëey, ndaa bëewë aana, yi wa yúhúu filoon fe.

²⁵ Ti daaha nen bal, pagaddi wunte oluu oloo ngëey, te wuti lah yi teeluyti olu raa sah, wa míneh dékë' dapoh.

6

Di wadti man ñaam yíkii né

¹ Bëewë henu ñaam ra warutee on kelfe yí wë cér níi mit sëk. Hen daa raa, ow ii won bos sun fi Koope a sun fi iña na yéeddúu yen da.

² Yee kelfe yí wë gémú Kiristaa na ra nék, banuy haba' biti wa koy-yaayyi wa filib ngémë rek, wa yap wa. Wa kay, wa warun baatti ñee woni wa waro, af biti wa fi kelfe yí yah wa bëewí gémúté, Koope faha'te wa níi faha', te daa nay njiriñee légéyí wë.

Alal ma hom pokoh Koope na ra

Iña wad fuu yéeddë' fu túuyë' wë rë, daa wa yah.

³ Lah bëýí yéeddë' yin kay, di kaa' ñee unni kaaf ki Yéesú-Kiristaa Yíkii yen a iña yéeddúu ñéerë'té a pokoh Koope na raa,

⁴ deef bëýí baa gaan-gaanloh gaan-gaanloo, te ri yéeh dara. Faha' taasa' a íñë' sun fi wonni lahay njiriñ kep daa afi. Yaa hom mada' jér nen dii na te baa daa na kúd iñaan, íñë', sola', níb bos sun ow,

⁵ a wonni míneh dím hanndal ki bëewí nuffi wa lady te yíih kaah. Bëýí baa homa' biti pokoh Koope na yin saamaa alal.

⁶ Nagajek, pokoh Koope na a doyloh yii laha' fu, alal ma hom na ra caakke.

⁷ Na ayu yen éldúnë rë, yen kúrëelúuy dara te yen yahti saañ raa, yen ii kúrëeléh dara bal.

⁸ Kon, yen lah yii ñamun yen a yii bekuun yen raa, baa wadtee yen doy sëk.

⁹ Bëewë na fahuu alal caak ra hom keenuu ffiirí Seytaane, nuf bos haal wa. Te faha' lah iñi lahay solo te wuneh waa na daa na bek wa na. Iñyaa daa na yah bëewë, daa na sanju wa bal

¹⁰ ndah gém hélis pùlé' bos kep a bosi míñ díi man bëeb. Lahte bëewí fí yúhté biti tikú hélis kep affi wa níi wa súugúuté ngémí wë. Yii baa tahte faraah keeñni wa na nebeh te daa wa tikú rí affi wa.

Líkini Pool Timoote yii lejke ngém

¹¹ Kon, do fa bëýí Koope bee ra, lah hegee pagaddi yah, fu yuloh saam yii júþpé, fu pokoh Koope na, fu lah ngém, fu faha' moroomu, fu míñ mún, fu sos.

¹² Lah beye wodu haa'a níi mit fu ham ngémú híin, fu haal pesa na dúmeh dëek rë Koope ra. Dëekúu fú rë, fu seedete kaaf ka ffi i ow caak.

¹³ Leegi, di ffi Koope fa na ona' pes bëeb dë a di ffi Yéesú-Kiristaa fa húmú seede kaaf ka ffi Poos Pilaat ra, mee roo won da ee :

¹⁴ lah ñee túuyë' yé, fu lan, fu laheh dara yii wonun sun fu níi nímilin kí Yéesú-Kiristaa Yíkii yen

¹⁵ wahtaa faha' ri Koope ra.

Di fi Koope fa baah teem dii na ra, di fa yínë kut daa luk doole ra, di fa daa Buuri buurra ra, di fa daa Yíkée fë lukki gaan da,

¹⁶ di fa kut daa ii húl,

dékké niiñi ow míneh née leboh ra,

di fa ow mësey tik il rë,

di fa ow míneh ríi tik il

níi níin bëe' teyeh na ra,

daa ri mit bëyid,

daa ri yeeliyoh doole

níi kiri fi kirih !

Démíin !

Woni Pool yii lejke yíkée yí alalla

¹⁷ Lah wone bëewë lahu alal feey fi bee ra biti wa banuy tik yaakaari wa alal mi yaaha, wa gaan-gaanlee. Yaa ay gété gétë

! Wa tíkún yaakaari wa Koope na, dí fa na on yen níi mit sëk nda keeññi yen sos da.

¹⁸ Túuyé wë paŋ yin wun, alal mi wa hen pagaddí wunni wa, wa naa'-keeñ, wa on bëyí lahay.

¹⁹ Hen ðaa raa, wa ay gad' alal mí wëerté, yi nay waa njiriñe fayu, wa haal pesi kah-kah fa.

²⁰ Cëy Timoote, lah habe iña déjéenú fú yaa ra híin ! Lah moytee wonna lahay njiriñ te won yii lenke iñi éldúnë kep ra, wonni taasa' ya na wonuu mbata ham-ham te kaah neh ra.

²¹ Lahte bëewí pokuu mbata ham-hammaa ka wa yaa níi tahte wa wuluute ngémë.

Koope líhë rën mal !

Téeríi ana fa bínyú unni kayya won Pool Timoote ra Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíni Pool Timoote ra. Di fi Timoote, bani Pool daa húmú boku légéyé te Pool húmú haba' ri koy kah-kah dii na. Una nék, Pool bínyé' rí filib kasaa bee téyúu rí Rom ow caak súugéhté rí rë (1.15-17). Filib una, bi yúh rí biti yee talla' ri pesi ra gaanay, dí wonte Timoote iña millé' rí rí líkin rë (4.6-8).

Filib una, Pool déebé' símí Koope ndah dee gémë' Timoote Kiristaa ra (1.5).

Di nérissé rí di húmú man pesi dí fi Pool, di na húmú yéeddé' rí a coono fa dey ri ndah waarii Uni Neba ra (1.8).

Di líkinté rí nda ri bëb wodi coono fa, dí ham hín ti soldaar kah-kah Yésú-Kiristaa na nen, dí yéeddé' unni Koope níi ñee waal te ri ban naa neeh dara (1.7 ; 2.3-4, 14-15).

Di wonte ri moytoh bëewë bëku wonni lahay njiriñ, a capa' sun i won kep affi wa ra, dí ñee kotti, dí foñko légéyí, dí ham ngémë hín (2.16, 22 ; 4.5).

Di wonte ri :

- yii lejke waarii Uni Neba (1.8-12),
- yii lejke di wadti yéeddúun Unni Koope (2.14-19),
- yii lejke di wadti man súrgíi Koo-Yíkée (2.22-26),
- yii lejke jamanaa míllé' rë (3.1-9),
- a yii lejke njiriñ mi iña bínyú Téerëe rë (3.14-17).

Bëyí fí jañi téeríi bee bëeb ay ot biti iña filib mín yúun jamanu fi jamanu bëeb, wa mín líkinúu ow, wa mín yéeddúu ow mín múñ a dee nay habuu ngémë hín dë.

Wodohi Pool Timoote

1-2 Do fi Timoote, do fa haba' mi koy soó na te mi faha'te ro níi faha' ra, so' mi Pool, daa mi na wodoh ro. So' mi apootari Yésú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha. Mi nahu woni bëewë yii lejke pesa gap Koope bëewë nay none

Yésú-Kiristaa na ra. Baap-Koo a Yésú-Kiristaa Yíkíi yen líhún dë mal, teeë do naa'-keeñ, on do jaamma !

Líkini Pool Timoote yii lejke waarii Uni Neba

³ Ma na sím Koope fa na jaamiyoh mi ra ti di na húmú paguu ri caacci so' koon nen, te mi paga' ri a afi tookke. Na' a elek bëeb, dägaa mi faraah mi cap tiyu

⁴ te nuf so' payte muun ma húmú yook fu na húmú takuu yen bín fë rë, tahte mi sesohte tíkëedú íl níi keeñ so' sos siib.

⁵ Nuf so' na koleeh dee hena' ngémú kaah dfoo na ra, te ngémí baa daa húmú ciffu Lëyiis a yaafu Èníis në, te ri ee doo na bal. Baa wëerté së' këj !

⁶ Yii baa daa tah mi na nédís rë ee biti fu baatti hubis yee on d'o Koope, bee húmú tíkë' mí rë ya' mi falte ro ra, ndah

⁷ Koope onay yen Ruuh-Pesen nda yen hen bëewí neehute. Ruuha kay taha' yen lah doole, yen fahanta', yen míñ ham affi yen.

⁸ Kon, ngana sopoh waarii yii lejke Yíkíi yen na te ngana sopoh bal téjé téyú mí kasu af ri ra. Do kay, habe rek yen bok coono fa laha' mi waarii Uni Neba ra, Koope ay yen on doole.

⁹ Daa ri sëmlé' yen, dëekké yen nda yen hen bëewí ladute. Pagadfi yen daa tah neh Koope dëek yen. Yee tah dí dëek yen d'a kay, neba' ri neboo baatte biti dí onte yen mal. Mali baa húmú ñéyíd dí Yésú-Kiristaa na onte yen dí dseef èldúnë sakuy doom ra,

¹⁰ feeñce yen na leegi, bee aya' Sëmléhí yen Yésú-Kiristaa èldúnë rë. Di bænke kúl kë, ñeya'te Uni Neba teebpe yen biti lahte pesi na dûméh.

¹¹ So' nék, Koope fal so' apootar nda mi waare bëewë Uni Nebi bah, mi yéedíd wë rí.

¹² Yii baa daa tah mi dey coono deh, ndaa mi sopaa na ndah mi yúh bëe' mi tík yaakaari so' dii na ra, te wëerté së' biti dí míñ níid yee déjenéen dí së' rë níi yiin bis-këem.

¹³ Fu kelohé unni kaah ya won mi ro ra. Lah nérsée wë fu ham na a ngémí hínë lahu yen a faha'a fahuu yen ow ndah nona nonu yen Yésú-Kiristaa na ra.

¹⁴ Lah habe iñi wunna déjenéenú fú yaa ra híin, Ruuh-Pesen fa dék yen na ra ay roo bëdd'a'.

¹⁵ Do nék, fu yúhté biti sah koy-yaayya deyi Aasi béeb yessute so', Fisel a Hermosen nonu bëewí yaaha.

¹⁶ Onesifoor nék, na hoñ soo toñ te homa hom mi kasaan bee ra, dí sopaay na. Kon, Yíkëe démpí teebs bëy faami naa'-keeñ.

¹⁷ Di kay, hena' ri Rom cëp, dí yam saami so' níi ri otte so'.

¹⁸ Yíkëe dém díi teebs naa'-keeñ yiin biskëem ! Do fi bah, fu luk bëewë béebs yúh dee habra' ri so' Efes ra.

2

Gém Kiristaa na, ñéerë' a coono

¹ Kon book, do fa haba' mi koy soo na ra, bëye mala lahuu yen di yee nonuu yen Yéesú-Kiristaa na ra, hen dooluu.

² Iña keloh fu maa yéeddë' wë fii i ow caak ra, lah yéeddé wë bëewí mitu lekoh nda wa fi yaa bal, wa mín wëe yéedid i ow kay.

³ Bëye wodu coono fa ti soldaar kahkah Yéesú-Kiristaa na nen.

⁴ Soldaar nék, faha' biti keeñ këlfii sos díi na raa, ay moytoh yii taway soldaar béebs.

⁵ Te bal, bëyí fi hom saadanta', dí ñeyay unna poku bëewë rë rek, ii waafu.

⁶ Ti dzaaha nen bal, línëhí mokke légéyí meeyi daa wadti débëe dëbírëh iña lecu meeya ra.

⁷ Lah níbë sun fi iña won mi ro yaa ra. Yíkëe sah ay waa bek béebs afu.

⁸ Nérsee Yéesú-Kiristaa, dí fa këllú búudé te coosaana' tali Dawit ti di wonuu ri filib Uni Neba waare mi rä nen.

⁹ Uni Nebi baa daa tah mi dey coono níi mi téyúté kasu ti banndi nen, ndaa Un Koope ow téyëy rí.

¹⁰ Yii baa daa tah mi mún coono yi yaa béebs ndah bëewë Koo tanis wa ra. Hen dzaa raa, wa non bëewë Yéesú-Kiristaa mûcél wë, on wa ndami na dûmeh rë.

¹¹ Woni wëerté abeh :
Yen hûlûté a Kiristaa raa,
yen ay pes a dí.

¹² Yen mún coono ti dí nen,
yen ay took nguur ka a dí.
Yen taasoh biti yen yúhú rí,

dí bal ay taasoh biti di yúh yen.

¹³ Wuti yen paguy iña won dí yen daa sah,
yii won dí béebs dí pañ ri,
ndah dí na lofiseeh.

Di wadti yëeddúun Unni Koope

¹⁴ Lah dékée nérsí bëewë iñyaa béebs, fu cagoh fu túuy wë fii Koope biti wa moytoh capa' sun i won, ndah baa ii wa baat dara gét née yahi bëewë në síkíruu rë.

¹⁵ Page béebs níi fu can fii Koope raa, dí laas do. Yëeddée Unni kaah yi Koope níi ñee waal. Hen dzaa raa, fii sopoh légéyú.

¹⁶ Lah moytee wonna lahay njiriñ te won yii lenke éldúnë kep ra. Bëewë na beku wonni yaa kut affi wa ra, baatuu kaañ Koope baatoo faraah.

¹⁷ Wonni wa man puuli ngal ngalo nen, baata' baatoo rek saye. Himene a Filet nonu bëewí yaaha,

¹⁸ wa wuluute kaaf ka, na wonu biti Koope këlídté yen búudé níi wocce. Yii baa tahte lahte bëewí ngémí wë saatate.

¹⁹ Ndaa nék, tabahi Koope daa yíp dí híinë' híinëe gíj te unni yee daa na bíníyú sun fi tígë yípëh tabaha ra : « Yíkëe yúh bëewë nonu díi na ra » a « Bëyí won biti dí non Yíkëe në, wulaa pagad bos. »

²⁰ Filib faam fi wunte nék, iñi pagaa ya filib béebs úris neh mbée hélis : Lahte na yi hente barngal mbée yugusuu a dépëh. Yaa aana hom dûhrúu bis feet, yaa aana faraah dûh.

²¹ Bëyí fí fukut afi yii na sobeyil raa nék, ay lah njiriñ, dí homid Yíkíi kep, dí man a iñi pagaa ya hom dûhrúu bis feet da. Yii hente yin wun béebs, dí fí bëyí baa sohluute na.

Di wadti man súrgii Koo-Yíkëe

²² Lah moytee yii hente pagad kükëy, fu yulid : yii hente júb, fu ham ngémë, fu faha' ow, fu lah jaamma, dóni bëewë na dagu Yíkëe a keeñi lante ra ñéerë' në.

²³ Ngana síkírh wonad ñak-af, yi lahay af a lúk ndah fu yúhté biti wa kûrë' iñë',

²⁴ te bëyí hen súrgii Koo-Yíkëe, iñë' waray ri. Di wadti hena bëyí faha'te ow,

bëyí mínté yëeddë' te mín múñ coono bëeb.

²⁵ Di wadti hena bëyí mín nofanta' a bëewë ñeerúuy a iña na yëeddë' rí rë, nda heeyce Koope pañ níi wa lof pesad ndín, wa yúh kaaf ka.

²⁶ Hen daa raa, affi wa ay kúnsöh, wa múc ya' Seytaane fa ham wa fírí, wa na ñeyu yii faha' ri bëeb rë.

3

Jamanaa míllë' rë

¹ Lah yúhé biti jamanaa míllë' rë ay misik níi misik.

² Bëewë ay tasee faha' affi wa kep, wa tík hélis kep affi wa, wa gaan-gaanlee, wa tík affi wa kep ow, wa solee. Wa ay kaa' ñee woni yaayyi wa a baappi wa. Wa ay hen bëewí në gérmiñ ow, wa ii on yii nonte Koope na cér.

³ Wa ay súh keeñ, wa hen bëewí híinúté, wa ay wone bos kep sun ow. Wa ii mínl ham affi wa, wa ay made rabbi sohoorri yaa nen, wa ii faha' sah yii hente wun.

⁴ Wa ay tasee ñee loo yi bëewë, wa hen bëewí cëeppélúté te damuute. Iñi éldúnë ay waa génél Koope.

⁵ Wa ay lakaata' biti wa pokuute Koope na, te cœef wa kaa'uute biti doolii Koope lofis wa. Lah moytee bëewí yah.

⁶ Yaa aana waa na yootuu yootoo haale faamma, nofee belebba fahuuy affi wa ra, wa fi belebba yénké biti enuu bakaad caak te fah pes-neb küréeléh wë rë.

⁷ Wa fi belebba yah, hom síkíruú yëeddë' yé bëeb te taheh wa yúh kaaf ka.

⁸ Di húmuú kaa'uu Sanes a Sambares* Mëyís filoon, wa fi bëewí yaa na yëeddúu müuydë bëewí kayya ra kaa'uu kaaf ka daaha kep. Wa bëewí nuffi wa yahte, te ngémí wë lahay njiriñ.

⁹ Nguur ki wa ii maañ, ndah bëewë bëeb ay míllë' ot ñagi afi wa ti di húmuú kata' ri Sanes a Sambares nen.

Njiriñ mi iña bíníyú Téerëe rë

¹⁰ Do nék, fu yúh iña yëedíñ mí bëewë rë, dee húmuú man mi ra, a yee na húmuú

saam mi na ra. Fu yúh bal dee teem ngémí së' rë, dee müjë' mí rë, dee faha' mi ow ra a dee haba' mi híin dë.

¹¹ Fu yúh dee húmuú mokluu mi ra, dee deya' mi coono Añcos, a Ikoñum a Lístér rë. Yaha coono rek, mi deyce ri ! Añcañ, Yíkée sëmlë'té së' në bëeb.

¹² Te sah, bëewë nonu Yéesú-Kristaa na te fahuute pesa' pokoh Koope na ra bëeb ay moklu.

¹³ Ndaa bëewí bossa a yee nanofuu bëewë rë ay baatee bos boso faraah, wa nofee bëewë níi nofa' sah affi wa.

¹⁴ Do nék, iña yoon fu te fu lekohte wa níi lekoh ra, lah habe wa híin ndah fu yúh bëewë yëeddú rë wë rë.

¹⁵ Nagajek, fu yúh iña bíníyú Téeríi selaa ra kükëy kú níinén, te daa wa míñ yúun ow, bëe' múc biti dí gém Yéesú-Kristaa.

¹⁶ Iña bíníyú Téeríi selaa ra bëeb kola' Koope na te wa lahte njiriñ. Daa wa na yëeddúu bëewë, daa wa na teebaruow biti dí homay kaah, daa wa na wëegísirúu ow kaaf ka te daa wa na líkinúu ow pesi júspé,

¹⁷ nda bëyí hente bëyí Koope míñ mit, dí hen bëyí míñ pañ yíi wunte bëeb.

4

Líkíní Pool Timoote di nay ri waariyee

¹ Kon, di fíi Koope a Yéesú-Kristaa fa nay nimile hom nguur ki, nay aattiyyee bëewë nay pese a yee húlú rë, mee roo won da ee faa keloh :

² lah waariye Un Koope, fu cagoh na faraah. Fu lah na neb mbée fu laheh na neb bëeb lah cagee na, fu teeb bëewë homuy kaah ra waala. Lah wone affi bëewë në pëgíh pagad ow ra, fu híinndëh fu on wa doole fu yëedíñ wë,

³ ndah jamanu ay lah, bëewë ii fahiil sah síkíreh kaaf ka. Wa ay tasee pesa' fahneb, wa saame bëewí caakki ay yëeddé wa fi yaaha iña fahuuy wa keloh ra.

⁴ Wa ay dap nuffi wa kaa' keloh kaaf ka, wa síkíree wonni saku sako.

* **3:8 3.8** Sanes a Sambares daa tii ya húmuú yero yëwúdfë luhusoh yi bëyí Ésíppë húmuú kaa'uu Mëyís rë. Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 7.11-12.

⁵ Do nék, lah teeye iña béeb, fu műñ coono ya, fu waare Uni Neba fu paŋ yee wad dō di légéyé yed dō Koope ra.

⁶ So' nék, mi ee jébelú Koope ra ee ti hana seeyuu saraha ra nen. Wahtaa nay mii kolee ēldúnë rë lahte.

⁷ Mi bēbpe wodi so' haa'a níi mitte, mi mukëté níi mi lahte tígë wad mii lah ra, te mi helay ngémí së'.

⁸ Leegi nék, waafa waaydu bée' baŋ da, seh so' kep deh. Daa ri baanii ndama wad bëyí júbpé rë. Yíkëe, dì fi aattiyoha júb dë, ay soo rii yed yiin bis-këem. Di ii teem soo na don, dì ay yed waafi baa bal bëyí tík yaakaari béeb sun fi nimili dì fi Yíkëe.

Unna millé' likín Pool Timoote ra

⁹ Do nék, yípée ac fu deefid so' dee luka' ri gaaw ra,

¹⁰ ndah faha'i iñi ēldúnë tahte Demaas helte so', saañce Tesalonik. Keresan̄ saañce Galasi, Tít saañce Dalmasi.

¹¹ Lúkkë kep daa tas soo na. Kon fu yahti ac, lah kúrëelée Marka. Di ay soo lahid njiriñ légéyí së' lool.

¹² Tísík nék, mi yeñce ri Efes.

¹³ Fu yahti ac, lah komaaloh so' paltee ke so' húmú hel mi faam Karpos di Torowas ra. Lah komaaloh so' bal téeré yí së', te ngana hal yee lukki lah solo yugusuu a hun da.

¹⁴ Di fi Iliksaan sisibé nék, yaha bos rek dì panke so' ri, ndaa Yíkëe ay rii yíníl iña paŋ dì ra.

¹⁵ Do fi baa nék, lah moytee ri ndah dì haa'te iña na yéeddúu yen da haa'i misikke.

¹⁶ Yiin déb míi caŋ tígë në aattiyuu maa layid af so' ra, bëyí tappe soo na aay níi habra'te so', bëewë béeb daa heguu so'. Koo baala wa !

¹⁷ Di fi Yíkëe nék cagohte so', onte so' doole, tahte mi waarete Uni Neba níi mitte, bëewë yéwúd neh ra béeb keluute ri. Di múcëlté së' tígí ñíin së' míin nëe teem koon,

¹⁸ te ri ay soo sëmlë' yii hente bos béeb, dì sëmlë' së' níi mi haal nguur ki, sun-Koo. Di laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Daya taka' Pool Timoote ra

¹⁹ Lah wodee Pírisíl a Akilaas a bëy faam Onesifoor.

²⁰ Erasta ín tasse Korente ra te míin helte Torofíim Milet ra, ndah faana neßay.

²¹ Page béeb nék fu ac balaa líjë dal.

Ëbúl, Púdënsë, Línús, Kúlédín a koy-yaayya filib ngémë béeb na woduu ro.

²² Yíkëe ñéerëe a ro, te ri líh rën béeb mal !

Téerëe bínýú unna won Pool Tít dë Kúnsée

Yee daa unna bíní Pool Tít dë. Di fi Tít, bani Pool daa na húmú boku légéyírí Koope. Di húmú gëerté habra'i Pool lool bee laha' Pool tolof-tolof a bëy Korente ra (Saame 2 Korente 12.18). Na bíní Pool Tít unni yee ra nék, dëef di fi Tít ín Keret na habra' bëy ílì janjaa dee nay waa tílee rë (1.5).

Filib unna bal, Pool líkinté Tít biti di lah fayda níi ow ñan dëe heef (2.7-8, 15). Tít wadti yëeddë bëy ílì janji Keret dee ñeya' Koope Ruuh-Pesen a Yéesú-Kiristaa sëmlë'té yen bakaaddi yen ra (2.4-6). Di nahte ri woni bëewë di nay sehuu ayi Kiristaa (2.11-13).

Pool wonte ri :

- yii lenke di wadti man njíit janji (1.5-9),
- yii lenke yëeddëh yí padfah ya (1.10-16),
- yii lenke líkini baha ya a bitiffa (2.2-3),
- yii lenke líkini wahambaane ya a jéegi teb-teba (2.4-8),
- a yii lenke líkini bëewë habu ñaam ra (2.9-10).

Bëyí fi janji téerii bee bëeb ay ot biti ow fi ow bëeb wadtee súugëh iñi bossi éldúnë, dì pes pesad has Kiristaa na.

Wodohi Pool Tít

1-4 Do fi Tít, do fa haba' mi koy so' kah-kah filib ngémë boku yen ña, so' mi Pool, so' mi súrgíí Koope a apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh ro. Mi nahu habra'i bëewë Koope tanis wa ra wa ham ngémë, mi teeb wa kaaf ka, kaaf ka ñéerë' a pesadi bëewí pokuute Koope na. Hen ñaa raa, ay waa wëer biti wa ay haal pesa na d'uméh, gapa' Koope dëef éldúnë sakuy doom ra, dì fa na woneh yii lahay ra. Laha' wahataa faha' ri ra, dì fi Koope Sëmlëhí yen teeba'te yii lenke pesi baa filib Unee ke ri túuy dì së' waare ra. Kon book Tít, Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Sëmlëhí yen líhún dë mal, on do jaamma !

Dee wadti man njíit janji ra

5 So' nék, fu ot mi hel ro Keret, faha'i biti fu lúsíd yee húmú tas légéyë rë níi iña bëeb tíkëh waal, te gin fi gin bëeb fu fal na i njíit janji ti di naha' mi ro ri nen.

6 Njíit janji nék, wadti hena bëyí lahay yii wonun sun fi, teem belebi na kut, koyya yahun bëewí gémúté Kiristaa*, ow ban waa haba' walañkaane, wa hen bëewí koruute.

7 Njíit janji daa na tooppitoh yii lenke iñi Koope, daa tah di wadti hen bëyí lahay yii wonun sun fi. Di waray hen bëyí gaan-gaanla' gaan-gaanloo, waray hen bëyí keeña wuneh, waray hen bëyí han kep daa afa, waray hen bëyí faha'te haa', waray hen bëyí paga' yii waray, saame na alal.

8 Di wadti hena bëyí mínté haneel, faha' yin wun, dì hen bëyí teeyte, júspé, dì hen bëyí lante te míñ ham afi.

9 Di wadti hena bal bëyí pokohé híin Una mit lekoh ra ti di yëeddúu rí nen. Hen ñaa raa, dì ay míñ yëedid bëewí kayya kaah, dì on wa doole, teeb bëewë na haa'uu ri iña na yëeddë' rí rë biti wa homuy kaah.

Yëeddëh yí padfah ya

10 Caakute bëewí fi yúhté biti faaliyuuy yii na wonu wa, níi luka' yëwúddë haalu ngémë rë, wa anti homuu daaha nofee bëewë a wonni lahay njiriñña waa na.

11 Lah feheye níi wa nís wonni yaa búkkí wë, ndah wa powute faam caak. Wa yëeddúu iñi yéñké biti waray, wa saame na alal.

12 Húmú lahte bëyí dék Keret, bi bëy gin wa húmú habuu ri yonente. Bëyí baa húmú won tih : « Bëy Keret mësúu hen i feloh, wa bëewí bosute ti raßba luufa nen, wa bëewí d'apasute te kamute »,

13 te yee won dì baa ra kaah. Yii baa daa tah lah wonee bëewë në a unni diñke nda wa lah ngémí híinté.

14 Wa banuy síkíreh yëwúddë na wonu wonni saku sako ra, wa banuy ñee iña na túuyú wë bëewí súugúuté kaaf ka.

15 Bëewí ladute, yin na sobeyeh waa na. Bëewí laduy nék, yee gémuy rë, iña bëeb

* **1:6 1.6 bëewí gémúté Kiristaa** : Lahte bëewí habuu ri deh : *bëewí mitute lekoh*.

sobeya' sobeyoo waa na ndah nífbí wë na ladeh, wa na lëhíh jom.

¹⁶ Wa digiruu biti wa yúhú Koope, te pagaddi wa teeba'te biti wa wonuy yin dii na. Wa bëewí bosute bosi woneeh, faaliyuuy yii na wonu wa te wa mính pañ dara yii wunte.

2

Di wadti man bëyí gémpé

¹ Do fi Tít nék, lah yéeddé bëewë iñi ñéerë' kaah.

² Lah wone baha ya biti wa hen bëewí teeyute, bëewí mitu yed cér, bëewí mínu ham affi wa, wa ham ngémë híin, wa faha' ow, wa mínu mún.

³ Ti dsaaha nen, wone bïtiffa biti wa pes pesi neba'te Koope, wa banti won bos sun ow, wa banti hen bëewí han kep daa affi wa te wa yéeddée yin wun.

⁴ Wa yéeddún jéegí teb-teba faha'i yaalli wa a koyyi wa,

⁵ wa won wa mínu ham affi wa, wa lan illí Koope, wa tooppitoh faammi wa, wa baah, wa on yaalli wa cér. Hen daa raa, bos ii wonu sun fi Un Koope.

⁶ Ti dsaaha nen bal, lah wone wahambaane ya biti wa hen bëewí mínu ham affi wa.

⁷ Do fi baa nék, lah page yin wun di yii mínu díi hen bëeb ndín, bëewë yeele doo na wa ñee kottu. Fu yahti yéeddë' rëe, lah nûhée rí keeñu ñéerë' a fayda,

⁸ fu ñee kaaf ka ton nda ow laheh dara yii wona ri na. Hen daa raa, kaa'oh yi yen ii mínu won bos sun fi yen. Tígí daaha, wa ay sopoh.

⁹ Lah wone bëewë habu ñaam ra bal biti wa on kélfe yí wë cér di yii mínu díi hen bëeb. Wa pañ yee neba' wa ra, banti capa' a wa

¹⁰ mbée lohre wa. Wa henun bëewí mitute lekoh faraah. Hen daa raa, wa ay tah bëewë on iña na yéeddúu yen sun fi Koope, dí fi Sëmléhí yen da cér.

Di tosa' yen Yéesú

¹¹ Di fi Koope teeþpe bëewë biti onte wa mal. Mali baa daa kúnsid wë bëeb il mûcëe,

¹² yéedidté yen yeris kaañ Koope a súugëh iñi ēldúnë, te yen pesa' ēldúnëe

woteh a júb, pokoh Koope na, yen ham affi yen,

¹³ yen sehaaloh bisa yaakaaru yen, nay sosle keeññi yen da. Bisi baa daa bisa nay aye Yéesú-Kiristaa a ndam ra, dí fa daa Koope fi Gaana lahuu yen na sëmlë' yen da.

¹⁴ Di yera'te ñíní tosi yen tooññi yen bëeb a ladli yen, yen hen bëewí sah-sah, bëewí saamuun pañ yin wun kep.

¹⁵ Iña wad fuu yéedid bëy ilí janjaa ra, daa wa yah. Lah wonee wa a sañ-sañi mitte, fu on bëewë në sìkíruu rë rë doole, fu won affi yee kaa'uu sìkírehú rë. Ow banay roo heef !

3

Yee wad bëyí gémpé rë

¹ Lah nérsé bëewë biti wa warutee on njíitti gina cér a bëewë homru nguur ka ra, wa ñee iña na wonu wa ra, wa can pañ yee hente wun bëeb.

² Wa henun bëewí në wënöh bos sun ow a bëewí në iñíih. Wa henun bëewí sosute níi sos, wa lah jaamma a bëewë bëeb.

³ Yee tah mi won do yee baa ra bitih : filoon, yeni wa bëeb húmú lahuy af. Yen húmú kaa'uute ñee yee won Koope ra, yen húmú bëewí müuyú müuyë. Fah-neb a pagad bos húmú hampe yen ñaam, yen na tasuu pesa' bos nuf a iñaan. Ow húmú fahaay yen tík il te yen húmú fahuuy tíkëntë' il.

⁴ Ndaa, teeþa' Koope fa daa Sëmléhí yen naa'i keeñi a dee faha' ri bëewë rë,

⁵ dí sëmlë'té yen. Biti yen pagu yee júbpé neh daa tah dí sëmlë' yen ; dí yérém yen yérém. Di hosse keeññi yen sëmlë'té yen. Di ñeya' doolii Ruuh-Pesen yen límëetúté, yen lahute pes has.

⁶ Di ñeya'te Yéesú-Kiristaa Sëmléhí yen na, líifidté yen a Ruuhi baaha.

⁷ Daaha, on-Koo tahte dí haba'te yen bëewí júbúté nda yen hen bëewí ay haal pesa na dûmeh, na yaakaaru yen da.

⁸ Woni wëerté abah, te mi faha'te biti fu baat naa wone nda bëewë gému Koope ra bëeb pokoh pañ yin wun. Baa daa yee wun te lahid bëewë bëeb njiriñ ra.

⁹ Ndaa nék, lah moytee capa' pétih, cabi tii yi caacci míneh dûm, iñé' a taasanta' di

yii lenke Kootaa. Yaa béeb wonni lahay af a lúk te lahay njiriñ.

¹⁰ Lah bëyí fí yéjké biti hom d'aralsa' bëewë d'aralsoo raa, lah dëeké rí fu won díi na. Di kaa' síkíröhú rée, fú dëekëet dí fú wonaat díi na. Di kaa' síkíröhú waali ana fa raa nék, lah d'uhé díi na níi lan,

¹¹ te fu yúh biti bëyí baa helte waala wun da te bakaad'fí teeþa'te biti daan wadte ri, te daa ri koma' ri afi.

Unna müllë' líkín Pool Tít dë

¹² So' nék, may roo wola' Artemaa mbée Tísík. Ow di waa na ac daa, lah yípée ac fu d'eef so' Nikopolis, may líyée né.

¹³ Lah page yii míñ fú béeb sun fi baaba na suu Senaas fi layoha a Apolos ra, fu waayid wa níi iñi wa béeb mit.

¹⁴ Koy-yaayya filib ngémë bal warutee pokoh pañ yin wun nda wa lah njiriñ, wa dímlë' bëewë homu coono ra.

¹⁵ Bëewë funi wa homu dee ra béeb na woduu ro. Lah wodee kooyyee ke yen filib ngémë.

Koope líhë rën mal béeb !

Téerëe bínýú unna won Pool Filemoo ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool Filemoo ra. Di fi Filemoo húmu yíkée alal te húmu lahte i ñaam faami. Di baahi bëewí yaa bín fë, ñaammi wa daa súrgë yée ké yen woteh. Pool waarete ri Uni Neba, dí haalte ngémë níi dí yeeltee hen kooji Pool.

Húmu lahte ow di ñaammi Filemoo hínú Onesime, fússé hegohte. Bani Pool yúhëntúu homi Pool kasaa, dí haalte ngémë.

Jamanii baaha, ñaam fús hegoh níi habaatu raa, tíkuu daani misikke níi misik te húl sah na dám na.

Pool yeñ Onesime Filemoo na, bínité unni yeh tikké ya'i, komaalohi wa Filemoo. Filib unna, Pool dagidte Filemoo, baalisté Onesime Filemoo na, wonte ri biti dí haba' ri koy-yaafi.

Bëyí fí janji téeríi bee béeëb ay yúh biti bëewé gémü Yésú-Kiristaa na ra béeëb, wa i koy-yaay.

Wodohi Pool Filemoo

¹ Do fi Filemoo kooji fun, do fa bok a fun légéy rë, so' mi Pool, so' fa téyú kasu ndah Yésú-Kiristaa ra, funi Timoote koy-yaafi yen filib ngémë, fun na woduu ro.

² Fun na woduu Apiyaa* koy-yaafi yen filib ngémë bal, a Arkipe fa yeni boku haa'a ra, a bëy ílí janjaa na tee'uu faamu ra.

³ Baap-Koo a Yésú-Kiristaa Yíkée líhún rën mal, on don jaamma !

Yee dagid Pool Filemoo ra

⁴ Filemoo, wahtii dagaan mi níi nuf so' pay doo na rek, faraah mi sím Koope fi yen,

⁵ ndah mi kelohte d'ee gémë' a d'ee faha' fu Yésú-Kiristaa Yíkée te lahidte bëewí Koope béeëb njiriñ ra.

⁶ So' nék, yee na d'aj mi ra daa ri bitih, ngémë boku yen baa ra lah njiriñ, nda fu yúh níi lan iñi wunna béeëb lahu yen

gémë gémü yen Yésú-Kiristaa na ra, dí lah ndam.

⁷ Do fi koy-yaaso', faha'a faha' fu bëewí Koope ra, onte wa doole, soslite keeñ so', yëellídté rí.

Layidi Pool Onesime

⁸ Daaha, Kiristaa onte so' sañ-sañi túuyëe mí rë yee nay fuu page ra sah ndaa,

⁹ yee nay mi roo dage bee ra nék, mi fahaay biti mi túuyë rë rí túuyë. Fu pagaa ri biti fu faha' so' fahoo daa génël së'. So' mi Pool, so' fa faan so' maan bee ra, baatte biti mi téyúté kasuabee ndah Yésú-Kiristaa ra, daa mi na d'aj do.

¹⁰ Yee nay mi roo dage ra nék, mi d'agid dí Onesime fa hen koy soo na, mi hente baap d'ii na filib ngémë di kasaa hom mi bee ra.

¹¹ Débëenë, dí lahray ro njiriñ ndaa leegi dí lahidte yen béeëb ana njiriñ[†].

¹² Kon, mee roo rii nimiliñ d'a te lah yúhé biti daa ri keeñ so'.

¹³ Mi yef ri soo na dee koon daa génël së' nda ri légéyid së' iña nay fu soo légéyiré koon homi so' filib kasaa bee ndah Uni Neba ra,

¹⁴ ndaa mi fahaay pañ dara te fu ñéeréh në. Mi fahaay gangalu pañi yili wuni bah, mi faha' biti fu nühëe rí keeñu.

¹⁵ Mín hena dah, taka' ee ke doni Onesime baa wad waro, nda maañeh fii fu liilaat dí faw.

¹⁶ Leegi, dí henlay ñaam kep, dí gén ñaam fap, dí koy-yaay, bi fahuute níi faha'. So' mi bee dé', mi faha'te ri níi faha', ndaa do fu wadtee rii faha' faha'i luk bi funi af biti dí súrgúu, te ri koy-yaafu filib ngémë.

¹⁷ Yaha biti fu hampe ñéeréí yen raa nék, lah habee ri ti biti fu ham so' nen.

¹⁸ Yaha biti dí tooñ ro tooño mbée dí lahid do kabut, pegoh so' wa.

¹⁹ So' mi Pool daa mi na bíní a ya' so' ee bitih : « So' mi beh, daa mi nay roo yínlé. » So' nék, mi fahaay roo won biti d'o bal, fu lahidte so' kabut te kabut ka, dí pesu, do fi bah.

* **1:2 1.2** *Apiyaa* : Di ow bëleëb. † **1:11 1.11** *Onesime* : daa ri « lahte njiriñ » di gerek.

²⁰ Ahanjkay, do fi koy-yaaso', pagid so'
yii baa ndah Yíkëe, fu yëellid keeñ so'
ndah nona nonu yen Kiristaa na ra.

²¹ Wëerté së' biti iña bíní mi ro yee ra,
fay waa paŋ níi fu baat na kay sah.

²² Lah saamid so' tígí homa mi bal ndah
mi yaakaarte bitih ðaŋŋi ron tahte leegi
mi nimiliru ron.

Takohi Pool a Filemoo

²³ Epafaraas fa funi homu kasaa ndah
Yéesú-Kiristaa ra na wodoh ro,

²⁴ bani Marka a Aristarka a Demaas a
Lúkkë, yee funi wa boku légyé rë.

²⁵ Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhë rën mal !

Téerëe bíníyú unna yuloh ébrë yë në rë Kúnsëe

Unni yee daa unna bíníyú yulid ébrë yë në rë. Wa fi ébrë yë nék, daa wa bëy tali Abraham. Daa wa na wonuu yewúdfé bal. Tii bëe' bíní unna ra wonuy, gina yulid wa ra bal wonuy.

Unna nék, bëe' bíní wë rë, wad waa bíníyé yewúdfí nonu koy-yaayya filib ngémë (1.1), yi fí yúhté biti húmú yedfsuute níi lahte na yi ngémí wë húmú talla' saata. Di nérissé wë iña húmú yéeddú wë rë, habra'i wa nda wa lahaat doole wa ham ngémí wë hín (5.11 níi 6.12).

Di wonte wa biti Kiristaa a Koope if a bëlgís, daa ri teeþa' dee man Koope kah-kah ra (1.3), te bëewë ay ñee'ee díi na nda wa mûc. Daa ri tah bëewë gémú rë míñ leboh Koope, te ri kut daa ri Seeyohi gaana. Daa ri tah Koope pok yin has hanndal ki bani bëewë, bi gén bee húmú pok díi hanndal ki bani caacci wa ra (8.1-13).

Di wonte wa biti bal, wa yíp illí wë Kiristaa na, wa tík nuffi wa dee müjé' rí kaa'a kaa'uu ri bëewë rë, wa banti gooy, banti yedföh (12.2-3).

Di wonte wa :

- yii lenke jébél jébél Kiristaa afi sarah waal yínë kut teempe waali yíníi baaha tosse bakaaddí yen da (9.12-28),
- yii lenke hawidða na húmú hawru caacci wa filoon da (10.1-4),
- yii lenke caaccee ke wa húmú gémú rë (11.1-40),
- a yii lenke njíittée ké wë húmú waariyu wa Un Koope ra (13.7).

Bëyí fí janji téeríi bee bëeb ay ot biti hawidða na húmú hawru caacci yen te yen na pagu ri níi a woteh ra míñéh hos bakaad, ndaa Kiristaa jébél afi waal yínë kut teempe waali yíníi baaha hosse bakaadfi yen.

Dee wona' Koope yen na ra

¹ Filoon, Koope húmú ñeya' yonente ya na, di pagadði bokaay wonte a caacci yen waal caak. ² Ndaa woteh, di jamanaa millë' bee ra, díi ñeya' Koohi na wonte a yen. Di ñeya' Koy ki baa na sakke éldúnë, díi tanisse díi fi Koy ki baaha laha'te iña bëeb.

³ Koy ki baa daa niiñi ndami Koope, te bani Koope if a bëlgís, daa ri teeþa' dee man Koope kah-kah ra. Daa ri ñeya' doolii uni, tahte iña éldúnë bëeb hom woteh. Te filoon fi bee yera' ri ñiñi hosse bakaadda ra, díi ín tookke sunaasun, hëbís Koope fa gaan doole ra, hompe ya'i ñamaa fi.

⁴ Di paa' ri malaaka ya bëeb sun, tiya lah ri fii Koo ra, luka' bi wa daaha fap.

Dee luka' Koy ka malaaka ya gaan da

⁵ Ndaah nagajek, Koope wëndëy malaaka yínë sah unni yeh :

« *Daa fu Koy so',
dala'te woteh
mi Boffu.* »[◊]

Di wëndëy malaaka biti bal :

« *May hen baap díi na,
díi hen koy soo na.* »[◊]

⁶ Te wola' rí koy ki saawi éldúnë rë, díi won tih :

« *Malaaka yi Koope bëeb yekun fíyí,
sigimíd díi.* »[◊]

⁷ Di yii lenke malaaka yi yaa na Koope wonte bitih :

« *Di paŋke níi malaaka ya madu ngilaaw
nen,
díi paŋke níi wa fi súrgë yí madu njaar-kíi
nen.* »[◊]

⁸ Ndaa di yii len Koohi na, díi won tih :

« *Nguur ku do fi Koope*

ay home na níi kiri fi kirih.

Fu kúdsté bëewú kúrí júbpé,

fu faha' yii hente júb kep,

te fu wonay dara tooñ.

Yii baa daa tah so' mi Koope fu

mi tanis ro,

mi on do sos-keeñ,

mi túm rë díw heéñ af,

ndah fu génë' së' bëewë doni wa homu ra.

»[◊]

[◊] 1:5 1.5 Saame Kañaa ya 2.7   [◊] 1:5 1.5 Saame 2 Samiyel 7.14   [◊] 1:6 1.6 Saame Nérsí Kootaa 32.43   [◊] 1:7 1.7 Saame Kañaa ya 104.4   [◊] 1:9 1.9 Saame Kañaa ya 45.7-8

¹⁰ Di wonte ri bal tih :
 « Dalaana, do fi Yikée daa fu sak feey fa,
 daa fu sak sun-Koo a ya'u.

¹¹ Iñyaa béeb ay muuy,
 ndaa do fay home na faraah.
 Wa ay yah
 ti di na húlé' búub nen.

¹² Fay waa túlénse'
 ti bëyí túlénse' búub nen,
 wa lofu ti di na lofuu yéré nen,
 ndaa do fi na lofiseeh
 te fay pese peso níi kiri fi kirih. »[☆]

¹³ Koope wëndëy malaaka bitih :
 « Tooke hébís së', ya'i ñamaa fi so' dee
 níi bín néy míi yíssée kaa'oh yu hen tikée
 yí kottu ra. »[☆]

¹⁴ Wa fi malaaka ya, wa mbínéeffí lahuu
 bo' faan. Koope hom wola' wa habra'i
 bëewë nay múcé rë.

2

Una na koma' múc dë

¹ Yii baa daa tah yen warutee baatti
 ham unna keluu yen d'a híin, nda yen
 banti műuy.

² Yen yúhúté biti una húmú ñéyíd
 Koope malaaka ya na filoon ra kaah, te
 bëewë kaa'uu síkírehí una, kaa'uute ñeyi
 na ra bëeb, liilute daana yeeliyuu wa ra.

³ Kon, yen kaa' síkírehí una nay tahe
 yen múc kah-kah raa, yen ay mínée múc
 daana díh ? Di fi Yéesú-Yikée daa débpí
 won yii lejke műjí bah. Filoon fe, bëewë
 keluu woni műjí baa ra wonute yen biti
 dí kaah.

⁴ Koope a faanan fi panke i kawtéef
 gaan, kimtaan a iñi éemilé'té, teeba'i biti
 iña wonu wa ra kaah. Di teeba'te ri bal
 di iña ona' Ruuh-Pesen, yee wora' ri dee
 faha' ri ri ra.

Yéesú daa mala liilu bëewë Koope na ra

⁵ Koope onay malaaka ya sañ-sañ sun fi
 ēldúnë fë nay aye fayu na wonu fun bee
 ra,

⁶ ndée bínýúté bitih :
 « Ow daa yi níi do fi Koope
 fu na hel nuf díi na ?
 Ow daa yi níi fu na tooppitoh ri ?

⁷ Fu tíkké rí tígí fí yúhté biti
 bani malaaka ya talluu teem,
 fu bëyidté rí,
 fu lífidté rí ndam,
⁸ fu tíkké rí
 díi paa'te iña bëeb sun. »[☆]

Koope onte ow paa'te iña bëeb sun.
 Kon Koope helay dara yii ow lahay sañ-sañ sun fi. Añcañ, woteh yen olute biti
 ow lahay sañ-sañ sun fi iña bëeb doom.

⁹ Yee olu yen ra daa ri biti Yéesú húmú
 cépirúté yutuud dee rek, malaaka ya
 paa'ute ri sun. Ndaa leegi díi bëyrúté,
 díi líifruté a ndam ndah coono fa dey díi
 níi díi húlté rë. Daaha, naa'i keeñ Koope
 tahte Yéesú húlidsté bëewë bëeb.

¹⁰ Koope daa sak iña bëeb te iña bëeb
 homid díi. Te wad waro biti díi ñeya'
 coono fa dey Yéesú rë, pañ yee pañ ri díi
 na ra níi díi fi Sëmléhí bëewë bëeb mit
 sék. Daaha, Koope faha' biti ow caak hen
 koyyi, wa bok ndami.

¹¹ Di fi Yéesú fë na ladil bëewë
 bakaadsi wa ra, a wa fi bëewí yaaha
 bëeb daa boku Boffa yínë. Yii baa daa
 tah, díi sopaay déekë'í wë koy-baappi

¹² ndah nagajek, díi wonte Koope bitih :
 « May teeëb koy-baappi so' daa fu wah,
 mi kañ ro fii mboolo ma bëeb. »[☆]

¹³ Yéesú wonte biti þal :
 « So' may tíké yaakaari so' bëeb Koope na.
 »

Di yii lejke koy-baappi na díi wonte biti
 þal :

« So' mi abeh, funi koyya tík Koope ya' so'
 ra. »[☆]

¹⁴ Wa fi koyyi yaa nék, lahuu bo' faan
 a ñif. Yii baa daa tah díi fi Yéesú ac hente
 ow, lahte bo' faan a ñif nonte waa na nda
 ri húl, dakaya' Seytaane fa lah sañ-sañ na
 bek ow húl rë.

¹⁵ Daaha, díi sëmlé'té bëewë húmú
 madu i ñaam nen pesi wa bëeb rë, ndah
 neeha neehu wa kúl kë rë.

¹⁶ Yen olute biti díi ac sëmlé'í malaaka
 ya neh, díi ac sëmlé'í séttí Abraham.

¹⁷ Yii baa daa tah díi wadti ac hen ow ti
 koy-baappi nen, bani wa man bëeb nda
 ri hen seeyohi gaani wa, bi naa'te keeñ
 níi naa', pokohte légéyíri Koope. Yaaha

☆ 1:12 1.12 Saame Kañaa ya 102.26-28   ☆ 1:13 1.13 Saame Kañaa ya 110.1   ☆ 2:8 2.8 Saame Kañaa ya 8.5-7

☆ 2:12 2.12 Saame Kañaa ya 22.23   ☆ 2:13 2.13 Saame Isayii 8.17-18

béeb, nda ri yera' ñíiní tos bëewë, Koope baal wa bakaadsi wa.

¹⁸ Yéesú a faanañ fi, fahuute fíir, te ri ñeete coono. Kon, dí míñ habra' bëyí né fiirú.

3

Daa lukki yeeliyoh kañ hanndal ki Yéesú a Mëyíis ?

¹ Koy-yaayyi yeh, kon dón fa henu yi Koope ra, dón fa dí dëek dën dë, yéelí Yéesú né. Daa ri bëe' Koope wol ri ra te daa ri Seeyohi gaani ngémë na waariyu yen ra.

² Di húmú poka' Mëyíis légéyë déjéenú rí kúrì bëy faam Koope filoon, Yéesú poka' légéyë déjéen dí Koope ra daaha.

³ Ndaa nék Yéesú luk Mëyíis yeeliyoh kañ ti faam a bëe' tabah ri ra nen : bëe' tabah faam fa ra, daa luk faam fa yeeliyoh laas !

⁴ Faam fi faam bëeb ow daa tabah ri, ndaa Koope daa tabah iña bëeb.

⁵ Mëyíis húmú pokohte légéyë húmú déjéenú rí kúrì bëy faam Koope ra, ndaa ti súrgë nen kut, nda ri hen seedii yee nay wone Koope filoon fe ra.

⁶ Di fi Kiristaa nék, pokohte ndaa ti Koy nen, Koy ka tíkú sun fi bëy faam Koope, na ílif wë rë. Yen fi yee nék, yen daa bëy faami hém yen ham híin te yen dama' yee yaakaaru yen dà níí lússeenín.

Dee nay tahe ow non hílséhë waayid Koope bëewí rë

⁷ Yii baa daa tah dón wadti tík nuffon yee won Ruuh-Peseñ bee ra :

« Woteh fee Koo beh,
don keloh Un Koope,

⁸ ngénë súhrí keeññon dón kaa' ñeyi na,
ti di húmú kaa'uu caaccon ñeyi na filoon,
bee húmú homuu wa luufa,
na saamu olsohi Koope ra. »[◊]

⁹ Koope won tih :

« Caaccon húmú tíkúuté së' af,
saamute olsohi so'.

Añcañ, wa húmú tíkúuté illí wë sun fi iña
panj mi ra

¹⁰ níí hente kíl sabay iniil (40).

*Yii baa daa tah keeñ so' húmú haay bëy
jamanií bah,*

*mi won tih :
"Níbbí wë dékë' múuydí wë,
wa kaa'uute yúhí yee naha' mi ra."*

¹¹ *Filib haayi keeñ so',
mi añaohte biti wa ii mëssí non hílséhë
húmú waayid mi wa ra. »[◊]*

¹² Kon koy-yaayyi yeh, lah mëytíi ! Ow yínë sah dón na waray súh keeñ kaa' gém níí súugée Koope fa na pes dà.

¹³ « *Woteh fee Koo beh* » fa wonu Téerëe rë, daa lís níí a dëh. Kon hém di gétëy rek, lah ènëntíi doole hanndal kon faraah, toñeh ow di dón na yeris bakaad kúrëelëh rí níí dí súhíl keeñi kaa' keloh Un Koope.

¹⁴ Nagajek, yen nonu Kiristaa na hém yen ham yaakaara húmú lahu yen dalaana ra híin níí lússeenín.

¹⁵ Yen olute biti Téerëe won tih :

« *Woteh fee Koo beh,
don keloh Un Koope,
ngénë súhrí keeññon dón kaa' ñeyi na,
ti di húmú kaa'uu caaccon ñeyi na filoon.*

»[◊]

¹⁶ Te sah bëewë húmú keluu Un Koope, kaa'uute ñeyi na ra, wa i wah ? Wa bëewë Mëyíis húmú dúhíd wë bëeb Ésíp rë neh a ?

¹⁷ Bëewë keeñ Koope húmú haay wa kíl sabay iniil (40) ra, wa i wah ? Wa bëewë húmú bakaaru te húlú bëeb luufa ra neh a ?

¹⁸ Koope húmú añaohte won tih : « *Wa
ii mëssí non hílséhë húmú waayid mi wa
ra. »[◊]* Di húmú wona' i wah ? Di húmú wona' bëewë húmú kaa'uu ñee woni ra neh a ?

¹⁹ Daaha, yen olute biti caacci yen míñhaal gina nay waa hílsée koon dà, ndah kaa'a kaa'uu wa gém Koope na ra.

4

¹ Koope líssí ham gapa'a húmú gapa' ri biti yen míñu non hílséhë húmú waayid dí yen dà. Kon mëytíi, toñeh ow di dón na míllë' filoon níí noneh na.

² Yen liilute Uni Neba ti di húmú liiluu ri caacci yen koon nen. Wa fi yaa nék,

[◊] 3:8 3.8 Saame Kañaa ya 95.7-8   [◊] 3:11 3.11 Saame Kañaa ya 95.9-11   [◊] 3:15 3.15 Saame Kañaa ya 95.7-8

[◊] 3:18 3.18 Saame Kíní bëy Israyel 14.1-35 ; Kañaa ya 95.11

liiluu wa una ra, lahray wa njiriñ, ndah liiluu wa ri ra, wa gémúy rí.

³ Yen fa gémú yee ra nék, yen ay non hílséhë húmú waayid dí yen baa ra. Di húmú won na tih :

« *Filib haayi keeñ so',
mi añaohete biti wa ii mëssí non hílséhë
húmú waayid mi wa ra.* »[◊]

Koope wonte yii bah te añcañ hílséhí bah, dí húmú waayce ri níi wocce. Di waay ri na sak ri éldúnë bín fë rë níinén.

⁴ Bíníyúté ílíf filib Téerée yii lenke bisi paana fa bitih : « *Bisi paana fa, Koope hílsé' légéyée ké rí saka' ri béeëb ré né.* »[◊]

⁵ Koope wonaatte na bal, na won dí bitih : « *Wa ii mëssí non hílséhë húmú waayid mi wa ra.* »[◊]

⁶ Bëewë d'ébúu liil Uni Neba ra, nonuy hílséhë húmú waayid wa Koope ra, ndah kaa'a kaa'uu waa ñee yee faha' Koope ra, ndaa i ow kay mínu ñée non.

⁷ Yii baa daa tah Koope habaat bis kay dëekë'té rí « *woteh fee Koo beh* ». I kíil dí kíil filoon fe, dí ñeya'te Dawit na wonte ti di keluu ron ri koon di yii lenke bisi baa ra won tih :

« *Woteh fee Koo beh,
don keloh Un Koope,
ngënë súhrí keeññon don kaa' ñeyi na.* »[◊]

⁸ Yaha biti koon gina bek Yosuwe bëewë rë wa hílsúuté na koon, tin Koope woneh ban bis kay filoon fe.

⁹ Kon níi a ceh, Koope líssí ham biti bëewí ay hílséh ti di húmú hílsé' rí bisi paana fa nen.

¹⁰ Bëyí fi non hílséhë húmú waayid Koope bëewí rë béeëb, ay hílséh légéyí ti di húmú hílsé' Koope légéyí nen.

¹¹ Kon, yen pagun béeëb nék níi yen non hílséhí bah. Hen daa raa, ow di yen na ii ñee kotti caacci yen, kaa' ñee yee faha' Koope ra ndín, dí keen.

¹² Un Koope ee pes da, te ri lahte doole. Di luk jépílí koluu dasas kaañ. Di caga' keeñ tap coonaa, taaggila' nékë a yuh.

Daa ri na teeba' yii hom keeñ ow a iña na níb béeë' rë.

¹³ Dara dapeeh Koope, iña béeëb man yii hom èssë nen díi na, hente ngéey illí díi fa yen ay wone ri iña pagu yen, dí aattiya' yen da.

Yéésú, Seeyohi gaana

¹⁴ Yen yúhúté biti yen lahute seeyohi gaani lahte doole, daa ri Yéésú Koy Koope. Di ín lappe sun da, hompe fíi Koope. Kon, yen habun ngémí yen híin.

¹⁵ Bee yen keenute ra, Seeyohi gaana lahuu yen da na ot yen na yúh biti ow daa man daaha, ndah díi bok boko a yen ñeete fíirí míni díi hen béeëb, ndaa díi keenay bakaad.

¹⁶ Kon, yen banun lah dara yii sídúun yen, yen leboh Koope fa daa Buura na ona' mal ra, díi teeb yen naa'-keeñ, on yen mal. Hen daa raa, tígí misikaa ri béeëb, díi dühíd yen na.

5

¹ Seeyoh gaan béeëb tansuu filib fi bëewë, díi homid wa fíi Koope. Daa ri na jébel iña nay waa yeree sarah a yee nay waa hawre Koope nda wa baalu bakaaddí wa ra.

² Seeyoh gaan béeëb yúh dfee na tilé' rí a bëewë yíih rë a yee müuyú rë, ndah díi fi baa bal, díi na keen.

³ Keena na keen díi fi baa ra bal, daa tah díi míneh teem yera' sarahi ay baalu bakaaddí bëewë kep, ndaa díi wadti yera' bi ay baalu bakaaddí díi fi baa bal.[◊]

⁴ Ow míneh býéid afi níi fal afi seeyoh gaan, Koope kut daa na dëekë' ti di dëekë' rí Aaron nen.

⁵ Kiristaa bal býréy afi falte afi seeyoh gaan, Koope daa fal ri ri won tih :

« *Daa fu Koy so',
dala'te woteh
mi Boffu.* »[◊]

⁶ Koope wonte bal bitih :

« *Fu seeyoh ti Melkisedek*nen
níi kiri fi kirih.* »[◊]

[◊] 4:3 4.3 Saame Kañaa ya 95.11   [◊] 4:4 4.4 Saame Dalaana 2.2   [◊] 4:5 4.5 Saame Kañaa ya 95.11   [◊] 4:7 4.7

Saame Kañaa ya 95.7-8   [◊] 5:3 5.3 Saame Tali Léwí 9.7   [◊] 5:5 5.5 Saame Kañaa ya 2.7   * 5:6 5.6 Melkisedek : Daa ri húmú buuri Salem. Di húmú seeyoh bal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ».   [◊] 5:6 5.6 Saame Kañaa ya 110.4   [◊] 5:7 5.7 Saame Maccée 26.36-46 ; Marka 14.32-42 ; Lúkkë 22.39-46

⁷ Filib pesi Kiristaa feey fi bee béeb, dí húmú daga' Koope fa daa míñ díi sëmlé' kúl kë rë danji misikke ñéerë' a muun,[☆] wone ri sohle yi te Koope tahte danji ndah dí ñeete yee faha' Koope ra. ⁸ Hena' Yésú Koy Koope na níi, dí ñeete coono, yoonte ñee yee faha' Koope ra.

⁹ Paga' Koope yee panj dí díi na níi dí fi Yésú mitte sëk rë, dí hente Sëmléhí bëewé na ñeyu yee faha' ri ra, sëmlé'té wë níi kiri fi kirih.

¹⁰ Ahanjkay, Koope daa fal ri seeyoh gaan ti Melkisedek nen.

Yen yulid fii

¹¹ Fun lahute i yin caak, yi wonun fun don sun fi yii bah, ndaa poysiri dón wa ay kofeel ndah yin yoobay haal affon.

¹² Don warutee maañci míñ yéeddë' koon ndaa tígë homuu ron bee ra, ow daa wad dón yéeddëet iña na débúu yéeddë' filib unni Koope ra. Don míñih ñam ñami yoobay hon doom. Don teyu bap ti baaker nen.

¹³ Bëyí fí líssí bap nék, deef dí líssí hen baaker, dí maanay doom. Kon, dí míñeh bíssë' yii júbpé a yii júbëy.[☆]

¹⁴ Ñama yoobay hon da nék, ay yeru bëewé maanu ra, wa fa dékúu saam yúh a bíssë' yii wunte a yii wuneh níi míñuté rë.

6

¹ Kon, yen helun iña débúu yéeddë' sun fi waali Kiristaa ra filoon, yen yulid fii yen yoon iña wadti yéeddún bëyí maante te yulid Kiristaa na ra. Yen waruy wëegís yen wonaate iña débúu yen yoon bitih : bëewé warutee lof pesad, súugëh pagadda na yeñ wa kúl kë rë, wa gérm Koope.

² Yen waruy ñeyaat sun fi yii leñke bëtis, sun fi yii leñke di nay tíkuu ow ya' dagiru Koope, di yii leñke koloh bùudé a di yii leñke yiin bis-këem.

³ Yen yuluun fii, hém Koope ñéerë' né.

⁴⁻⁶ Nagajek, bëewé helute ngémí wë wëegísuté pesada húmú homuu wa filoon ra, ow míñeh tah wa lofaat pesad. Wa fi yah, niiñi Koope mëssée waa

hawaan, Koope onte wa mal, wa nonute bëewé liilu Ruuh-Peseñ ra bal, wa olute neba hom un Koope ra, wa yúhúté doolii nguur ka na ac fii rë níi wocce, wa anti hel ngémí wë wa wëegís pesada húmú homuu wa filoon raa, ay made biti rek tih, wa daayaatu Koy Koope sun fi kurwaha bëewé solsee ri nen, te wa pagiru ri affi wa.

⁷ Meey han mulaa na dékë' Koo tob níi iña sohu na ra non njiriñ yíkíi rëe, Koope ay barkel meeyi bah.

⁸ Meeya paala yélüp a ñobitaan raa nék, deef dí lahay njiriñ te ii maañ sah Koope cuñ ri dí millë' tam.

⁹ Don fi kooyyee ke fun fahuu fun yee ra, fun wonuute daa sah ndaa wëerté fun biti dón madu a iña wonu sun fi meeya gén dë, yee na koma' múc dë.

¹⁰ Koope na pageh yii júbëy. Di ii hal iña pagu ron ra, ii hal d'ee fahuu ron ri ra. Don teeþute ri biti dón fahuute ri dón na habruu bëewí te dón lísúu wëe habra'.

¹¹ Fun fahuu biti nék, ow fi ow dón na béeb sawoor ham hiín ti daa nen níi lússeenín ndín, dí liil yee húmú yaakaar ri ra níi mit sëk.

¹² Kon, ngénë hení bëewí d'apasute, lah ñéyí kotti bëewé nay liile yee gapa' Koope ndah gérmé gérmú wë Koope a múnë mújú wë rë.

Gapa' yi Koope na nee'eh luuf

¹³ Na húmú gap Koope Abraham biti ay rii barkel ra, bi lahay bëyí luk dí fi Koope gaan níi dí añee tii bëyí baaha, dí fi Koope aña' tiyi a faanañ fi,

¹⁴ wonte ri biti ay rii *barkel níi tígí teem barkel, keñil tali níi keñil.*[☆]

¹⁵ Abraham hompe na seh, hampe na hín. Daaha, dí liilte yee húmú gap ri Koope ra.

¹⁶ Ow yahti añoh raa, hom capa' tii bëyí luk díi gaan te añohi baa daa na dúmel yee wonu bani bée' rë.

¹⁷ Ti daaha nen, Koope faha' teeþi bëewé nay liile yee gapa' ri ra biti dí ii mëssí hon uni. Yii baa daa tah na húmú gapa' ri ra, dí añohte tikké sun.

¹⁸ Kon, yen olute biti lahte iñi ana yi míñeh ñak, yee fí yúhté biti Koope míñeh

wëe won te ri pageh wa : daa wa gapa'a a añoha. Yen fa heguu iña béeb nda yen ham híin yaakaara gapu yen da nék, iñi ana yi yaa onte yen doole níi on.

¹⁹ Yaakaari baaha man dúuñ dootaa nen wéer pesi yen. Di wéerté, híinté te ri haala' níi énfí rídií tígë sela níi sela ra.

²⁰ Yéesú këlléhté yen haalte tígí daaha, homidte yen na, dí hente seeyoh gaan ti Melkisedek* nen níi kiri fi kirih.

7

Daa lukki gaan hanndal ki Melkisedek a Abraham ?

¹ Melkisedek* fi baaha húmú hente buuri Salem, hente seeyohi Koope fa sunaasun. Na húmú nimil Abraham faam bee baga' ri buurra ra, dí fi Melkisedek daa téebílëh rí, cjanke nda Koope barkel ri.

² Iña beya' Abraham haa'a ra béeb woruun sabboo raa, wodi yínée dí yedte ri Melkisedek. Iti fi tii Melkisedek daa ri buura júb rë. Di fi Melkisedek daa buuri Salem tíkké sun. Iti fi buuri Salem daa ri buuri jaammaa.[☆]

³ Lahay tígí bínyúté filib Téerée wonte biti bee daa yaafi, mbée bee daa boffi, mbée dí non tali díw. Lahay tígí bínyúté bal, wonte yii lenke ayi éldúnë, a yii lenke húlí. Di méddúu a Koy Koope. Di seeyoh níi kiri fi kirih.

⁴ Èlí dee hena' Melkisedek ow gaan ra ! Di fi Abraham sah, dí fi ciffi yen fi bëy Israyel, iña beya' ri haa'a ra béeb woruun sabboo raa, wodi yínée dí bëbpe ri yedte Melkisedek.

⁵ Kootaa túuyë'té biti iña lahuu bëy Israyel ra béeb woruun sabboo raa, seeyoh ya tali Léwí meel wa wodi yínée, wa yero wa.[☆] Maanam, wodi yínii bah, wa ay rii beyee koy-baappi wa na, te añcaj, wa fi koy-baappi yaaha bal, wa sétti Abraham.

⁶ Melkisedek nék, húmú noneh tali Léwí, te añcaj, iña bëya' Abraham haa'a ra, wodte na Melkisedek, dí fi Melkisedek dagiste Abraham fa Koope gap ri ra.

* **6:20 6.20 Melkisedek** : Daa ri húmú buuri Salem. Di húmú seeyoh bal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ». * **7:1 7.1 Melkisedek** : Daa ri húmú buuri Salem. Di húmú seeyoh bal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ». ☆ **7:2 7.2 Saame Dalaana 14.17-20** ☆ **7:5 7.5 Saame Kíni bëy Israyel 18.21** ☆ **7:14 7.14 Saame Maccée 1.1-2** ; Lúkké 3.33 ☆ **7:17 7.17 Saame Kañaa ya 110.4**

⁷ Bëyí dagid' ow, luk bëe' dagiru ra hen ow gaan, baa wéerté.

⁸ Seeyoh ya tali Léwí yë fí yúhté biti yee lah koy-baappi wa béeb ay waa naa wodra, ay húl ti ow béeb nen. Melkisedek fa fí yúhté biti nék iña beya' Abraham haa'a ra wodte ri na ra, filib téerée dí habuu biti ee pes da.

⁹ Ow mín won bitih, bëy tali Léwí yë na liilu wod ya' yi koy-baappi wa ra, worute Melkisedek ndah Abraham wodte Melkisedek.

¹⁰ Baa daa ri biti na wod Abraham Melkisedek ra, wuti deef Léwí límúy doom raa sah, dí ee geñii Abraham, ndah Abraham daa ciffi.

¹¹ Kootii Méyíis yípëh sun fi légéyí bëy tali Léwí. Légéyí wë nék míneh tah ow mit sëk. Légéyí wë mín tah ow mit sëk koon, seeyoh kay laheh. Seeyoh baa noneh bëy tali Aaron fa non tali Léwí rë, dí seeyoh ti Melkisedek koon nen.

¹² Tígí lofuun iña tap seeyoh a légéyí rë béeb, Kootaa wadtee lofu.

¹³ Bëe' wondú woni baa ra nék, noneh tali Léwí te lahay bëyí non tali hénidté seeyoh tígë na hawruu Koope ra.

¹⁴ Bëewë bëe' yúhuté biti dí fi Yíkíi yen non tali Yudaa,[☆] te na won Méyíis yee lenke seeyoh ya ra, dí capay tii tali bah.

Dee hena' Yéesú Seeyoh gaan da

¹⁵ Yee tah yee baa baatti lan af ra daa ri beh : seeyoh kay, bi mada' a Melkisedek acce.

¹⁶ Hena hen bëyí baa seeyoh ra nék, kolaay yee túuyë' Kootaa biti seeyoh ay kolee tali man nañam nen. Bëyí baa hen seeyoh af doolaa kola' pesa nay rii pese níi kiri fi kiri ra,

¹⁷ ndah nagajek, bínyúté Téerée bitih : « *Fu seeyoh ti Melkisedek nen níi kiri fi kirih.* »[☆]

¹⁸ Daaha, Kootaa déb rë tíkúté dín af biti dí lahay doole, lahay njiriñ.

¹⁹ Nagajek, Kootaa déb baa ra mësëy tah ow mit, ndaa yin kay acce hente

yaakaari yen. Yaakaari baa gén Kootaa déb baa ra, te daa ri tah yen na lebuu Koope.

²⁰ Te hena hen bëyí baa seeyoh ra, ñéerë' a añoh, ndaa hena henu bëy tali Léwi seeyoh ra, lahay añoh.

²¹ Na hen bëyí baa seeyoh ra, aňuu añoo wonu tih :

« *Koo-Yikée aňohte te ri ii mëssí hon uni yee wona' ri bitih :*

“Fu seeyoh níi kiri fi kiri.” »[☆]

²² Aňohi baa daa tah Yéesú hen bëe' tah yen wëeliyéh yii hasa pok Koope hanndal ki yeni, te daa gén bee déb dë.

²³ Bëewë ñeyu henute seeyoh ra húmú caaku caako níi, ndah bëyí fí húmú hen na seeyoh bëeb maañ maañ ay húl, ow kay bëb tígí.

²⁴ Di fi Yéesú nék ay pese peso faraah. Kon ow kay ii bëb tígí, dí seeyoh níi kiri fi kiri.

²⁵ Yii baa daa tah bëewë na ñee'uu díi na lebee Koope ra, dí míñ wëe sëmlë' níi faw, ndah dí ee pes da faraah na d'agid wa Koope.

²⁶ Kon, Yéesú daa Seeyohi gaana wad yen na ra. Di selate, mësëy pañ bos, lante, taa'aay dara a bakaaroh ya, te dí bëyrúté kúrúté sunaa-sun.

²⁷ Seeyoh yi gaanni kayya, yílëe Koo bëeb wa hawid Koope. Wa débúu jébel hawri ay baaluu bakaaddí wa paay, wa anti jébel bi ay baaluu bakaaddí bëy gina. Di fi Yéesú nék sohlaay dí page yah, ndah dí jébel sarah waal yínë kut teempe waali yíníi baa faw, bee yera' ri ñíiní rë.

²⁸ Bëewë henu seeyoh gaan ndah fala fal wa Kootaa ra, na keenu ndah wa i ow kut. Bëe' hen seeyoh gaan ndah haanja haanj Koope búkí aňohte filoon fi bee tikúu Kootaa ra nék, daa Koy ka Koope pañ yee pañ ri díi na níi ri mitte sëk dee níi kiri fi kiri ra.

8

Yéesú-Kiristaa daa Seeyoha lukki gaan da

¹ Yee lukki lah solo woni fun ra, daa ri beh : Yen lahuu Seeyohi gaani man dah, ti di wonuu fun don di nen. Di ín tookke

sunaa-sun hëbís Koope fa gaan doole ra, hompe ya'i ñamaa fi,

² na légéy filib tígí selaa. Tígí selii baaha, daa taantii Koo-Yikée kah-kah, bee rí yíp rí ndée ow neh ra.

³ Seeyoh gaan bëeb tansu jébelí iña nay yeree bëewë sarah ra, a yee nay waa hawre Koope ra. Kon, bi yen bal wadtee lah yii nay rii jébelé sarah.

⁴ Di homa feey fi bee koon, tin dí lukki heneh seeyoh sah, ndah feey fa lahte seeyoh yi na jébelú sarah ya naha' Kootaa ra.

⁵ Wa fi seeyoh yi yaa légéyúu tígí selaa naam, ndaa tígí selii baaha netli tígí kah-kah fa hom sun-Koo ra kut, dí man sëegú nen díi na. Na húmú waaya' Mëyíis yíbí taantii selaa ra, Koope húmú won ri tih : « *Yuguse iña bëeb níi ri mada' a bee teeë mi ro sun fi daja ra.* »[☆] ⁶ Légéyí seeyoha yero Yéesú rë nék, luk bi seeyoh yi yaa lah solo fap. Ti daaha nen, yii hasa pok Koope hanndal ki bani bëewë te Yéesú hom hanndal ka ra luk bee déb dë lah solo fap. Yee pok Koope baa ra yípëh sun fi iña gapa' ri ra, te iña gapa' ri yaa ra daa gén yee déb dë.

⁷ Yaha biti koon yee húmú pok Koope a bëewée filoon da lahay yii wonun na koon, tin yii baaha nísíh níi kay tíkée.

⁸ Ndée nagajek, Koope húmú wonte affi bëewí won tih : « *Síkíru ! So' mi Koo-Yikée, mi won tee : ay lah jamanü, may pok yin has hanndal ki funi bëy Israyel a funi bëy Yudaa.*

⁹ *Yii baa ii mada' a bee húmú pok mi hanndal ki funi caacci wa filoon, bee húmú haba' mi ya' yi wa, mi d'uhidté wë Ésíp rë.*

Wa fi yaa húmú ñeyuy yee húmú pok mi baa ra, daa tah so' mi d'uhidté nuf so' waa na. So' mi Yikée, mi won daaha.

¹⁰ *Filoon fi baaha, yee nay mi pok hanndal ki funi bëy Israyel ra, daa ri beh : may bek túuyë' yí së' affi wa,*

*mi bíní wë keeñni wa,
mi hen Koope fi wa,
wa hen bëewí së'.
So' mi Yíkée, mi won daaha.
11 Bëewë bëeb ay soo yúh !
Ii sohliil ow ëe ow waa na yéeddé mo-
roomi.
Ii sohliil ow wone koy-yaafi tih :
"Yúhé Koo-Yíkée !"
Dala'te bee lukki hen kükëy rë
níi bee lukki hen baha ra bëeb ay soo yúh
!*

*12 May waa baal iñi bossa pagu wa ra,
te nuf so' ii payil bakaaddi wa. »[☆]*

¹³ Don ot Koope won ban pok yin has hanndal ki bani bëewë, deef bee dëb rii pok hanndal ki wa ra bahate, te yii bahate, baha níi cohob raa, ay yoobpi saañ waali.

9

Sarah ya dëb dë a bee millë' rë

¹ Yee húmú dëbpí pok Koope hanndal ki bani bëewë rë, húmú ñéerë' a naха' yi won sun fi di nay jaamiyuu Koope. Húmú lahte tígí selate éldúnë bal, bi na jaamiyuu Koope.

² Tígí daaha húmú taantii lecsuu las ana : lasa dëb dë yee na tíkú lampaa ra daa húmú në a taabula na tíkú mbúurëe në jébélú Koope sarah ra. Di húmú dëekúu « tígí selaa ». ³ Lasi yínëe hom filoon rídíi ana fa*. Di húmú dëekúu « tígé sel a níi sel a ra ».

⁴ Ílý tamaa cuuraay, bi yugusuú úrís húmú non na. Wahandii Kootaa húmú filib tígé sel a níi sel a baa ra, filib a feel fë bëeb leefute úrís. Filib wahandii baaha, peni tibúu úrís, bi túmú maan† a duudee ke Aaron jibis ra, a la' yi ana ya bíníyúu Kootaa ra, húmú në.

⁵ Lahte netalli mbínéeffí wonuu sérúbím‡ húmú sun fi wahandaa, na teebaru biti ndami Koope aa daaha, pabbi wa wërséhté sun fi tígé na baaluu bakaad

ra§. Wahtaa nay wonuun tikki fi iñyaa yínë yínë rë nék, bee neh.

⁶ Ti di wona' mi ri, iña bëeb yugusuute daaha. Faraah seeyoh ya haale lasa dëb dë page légéyí wë.

⁷ Ndaa, seeyohi gaana kut daa na haal lasi ana fa, te kílë bëeb díi hom haala' na waal yínë kut, te díi na haaleh na te kúréh ñif ma nay jébélúu sarahi ay baaluu tooññi bani bëy gina yee paguy wa pëtih rë.

⁸ Ruuh-Pesen teeba'te tígí daa bitih, hém lasa dëb rë lís në rek, deef waala na saañ tígé sel a níi sel a ra kúnséey doom.

⁹ Taantii baa nék daa maanam yee lah jamanee woteh bee ra. Baa daa ri biti sarah ya a hawidfa na jébélú Koope daaha ra míneh tah bëe' në jébél wë rë lah afi tookke níi took.

¹⁰ Wa naha' yi fí yúhté biti won sun yii lenke ñam a han a di nay paguu bukutoh ya aana, te wa teem iñi èssë. Wa tíkú tíkë, nda bëewë ñee na na'-na' níi Koope lof wa tík yin kay.

¹¹ Ndaa leegi Kiristaa acce, díi fa seeyoh gaan ra, onte yen iñi wunna liilu yen woteh ra. Di ñeya' taantaa lukki lah solo te daa lukki ñee waal ra, bee ya' ow yugusay ri ra. Daa ri biti taantii baaha, díi yii éldúnë fí bee neh.

¹² Haala' Kiristaa waal yínë kut tígé sel a níi sel a teempe waali yíníi baaha ra, díi jébéléey sarah ñif sékét, a ñif yuuh fana. Di jébélë' sarah ñif mi a faanañ fi, sëmlëté yen faw.

¹³ Ti di wona' ri Kootaa, ñif sékét a ñif naal fana daa na wisu sun fi bëewë laduy ra. Wa na hawu téngé fana bal, tam díi níi sooy, wa bëb yeda wise sun fi bëewí yaaha. Te bukudi baaha teem faanni wa èssë.

¹⁴ Laha'te daaha raa kay, deef ñif mi Kiristaa daa lukki lah doole neh a ? Daa lukki lah doole kay ! Nagajek, Kiristaa daa saraha lahay sikkë rë, ñeya'te Ruuh-

* 8:12 8.12 Saame Yérémí 31.31-34 * 9:3 9.3 filoon rídíi ana fa : Taantaa laha' rídë ana : filoon rídëe dëb dë wonuu « tígí selaa » filoon rídíi ana fa wonuu « tígé sel a níi sel a ra ». † 9:4 9.4 maan : Wa peppi sewte, wa man pëndë miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope bëy Israyel koluu wa Ésíp homute luufa níi hente kíil sabay iniil (40) ra. Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 16.32. ‡ 9:5 9.5 sérúbím : Wa i yin ti malaaka mbée rabbi lahuu kanam ow a paß, te homuu fii Koo. Saame Esekiyel 10.1-22. § 9:5 9.5 tígé na baaluu bakaad ra : daa ri tígé na wisuu ñif ma ra.

Pesen̄ fa ay home na faraah ra, yecste Koope afi. Ñif mi daa nay yen ladle pagadda na húmú pagu yen, na yeñ yen kúl kë rë, affi yen took. Hen daa raa, yen ay jaamiyoh Koope fa na pes da.

Ñif mi Yéesú daa pokalsa' Koope a bëewë

¹⁵ Ñif mi yaa daa tah Kiristaa hen bëe' hom hanndal ki Koope a bëewë rë, di yii hasa pok Koope hanndal ki bani bëewë rë. Di fi Kiristaa húl tosi bëewë tooñnee ke wa húmú tooñu wa filib jamanaa húmú poka' Koope yee dëeb díi pok hanndal ki bani wa ra. Hen daa raa, wa fa Koope dëek wë rë míñ liil iñi wunni ay home na níi faw, yee húmú gap ri wa ra.

¹⁶ Ow won di nay woruu alal mi filoon fi húlí, bíní rí kéet rée, faw lah yii teeba' biti bëyí baa húlté, alal ma anti woruu.

¹⁷ Kéedí baa nék, hom laha' njiriñ filoon fi húlí bëe' kut, ndée hérm bëe' bíní rí rë líssí pes rek, díi ii lah njiriñ.

¹⁸ Yii baa daa tah yee húmú dëbúu pokua sah, pokuu a ñif.

¹⁹ Bín fë, wona' Mëyiis túuyë' yë bëeß ffi bëewë bëeß ti dee bíníyúu rí Kootaa nen níi wocce ra, díi bebpe ñif i yuu fana a ñif i sékét túmpé në mulub, bebpe ya' isop* líwté në lékit luum, bi yugusu a fénuf har, sooppe ri ñif ma, na wis sun fi téerée bíníyú Kootaa ra a sun fi bëewë bëeß,

²⁰ won tih : « Ñif mi yee daa yee ñeyä' Koope pokke yee pok díi hanndal ki a d'on, túuy d'en ñeyi na ra. »[†]

²¹ Ti daaha nen bal, díi bebpe na ñif ma wisse sun fi taantaa a sun fi iña na haanuu wa Koope ra bëeß.

²² Di Kootaa, wonoh biti iña bëeß hoñci bukutuu a ñif, te ñif yúfúy rek, deef bakaadfdi bëewë baaluy wa.

²³ Kon netli iña hom sun-Koo ra daa wadti bukutuu daa raa, iña hom sun-Koo ra wadtee sohla' sarahi daa gén.

²⁴ Nagajek, Kiristaa haalay tígí selii ya' ow daa yugus ri, ndah tígí selaa ya' ow yugus ri baa ra, díi netli tígí selii kah-kah

fa kut. Di haal sun-Koo sah-sah, te díi ín homidte yen fíi Koope ra leegi.

²⁵ Lahaa kíil bëeß, seeyohi gaana haal tígé sela níi sela ra te ri haala' na a ñif mi henay yii. Ndaa haala' Kiristaa sun-Koo ra, faraah neh díi yera' ñíiní.

²⁶ Lahaa d'aaha koon, dala'te sagi éldúné níi a deh, díi deya' coono waal caak. Ndaa lahaay d'aaha, ndah jamanu ya míllé' homu yen yee ra, Kiristaa feeñiyoh waal yínë kut teempe waali yíníi baaha, yera'te ñíiní sarah, mukilté bakaad.

²⁷ Ow fi ow bëeß ay húlée waal yínë kut, Koope aattiya' ri.

²⁸ Ti d'aaha nen, Kiristaa yera' ñíiní waal yínë kut teempe waali yíníi baaha, nda ow caak baalu bakaadfdi wa. Di ay feeñiyaat, ndaa waali yínée ii hen yii lenke bakaad, díi ay feeñiyee sëmlé'i bëewë na seuu nimili ra.

10

¹ Iña won kootii Mëyiis rë, sëegú kut iñi wunna nay aye fayu ra, ndaa wa iñi wunni yaa neh. Yii baa daa tah bëewë na fahuu lebohi Koope, lahaa kíil bëeß wa jébel i hawid te wa paguu yaa yínë faraah ra, Kootaa míñeh tah wa mit sëk.

² Yaha biti bëewë në yeru Koope sarah yaa ra, bakaadfdi wa lante na waal yínë kut teempe waali yíníi baaha koon, tin wa hëbíih affi wa i bakaaroh te wa ii yeril Koope sarah koy yínë sah.

³ Wa kay, hawidfa na hawru wa yaaha ra, lahaa kíil bëeß hom nérsé' wë bakaadfdi wa,

⁴ ndah nagajek, ñif naal fana mbée ñif sékét pe' míñeh hos bakaad.

⁵ Yii baa daa tah na ac Kiristaa éldúné rë, won tih :

« *Fu saamay biti fu hawru,
fu saamay biti fu yeru sarah,
ndaa fu saamidte so' bo' faan.*

⁶ *Hawri ay tamu tamo níi sooy nebaay ro,
yera' sarahi ay baaluu bakaad nebaay ro
bal.*

⁷ *Mi won do tígí daaha tih :
Mi abee Koope !*

* **9:19 9.19 isop** : Di tal gaawa kilik, mada' tal kúlbúlúb.

† **9:20 9.20** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 24.3-8

‡ **10:7 10.7** Saame Kañaa ya 40.7-9

*Mi ac paŋji yee faha' fu ra ti di bíníyúu rí
filiib Téerée rë nen. »[⊗]*

⁸ Di dala' woni bitih : « *Fu saamay biti
fu hawru, fu saamay biti fu yero sarah, fu
saamay hawidi ay tamu tamo nüi sooy, te
fu saamay sarahi ay baaluu bakaad, yínë
sah nebaay ro na.* » Di wonte iñyaaha, te
añcaŋ Kootaa daa naha' wa.

⁹ Di antee baat won tih : « *Mi abee
Koope ! Mi ac paŋji yee faha' fu ra.* »
Daaha, dí níssé yee déb dë, tikké yin has.

¹⁰ Ñeya ñee Yéesú-Kiristaa yee faha'
Koope, yera'te faani, yera'te ñiini waal
yínë kut teempe waali yínii baaha ra, daa
ladil yen.

¹¹ Seeyoh di seeyoh bëeb, yílëe Koo
faraah dí yípëh légéyéré Koope, te ri
dékë' jébël saraha ya yínë faraah, yi fí
yúhté biti ii mëssí míin hos bakaad.

¹² Di fi Kiristaa nék, jébëlë' saraha waal
yínë kut teempe waali yínii baaha hosse
bakaadfi yen, te ri ín tookke hëbís Koope
ra, hompe ya'i ñamaa fi,

¹³ na seh níi bín nøy yíssirée Koope
kaa'oh yi hen tikëe yí kotti ra.[⊗]

¹⁴ Kon, Kiristaa jébëlë' saraha waal yínë
kut, tahte bëewë dí ladil wa ra mitute sëk
níi kiri fi kirih.

¹⁵ Ruuh-Pesen wonte yen ri níi lante bal.
Di dala' woni bitih :

¹⁶ « *Koo-Yíkëe won tee :*
*"Filoon fi baaha,
yee nay mii poke
hanndal ki funi wa ra
daa ri beh :
may bíní túuyë' yí së' keeñni wa,
mi bek wa affi wa."* »[⊗]

¹⁷ Di tikké won tih :
« *Nuf so' ii payil bakaadfi wa,
ii payil tooññi wa.* »[⊗]

¹⁸ Koope baalte bëewë bakaadfi wa
raa kay, kon bëewë ii jébélil saraha hosaa
bakaad.

Dee nay yen lebee Koope ra

¹⁹ Koy-yaayyi yeh, ñif ma yúf Yéesú rë
onte yen sañ-sañi haaluun yen tígë sela
níi sela ra te yen sídih në dara.

²⁰ Di kúnsídté yen waal has, bi na tah
ow pes, ñeyídté rí rídëe daa maanam
faani ra.

²¹ Yen lahuu seeyohi gaani daa kelfíi
bëy faam Koope !

²² Ñif mi Kiristaa hosse keeñni yen yii
bosí kaa' yen lah afi tookke, te yen boyute
a mulii lante. Kon yen lebuun Koope yen
yed dí keeñni yen, yen gém te yen ban
naa lah nuf ana.

²³ Yen ham yaakaara lahuu yen dí hiin,
bee na haagu yen búkkí yen yen na wonu
ri ra, yen banti gooy ndah yii gapa' Koope
bëeb dí pan ri.

²⁴ Yen níbún di nay yen líkínëntée
hanndal ki yen, nda yen faha' ow te yen
pan yin wun.

²⁵ Lahte bëewí mokluy ayi deefa'i tee'a'
ya na daguu yen Koope ra. Yen banun
ñee kotti wa. Yen kay, yen onantuun
doole hanndal ki yen, yen baat díi pan
yen saye, ndah don olute biti bisa nay
nimile Yíkëe rë wullilay.

²⁶ Yen fa yúhú kaaf ka níi yúh rë, yen
faaliuy kaaf ki baa yen bakaare pëtih
rëe, ii lahil sarahi ay míin nís bakaadfi
yah.

²⁷ Lahaa daaha raa, yen ay tallee biti
kay, yen took yen sehe a tuidí misikke
yee nay yen kate bisa nay aattiye Koope
kaa'oh yi, bek wa njaar mi kíi kë nay waa
muuyle ra.

²⁸ Ow kaa' ñee iña won kootii Mëyíis níi
ow ana mbée ow éeyë seede ri raa, bëyí
baa ay hawu húl te ri ii yérmú koy yínë
sah.

²⁹ Bëyí baa henu daaha raa, bëe' wonay
dara Koy Koope na, faaliyaay ñif ma ladil
ri pok yee hanndal ki bani Koope, na sol
Ruuha na ona' mal ra, bëyí baa ay henu
dih ? Don yúhúté biti daani bëyí baa nay
lukee misik maan ?

³⁰ Nagajek, yen yúhú Bëe' won bitih :
« *Daa mi nay yílliré, daa mi nay yínlé yee
pan ow bal !* »[⊗]

Bíníyúté Téerée biti bal :

« *Koo-Yíkëe ay aattiya' bëewí !* »[⊗]

[⊗] 10:13 10.13 Saame Kañaa ya 110.1   [⊗] 10:16 10.16 Saame Yérémí 31.33   [⊗] 10:17 10.17 Saame Yérémí 31.34

[⊗] 10:30 10.30 Saame Nérsí Kootaa 32.35   [⊗] 10:30 10.30 Saame Nérsí Kootaa 32.36

³¹ Mas bëe' nay keene ya' Koope fa na pes da !

³² Nérssi yee húmú ñeyu ron filoon, bee hawaana' ron niïni Koope ra, bee haaluu ron ngémë rë. Jamanii baaha, don lahute coono fi misikke ndaa don habute híin.

³³ Húmú hom niï rëe, don na solu fii bëewë bëeb, don moklu fii bëewë bëeb. Húmú hom niï rëe bal, don na habruu bëewë na moklu ti don nen ra.

³⁴ Don húmú bokute coono a bëewë téyú kasu ndah Yéesú rë. Alal mon húmú naafaa raa sah keeññon húmú sosa' na sosoo, ndah don húmú yúhuté biti don lahute alal ma gén dë, yi ii dûm niï kiri fi kirih.

³⁵ Kon, féhéyí niï don banti yeris yaakaaron, ndah daa ri nay tahe don liil waafi gaante.

³⁶ Don warun múñ mújë nda don pan yee faha' Koope ra, don liil yee gapa' ri ra,

³⁷ ndah nagajek, bíniyúté Téerée bitih : « *Tasse yutuud fii, ii maan sah, bëe' nay aye ra ay ac, te leegi dì lahe deh.* »[☆]

³⁸ Koope wonte bitih : « *Bëyí fì yéjké biti ngém daa tah dì habuu bëyí júbpé, bëyí baa ay pes*.*

Di wëegís filoon raa nék, keeñ so' ii sos dìi na. »[☆]

³⁹ Yen nék, yen nénih bëewë në wëegísú filoon niï sañku deef wa na ra. Yen nonu bëewë gémú Koope ra, te yen ay múc.

11

Njiriñ ma hom ngém re

¹ Iti fi gérm Koope nék, daa ri bitih : yen bek affi yen biti yen ay liil yee yaakaaru yen da, te wëer yen biti iña tikúy yen il rë lahte kah-kah.

² Gémé húmú gémú caacci yen ra daa tah Koope seedeyid wa yin wun.

³ Gémë gémú yen da daa tah yen yúh biti Un Koope daa sak iña bëeb. Maanam, iña na tikú yen il rë bëeb dûhë' iña ow minéh wëe tik il rë.

⁴ Gémë húmú gém Abeel ra daa tah di jébel Koope sarahi gén bi Kayen. Ngémí baa daa tah, Koope taha' sarahi Abeel a ya' ana, seede biti dì bëyí júbpé. Ngémí baa daa tah bal, húlë' Abeel niï, dì lis yen teeb niï a deh.[☆]

⁵ Gémë húmú gém Henok ra daa tah Koope kúd dì sun nda ri banti ñee kúl kë. Ow ollilay ri, bi beeb ri Koo kúdté rí hëbisí. Téerée seedete biti balaa dì kúrú sun, deef keeñ Koope sosse dìi na.[☆]

⁶ Bëyí gémey Koope keeñ Koo minéh sos dìi na, ndah bëyí në saam lebohi Koope, wadtee gém biti Koope lahte te dì na waaf bëewë na saamu ri ra.

⁷ Gémë húmú gém Nowe ra daa tah wona' ri Koope yii na saañ lahe te ow tikëy në ilí doom ra, dì helte nuf na, yugusse gaal gaan sémlë'í bani bëy faami. Daaha, dì teeba'te biti bëy eldúnë homuy kaah, te Koope onte ri dì nonte bëewë júbú ndah ngémí wë rë.[☆]

⁸ Gémë húmú gém Abraham ra daa tah déekë' rí Koope ra, dì ñeete woni Koope saañce gina nay rii one Koope dì laha' ri ra, te deef dì húmú yéeh tígë paa' gini baaha ra.

⁹ Ngémí baa daa tah, dì dék gina húmú gap ri Koope ra ti doha-ndéem nen. Di dékké filib taanta, Isaak a Yakop bal dékuté filib taanta ti dì nen. Wa fi yaa bal nonu yee gap wa Koope baa ra.[☆]

¹⁰ Di fi Abraham nék, húmú sehaaloh dégi gina yípëh tígë híin dë, gina níb Koope dee nay rii made, yíppé rí rë.

¹¹ Gémë húmú gém Saara ra daa tah húmú bitifa' ri niï dì gétté lah koy, Koope onte ri, dì lahte koy. Húmú wëerté rí biti Koope ay pan yee gapa' ri ra.[☆]

¹² Yee baa daa tah tali keñce níi keñ dûhë' ow yínë kut na, dì fi Abraham fa húmú lebpe kotti kúl kë rë. Sétti caakute

* **10:37 10.37** Saame Habakuk 2.3 * **10:38 10.38** Bëyí fì yéjké biti ngém daa tah dì habuu bëyí júbpé, bëyí baa ay pes : Lahte bëewí habuu ri deh : *Bëe' júb illí së' rë, ay pesee ngém.* * **10:38 10.38** Saame Habakuk 2.4 * **11:4 11.4** Saame Dalaana 4.3-10 * **11:5 11.5** Saame Dalaana 5.24 * **11:7 11.7** Saame Dalaana 6.13-22 * **11:9 11.9** Saame Dalaana 12.1-5 ; 23.4 ; 35.12, 27 * **11:11 11.11** Saame Dalaana 18.11-14 ; 21.2 * **11:12 11.12** Saame Dalaana 22.17

níi ti hulla sun nen, ti peppi feey fa tíñ kísí fë nen, yi ow míneh wée kín. [§]

13 Béewé míllúu yaa ra béeb húlúu filib ngémí wë. Wa liiluy iñi wunna húmú gapa' Koope ra ndaa wa séenúté wë tígí wulte te keeññi wa sosse na. Wa haagute búkkí wë, wonute biti wa húmú i dohandéem, i baaboh kut feey fa. [§]

14 Daaha, wa teebuute filib woni baa níi lante bitih, wa saamu gini daa way rii lahee.

15 Nuffi wa hom gina dúhúu wë rë koon, tin dara kaa'eeh wa nimil na.

16 Wa kay húmú saamu gini gén bi wa, maanam bíñ sun-Koo. Yíi baa daa tah Koope sopaay biti wa dëekë' rí Koope fi wa, ndah dí waayidte wa gin.

17 Gémë húmú gém Abraham ra daa tah na húmú saam Koope olsohi ra, dí húmú cañ hawri Koope Isaak sarah. Di fa Koope húmú gap ri ra, húmú cañke yera'i koohi sarah, koy ki yínée kut, bee Koope húmú won yii leñke díi na,

18 na won dí bitih : « *Tala gap mi ro ra ay dúhéé Isaak na.* » [§] **19** Nuf Abraham nék húmú payte biti Koope wadtee lah doolii këllée rí ow búudé. Daaha, Koope nimilidte ri koohi, man biti rek ti Isaak këllú këllé búudé nen. [§]

20 Gémë húmú gém Isaak ra daa tah dí húmú dagid Yakop a Esawuu* nda Koope barkel wa filoon fe. [§]

21 Gémë húmú gém Yakop ra daa tah leba' bisi ra, dí dagid ow fi ow kooyi Suseef na béeb ana. Di yíp duudi habaaloh, na jaamiyoh Koope. [§]

22 Gémë húmú gém Suseef ra daa tah leba' bisi ra, di won yii leñke dúhí bëy Israyel Ésíp, te ri wonte wa di nay waa hene yuh yi biti wa yahti saañ. [§]

23 Gémë húmú gémü yaafi Mëyíis a boffi ra daa tah límuu Mëyíis rë, wa díapute ri

céyín éeyë, ndah wa olute biti dí wunte te wa neehuy kootaa pok buura ra.

24 Gémë húmú gém Mëyíis rë daa tah hena' ri gaan da, dí kaa' bëyí dëekë' rí : « Koy koy ki belii buuri Ésíp ». [§]

25 Di ham biti rek tih, dí bok a bëewí Koope coono daa génël rí biti dí lahe pesi nebi ay pesu filib bakaad te neba ii maañ.

26 Di ot biti dí solu, gén alal ma Ésíp béeb fap. Di solu ti di soluu Buura Koo fal ri ac filoon fe ra daa génël rí, ndah dí tík nufi sun fi waafa nay aye fayu ra.

27 Gémë húmú gém Mëyíis rë daa tah dí koloh Ésíp te neeheh biti keeñ buur haay ri. Di hampe híin man dí otte Koope fa ow mësëy ríi tík il rë nen.

28 Ngémí Mëyíis daa tah, dí cégíd Feedi Paaga, naha'te leefi illí faamma ñif nda loola na yah ra banti leb kooyi saawwi yaalli bëy Israyel.

29 Gémë húmú gémü bëy Israyel ra daa tah na húusú wë kísí fi Bëhëerrë rë[†], wa ñeyu waal feey koron. Ndaa fahuu bëy Ésíp húus kísí fë ti wa nen ra, mulaa maabpe wa. [§]

30 Ngémí bëy Israyel daa tah wérúu wë Yéríkée níi hente bis paana ra, mírrí gina keen. [§]

31 Gémë húmú gém belii tiléhë hínú Rahap ra daa tah na hawu bëewé kaa'uu ñee yee faha' Koope húl rë, dí hawuy ndah yee taha' ri wolu-wolu ya húmú ayu kénshí gina tahi wunte faami ra. [§]

32 May wonle yi deh ? Mi lahlay jodi wonaa mi yii leñke Sedewoñ na, Barak, Samson, Yefte, Dawit, Samiyel a yii leñke yonente ya na. [§]

33 Gémë húmú gémü bëewí yaa ra daa tah wa bañ i gin, kúrúté bëewé kúrí júþpé, liilute yee húmú gapa' Koope ra. Ngémí wë daa tah, wa húmú téy búkkí gaynde ya,

* **11:13 11.13** Saame Dalaana 23.4 ; 1 Naafaa 29.15 ;

* **11:19 11.19** Saame Dalaana 22.1-14 * **11:20 11.20** Esawuu : Di koy Isaak. Bani Yakop daa síis. Saame Dalaana 25.19-34 ; 26.34 níi 27.40. [§] **11:20 11.20** Saame Dalaana 27.27-29, 39-40 [§] **11:21 11.21** Saame Dalaana 48.1-20 [§] **11:22 11.22** Saame Dalaana 50.24-25 ; Kolohi kooyi Israyel Ésíp 13.19 [§] **11:24 11.24** Saame Kolohi kooyi Israyel Ésíp 2.2 ; 1.22 ; 2.10-12 [†] **11:29 11.29** kísí fi Bëhëerrë rë : Di gerek, bínyú deh : kísí fi luuma.

* **11:29 11.29** Saame Kolohi kooyi Israyel Ésíp 14.21-31 [§] **11:30 11.30** Saame Yosuwe 6.12-21 [§] **11:31 11.31** Saame Yosuwe 2.1-21 ; 6.22-25 [§] **11:32 11.32** Saame Lamanna 6.11 níi 7.25 ; 4.1 níi 5.31 ; 13.1 níi 16.31 ; 11.1 níi 12.7 ; 1 Samiyel 16.1 níi 1 Buurra 2.11 ; 1 Samiyel 3.1-21

³⁴ yímúté kíi yí na húmú njaaroh, múcúté ya' bëewí nay waa hawe koon. Wa húmú bëewí mituy, wa millúutée lah doole, wa henute jammbar haa'a, wa líkúté i soldaar kay.

³⁵ Lahte bëebbi fí yúhté biti gémié gému wë rë daa tah wa olute bëewí wë këllúté búudé, wëegísirúté wë. Di filib fi yaaha bëeb, lahte bëewí mokluu mokloo níi wa húl, ndah wa na fëhíh heli ngémí wë nda wa múc. Wa hom fahuu koloh búudé, wa lah pesi gén bee koluu wa ra.

³⁶ Lahte yi ñaawolute, fúurúté laraw, pokalsuute a níh tiij bekute kasu.

³⁷ Lahte yi tawu la' níi húlúté, lahte yi pasu leelaa, a yi hawuu jépil. Lahte yi yídéelúu yídéelée paye aye, te deefa wa líkúun hun har mbée hun pe', lëhíh dara, moklu níi mokil, torohalu níi torohal.

³⁸ Añcañ, wa jombuyute biti koon sah wa pesuun ēldúnë fí beh. Wa homute na yídéelúu luufa, a dañja, a killa, a ngaara yi nuñja na payu na ayu.

³⁹ Wa fi yaa bëeb, gémié húmú gému wë rë daa tah wa seedeyiru yin wun. Añcañ, wa liiluy yee gapa' Koope ra,

⁴⁰ ndah nagajek, deef Koope húmú waayidte yen yee gén dë, te dì fahaay pañ yin waa na níi wa mit sëk te yen nënín né.

12

Koope baap yen na

¹ Bëewí caakki seedeyute ngémí yen daa wérú yen neh a ? Kon yen bal, yen tìk iña kaa' yen saañ fíi bëeb rë dín, yen súugéh bakaad fa man níhí yoobpi lukañsa' kotti yen nen ra, te yen ham híin yen muké níi yen lah tígë warun yen lah ra.

² Íllí yen yípée Yéesú né, dì fa cégíds ngémé pañke yee pañ dì níi ngémí baa mitte sëk rë. Di tahte húl sun fi kurwaha te sídeey gacaa hom húlédé man daa ra, ndah dì húmú yúhté biti yee nay sosle keeñi ra ín dìi seh fíi rë. Leegi, dì ín tookke hébís Koope ra, hompe ya'i ñamaa fi. [§]

³ Ahañkay, tíkí nuffon dìi na ! Tíkí nuffon dee mójë' rí kaa'a kaa'uu ri bakaaroh

ya ra, nda don banti gooy ndín don yedsoh.

⁴ Don haa'uute a bakaad naam, ndaa don habuy na híin níi ñiinnën teempe na doom,

⁵ te don fa na dëekúu kooyi Koope ra, don halute yee húmú líkínú ron bitih :

« *Do fi koy so'*,

Koo-Yíkée wone doo na tíké rë waal,

ngana heef woni !

Di wone afu,

ngana gooy !

⁶ *Di fi Yíkée hom tíkë' bëyí ri faha'te ri waal,*

te ri hawsa' bëyí hente koy dìi na. »[§]

⁷ Lah müjí coono ya na deyu don ña, ndah Koope ñeya' waa na tígí ron waal ti bëyí tìk kooyi waal nen. Lahte koy ki boffi na tíkéh rí waal a ?

⁸ Don tíkúu waal ti di na tíkúu kooyi bëeb waal rek, deef don kooyi píyúu waal ndée don kooyi neh.

⁹ Nérsíi bitih, baappa límú yen feey fi bee ra, na húmú wonu yen na tíké yen waal, te yen húmú onute wa cér. Kon lah Boffee ke yen sun-Koo raa, yen ay lukee ñee woni nda yen pes neh a ?

¹⁰ Baappi yen húmú tíkúté yen waal, ndaa laha' tígí teem dì dee rek, te wa húmú paguu ri dìee oluu wa ri ra kep. Ndaa Koope tìk yen waal faha'i yee gén yen na, yen hen bëewí selayute ti dì nen.

¹¹ Ow yahti yen tìk waal raa, yen na yípíh ríi haba' yii ay koma' sos-keeñ, dì hom misika' yen misikoo. Ndaa tìl níi rée, bëewé né tíkú waal ti dìaa nen ra, jaamma a júb daa na púlh waa na.

Iña mit hel nuf ra

¹² Kon don fa moku níi ya' yon ñooya', kotton kaa' ra, hébí híin,

¹³ don saamid kotton waali wunte, nda bëewé kotti wa nebay ra banti mugiyoh, ndaa wa wahun waho.

¹⁴ Pëgí bëeb don lah jaamma a bëewé bëeb te don lan pesad. Henay bah, ow yínë sah ii ot Yíkée.

¹⁵ Mëytíi bal, nda ow yínë sah don na banti súugéh mala nay rii liile Koope na ra. Ow yínë sah don na banay mada'

a kilki límë' koyyi haayte, haaya ñogol bëewë níi kad i ow kay caak.

16 Ow yínë sah d'on na banay pañ yii tappe njaaliyoh bëeb mbée oneh yii kola' Koope na cér ti Esawuu* nen, d'i fa af ñam kut tah ri lofra' tígí saaw ki ra.

17 Don yúhúté bitih, húmú faha' ri filoon fe biti boffa d'agid d'i nda Koope barkel ri yed di tígí saaw ka ra, boffa tahay. Di húmú yefohte na lëelí misikke sah na saam biti boffa d'agid d'i, ndaa foña húmú míneh yin na.◊

18 Na lebuu d'on Koope ra, d'on lebuuy danjı ow míñ née leb a ya' ti bëy Israyel filoon koon nen. Wa fi yaa húmú homu hëbís danjı na njaaroh, ñéerë'té a húuh a ñúus a ngilaaw gaan.

19 Wa keluute bal un kúlúb kí lúuþpé, keluute uni na won. Keluu wa una ra, wa na d'agu biti una teem daaha.◊

20 ndah wa húmú kaañuy keloh yee won una ra bitih : « *Bëyí leboh danya ay tawu la' níi húl, hena ow mbée rab bëeb ay henu d'aaha.* »◊

21 Yaa olu wa baa ra, tíitdë' tíitdëe níi tahte Mëyíis won tih : « *Mi tíitté níi mi na saak !* »◊

22 Don nék, don lebuute danjı Siyon, tígë hom gin Koope fa na pes d'a, daa ri Yerusalem fa hom sun-Koo ra. Don lebuute malaaka yi ow yéeh daa teyu wa caak tee'uute daaha, cégirúté ndaje.

23 Don lebuute goomali bëewë Koope haba' wa koyyi saawwi ra, wa fa tii yi wa bíníyú sun-Koo ra. Don lebuute Koope fa na aattiya' bëewë bëeb rë. Don lebuute coonaa yi bëewë júbú te Koope pañ yee pañ ri waa na níi wa mitute sëk rë.

24 Don lebuute Yéesú fë hom hanndal ki Koope a bëewë di yii hasa pok Koope hanndal ki bani bëewë rë, d'on lebuute ñif mee ke ri yúf rí bokudi yen ra. Te yee teeba' ñif mi yaa ra gén yee teeb yen ñif mi Abeel ra.◊

25 Kon, mëytíi ! Ngënë këe'íi síkírehí bëe' na won d'on na ra, ndah hém caaccee

ke yen húmú kaa'uu síkírehí bëe' na húmú won waa na èldúnë rë múcúy daana raa, assumaa yen neh, biti yen kaa' síkírehí bëe' na won a yen sun-Koo ra.

26 Di fi Koope, uni húmú hégíycé feey fa filoon, ndaa leegi d'i gappe yen won tih : « *May hégíy feey fa waal kay te ay teye waali yínüi baaha. Mii hégíy feey fa doñ, may hégíy sun-Koo bal.* »◊

27 « *Waal kay* » fa na won d'i baa ra, daa teeba' biti iña míñ hégíyú ndah wa saku sako ra bëeb ay hégíyú wa muuy, nda iña míneh hégíyú rë tas faw.

28 Yen ay liil nguur ki míneh hégíyú rëe kay, kon yen símún Koope. Yen jaamiyun ri yen ñee yee faha' ri ra, yen on ri cér,

29 ndah Koope fi yen man kíi kí na muuyil nen.◊

13

1 Di fahantuu ron hanndal kon, lah pésíi daaha ti i koy-yaay nen.

2 Lah héní bëewí míñuté haneel, ndah míñ haneel daa tah lahte bëewí toop-pituute i malaaka te wa yíih biti koon wa i malaaka.

3 Lah héli nuf bëewë téyú kasu ra man biti d'oni wa daa boku téyúté nen, d'on hel nuf bëewë na moklu ra man biti d'oni wa boku mokla nen.

4 Ow fi ow d'on na bëeb ñeya yee wonu di yii lenke kood d'a : yaal teya belebi na, beleb teem yaali na ndah Koope ay keen sun fi bëewë na njaaliyuu ra a sun fi bëewë na pagu yii tappe njaaliyoh ra bëeb.

5 Ngënë héní bëewí gémúté hélíis, iña lahuu ron ra doya ron, ndah Koo a faanañ fi won tih :

« *Mii roo mësséi yeris, mii roo mësséi hel !* »◊

6 Yii baa daa tah yen kaañ won bitih : « *Yíkëe daa hílpéhí së', mi sítéey yin !* »
Ow míñ yi soó na ? »◊

7 Nérsíi njíttée ké ron húmú waariyu ron Un Koope ra, d'on nérséh d'ee na

* **12:16 12.16** Esawuu : Di koy Isaak. Bani Yakop daa sís. Saame Dalaana 24.25-26. ◊ **12:17 12.17** Saame Dalaana 25.29-34 ; 27.30-40 ◊ **12:19 12.19** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 19.16-22 ◊ **12:20 12.20** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 19.12-13 ◊ **12:21 12.21** Saame Nérsí Kootaa 9.19 ◊ **12:24 12.24** Saame Dalaana 4.10 ◊ **12:26 12.26** Saame Aase 2.6 ◊ **12:29 12.29** Saame Nérsí Kootaa 4.24 ◊ **13:5 13.5** Saame Nérsí Kootaa 31.6-8 ; Yosuwe 1.5 ◊ **13:6 13.6** Saame Kañaa ya 118.6

húmú pesuu wa a dee míllúu wë rë, don gém ti dee húmú gémúu wë rë nen.

⁸ Yéesú-Kiristaa na lofiseeh. Di man dí aa, dí man d'aaha woteh te dí ay made d'aaha níi kiri fi kirih.

⁹ Ngénè mésíi tah ow múuydé ron a yéeddé' yí caakki bokuuy dara a ngémí yen. Nagajek, yee wun d'a daa ri biti doolaa nay yen liile keeñni yen d'a, yen liiliun dí mali Koope, ndaa woni won yii lenke ñiam neh. Woni won yii lenke ñiam lahray bëewë na ñeyu na ra njiriñ dalaa.

¹⁰ Yen lahute ílý hawraa, bi seeyoh yi taantii Koope waruy naa ñam sarah ya jébelúu né rë.

¹¹ Seeyohi gaana hom kúrë' ñif mi júré hawu ra tígë sela níi sela ra, nda ri jébel saraha na baaluu bakaad d'a, ndaa bo' fa hom dúhrúu dúhrée níi wuloh dala, tamu daaha.

¹² Yii baa daa tah bal Yéesú húmú dúhrú níi wulohte gina hawute húl daaha, nda dí fi Yéesú ladil bëewë a ñif mi.

¹³ Kon, yen deefid dí daaha, yen solu ti dí nen,

¹⁴ ndah feey fi beh, yen lahuy na gini ay home níi kiri fi kirih, yen saamu bee nay aye ffi rë.

¹⁵ Kon, yen ñee'uun Yéesú në, faraah yen jébelé sarahi ay kañuu Koope. Maanam, yen haagun búkkí yen yen won biti daa ri Yíkée.

¹⁶ Lah héní bëewí paguu yin wun faraah te don habranta' hanndal kon, ndah sarah ya man d'a ra daa neba' Koope.

¹⁷ Lah ñeyí woni njíittën, d'on page yee fahuu wa ra, ndah daa wa na níirú ron, te fayu wa ay won Koope iña pagiru wa d'on ra. Kon, lah ñeyí yee fahuu wa ra nda wa míñ pañ légéyi wë a keeñni sosse. Henay bah, keeñni wa ii naa sos, te baa ii ron lahid njiriñ dalaa.

¹⁸ Wëerté fun biti affi fun tookke, ndah fun saamuu pañ yii wunte faraah. Kon lah d'égírí fun !

¹⁹ Yee luk mi ron d'añ ra daa ri biti d'on d'agid so', nda mi nimiliru d'on na dee luka' ri gaaw ra.

²⁰ Koope fa na ona' jaamma ra kélífté Yéesú Yíkíi yen búudé. Di ñeya' ñif mi Yéesú pokke yee pok dí hanndal ki bani bëewë faraah ra. Daaha, Yéesú hente níréhí gaani yen.

²¹ Di fi Koope ona ron doolii paguun ron yin wun bëeb, nda d'on ñee yee faha' ri ra. Di ñeya Yéesú-Kiristaa na pañ yee faha' ri yen na ra. Di fi Yéesú-Kiristaa laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

²² Koy-yaayyi yeh, d'on ot mi bíní ron unni yeh, faha'i oni ron doole. Kon mi d'añ d'on biti d'on bek wa keeññon, ndah wa utay.

²³ Yúhí biti bal koy-yaafi yen Timoote dúhté kasaa. Di teelti lah soo na dee raa, mi yahti ac yérën, funi ay ñéerë'.

²⁴ Lah wëddí së' njíittën a bëewí Koope ya bëeb ! Koy-yaayya dékú Itali ra na woduu ron !

²⁵ Koope líhë rën bëeb mal !

Téerëe bíní Saak ra Kúnsée

Filib téeríi beh, Saak won a bëewë gémú Yésú, hasluu filib éldúnë béeb rë.

Di wonte affi wa di yii lenke dee na pesuu wa ra, ndaa dí yeedídté wë yin caak bal.

Iña bíní Saak yee ra míñ yúun ow fi ow béeb. Saak wonte sun fi :

- yii lenke múñ a dñaj Koope (1.2-8 ; 5.13-18),
- yii lenke ñékíd a yíkée alal (1.9-11 ; 5.1-6),
- yii lenke súfúñ a fíir (1.12-18),
- yii lenke síkíreh a ñeyi Unni Koope (1.19-27),
- yii lenke généntélë' (2.1-13),
- yii lenke ngémí teeбуuy pagad (2.14-26),
- yii lenke bük (3.1-12),
- yii lenke ñaañ a neb nuf (3.13-18),
- yii lenke iñi éldúnë (4.1-10),
- yii lenke heefa' (4.11-12),
- yii lenke gaan-gaanloh (4.13-17),
- a yii lenke nimili Yíkée (5.7-11).

Bëyí fí janji téeríi bee béeb ay ot biti bëyí won biti dí gémpé Kiristaa wadtee rii teeba' pagaddi.

Wodohi Saak bëewí Koope

¹ Don fi talli sabboo a ana ya, don fi bëewí Koope ya hasluu éldúnë béeb rë, so' mi Saak súrgíi Koope a Yésú-Kiristaa Yíkée ma na wodoh ron.

Woni Saak yii lenke múñ

² Don fi koy-yaayyi yeh, keeññon sosa níi sos biti dñon ñee coono fi míñ dñi hen béeb,

³ ndah don yúhúté biti coono fi ñéerë' a ngém daa na kúd múñ.

⁴ Te múñí baa homa don na faraah raa, don ay hen bëewí lahuy síkkë te nonute, don hen bëewí mitute sëk.

⁵ Ndaa nék, yaha biti ow di dñon na yéeh yii paga ri raa, dí daga, Koope ay rii teeb yee nay ri page ra. Koope yéwénté, na oneeh ona'i lahay keeñi, dí ona' bëewë béeb.

⁶ Bëe' daga a ngém rek, banti lah nuf ana, ndée bëyí na lah nuf ana mada' a mboowaana kísí fë baa ngilaaw ma na bëyid dí, na jaay ri hatinna béeb rë nen.

⁷ Bëyí baa banay haba' biti dí ay lah yin Yíkée në,

⁸ ndah dí laha' nuf ana. Di laba' laboo rek.

Yii lenke ñékíd a yíkée alal

⁹ Bëyí fí hente ñékíd te gémpé Yésú, damaa ndah Koope bëyidté rí.

¹⁰ Bëyí fí hente yíkée alal, bíyée bal ndah Koope cépíté rí, dí ay muuy. Di ay made tì capussi gaaw fa luufa nen :

¹¹ na'a fetlee rek, gaaw fa tam, capussa yookoh, wuni teem daaha. Ti daaha nen, bëe' hen yíkée alal ra ay muuy dëefa dí takaña' légyí.

Yii lenke súfúñ a fíir

¹² Lahte sos-keeñ, bëe' nay home coono dí múñ dí rë ! Di ham híin níi dí dñuh në rée, dí ay beku baanii ndami pesa na dñuméh rë, bee gap Koope bëewë fahuu dí fi Koope ra.

¹³ Bëyí pan yin bos hom nufi banan won biti Koope daa fíir rí, ndah ow míneh fíir Koope te Koope na fíiréh ow.

¹⁴ Yee na fíir ow ra kay, daa ri biti bëe' faha' pes-neb níi neba hécé rí.

¹⁵ Te faha' pes-neb mada' loo-koy nen te límë' bakaad, te koy ki baa hen gaan raa límë' húl.

¹⁶ Kon dñon fi koy-yaayyi yeh, dñon fa faha' mi níi faha' ra, ngénë nëffii affon.

¹⁷ Yii wunte a yii ñeete waal béeb kola' sun-Koo. Wa kola' Koope na, dí fa sak na'a, ceyín fë a hulla ra. Di na lofiseeh, na laayeh níi nüusdé ow.

¹⁸ Di coobarii, dí ñeya'te Unee ke ri daa kaaf ka ra yen límëetúté, nda yen hen bëewë këllúu di iña sak ri ra béeb ti iña débpí lecu meeyya jébélúté Koope ra nen.

Yii lenke síkíreh a ñeyi Un Koope

¹⁹ Koy-yaayyi yeh, dñon fa faha' mi níi faha' ra, yúhí biti bëyí në béeb síkíreh wadtee rii yoob. Won mbée neeb nék waray rii yoob ;

²⁰ ndah bëyí neeb, na pageh yii júspé fíi Koope.

²¹ Kon, hégíi sobe a kaañ pañ yin bos, don cépíf affon, don tah Una soh Koope don na ra. Uni baa daa míñ dën sémlë'.

²² Uni baa nék, ngénë téyí síkírehí kut ndaa lah ñeyí né, henay bah, don ay nofa' affon.

²³ Béyí fí síkíreh Una te fu ñeyay na, fu mada' a bée' cañ seetaan baa na olsoh afi ra nen.

²⁴ Olsa' ri afi níí wocce ra, saañce yíppée hal dee man dí ra.

²⁵ Béyí kúnís nuffi béeb síkíreh Kootaa jús na tah ow laha' afi te haleh iña keloh ri ra, pokoh na ñee na raa nék, bëyí baa ay lah sos-keeñ di yii pañ dí béeb.

²⁶ Béyí haba' afi biti dí bëyí gémpé te deefa dí míñeh ham búkí, bëyí baa nofa'te afi, ngémí lahay njiriñ.

²⁷ Di ffi Baap-Koo, bée' gém kah-kah te ngémí lante ra, daa bée' né dímlë' baayu ya a jétídë súfúñ fí wë, te hampe afi yii na sobeyil ow èldúnë ré.

2

Yii lejke génentélé'

¹ Koy-yaayyi yeh, don fa gémú Yéesú-Kiristaa Yíkëe fë líif a ndam ra, ngénë génentélíi bëewë.

² Mín hen don lah teya', lah bëewí ana yi ac teya'i baaha, bëyí yinëe bekoh supi úris a búubbí wunte, bëyí yinëe hen ñékíd bekoh sif.

³ Don yed bée' bekoh búubbí wunna cér don won dí ac took paa' ffi, don won ñékdë cañ dín mbée don won dí took kotton feey raa,

⁴ deef don génentélúuté hanndal kon. Don oluun ri dsaaha raa, deef baa af neh ! Te don daa i wa níí sah don bíssée bëewë ?

⁵ Kon don fi koy-yaayyi yee faha' mi níí faha' ra, kúnsí nuffon don síkíreh ! Koope tanis bëewë henu ñékíd èldúnë ré nda wa lah ngémí hiinté hen alal mi wa neh a ? Di tanis wa bal nda wa haal nguur ka gap dí bëewë fahuu dí fi Koope ra !

⁶ Ndaa don, don heefuu ñékíd heefoo. Te añcañ, yíkëe yí alalla daa na moklu ron, daa na téekdú dën këem.

⁷ Wa fi yíkëe yí alalli yaa daa na solu tii nebee ke Kiristaa fa don teyu díi na ra.

⁸ Bíníyúté Téerëe bitih : « *Di fahuu ron affon, lah fëhíi moroommon daaha.* »²⁸ Don ñee túuyë'ée ké Koope Buur baa raa, deef don pagute yii wunte.

⁹ Don génentélë' rée nék, deef don bakaarute te Kootaa ay keen sun fon, ndah don ñeyuy na.

¹⁰ Béyí ñeyay yin yinë kut di túuyë' yí Kootaa, wuti dí ñee yee tas da béeb rée sah deef dí tooñce, daa ri biti dí ñeyay wa béeb.

¹¹ Koope daa won tih : « *Ngénë mësüi njaaliyoh.* »²⁹ Daa ri won bal tih : « *Ngénë mësüi bëem ow.* »³⁰ Kon bëyí bëem ow, wuti ri njaaliyaay raa sah, deef dí ñeyay Kootaa.

¹² Don yahti pañ yin mbée don yahti won yin raa, lah hélí nuf biti Koope ay ron aattiye Kootaa na tah ow laha' afi ra.

¹³ Béyí né yérméeh, ii yérmú. Yermaande daa lukki lah solo aattiya'.

Yii lejke ngém

¹⁴ Koy-yaayyi yeh, ow won biti dí gémpé te na teebeeh ri pagadfi raa, ngémí baa lahte njiriñ a ? Ngémí baa ay rii sémlë' è ?

¹⁵ Mín hen ow di koy-yaayyon filib ngémé bekaa sif te laheh líif-loo.

¹⁶ Ow di don na won bëyí baa bitih : « *Toge mbook ! Lah bekee níí fu wun, fu ñam níí lowu may, sos sib !* » Di won bée' unni yaa te yereh ri yee wad díi na raa, woni baa deef lahte njiriñ a ?

¹⁷ Ti dsaaha nen, ngémí ay teye búk ii teebuu pagad, ngémí baa lahay njiriñ, saatate.

¹⁸ Heeyce ow ay won biti lahte bëewí gémú Koope, lahte yi paguu yin wun. Yee nay mii wone bëyí baa ra daa ri biti rek tee : ow míñeh teeba' biti dí gémpé Koope te deef dí na pageh yin wun. Iñi wunna nay rii page ra kay daa nay teebee biti dí gémpé.

¹⁹ Di gémyé biti Koope yinë kut woo ? Baa yii wunte, ndaa dí yúhë biti yébítëh yë bal gémúté baaha te tíitúté né níí na saaku !

²⁰ Di yúhë biti bal dí lahay af ! Caa nék mi won dí yee tah ngémí teeбуuy pagad lahay njiriñ ra, hém dí faha' yúh.

²¹ Di fi bëyí baa nérsée bitih : Koope haba' caac Abraham bëyí júbpé bee tahra' ri ri, bëbpe koohi Isaak na waay jébélí sarah sun fi tígë na hawruu ra neh a ?²²

²² Kon, bëyí baa otte biti ngémí Abraham a yii wuna panj ri, tahidte Koope ra daa ñéerë', te yii baa tahte ngémí mitte sëk.

²³ Yee húmú bíniyú Téerëe rë laha'te dñah. Húmú bíniyú Téerëe bitih : « Abraham gém pé Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri bëyí júbpé. »²⁴ Yii baa daa tah dí na dëekúu kooji Koope.

²⁴ Leegi, dñon olute biti bëe' júb fíi Koo ra, dí bëe' teyay gém kep ra, ndaa dí bëe' na panj yin wun dñä.

²⁵ Ti dñaha nen, belii tiléhë hínú Rahap ra, bekke i woluwolu di bëy Israyel faami sompe wa, ñeyídté wë waal kay wa heguute.²⁶ Yii baa daa tah bal Koope haba' ri bëyí júbpé.

²⁶ Faan lahay coonaa raa, deef dí húlté. Ti dñaha nen, ngémí ñéerëey a pagad wun, ngémí baa lahay njiriñ, saatate.

3

Yii lejke nufi kola' Koope na

¹ Koy-yaayyi yeh, ngënë héní yéeddëh bëeëb. Don yúhúté biti fun fi yéeddëh yí yeh, aattiya'i fun nay luke bi bëewë bëeb misik te ay yoob.

² Yen bëeëb yen na pagu yii tíkëey waal, a di míñ dñi man bëeëb neh a ? Bëe' na won yii tíkëh waal faraah ra nék, bëyí baa ow kah-kah, te ri míñ ham afi iña bëeëb.

³ Yen bekuu pénís lakaab búk, yen héç dí a daa teem dí bëeëb hatni neba' yen dí ñee na neh a ?

⁴ Èlsíí bal gaalli gaanna kísí fë, yee yéñké biti ngilaaw mi gaante daa na yeñ wa ra ! Añcanj, wa kúrúu a duud yutuud. Bina-bina waa na bëeëb, bëe' né kúd dí ré héç' duuda hatna neba' ri ra kep, gaala a daa teem dí bëeëb ñee hatni baaha.

⁵ Ti dñaha nen, yina' búk níi, míñé' won yii gaante dñaha.

Te don yúhúté biti kíí wuti yin yin, míñ tam luufa bëeëb.

⁶ Búk man kíí nen kep ! Di non faan, iñi bossa díhë' né ti kíí kí kola' safara nen, kad cérrí yen, kad pesi yen bëeëb.

⁷ Ow míñ ílíf rabba bëeëb : yee luufa, yakka, fasoh fa, a rabba kísí fë te daa ri yee lah ra,

⁸ ndaa búk ow míñéh ríí ílíf. Búk wuneh, na hílséeh, te iña na dúh né rë na hawa'.

⁹ Yen símuú Yíkée Boffi yen a búk, yen yujuu ow fa Koope daa sak dí ti di man dí fi Koope nen ra a búk.

¹⁰ Sím a yuja' bëeëb díhë' bùgë yínë. Koy-yaayyi yeh, yii baa waray laha' dñaha !

¹¹ Mulii nebheh a mulii nebpe na dúh cula yínë è ?

¹² Koy-yaayyi yeh, tal een na lím élíif è ? Tal béeñ na lím een a ? Ti dñaha nen, culi na dúhíd mulii nebheh míñéh dúhíd mulii nebpe.

Yii lejke nufi kola' Koope na

¹³ Bëe' haba' afi biti dí bëyí ñaañce te nebpe nuf dñon na ra wa ? Bëyí ñaañce cépírë' afi cépírëe panj iñi wunte, pes pesi wunte. Don ay teebee biti dñon ñaañute dñaha.

¹⁴ Ndaa, yaha biti dñon bëewí pesuu eeñja' ow, fahiru affi wa kep yin wun raa, ngënë dëmíí biti dñon ñaañute, te ngënë kée'íi kaaf ka !

¹⁵ Ñaañadi baa kolaay Koope na, dí non iñi éldúnë, dí pagad' ow kep te kola' Seytaane na.

¹⁶ Tígi lahte bëewí eeñjuu ow, fahiru affi wa kep yin wun ra, tígi daa dara ii naa ñee waal, henay yii hente bos.

¹⁷ Ñaañada kola' Koope na ra nék, ladila' keeñ ow ladiloo níi woc, bëe' lah jaamma a moroommi, dí sos, neb wonid, dí naa'-keeñ níi naa', dí líif a pagad wun, dí banti généntélé' bëewë, banti hen bëyí né poos fíi poos filoon.

¹⁸ Bëewë na sohu jaamma hanndal ki bëewë te paguu ri a jaamma ra, jaammaa sohu wa baa ra, pesi júbpé daa nay naa pûlée.

4*Yii lejke iñi ēldúnë*

¹ Haa' ya a íñë' yë filib fon haala' yih ? Wa haala' faha'i pesi nebi na woy faannon neh nagajek a ?

² Don na fahuu lah yin don lëhíh yaa, don këe'ih në sah hap ow húl. Don na bosu íl yin ow, don míñih rii lah. Hen daa raa nék don íñée, don haa'ee filib fon. Don míñih lah yee fahuu don ña, ndah don ñaguy ri Koope !

³ Te wuti don ñaŋ Koope raa sah, don lílìh dara, ndah dee na ñaguu don ña etay. Don ñaguu yii nay neble peson kep !

⁴ Don yégúy Koope ! Don yíih biti bëyí pokoh iñi ēldúnë, bëyí baa kaa'ohi Koope a ? Kon, yúhí biti bëyí fí faha' pokoh iñi ēldúnë, bëyí baa hente kaa'ohi Koope.

⁵ Ngënë hébíi biti iña bínyú Téerëe rë bínyú pëtih ee ! Bínyúté filib Téerëe bitih : « Koope fiira'te yen, fiira'te coonaa fa bek di yen ña, te faha' biti yen tíkún nuffi yen ñii na kut. »

⁶ Ndaa kaa'eeh biti di onte yen mali mitte sëk ndée bínyúté biti bal : « *Koope ñéerëey a bëewë na gaan-gaanluu ra, ñi ona' bëewë cépíru affi wa ra mal.* »[◊]

⁷ Kon, ñeyí yee faha' Koope ra ! Hëe'íi Seytaane, di ay ron wuloh !

⁸ Lébíi Koope, di ay ron leboh ! Don fi bakaaroh ya, bëeñnjíi bakaaddon ! Don fa lahuu nuf ana ra, hësí keeññon !

⁹ Pési pes súfúñid ! Fëgí don hawoh ! Yennon yíssée looy, sosi keeññon yísséh súfúñ.

¹⁰ Cépíri affon ffi Yíkëe, di ay ron bëyíd.

Yii lejke heefa'

¹¹ Koy-yaayyi yeh, ngënë wëñëntí bos sun fon. Bëyí won bos sun fi moroomi mbée heef ri, deef di won bosa sun fi kootii Koope te ri heef Kootaa. Bëyí heef Kootaa nék, deef di aattiya' ri aattiyyoo, di ñeyay yee won Kootaa ra.

¹² Koope kut daa yera' Kootaa, Koope kut daa na aattiya', Koope kut daa míñ sëmlë' ow, Koope kut daa míñ sañku ow. Don fa na heefu moroommon yaa ra nék, don homuu biti daa ron i wah sah ?

Yii lejke gaan-gaanloh

¹³ Leegi nék, síkíríi së' don fa na wonu biti woteh mbée kény, don ay pay gini man nañjam, don baana-baana dín fë níí hen kíil, don lah hélíis dë.

¹⁴ Don yúhú yin kény fén ë ? Don yíih biti peson man maal nen kep a ? Maal laha' wahtu dee rek, di yíppí gét.

¹⁵ Don kay, don wadti wonun biti don ay pes, don paŋ yii man nañjam, hém neba' Yíkëe.

¹⁶ Ndaa, tígë homuu don bee ra, don tasuu gaan-gaanloh gaan-gaanloo a wonni dëmíiddë don na, te gaan-gaanloh ti daa nen wuneh.

¹⁷ Kon bëyí yúh yii wunte te pageh ri, deef di bakaadste.

5*Saak a yíkëe yí alalla*

¹ Leegi nék, don fi yíkëe yí alalla síkíríi së' ! Fëgí, don hawoh ndah súfúñ fë nay keene sun fon ña !

² Alal mon yahte, búubben maasse,

³ úrissën a tiijni hélíissën homaakke te homaagi baa daa teeba' biti don homuy kaah te ri ay ron sañku ti di na muyla' kíi gaawa nen. Don homute don na garu alal, te ēldúnë túkkíté níí wocce.

⁴ Don kaa'uute yínlí bëewë légyírú rëen meeyyon ña, te hélsë warun don waa yínlí koon ña daa teeba' níí lante biti don homuy kaah. Bëewë légyírú rëen yaa ra fogute, te Koo-Yíkëe Kélfii gaana kelohet wa.

⁵ Don pesuu caakla' a neb feey fi beh, don na yefaluu ti júrí suu hawu hawonen.

⁶ Don daanute bëewí júbúté, don hawute wa húl te wa hécéntúuy a don.

Yii lejke nimili Yíkëe

⁷ Koy-yaayyi yeh, lah híinndíi níí yiin nimili Yíkëe. Don olute ñee na híinndé' línëh sehe iña nay rii lece meeyi ra maan ? Te añcan, di ay seh mulaa nay débée tap Koo feey níí yee nay míllée rë paay, di anti lec.

⁸ Kon don fi yaa bal, lah mújí don ham híin, nimili Yíkëe wullilay.

⁹ Don fi koy-yaayyi yeh, ngënë cëpítíí hanndal kon toñeh Koope ay ron daane. Aattiyoha aa saañ haale ra aa sahfaf !

¹⁰ Koy-yaayyi yeh, yonente ya na húmú wonu di tii Koo-Yíkëe rë deyute coono ndaa mójúté. Kon, lah médi ti wa nen.

¹¹ Don yúhúté biti bëewë né müjú coono yi wa ra, yen dëekúu wë « sos-keeññi yeh ». Don keluute dee müjë' Yop coono fi ra a tígë millúu bani Koo-Yíkëe rë maan ? Don olute dee naa'a' Koo-Yíkëe keeñ a dee baaha' ri ra maan* ?

¹² Koy-yaayyi yeh, yee lukki lah solo ra nék daa ri bitih : ngënë ëñíi ! Ngënë ëñíi níi don cap sun-Koo mbée feey fi beh. Yaha biti don ay wone « íi » rëe, wëni « íi » kut don teem daaha. Yaha biti don ay wone « ëe-ëe' » rëe, wëni « ëe-ëe' » kut don teem daaha. Ngënë ëñíi añohi míi díi man bëeb ! Hen daa raa, don ii daanu fayu.

¹³ Bëe' hom coono don na ra daga ! Bëe' lah sos-keeñ don na ra labda Koope kañaa !

¹⁴ Bëe' jér don na ra dëekrée njíitti janja, wa leef dí díw di tii Yíkëe, dagid dí.

¹⁵ Danji manna' d'ah, ñéerée a ngém rek sëmlée jérdë, Yíkëe cégid dí cot. Yaha biti dí bakaadste raa, Koo-Yíkëe baal ri.

¹⁶ Kon, wëni bakaaddon hanndal kon, don d'agiranta' ndín, don wah kélén. Danji bëyí júbpé hom laha' doole.

¹⁷ Éelí húmú ow ti yen nen ndaa daga' ri biti Koo banti tob híinté d'anj ra, mulub taway feey fa níi hente kíil éeyë a caan.

¹⁸ Filoon fi baaha dí d'anjke biti Koo dalaat tob, bacala lasse, gañcaha paalte níi meeyya nonte.

¹⁹ Koy-yaayyi yeh, ow di don na hel waali, ow kay habra' ri wëegísíd dí kaaf ka raa,

²⁰ bëe' wëegísíd dí kaaf ka baa ra hela nuf biti bëyí habra' bakaaroh wëegísíd dí waala wun d'a, deef dí sëmlë'té rí kúl kë te ri ay tah bakaaroha baalu bakaad caak.

---

* **5:11 5.11** Saame Téeríi Yop : Yop húmú bëyí caakke alal. Koope yerisse Seytaane na yakka alal mi, happe koyya níi iña laha' ri ra bëeb d'úmpé tak, antee tík sodste ri jérí misikke, faana bëeb paasse. Ndaa taheh dí yeris ngémí, hampe Koope na hín níi millë' lah sos-keeñ.

Téerëe débpí bíní Peer ra Kúnsée

Yee daa unna d'ébpí bíní Peer ra. Di bíní wë kerceenni dékú ginni iippi non Aasi. Kerceenna bíní rí yee ra húmú moklu moklo di yee gémú wë Yésú-Kiristaa Yíkée në rë (3.14-17). Peer bíní wë unni yee woni wa biti wa ham ngémë hín, wa muñ coono fa dab wa ra, nda wa bok ndamee ke dí fi Yésú na ac fayu ra (5.10). Di wonte wa dee wadti man pesi wa bee henluy wa bëewí nénih bëewí Koope leegi, wa nonute heeda tansu ra (2.9-10 ; 4.2-3).

Di wonte wa :

- yii lenke mújë waayid yen Koope ra (1.8-12),
- yii lenke pesad kerceen filib bëewë nénih bëewí Koope ra (2.11-17),
- yii lenke coono fa ñee Kiristaa ra (2.21-25),
- yii lenke di wadti pesuun yaal a belebi (3.1-7),
- yii lenke banji Kiristaa kúl kë (3.18-22),
- yii lenke lof pesad (4.1-6),
- a yii lenke di wadti pesaa ow a moroomi (4.7-11).

Béyí fí jaŋi téeríi bee bëeb ay ot biti balaa tígë teem ngém ow ra olu, bëe' ay ñee misik. Di ñee misik dí ham híin níi lússeenë rée nék, dí ii rií réecciyéh.

Wodoha

¹ Koy-yaayyi yeh, dón fi bëewë Koope tanis wa ra, dón fi doha-ndéemmë tasaaruu ginna na wonuu Ponto, Galasi, Kapados, Aasi a Bítíní rë, so' mi Peer apootari Yésú-Kiristaa, daa mi na wodoh ron.

² Koo Boffa daa tanis dón ti di húmú maaña' ri ri faha' nen. Ruuhi tahte dón henute bëewí, nda dón ñee yee won Yésú-Kiristaa ra ndín, ñif mi bukut dón.

Koope hépë rën mal, on dón jaamma !

Mújë waayid yen Koope ra

³ Yen sím Koope, dí fi boffi Yésú-Kiristaa Yíkii yen ! Di naa'i keeñi, dí onte

yen pes has bee këllë' rí Yésú bùudé rë. Daaha, yen lahute yaakaari míneh dúm,

⁴ yen na sehaaluu iña yefid Koope bëewí rë. Daa wa iña míneh yah ra, yee na sisibéeh rë, yee hena' has faraah ra. Koope yefidte ron wa ín sun.

⁵ Di ñeya' gémë gémú ron ra, dí na níid don a doolii nda dón muc, te yii baa ay yúhúu yiin nay dúmè pesa ra.

⁶ Iña yefid dón Yíkée yaa ra daa tah keeññon sos. Tígë homuu dón bee ra kep, wuti coono fi míñ díi man bëeb tah dón ñee mok yutuud daa sah, keeññon sos.

⁷ Úris sah na yah, ndaa balaa ow yúh biti dí kah-kah, dí ay ñee kíi. Ti d'aaha nen, ngémén luka' ri úris lah solo níi, balaa ow yúh biti dí kah-kah, dón ay ñee misik. Hen daa raa, yiin nay nimile Yésú-Kiristaa ra, dón ay yeeliyoh kañ, ndam a béyid.

⁸ Don fahuute ri te dón oluy ri, dón gémúté díi na te dón oluy ri doom. Yii baa daa tah dón lah sosi keeñi gaani ow yéeh daa teem,

⁹ ndah dón homute liili yee na saamu dón ngémén dë : daa ri mújí rën.

¹⁰ Merees, yonente ya húmú saamute yúhí yii lenke mújí baa níi saam, te wa húmú léhínúté bëewë mala nay ron one Koope ra.

¹¹ Ruuhi Kiristaa húmú waa na, teeþpe wa biti dí fi Kiristaa ay ñee coono, te ri lah ndam filoon fi baaha. Yii baa daa tah wa fi yonente ya saam níi saam yúhí wahtaa a dee nay lahee iñyaa ra.

¹² Koope teeþpe yonente ya biti iña na wonu wa ra húmú yullay wa fi yaaha na, wa yulid dón na. Waariyoh yi Uni Neba komute ron wonni yaa leegi, te wa wonuu ri doolii Ruuh-Peseñ fa kola' sun-Koo ra. Malaaka ya sah fahuute yúhí wë níi faha'.

Koope dëekë' lan

¹³ Don lahute mali na seh ron sun-Koo yiin nay nimile Yésú-Kiristaa raa kay, kon kélíi affon dón yeel, dón tík yaakaaron bëeb në.

¹⁴ Ñéyí yee naha' Koope ra, ti di na ñeya' koy yee nah ri boffi ra, dón yeris iña húmú neba' ron merees na húmú yíih rën rë.

¹⁵Yii paŋ dɔn b̄eəb̄ lah l̄ed̄i n̄e ti di lada' Koope fa d̄eek d̄en d̄e nen,

¹⁶ndah Koope won filib̄ Téerée tih : « Héní b̄eewí ladute, ndah so' mi lante. »[⊗]

¹⁷Bee d̄on homute d̄aŋ d̄a, d̄on hom wonuu Koope Baap te daa ri na aattiya' ow fi ow b̄eəb̄ di iñña paŋ d̄i ra, te ri na lúukíréeh ow. Kon yee talluu ron pesa feey fa d̄on haneel na bee ra, pesadon teeħaa neeha neehu ron ri ra.

¹⁸Don yúhrúté affon dee tosa' ri ron pesada lahay njiriñ koruu ron caaccon d̄a maan ? Di tosaay ron a yii ay yahe yaho ti tiin hélis mbée úrís nen.

¹⁹Ēe-ēe' ! Don s̄ëmlúu a ñif mi cëllúuy a dara, ñif mi Kiristaa fa lahay dara yii wonun sun fi ti har fi lahay síkkë nen ra.

²⁰Koope daa tanis ri, tíkké rí yii baaha balaa ri sak ēldúnë, te ri cépídté rí feey fa nda b̄eewë yúh rí jamanu ya míllë' yee ra, ndah d̄on.

²¹Don ñee'uu d̄ii na d̄on gémúté Koope fa këlid̄ d̄í b̄uudé, onte ri ndam ra. Ngémën a yaakaaron, d̄on tíkúu wë Koope na d̄aaha.

²²Don bukutuute ndah d̄on ñeerúuté a kaaf ka. Yii baa daa tah d̄on faha' koy-yaayyon filib̄ ngémë faha' kah-kah. Kon, fëhëntíi hanndl kon níi fahanta' di keeññon b̄eəb̄.

²³Yúhí biti unni Koope tahte d̄on límëetúté. Ow neh daa límëet d̄en, ndah ow man tal gañcahi ay húlé húlé nen. Unni Koope nék, man tal gañcahi ii húl nen. Di ee pes da te ay home na faraah.

²⁴Ndah bíníyúté Téerée bitih : « Ow b̄eəb̄ man gaawa nen, ndami man capussi gaaw fa meeyya nen : gaawa súhë' súhëe, capus yooka' yookoo.

²⁵Unni Yíkëe nék ay home na faraah. »[⊗]

Te unni yaa daa Uni Neba húmú waariyu ron ra.

2

¹Hém unni Koope tahte d̄on límëetúté rëe kay, kon yii hente bos b̄eəb̄ hégií rí, d̄on hegoh fel, paŋ yii bokaay a yee na

wonu ron ra, iñaan a won yin bos sun ow.

²Di na sesa' baaker b̄abi miis mi yaafi daa kah-kah fa ra, sésíi síkíréhí unni Koope d̄aaha, ndah daa wa kah-kah fa. Don pesa' na raa, d̄on ay ood te don ay mūc.

³Nagajek, bíníyúté Téerée bitih : « Don d̄íkísúté Yíkëe, d̄on olute dee neba' ri ra ! »[⊗] Don pesuu yii baa neh a ?

Tígë yípëh faam fa ra a faam fa

⁴Ēyí Yéesú-Yíkëe n̄e, d̄i fa daa la'a na pes habuu b̄eewë biti lahay njiriñ, ndaa daa ri bee Koope tanis d̄i otte biti d̄i la'i lahte njiriñ ra.

⁵Don fi yaa bal n̄ení tabahi faam fa nay déké Ruuh-Peseñ ra ti la' yi na pesu nen. Hen d̄aa raa, d̄on ay hen goomali seeyoh yi jébélú Koope, d̄on yed d̄i sarahi neba'te ri di nay ron rii nahee Ruuha, yi ay ñee'ee Yéesú-Kiristaa na.

⁶Ndah bíníyúté Téerée bitih :

« Ëlsí !
Mee yíp la' Siyon̄ ra,
la'i nay habe faam fa,
la'i daa mi tanis d̄i,
la'i lahte njiriñ,
b̄eyí fi gém d̄ii na,
fi mëssí sopoh. »[⊗]

⁷Kon d̄on fa gémú rë, b̄eyrí affon sun, ndaa yaha b̄eewë gémuy rë rëe, bíníyúté bitih :

« La'a habuu tabahoh ya biti lahay njiriñ ra,

daa míllë' ham lasa. »[⊗]

⁸Lahte tígí bíníyúté biti bal :

« Di la'i na kabina',
la'i gaani na kéendë'. »[⊗]

Don ot b̄eewí yaa kabinoh, biti wa kaa'uute ñeyi unni Koope, te nagajek, Koope daa faha' ri d̄aaha waa na.

⁹Ndaa d̄on, d̄on daa heeda tansu ra, seeyoh yi Buura, heeda jébélú Koope ra, b̄eewí Koope. Di tanis d̄on nda d̄on míñ waare iññi éemilë' yé paŋ d̄i ra, d̄i fa d̄eek d̄en, d̄uhidsté rëen ñúusë kúdté rëen níiñee ke ri hen saw ra.

¹⁰Don húmú b̄eewí neh merees, ndaa woteh d̄on b̄eewí ; naa'i keeñ Koope d̄on

[⊗] 1:16 1.16 Saame Tali Léwí 19.2   [⊗] 1:25 1.25 Saame Isayii 40.6-8   [⊗] 2:3 2.3 Saame Kañaa ya 34.9   [⊗] 2:6 2.6 Saame Isayii 28.16   [⊗] 2:7 2.7 Saame Kañaa ya 118.22   [⊗] 2:8 2.8 Saame Isayii 8.14

húmú békíh në, ndaa dì tahidte ron dì leegi.

Pesad kerceen filib bëewë nënöh bëewí Koope ra

¹¹ Don fa faha' mi nii faha' ra, d'on fa nënöh bëy ëldúnë fi bee d'on haneel kut waa na ra, mi dañ d'on biti d'on moytoh faha'i pesi-neba na yuloh yahi nuffon ti mbérí na faha' kéendí moroomi nen ra.

¹² Lah pésíi wun leelii bëewë nënöh bëewí Koope ra ; d'on hena' ri daaha raa wuti wa tìk d'on yin bos, won biti d'on i pagoh bos raa sah, wa ay ot biti d'on pagu yin wun, wa kañ Koope yiin nay ri waa feeñiye ra.

¹³ Af Yikée taha d'on on kelfe yë cér : maanam buur fa daa ilif bëy gina béeb rë,

¹⁴ a gëernëerrë buur wol wa daani pagoh yi bossa a bëyí fí pañ yin wun wa gérém rí rë.

¹⁵ Nagajek, Koope faha' biti d'on pagun yin wun d'on téy bùkkí bëewë yíih yin ra, yee na wénöh wonad ow ra.

¹⁶ Koope onte ron d'on lahuute affon. Kon lah pésíi pesi bëyí daa laha' afi. Di filib baaha béeb nék, baa banay tah d'on dap bos don na. Don súrgë Koope na, kon lah pésíi daaha.

¹⁷ Lah éní bëewë béeb cér, d'on faha' koy-yaayyon filib ngémë, d'on neeh Koope, d'on on buuri gina cér.

Coono fa ñee Kiristaa ra

¹⁸ Don fi súrgë yë, lah ñeyí woni bëewë në légéyíruu ron ra, d'on on wa cér. Wa wun keeñ te wa baah, wa sohoor béeb, lah éní wë cér.

¹⁹ Ndée nagajek, d'on mún súfúñ fí waray d'on koon ndah Koope raa, baa yin wun.

²⁰ Don tooñ níi d'on labaa d'on mún dí rée nék, d'on sehu laasi bih na ? Ndaa hena biti d'on pagun yin wun d'on labaa d'on mún dí rée, baa yee wunte illí Koope.

²¹ Koope dëekë' d'en baaha, ndah Kiristaa ñete coono af d'on, nda d'on yíid yee pañ ri baa ra, d'on ñee kotti.

²² Di mësey bakaad, fel mësey d'uh búgë. [◊]

²³ Soluu ri bín fë rë, dì yilléey ; mokluu ri ra, dì gapaay yilléh. Di yerisse béeb ya' Koope fa aattiya'i júbpé rë.

²⁴ Homa' ri sun fi kurwaha* ra, dì a faanañ fi séfhté bakaaddi yen, nda yen bísë' a bakaad yen pes pesi júbpé. Gaañ-gaañni Kiristaa daa pay yen.

²⁵ Don húmú madu harri múuyú múuyë nen, ndaa d'on nimilirute níiréhée ké ron na tooppitoh ron ra.

3

Di wadti pesuun beleb a yaali

¹ Don fi belebba bal, éní yaallon cér ! Hen daa wa ot d'on pagee ri daaha raa, wuti deef wa gémuñ unni Koope merees raa, yee baa ay tah wa ay gémuñ te d'on ii waa won dara :

² wa ot tilédën lan a see koruu ron níi koroh raa rek, wocce !

³ Ngénë mëkí wunaaloh d'on müukée garan, d'on pokee takkaayyi úrissën, d'on bekee búubbí píisë kofelete.

⁴ Wunon kay homa filib keeñnon, d'on teey d'on sos. Wuni baa homa' na faraah. Baa daa yee lah solo illí Koope ra.

⁵ Belebba húmú gémuñ filoon tìkuté yaakaari wa ya' Koope ra, húmú teebuu wuni wa daaha. Wa húmú onute yaalli wa cér,

⁶ ti di húmú ona' Saara Abraham cér, na dëekë' rí nijaay ra nen. Don ay hen koyyi Saara biti d'on page yin wun te d'on néehíh në dara.

⁷ Don fi yaalla nék, lah kúrí belebbon d'on homa' wun, d'on yúh biti d'oni wa maduy. Éní wë cér, ndah pesa na d'uméh nay ron one Koope ra, wadte wa bal. Héníi rí daaha nda Koope banti kaa'danjon.

Ow nebpi paga wun

⁸ Kon sëyíi nuf yínë, d'on bok keeñ ; fëhëntí filib fon ti i koy-yaay nen d'on naa'anta' keeñ, d'on cépíd affon fii moroommon.

* 2:22 2.22 Saame Isayii 53.9 * 2:24 2.24 kurwah : Di gerek, bín yínë deh : kilik. Téerée won tih : bëyí fí yéñké biti na hawu ri húl rë keru sun kilik, bëyí baa alkohte. Saame Nérsí Kootaa 21.22-23.

⁹ Bëyí paŋ d'on yin bos mbée sol ron, ngënë yíllfi. Don kay, lah dëgírí rí biti Koope barkel ri, ndah Koope dëekë' rën baaha. Hen daa raa, Koope barkel ron.

¹⁰ Ndée bíniyúté Téerée bitih :

« Bëyí f'i faha' lah keeñi sosse,
lah jaamma pesi,
wadtee moytoh won bos,
fel banti dúh bùgë.

¹¹ Bëyí baa wadtee hegoh bos.

Di wadti paga yin wun,
wadti dékëe saam jaamma.

¹² Íllí Yíkëe yípëh sun fi bëewë júbú rë,
d'i kúnissé nufi na síkíreh danji wa ;
Yíkëe bot'a bëewë na pagu bos da botoo.
»[◊]

¹³ Daa nay ron page yin bos biti d'on saamuun paŋ wun kep ?

¹⁴ Wuti d'on ñee mok koon ndah biti d'on pagu yii júbpé rée sah, d'on ay lah sos-keeñ. Ngënë néehí bëewí kayya, ngënë sídíi yin.

¹⁵ Don kay, békí affon biti kep Kiristaa daa Yíkëen. Cëgíí faraah d'on míñ lof bëyí meel d'on yee tah d'on tík yaakaaron Yíkëe në rë.

¹⁶ Don yahti rii lof raa nék, lah pëgií rí a teey, d'on on d'i cér. Lah sëyíí nufi lante, nda bëewë na yahu tii yon af pesadi wunon Kiristaa na ra sopoh wonni wa.

¹⁷ Ow mokluun paŋ yin wun, te ceefa Koope fahaa ri d'aaha raa, daa gén biti d'i mokluun paŋ yin bos.

Baŋi Kiristaa kúl kë

¹⁸ Di fi Kiristaa, af bakaad d'i yen tahte d'i ñeete mok, te mogi baa ri moka' waal yínë, teempe waali yíníi baaha faw ; d'i fa júb d'e tahte húl ndah yen fa júbúy rë nda ri kúd yen Koope na. Faana daa hawu húl, ndaa Ruuh-Pesen kélidté rí, d'i na pes.

¹⁹ Doolii Ruuhi baa nék daa tah d'i pay waare coonaa ya húmú kasu ra.

²⁰ Daa wa bëewë húmú ñéerúuy a Koope jamanaa na húmú yugusa' Nowe gaala ra, te ceef d'i fi Koope múnëlté wë, na seh. Bëewë húmú múcú mulii mbënë

më rë húmú caakuy, wa húmú ow peeye daa haalu gaala.

²¹ Baa daa maanam bëtséé ké yen woteh ; mulii bëtsí baa wonay biti hosse sísiíb fë faanni yen dé', iti fi bëtsé daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante*. Bëtsé múcél yen múcélë ndah kolohi Yéesú-Kiristaa bùudé,

²² d'i fa saañ sun-Koo tookke hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi ra. Malaaka ya, mbínéeffí lahu un a yii lahte doole sun béeb onute ri cér.

4

Lof pesad

¹ Koy-yaayyi yeh, hém faan Kiristaa daa ñee coono raa, téhí ñee coono ti Kiristaa nen ; ndah bëyí faana híssí ñee coono, woca'te a bakaad.

² Kon tígé homuu d'on bee ra kep, yee talluu ron peson da wadti hena yee faha' Koope ra ndaa fah pes-neb neh.

³ Pesee ke ron filoon béeb, na húmú dékúu d'on paŋ yii neba' bëewë nénih bëewí Koope ra doyte d'on na leegi : d'on húmú pesuu pagad bos a fah pes-neb, mani, mbumbaay níi d'on dúmélúté mbumbaay. Don na yúulúu ala bal, pagadi sépírë'i bah.

⁴ Woteh fee Koo bee nék, bëewë nénih bëewí Koope ra éemúté di yee wocuu ron a wa di pesadi bosi misigi baa ra, wa na solu ron.

⁵ Ndaa wani Koope fa caŋ aattiya'i bëewë na pesu a yee húlú rë ay naa teeya'.

⁶ Yii baa daa tah Uni Neba waariyu sah bëewë húlú rë. Wa aattiyyu iña pagu wa bee na húmú pesuu wa feey ra naam ti bëewë béeb nen, ndaa af Ruuha tahte wa pesuu ti di na pesa' Koope nen.

Di wadti pesaa ow a moroomi

⁷ Eldúnë dúmpé níi wocce. Kon téeyí d'on yeel, nda d'on míñ d'an Koope.

⁸ Yee lukki lah solo ra béeb nék, daa ri biti d'on fahanta' hanndal kon di keeññon, ndah faha' ow daa na mûur bakaad caak.

* 3:12 3.12 Saame Kañaa ya 34.13-17 * 3:21 3.21 iti fi bëtsé daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante : Lahte bëewí habuu ri deh : iti fi bëtsí baa daa ri biti yen d'an Koope d'i on yen nufi lante.

⁹ Kúnsírentí illí faammon, banti ñéerë' a capitoloh. ¹⁰ Ow fi ow d'on na béeb, habraa moroomi di yee on d'on Koope ra. Hen daaha raa, deef iñi bokuuy ya on d'on Koope ra béeb, d'on kúrúté wë kúrí wunte.

¹¹ Bëyí fí yúhté biti ay wono wono, beka woni baa waarii unni Koope ; bëyí ay habree ow, pagaa ri a mín-mínë déjéen d'i Koope ra. Hen daaha raa, bëewë ñeya' Yéesú-Kiristaa na kañ Koope di iña béeb, d'i fa laha' ndam a doole dee níi kiri fi kiri ra ! Démíin !

Ow nebpi ñeya coono fi Kiristaa

¹² Don fa faha' mi níi faha' ra, coono fi misiga homuu ron ra banay tah affon kúnëh níi don won biti yii baa waray don kat.

¹³ Keeññon kay wadti sosa soso biti don bok a Kiristaa coono. Hen daa raa, yiin nay rii teebe bëewë béeb ndami ra, keeññon sos níi sos.

¹⁴ Af Kiristaa tah d'on solu raa, d'on lahute sos-keeñ ndah Ruuhi Koope, d'i fi Ruuha lah ndam ra ee don na.

¹⁵ Coono fon banay ñeya' biti d'on hawun ow húl, mbée biti d'on lohun loho, d'on pagun yin bos, mbée d'on haalun yii waal fon íníh në.

¹⁶ Ndaa hena henu ron kerceen ra daa taha d'on hom coono raa, ngënë sépíi në ; d'on warun naa kañ Koope kaño di yee nonuu ron Kiristaa na ra.

¹⁷ Wahtaa nay dale aattiya'a ra lahte, te ay débúu yen fi bëy Faam Koope na. Daluun yen na raa nék, lah bëewë yéjké biti gémy Uni Nebi Koope raa, ay made d'i waa na ?

¹⁸ Ndah bíniyúté Téerée bitih :

« Hém müjí bëe' júb dë
daa misik raa,
lah bakaaroha na,
d'i fa kaañ Koope ra raa,
ay made d'i ? »[◊]

¹⁹ Kon, bëewë Koope daa faha' biti wa ñee coono ra, pagun wun rek saye, wa tík pesi wa ya' Koope fa daa sak wa ra, d'i fa yii won d'i béeb d'i pañ ri ra.

5

Njíittí jajaa

¹ Bëewë homu filib fon te wa i njíit janji ra, so' mi won d'on na, so' fa njíit janji ti d'on nen ra. So' mi tikké illí së' coono fi Kiristaa ngéey te may non ndamee ke ri nay teebuu ra. So' mi won d'on tee :

² téeppítíi yuba déjéen d'en Koope ra. Yéelí në, don ban d'i paga' biti d'on túuyú rí túuyë, pëgí rí d'on núhë' rí keeññon, dee faha' ri Koope ra. Ngënë pëgíi rí biti d'on ay naa saame alal, pëgíi rí a sawoor.

³ Ngënë mëklí bëewë déjéenú d'on d'a. Don kay, wa wadti yíirún d'on na !

⁴ Hen daa raa, yiin nay nimile kélfií níirëh yë rë, d'on beku baane-ndam, bi ay hene has faraah.

Ow nebpi cépírë afi cépírë, ham ngémë

⁵ Don fi tuñka nék, lah éní bëewë bahayu ron ra cér. Don béeb nék, cépíri affon hanndal kon, ndah bíniyúté Téerée bitih : « Koope ñéerëey a bëewë na gaangaanluu ra, d'i ona' bëewë cépíru affi wa ra mal. »[◊]

⁶ Kon, cépíri affon ffi Koope fi Sérndënjë, nda wahtaa lah raa, d'i bëyid' d'on.

⁷ Hélí iña na sídúu d'on d'a béeb ya'i, daa ri na tooppitoh d'on.

⁸ Téeyí d'on yeel ! Seytaane, kaa'ohon ee yídëelëh rë, man gaynde fi na híigëh, na boorsoh bëyí ñama ri nen.

⁹ Hëbí ngémë hín d'on haa' a d'i fi Seytaane, d'on yúh biti koy-yaayyon filib ngémë homu feey fa ra béeb ñeyuu coono d'aaha.

¹⁰ Don lísúu hom coono kaah, ndaa Koope fa na ona' béeb rë dëekké d'on d'on haal ndamee ke ri na d'uméh rë, af biti d'on nonu Yéesú-Kiristaa na. Tasse yutuud d'i ay ron baatti yugus, habra' ron, on d'on doole, tík d'on d'on caga' a kotti híinté.

¹¹ Koope laha doole dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Takoha

¹² Silaas* fa haba' mi koy-yaafi pokohéte Kiristaa na ra daa habra' so' bíníi d'on koy unni yeh. Bedda'i ron a woni ron biti

* 4:18 4.18 Saame Léeh yë 11.31   * 5:5 5.5 Saame Léeh yë 3.34   * 5:12 5.12 Silaas : Di gerek bíniyú dëh : Silwee. Daa ri tii yíníi Silaas.

mali Koope kaah te d' on ham na hín, daa
tah mi bíní ron unni yeh.

¹³ Bëy Babilonna[†] dee nonu janjaa ra,
yee Koope tanis wa ti di tansa' ri ron nen
ra, a Marka fa haba' mi koy kah-kah soo
na ra na woduu ron.

¹⁴ Wëdëntíi hanndal kon níi wodanta'[‡].
Koope ona ron fa nonu Kiristaa na ra
béeb jaamma !

[†] **5:13 5.13 Babilon** : Rom daa na léehúu d'ah.   [‡] **5:14 5.14** Di baahi bëewí yaaha, wa yahti wodoh bëewë
mboko yi wa mbée bëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téerí ana fa bíní Peer ra Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíní Peer ra. Yee tah dí koloh na ra nék, haa'a'i bëewë na waariyu bëy ílí janja iñi bokaay a Uni Nebi kah-kah fa ra (2.1). Di koloh na bal bedda'i wa fi bëy ílí janja nda wa til kotti wunte, te wa pokoh yúhí Koope a Yéesú-Kiristaa yúh kah-kah (1.5-8), ti di waariyu wa ri bëewë tíkú Kiristaa íl ngëey nen da (1.16).

Di wonte wa :

- yii leñke tiléd bëyí gémpé (1.5-11),
- yii leñke yonente yi padfah ya (2.1-22),
- a yii leñke nimili Yíkée (3.1-18).

Bëyí fí jañi téerí bee bëeb ay ot biti bëewë gémú rë wadti saamun yúhí Yíkée faraah, wa banti síkíreh wonadda ee na níi múuydë wë.

Wodoha

¹ Koy-yaayyi yeh, don fa gémú Yéesú-Kiristaa ra, don fa yen teyu kep ngémë rë, so' mi Simon Peer, súrgë a apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh don. Júbë júb Yéesú fë daa Koope fi yen a Sëmléhí yen daa tah don gém.

² Koope hëpë rën mal, on don jaamma ndah yúhë yúhú ron dí fi Koope a Yéesú Yíkii yen ra.

Tiléd bëyí gémpé

³ Koope ñeya' doolii onte yen yii wad yen bëeb, nda yen pesa' pokoh díi na. Di ñeya' yúhë yúhú ri yen dí pagidte yen yii baaha, dí fa ñeya' ndami a baahi dëekké yen dí.

⁴ Daaha, dí yedte yen alal mi caaga gap dí yen dí, nda don mûc fah pes-neb, bee na yah èldúnë rë, don tokoh dí fi Koope na, pesi ron mada' a nisi.

⁵ Daa tah mi won don tee : pëgí bëeb don til tilédí wunte, deefid ngémén ; don saam yúh yee faha' Koo ra, deefid tilédí wunon ;

⁶ don ham affon, deefid yúhí ron yee faha' Koope ra ; don mûñ, deefid hama habu ron affon ra ; don pokoh Koope na, deefid mûñen ;

⁷ don til koy-yaay kon, deefid pokohi ron Koope na ; don faha' ow, deefid til koy-yaay kon.

⁸ Don lah iñyaa don na te don cagoh panji wa raa, wa ay ron sawooril te wa ay ron baatti bek yúhí Yéesú-Kiristaa Yíkii yen.

⁹ Bëyí fí lahay iñyaa díi na nék, bani búumíd wuluuy, ndah oli walay. Bëyí baa halte biti dí hosdute bakaaddee ke ri mères.

¹⁰ Koy-yaayyi yeh, yii baa daa tah mi won don biti don gëergëerlëh níi lan biti Koope dëekké rën te tanisse ron. Don hena' ri daaha raa, don ii keen pagad bos.

¹¹ Daaha, don ay lukuu tahuhaa Nguur ki Yíkii yen a Sëmléhí yen Yéesú-Kiristaa na, nguur kee ri na dûmeh rë.

Yëeddëí tíkëh kaah

¹² Don yúhúté iñyaa te don habute kaaf ka liilu don da sah naam, ndaa may dékée nérsí ron wa faraah.

¹³ Hém mí líssí pes feey fi bee rek, jekke biti mi dékée nérsí ron iñyah, don hele nuf na.

¹⁴ Bi yúh mí biti mee kotti kúl kë ti di teeba' so' ri Yéesú-Kiristaa Yíkii yen nen,

¹⁵ may pañ bëeb níi wuti mi húl rëe sah, faraah don nérsée iñyah.

¹⁶ Yee wonuu fun don biti Yéesú-Kiristaa Yíkii yen ac ayo a doole ra, fun sakuy ri sako. Fun daa tíkú illí fun ngëey gaanaa ki.

¹⁷ Koo Boffa daa bëyid dí onte ri ndam ; te dí fi Koope, dí fi yíkii Ndami gaana, bëyidté uni níi Yéesú kelohite ri na won dí tih : « Bee daa Koy so'. Mi faha'te ri níi faha', keeñ so' sosse díi na níi sos. »¹⁸

¹⁸ Fun fi yee bal fun keluute unee ke Koope kola' sun-Koo baa ra, bee homuu fun a Yéesú sun fi danjí selaa ra.

¹⁹ Yee baa daa tah fun baatti gém iñä wonu yonente ya ra*. Lah tíkí nuffon na : wa man lampii na hawaan filib ñúusë níi

* ^{1:17} ^{1.17} Saame Maccëe 17.5 ; Marka 9.7 ; Lúkkë 9.34-35   * ^{1:19} ^{1.19} Yee baa daa tah fun baatti gém iñä wonu yonente ya ra : Lahte bëewí habuu ri deh : baatte biti fun keluute iñä wonu yonente ya ra, te wa kaah.

bín yíllee Koo ra nen. Tíkí nuffon na níi hula na niiñ hagad' da ac niiñil keeññon.

²⁰ Débíi yúh biti ow a afi kut míneh poysiid' afi iña wonu yonente ya Téerée rë†,

²¹ ndah iña wonu yonente ya ra dühéey waa na, Koope daa na cépid' Ruuh-Peseñ sun fi wa, wa anee won.

2

Yonente yi padfah ya

¹ I yonente padfah húmú filib bëy Israyel na filoon. Ti daaha nen, i yéeddëh padfah ay hom filib fon, wa yéeddëe yii henay kaah te ay sañkuye ow sañkuyo. Wa ay tíl níi sah kaa' Kélfée tos wa ra. Wa ay yípée sañku d'aaha, te deef daa wa komuu ri affi wa.

² Ow caak ay ñee kotti wa di iñi bossa na pagu wa ra, te wa ay tah bëewë ay sol waali kah-kah fa.

³ Faha'i wa ay tah wa nofa' ron di wonad, bëb alal mon. Aattiya'i wa maañcee cañ nék, te wa sañkuyute níi wocce !

⁴ Na húmú bakaaru malaaka ya merees ra, Koope baalay wa koy yínë sah ; di pokalsa' wa pokalsoo, yeñce wa safara, bekke wa tígë ñúus túd' dë, yeffe wa daaha níi yiin nay rii aattiyyee bëewë rë.

⁵ Di húmú baalay bëewée débú rë bal, di kéeníd mbënë më ēldúnë, sun fi bëewë kaañu Koope ra bëeb. Di liilti sëmlë' Nowe kut, di fa na húmú waare bëewë pañ yii júbpé rë, a ow paana kay.

⁶ Koope aattiya'te Sodom a Gomoor, muuyilte wa filib kíi. Baa daa teeb bëewë biti bëy kaañ Koope rek ay henu daaha.

⁷ Di fi Lot* nék, Koope múcëlté rí ndah di húmú bëyí júbpé, te iñi bossa na húmú pagu bëewë kaañu Koope bani wa dékú rë misikke ri lool.

⁸ Di fi baa húmú júb hom filib fi wa ra, dékë' ot a keloh iña ñéerëey a woni Koope na pagu wa ra faraah. Pesadi wa dümëlté keeñä ces.

† **1:20 1.20** Débíi yúh biti ow a afi kut míneh poysiid' afi iña wonu yonente ya Téerée rë : Lahte bëewí habuu ri dëh : Débíi yúh biti iña wonu yonente ya Téerée rë, wa níb ow neh. * **2:7 2.7** Lot : Di koy ñeedí Abraham. Na húmú muuyil Koope gini Sodom bani bëy faami na heguu ra, bëlaa daa húmú heeltoh yíssëhté deey miraa. Saame Dalaana 13.1 níi 14.16 ; 19.1-38. ⋆ **2:16 2.16** Saame Kíní bëy Israyel 22.1-41

⁹ Iñyaa bëeb daa teeba' biti Koo-Yíkëe míñ mûcél bëewë pokuu díi na ra coono, te ri míñ yef bëewë júbúy rë níi yiin bis-këem, díi daan wa.

¹⁰ Di ay lukee daan bëewë pagadfi bossi na sobeyil wa kep daa neba' wa ra, yee faaliyuuy Koope ra.

Wa fi yéeddëh yë wona' mi ron yaaha ra, kaañute Koope anutee faaliyuuy ow tíkké sun ; wa onuy mbínéeffë sun-Koo cér, wa soluu wa soloor sah faf.

¹¹ Añcañ, malaaka ya daa luku wa doole lukute wa katan ra, na wénih yin bos sun fi wa fi mbínéeffí yaaha, fíi Yíkëe.

¹² Wa fi yéeddëh yi yaa madu rab nen. Rab míneh níb. Di boorsuu boorsoo hawu húl. Wa fi yéeddëh yí yaa hom soluu yii wa yíih rí. Wa ay hawu húl ti rab nen.

¹³ Daaha, wa ay yínlú iñi bossa pagu wa ra bëeb. Wa oluu nebi wa pañ yin bos na' këtëñ ! Ayi wa ndaje yon sépírë'té, koma' gace ; te wonad fel daa na neba' wa.

¹⁴ Faraah nuffi wa yeja' wa njaaliyoh ; wa na dëylíih pañ bakaad. Wa dékúu nofa'i bëewë híinúy rë. Saam kep daa affi wa. Koope keente sun fi wa níi wocce !

¹⁵ Wa helute waala júb dë, mûuyúté ñeyute tal Baalam fi Bosoor fa yéñké bitih, pañ yin bos di yeraa hélíis rek daa neba' ri ra.

¹⁶ Bëewë bëeb yúhúté biti mbaam-séf na woneh wëerté maan ? Ndaa bakaada bakaad Baalam ra, tahte mbaam-séf daa won afa wonad ow níi díi fi Baalam, dii fi yonentaa yerisse pagadi dofa na saañ díi page koon da. ⋆

¹⁷ Bëewí yaa madu yéemí siiñ siiñë nen, wa madu nérrí ngilaaw gaan na kúd wë nen. Koope habidte wa tík filib elga lukki ñúus dë.

¹⁸ Daa wa lukuu míñ goneel, te goneelli wa lahay njiriñ. Bëewë anuu fús filib fi yee homuuy kaah ra, wa hom fahuu fíirí wë a iñi sépírë' yë na pagu wa ra.

¹⁹ Wa hom gapuu wa biti wa ay laha' affi wa, te wa fi yaaha sah wa i ñaam di iñi bossa na baahuu waa pañ da, ndah ow fu yeris yin luk do doole rek, deef yii baaha hampe ro ñaam.

²⁰ Lahte bëewí mûcúté iñi sobeyi èldúnë ndah yúhë yúhú wë Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen a Sëmlëhí yen ra ; ndaa til níi wa nimil iñyaa luk wa doole raa, milléen kí wë daa na lukki bos di madu wa débœené.

²¹ Biti wa banti yúh waala júb dë koon sah daa na gén waa na biti wa yúh rí níi woc, wa anti súugëh túuyë'í selaa komu wa ra.

²² Léeh yí yee saamdu wa kep : « *Wuti buh hok raa, kaa'eeh dí ñamaat wa.* »[◊] Mbée : « Mbaam tûgël wuti fu kolaa boyi raa, kaa'eeh ri pínijëh dépëh. »

3

Nimili Yíkëe

¹ Don fi kooyyi so', bee daa waali ana fa bíní mí don da. Filib iña bíní mí don waalli ana ya ra bëeb, mi nédís don iña húmú yéeddú don da, nda don ham lani nufa homuu don da híin.

² Mi faha' biti don nérsëh iña húmú wonu yonente yi sela ya merees ra a túuyë'í Yíkëe fë daa Sëmlëhë rë, bee wonu apootarron ra.

³ Yee nay ron débée ham affon da, daa ri biti milléen jamanu ay lah ñaawloh yi ay ac, wa ay pesee yee neba' wa ra. Wa ay ron ñaawal

⁴ won don tih : « Yéesú wonay biti ay nimil woo ? Di di leegi ? Caacci yen hûlûté, te èldúnë lofisaay dalaanin níi a deh ! »

⁵ Wa ay won daaha, te deef wa hëllúu hëllëe biti Koope beb uni bín fë sakke sun a feey, feey fa bísúuté a mulaa, te mulaa daa yugusu feey fa.

⁶ Èldúnë fë déb dë nék, mulii yaaha daa muuyil ri, daa wa mulii mbënë më.

⁷ Te sun a feey fa hom na woteh yee ra, unee ke Koope baa daa yef wa níi yiin bis-këem, bisa nay sanküy bëewë kaañu Koope ra. Yiin fi baaha, sun a feey ay muuy filib kíi.

⁸ Lahte yii don waruy rii hal nék kooyyi yeh : yúhí biti bis yínë a kíil júnní daa teyu Yíkëe në.

⁹ Lahte bëewí seha maaña'te wa, ndaa dí daa neh, Yíkëe ay pañ yee gapa' ri ra biti wahtaa lah. Daa ri hom kay na séhíd don, ndah dí fahaay biti ow yínë sah sankü ; dí faha' biti kay bëewë bëeb lah jodi lofuun wa pesad.

¹⁰ Yiin nay nimile Yíkëe rë nék ay beettiya' ti lohoh nen. Yiin fi baaha, sun-Koo ay poysa' pëw ! Yii hompe sun bëeb kíi kë ay waa yah, feey fa a yii hom na bëeb ay muuy. ¹¹ Kon yúhí yee nay ron page leegi ra bee yúhúu ron biti iña bëeb ay muuyee daaha ra ! Nebpe biti tilëdën lan te don pokoh Koope na,

¹² don sehe, don pañ bëeb níi bisi baa yíppí lah. Daa ri bisa nay yahe sun-Koo filib kíi kë, iña sun bëeb muuy filib njaar ma ra.

¹³ Ndaa Koope gapa'te sun a feey has, tígí júb ay déké në. Baa daa yee na sehu yen da.

¹⁴ Kooyyi yeh, yii baa daa tah bee homuu ron sehi bisa bee ra, don wadti pagun níi don lan don lëhíh sikkë ndín, don hom jaamma.

¹⁵ Hëbíi biti séhíd séhíd yen Yíkíi yen da, daa nay tahe yen mûc. Koy-yaafi yen Pool fa fahuu yen níi faha' ra bal, di nufa on di Koo ra, bínité don yin na.

¹⁶ Daa ri yee bíní rí kolaa ri won yee lejke yi bee bëeb rë. Lahte na unni yoobay naa ham níi. Bëewí yíih yin te ngémí wë híinëy lofute tikki fi unni yaaha, ti di na paguu wa ri ílìyyë ee na filib Téerëe rë nen. Daaha, wa homute sankü affi wa.

¹⁷ Don fi kooyyi so' nék, don yúhúté leegi ! Kélíi affon, don banti yeris bëewë kaañu Koope ra kûrëelëh rën mûuyí wë, kélid rën tígí gínjë homu ron ra.

¹⁸ Pésii yúhë yúhú don Yéesú-Kiristaa a mala lahu ron díi na ra don saye wa baatee don na, dí fa daa Yíkíi yen a Sëmlëhí yen ra. Di laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

[◊] 2:22 2.22 Saame Léeh yé 26.11

Téerëe débpí bíní Sanj ra Kúnsëe

Sanj fa na suu yen wonee bee ra, daa ri Sanj fa non bëewí iniilla bíníyú Uni Nebi Yésú-Kiristaa ra. Di bíníylté un éeyé kay, yulidte wa bëewí bokuy. Bee déb dë nék, bëewë dí bíní wë unna ra capuy. Bee ñee na ra, bíníyú bëy íl jaŋji hom filib gin, dí wona'te jaŋji baaha yaa-ow. Bee míllë' rë, bíníyú bëyí hínú Gayus. Di fi Gayus fi baa nék daa na húmú habra' koy-yaayya filib ngémë, níi luka' yee ri yéeh wë rë sah, ndah gémë gém dí rë.

Jamanii Sanj bín fë, lahte bëewí húmú kaa'uute biti Yésú-Kiristaa acce feey hente ow. Wa tíkúté wonute biti bal yii neba' ow mín paŋ, Koope ii rii haba' yin.

Yii baa daa tah Sanj bíní bëewë gémú Kiristaa na ra, na baat waa teeb wa daa Yésú, na won wa biti wa pokoh kaaf ka.

Di wonte wa :

- yii lenke tílë' niiñ (1 Sanj 1.7, 2.9-11),
- yii lenke túuyë'í hasa (1 Sanj 2.3-8),
- yii lenke kaa'ohi Yésú-Kiristaa (1 Sanj 2.18-23),
- yii lenke di wadti pesuun koyyi Koope (1 Sanj 2.28 níi 3.3),
- yii lenke di wadti fahaa ow koy-yaafi filib ngémë (1 Sanj 3.11-18),
- yii lenke dee fahaa' Koope ow ra (1 Sanj 4.7-21),
- yii lenke di nay faasuu pesi ēldúnë (1 Sanj 5.1-5),
- yii lenke iña seedeyiru Yésú-Kiristaa ra (1 Sanj 5.6-12),
- yii lenke pesa na dúméh rë (1 Sanj 5.13-21),
- yii lenke kaaf ka a fahanta' (2 Sanj 1.4-11),
- yii lenke pesa'i Gayus kaaf ka (3 Sanj 1.1-6),
- a yii lenke di madu Joteref a Démétíryús (3 Sanj 1.9-12).

Bëyí fí janji téeríi bee bëeb ay yúh di nay rii tílëe filib ēldúnë fí beh, a di nay rii pesee a moroomi.

Una na ona' pes da

¹ Koy-yaayyi yeh, mi bíní ron unni yee teebei d'on yii lenke Una na ona' pesa ra. Dalaana, Una húmú né. Fun keluute ri filoon fe, fun tíkúté rí íl ngëey, fun yeelute ri te ya' yi fun tíkéhté sun fi.

² Pesi baa feeñiyohte, fun olute ri. Fun homu seedeyidi, fun na wonu yii lenke pesee na dúméh baa ra. Di húmú hëbís Boffa, te ri feeñiyohte fun.

³ Yee olu fun, fun keluute ri ra, fun homu woni d'on fi yaa ri, hen d'aa raa, d'on non fun na yen hen yínë, d'on non Boffa a Koy ka Yésú-Kiristaa na ti di nonuu fun waa na nen.

⁴ Don ot fun bíní ron unni yeh, fun saamu biti sosi keeññi fun mit sék.

Tíl neba' niiñ

⁵ Una liilu fun Yésú-Kiristaa, fun na wonu ron ri ra daa ri beh : « Koope niiñ koceec, yii ñúussé íníh díi na. »

⁶ Yen won biti yen nonu díi na, yen anti pesuun ñúus rëe, deef yen felu felo, yen ñeyuy kaaf ka.

⁷ Yen pesuun niiña ti di homa' díi fi Koope niiña nen raa nék, deef yen henute yínë hanndal ki yen, ñif mi Yésú Koohi hosse bakaaddíi yen bëeb.

⁸ Yen won biti yen lahuy bakaad d'aa, deef yen nofuute affi yen, yen yíih kaah.

⁹ Hena biti raa nék yen tahute biti yen bakaarute, yen d'uhídí díi búkkí yen raa, yii bosi hom yen na bëeb, Koope ay yen díi baal, ladil yen. Koope júbpé te yii won di bëeb paŋ díi.

¹⁰ Yen won biti yen bakaaruy raa, deef yen tíkúté Koope feloh, te unni haalay keeññi yen.

2

¹ Don fi koyyi so', d'on ot mi bíní ron unni yeh, nda d'on banti bakaad. Ndaa tíl níi lah bëyí bakaad d'on na raa, yen lahute bëyí nay yen layre fíi Boffa : daa ri Yésú-Kiristaa, díi fa júb dëe.

² Di fi Yésú-Kiristaa fi baaha daa yera' afi sarah nda yen baalu bakaaddíi yen. Af yen neh kep daa tah díi yera' afi sarah, ndaa af bëewë ēldúnë bëeb.

Túuyë'í hasa

³Yii bee daa teeɓ yen biti yen yúhúté Koope : ñeya ñeyu yen túuyë' yí Koope ra daa teeɓa' baaha.

⁴Bëyí won biti yúh Koope te ɗeef dí na ñeyeh túuyë' yí rée nék, bëyí baa feloh, yéeh kaah.

⁵Bëyí ñee woni Koope raa nék, ɗeef faha'i bani Koope mitte sëk. Yii baa daa teeɓ yen biti yen pokuute Koope na.

⁶Bëyí fí won biti pokohete Koope na, wadti pesaa dee pesa' Yéesú rë.

⁷Don fa faha' mi níi faha' yee ra, túuyë'ë bíní mí ron bee ra has neh ; di túuyë'í maañce, bi dón liilute ri dalaanin. Túuyë'í baa daa una mësúu ron keloh ra.

⁸Di filib fi baaha béeb, lahte yin has filib túuyë'ë bíní mí ron bee ra. Kaaf ka hom na ra feeñce Yéesú në, feeñce dón na bal. Yee teeɓa' ri ra daa ri biti ñúusë hompe gét te niiñi kah-kah fa acce níi wocce.

⁹Bëyí fí won biti pesa' niiña te deefa faheeh tík koy-yaafee ke ri filib ngémë il, ɗeef dí lís ñúusë.

¹⁰Bëyí fí faha' koy-yaafee ke ri filib ngémë nék, ɗeef dí pesa' filib niiña, te lahay yee mín díi bek bakaad.

¹¹Bëyí fí fahaay tík koy-yaafee ke ri filib ngémë il nék, ɗeef dí aa ñúusë ; di tilé' ñúusë, yéeh tígë në saañ díi ra, ndah ñúusë búumilté rí.

¹²Don fi koyyi so',
don ot mi bíní ron unni yeh,
biti bakaaddon baalute ron
ndah Yéesú-Kiristaa.

¹³Don ot mi bíní dón fi baappi yeh,
biti dón yúhúté
bée' húmú në dalaana níi a dee ra.
Don ot mi bíní dón fi wahambaane ya
a cafayyi yeh,
biti dón bagute Seytaane.

¹⁴Don ot mi bíní dón fi tunki yeh,
biti dón yúhúté Boffa.
Don ot mi bíní dón fi baappi yeh,
biti dón yúhúté
bée' húmú në dalaana níi a dee ra.
Don ot mi bíní dón fi wahambaane ya
a cafayyi yeh,
biti dón maanute filib ngémë :
Unni Koope ee dón na,
te dón bagute Seytaane.

¹⁵Ngënë fëhíi eldúnë níi luka' iña filib. Bëyí fí faha' eldúnë, míneh faha' Baap-Koo,

¹⁶ndah iñi eldúnë daa wa yeh : pan yee bosi meela' faannon, faha' yee fu ot dí, a gaan-gaanloh af iñi feey fí beh. Te iñyaaha béeb kolaay Boffa na, wa kola' eldúnë.

¹⁷Elدúnë a iña neba' ow filib da béeb hompe dúm, ndaa bëyí fí paga' yee neb Koope ay pes faraah.

Kaa'ohi Yéesú-Kiristaa

¹⁸Don fi koyyi so', yen homute mílléen jamanu ! Don keluute biti kaa'ohi Kiristaa ac ayo maan ? Tígë homuu yen bee ra kep, caakke kaa'oh yi Kiristaa yi ayute. Yii baa daa teeɓ yen biti yen homute mílléen jamanu.

¹⁹Wa fi yaa koluu yen na, ndaa nagajek wa nénih yen na. Wa nonun yen na koon, wa tasun yen na. Ndaa míntí hena d'aaha, nda lan biti ow yínë sah waa na noneh yen na.

²⁰Don nék, dón liilute Ruuh-Peseñ Bëyí selaa na, daa tah dón béeb dón yúh kaaf ka.

²¹Don ot mi bíní ron nék, biti dón yíh kaaf ka yúhë neh. Yúhë yúhú ron kaaf ka ra kay daa tah mí bíní ron ! Don yúhúté biti bal fel a kaah míñih ñéerë'.

²²Kon daa feloha ? Daa ri bée' kaa' ra, bée' won biti Yéesú Buura Koo fal ri ra neh. Bëyí baa daa kaa'ohi Kiristaa ! Di boolla' Boffa a Koy ka béeb kaa'a'te,

²³ndah bëyí kaa' Koy ka, kaa'a'te Boffa, te bëyí tah Koy ka ɗeef tahte Boffa bal.

²⁴Daa tah mi won dón tee : pëkíi iña keluu ron dalaanin da. Don pokoh iña keluu ron dalaanin da raa, dón bal dón ay pokoh Boffa a Koy ka na.

²⁵Kiristaa gappe yen biti nagajek dí ay yen on pesa na dúmeh rë.

²⁶Bëewë na fahuu müuydí dón ra daa tah mi bíní ron iñyeh.

²⁷Ndaa dón nék, mi yúhté biti Ruuha liilu ron Kiristaa na ra pokohete dón na, tahte níi sohlaay ow teeble ron. Ruuha daa na teeɓ dón yin béeb. Di teeɓa' yee hente kaah, na yéeddéeh yee hente fel. Kon pëgí yee nah ri ron ra : hëmí dón pokoh Kiristaa na.

Dee wadti pesuun koyyi Koope ra

²⁸ Mi won dson tee koyyi so' : hëmí dson pokoh Kiristaa na, nda yen lëhíh dara yii sídúun yen biti ri nimil. Hen daaha raa, yen ii húl a sopoh fýyí yiin fi baaha.

²⁹ Don yúhúté biti Kiristaa júspé, kon dson wadtee yúh biti bëyí fí tíl kotti júspé, deef dí koy Koope bal.

3

Koyyi Koope

¹ Koy-yaayyi yeh, élí dee faha' yen Boffa ra kan ! Di faha' yen fahoo níi tahte yen na dëekúu koyyi Koope, te yen koyyi bal ! Bi bëy éldúnë yíih Koope, daa tah wa yíih yen.

² Don fa faha' mi níi faha' yee ra, yen henute koyyi Koope níi wocce. Di nay yen made fayu nék, feeñiyuy yen níi lante doom, ndaa yen yúhún biti yiin nay feeñiyee Koy Koope ra, yeni nay made ndah yen ay ot di man dí.

³ Te bëyí fí tík yaakaari yee baa Koy Koope na, bukuta' afi bukutoo, dékë' lan ti di lada' dí fi Koy Koope nen.

⁴ Bëyí fí bakaad nék, deef dí kaa' ñee woni Koope, ndah bakaad daa ri kaa' ñee woni Koope.

⁵ Don yúhúté biti Yéesú-Kiristaa ac hosi bakaadfi yen, te dí fi baa bakaad íníh díi na.

⁶ Yii baa tahte níi bëyí fí pokohte díi na, na bakaareh ; bëyí fí dékë' bakaad nék, deef teeba'te biti olay Yéesú-Kiristaa te yéeh rí.

⁷ Don fi koyyi so', ow banay ron múuyíd ! Bëyí fí pañ yee júspé, deef bëyí baa júspé ti di júbë' Yéesú-Kiristaa nen.

⁸ Bëe' dékë' bakaad díi non bëewí Seytaane, ndah Seytaane dal bakaad dalaanin níi a deh. Koy Koope nék ac yahi légéyí Seytaane !

⁹ Bëyí fí hente koy Koope, na dékéeh bakaad ndah yee hom Koope na ra daa hom díi na. Koope daa Boffi raa kay, dí míneh dékë' bakaad !

¹⁰ Yii bee daa na teeba' bëyí hen koy Koope a bee hen koy Seytaane na ra : bëyí na dékéeh pañ yee júspé mbée fahaay

koy-yaafee ke ri filib ngémë, noneh koyyi Koope.

Ow wadti fahaa koy-yaafi filib ngémë fahoo

¹¹ Nagajek, una keluu dson dalaanin ra daa ri beh : yen fahantuun hanndal ki yen.

¹² Yen banuy mada' Kayen[†] múk ! Di húmu non bëewí Seytaane bëempé koy-yaafi. Yi tah dí bëem dí nék ? Biti pagadfi wuneh te yi koy-yaafa húmu júspé daa tah dí bëem dí.

¹³ Koy-yaayyi yeh, dara waray kún affon biti bëewë feey fi bee kaa' dson.

¹⁴ Faha'a fahantuun yen dí daa teeþ yen biti yen koluute kúl kë, yen ayute pesa. Bëyí fí fahaay koy-yaafee ke ri filib ngémë, deef dí pokoh kúl kë.

¹⁵ Bëyí fí fahaay tík koy-yaafee ke ri filib ngémë il bëeb, deef dí bëemëh ow. Te dson yúhúté biti bëemëh ow lahay pesa na dúmhë rë.

¹⁶ Yii bee daa teeþ yen dee wadti fahaa ow koy-yaafi ra : Yéesú-Kiristaa yera'te ñíiní ndah yen. Kon yen warutee yera' ñíinní yen ndah koy-yaayyi yen.

¹⁷ Lah bëyí caakla'te anti ot koy-yaafi laheh yin, dí faaliyeeh ri raa, bëyí baa ay mínuwon biti dí faha'te Koope díh ?

¹⁸ Mantee don fi koyyi so', yen fahanta' hanndal ki yen : won a bük rek teebaay faha' ow ; koloh pañ kep daa míneeb' faha' ow kaah.

¹⁹ Yen hena' ri daaha raa, yee baa daa nay yen teebe biti yen nonu bëy kaaf ka, te affi yen ay took biti yen home dían Koope.

²⁰ Wuti affi yen tookay ndah pagadfi yen raa, yen yúhún biti Koope luk yen lah yermaande, te ri yúh bëeb.

²¹ Don fi yee faha' mi níi faha' yee ra, affi yen took raa nék, yen ii síde' biti yen dage Koope.

²² Di ay yen on yee yen dí ri bëeb, ndah yen ñeyuu túuyé' yí te yen paguu yee neba' ri.

²³ Yee túuy dí yen dí daa ri beh : yen gém Yéesú-Kiristaa Koohi na, te yen

fahanta' hanndal ki yen ti di naha' ri yen Kiristaa nen.

²⁴ Bëyí fí ñee túuyë' yí Koope, deef bëyí baa pokohte Koope na te Koope pokohte dii na. Yii bee daa teeþ yen biti Koope pokohte yen na : Ruuh-Pesen fa on dí yen daa teeþa' baaha.

4

Yonente yi padþah ya

¹ Don fa faha' mi níi faha' ra, ngënë gëewí gém bëyí won don biti Ruuh-Pesen ee dii na. Lah síkírií rí a nuf, don ay yúh nda Ruuhi Koope ee dii na mbée íníh dii na, ndah yonente padþah caak tasaaruute feey fa.

² Yii bee daa na teeþa' bëyí Ruuhi Koope ee dii na : dí won biti Yéesú-Kiristaa acce hente ow raa, deef Ruuhi Koope aa bëyí baa na.

³ Ndaa bëyí fí kaa' yii baa Yéesú në, Ruuhi Koope íníh bëyí baa na, bi kaa'ohi Kiristaa daa díi na. Don húmu keluute biti kaa'ohee ke Kiristaa baa ac ayo neh a ? Tígë homuu yen bee ra kep, dí ee éldúnë nék.

⁴ Ndaa don fi koyyi so', don nonu bëewí Koope te don bagute yonente yi padþah ya, ndah Ruuha hom don na ra luk bee hom wa fi yaa nonu bëy feey fi bee ra doole.

⁵ Wa fi yonente yi padþah ya, wa bëy feey fi beh. Yii baa tahte gonli wa bëeþ yulla' yii neþa' bëy éldúnë te bëewë nonu éldúnë rë daa na síkíru wë.

⁶ Yen nék, yen nonu bëewí Koope. Bëyí fí yúh Koope ay yen síkíreh ; bëyí noneh bëewí Koope ii yen síkíreh. Yii baa daa nay teeþee Ruuhi Koope fa na yeñ ow kaah ra a Seytaane fa na múuyíd ow ra.

Di na fahuu

⁷ Don fa faha' mi níi faha' ra, yen fahantuun hanndal ki yen, ndah faha' kola' Koope na. Bëyí fí faha' moroomi, deef dí koy Koope te ri yúh Koope.

⁸ Bëyí fí fahaay moroomi nék, deef yéeh Koope ndah faha' ow teem Koope na.

⁹ Koope teeþa' biti ri faha'te yen deh : dí cépíté Koy ka laha' ri yínë kut da feey

fa, nda yen ñeya' díi na, yen lah pesa na dûméh rë.

¹⁰ Faha' gëtëy beh : yen neh daa fahuu Koope faha'a gén dë. Di fi baa kay daa faha' yen faha'a gén dë, wola'te yen Koohi hawute sarah nda yen baalu bakaaddi yen.

¹¹ Don fa faha' mi níi faha' ra, Koope daa faha' yen dsaaha raa, yen warutee fahanta' hanndal ki yen bal.

¹² Ow ëllëy Koope ! Ndaa yen fahanta' hanndal ki yen daa, daa ri biti Koope pokohte yen na, te faha'a faha' ri yen da feeñice yen na níi mitte sëk.

¹³ Yii bee daa teeþ yen biti yen pokuute díi na dí pokohte yen na : ona on dí yen Ruuha ra daa teeþa' baaha.

¹⁴ Te fun olute, fun seedeyute biti Boffa wolte Koy ka sëmlë'í bëy éldúnë.

¹⁵ Bëyí fí won biti Yéesú Koy Koope, deef Koope pokohte díi na, te dí pokohte Koope na.

¹⁶ Yen nék, yen yúhúté te yen gémúté biti Koope faha'te yen. Ahanj Kay, faha' ow teem Koope na ! Bëyí fí faha'te ow pokoh na, deef bëyí baa pokohte Koope na te Koope pokohte díi na.

¹⁷ Faha'i yen ow mit sëk rëe, yiin bis-këem, yen ay wëeliyéh affi yen, ndah deef dee pesuu yen feey fi bee ra a dee pesa' Yéesú-Kiristaa ra daa madu.

¹⁸ Faha' na ñéeréeh a neeh ; faha' mit sëk rëe, bota' neeh botooo. Bëyí fí neeh, deef séentéh daan, te faha'a faha' yen Koope ra feeñay díi na níi mitte sëk.

¹⁹ Yen nék, Koope daa déb yen faha' daa tah yen faha' bani bëewë bëeþ.

²⁰ Bëyí fí kaa' koy-yaafee ke ri filib ngémë anti won biti faha'te Koope deef bëyí baa fel felo, ndah bëyí fahaay koy-yaafee ke ri tík dí il rë, míneh faha' Koope fa dí tikëy rí il rë.

²¹ Túuyë'ë helid yen Kiristaa ra daa ri beh : Bëyí fí faha' Koope wadtee faha' koy-yaafi bal.

5

Di nay faasuu pesi éldúnë

¹ Koy-yaayyi yeh, bëyí fí gém biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra, deef bëyí baaha

koy Koope ; te bëyí faha' baap deef faha'te koyyi.

² Yii bee daa teeß yen biti yen fahuute koyyi Koope : faha'a fahuu yen Koope, yen na ñeyu túuyë' yí rë daa teeßa' baaha.

³ Nagajek, yen faha' Koope raa daa ri biti yen ñeyuu túuyë' yí. Túuyë' yí misikay,

⁴ ndah bëyí fí hente koy Koope rek, fu faasse pesi ēldúnë. Yee tah yen faas pesi ēldúnë rë nék, ee ngémí yen.

⁵ Kon daa faas pesi ēldúnë henay bëe' gém biti Yéesú Koy Koope ra ?

Iña seedeyu sun fi Yéesú-Kiristaa ra

⁶ Yéesú-Kiristaa daa bëe' aya' mulub a ñif ra. Di ayay a mulub doj, ndaa dí aya' mulub a ñif. Ruuh-Peseñ seedete yii baaha, te dí fi Ruuh-Peseñ daa kaaf ka.

⁷ Kon seede ya henute éeyë :

⁸ Ruuha, mulaa a ñif ma, te wa fi éeyë yë bëeß daa boku una yínë.

⁹ Hém ow daa na won iña ot dí, yen gém rí rée kay, assumaa wonni Koope neh, yee seedeyic dí Koohi ra !

¹⁰ Daaha, bëyí fí gém Koy Koope na, kúdsté seedii baa díi na ; ndaa bëyí gémey Koope, deef yampe ri fel ndah dí gémey yee won Koope sun fi Koohi ra.

¹¹ Yee wonu ra daa ri beh : Koope onte yen pesa na dûmeh rë, te pesi baa ee Koohi na.

¹² Bëyí fí non Koy Koope na, lahte pesa ; bëyí fí noneh Koy ka na nék, lahay pesa.

Pesa na dûmeh rë

¹³ Don fa gému Koy Koope ra, don ot mi won don unni yah, nda don yúh biti don lahute pesa na dûmeh rë.

¹⁴ Wéerté yen biti yen dañ yii ñéerëté a yee faha' Koope raa, dí ay naal nufi yen na. Yii baa daa tah yen yahti dañ Koope raa, yen na sídfih dara !

¹⁵ Kon wéer yen biti dí naalte nufi yen na raa kay, yen yúhún biti rek yen ay liil yee dagu ri yen ra.

¹⁶ Bëyí ot koy-yaafi filib ngémë pañ bakaadi kúréh ow safara raa, dí dagira ri, Koope ay on koy-yaafee ke ri baa pesa na dûmeh rë. Baa wonuu bëyí pañ bakaadi kúréh ow safara. Ndaa yaha bakaadi ay

kúré ow safara raa, mi wonay biti bëyí baa daa nay dagiru !

¹⁷ Yin bos béeß bakaad naam, ndaa bakaad béeß neh daa na kúd ow safara.

¹⁸ Yen yúhúté biti bëyí fí hente koy Koope na bakaareh saye, ndah Koy ka kola' Koope na ra daa na níid dí níi Seytaane mínléh rí yin.

¹⁹ Yen yúhúté biti yen nonu bëewí Koope te bëy eldúníi bee Seytaane laha'te wa.

²⁰ Yen yúhúté biti Koy Koope acce te daa ri on yen afa tah yen yúh Koope fi kah-kah fa ra. Yen henute yínë a Koope fi kah-kah fa af Koohi Yéesú-Kiristaa. Daa rii Koope fi kah-kah fa, daa ri pesa na dûmeh rë.

²¹ Mantee don fi koyyi so', möytíi ala ya !

Téeríi ana fa bíni Sañ ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Sañ)

Wodoha

¹ So' mi njíidí jañaa dé', mi na wodoh do fi Belaa* Koope tanis ro ra döni koyyu, don fa faha' mi kah-kah ra. Funi af so' neh kep daa fahuu ron, ndaa bëewë yúhú kaah ra bëeb fahuute ron,

² ndah kaaf ka ee yen na te ri ay home na faraah.

³ Koo Boffa a Yéesú-Kiristaa Koy Boffa ay yen líh mal, teeb yen naa'-keeñ, on yen jaamma yen fa na pesuu filib kaaf ka ñéerë' a fahanta' ra.

Kaaf ka a fahanta'

⁴ Keeñ so' sosse níi sos ola' mi biti filib fi koyyu, lahte na yi pesuu kaah ti di túuyë' ri yen Boffa nen.

⁵ Leegi daa mi na dñaj do yii bee Yaa ow : yen bokun bëeb yen fahanta' hanndal ki yen. Yee bíni mí rë baa ra nék dñi túuyë' has neh ; dñi bee liilu yen dalaanin da.

⁶ Fahanta', daa ri pesa' túuyë' yí Koope, te túuyë'ë yoodu dñon dalaanin da naha' biti dñon pesuun fahanta'.

⁷ Don ot mi won dñon yii bah, biti i feloh caak tasaaruute feey fa, wa kaa'uute biti Yéesú-Kiristaa acce hente ow. Wa fi yaa i feloh, wa kaa'oh yi Kiristaa.

⁸ Këlíi affon toñeh dñon ay ñake iña légyú yen dñ. Don wadti liilun waafon liilo níi mit sëk !

⁹ Bëyí fí pokaay yëeddë' yí Kiristaa ñeya yin kay raa, noneh Koope na. Bëyí fí pokoh yëeddë' yí nék, non Boffa a Koy ka na.

¹⁰ Ow ac dñon na yëeddí ron yin kay raa nék, ngënë hëbí ri faamon, ngënë tëhí dñi na sah,

¹¹ ndah bëyí tah dñi na deef habra'te ri iñi bossa na pañ ri ra.

Takanta'a

¹² Lahte iñi caakki mi míñ dñon waa won koon, ndaa daa mi fahaay waa bíni kéet. Mi lahte yaakaari biti may ac ginon, yen olanta' yen won, hen daa raa keeññi yen bok sos níi sos.

¹³ Koyyi koy-yaafee† ke ro Koope tanis ri ra bal na woduu ro.

* **1:1 1.1 Belaa** : Belaa na wonuu dee ra, bëewë habuu ri biti dñi jañii hom filib gin. Koyya daa wa bëy ílì janji baaha. † **1:13 1.13 Koyyi koy-yaafee** na wonuu dee ra daa wa bëy ílì jañaa non Sañ ra.

Téeríi éeyë fë bíní Sanj ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Sanj)

Wodoha

¹ So' mi njíidí janja, daa mi na wodoh do fi Gayus fa faha' mi kah-kah ra.

² Kooja, daa mi na dagid do nda yii koloh fuu pañ béeb Koo ñéerë' në, faanu sos lah jaamma, ti di laha' keeñu jaamma Koope na ra nen.

³ Lahte i ow di koy-yaayya filib ngémë ayute, bíllúté së' dee haba' fu kaaf ka te fu pesa' ri ra. Keeñ so' sosse yii baaha níi sos.

⁴ Lahay yii lukki sosil keeñ so' bee mi kelohte biti koyyi so' pesuu kaah tonj ra.

Pesa'i Gayus kaaf ka

⁵ Kooja, fu pañke béeb fu hompe fa na habra' koy-yaayya filib ngémë, níi luka' yee fu yéeh wé rë sah. Yii baa daa teeba' biti fu gémpé.

⁶ Wa seedeyute dee faha' fu ow ra fii bëy ílí janji fun. So' mi dñaj ro biti fu baat waa habra' habra'i neba'te Koope, wa lúsíd waali wa.

⁷ Wa fi yaa nagajek, wa koluu légéyírí Yésú-Kiristaa, kaa'uute tah yin ya' bëyí noneh bëewí Koope.

⁸ Kon wadte yen biti yen habra' mani bëewí yah. Hen dñaa raa yen bal, yen bok légéyë nay tahe kaaf ka baatti líiwëlsë' rë.

Di man Joteref

⁹ So' mi kéyrë'té bëy janji ron un, ndaa bi faha' Joteref këllëh, kaa'a'te kelohi woni fun fi njíitti janja.

¹⁰ Mi ac daa raa, may won iñi bossa pañ dñi ra, dñi fa na yakka tii yi yen na felid yen dñ. Teyay baaha don : dñ kaa'a'te koy-yaayya na waariyu ra haal faami, kadda'te bëewí kayya fahuu waa kúd faammi wa ra, líkké wa fi bëewí yaaha janja.

¹¹ Mantee kooja, ngana mëllë' pagad bos, lah mëllée pagad wun. Bëyí fí paga' wun, non bëewí Koope ; bëyí fí paga' bos nék yéeh Koope.

¹² Di fi Démétíryús nék, bëewë béeb seedeyute biti dñ paga' wun, pesadi kaaf ka homa' ri ra sah teeba'te ri. Fun fi yee sah fun seedeyirute ri, te fu yúhté biti fun wonuu kaah.

Takanta'a

¹³ Lahte iñi caakki mi míñ don waa won koon, ndaa daa mi fahaay waa bíní kéet.

¹⁴ Mi lahte yaakaari biti leñ mi olaat ro yen won.

¹⁵ Koope ona ro jaamma ! Kooyya dee na woduu ro. Wodiif fun kooyyee ke yen daaha, ow fi ow waa na béeb di tiyi a símíi.

Téerëe bíní Yúd rë Kúnseé

Yee daa unna bíní Yúd rë. Unna nék helay ow, wa bíniyú ílí jaŋaa ow yéeh rí, te wa na sampi mada' a yee hom filib uni ana fa bíní Peer ra.

Unna won sun fi yéeddëh yí paddah ya, wa fa kaañu Koope te fahuu pes-neb kep yaa haalu filib fi bëy ílí jaŋaa ra. Daaha, filib unna, Yúd teeþpe bëy ílí jaŋaa dee nay kéendée Koope neebi sun fi bëewí yaa ra, ti di húmu paga' ri bëy Sodom a Gomoor ra nen.

Di wonte wa fi bëy ílí jaŋaa biti bal, wa ham ngémë híin, wa dage Koope faraah, wa habra' bëewë yíih yee nay waa géme rë.

Bëyí fí janji téeríi bee bëeb ay ot biti unna diŋke naam, ndaa wa míñ bedda' ow, nda bëe' baatti ham ngémí.

Wodoha

¹ Don fa dëek Baap-Koo ra, so' mi Yúd súrgíi Yéesú-Kiristaa, so' mi koy-yaafi Saak, daa mi na wodoh ron. Baap-Koo faha'te ron don fa yefru Yéesú-Kiristaa ra.

² Koope teeþa ron naa'i-keeñi míñeh dúm, hëp rën jaamma, faha' ron faha'i míñeh dúm !

Yii lenke yéeddëh yí paddah ya na

³ Don fa faha' mi níí faha' yee ra, mi húmu sawoorte bíníi ron yii lenke mújë boku yen ra lool. Ndaa lahte yii tahte leegi mi míñeh ron banti bíní, mi cagoh ron, don haa' don ham ngémë on Koope bëewí rë híin. Ngémí baa daa ri bee ona' ri waal yínë kut teempe waali yíníi baa faw ra.

⁴ Ndaa lahte bëewí kaañute Koope haalute filib fon ndaŋka, na wonu biti mali Koope tahte ow míñ panj yii bosi neba' ri bëeb. Wa kaa'uute yúhi Yéesú-Kiristaa, di fa kut daa Kélfii yen a Yíkií yen d'a. Húmu maañutee bíniyú Téerëe biti Koope ay daan wa fi bëewí bossi yah.

⁵ Yee nay mi ron won bee ra, don yúhúté rí níí lante naam, ndaa mi faha' biti rek mí nérís rën dí. Nérsíi biti Koo-Yíkëe húmu sëmlë'té bëewí dúhídsté wë Ésíp. Filoon fi baaha, dí happe yee kaa'uu gém díi na waa na ra húl.

⁶ Nérsíi bal yee kat malaaka ya húmu heefu sañ-saña yed wa Koope ra níí wa koluute tígë húmu tikú wë rë. Koope hampe wa pokalsa'te, bekke wa tígí níussé túd yeffe wa na níí yiin bisi gaana nay rii aattiyeel éldúnë rë.

⁷ Nérsíi bal yee húmu kat bëy Sodom a bëy Gomoor a ginna húmu hatni baaha ra. Wa húmu pesuu bos ti malaaka yi yaa nen, wa húmu saamute fanoh a i mbínéeffí bokuyu a wa.[⊕] Tígë homuu wa bee ra, wa daanute bekute kíi kí në yíméh níí kiri fi kiri ra. Baa daa teeþ bëewë yee nay kate bëyí paga' bos ra.

⁸ Bëewë haalu filib fon yaa ra madu ti bëy ginni yaa nen kep. Wa níbúu iñi saku sako, wa ñeye pagadði bossa na sobeyil faanni wa ra, faaliyuuy Koope anti sole mbínéeffé sun.

⁹ Añcaŋ Misel a faanaŋ fi, dí fa daa kélfii malaaka ya ra sah, húmu poo'uu bani Seytaane filoon di yii leŋke búudé fí Mëyiis rë, di kaañay sol Seytaane. Di won dí wono rek tih : « Yíkëe démpí bëp afu ! »

¹⁰ Ndaa, bëewë haalu filib fon yaa ra soluu yii wa yíih rí. Yee yúhú wë rë, wa yúhúu wë yúhëd rab, wa na níbíh, te iñyaa daa nay tahe wa saŋku.

¹¹ Wa torohute ndah wa ñeyu kotti Kayen[⊕]; wa helute waala wun d'a ndah héliis, ti di na húmu paga' ri Baalam[⊕] nen ; wa tikúu Koope af ti di húmu tiké' Kore Koope af nen. Yii baa daa tah wa saŋkuyute ti Kore[⊕] nen.

¹² Ayi wa ndaje ílí jaŋaa koma' gace, ndah wa yípíruu yípírëe hécé fíi yí wë te në sépiih në dara. Wa madu nérrí lahay muluñ ngilaaw ma na kúd wë nen. Wa kilikki na límëh koy ! Wuti wahtii wa laa raa sah, wa límëh koy ! Hen d'a raa, wa lecuu tal-tal ka, wa húlë' yínë faw.

[⊕] 1:7 1.7 Saame Dalaana 19.1-25   [⊕] 1:11 1.11 Saame Dalaana 4.1-16   [⊕] 1:11 1.11 Saame Kíní bëy Israyel 22.1-35 ; 31.16   [⊕] 1:11 1.11 Saame Kíní bëy Israyel 16.1-35

¹³ Bëewë haalu filib fon yaa ra madu a mboowaanni gaanna kísí fë nen. Iñi sëpíré' yë na pagu wa ra mada' a lossa na bet mboowaanna tíñ kísí fë rë nen. Wa madu a hulla na hémíh ílý yínë rë nen. Hulli yah, Koope helicte wa tík tígë lukki ñúus dë, wa hom daaha faw.

¹⁴ Henok[‡] fa non jamanii paana fa dala'te Aadama ra húmú maañcee won yii lenke bëewí yaa na won tih : « Síkírii ! Yíkée ac ayo a malaaka yi sela yi, yi caakute níi caak,

¹⁵ dí aattiya' bëewë bëeb. Di ay daan bëewë tíkúu rí af ra bëeb ndah pagadfi kaañ-Koope ya bëeb na paguu wa a kaañ-Koo ra. Wa fi bakaaroh ya kaañu Koope yaa ra, Koope ay waa daan ndah solla solu wa ri ra bëeb bal. »

¹⁶ Wa fi bëewí yah, keeñni wa dékë' haay, wa dékúu wonaaloh. Wa fahuu pes-neb, nebuté búk, te wa laas ow deef séentúu në yin.

¹⁷ Don fa faha' mi níi faha' yee ra nék, nérsíi unna húmú wonu apootarri Yésú-Kiristaa Yíkíi yen filoon da.

¹⁸ Wa húmú wonu ron tih : « Mílléen jamanu, ay lah bëewí ay ayee ñaawla' te wa ay pesee fah pes-neb ndah kaañ-Koo. »

¹⁹ Wa fi yaa daa ñaralsuu koy-yaayya filib ngémë. Wa níbúu iñi éldúnë kep, Ruuhi Koope íníh waa na.

²⁰ Ndaa, don fi yee faha' mi níi faha' yee ra, pëgí bëeb don pokoh yee gému ron te kola' Koope na ra, don saye. Lah ñëgí Koope faraah, Ruuh-Peseñ bedda' ron na.

²¹ Pëkíi faha'a faha' ron Koope ra, don sehe Yésú-Kiristaa Yíkíi yen, dí fa nay yen teebe naa'-keeñ biti wahtaa lah, on yen pesa na dûmeh rë.

²² Lah yérmí bëewë lahu nuf ana yee nay waa géme rë, don habra' wa.

²³ Lahte na yi fí yúhté biti pagadfi wa saañ waa beke sañku. Kon, fúulí wë në. Yaa aa na nék, lah yérmí wë, ndaa lah hélí nuf waa na. Ngënë lébí sah yee daa wa lahuu ri níi luka' búubée ké wë sobe ndah pagadfi bossi wa ra.

²⁴⁻²⁵ Koope laha ndam, dí fa daa míñ don kaa' keen bakaad, cégíñ dën ffi dí fa

líif a ndam ra, dón lëhíh síkkë, keeññon sos. Di fi Koope, dí fa yínë kut da, dí fa ñeya' Yésú-Kiristaa Yíkíi yen na sëmlë'té yen da laha ndam, lah doole, katan a sañ-sañ dala'te bín fë, a dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

[‡] 1:14 1.14 Saame Dalaana 5.18-24

Téeríi feeñiyoha bíní Sañ ra Kúnsée

Téeríi beh, Sañ daa bíní rí. Di won tih : iña won dí na ra béeb, dí tíkké ílí né te kelohte wa a nufi. Di wonte biti bal Ruuhi Koope daa cép sun fi, dí na an waa bíní.

Jamanaa na waariya' ri dfeef buuri Rom na mokil kerceenna bín fë mokli misikke ra, dí habute kúrúté gin filib mulub hínú Patmos, helute dín fë. Homa' ri daaha ra, Ruuha cépë' sun fi na, dí na bíní iña feeñal ri Yéesú te dúhë' Koope na ra. Unna bíní rí rë, yulid wa íl janji paana di Aasi ti di wona' ri ri Yéesú filib feeñiyoha feeñiyoh ri ri ra. Di wonte :

- yii lenke dee yeeliya' Yéesú ndam ra (5.6-14),
- yii lenke Har fa yera' Koope sarah ra, dí fi Yéesú (7.9-17),
- a yii lenke aattiya'i Koope a bëewë béeb (20.11-15).

Bëyí fí janji téeríi bee béeb ay ot biti iña wonu filib ra saamu toñi yen fi kerceenna nda yii míñ yen dañ béeb, yen ham ngémí yen híin ndah bëyí fí ham níí dúmëenë rëe, tiyi ay bíníyú filib téeríi pesa na dúmeh rë.

Iña feeñal Yéesú Sañ da

¹ Téeríi bee émbë iña feeñal Yéesú-Kiristaa te kola' Koope na ra, teebi súrgë yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. Yéesú nék wol malaakii Sañ na, Sañ fa súrgii rë, teebi baaha.

² Di fi Sañ nék seede seedeyo dee biti iña ot dí ra béeb Unni Koope, te ri wonte biti Yéesú-Kiristaa seedete ri.

³ Kon bëyí janji téeríi bee a bëyí síkíreh rí béeb te tik dí nufi, ay lah sos-keeñ ndah iña wonu filib ra leñ lah.

Unna bíníyú janji yi paana ya ra

⁴ So' mi Sañ, daa mi bíní dón fi bëy illí janji yi paana ya deyi Aasi unni yeh

* ^{1:5 1.5} ^{múcëlté yen bakaadfi yen a ñif mi} : Bëewë húmuñ ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmuñ bíníyú yii beh : hosse bakaadfi yen a ñif mi. ^{† 1:8 1.8} ^{Daa mi Alfaa daa mi Omegaa} : Alfaa daa koy una déb di gerek ra, omegaa daa millë'. Iti fi wa tígí dee daa ri bitih : Koope daa déb te daa ri millë', mbée daa ri dalaana te daa ri dúmëenë.

: Koope fa húmuñ né, ee na, te ac ayo ra líhë rën mal, on dón jaamma ! Ruuh yi paana yi, yee hom fii ñaani nguur ki ra líhún rën mal, on dón jaamma !

⁵ Yéesú-Kiristaa, dí fi seedii kah-kah fa débpí koloh búudé rë, te ri buuri buurra feey fa ra líhë rën mal, on dón jaamma !

Kiristaa faha'te yen te ri múcëlté yen bakaadfi yen a ñif mi*.

⁶ Di pañke níí yen henute bëewí nonu Nguur ki Koope, yen henute seeyoh yi Koope, dí fi Boffi. Di laha ndam, dí lahe doole dee níí kiri fi kirih ! Démín !

⁷ Elsíi, dí ee ac ña, ñéerë'té a nérrë ! Bëewë béeb ay rii ot níí luka' bëewë jabu ri ra. Bëewë feey fa béeb ay fonj, hawoh af ri. Ahanjkay ! Démín !

⁸ Koo-Yíkëe won tih : « Daa mi Alfaa daa mi Omegaa[†], daa mi húmuñ né, mi ee na, te mi ac ayo, so' fa míñ béeb rë. »

Feeñiyohi Yéesú a Sañ

⁹ Daa mi koy-yaafon Sañ fa bok a dón, yen henute yínë Yéesú né rë di coono, nguur a muñ. Mi húmuñ kúru kúrë gina na wonuu Patmos hom filib kísí fë rë mi betute daaha, af waaraa na waare mi Unni Koope ra a yee na seedeyid mi Yéesú rë.

¹⁰ Bisi Yíkëe ín, Ruuh-Pesen haalte so', mi kelohte un dfofohte filoon so' saleet man kúlub kí na lúub nen won tih :

¹¹ « Bíníyé iña ot fu ra, fu kéyrë' wë bëy illí janji yi paana yi yeh : bi Efes, Simirne, Pergaam, Catíir, Sardes, Filadelfi a bi Lawodise. »

¹² So' mi heeltoh oli bëe' na won soo na ra, mi ot lampa úris paana.

¹³ Lahte mbínéeffi mada' a ow húmuñ leelii lampa ya, bekoh sabidoor, pokohte geñu úris kinohi.

¹⁴ Fen fa afa naa' dûr, naa' ti lékit nen, illé na ñah ti kíi nen ;

¹⁵ kotta man pérëmi teyute, séewísuté níí lante, moosute níí na tiriñ nen, una man di na tiila' mboowaanna kísí fë nen.

¹⁶ Di hampe hul paana ya'i ñamaa fi, jépíl laha' kañaa ana yi dahasute na dúh

búgë. Kanama man ndinj-ndinj na' nen taac.

¹⁷ Ola' mi ri ra, mi yíppée keen kotta ti húlid nen. Di tikké ya'i ñamaa fi sun fi so' tígí daaha, won so' tih : « Ngana tíit ! Daa mi déb te daa mi míllë'.

¹⁸ Daa mi bëe' na pes cfa. Mi húmu húlté, ndaa mi ee pes da ee, te may pese peso faraah. Daa mi lah sañ-sañ sun fi kúl kë a sun fi gin bëewë húlú rë.

¹⁹ Kon bíníyé iña ot fu ra : yee lah yee ra a yee na ac fayu ra bëeb.

²⁰ Síkíree mi won iti fi hulli paana ya ot fu ya'i ñamaa fi so' ra, a iti fi lampa yi úrissí paana ya : hulli paana ya daa malaaka yi janji yi paana ya, te lampa yi paana ya daa janji yi paana ya. »

2

Unna bíníyú yulid bëy ílí janji Efes ra

¹ Bëe' won so' tih : « Bíníyé malaakii janji Efes fu won bëewë tih : so' mi bëe' ham hulli paana ya ya'i ñamaa fi so', ma na til hanndal ki lampa yi paana yi úrissë rë, mi won tee :

² so' mi otte yee pagu ron ra, légéyí ron, a míni múnén. Mi yúhté biti d'on mínih dék a bëyí bosse. Bëewë në wonu biti wa i apootar te wa apootar neh ra, d'on semantaluite wa níi d'on yúhúté biti wa i feloh.

³ Don lahute mún : af so' tahte d'on ñeyute coono, te d'on yedcuuy.

⁴ Di filib yaaha bëeb nék, so' mi otte yin d'on na : di húmu fahuu d'on so' débënë daal, henlay c'aaha !

⁵ Èlsíi di daluu ron wun a d'ee míllúu ron ra, d'on lof pesad d'on nimil di na húmu pesuu ron merees nen. Henay bah, may ac mi pah lampaa mi kélíd dí tígë hom dí ra.

⁶ Di filib yaaha bëeb nék, mi otte yii neba'te so' d'on na : d'on wonuy yin iña na pagu bëewí Nikol ra dalaat ti so' nen.

⁷ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesenj bëy ílí janja ra. Bëewë nay bage ra, may waa on wa ñam na di koyyi kilka na ona' pes hom filib meey Koope ra. »

Unna bíníyú yulid bëy ílí janji Simirne ra

⁸ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janji Simirne fu won bëewë tih : so' mi bëe' déb te daa mi míllë' rë, so' fa húmu húl mi nimilte ma na pes d'a, mi won tee :

⁹ so' mi otte súfúñ fon a ñagon, añcañ d'on lahute kat ! Mi kelohte iñi bossa na wonu bëewë sun fi ron ra, bëewë na damuu biti wa i yewúd, wa bëewí Koope, deefa kaah neh. Wa goomal bëewí Seytaane donj !

¹⁰ Yee na sayu ron súfúñé rë, ngënë néehí yin na. Síkírii, Seytaane ay bekroh i ow d'on na kasu olsohi ron, d'on moklu níi hen waal sabboo. Hébí híin níi húlén. May ron bek baanii ndami pesa na d'uméh rë.

¹¹ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesenj bëy ílí janja ra. Bëewë nay bage ra ii ñee húlí ana fa. »

Unna bíníyú yulid bëy ílí janji Pergaam ra

¹² Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janji Pergaam fu won bëewë tih : so' mi bëe' laha' jépílë laha' kaañaa yi ana ya dasasu ra, mi won tee :

¹³ so' mi yúh tígë dékú ron ra. Don dékú tígë yípë' Seytaane nguur ki ra, kaa'eeh d'on habute soo na híin. Don taasuuy biti d'on gémúté së', níi luka' na húmu hawu Antipaas, d'i fa húmu seede kah-kah soo na, húl ginon ra, gina dék Seytaane ra.

¹⁴ Di filib yaaha bëeb nék, mi otte yin d'on na : lahte bëewí ewu filib fon ñeyuu iña yéeddë' Baalam ra, Baalam fa húmu bek Balak nuf na fíir bëy Israyel, tah wa ñame bo' yúul, wa na njaaliyuu ra. *

¹⁵ Lahte bëewí ewu filib fon bal ñeyuu iña na yéeddúu bëewí Nikol ra.

¹⁶ Kon lëfí pesad, henay baa mi ac ayo waalli yee mi haa' bëewí yaa a jépílë na d'uh búk së' rë.

¹⁷ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesenj bëy ílí janja ra. Bëewë nay bage ra, may waa on maana* d'apoh ra, mi yed wa la'i naa'i bíníyú tii hasi ow yéeh ri henay bëe' nay rii liile ra. »

* 2:14 2.14 Saame Kíní bëy Israyel 25.1-2 ; 31.16 * 2:17 2.17 maan : daa ñama on Koope bëy Israyel homuu wa luufa ra. Tikki fi maan daa : « Yee yi bal ! »

Unna bíníyú yulid bëy ílí janji Catuir ra

¹⁸ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janji Catuir fu won bëewë tih : so' mi Koy Koope, so' fa illí së' na ñah ti kíi nen te kotti so' man pérëmí moosu mooso níi na tiriñ nen ra, mi won tee :

¹⁹ so' mi otte yee pagu ron ra : dee fahuu ron ow ra, dee gémúu ron so' ra, iñi wunna na pagiru ron morommon ra a míni múñën. Mi otte biti dee sawooruu ron légyé leegi ra luk bee débëené.

²⁰ Di filib yaaha bëeb nék, so' mi otte yin don na : don yeddute belaa na wonuu Sesabel tik afi yonente ra, na müuyíd súrgë yí së'. Daa ri bek wa njaaliyoh a ñam bo' yúul.

²¹ Añcanj mi onte ri, mi yerisse heeyce dí lof pesad, ndaa dí kaa'a'te yeris njaaliyoh.

²² Síkíréé ! May rii fénid, dí hen misikid ; te bëewë fanuu a ri ra, may waa tik coono fi misikke hém wa lofuy pesadi bosa na bek wa belaa ra.

²³ Mii teem daa kep, may hap koyyi belaa húl, hen daa raa bëy ílí jañaa bëeb yúh biti yii hom nuf a yii hom keeñ ow bëeb, so' mi yúh rí ; te yii pañ ow don na bëeb, may ri rii yíníl.

²⁴ Don fi bëy Catuir nék, don fa bekuy affon iñi bossi yaa na yéeddúu yaa ra, te don yooduy yee na wonuu bëewë "iñi lakoh yi Seytaane" ra, mi won don tee : mi tikéy ron yin kay.

²⁵ Mi won don biti kep don ham yee habu ron ra híin níi mi nimil.

²⁶⁻²⁸ « Bëewë nay page yee faha' mi ra níi mílléené rí, bëewí yaa daa bagu. May wa yed sañ-saña kola' mi Baaso' na ra, mi tik wë sun fi heetti kayya wa kúd wë kúrí hínté, wa dakaya' wa ti yaad nen. [✳] May waa yed hula na niiñ hagad da bal.

²⁹ Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bëy ílí jañaa ra. »

3*Unna bíníyú yulid bëy ílí janji Sardes ra*

¹ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janji Sardes fu won bëewë tih : so' mi bëe' kúd Ruuh yi paana yi Koope a hulli paana

ya ra, mi won tee : mi otte yee pagu ron ra : bëewë habuu biti don homu pes deef don húlúté.

² Kon yúuníi don ham yee na waay húl don na ra híin, toñeh don ñak dí fab, ndée mi otte biti iñi wunna pagu ron ra tasa'te ffi Koope.

³ Nérsíi iña húmú yéeddú don a dee húmú keluu ron Unni Koope ra ; hëbí né te don lof pesad. Don yúunúuy, so' may ac bis don ii yéñ, mi beetti ron ti lohoh nen.

⁴ Di filib yaaha bëeb, i ow ewu filib fon Sardes dee sisibílúy búubbí wë. Wa fi yah, funi wa ay ñéeré' bani búubbí naa' yi wa, ndah wa mitu ri mito.

⁵ « Bëewë nay bage ra ay bekee búub naa' ti daa nen. Mii nís tii yi wa téerée bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúmeh rí, mi won ffi Baaso' a ffi malaaka ya biti wa nonu soo na.

⁶ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bëy ílí jañaa ra. »

Unna bíníyú yulid bëy ílí janji Filadelfi ra

⁷ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janji Filadelfi fu won bëewë tih : so' mi bëyí selaa te daa mi kaaf ka ra, so' fa ham céebíi Dawit buura, mi kúnís dée ow míneh téy, te mi téy dée ow míneh kúnís rí, mi won tee :

⁸ so' mi otte yee pagu ron ra. Mi yúhté biti don lahuy doole níi, ndaa don habute unni so' híin, don kaa'uute súugéhí së'. Síkíri ! Mi kúnsídté ron íl fíiyén abah, bi ffi yúhté biti ow míneh ríi won.

⁹ Bëewë nonu goomal bëewí Seytaane ra nék, feloh yi yaa damuu biti wa i yéwúd, wa bëewí Koope te deefa kaah neh ra, may pañ níi wa ac yek fíiyén, wa yúh biti mi faha'te ron.

¹⁰ Hém don daa habu unni so' híin ti di naha' mi ri nen, wahtaa nay mii cépíre loola éldúné bëeb olsohi bëewë feey fa ra, so' bal may ron sëmlë'.

¹¹ Mi lej nimil, hëbí yee habu ron ra híin toñeh ow ay aye beb baanii ndamon.

¹² « Bëewë nay bage ra, may waa yíp filib Faam fi gaani Koope fi so' ti cíp nen, te wa ii naa koloh ta'. May bíní tii Koope fi

[✳] 2:26-28 2.26-28 Saame Kañaa ya 2.8-9

so' sun fi wa, mi bíní tii gin Koope fi so' na bal, gini baa daa Yerusalem fi hasa kola' sun, Koope fi so' cépíd dí feey ra. May bíní tii hasi so' sun fi wa bal.

¹³ « Béyí lah nuf, kelaan yee won Ruuh-Peseñ bëy ílí janaa ra. »

Unna bínýú yulid bëy ílí janii Lawodise ra

¹⁴ Bëe' wonil so' tih : « Bínýé malaakii janii Lawodise fu won bëewë tih : so' mi bëe' né wonuu Démíin dë, so' mi seedii kah-kah fa mit wéeliyéh rë, so' fa iña sak Koope ra bëeb ñeya' soo na ra, mi won tee :

¹⁵ so' mi otte yee pagu ron ra. Don madu mulub nen : don sosuuy don woyuy. Don sosa' mbée don woy koon daa nay géne !

¹⁶ Ndaa don sosuuy don woyuy, don homu leelaa te yii baa ay tah may ron hok feey !

¹⁷ Don habuu affon biti don lahute yin, iñon bëeb ee til rë, don ñakuy dara ; don anutee yíh dee mokuu ron a dee súfúñúu ron ra ! Don i ñékíd, don i búumíd te don lahuy yii bekun don faanon !

¹⁸ Yee nay mi ron wone ra daa ri biti ndék tee, don ac don lom úrís kah-kah soo na, don caak yin. Don lomaaloh yéré naa' bal don bekoh, don banilti hen faan holon ffi bëewë don sopoh. Don saamaloh kilki ay paye illén, don yeel.

¹⁹ Mi hom wona' affi bëewë faha' mi ra mi tík wë waal. Kon kélíi, don lof pesad.

²⁰ Síkíríi, mee çanje ílí faam fa ra ma na lab ílé ; bëyí keloh un so' te kúnsíd së', may haal faami, funi bok loon.

²¹ « Bëewë nay bage ra, may waa yeris wa took hébís së' ñaani nguur ki so' ti bee baga' mi, mi payte mi tookke a Baaso' ñaani nguur ki ra nen.

²² « Béyí lah nuf, kelaan yee won Ruuh-Peseñ bëy ílí janaa ra. »

4

Koope a ñaani nguur ki

¹ Filoon fi baaha, lahaatte yii feeñiyoh te so' : Hom homo níi mi otte íl kúnséhte sun-Koo. Una na húmú won soo na man kúlub kí na lúub nen ra won so' tih : «

Lawe dee mi teeë dö yee wad naa tíkëh rë. »

² Dee a dëh, Ruuha haalte so', mi otte ñaan nguur sun-Koo daaha ow tookke sun.

³ Bëe' na tak ti la'i miriñ luum a hilinen. Kud ki Koo na tak ti la'i na miriñ nen bal, gíiwté ñaani nguur ka.

⁴ Ñaan sabay ana a ñaan iniil (24) kay gíwúté ñaani nguur ka, yi fí yúhté biti baha sabay ana a baha iniilli (24) bekuu búub naa', bekuute baane úris daa tooku sun.

⁵ Lahte héléyyí sofa' ñaani nguur ka ñeeré té a i un a pillijni na til. Lampa paana na njaaroh fíyí, daa wa Ruuh yi paana yi Koope.

⁶ Yii manti kísí, heleñ ti pilaatu nen hompe ffi ñaana. Mbínéeffí iniilli faanni wa bëeb líiffé íl ow, homute leelaa gíwúté ñaana.

⁷ Bee déb dë man gaynde nen, bee tíkëh né rë man yuuh fana nen, bee ñee na ra kúd kanam ow, bee míllë' rë man njaan fi hom pún nen.

⁸ Mbínéeffí iniilla, bina-bina waa na bëeb lahte pañ pëenë yí líiffé íl. Wa dékúu yeek na' a elek wone tih : « Fu peseñ ! Fu peseñ ! Fu peseñ do fi Yíkée, Koope fa míñ bëeb rë, do fa húmú né, fu ee na, te fu ac ayo ra. »

⁹ Wahtii homuun mbínéeffí iniilla kañe, wa býyré, wa símé bëe' took ñaani nguur ka na pes faraah ra,

¹⁰ baha yi sabay ana a iniilla (24) yek ffi bëe' took ñaana ra, jaamiyee bëe' na pes faraah ra, wa bet baane yi wa ffi ñaana wone tih :

¹¹ « Yíkée Koope fi fun, daa fu yeeliyoh ndam, daa fu mit býyid, daa fu yeeliyoh doole di yee saka' fu iña bëeb rë. Daa fu faha' ri, daa tah wa hen. »

5

Téerëe ya' Har fi Koo

¹ Filoon fi baaha, mi otte téeríi túlúñú túlúñë hompe ya'i ñamaa fi bëe' took

sun fi ñaani nguur ka ra ; hatinna béeb ana bínýúté, dí antee túlúñú síitdúté sondeel, leewute leew paana.

² Mi otte malaakii mitte, býyíté uni sun won tih : « Daa yeeliyoh kécísí leewwa, kúnis téerëe ? »

³ Ndaa sun-Koo neh, feey fa neh, filib feey fa neh, lahay býyí míñ kúnis téerëe, olsoh yee filib.

⁴ Ola' mi biti lahay býyí yeeliyoh kúnis téerëe olsoh yee filib ra, mi looyte looyi misikke.

⁵ Ow di baha ya won so' tígí daaha tih : « Ngana looy yaal ! Ole, gaynde fa tali Yudaa, sédí Dawit daa banj ; dí nay kécísé leewwi paana ya, kúnis téerëe. »

⁶ Filoon fi baaha, mi otte Har cañke leelii ñaani nguur ka, mbínéeffí iniilla a baha ya gíwúté rí. Har fa man oolu oolo nen, lahte wic paana a íl paana yi daa Ruuh yi paana yi Koope, yee wolù feey fa béeb rë.

⁷ Har fa acce bëbpe téerëe ya'i ñamaa fi bée' took ñaana ra.

⁸ Beya' ri téerëe rë, mbínéeffí iniilla a baha yi sabay ana a iniilla (24) yípútée yek fifyí. Ow fi ow waa na béeb hampe koraa a i annda úrís yi líiffé a cuuraay. Cuuraayi yaa nam daa maanam d'anji bëewí Koope.

⁹ Wa na anuu yreek yekkaa has tabuu tih :
« Daa fu yeeliyoh beyi téerëe,
daa fu yeeliyoh kécísí leewwa.
Daa fu húmú hawu sarah,
ñif mu tosidte Koope ow,
bëewí koluu talla béeb,
wonadfa béeb,
heetta béeb,
ginna béeb.

¹⁰ Fu tahte wa nonute Nguur ki Koope wa henute heet seeyoh yi Koope fi fun, wa hen buur feey fa béeb. »

¹¹ Mi homilte maa yeel, mi keloh i un malaaka caak gíwúté ñaani nguur ka, mbínéeffé a baha ya. Wa madu pep feey nen caak,

¹² býyrúté unni wa sun na yekku, tabuu tih :

« Har fa húmú hawu sarah ra
yeeliyoh doole,
yeeliyoh alal,

yeeliyoh hereñ a katan,
yeeliyoh býyíd,
yeeliyoh ndam a kañ ! »

¹³ Mi kelilte mbínéeffé béeb : yee sun neh, yee feey fa neh, yee filib feey fa neh, yee filib kísí fë neh ; mbínéeffé éldúnë béeb na yekku, tabuu tih :

« Bée' took ñaani nguur ka ra a Har fa
daa ron mitu kañ,
daa ron mitu býyíd,
daa ron yeeliyuu ndam,
daa ron yeeliyuu sañ-sañ dee níi kiri fi
kirih ! »

¹⁴ Mbínéeffí iniilla tabuu : « Démíin ! »
Baha ya na yekku na jaamiyuu rek.

6

Har fa kécissé téerëe

¹ Homilte níi mi ot Har fa kécissé leewa dëb dë, mi keloh te un mbínéef yínë di mbínéeffí iniilla dfohote ti pilliñ nen won tih : « Aye ! »

² Mi hen dëh, mi ot pénís naa', bée' yaagoh ri ra hampe hél kas, dí yerute baane bagoh, saañce a ndam, saañ bagaat.

³ Har fa kécissé leewi ana fa, mi keloh te mbínéeffí ana fa foñke won tih : « Aye ! »

⁴ Pénís kay yíppée dúh, luum cuy ti yuy kíi nen ; bée' yaagoh ri ra yerute sañ-sañ dí lík jaamma feey fa, bëewë bëemëntée filib fi wa. Di yeru jépílì gaante !

⁵ Har fa kécissé leewi éeyë fë, mi keloh te mbínéeffí éeyë fë foñke won tih : « Aye ! » Mi henil dëh, mi ot pénís kay yíppée dúh, dí súul ; bée' yaagoh ri ra hampe peeseyaa.

⁶ Mi keloh te yin ti un nen dfohote leelii mbínéeffí iniilla na won tih : « Kílë súuné yínë daa ganjarma légyow bis múlgús, kílë bësi éeyë daa ganjarma légyow bis múlgús, yíi leñke dúuléenë a béeñé nék, ngana leb na ! »

⁷ Har fa kécissé leewi iniil fa, mi keloh te un mbínéeffí iniil fa won tih : « Aye ! »

⁸ Mi olilte pénís kay yíppée dúh, dí hilil ; bée' yaagoh ri ra dëekú kúl kë, gin bëewë húlú rë ñeete filooni. Wa onute sañ-sañ sun fi hatin yínë di hatinni iniilla feey fa, wa hap bëewë dékú në rë béeb

húl a jépíl, a yaañ, a jér bos a rabbí sohoorute.

⁹ Har fa këcíssé leewi iip fa, mi otte i coonaa fëgérëh fí tígë na hawruu ra, coonaa yi bëewë húmú bëemú ndah Unni Koope a yee húmú waariyuu wa Unna bëewë rë.

¹⁰ Coonaa ya na fogu sun wonu tih : « Koo-Yíkée, do fa sela te daa fu kaaf ka ra, fu seh yi aattiya'i bëewë feey, fu yíllid fun di yee kéenduu wë ñif mi fun feey ra ? »

¹¹ Tígí daaha, ow fi ow waa na bëeb yerute sabidoor naa', wa wonute biti wa sehaaloh yutuud níi koy-yaayyi wa, bëewë wani wa húmú boku légyé rë hawu húl ti wa nen paay, ac mitsid wa.

¹² Mi henil dëh, mi ot Har fa këcísilté leewi pëenë fë, feey fa yíppée hégýëh hégýëhí misikke ; na'a súulté kük ti bílées nen, di teem céyín fë bëeb luumpe cuy ti ñif nen ;

¹³ hulla sun na keen feey ti koy eenni hililli ngilaaw gaan hégý tala nen.

¹⁴ Sun-Koo hente fur saañce ti téeríi túlúñú túlúñë nen ; dañja a ginna kísi fë bëeb dofute ílìyyë húmú wë rë.

¹⁵ Buurra feey fa, njíttë, kélfë yí soldaarra, yíkée yí alalla, jammbaarra, ñaamma a bëewë lahuu affi wa ra, bëewë bëeb na d'apuu filib killa, na lakuu la' yi gaanna dañja,

¹⁶ wa na wonu dañja a la' yi gaanna tih : « Bëpí sun fi fun, d'ón d'ap fun fun lakoh illí bëe' took ñaani nguur ka ra, fun wuloh haayi keeñ Har fa,

¹⁷ ndah bisi gaana lahte, bisa haaya' keeñi níi haay ra ! Daa nay naa mûcé ? »

7

Bëewë tíinndúú rë

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka iniil cagute hatinni iniilla feey fa, fútúté ngilaaw ma na haala' ílìyyí iniilla ra, kaa' ri lab sun fi feey fa, sun fi kísi fë a sun fi kilikka.

² Mi otte malaaka kay bal, bi kola' waal púleen na' na ac. Di kúdsté tiij ñaasaa, bee Koope fa na pes d'a hom tíinndë' rí rë, bëyídsté uni sun na won malaaka yi iniilla yero sañ-sañi yahun wa feey fa a kísi fë rë tih :

³ « Bëyít, cëgí ! Ngënë lébí feey fa, ngënë lébí kísi fë, te ngënë lébí kilikka te deefa yen ñeesih súrgë yí Koope pük, yen tíinndë' wë. »

⁴ Tígí daaha, mi kelohte d'ee teyu bëewë ñaasu pük tíinndúuté rë : wa henute ow júnní tíméer a ow júnní sabay iniil a ow júnní iniil (144.000). Tal fi tal di talli sabboo a ana ya Israyel bëeb, ow júnní sabboo a ow júnní ana tíinndúuté (12.000) :

⁵ ow júnní sabboo a ow júnní ana di tali Yudaa ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Ruben ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Gaat ;

⁶ ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Aseer ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Neftali ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Manase ;

⁷ ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Simewoñ ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Léwí ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Isakaar ;

⁸ ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Sabulon ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Suseef ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Beñsame.

Bëewë bekuu búubbi naa' ya ra

⁹ Filoon fi baaha, mi otte dúukëlí bëewí ow yéeh d'ee teyu wa ra caak, dúukëlí bëewí d'uhúu ginna bëeb, talla bëeb, heetta bëeb a wonadda bëeb. Wa cagute fíi ñaani Nguur ka, fíi Har fa yera' Koope sarah ra, bekuute búub naa', habute soor-soor ya' yi wa.

¹⁰ Wa bëyrúté unni wa sun na wonu tih :

« Múc kola' Koope fi yen na,
di fa took ñaani Nguur ka ra,
múc kola' Har fa yera' ri sarah ra ! »

¹¹ Malaaka ya bëeb gíwúté ñaani Nguur ka, gíwúté baha ya a mbínéeffí iniilla, yedsuute líhúté kíp feey fíi ñaana na jaamiyuu Koope

¹² na wonu tih :
« Ahanjay ! Koope fi yen daa mit kañ,
daa ri yeeliyoh ndam,
daa ri yeeliyoh hereñ,

daa ri mit sím,
daa ri mit béyíd,
daa ri yeeliyoh doole a katan dee níi kiri
fi kirih !
Démíin ! »

¹³ Ow di baha ya meelte so' won tih : « Bëewí yee bëeb bekuu búub naa' ra, fu yúh daa wa i wa a tígë koluu wa ra a ? »

¹⁴ So' mi won dí tih : « Daa fu gisa' so' na kat bahaa ! » Di won so' tígí daaha tih : « Yee daa bëewë ñeyu mogi misiga ra ; wa hosu búubbí wë hoso, wa bukuto wa bukuto a ñif mi Har fa yera' Koope sarah ra níi naa'te.

¹⁵Yii baa daa tah wa hom fii ñaani Nguur ki Koope, wa na jaamiyuu ri na' a elek filib Faam fi gaani Koope. Bée' took ñaani Nguur ka ra ay waa uuf.

¹⁶ Wa wocute yaab a sifiroh ; na' wocce tami wa, op wocce mokli wa,

¹⁷ ndah Har fa yera' Koope sarah hom sun fi ñaani Nguur ka ra daa nay hene nírëhí wë, kúd wë culli mulaa na ona' pesa na d'uméh rë. Te Koope ay moos muun ma illí wë níi lan. »

8

Leewi paana fa

¹ Har fa këcissé leewi paana fa, sun-Koo hente tid níi mitte genwal wahtu.

² Mi otte malaaka yi paana ya na homu fii Koo ra ; wa yerute kúlúb paana.

³ Malaaka kay acce cañke hëbís tígë na hawruu ra, hampe annda cuuraay, bi tibúu úris. Di yerute cuuraay caak, yi dí ay waa yeree sarah sun fi tígë na hawruu ra fii ñaani nguur ka, ñéerë' a ñaçñi bëewí Koope.

⁴ Dúukíi cuuraaya hom ya' malaakaa ra bëyréhté na saañ Koope na ñéerë'té a ñaçñi bëewí Koope.

⁵ Filoon fi baaha, malaakaa toffe na kíi kë sun fi tígë na hawruu ra túmpé anndaa, bette ri feey fa. Tígí daaha, pillinjña tilte, i un dfofohte, héléyyë takke, feey fa na hégyéh.

Kúlúbbë

⁶ Malaaka yi paana ya kúrú kúlúbbí paana ya ra cagute na waayu fisi kúlúbbë.

⁷ Malaakaa d'eb d'ë fissee, i d'ij galaas a kíi ñéerë' a ñif na keen feey fa : hatin yínë di hatinni éeyë yë feey fa tampe níi muuyte, hatin yínë di hatinni éeyë yí kilikka tampe níi muuyte, gaaw fi hilila bëeb tampe níi muuyte bal.

⁸ Malaakii ana fa fissee, yin júndëj ti danji njaaroh kíi nen betute filib kísí fë, hatin yínë di hatinni éeyë yí kísí fë yísséhté ñif.

⁹ Hatin yínë di hatinni éeyë yí mbínéeffë na pesu kísí fë rë húlúté, hatin yínë di hatinni éeyë yí gaalla filib kísí fë yahte.

¹⁰ Malaakii éeyë fë fissee, huli gaani na kad' ti njaar kíi nen kola'te sun keente feey : dí keen sun fi hatin yínë di hatinni éeyë yí laah ya, a culli mulubba.

¹¹ Hula wonuu Beedok. Hatin yínë di hatinni éeyë yí mulaa hente haay, te ow caak di bëewë hanu na mulaa ra húlúté ndah haayi mulaa.

¹² Malaakii iniil fa fissee kúlúb kí, hatin yínë di hatinni éeyë yí na'a labute, hatin yínë di hatinni éeyë yí céyín fë labute, hatin yínë di hatinni éeyë yí hulla labute níi hatin yínë di hatinni éeyë yí níiñi wa bëeb yímpé : hatin yínë di hatinni éeyë yí níiñi na'a a elga bëeb yímpé.

¹³ Mi homilte maa yeel, mi kelohete njaan fi na pún sunaa-sun, una hente sun danj won tih : « Mas ! Mantee mas ! Mas bëewë feey fa nay maasee fisi malaaka yi éeyë yë tasu fisi kúlúbbí wë rë ! »

9

Kúlúb kí iip fa

¹ Hompe níi malaakii iip fa fissee kúlúb kí. Tígí daaha, mi otte huli kola' sun keente feey, yerute céebíi ngaara mi nunji nooda.

² Di kúnissé ngaara ma, dúukíi man d'úukëe njaar kíi nen dfofohte na, na'a a deyi baa bëeb ñúussé.

³ Lahte payyi d'úhúté d'úukëe, hasaluute feey fa bëeb ; wa onute doole tawaa ti dagal nen.

⁴ Wa túuyúté biti wa banti leb gaaw fa feey fa, gañcaha, a kilikka ; wa túuy

yejohi bëewë púkkí wë tímndúuy a ñaasi Koope ra kut.

⁵ Wa nahuy biti wa ay waa hawe húl, wa nahu biti wa ay waa page iñi misikke níi hen céyín iip. Te yii misiga nay wa waa page ra, ay made biti dagal tap ow nen.

⁶ Waalli yaaha, bëewë ay faha' húl, wa ii rii ot ; wa ay saam kúl kë ndaa kúl kë ay waa hegee hegoo !

⁷ Payya madu pénissí cagute saañ haanen. Mante ti baane úrís nen hompe affi wa, kanammi wa man kanam ow nen ;

⁸ fen fi wa man fen ow beleb nen, síssí wë man sis gaynde nen ;

⁹ búub tiij daa húun araalli wa, yodadi paðbi wa man yodad sareetti pénis caakki homu mukë na suu haa' daa na hécul wë nen.

¹⁰ Wa lahuu lúk, ñéerë' a suut ti dagal nen, te wa onute sañ-sañ wa mokle bëewë a lúkkée kë wë yaa níi hen céyín iip.

¹¹ Malaakii ngaara mi nuña daa buuri payya. Di hínú « Abandon » di ébrë, mbée « Apoliyon » di gerek, daa ri « bee na yah ra ».

¹² Daaha, loola dëb dë gétté, lool ana kay ee ayil ra.

Kúlúb kí pëenë fë

¹³ Malaakii pëenë fë nampee fis kúlúb kí bal, mi kelohte uni kola' wicci iniilla tígí hawraa yugusuú úrís hom ffi Koope ra.

¹⁴ Una won malaakii pëenë fë kúd kúlúb kë rë tih : « Pékisé malaaka yi iniilla pokalsuu hëbís Efarat, laahi gaana ra. »

¹⁵ Daaha, malaaka yi iniilla pëkísúté. Daa wa malaaka ya húmú waaydu kíilí baa koon da, di céyín fi bah, bisi baa a wahtii baa koon da kep, wa hap hatni yínée di hatinni éeyë yí bëewë feey fa ra.

¹⁶ Goomali soldaarra yaaguu pénissé ñéerúu a wa ra henute ow miliyon tíméer ana (200.000.000). Dee teyu wa ra, mi wonuu ri dsaaha.

¹⁷ Yii lenjke pénissé a soldaarra nék, wa feeñiyuu so' deh : wa bekuu búub tiij luum cuy ti yuy kíi nen, yi tappe büléh ti sun-Koo nen, mbaasaante ti pénndél tuutaabi dúukísíru dúukísíre nen ; wa fi

pénissé nék, affi wa man af gaynde nen, búkkí wë na dúh kíi, dúukée a gél-kíi.

¹⁸ Daaha, hatin yínë di hatinni éeyë yí bëewë húlúté loolli éeyë yí yah : kíi kë, dúukée a gélë dúh búkkí pénissé rë.

¹⁹ Doolii pénissé dúhë' búkkë ndaa na dúh né lúkkí wë bal, ndah lúkkí wë man goñ nen te kúdté af. Te wa mokluu bëewë a affi yaaha.

²⁰ Di filib yaaha bëeb nék, bëewë fúsú loolli yaa ra kaa'uute lofisoh di iña yugusuú wa a ya' yi wa ra. Wa habute na jaamiyuu ala ya, a ala yi tibúu úrís, tiij héliis, pérëm, yee peluu la' a kilik ra : ala yi na élöh, na kélöh te na tilöh.

²¹ Wa kaa'uute woc bëemëntë', pagadsi luunni wa, pañ yii tappe njaaliyoh bëeb, a loh.

10

Malaakaa a téeríi yutuuda

¹ Mi henil deh, mi otte malaakii mitte kola'te sun na cép, lambohte nér, kud ki Koope hompe afa ; kanama man na' nen, kotta man cíp kíi nen.

² Di hampe téeré yutuud, bi kúnsúté ya'i, tikké kodi ñamaa fi sun fi kísí fë, kodi sugu fa hompe sun fi feey fa.

³ Di bëyidté uni sun na daañjoh ti gaynde fi na foñ nen. Una na lús, pillinji paana ya na tiil.

⁴ So' mi saañ bíní yee won pillinji ra koon, mi kelohte un kola'te sun won so' tih : « Yee won pillinji paana ya ra banay dúh búkú, te ngana bíní ! »

⁵ Tígí daaha, malaakaa ot mi cañke sun fi kísí fë a sun fi feey fa ra, bëyidté ya'i ñamaa fi sun,

⁶ na añoh di tii Koope fa na pes faraah, sak sun, sakke feey, sakke kísí fë a iña hom filib fi wa bëeb rë, won tih : « Leegi seha doyte !

⁷ Malaakii paana fa fiise kúlúb kë rek, Koope page yee nufi, ti di húmú wona' ri súrgë yí, yonente ya ra nen. »

⁸ Filoon fi baaha, una na húmú keloh mi dúhë' sun ra wonil so' tih : « Paye fu bëb téerée kúnsú hom ya' malaakaa cañ sun fi kísí fë a feey fa ra. »

⁹ Mi lebohte malaakaa mi meelte ri téerée, dí won so' tih : « Beye fu ñam, ay made kúum nen neb búkú ndaa lah lowu raa ay haay dé' ! »

¹⁰ Mi tahte téerée ya' malaakaa, mi ñampe ri. Di man kúum nen neb búk së', ndaa hona' mi ri ra, loo so' béeb na haaya'.

¹¹ Tígí daaha, mi wonu tih : « Fu wadtee waareyaat di tii Koope yii lenke heet caak, gin caak, wonad caak a buur caak. »

11

Seede yi ana ya

¹ Filoon fi baaha, mi yerute duud böhéer, bi saamu nataa, una won so' tih : « Paye fu nat Faam fi gaani Koope a tígë na hawruu ra, fu kín bëewë në jaamiyuu filib ra.

² Ndaa ngana nat baylii èssí Faam fi gaana, ndah dí yedduute bëewë nénih bëewí Koope ra. Bëewí yaa nay togisee Yerusalem gini selaa níi hen céyín sabay iniil a céyín ana (42).

³ So' may wol seede yi ana yi so', wa ay bekee saaku ti jétic' nen, wa léhín unni so' níi hen bis júnní a bis tíméer ana a bis sabay pëenë (1.260). »

⁴ Seede yi ana ya daa talli éliffí ana ya a lampa yi ana ya hom fíi Yíkii éldúnë rë.

⁵ Bëyí fi nar waa pañ yin bos, kíi nay dûhé búkkí wë muuyil kaa'oh yi wa. Ahañkay, bëyí nar waa pañ yin bos rek ay húlée dsaaha.

⁶ Wa lahute sañ-sañ wa téy sun-Koo, Koo banti tob wahtaa nay waa léhínée unni kola' Koope na ra. Wa lahute sañ-sañ wa yídís mulubba ñif, wahtii neba' wa wa cépíd loolli caakki bokaay feey fa.

⁷ Wa woc seedii wa raa, raba nay dûhé ngaara mi nuña ra ay wa yejoh, bañ wa, hap wa húl.

⁸ Búudé yí wë ay tase këemí gini gaana sëeddúu « Sodom » mbée « Ésíp », tígë daayuu Yíkii wë kurwah ra.

⁹ Ay hen yii mit bis éeyë a caan, búudé yí wë ay home daaha, heetta béeb, talla béeb, wonadda béeb a ginna béeb ole wa, kaa' biti wa hacu.

¹⁰ Keeññi bëewë feey fa ay sos di húlé húlú wë rë, wa ay yeranta' kuun ndah yonente yi ana yi yaa moklute wa.

¹¹ Ndaa filoon fi bissi éeyë yë a caan fa, Koo wolte coonaa, bekke ri búudé yí yonente yi ana ya, wa koluute. Bëewë olu wa ra béeb títú títë níi tít !

¹² Yonente yi ana ya keluute uni bëyréhté kola'te sun won wa tih : « Lëwí sun dee don ! » Tígí daaha, lahte nérí húunté wë, wa na lawu sun, kaa'oh yi wa na tíkú illí wë në ngëey.

¹³ Dee a deh, feey fa hégyéhté hégyéhí misikke ; hatin yinë di hatinni sabboo yi gina bëppé, ow júnní paana (7.000) tikké húlúté në. Bëewë múcú në rë títuté, wa na kañu Koope fa sun.

¹⁴ Daaha, looli ana fa gétté, éeyë fë len ac !

Kúlúb kí paana fa

¹⁵ Malaakii paana fa fuisse kúlúb kí, lahte unni bëyréhté keluute sun-Koo na won tih : « Nguur ki éldúnë ee ya' Yíkii yen leegi a ya' Buura di fal ri ra, te ii naa koloh ta' ! »

¹⁶ Tígí daaha, baha yi sabay ana a baha yi iniilla (24) tooku ñaanni nguur ki wa hëbis Koope ra yedduute líhúuté kíp feey na jaamiyuu Koope

¹⁷ na wonu tih :
« Koo-Yíkée fë míñ béeb rë
do fa ee na te fu húmú në rë,
fun na símú rë di yee millé' fuu canj
fu bëbpe dooluu fu yíppé nguur ku ra.

¹⁸ Heetta húmú dee na haayluu,
ndaa daa fu haayloh woteh.
Wahtaa nay fuu aattiye bëewë húlú rë

lahte,
wahtaa nay fuu waafe súrgë yú,
wa fa yonente yu ra,
wahtaa nay fuu waafe bëewú,
wa fa bëewë neehu ro ra,
wa yahun ow gaan mbée baadoole béeb
;

daa ri wahtaa nay fuu dákayee bëewë rë,
bëewë yahu éldúnë rë. »

¹⁹ Tígí daaha, Faam fi gaani Koope sun kúnséhté, wahandii Kootaa feeñce filib. Héléyyë tilte, i un na won, pillinjña na faad, feey fa na hégyéh, dí na bacal i dinj galaas.

12

Bëyí belaa a nījkinajka fa

¹ Filoon fi baaha, lahte yii éemilé'té feeñiyohte sun : yaa ow beleb, dí bekoh na'a, ceyín fë hompe kotti feey, baanii laha' hul sabboo a hul ana hompe afa.

² Belaa húmú loo. Bi ham lowa nék, dí na foŋ ndah misik.

³ Tígí daaha, yin kay feeñiyaatte sun : nījkinajka gaan, luum cuy, bi laha' af paana a wic sabboo. Affi paana ya béeb bekute baane-buur.

⁴ Hatin yíné di hatinni éeyë yí hulla sun béeb lúk nījkinajka fa padte wa, lasse wa feey fa. Di fi nījkinajka fa nék, hompe fíi belaa na saañ bëslé rë na woh biti dí bësíl rëe ndín, dí ñam baakera.

⁵ Belaa bësilté, lahte koy yaal. Koy ki yaali baa daa ri bee nay kúré heetta béeb kúrí híinté rë. Bi hom nījkinajka fa na seh, límúu kúkøyë, dí yíppée pahu kúrúté hompe hëbís Koope a ñaani nguur ki.

⁶ Di fi belaa nék, hegohte saañce luufin, dfeef Koope liiltee rii saamid tígí homa ri daaha, dí tooppituu níi hen bis júnní a bis tíméer ana a bis sabay pëenë (1.260).

⁷ Tígí daaha, haa'a takke sun-Koo : malaakii gaana na wonuu Misel ra a këewí na haa'uu a nījkinajka fa a këewí.

⁸ Misel a këewí bagute nījkinajka fa a këewí. Baguu nījkinajka fa a këewí rë, wa dfeumlíh sun-Koo.

⁹ Punkal mi nījkinajka fa líkúté. Di fi goŋ fee kílë na húmú wonuu tuumaloh mbée Seytaane ra, dí fa na húmú nofa' bëy èldúnë béeb rë líkúté betute feey, bani këewí.

¹⁰ Mi yíppée keloh uni bëyrëhté kola'te sun-Koo won tih :

« Wahtu mûc lahte leegi,
wahtaa teeba' Koope fi yen doolii ra,
wahtaa teeba' ri nguur ki ra,
wahtaa haala' sañ-saña ya' Buura dí fal
ri ra lahte leegi,
ndah tuumalohi koy-yaayya filib ngémë
líkúté betute feey,
dí fa na húmú tuumal wa na' a elek fíi
Koope fi yen ra.

¹¹ Koy-yaayya daa míllúu ríi banj,

daa míllúu ríi banj yúföhë yúföhë ñif mi
Har fa ra,

Har fa yera' Koope sarah ra,
a di yee seedeyuu wa Unni Koope ra.
Wa húmú kaa'uuy na dara pesi wa,
kaa'uuy na dara níi húl deef wa na sah.

¹² Mi won tee bal :
bíyíi bëy sun-Koo,
bíyíi dón fa dékú né rë !
Ndaa mas dón fi bëy feey fa,
mas dón fi bëy kísí fë,
ndah Seytaane céppé dón na a ñaŋ,
céppé dón na a ñaŋ ndah dí yúhté biti dí
talla yutuud dúmél. »

¹³ Ola' nījkinajka fa biti dí betu feey fa
ra, dí yampe na boorsoh belaa húmú lah
koy yaal baa ra.

¹⁴ Ndaa belaa saamsute pař ana ti pař
dúut nen, yi nay rii kúré tígë saamid dí
Koope luufin, dí hom daaha tooppituu níi
hen kíil éeyë a caan, wuloh nījkinajka*
fa.

¹⁵ Nījkinajka fa púussé mulub caak ti
húlbí na bas nen filoon belaa, na faha' biti
mulaa pah ri.

¹⁶ Ndaa feey fa hílíppé belaa, haanje,
hante mulaa púus nījkinajka fa ra béeb.

¹⁷ Bi haay keeñ nījkinajka fa belaa
níi haay, dí saañce yejohi koyyi kay yi,
yee na ñeyu túuyë' yí Koope ra te dékúu
seedeyidi Yéesú rë.

¹⁸ Kola' nījkinajka fa dah, dí payte
caŋke búk kísí na seh.

13

Rabbi ana ya

¹ Filoon fi baaha, mi otte rař díúhté kísí
fë. Di lahte af paana a wic sabboo. Baane-
buur sabboo hompe wicca ; tii yi soluu
Koope bíníyúté affa.

² Raba ot mi ra man baade nen, kotta
man kot raba na wonuu úrsë rë nen,
búgë man búk gaynde nen. Nījkinajka
fa déjéenté rí doolii a nguur ki, onte ri
sañ-saña gaante.

³ Af yíné di affi raba gaañohte gaañohi
misigi fí yúhté biti man ay rii hap húl nen,
ndaa gaaña yíppée wah. Bëewë feey fa
béeb éemúté, wa ñeyute tal raba.

* 12:14 12.14 nījkinajka saari beh, a saar 15 : Di gerek, bíníyú dëh : goŋ.

4 Wa béeb na jaamiyuu ninjkinan̄ka fa di yee ona' ri raba sañ-sañ ra. Wa na jaamiyuu raba bal na wonu tih : « Bee rab lahay man kan ! Daa míñ díi tíké' af ? »

5 Di fi raba onute biti díi gaan gaanloh dí sole Koope ; díi ay homee sañ-sañi baaha níi hen céyín sabay iniil a céyín ana (42).

6 Daaha, díi yampe na sol Koope, na won yin bos sun fi tiyi, sun fi tígë dék dí rë a sun fi bëewë dékú sun ña.

7 Di onute sañ-sañi haa'aa ri bëewí Koope díi bañ wa ; díi onute sañ-sañ sun fi bëewë béeb : talla béeb, heetta béeb, wonadfa béeb, a ginna béeb.

8 Bëewë feey fa béeb ay jaamiyee ri : bëewë tiyi wa bíníyúy dalaani pesa filib téerée bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúmeh rë, téerée ké Har fa yera' Koope sarah hawute húl rë.

9 Bëyí lah nuf, kelaa na !

10 Bëyí Koope won biti ay habu ñaam, ii fús ; bëyí Koope won biti nék ay húleeé jépíl, ay húleeé né. Yii baa daa tah bëewí Koope warutee múñ, wa ham ngémë.

11 Filoon fi baaha, mi olilte rab kay na dúh feey. Di laha' wic ana man wic koy har nen, ndaa ri wona' wonad ninjkinan̄ka.

12 Sañ-saña laha' raba déb dë béeb, dí laha' ri te ri paga' ri hëbísí, anti túuyé feey fa a bëewë feey fa béeb jaamiyohi dí fi raba déb húmu gaañoh gaañohi misiga níi wahte ra.

13 Di fi rabi ana fa pañke i kimtaan gaan ; dí na kala' njaar kíi sun-Koo, cépid dí feey illí bëewë béeb.

14 Daaha, dí hompe na nofa' bëewë feey fa kimtaanna na pañ dí ra fíi raba déb dë. Di luk waa nah yugus netli raba déb dë húmu gaañoh a jépílë, te míllë'tee koloh ra.

15 Di fi rabi ana fa onute sañ-sañi bekaa ri netli raba déb dë coonaa dí pes níi wone ndín, hawroh bëewë nay kaa'ee jaamiyohi netla ra húl.

16 Di túuyce bëewë béeb samdu tíinndëe ya' ñamaa mbée pük : ow gaan mbée baadoole, yíkëe alal mbée ñékiid, fu laha' afu mbée fu ñaam béeb fay tíinndúu.

17 Ow waray lom mbée yaay te laheh tíinndë'í bah : tíinndë'ë, dí tii raba mbée siiñerë ñéerë' a tiya ra.

18 Tígi dee nék, meela' ñaañ : bëyí fí hereñ raa, fay míñ kín siiñerí raba, ndah siiñerë ñéerë'té a tii ow, te daa ri beh : tíméer pëenë a sabay pëenë a pëenë (666).

14

Yeeke bëewë tosu ra

1 Mi homilte maa yeel, mi otte Har fa yera' Koope sarah ra cañke sun fi danji Siyon, ñéerë'té a ow júnní tíméer a ow júnní sabay iniil a ow júnní iniil (144.000), yi fí yúhté biti tii dí fi Har fa a tii Boffi daa bíníyú púkkí wë.

2 Mi kelohte un kola'te sun-Koo tilte man pagad mboowaanna kísí nen, man híndíñí bídí baa nen. Una keloh mi ra man un koraa, bee i bëelú homute tip rë nen.

3 Bëewë homute fíi ñaani nguur ka a fíi mbínéeffí iniilla a baha ya, na yeeke yekaa has. Yekaa míñeh haal af ow kay gét née wa fi bëewí júnní tíméer a júnní sabay iniil a júnní iniilla (144.000) Koope tos wa feey fa ra.

4 Wa fi bëewí yaa daa wa yee mësúy leb bëleb níi wa sobeye ra ndah wa yíih bëleb. Daa wa yee fí yúhté biti tígí ñée Har fa béeb wa ñee na ra. Bëewí yaa daa wa yee tosu filib fi bëewë henute yi Koope a yi Har fa ra. Daa wa maanam iñá débúu lec meeyya jébéluté Koope ra.

5 Fel mëséy dúh bükki wë, wa lahuy sikkë.

Yii lenke bis-këem

6 Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay feeñiyohte na pún sunaa-sun. Di kúd Uni Neba na dúmeh rë. Di ay rii waareye bëewë feey fa béeb : ginna béeb, talla béeb, wonadfa béeb a heetta béeb.

7 Di bëyídté uni sun won tih : « Néehí Koope don kañ dí, ndah wahtaa nay rii aattiye bëewë rë lahte ! Jëemiyii bëe' sak sun-Koo, sakke feey fa, kísí fë a culi mulubba ra ! »

8 Malaaka kay feeñiyohte filoon bee dëb dë won tih : « Babilon dakaya'te ! Babilon fi gaana dákaya'te, dí fa bek

heetta béeb pagadci bossi ra, dí fa bek wa hani gulii njaaliyohi misiga homa' ri ra ! »

⁹ Malaakii éeyë fë feeñiyohte filoon fi ana ya d'éb dë, bëyidté uni sun won tih : « Bëyí fí jaamiyoh raba a netli, bëyí fí lah tíinndë'ë pükí mbée ya'i,

¹⁰ dí fi bëyí baaha ay naa han béeñi neebi Koope, yi fí yúhté biti rahay dara yídúté gulii neebi. Bëyí baa, Koope ay rii bek filib kíi a gél. Di ay pítipée misik cfaaha fíi malaaka yi sela ya a fíi Har fa yera' Koope sarah ra.

¹¹ Te dúukíi kíi kë nay rii tame ra ay kolee koloo faraah. Bëyí fí jaamiyoh raba a netli, bëyí fí lah tíinndë'ë bíniyú tiyi ra, na' neh elek neh, bëyí baa wocce hílséh. »

¹² Yee baa daa tah bëewí Koope, yee na ñeyu túuyë' yí te gémúté Yéesú rë, warutee muñ.

¹³ Henil dëh, mi kelohte uni kola'te sun won so' tih : « Bíniyé unni yee fu won tih : "Dala'te woteh, lahute sos-keeñ bëewé húlúu ngémí wë di Yíkëe në rë ! Ruuh-Peser won tih : Ahanjay, wa lahute sos-keeñ, leegi wa mínu hílséh légéyí misigi wa, ndah wa kúrëelúuté iñi wunna pagu wa ra." »

Wahu lec

¹⁴ Mi homilte maa yeel, mi otte nér naa' lahte yii tookke sun man ow nen. Yaa bekoh baane úris afi, hampe sarcii kaañce ya'i.

¹⁵ Malaaka kay dûhté Faam fi gaani Koope bëyidté uni sun won bëe' took sun fi nérë rë tih : « Beye sarcuu fu lec, wahtaa lahte : tooka nonte gina béeb, tas lec. »

¹⁶ Tígí daaha, bëe' took sun fi nérë rë bëbpe sarcii labpe héccé, tooka feey fa béeb lec.

¹⁷ Malaaka kay dûhté Faam fi gaana sun, dí fi baaha bal hampe sarcii kaañce ya'i.

¹⁸ Malaaka kay bal, bi daa lah sañ-sañ sun fi kíi kë dûhté tígë na hawruu ra fonke af bee ham sarcii kaaña ra won tih : « Beye sarcuu fu lec goññi reseña meeyi béeñë feey fa, wa nonte. »

¹⁹ Malaakaa bëbpe sarcaa labpe héccé, lecce goññi reseña meeya feey fa, yíinté wë ndoñi neebi Koope na lopotuu ra,

²⁰ goññi reseña dûhrúté gina lopotute, ñif na dûh ndoña na hüt na lap níi lahte pénis búk, na lad níi mitte kilomet tíméer éeyë (300).

15

Malaaka yi paana ya a loolla millë' rë

¹ Filoon fi baaha, mi otte yin kay, yee gaante te éemilé'té sun-Koo : mi ot malaaka paana yi kúrú lool paana, loolli paana ya millë', teeba' Koope bëewë neebi ra.

² Mi olaatte yin ti kísí fí mulaa heleñ ti pilaatu nen ñéerë'té a kíi. Bëewë bagu raba, bagute netli a síiférí tiyi ra cagute sun fi kísí fë na tiriñ ra, wa habute koraa yi Koope daa yed wa wa,

³ wa na yeeku yeekii Mëyíis súrgíi Koope a yeekii Har fa yera' Koope sarah ra na wonu tih :

« Do fi Koo-Yíkëe fë míñ béeb dë, fu gaante pagad, fu éemilé'té pagad.

Do fi Buuri heetta, waallu júbpé, waallu kaah.

⁴ Daa kaañ roo neehéh Yíkëe ? Daa kaañ roo kañeh ?

Do kep daa fu sela !

Heetta béeb ay ac fíyú, heetta béeb ay ac jaamiyohu. Iña pañ fu ra júbpé, iña pañ fu ra teeba'te affi wa. »

⁵ Filoon fi baaha, mi otte Faam fi gaani Koope, bee èmbë taantaa na nédís bëewë biti Koope ee leelii wa ra, kúnséhté sun-Koo.

⁶ Malaaka yi paana ya kúrú loolli paana ya ra dûhúté Faam fi gaana ; wa bekuu búub naa' peyeb, yi yugusuú píisí kofeelte, pokuute geñu úris kinoh yi wa.

⁷ Mbínéef yínë di mbínéeffí iniilla yedte malaaka yi paana ya gulunjí úrissí paana ya túm neebi Koope ra níi líiffé, Koope fa na pes faraah ra.

⁸ Faam fi gaana yíppée líif a dûukëe, teeba'i ndami Koope a doolii. Te ow

mínéh haal Faam fa te deefaa loolli paana ya kúrú malaaka ya ra labeh níi gét.

16

Guluñji paana ya

¹ Filoon fi baaha, mi kelohte un býréhté sun kola' filib Faam fi gaani Koope na won malaaka yi paana ya tih : « Pëyí don yíin gulunñji paana ya túm neebi Koope ra feey fa ! »

² Malaakaa déb dë payte yíinté gulii feey fa. Béewë húmu lahuu tíinndé'i raba, na jaamiyuu netli ra béeb faanni wa lecce puulli bosse te misikke.

³ Malaakaa tíkéh në rë payte yíinté bii kísí fë. Mulii kísí fë yíppée yísséh, man ñif búudé nen. Yii na pes kísí fë béeb húlté.

⁴ Malaakii éeyë fë payte yíinté gulii laah ya a culli mulubba béeb. Mulubba béeb yísséhté ñif.

⁵ Tígí daaha, mi kelohte un malaakaa lah sañ-sañ sun fi mulubba ra na won tih :

« Do fa Sela ra,
do fa júb dë,
do fa húmu në aa',
daa fi na woteh ra,
daana daan fu wa ra ñeete waal.

⁶ Fu onte bëewë han,
bëewë kéendú ñif mi bëewú rë,
bëewë kéendú ñif mi yonente ya ra,
fu onte wa han.
Fu on wa ñif wa hanute,
te wa yeeliyuu ri ! »

⁷ Filoon fi baaha, mi kelohte uni kola' tígé na hawruu ra na won tih :
« Ahañkay do fi Koo-Yíkée,
do fa míñ béeb rë,
fu aattiya' kaah,
te aattiya'u júbpé. »

⁸ Malaakii iniil fa yíinté gulii sun fi na'a, na'a onute sañ-sañ fetlohte na bérëb bëewë.

⁹ Na'a tampe bëewë tami misikke, wa na solu Koope fa na cépíd loolla a sañ-sañi ra. Béewë kaa'uute lof pesad, kaa'uute kañi Koope.

¹⁰ Malaakii iip fa yíinté gulii sun fi ñaani nguur ki raba, nguur ki yíppée ñúus túd. Béewë na pataayuu misik,

¹¹ wa na solu Koope fa sun di misiga homuu wa a puulla faanni wa ra, wa kaa'uute súugéh pagadcfi bossi wa.

¹² Malaakii pëenë fë yíinté gulii filib laahi gaana na wonuu Efarat ra, mulaa filib siñcé, helid buurra koluu púleen na' ra waal.

¹³ Filoon fi baaha, mi otte yébitéh éeyë yí madu mbook nen : yínë dúhté në bük niñkinajka fa, kay dúhté bük raba, lahte bi dúhé' bük yonentii padcfah fa.

¹⁴ Wa yébitéh yí Seytaane daa wol wa, yi na hoñuu pañ kimtaan. Wa na payu buurra feey fa béeb, négirée wë nda wa waay haa'a nay lahe bisi gaani Koope fa míñ béeb rë.

¹⁵ Yíkée won tih : « Síkíréé, so' may ac mi beetti ron ti lohoh nen ! Bëyí nee'ay, yeffe búubí kaa' biti tilé' faan holon toñeh ay sopee, bëyí baa lahte sos-keeñ. »

¹⁶ Daaha, yébitéh yë négirúuté buurra iliy, tígé në wonuu Armagedoñ ra di ébré.

¹⁷ Malaakii paana fa hasalte gulii sun, un býréhté sun dúhé' Faam fi gaana, kola' ñaani nguur ka won tih : « Iña béeb paama'te ! »

¹⁸ Tígí daaha, héléyyë a i un a pillinjä ñéeré'té a hégyéhí feey fi misikke takke. Hégyéhí feey fa misikke misigi fí yúhté biti lëhírey hena' ow pot éldúnë níi a baaha.

¹⁹ Gini gaana lecsa'te éeyë, ginni heetta feey fa béeb bëppé. Koope halay Babilon, Babilon fi gaana : díñ hëndísté rí në gulii, gulii neebi misigi !

²⁰ Ginna hom filib kísí fë rë béeb sooyce, ow mínléh olil dañ.

²¹ Díñji galaassi gúussé kola'te sun na tob sun fi bëewë. Béewë na solu Koope di yee na toba' ri díñ galaas ra, ndah yee lah ra misikke níi misik.

17

Tílëhí gaana

¹ Filoon fi baaha, malaaka di malaaka ya habu gulunñji paana ya ya' yi wa ra acce won so' tih : « Aye mi teeñ dö daana na saañ keene sun fi belii tílëhí gaana ra, daa ri gini gaana hom bük laah yi caakka ra.

² Buurra feey fa fanuute a ri, te bëewë hanute na gulii njaaliyohi níi maniyute. »

³ Ruuh-Pesen haalte so', malaakaa yíppée sée kúd luufin. Dee a dëh, mi otte ow beleb yaagohte rab luum cuy bi faana bëeb bínyú tii yi soluu Koope. Raba kúdsté af paana a wic sabboo.

⁴ Belaa bekoh yéré yi kofelete ot, luum cuy, pokohte takkaay úris a jamaa, a feme. Di hampe gulun úris ya'i, bi líiffé pagad bos, a sobii njaaliyohi.

⁵ Tiyi léehúu léehée bínyúté págë. Tiya daa ri beh : « Babilon fi gaana, yaafi tiléh yë a iñi bossa feey fa. »

⁶ Mi otte biti belaa han ñif mi bëewí Koope níi di manite, ñif mi bëewë hawu húl af yee seedeyuu wa Yéesú rë.

Ola' mi di man dí, af so' kúnéhté.

⁷ Malaakaa won so' tígí daaha tih : « Afu kúnéh yi dëeha ? Síkiréh së', may roo teeët iti fi belii beh, a iti fi raba kúd dí, laha' affi paana ya a wicci sabboo ya ra.

⁸ Raba ot fu bee ra húmú yéelíd, ndaa ri peslay. Di lej dúhé ngaara mi nuña, ndaa dí saañ sañkuye sañkuyo. Te bëewë feey fa tii yi wa íníh téerée bínyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúmeh rë dala'te dalaani pesa ra, wa fi yaa nay éemé biti wa ot raba. Ndée nagajek, raba húmú yéelíd, ndaa peslay, te ri ay nimil pes kény.

⁹ « Tígí dee nék, meela' ñaañ a hereñ : affi paana ya daa danji paana ya took belaa ra. Wa buur paana bal.

¹⁰ Filib fi buurri paana ya, iippa keenute, lahte bi líssí took, paana fa aay doom ; te ri ac dää, toogi ii maañ.

¹¹ Raba húmú yéelíd te peslay ra, dí fi baaha daa ri buuri peeye fa ; dí non buurri paana ya bal te ri saañ sañkuye sañkuyo.

¹² « Wicci sabboo ya ot fu ra, wa buur sabboo yi tookuy nguur doom, ndaa wa ay yero sañ-sañi tookuun wa a raba nguur ka níi hen waantu.

¹³ Yee níbú wë rë bëeb yínë : wa yed doole yi wa a sañ-sañni wa raba.

¹⁴ Wa ay yejoh Har fa haa', ndaa dí ay waa banj ndah daa ri Yíkëe fë lukki gaan dä, daa ri Buuri buurra ; dí ay ñéerée a

bëewë dí tanis wa dëekké wë rë, bëewë gémú rí rë, dí banj wa. »

¹⁵ Malaakaa wonil so' tih : « Mulaa ot fu yee ra, tígë took belii tiléhë rë, wa i heet, wa dúukél i ow, wa i gin a i wonad.

¹⁶ Wicci sabboo ya ot fu ra nék a raba, ay míllë' kaa' belii tiléhë : wa ay bëb iña laha' ri ra bëeb níi luka' yéré yë dí hen faan holon, wa ñam dí, wa tam caan fa kíi.

¹⁷ Koope daa sod wa nufi paguun wa yee faha' ri ra : wa négirë' sañ-sañi nguur ki wa légéyíd raba níi yee won Koope rah.

¹⁸ « Belaa ot fu ra nék, daa ri gini gaana ilif buurra feey fa ra. »

18

Looli Babilon

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay kola' sun na cép feey. Di lahte sañ-sañ gaan te ndami hawaante feey fa bëeb.

² Di bëyídté uni sun won tih : « Babilon dákaya'te ! Babilon fi gaana dákaya'te ! Di tas gin yébítëh leegi, dí tas dápaa yébítëh, dí tas gin yakki bossa wúnih hawid dä, dí tas gin rabbi bossa wúnih hawid dä.

³ Gínná bëeb hanute na gulii njaaliyohi misiga homa' ri ra : buurra feey fa fanuute a ri te yiikoh ya líifrúté nafa yi wa, af biti bëewë míñih doyloh neb. »

⁴ Mi keliilte un kola'te sun won tih : « Dúhí gina, dón fa henu heedi so' ra, toñeh dón ay bakaare ti wa nen, loolla na ac dä laf dón na.

⁵ Bakaaddíi caak caako níi lahte sun, te Koope halay pagaddíi bossi.

⁶ Yínlí rí iñá pañ dí bëewí kayya ra, yínlí rí wë ana. Éfí rí gulun líifíd, éfí rí hani luk yee yed dí bëewí kayya ra däh ana, dón yed dí han.

⁷ Tíkí rí coono, dón tík dí súfúñ ti di húmú lahuu wa neb a ndam, ndah dí húmú won nufi tih : "So' mi buur. So' mi jëtíid neh te mii mëssé yúh luuy."

⁸ Yíi baa daa tah loolla waaydu ri ra ay keenee sun fi waal yínë : jéri misikke, luuy a yaab ; dí tam nii muuy. Koo-Yíkëe fë aattiya' ri ra gaante doole. »

⁹ Buurra feey fa ñéerúu a ri njaaliyoh a yin neb ra ay looy, te wa ay hawoh biti wa séen dúukëe biti gina tame.

¹⁰ Wa ay tít níi wa cañ, wa wuloh af yee kat gina ra, wa wone tih :

« Wéey looli yaafi !
Looli yaafi kan taan !
Wahtaa yínii baa kut,
Babilon, dí fi gini gaana aattiyuute haat ! »

¹¹ Tígí daaha, yiikoh ya feey fa na looyu na capituu bal ndah ow lomlay iña na yaayu wa ra :

¹² tiinji úrissé, tiinji hélissé, jamaa ya a feme ya ; píssí kofeella, cùuppé a píssí suwaa ya ; kilikki heeñce, barngalli kofeelte, pérémmé, tiinjña, iñi yugusuu a luk caa', a la' yi marbe ya ;

¹³ liibbi kilikki heeñce, laakkoloñña, cuuraayya a iñi heeñlaa ya béeb ; hanna, dúuléenné, múnne a bele ya ; fañnja a harra, pénissé a sareetta ; ñaamma a bëewë habu ra béeb, ow lomlay wa.

¹⁴ Ay wonu tih : « Iña na yaakaar gina koon ra béeb sooyce teempe csaaha. Di ñakke alal mi a iñi wunni béeb te ri wocce oli wa ta' ! »

¹⁵ Yiikoh ya na húmú yaayu te caakuu yin daaha ra ay tít níi wa cañ, wa wuloh af yee kat gina ra. Wa ay looy wa capito

¹⁶ wone tih :
« Wéey looli yaafi !
Looli yaafi kan taan !

Di fi gini gaana húmú beka'
búubbi yugusuu píisí kofeelte, a cùup luum cuy,
pokoh takkaay úris, la'i na miriñ, a feme,
¹⁷ wahtaa yínii baa kut
alal mi yaa béeb hente dureet ! »

Bëewë në kúrú gaalli gaanna kísí fë rë a bëewë sayu baab homu filib ra béeb, yee na légéyú filib a yee na légéyú kísí rë béeb cagute, wuluute

¹⁸ bee séenúu wë dúukëe gina na tam ra, na fogu wonu tih : « Gini teemma' gini bee gaan lëhírey kan ! »

¹⁹ Wa homute na túmú affi wa feey, na looyu, na capituu, na fogu wonu tih :

« Wéey looli yaafi !
Looli yaafi kan taan !

Moo yíkëe yí gaalla kísí fë caakuu yin gini gaana ee !
Wahtaa yínii baa kut gin hente dureet ! »

²⁰ « Kélíi don bíyéh dón fa sun, yaha yah gini gaana ra ! Bíyíi dón fi bëewí Koope, bíyíi dón fi apootarra a yonente ya, ndah Koope daa aattiya' ri di iñi bossa pan ri dón ra ! »

²¹ Tígí daaha, lahte malaakii mitte, bëspe la' gaan bette filib kísí fë na won tih : « Dee keena' la'i bee filib mulaa ra, do fi Babilon fi gini gaana fay henee dsaaha júmmúy, te ow ii roo ollil ta' .

²² Un koraa yi na típ, un yekoh, un kiis a un kúlúb,
ow wocce waa keloh doo na ta' ;
bëyí hereñce yugus yin

a di míñ díi hen béeb,
ow wocce rii ot doo na ta' ;

²³ Lampa wocce niíñ doo na ta' ;
yekaa kílek wocatee keloh doo na ta',
ndah yiikoh yu
daa húmú lukuu lah tii éldúné,
te pagaddí bonnu
kúrëeléhté heetta béeb.

²⁴ Ñif mi yonente ya,
yi bëewí Koope
a yi bëewë hawu feey fa ra béeb
keena' ya' yu. »

19

Alleeluya !

¹ Filoon fi baaha, mi kelohte uni bëyréhté man un dúukël i ow nen, kola' sun-Koo na won tih :
« Alleeluya* !

Koope fi yen daa na sëmlë',
daa ri yeeliyoh ndam,
daa ri yeeliyoh doole !

² Aattiya'i kaah !

Aattiya'i júbpé !

Di keente sun fi belii tiléhí gaana,
belii tiléhí gaana na húmú yah bëewë
feey fa ra,

na húmú yah bëewë feey fa a njaaliyoh yi
ra ;

dí yillidté súrgë yí,
yillidté wë ñif mee ke wa keen dfa. »

* 19:1 19.1 Alleeluya wonad ébré. Iti fi daa ri : njéebí Yahwee.

³ Una tíkëetté won tih :
 « Alleeuyaa !
 Dúukíi gini gaana kolohte !
 Dúukíi gini gaana tamu ra kolohte faw ! »

⁴ Baha yi sabay ana a iniilla (24)
 a mbínéeffí iniilla yekute na jaamiyuu
 Koope fa took ñaani nguur ka ra, na wonu
 tih : « Démíin ! Alleeuyaa ! »

⁵ Tígí daaha, un dfoohéte ñaani nguur
 ka na won tih :
 « Njéebí Koope fi yen don fi súrgë yí béeëb

njéebí rí, don fa neehu ri ra !
 Njéebí rí, baadoole neh ow gaan neh ! »

⁶ Mi henil deh, mi keliilte un man un
 dúukél i ow nen. Una man di na laba'
 mboowaanna kísí fë nen, man di na tila'
 piillin nen, na won tih :

« Alleeuyaa !
 Koo-Yíkée fí yen fa míñ béeëb rë
 cégídté nguur ki !

⁷ Yen lahun sos-keeñ
 yen bíyéh,
 yen kañ dí
 ndah kílëegí Har fa lahte
 te belaa cañke na seh,
⁸ onute biti dí bekoh yéré,
 bekoh yéré yí díisúu píisí kofeelte,
 díisúu píisí na miriñ-miriñ,
 díisúu píisí naa' peyeb, hente pesen. »

(Píisí kofeeli baa teeba' iñi júbbë pagu
 bëewí Koope ra.)

⁹ Filoon fi baaha, malaakaa won so' tih
 : « Bíníyé yii beh : lahute sos-keeñ bëewë
 gapu ñami kílëegí Har fa ra. » Di tíkké
 won tih : « Unni yaa Unni Koope sah-sah
 ! »

¹⁰ Mi yedsoohéte kotta ma na saañ
 jaamiyohi, ndaa dí won so' tih : « Bëyít
 ! Ngana pañ dí ! So' mi súrgë ti do a
 koy-yaayyee ke ro filib ngémë nen, yee
 na seedeyu unni Yéesú rë. Fu wadsti
 jaamiyaa Koope kep, ndah iña seede
 Yéesú rë daa baat yonente ya nuf. »

Bëe' yaagoh pénis fí naa'a ra

¹¹ Filoon fi baaha, mi otte sun-Koo
 kúnséhté, pénis naa' feeñiyohéte. Bëe'
 yaagoh ri ra wonuu Bëyí-mit-wëelíyéh a
 Kaah ; dí aattiya' júb, te júb daa tah dí na
 haa'.

¹² Íllë na ñah ti kíi nen, afa béeëb baane-
 buur ! Tiyi daa ri yúh rí kut bíníyúté
 faana.

¹³ Di bekohéte paltii líiffé a ñif ; dí hínú
 : « Un Koope ».

¹⁴ Jammbaarra sun-Koo bekuute yéré yí
 díisúu a píisí kofeelte, naa' peyeb hente
 pesen, yaaguute pénis naa', ñeyute tala.

¹⁵ Jépílì kaañce na dúh bùgë, jépílë nay
 labé ginna ra. Di ay waa kúd kúrí hínté,
 dí lopot wa ti reseñi lopotuu ndonji neebi
 misigi Koope fa míñ béeëb rë nen.

¹⁶ Yii bee daa bíníyú sun fi paltii a koti
 : « Buuri buurra a Yíkée fë lukki gaan da.
 »

¹⁷ Filoon fi baaha, mi otte malaaka
 cañke na'a, býéidté uni sun dëekké
 yakka na njunjaanu sun-Koo ra won wa
 tih : « Ëyí don tee'a' ñami ndaje mi Koope
 ! »

¹⁸ Ëyí don ñam bo' yi soldaarra, yi
 kelfé yí wë a yi buurra ; ëyí don ñam
 bo' yi pénissé a yi yíkée yí wë, bo' yi
 bëewë béeëb : bi laha' afi a yi ñaamma,
 yi baadoole ya a yi bëewí gaanna béeëb. »

¹⁹ Mi henil deh, mi otte raba, buurra
 feey fa a soldaarri wa tee'uute, ay yejee
 bëe' yaagoh pénis fí naa'a a soldaarri ra
 haa'.

²⁰ Tígí daaha, raba a yonentii paddah fa
 habute. Yonentii paddah fi baa daa pañ
 kimtaana fíi raba, múuydí bëewë kúrú
 ñaasi raba faanni wa, na húmú jaamiyuu
 netli ra. Raba a yonentii paddah fa betute
 filib laahi gélë yéelíd.

²¹ Soldaarri wa béeëb hawute a jépílë
 dúh bùk bëe' yaagoh pénis fí naa'a
 ra, yakka béeëb ñamute bo' yi wa níi
 beniyute.

20

Kíllí júnñi (1.000) yí nguur ka

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka
 kola'te sun na cép feey. Di hampe céebíi
 ngaara mi nuja a níñ tiijki gúussé ya'i.

² Di hampe njinkinajka fa, gon' fee kíilé,
 tuumaloha daa Seytaane ra, pokalsa'te ri
 yulidte ri kíil júnñi fíi (1.000).

³ Malaakaa bette ri ngaara ma, kúnté rí,
 téycé a céebí, leewte sun nda ri banti bet

heetta níi kíillí júnní (1.000) yë mit. Bín fë rée, dí pëkísú yeddu yantuud.

⁴ Filoon fi baaha, mi otte i ñaan nguur. Bëewë tooku na ra onute sañ-sañ aattiya'. Mi otte coonaa yi bëewë húmú hawu húl di yee húmú seedeyuu wa Yéesú rë, a di yee na húmú waariyuu wa Unni Koope ra. Daa wa bëewë húmú jaamiyuuy raba a netli ra, bëewë húmú kúrúy ñaasi raba púkkí wë mbée ya' yi wa ra. Bëewí yaa daa nimilu na pesu, tookute a Kiristaa nguur ka, na suu kíil júnní (1.000) ffi.

⁵ Yaa daa bëewë débúu koloh bùudé rë. Bëewí kayya húlú rë nék ii koloh dee níi kíil júnní (1.000) ffi.

⁶ Lahute sos-keeñ bëewë débúu koloh bùudé yaa ra ! Wa bëewí Koope te húlé'í ana fa mínléh wë dara. Daa wa nay hene seeyoh yi Koope a Kiristaa, wani Kiristaa hom nguur ka yulid dí kíil júnní (1.000) ffi.

Daani Seytaane

⁷ Kíillí júnní (1.000) yë gét dëe, Seytaane ay yeddu d'uh ngaara mi nuja,

⁸ dí saañ nofee heetta ginna bëeb, ginna na wonuu Gok a Magok ra. Di négirë' wë wa caak níi ti peppi feey fa kísí nen, wa saañ haa'.

⁹ Wa hasluute filib gina bëeb, wa gíwúté tígë homu bëewí Koope ra, gina faha' Koope ra, ndaa lahte kíi kí kola' sun-Koo, muuyilte wa.

¹⁰ Te Seytaanaa nofa' wa ra betute laahi gélë, tígë hom raba a yonentii padfah fa ra. Wa ay home daaha wa pítipée misik kíi kë, na' a elek níi kiri fi kirih.

Bis-këem

¹¹ Filoon fi baaha, mi otte ñaan-nguur naa' gaan, a bëe' took sun da. Feey fa a sun-Koo yípútée hegoh, wuluute ri, te ow ollilay wa.

¹² Mi henil deh, mi ot bëewí gaanna a baadoole ya húlú rë bëeb cagute ffi ñaana, lahte téeré yí kúnsúté. Lahaatte téeríi kúnsúté kay, daa ri téerée bíníyú tii yi bëewë nay haale pesu na dúmeh rë. Bëewë húlú rë aattiyyu di iña pagu wa ra ti dsee bíníyú rí téeré yí yaa ra nen.

¹³ Kísí fë hokke bùudé yë filib fi, kúl kë a gin bëewë húlú rë kúrúté yi wa bal, ow fi ow waa na bëeb aattiyyu iña pañ dí ra.

¹⁴ Tígí daaha, kúl kë a gin bëewë húlú rë betute filib laahi kíi kë. Laahi baaha nék daa húlé'í ana fa.

¹⁵ Bëyí tiyi homay téerée bíníyú tii yi bëewë nay haale pesu na dúmeh rë bëeb betute filib laahi kíi kë.

21

Ëldúnë fi hasa

¹ Filoon fi baaha, mi ot feey has a sun-Koo has. Feey fa déb dë a sun-Koo fa déb dë sooyce, kísí fë mukké né bal.

² Mi hen deh, mi otte gini selaa, Yerusalem fi hasa kola'te sun na cép feey. Koope daa wol ri. Di man kílëegë yugusoh níi wunte baa saañ téebílhí yaali ra nen.

³ Mi kelohte un bëyrëhté sun kola' ñaani nguur ka won tih : « Ëlí kan ! Koope dék filib fi bëewë leegi ! Di ay déké a bëewë, wa hen bëewí. Di fi Koope ay déké waa na, dí hen Koope fi wa.

⁴ Di ay moos muun ma illí wë bëeb : húl wocce, luuy díumpé ; hawoh wocce, misik díumpé. Iña déb dë bëeb díumpé ! »

⁵ Tígí daaha, bëe' took ñaana ra won tih : « Olsee, mi yugusse iña bëeb hente has. » Di antee tík won so' tih : « Bíníyé yí bah, ndah unni yaa wëerté te wa kaah. »

⁶ Di tíkilté won so' tih : « Iña bëeb paama'te ! Daa mi Alfaa daa mi Omegaa*, daa mi dalaana daa mi lússeenë. Bëyí fí sifira' han, may rii on dí han di culi mulaa na ona' pesu na dúmeh rë, te mi sehay na yin.

⁷ Bëewë nay bage ra ay liil waafi baa soo na ; te may hen Koope fi wa, wa hen koyyi so'.

⁸ Neehoh ya nék, yee gémuy Yéesú rë, pagoh yi iñi bossa, bëemëh yí bëewë, yee na pagu yí tappe njaaliyoh bëeb dë, luunna, bëy yúullë a feloh ya bëeb ay millée laahi gélë daa húlé'í ana fa ra. »

Yerusalem fi hasa

* **21:6 21:6 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa** : Alfaa daa koy una déb di gerek ra, omegaa daa millë'.

⁹ Filoon fi baaha, malaaka di malaaka yi paana ya habu guluñji paana ya líif a loolli paana ya míllë' rë acce won so' tih : « Aye mi teeb do kílëegë, kílëegí Har fa. »

¹⁰ Ruuh-Pesen haalte so', malaakaa kúdsté së' jibi dañi utte, teebpe so' gini selaa, Yerusalem fi hasa Koope wol ri, kola' sun na cép rë.

¹¹ Gina na ñah a ndami Koope ti la'i na miriñ nen ; ci helenj ti pilaatu nen, na tak wiriñ wiriñ ti jamaa hilil nen.

¹² Di wéruté a mírí udi laha' íl sabboo a íl ana yi malaaka sabboo a malaaka ana daa na wohu wa. Sun fi illë bíníyú tii yi talli sabboo a ana yi bëy Israyel.

¹³ Íllë dúhrúu dëh míirë : íl éeyë hompe waal púleen na', íl éeyë hompe waal yuun, íl éeyë hompe waal haalaan na', íl éeyë hompe waal feey-feey.

¹⁴ Míirí gina tíkëh sun la' sabboo a la' ana yi tii yi apootarri sabboo a apootarri ana yi Har fa daa bíníyú në.

¹⁵ Malaakaa na won soo na ra hampe duud úrís, bi ay natuu gina, míirë a illë.

¹⁶ Gina koñ-kaare, utaa fa a hagaa ka daa teyu. Malaakaa yampe na nat gina a duuda : utaa fa hente estaat[†] júnní sabboo a estaat júnní ana (12.000), hagaa ka dsaaha, cagaa ka dsaaha bal.

¹⁷ Di beyaatte duuda natte míirë bal : utaa ka hente sunj tíméer a sunj sabay iniil a sunj iniil (144). Di nata' dsaaha ti di na nata' ow nen.

¹⁸ Míirí gina tabahuu a jamaa, gina tabahuu a úrís kah-kah, heleñ ti pilaatu nen.

¹⁹ Yii hente la'i wunte te kofeelté rek daa wunaaluu llíyyë yípëh míirí gina ra : bee dëb dë jamaa hilil ; ana fa man sun-Koo nen, wonuu safir ; éeyë fë hilil, wonuu kalseduwaan ; iniil fa hilil na tak, wonuu émëreet ;

²⁰ iip fa luum, wonuu sardonikse ; pënë fë luum cuy, wonuu sarduwaan ; paana fa mbaasaan ti tutaab nen, wonuu kirisolit ; peeye fa hilili tappe bülöh ti kísí nen, wonuu béril ; payniil fa mbaasaan ti tutaab nen, wonuu topaas ; sabboo fa

hilil, wonuu kirisoparaas ; sabboo a yínë fë bülöh, wonuu yasente ; sabboo a ana fa luum luumad feey tagu, wonuu ametiste[‡].

²¹ Íllí sabboo a ana ya, wa i koy suumi. Íl fí íl bëeb yugusu koy suumi yínë kut. Kéemí gina nék yugusu úrís kah-kah, helenj ti pilaatu nen.

²² Mi olay Faam Koope gina nék, ndah ci fi Koo-Yíkëe daa ri Faam fa, Koope fa míñ bëeb rë, bani Har fa.

²³ Gina sohlaay na' sohlaay ceyín niiñlaa, ndah ndami Koope daa na niiñil ri te Har fa daa lampaa.

²⁴ Heetta ay télée niiñi, te buurra feey fa ay kúd ndami wa gina.

²⁵ Íllí gina ay wërsée wërsée bisa bëeb, wa ii lukki wodlu wodlo sah ndah elek wocce.

²⁶ Ndami heetta a alal mi wa ay kúrú daaha.

²⁷ Yin ii haal gini bah : yii sobete neh, bëyí na pañ yin bos neh, bëyí na fel neh. Bëewë nay naa haale ra daa wa yee tii yi wa hom téerée bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúmeh rë, daa ri téeríi Har fa.

22

¹ Filoon fi baaha, malaakaa teebpe so' laahi mulaa na ona' pesa na dúmeh rë, bi hente helenj ti pilaatu nen, kola' ñaani Nguur ki Koope a Har fa,

² na hüt kéemí gina. Hanndal ki salli laaha, tal kilka na ona' pesa na dúmeh rë hompe na, bee na límë' waal sabboo a waal ana kíilë rë, lahaa ceyín bëeb dí lah koy ra. Saaffa daa na pay heetta.

³ Alcoh wocce, ñaani Nguur ki Koope a Har fa ay home filib gina, súrgë yë jaamiyee ri.

⁴ Wa ay ot kanama, te tiyi ay bíníyú púkkí wë.

⁵ Elek wocce, wa ii sohliil lampii nay waa niiñle, sohluuy na'a, ndah Koo-Yíkëe ay waa niiñil, wa hom nguur ka faw.

Nimili Yéesú

⁶ Filoon fi baaha, malaakaa won so' tih : « Unni yaa wéerté te wa kaah. Koo-Yíkëe

[†] 21:16 21.16 estaat : Di húmu nataa. Estaat yínë wadti hena ganjarma jaak tíméer ana (200). [‡] 21:20 21.20 Kúléerrí la' ya bíníyú dee ra, fun oluu wa deeha, ndaa dee man la' ya ra tasa'te lan af.

fë në sod yonente ya Ruuhi ra daa wol malaakii teebei súrgë yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. »

⁷ Yéesú won tih : « Síkíri ! So' may nimil te ii maañ ! Lahute sos-keeñ bëewë helu nuf unnee ke Koope filib téeríi bee ra ! »

⁸ So' mi Sanj, mi kelohte te mi otte iñyaaha. Filoon fi bee kela' mi wa mi otte wa ra nék, mi yeddohte kotti malaakaa teebe so' wa ra, ma na saañ jaamiyohi,

⁹ ndaa dí won so' tih : « Béyít ! Ngana pañ dí ! So' mi súrgë ti do a koy-yaayyu yonente ya, a bëyí fí helte nuf unna filib téeríi bee ra nen. Fu wadti jaamiyaa Koope kep ! »

¹⁰ Malaakaa baatte won tih : « Ngana dap yin unnee ke Koope filib téeríi beh, ndah wahtii wa ee saañ lahe ra.

¹¹ Bëyí bosse haba pañ yin bos ; bëyí sobete homaa a sobii ; bëyí júbpé haba pañ yin júb ; bëyí selate, súhë né. »

¹² Yéesú won tígí daaha tih : « Síkíri ! So' may nimil te ii maañ, mi yíníl ow fi ow béeb yee légéy rí rë.

¹³ Daa mi Alfaa daa mi Omegaa*, daa mi déb daa mi míllë', daa mi dalaana daa mi lússeené.

¹⁴ Lahute sos-keeñ bëewë na hosu búubbi wë rë, wa ay míñ ñam na koy

kilka na ona' pesa na dúmeh rë, wa ñeya' illë, wa haal filib gina.

¹⁵ Bëewí bossa nék : wa fi luunna, bëewë na njaaliyuu ra, yee na bëemú ow ra, bëy yúullë a bëewë fahuu fel te dékúu né rë homun éssín.

¹⁶ « So' mi Yéesú, daa mi wol malaakii so' teebei don fi bëy ílí janja iñyeh : So' mi sédí Dawit, te daa mi hula na niiñ hagad da. »

¹⁷ Ruuh-Peseñ a klüeegí Har fa wonu tih : « Aye ! »

Bëyí fí keloh uni baa rek wona : « Aye ! »
Bëyí fí sifiroh aya !

Bëyí fí faha' na mulaa na ona' pesa na dúmeh rë meeluy na dara !

¹⁸ So' mi Sanj, mi won a don, don fi bëewë keluu Unni Koope filib téeríi bee ra béeb né : bëyí fí baat na yin, Koope ay rii baat loolla wonu filib ra.

¹⁹ Te bëyí nís né yin, Koope ay rii nísíd wodi di koyyi kilka na ona' pesa na dúmeh rë, nísíd dí tígí di gini selaa na wonuu filib téeríi bee ra.

²⁰ Bée' won biti iñyaa béeb kaah ra won tih : « Mantee : So' may nimil te ii maañ ! »

Démíin ! Aye Yéesú-Yíkée !

²¹ Yéesú-Yíkée líhë rën béeb mal !

---

* **22:13 22.13 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa** : Alfaa daa koy una déb di gerek ra, omegaa daa míllë'.